

שבוע פרשת לך לך

(3 - 9 November 19)

ה' - י"א מרחשון תש"פ

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אַתָּה יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לִבְכֶּם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דֶּגַּף וְתִירָשׁ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיָּה

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רוממה ימין יהוה עשה חיל: ז לא־אמות
פי־אחיה ואספר מעשי יה: יח יסר יסרני יה
ולפנות לא נתנני: יט פתחילי שערי־צדק אבא
בם אודה יה: כ זה־השער ליהוה צדיקים יבאו
בו: כא אודך כי עניתני ותהילי לישועה:
כב אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה:
כג מאת יהוה היתה זאת היא נפלאת בעינינו:
כד זה־היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו:
כה אנא יהוה הושיעה נא אנא יהוה הצליחה
נא: כו ברוך הבא בשם יהוה פרכנוכם מבית
יהוה: כז אל יהוה ויאר לנו אסרו־חג בעבתיים
עד־קרנות המזבח: כח אלי אתה ואודך אלהי
ארוממך: כט הודו ליהוה כייטוב פי לעולם
חסדו:

א הודו ליהוה כייטוב פי לעולם חסדו:
ב ואמרו־נא ישראל פי לעולם חסדו: ג ואמרו־נא
בית־אֱהרן פי לעולם חסדו: ד ואמרו־נא יראי
יהוה פי לעולם חסדו: ה מן־חמצר קראתי יה
ענני במרחב יה: ו יהוה לי לא אירא מה־יעשה
לי אדם: ז יהוה לי בעזרי ואני אראה בשנאי:
ח טוב לחסות ביהוה מבטח באדם: ט טוב
לחסות ביהוה מבטח בנדיבים: י פלגים
סבבני בשם יהוה פי אמילם: יא סבבני גם־
סבבני בשם יהוה פי אמילם: יב סבבני כדבורים
דעכו פאש קוצים בשם יהוה פי אמילם: יג דחה
דחיתני לגל ויהוה עזרני: יד עזי וזמרת יה
ויחילי לישועה: טו קול רפה וישועה באחלי
צדיקים ימין יהוה עשה חיל: טז ימין יהוה

קִיָּה

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

צויתה פקדיך לשמור מאד: ה אחלי יפנו דרכי
לשמור חקך: ו אז לא־אבוש בהביטי אל־כל־
מצותיך: ז אודך בנשר לבב בלמדי משפטי

א אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי־דָרֶךְ תְּהַלְכִּים בְּתוֹרַת
יהוה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדָתִיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ:
ג אֶף לֹא־פָעַלְוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵּי הַלְבוּ: ד אֶתְּהָ

המשך בעמוד צה

זמן תחילת קידוש לבנה: יום שני בערב, ו' חשוון

אגרות קודש

[כ"ד מ"ח, תשכ"ג]

לאחרי הפסק ארוך, נתקבל מכתבו ממוצש"ק כי מרחשון, יום הולדת של כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נייע.

בו כותב אודות בקשת עזר מאחד המוסדות החבדי"ם אשר באה"ק ת"ו.

וידועה ההוראה, אשר אין משנים מצדקה לצדקה, אבל ביחד עם זה - כיון שקבל בקשה חדשה נוספת, **בודאי** שנתוסף ביכולת שלו למצוא מקור נוסף לצדקה, שהרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ובפרט ע"פ ענין ההשגחה פרטית המבואר בתורת הבעש"ט שהוא בפרטי פרטיות ועאכו"כ בעניני תורה ומצותיו. וק"ל ולכן **יוסיף** בפעולותיו ע"מ לעזור גם למוסד המבקש.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	ב) משניות – מסכת זבחים	בא
ב) מזמורי תהלים קיח, קיט	ג	ב) עין יעקב מסכת מגילה	רכג
ג) מאמר ד"ה ויאמר ה' אל אברם לך-לך מארצך		ב) מסכת נדה עם ביאורים	כג
שבת פרשת לך לך, י"א מרחשון, ה'תשכ"ה	ה	מדף יא עד דף יז	רכד
ד) שיחת ש"פ לך-לך, י"א מרחשון, ה'תשכ"ה	י		
ה) שיחת מוצאי יום ד' פ' לך לך, ח' מרחשון,			
ה'תשנ"ב	כא		
ו) שיחת יום ועש"ק פ' לך לך, יו"ד מרחשון,			
ה'תשנ"ב	כה		
ז) ר"ד ליל ב' פ' לך לך, ו' מרחשון ה'תשנ"ב	כו		
ח) משיחות ש"פ לך לך, י"א מרחשון ה'תשנ"ב ..מא			
ט) לקוטי-שיחות פרשת לך לך כרך טו	נא		
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח			
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	נו		
יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת לך לך	נח		
יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת לך לך	נט		
יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת לך לך	צח		
יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת לך לך	צט		
טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת לך לך	קיא		
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קיג		

שיעורי רמב"ם

יז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת לך לך	קטז	ג) אגרות קודש	לג
יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת לך לך	קפד	ב) ספר המאמרים – ה"ש"ת	לא
יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת לך לך	רז	ב) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	לב
כ) נביאים וכתובים		ב) אדמו"ר מוהרי"צ	רסז
ירמיה פרק כג, קהלת פרק י	ריג	ב) אדמו"ר מוהרי"צ	רסח
		ב) חומש לקריאה בציבור	רסט
		ב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רעז
		ב) לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך	רעח
		ב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רעט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

פרשת השבוע, פרשת לך לך, פותחת בפסוק:

הוא יורד ונמשך מלמעלה למטה, חלק ממנו נשאר בשורשו ומקורו הראשון,

1 וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֲרָצְךָ וּמִמְּלַחְתְּךָ וּמִבְּרִית
2 אַבִּיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ¹, וּפִירֵשׁ רִשְׁי: לֵךְ-לְךָ, הַכְּתוּב
3 מְדַיִק וְאוֹמֵר שֶׁהַחֲלִיכָה הִיא "לך", בְּשִׁבְלִיךָ, כְּלוֹמֵר לְהִנָּאֵתְךָ וּטוֹבָתְךָ.
4 וַיְדוּעָה הַקּוֹשֵׁיָא לָמָּה הוּצָרְךָ
5 הַקָּב"ה לֹאֵמֵר לְאַבְרָהָם לֵךְ-
6 לְךָ, לְהִנָּאֵתְךָ וּטוֹבָתְךָ, וְלֹא
7 הִנֵּה מִסְפִּיק שְׁבִילְךָ בַּקָּב"ה בְּלִבְךָ וְהִנֵּה גַם אִם
8 צִיּוּנֵי הַקָּב"ה בְּלִבְךָ הֵוא לֹא הִנֵּה אוֹמֵר
9 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הֵוא לֹא הִנֵּה אוֹמֵר
10 לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ שֶׁהַחֲלִיכָה הִזּוּ הִיא
11 לְהִנָּאֵתְךָ וּטוֹבָתְךָ, בְּוֹדָאֵי שְׁאֲבָרָהֶם
12 הִיא מְקִיִּים אֶת הַצִּיּוּן וְהוֹלֵךְ?
13 וְאֵיךְ מֻבָּא בְּמִאֲמָר שֶׁל
14 הַצִּמְח צֶדֶק (בְּאֶחָד
15 הַבִּיכָלָאֵךְ כִּיךָ שֶׁל כְּתָבִיד
16 שֶׁצִּיָּאוֹ לְאַחֲרֹנָה מִהַגְלוֹת
17 וְהַשְׁכָּיָה בְּדֶרֶךְ כָּל הַכּוֹוֹנָה לְכַתְּבִי
18 חֲסִידוֹת שֶׁהִיוּ בְּרוּסִיָּה וְהִגִּיעוּ אֶל
19 הַרְבֵּי)² מִהַ שֶׁכָּתַב ה' אֱלֹשִׁיךָ³
20 בְּפִירוּשׁוֹ עַל פֶּסוּק זֶה שֶׁהִפְרִישׁ
21 ד' לך-לך' מִשְׁמַעוֹת הַדִּיקוֹן "לך"
22 הֵוא "לך" וְלִעֲצֻמָּךְ אֶתְּךָ
23 הוֹלֵךְ, כְּלוֹמֵר, ה' אוֹמֵר לְאַבְרָהָם
24 אֲבִינוּ שֶׁבַח הַחֲלִיכָה זֶה הֵוא הוֹלֵךְ אֶל עֲצֻמוֹ
25 הִנֵּנוּ, שְׁאֲבָרָהֶם אֲבִינוּ יִגְעֵעַ
26 לְשִׁרְשׁ וּמִקּוֹר נִשְׁמָתוֹ כְּמוֹ
27 שֶׁהִיא לְמַעַלָּה בְּאִלּוּקוֹת. דְּהִנֵּה⁴
28 דְּרֹעַ⁵ תְּבוֹרֵת הַחֲסִידוֹת שֶׁלֹּא כָּל
29 הַנִּשְׁמָה נִמְשָׁכָה וִירֵדָה לְמַטָּה
30 לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי, אֲלֹא רַק
31 הָאָרֶץ מוֹעֲטָה מִמֶּנָּה לְבַד
32 נִמְשָׁכָה וִירֵדָה לְמַטָּה, אֲבָל
33 עֵיקָר הַנִּשְׁמָה נִשְׁאָרָה לְמַעַלָּה
34 בְּעוֹלָמוֹת רוּחָנִים עֲלִיּוֹנִים, לְפִי
35 שֶׁבְּקִדּוּשָׁה אֵי-אֶפְשָׁר
36 שְׁוִימָשׁוֹף הַכָּל לְמַטָּה וְלֹא
37 יִשְׁאָר שׁוֹם רוּשָׁם כִּי בְּשׁוֹרֵשׁ
38 וּמִקּוֹר הַדָּבָר, כִּי כָּל דָּבָר
39 שֶׁבְּקִדּוּשָׁה אֵינוֹ יִעָקֵר
40 מִמֶּקוֹמוֹ לְגַמְרִי⁶ אֲלֹא גַם כֹּאשֵׁר

בס"ד. שבת פרשת לך-לך, י"א מרחשון, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֲרָצְךָ וּמִמְּלַחְתְּךָ
2 וּמִבְּרִית אַבִּיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ¹,
3 וּפִירֵשׁ רִשְׁי: לֵךְ-לְךָ, לְהִנָּאֵתְךָ וּטוֹבָתְךָ. וַיְדוּעָה
4 הַקּוֹשֵׁיָא לָמָּה הוּצָרְךָ הַקָּב"ה לֹאֵמֵר לְאַבְרָהָם
5 לֵךְ-לְךָ, לְהִנָּאֵתְךָ וּטוֹבָתְךָ, וְלֹא הִנֵּה מִסְפִּיק שְׁבִילְךָ
6 רַק בְּגִלְל צִיּוּנֵי הַקָּב"ה בְּלִבְךָ. וְאֵיךְ מֻבָּא
7 שֶׁל הַצִּמְח צֶדֶק (בְּאֶחָד הַבִּיכָלָאֵךְ שֶׁצִּיָּאוֹ
8 לְאַחֲרֹנָה מִהַגְלוֹת וְהַשְׁכָּיָה)² מִהַ שֶׁכָּתַב
9 ה' אֱלֹשִׁיךָ³ שֶׁהִפְרִישׁ ד' לך-לך' הֵוא "לך"
10 וְלִעֲצֻמָּךְ אֶתְּךָ הוֹלֵךְ, הִנֵּנוּ, שֶׁיִּגְעֵעַ לְשִׁרְשׁ וּמִקּוֹר
11 נִשְׁמָתוֹ כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעַלָּה. דְּהִנֵּה⁴ יְדוּעַ⁵ שֶׁלֹּא
12 כָּל הַנִּשְׁמָה נִמְשָׁכָה לְמַטָּה בְּגוֹף, אֲלֹא רַק הָאָרֶץ
13 מִמֶּנָּה לְבַד נִמְשָׁכָה לְמַטָּה, אֲבָל עֵיקָר הַנִּשְׁמָה
14 נִשְׁאָרָה לְמַעַלָּה, לְפִי שֶׁבְּקִדּוּשָׁה אֵי-אֶפְשָׁר
15 שְׁוִימָשׁוֹף הַכָּל לְמַטָּה וְלֹא יִשְׁאָר שׁוֹם רוּשָׁם כִּי,
16 כִּי כָּל דָּבָר שֶׁבְּקִדּוּשָׁה אֵינוֹ יִעָקֵר מִמֶּקוֹמוֹ
17 לְגַמְרִי⁶, וּבְנוֹגַע לְנִשְׁמָה, עֵיקָר שִׁרְשָׁה נִשְׁאָר
18 לְמַעַלָּה בְּאֶרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה, אֶרֶץ חֶפְצִי⁷, וְרַק הָאָרֶץ
19 מִמֶּנָּה מִתְּפַשֵּׁט וְיִוֵּרֶדָה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף. וְכִי
20 לְהִגִּיעַ לְשִׁרְשׁ הַנִּשְׁמָה, הִנֵּנוּ זֶה דְּוָקָא עַל-יְדֵי
21 הַחֲלִיכָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא מְכֻנָּת כְּנֶגֶד הָאֶרֶץ
22 הָעֲלִיּוֹנָה. וְזֵהוּ "לך-לך" (לך וְלִעֲצֻמָּךְ אֶתְּךָ הוֹלֵךְ)
23 גו' אֶל הָאֶרֶץ, כִּי בְּהִיּוֹתוֹ בְּחוּץ לְאֶרֶץ הָרִי הֵוא
24 נִפְרָד מִעֵיקָרוֹ וְשִׁרְשׁוֹ, אֵךְ בְּלִכְתּוֹ אֶל הָאֶרֶץ הָרִי הֵוא כְּהוֹלֵךְ וּמִתְחַבֵּר אֶל
25 עֲצֻמוֹ וְשִׁרְשׁוֹ. וְהַעֲנֵן בְּזֶה⁸, שֶׁעֵיקָר וְשִׁרְשׁ הַנִּשְׁמָה הֵוא כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעַלָּה
26 בְּעוֹלָם הָאֲחֵדוֹת, וּבְלִשׁוֹן הַקָּבָלָה הָרִי זֶה עוֹלָם הָאֲצִילוֹת. וְכִפִּי שְׁמוֹסִיף

(1) ריש פרשתנו. (2) ד"ה לך-לך - נדפס לאח"כ באוה"ת בראשית (כרך ד') תרעה, א ואילך. וראה גם שם תרפ, ב ואילך.
(3) ריש פרשתנו. (4) ראה גם רד"ה ויאמר גו' לך-לך תרנה" (סה"מ תרנה" ע' יח). תש"ה (סה"מ תש"ה ע' 89). (5) ראה לקו"ת שה"ש טז, ד. האזינו עא, ד. (6) ראה פרדס שער המציאות פ"א. וראה גם ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. תניא אגה"ק ביאור לסימן ז"ך (קמז, א). (7) ראה תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ. (8) ראה גם ד"ה ויאמר גו' לך-לך תרנ"ד (סה"מ

שבת פרשת לך-לך, י"א מרחשון, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תחושת מציאות וישות עצמית. וכפי שמוסיף ה'צמח צדק' 1
 2 בהגה"ה, שאף-על-פי שרוב הנשמות הם מבריאה יצירה 2
 3 עשייה, מכל-מקום שרש כל הנשמות הוא מאצילות⁹, ולכן 3
 4 הליכה אל העצמיות של הנשמה היא 'הליכה' לאצילות במבאר גם 4
 5 ב'לקוטי תורה'¹⁰ בענין 5
 6 שחורה¹¹ אני ונאנה שם נתבאר 6
 7 שגם הנשמות ששורשם בעולמות 7
 8 בריאה-יצירה-עשייה יש להם שורש 8
 9 ומקור קדום יותר בעולם האצילות 9
 10 (ובלשון הקבלה – הלידה' של נשמות 10
 11 אלו היא בעולמות שלמטה מאצילות 11
 12 אבל העיבור' שלהם הוא בעולם 12
 13 האצילות). וכדי להגיע לשרש 13
 14 ומקור הנשמה כפי שהיא 14
 15 בעולם האצילות, הרי זה 15
 16 על-ידי ההליכה לארץ 16
 17 ישראל כמבאר לעיל, כי ארץ 17
 18 ישראל שלמטה מכונת 'ארץ' 18
 19 שלמעלה שם הוא שורש ומקור נשמות 19
 20 ישראל. 20
 21 (ב) וממשיך ה'צמח צדק' 21
 22 במאמר הנזכר, שבאור הענין 22
 23 (הטעם) הפנימי על זה שבכדי 23
 24 להגיע לשרשו של נשמת האדם 24
 25 באצילות צריך להיות 25
 26 ההליכה לארץ ישראל (דוקא) 26
 27 יובן בהקדים תחלה באור 27
 28 הענין הפנימי דיום טוב שני 28
 29 של גלויות, שבו ביום זה של 29
 30 החג בחוץ לארץ נמשך שפע 30
 31 העליון דאצילות לתוף בחינת 31
 32 מלכות דיצירה-ועשייה, 32
 33 המתלבשים ב'שבעים שרים' 33
 34 לשבעים אומות העולם יש למעלה 34
 35 שבעים 'שרים', מקורות שפע 35
 36 שדרגם נמשך השפע גם לבני 36
 37 ישראל שבחוץ לארץ החוגגים 37
 38 יום טוב שני של גלויות, וכפי 38
 39 שיתבאר עוד להלן. 39
 40 והענין בזה, דהנה ידוע¹² 40
 41 בקבלה וחסידות שבחינת מלכות 41
 42 דאצילות אינה יורדת למטה 42
 43 לעולמות שלמטה מאצילות 43
- להתלבש ב'שבעים שרים', וגם מלכות דבריאה אינה 44
 מתלבשת ב'שבעים שרים', ולכן אומות העולם לא מקבלים השפעה 45
 מעולם האצילות ומעולם הבריאה אלא רק בחינת מלכות דיצירה 46
 ועשייה היא המתלבשת ב'שבעים שרים' להמשיך להם 47
 השפע הראוי לתת להם ולכן 48
 הם מקבלים השפעה רק משני 49
 העולמות הנמוכים יותר, יצירה ועשייה. 50
 ועל זה אמרו חכמינו ז"ל¹³ 51
 גלו בני ישראל לאדום שכינה 52
 עמהם לפי פשוט הכוונה שהשכינה 53
 מלווה את בני ישראל גם כשהם 54
 בגלות, ולפי פנימיות הענינים, 55
 פירוש: שפאשר צריך 56
 להשפיע שפע לישראל בזמן 57
 הגלות כשיושבים תחת 58
 ממשלת ה'שבעים שרים', 59
 ומשמעות הדברים היא שבמובן 60
 מסוים השפע לבני ישראל מגיע דרך 61
 אומות העולם, אזי מוכרחת 62
 השכינה, שהיא בחינת 63
 מלכות דיצירה ועשייה, 64
 להתלבש ב'שרים' ההם 65
 שישראל תחת ממשלתם, 66
 שדרגם תעבור ההשפעה 67
 לישראל שיושבים על אדמת 68
 חלק הארץ של השר ההוא כי 69
 בהיותם תחת ממשלה של אומה זו 70
 בגשמיות, בני ישראל מקבלים את 71
 השפע שלהם באמצעות השר' של 72
 אותה אומה. וזהו גלו לאדום 73
 שכינה עמהם, עמהם ממש, 74
 דהינו שמתלבשת ב'שבעים 75
 שרים' מקור השפע של אומות 76
 העולם, ממש. והטעם שרק 77
 מלכות דיצירה ועשייה שני 78
 העולמות הנחותים מארבעת העולמות 79
 מתלבשים ב'שבעים שרים' 80
 ולא מלכות דאצילות, וגם 81
 לא מלכות דבריאה, הוא על- 82

תרנ"ד ע' מח ואילך). (9 לקו"ת שה"ש יט, ג. 10) שה"ש ד"ה ביאור ענין שחורה אני ונאנה (ז, ב ואילך). (11) שה"ש א, ה. (12) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד ע' רמה ואילך. אוה"ת שמע"צ ע' א'תכת ואילך. (13) ספרי ס"פ מסעי.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פי הידוע שאבא עילאָה מקננא באַצילות¹⁴, בחינת החכמה
 - 2 (הנקראת 'אבא' על שם שהיא מקור השפע כמו האב שהוא בחינת משפיע)
 - 3 שורה בעולם האצילות ובינה מקננא שורה, ומקומה העיקרי הוא
 - 4 בבריאה, ושית ספירן שש הספירות של המידות העליונות (חסד,
 - 5 גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד)
 - 6 מקננן שורות ומקומן העיקרי הוא
 - 7 ביצירה¹⁵. וידוע¹⁶ שניקת
 - 8 החיצונים הכוחות שמחוץ לגבולות
 - 9 הקדושה היא מ'שבע תחתונות'
 - 10 (ששת הספירות האמורות וספירת
 - 11 המלכות) בלבד, מה-שאין-כן
 - 12 מ'חכמה ובינה' שכן ספירות
 - 13 נעלות יותר אין 'ניקת
 - 14 החיצונים, ולכן מלכות
 - 15 דבריה אנה יורדת
 - 16 להתלבש ב'שבעים שרים' של
 - 17 אומות העולם, כי בעולם
 - 18 הבריה מאירה ספירת
 - 19 הבינה, שממנה אין 'ניקה
 - 20 לחיצונים. ועוד טעם לזה
 - 21 שאין ה'שרים' של אומות העולם
 - 22 יונקים שפע וחיות מעולם הבריה,
 - 23 על-פי הידוע¹⁷ בתורת הסוד
 - 24 שעולם הבריה - רובו טוב
 - 25 ומעוטו רע, ועולם היצירה -
 - 26 מחצה על מחצה, כלומר חציו
 - 27 טוב וחציו רע ועולם העשיה -
 - 28 רובו רע, ולכן התחלת מדור
 - 29 החיצונים העולם הראשון שבו יש
 - 30 תנחת מקום ואפשרות ל'מגורים' וקיום
 - 31 של גורמים מחוץ לגבול הקדושה
 - 32 הוא מעולם היצירה ואילך
 - 33 ולמטה ממנו, ששם מחצה על
 - 34 מחצה, אבל לא בעולם
 - 35 הבריה, מאחר שרובו טוב
 - 36 וכשהטוב שולט מפני היותו הרוב, אין
 - 37 תנחת מקום לחיצונים. ומשום זה
 - 38 מתלבשים ב'שבעים שרים'
 - 39 ומשפיעים חיות לאומות העולם
 - 40 ול'חיצונים' - מלכות היצירה
 - 41 ועשיה דוקא.
- ועל-פי-זה יוכן גודל החדוש שביום טוב שני של גלויות, שבו מתגלה שפע האור דאצילות במלכות היצירה ועשיה המתלבשים ב'שבעים שרים', אף שבדרך כלל לא נמשך בהם אלא רק בחינת המלכות אלא רק בחינת המלכות היצירה ועשיה בלבד ואילו האור דאצילות ובריה אינו נמשך בהם, כמבואר לעיל.
- ובפרטיות יותר, יש בזה חלוק הבדל בין קבלת הרמ"ק רבי משה קורדוביו לקבלת האר"ז¹⁸, שלדעת הרמ"ק¹⁹, מתגלה השפע דאצילות ויורד ב'שבעים שרים' עצמם, מה-שאין-כן לדעת האר"ז¹⁸ מתגלה השפע דאצילות רק במלכות היצירה ועשיה המתלבשת ב'שבעים שרים' אבל אינו יורד להתלבש ב'שבעים שרים' עצמם שהיא ירידה גדולה יותר.
- ועל-פי-זה יוכן גם טעם גודל השמחה ביום טוב שני של גלויות יותר מהשמחה שינה ביום טוב שבארץ ישראל²⁰, שזהו כמו על-דרך-משל בן המלך שהיה בשביה אסור בכבלי ברזל, אזי כשיצא לחרות חפשי ושב אל אביו המלך להתענג ממעדני המלך כו', השמחה של בן המלך והעונג שלו היא גדולה מאד, יותר מאשר אם לא היה אסור בשביה כלל והיה פל ימיו על שולחן
- ועל-פי-זה יוכן גודל החדוש שביום טוב שני של גלויות, שבו מתגלה שפע האור דאצילות במלכות היצירה ועשיה המתלבשים ב'שבעים שרים', אף שבדרך כלל לא נמשך בהם אלא רק בחינת המלכות היצירה ועשיה בלבד. ובפרטיות יותר, יש בזה חלוק בין קבלת הרמ"ק לקבלת האר"ז¹⁸, שלדעת הרמ"ק¹⁹, מתגלה השפע דאצילות ב'שבעים שרים' עצמם, מה-שאין-כן לדעת האר"ז¹⁸ מתגלה השפע דאצילות רק במלכות היצירה ועשיה המתלבשת ב'שבעים שרים'. ועל-פי-זה יוכן גם טעם גודל השמחה ביום טוב שני של גלויות יותר מהשמחה שבארץ ישראל²⁰, שזהו כמו על-דרך-משל בן המלך שהיה בשביה אסור בכבלי ברזל, אזי כשיצא לחרות חפשי ושב אל אביו המלך להתענג ממעדני המלך כו', השמחה היא גדולה מאד, יותר מאשר אם לא היה אסור בשביה כלל והיה פל ימיו על שולחן

(14) רמ"ז לזח"ב רכ, ב. תו"א משפטים עה, א. (15) תקו"ז תיקון ו (כג, א). (16) ראה סידור (עם דא"ח) נו, ג. (17) ראה עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. ועוד. (18) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן ואוה"ת שבעה ערה 11. (19) בספר אור נערב (הובא במאמרי אדמו"ר הזקן ואוה"ת שם. ובכ"מ). וראה ספר טוב הארץ (למהר"נ שפירא) כב, ב ואילך (בהוצאת ירושלים, תרנ"א) - בשם הרמ"ק. (20) ראה גם לקו"ת שמע"צ צא, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המלך ומלכתחילה לא היה בשבי. ועל-דרך-זה למעלה, במלכות
2 דיצירה ועשיה שמתלבשים בבחינת גלות ב'שבעים
3 שרים', כשמתגלה שם גילוי אור ושפע עליון
4 דאצילות, אזי תגדל השמחה יותר מהשמחה שמצד
5 ההתגלות של אור ושפע עליון
6 במלכות דאצילות עצמה
7 שמעולם לא ירדה בסתר
8 המדרגה להתלבש ב'שבעים
9 שרים'. וזוהי מעלת השמחה
10 ד'יום טוב שני של גלויות'
11 לגבי 'יום טוב ראשון'
12 שבארץ ישראל, לפי שב'יום
13 טוב ראשון' שבארץ ישראל
14 אמנם מתגלה שפע האצילות
15 אבל הגילוי וההשפעה הם במלכות
16 דאצילות בלבד ואינו נמשך
17 למטה מהאצילות, וב'יום טוב
18 שני של גלויות' נמשך
19 ומתגלה השפע דאצילות ויורד
20 למטה במלכות דיצירה ועשיה
21 המתלבשים ב'שבעים
22 שרים'.
- 23 (ג) ובזה יובן ענין לך-לך גו',
24 שפדי להגיע לשורש ומקור
25 הנשמה בעולם האצילות,
26 צריכה להיות ההליכה של
27 אברהם אבינו מחוץ-לארץ
28 לארץ ישראל דוקא, כי
29 בהיותו בחוץ לארץ, תחת
30 ממשלת ה'שבעים שרים',
31 ששם מאירה רק בחינת
32 המלכות דיצירה ועשיה,
33 שהיא המדרגה הנמוכה של גילוי
34 המלכות לא נתגלה ממקור
35 נשמתו פ"אם אלא רק כמו
36 שהיא במלכות דיצירה, אבל
37 על-ידי עלייתו אל הארץ
38 הקדושה שמכוננת כנגד הארץ
39 העליונה שהיא מלכות דבריאה
40 ודאצילות, אזי מאיר בו
41 בחינת שורש נשמתו במלכות
42 דאצילות. עד כאן תוכן
43 המאמר של ה'צמח צדק'.
- 44 (ד) אמנם באור הנ"ל ש"לך-לך" הוא ענין ההליכה
45 לשורש ומקורו של נשמת אברהם אבינו עצמו, הוא לפי הפירוש
46 הפשוט שקאי הכוונה היא על ההליכה מלמטה למעלה,
47 מחוץ-לארץ לארץ ישראל, שעל-ידי-זה יתגלה בו מקור
48 ובסופו של דבר יתגלה בו מקור
49 נשמתו כו'.
50 ועדין צריך להבין איך יתאים
51 פירוש זה עם הפירוש
52 ש"לך-לך" הוא ענין
53 ההליכה מלמטה למטה,
54 כמבאר ב'תורה אור'²¹
55 שאברהם הוא "אב רם", "אב"
56 מורה על המוחין ו"רם" פירושו שכל
57 נעלה, והוא ענין שכל הנעלם
58 מכל רעיון, שכל הנעלה
59 מהתלבשות ברעיון פרטי מסויים ועל
60 זה אמר ה' לאברהם לך-לך
61 גו', שאורו הנעלם יצא
62 לגילוי ויומשך מלמעלה
63 מבחינת המוחין הנעלים למטה,
64 "אל הארץ", לבחינת
65 המלכות האחרונה בספירות
66 ובמקביל בכוחות הנפש.
67 אף הענין הוא, שפדי שיוכל
68 להיות ענין הירידה מלמעלה
69 למטה, צריך להיות תחלה
70 תוספת גילוי אור נעלה יותר
71 מהאור הנמשך בדרך כלל, שזהו

ביאור בדרך אפשר

24 שהליכה תהיה אל הארץ "אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" [דלכאורא אינו מוכן
25 אומרו "אֲשֶׁר אֲרָאָךְ", ולא "אֲשֶׁר אֲמַר אֵלֶיךָ", על-דִּרְךָ
26 מִה שֶׁנֶּאֱמַר בְּצִוּוֵי הַהֲלִיכָה אֶל הָעֵקֶדָה²⁵ שגם שם לא נאמר
27 לאברהם אבינו בהתחלה לאן ללכת,
28 (לא רק על הארץ, אלא גם)
29 על אברהם עצמו] אֲרָאָה
30 ואגלה אותך בעצמך והמהות
31 הפנימית שלו תבוא לידי גילוי, כי
32 גם להפירוש שְׁקָאֵי שהכוונה
33 ב"לך לך" היא על ההליכה
34 מלמעלה למטה, ולכאורה אין
35 הוא עצמו מתעלה על ידי הליכה זו
36 שהיא למעשה ירידה, הִנֵּה לאמיתו
37 של דבר על-ידי-זה דוֹקָא
38 נַעֲשֶׂה הַעֲנֵן ד' "לך-לך",
39 "לך" ולעצמך אֲתָה הוֹלֵךְ אל
40 העצם והפנימיות שלך, שְׁמָגִיעַ
41 בסופו של דבר לְשָׁרְשׁוֹ וּמְקוּרֹוֹ
42 כו'²⁶.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁתַּחֲלֶה נִקְרָא אברהם אבינו אֲבָרָם, בחינת "אב רם" שְׁכַל הַנֶּעֱלָם
2 מְכַל רַעֲיוֹן, וְאַחֲר־כֵּן נִתְּסַף לוֹ אוֹת ה"א, שֶׁהוּא עֲנִין²²
3 הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת 'עֲתִיק' מדריגת 'עֲתִיק יוֹמִין' (הפנימיות של בחינת
4 'כתר עליון' שלמעלה מעשר הספירות) שְׁתַּחֲלֹוֹתָהּ בַּסְפִּירַת הַבִּינָה²³
5 כמבואר בחסידות שאמנם ב'סדר
6 השתלשלות', הבינה באה מהחכמה
7 אבל התרחבות והסתעפות הרעיון
8 השכלי בכוח הבינה היא תהליך
9 שדורש השפעה וכוח ממקור יותר
10 נעלה מהחכמה (שהיא נקודה בלבד),
11 בחינת 'עֲתִיק', וְעַל-יְדֵי-זֶה הִנֵּה
12 אֲפָשֶׁר יָכוֹל לִהְיוֹת אֲצִלוֹ אצל
13 אברהם אבינו עֲנִין הִירִידָה
14 לְמַטָּה. וְעַל-פִּי-זֶה אֲתִי שְׁפִיר
15 מיושב, שגם להפירוש ש'לך-לך'
16 לך" קָאֵי מכוון על ההליכה
17 מלמעלה למטה, הִנֵּה על-
18 יְדֵי-זֶה דוֹקָא מְגִיעַ לְשָׁרְשׁוֹ
19 וּמְקוּרֹוֹ כו' כי דווקא על ידי
20 היירידה באים בסופו של דבר להתגלות
21 מדריגה יותר גבוהה.
22 וְזֶהוּ גַם מִה שֶׁכְּתוּב ב'תּוֹרָה
23 אור'²⁴ בְּפִירוּשׁ האמור בכתוב זה

(22) ראה גם תו"א שם, ב. 23) ראה זח"ג קעח, ב. 24) שם. וראה גם תו"ח שם פא, רע"א. אוה"ת שם (כרך ו') תתרגע, א.
(25) וירא כב, ב. 26) חסר הסיום (המו"ל).

המשך ביאור למס' נדה ליום רביעי עמ' ב

20 מטמאה את בועלה, ומכך ששינוי 'ואחר כך' מוכח שלא נחלקו
21 בזמן האמור במשנה קודם לכן וכדי שתדע מן המטה ותדע פניה,
22 אלא נחלקו רק באופן שכבר עבר זמן זה.
23 מתרצת הגמרא: הִכִּי קָאָמַר התנא, וְזֶהוּ ו-שיעור כדי שתדע מן
24 המטה וכו' הוא זמן 'אחר כך' שְׁנַחֲלִיקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְחֻכְמִים בֵּין
25 בדיקה שנעשתה בזמן זה.
26 תירוץ אחר לסתירת דברי המשנה והברייתא בשיעור 'אחר זמן':
27 רב אֲשִׁי אָמַר, אין סתירה בין המשנה לברייתא, אלא אידי וְאִידִי תֵּד
28 שְׁעִירָא הוּא – זה וזה שיעור אחד הוא, שאם יש עד מוכן בְּיָדָהּ,
29 השיעור הוא כְּדִי שְׁתֵּדֵי מִן הַמֶּטֶה וְתֵדֵי אֵת פְּנִיָּה – ותבדוק עצמה
30 בעד שבידה, וכפי ששינוי במשנתנו. אין עד מוכן בְּיָדָהּ, השיעור
31 הוא כְּדִי שְׁתֵּדֵיט דָּהּ לְתַחַת הַכֹּר או לְתַחַת הַכֶּסֶת וְתֵפּוּל עַד
32 וְתִבְדֹּק בּוֹ, וכפי ששינוי בברייתא. שהזמן של ירידה מן המטה,
33 שזה לזמן של הושטת היד תחת הכר והכסת ליטול העד, והמשנה
34 פירשה השיעור לזו שעד בידה, והברייתא פירשה השיעור לזו
35 שאין עד בידה.
36 מקשה הגמרא על רב אשי: מִיִּתְיָבִי, שינוי בברייתא, אִיִּהוּ 'אחר
37 זמן' שאם בדקה בתוך זמן זה טמאים שניהם מספק, דָּכַר זֶה שְׁאֵל
38 רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי צְדִיק לִפְנֵי חֻכְמִים בְּאִישׁוּא, וְאָמַר לָהֶם,

1 בברייתא הוא השיעור של 'אחר זמן', והזמן המבואר במשנה הוא
2 השיעור של 'אחר אחר זמן'.
3 מקשה הגמרא: וְהָאֵל קָתְנִי עָלָה – והרי שיעור הזמן במשנה נאמר
4 על מה ששינוי 'מִצָּא עַל שְׁלָה לְאַחַר זְמַן, מִטְּמֵאִין מִסְפָּק וּפְטוּרִין מִן
5 הַכֶּרֶן', שעל כך פירשה המשנה 'אִיִּהוּ אַחַר זְמַן, כְּדִי שְׁתֵּדֵי מִן
6 הַמֶּטֶה וְתֵדֵיט פְּנִיָּה', וכיצד פירש רב חסדא שכוונת המשנה לבאר
7 שיעור 'אחר אחר זמן' הנאמר בהמשך המשנה לאחר ששינוי את
8 שיעור הזמן האמור.
9 מתרצת הגמרא: הִכִּי קָאָמַר – יש ללמוד המשנה כאילו היא
10 חסדה, וכך יש לשנות בה, אִיִּהוּ 'אחר זמן' שאם בדקה אז ומצאה
11 דם טמאים שניהם מספק, היינו לאחר שעבר זמן אותיות עד
12 שיעור זמן כְּדִי שְׁתֵּדֵיט דָּהּ לְתַחַת הַכֹּר, או לְתַחַת הַכֶּסֶת, וְתֵפּוּל
13 עַד וְתִבְדֹּק בּוֹ, ובבדקה עצמה בתוך שיעור זמן כְּדִי שְׁתֵּדֵי מִן
14 הַמֶּטֶה וְתֵדֵיט אֵת פְּנִיָּה, מְחַלֶּקֶת רַבִּי עֲקִיבָא וְחֻכְמִים בֵּין הַבּוּעַל,
15 שלדעת חכמים טמא רק טומאת ערב, ולדעת רבי עקיבא טמא
16 מספק שבעת ימים.
17 שוב מקשה הגמרא: וְהָאֵל קָתְנִי – והלא אחר שנכתב
18 במשנה שיעור זמן של 'כדי שתדע' וכו' נכתב 'ואחר כך' מטמאה
19 מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה, רבי עקיבא אומר אף

בס"ד. שיחת* ש"פ לך-לך, י"א מרחשון, ה'תשכ"ה.

1 א. על התחלת הפרשה, "לך-לך",

2 [נזוהו השם של כל הסדרה. ואף-על-פי שבפשטות הרי זה מפני שבתוכה אלו ("לך-לך") מתחילה
3 הסדרה - כמו כל סדרות התורה שנקראות על שם התחלתן - מכל-מקום, הא גופא שזוהי התחלת הסדרה,
4 והסדרה נקראת על שם התחלתה, מהוה ראייה שכל הסדרה שייכת ל"לך-לך", שהרי בתורה לא שייך
5 ענין של מקרה חסו-שלום, במכל-שכן מזה שאפילו בעולם לא שייך ענין של מקרה¹. ומזה גופא מוכרח
6 שכל הסדרה שייכת ל"לך-לך"²].

7 מביא רש"י שני פירושים (ואף-על-פי שבהשקפה ראשונה נראה רק פירוש אחד, מכל-מקום יש הכרח,
8 וכמו שיתבאר להלן, שהם שני פירושים, שלכאורה סותרים זה לזה. ולפלא שהמפרשים אין מתעכבים
9 על זה, וכאמור כמה פעמים, שעל ענינים הכי פשוטים, לא מתעכבים):

10 על התיבות "לך-לך", מפרש רש"י: "להנאתך ולטובתך [שהרי רש"י מפרש פשוטו של מקרא (כמדובר
11 לעיל³)], ולפי 'פשוטו של מקרא' קשה: למה צריך הכתוב לומר "לך לך" - הרי היה יכול לומר "לך
12 מארצך וממולדתך ומבית אביך וגו'", ללא תיבת "לך". ועל זה מתרץ רש"י, שהכוונה בתיבת "לך" היא
13 "להנאתך ולטובתך". ורש"י מוסיף ומפרש במה מתבטא הענין ד"להנאתך ולטובתך", ושם אעשך לגוי
14 גדול, (ואילו) כאן - אי אתה זוכה לבנים".

15 מפירוש רש"י זה נמצא: (א) ש"ואעשך לגוי גדול" הוא תוצאה מ"לך מארצך גוי", (ב) ש"לך מארצך
16 גוי" הוא בשביל "ואעשך לגוי גדול", "להנאתך ולטובתך".

17 אבל מיד בפסוק השני, על התיבות "ואעשך לגוי גדול" - מפרש רש"י: "לפי שהדרך גורמת לשלושה
18 דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוזקק לשלש ברכות הללו,
19 שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם".

20 מפירוש רש"י זה משמע: (א) ש"ואעשך לגוי גדול" אינו תוצאה של "לך מארצך גוי", אלא אדרבה:
21 "לך מארצך" גורם את ההיפך מ"ואעשך לגוי גדול", וכו' (ולכן הוזקק לברכות, שמבלי הבט על כך
22 שעל-פי טבע "לך מארצך" ממעט פריה ורביה, מכל-מקום "ואעשך לגוי גדול"). (ב) "לך מארצך גוי"
23 אינו בשביל "ואעשך לגוי גדול" (אדרבה: "לך" (מצד עצמו, בלי הברכה) גורם את ההיפך), אלא ענין
24 מצד עצמו.

25 ונמצא, לכאורה, שהגם שרש"י אינו כותב על הפירוש השני "דבר אחר" - הפירוש השני שונה
26 מהפירוש הראשון, ואף סותר לו, כנ"ל.

27 ב. כל הענינים של נגלה דתורה - הן דיני התורה והן סיפורי התורה - ישנם גם בפנימיות התורה.
28 וכך גם ספר בראשית, שמלא בסיפורים - שיש בסיפורים הוראות בעבודתינו. כיון ש"מעשה אבות סימן
29 לבנים"⁴, הרי הסיפורים של "מעשה אבות" הם סימן והוראה עבורנו.

30 והרי הפירוש ד"מעשה אבות סימן לבנים" הוא (לא באופן ש"מעשה אבות" ו"סימן לבנים" הם שני
31 דברים שונים, שיש ביניהם דמיון בלבד, על-דרך פירוש הפשוט במאמר חז"ל⁵ "מה שאירע לאבות אירע
32 לבנים", אלא) ש"מעשה אבות" הוא "סימן ונתינת כח לבנים"⁶: מעשה אבות סלל את הדרך ונתן כח
33 לבנים, שגם אצלם יוכל להיות דוגמת מה שהיה בהאבות. ועל-דרך שהאריך הרמב"ן בענין זה בפרשתנו⁷.

ע' 192 ואילך).

(4) ראה תנחומא פרשתנו ט. ב"ר פ"מ, ו.

(5) ראה תנחומא שם.

(6) אוה"ת ריש פרשתנו. וכל' ב"ר שם: "אמר הקב"ה
לאברהם אבינו צא וכבוש את הדרך לפני בניך".

(7) יב, ו. שם, יו"ד. יד, א. וראה גם תולדות כו, א. שם, כ.
וישלח לב, ד. ועוד.

(*) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה
בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 297 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד
איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט
ואילך. וש"נ.

(2) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. וש"נ.

(3) שיחת ש"פ נח בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א

ולדוגמא: "וירד אברם מצרימה"⁸ - הביא את ענין גלות מצרים, ו"ויעל אברם ממצרים גו' כבד מאד¹ במקנה בכסף ובזהב"¹⁰, שבירר שם כל הניצוצות¹¹ - הביא את היציאה מגלות מצרים, ובאופן ש"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"¹².

[וכשם שירידת אברם למצרים ועלייתו משם היו קודם מתן-תורה, כך גם גלות ויציאת מצרים היו קודם מתן-תורה, ולא שמתן-תורה כבש את הדרך].

ג. ב"מעשה אבות" - שהם סימן והוראה לבנים כנ"ל - ישנם שני ענינים: כפי שהדבר נעשה אצל האבות בגופם, וכפי שנעשה אצלם בנשמתם.

אברהם אבינו היה נשמה דאצילות, דהיינו, שבהיותו כאן למטה היתה נשמתו בחינת אצילות. אבל אף-על-פי-כן העלים הגוף על הנשמה, וכמדובר לעיל¹³, שבשעה שפרעה ראה את אברהם אבינו (ועל-דרך-זה משה רבינו) ודיבר עמו, ראה גוף גשמי. ועד שהגוף העלים אפילו לגבי אברהם אבינו עצמו, וכידוע הסיפור¹⁴ שכאשר המגיד ממעזריטש עלה בהיכלות, ראה את משה רבינו לומד חומש עם תינוקות של בית רבן, ובלמדו עמהם אז את הפסוק¹⁵ "ויפול אברהם על פניו ויצחק", הסביר להם משה רבינו שכל הפירושים¹⁶ הם אמת, ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁷, כי מצד הגוף היה יכול להיות אפילו אצל אברהם אבינו "ויצחק" כפשוטו: היה אצלו פלא "הלבן מאה שנה יולד וגו'"¹⁵.

ועל-פי-זה מובן, שכל הסיפורים ומעשה אבות נעשו אצלם הן בגופם והן בנשמתם, דהיינו, שמעשה אבות היו בפועל בגשמיות, בגוף שלהם, ואותם ענינים עצמם נעשו גם בנשמתם, ולא רק בחלק הנשמה השייך ומלוכב בגוף, אלא גם בעצם נשמתם כפי שהיא בבחינת אצילות.

וראיה מכרחת לכך היא מהסיפור "לך-לך מארצך גו'", שהיה אצל אברהם אבינו כפשוטו, בגופו הגשמי, ואילו ב'תורה אור'¹⁸ - ב"סדרה החסידית" - מבאר זאת באופן ש"אברם" הוא בחינת שכל הנעלם מכל רעיון וכו', שזהו כפי שהענין ד"לך-לך מארצך גו'" הוא מצד נשמתו כפי שהיא באצילות.

ד. על-פי-זה יובנו גם שני הפירושים ברש"י על "לך-לך": הפירוש הראשון מדבר אודות הענין ד"לך-לך גו'" כפי שהוא מצד הגוף, ובפירוש השני מדובר כפי שהענין הוא מצד הנשמה.

ועל-פי האמור שבפירוש הראשון מבאר רש"י כפי שהענין ד"לך-לך גו'" הוא מצד הגוף, מתורצת הקושיא (שהובאה במאמר של ה'צמח-צדק' - באחד מהביכלאך שיצאו לאחרונה מהגלות והשביה - בשם ה'אלשיך' וה'פנים יפות'): למה היה צריך לומר לאברהם שזהו "להנאתך ולטובתך", וכי לא היה מספיק לאברהם ציווי הקב"ה בלבד? האם שום דבר אחד לא השפיע עליו ("עפעס אַנדערש האָט אים ניט דערנומען") עד שנאמר לו "ואגדלה שמך", שיתגדל שמו?!

- על-דרך ששואל רבינו הזקן ב'אגרת הקודש'¹⁹, בנוגע לנסיון העקדה, כשהקריב את בנו יחידו (שזה היה נסיון גדול הרבה יותר מהנסיון ד"לך-לך"): "והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה', גם כי לא דיבר ה' בס", ובמה מתבטאת גדולתו של אברהם אבינו דוקא בענין העקדה (ועל-אחת-כמה - וכמה ב"לך-לך", שאין צורך בהטעמת "להנאתך ולטובתך")? -

אלא, כיון שרש"י מדבר כאן כפי שהענין הוא מצד הגוף (אמנם גופו של אברהם אבינו, אבל בכל זאת גוף גשמי), ובפרט כפי שהיה קודם המילה - היה צורך לומר לו שזהו "לך", "להנאתך ולטובתך". ובדוגמת הסיפור מהמגיד ממעזריטש, שמצד הגוף היה יכול להיות "ויצחק" גם כפשוטו.

(14) "התמים" ח"ב ע' עא. קובץ מכתבים לתהלים ע' 197. ולאח"ז באג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' תנר ואילך.

(15) שם יז, יז.

(16) ראה ב"ר פמ"ז, ד.

(17) שבת סג, א. וש"נ.

(18) ריש פרשתנו.

(19) סכ"א.

(8) פרשתנו יב, י"ד.

(9) זח"א פא, ב.

(10) שם יג, א"ב.

(11) ראה לקו"ש ח"כ ע' 39. וש"נ.

(12) שם טו, יד.

(13) בשיחת שמח"ת השתא (כנראה הכוונה לשיחת ליל

שמח"ת לפני הקפות - לא הגיע לידינו לע"ע. המו"ל).

- 1 אך כיון שמדובר בכל זאת אודות גופו של אברהם אבינו, שאפילו קודם המילה היה גוף מזוכך, הנה
2 "הנאתך" ו"טובתך" של הגוף בתור גוף, היא - "ואעשך לגוי גדול"; כשמדובר אודות הנאת הגוף אפילו
3 של יהודי - יש צורך בדבר שגוף זה באופן אישי יפיק ממנו תועלת אישית. ובנוגע לגופו של אברהם
4 אבינו - הרי זו הבטחה שבניו יהיו "גוי גדול", ככל הפירושים שישנם בענין זה.
- 5 וכל זה הוא מצד הגוף. אבל מצד הנשמה - לא היה צורך ב"להנאתך ולטובתך"; אברהם אבינו קיים
6 הצייווי מצד קבלת עול, למלאות רצון הקב"ה, למעלה משכל וטעם.
- 7 וזהו מה שרש"י אומר בפירוש השני, "לפי שהדרך גורמת כו'" - ש"לך-לך מארצך" הוא ענין לעצמו
8 (לא בשביל "להנאתך ולטובתך"), כי כאן מדבר רש"י כפי שהענין הוא מצד הנשמה. ומצד הנשמה,
9 עשה זאת אברהם אבינו בדרך קבלת עול, לא בשביל שכר²⁰.
- 10 ה. ועל-ידי-זה שאברהם קיים את הצייווי "לך מארצך גוי" בדרך קבלת עול, הנה במילא בא גם הענין
11 ד"ואעשך לגוי גדול" כפשוטו בגשמיות, כיון ש'קבלת עול' 'לוקחת' את עצמותו יתברך, ועצמותו יתברך
12 שייך לגוף (גשמיות) דוקא, כשיחה הידועה מאדמו"ר נשמתו-עדן²¹.
- 13 אלא, כיון שעל-פי טבע, דרך ממעטת פריה ורביה, הוצרך לברכה מיוחדת: "ואעשך לגוי גדול". הגם
14 שדבר זה היה מגיע לו בתור שכר עבור קיום רצון ה' יתברך - ובפרט להדיעה ששכר המצוות הוא שכר
15 טבעי (כמדובר בשמחת-תורה²²) - מכל-מקום, כיון שעל-פי הטבע הדרך ממעטת כו' (ולא מצד חומריות
16 העולם, אלא זהו ענין טבעי על-פי תורה), היה הכרח לתת לו ברכה - "ואעשך לגוי גדול" - במיוחד.
- 17 וברכה זו קיבל על-ידי-זה שקיים את הצייווי בדרך קבלת עול, כי 'קבלת-עול' לוקחת את עצמותו
18 יתברך כנ"ל, ועצמותו יתברך הוא "נמנע הנמנעות"²³, ומצידו אין הגבלות כלל.
- 19 ו. על-פי-זה תתורץ גם הסתירה, שלפי הפירוש הראשון, "ואעשך לגוי גדול" הוא תוצאה של "לך
20 גוי", ולפי הפירוש השני, הרי אדרבה, "לך גוי" גורם להיפך של "ואעשך גוי":
- 21 "דרך" מצד עצמה אכן "גורמת לשלשה דברים כו'", אבל על-ידי-זה שאברהם אבינו קיים ציווי
22 הקב"ה בדרך קבלת-עול, שבזה היה 'לקח' את עצמותו - נעשה "לך גוי" "להנאתך ולטובתך", והוא הביא
23 ל"ואעשך לגוי גדול", אף-על-פי שזהו היפך הטבע.
- 24 ז. לפי זה נמצא, ששני הפירושים ברש"י, לא זו בלבד שאינם סותרים זה לזה (כיון שהפירוש
25 ד"להנאתך ולטובתך" הוא כפי שהענין הוא מצד הגוף, והפירוש "לפי שהדרך כו'" הוא כפי שהענין
26 הוא מצד הנשמה, כנ"ל), אלא הם מסייעים זה לזה:
- 27 "לך מארצך גוי" בגופו (כפירוש הראשון ברש"י) הביא ל"לך גוי" בנשמתו (כפירוש השני ברש"י),
28 וכנ"ל, שכל העבודות של האבות בנשמתם נעשו על-ידי העבודות בגופם דוקא. וכן לאידך גיסא: עבודת
29 הנשמה בדרך קבלת עול דוקא, הביאה ל"להנאתך ולטובתך" בנוגע להגוף.
- 30 ח. ההוראה מזה בעבודתנו היא:
- 31 הרבי הנשיא שלח שלוחים, ושולח גם עכשיו, ודורש שיהיה "לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך",
32 אם בגשמיות או ברוחניות, כהפירוש בזה, שצריך "לצאת" מכל רצונותיו ("ארצך"), הרגליו הטבעיים
33 ("מולדתך"), ומהענינים שבאו בסיבת החינוך ("בית אביך")²⁴.
- 34 ישנם כאלה שקשה לפעול זאת אצלם. - סוף-כל-סוף יצייתו כולם, שהרי "לא ידח ממנו נדח"²⁵, אבל
35 בינתיים, כשדורשים מהם "לך מארצך גוי", הנה לכל-לראש מתחילים לחשוב מה יהיה לו מזה - אם זה

(23) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא ונת' בס' החקירה להצ"צ לד, ב ואילך. ובכ"מ.
(24) ראה לקר"ש ח"א ע' 17. תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 123. ורש"י.
(25) ע"פ שמאל"ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

(20) גם לא בשביל הנאתך וטובתך כמו שהם ברוחניות (ראה סד"ה לך תרס"ז (בהמשך תרס"ו ע' שצו ואילך) ותש"ה (סה"מ תש"ה ע' 95)), ורק בכדי לקיים רצון הקב"ה.
(21) ראה סה"ש תורת שלום ע' 12, ע' 120.
(22) שיחת יום שמחת סל"ג (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 140). ורש"י.

1 "להנאתך ולטובתך" או להיפך חס-ושלום. ועל זה היא ההוראה מפירוש רש"י הנ"ל, שיש לעשות בקבלת
2 עול, ואז מביא הדבר שיהיה "להנאתך ולטובתך"²⁶.

3 ואת זה דורשים מכל אחד, שיהיה "לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", "לצאת" מכל ההגבלות²⁷.
4 ואפילו אלו הסבורים שהם נמצאים בתכלית העילוי, וה"ארץ", "מולדת", ו"בית אביו" הם בקדושה,
5 ואם-כן מדוע צריכים הם "לצאת" מזה? - הרי לפי המבואר ב'תורה-אור' ריש פרשת לך-לך (ב"סדרה
6 החסידית") ש"לך-לך מארצך גו'" קאי על ירידת נשמת אברהם מלמעלה למטה, מובן, ש"מארצך
7 וממולדתך ומבית אביך" הם ענינים הכי נעלים בקדושה²⁸ (ולא כפירוש המבואר במקום אחר בדא"ח²⁹,
8 שהם ענינים בלתי רצויים), ואף-על-פי-כן נאמר על זה "לך גו'", ש"יצא" מכל הענינים שלו.

9 ובשעה שהוא מקיים את הציווי, ובדרך קבלת עול, הרי זה נעשה "להנאתך ולטובתך", ונמשך למטה
10 בטוב הנראה והנגלה.

* * *

11 ט. על הפסוק³⁰ "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את", מביא רש"י כמה פירושים. כי, כאמור
12 לעיל, מפרש רש"י "פשוטו של מקרא", ובפשטות אינו מובן מה שכתוב "הנה נא ידעתי גו'", שרק עתה,
13 "כאשר הקריב לבוא מצרימה"³⁰ נודע לאברהם ששרה היא "יפת מראה", ולכן מוכרח רש"י להביא
14 פירושים אלו, כדי להבהיר שאלה זו.

15 בפירושים שמביא רש"י, ישנם פירושים הפכיים: פירוש אחד מביא רש"י ממדרש אגדה³¹ -
16 "עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו הכיר בה על-ידי מעשה". ופירוש נוסף מביא רש"י,
17 ואומר רש"י שהוא "פשוטו של מקרא" - "ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את", אלא ש"עכשיו",
18 "כאשר הקריב לבוא מצרימה", "הגיע השעה שיש לדאוג על יפוך".

19 שני הפירושים הם, כאמור, פירושים הפכיים: לפי הפירוש הראשון, הנה במשך כל הזמן עד ש"הקריב
20 לבוא מצרימה", לא ידע אברהם ששרה היא "יפת מראה". ולפי הפירוש השני, ידע אברהם זאת לא רק
21 "כאשר הקריב לבוא מצרימה", אלא "ימים רבים" לפני זה.

והביאור בזה:

23 כאמור לעיל, ישנו הענין ד"מעשה אבות" כפי שהוא בנשמתם וכפי שהוא בגופם. ובוה מתבטא
24 החילוק בין שני הפירושים: הפירוש הראשון של רש"י הוא מצד נשמת אברהם ושרה, והפירוש השני -

(26) בענין זה, הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ולעזר: ידוע מה שסיפר רבינו הזקן (ראה תורת מנחם -
התועדויות ח"א ע' 43. וש"נ), שבמעזריטש התגלגלו מופתים,
אבל היו עסוקים בענינים נעלים יותר, ולכן לא טרחו אפילו
להתכופף ולהגבי' אותם...

ולכאורה: מה נוגע לנו לדעת זאת? - ועכצ"ל שיש בזה
הוראה - שענין ה"מופתים" ישנו גם עכשיו, שכן, "לא נפלא
היא"... אלא שלא צריך לחפש זאת; מי שמחפש מופתים -
שולחים אותו לחסידי פולין, ששם ה' הסדר של מופתים (ראה
גם תורת מנחם - התועדויות ח"כ ע' 246 הערה 46. וש"נ)*;
צריכים להיות מונחים בענינים נעלים יותר - למלא את הציווי כו',
ולא להרים את המופת, ואז, הנה הרבי בעצמו (יתכופף ו)ירים לו
את המופת, וימלא משאלות לבבו לטובה, אבל הוא בעצמו, הנה
למרות ש"מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה", עליו להיות מונח
בענינים נעלים כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(27) בענין זה הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין זה ענין של
"דרוש" או "צחות"; זהו כאב לב (צ"ה הארץ וויטאג") שמתפרץ
סוכ"ס - בקשר ובשייכות לפרשת השבוע - לאחר חמש עשרה
שנה שמדברים על זה, ו"לא נגע ולא פגע"; פלוני מפקח וישן,
ופלוני מביט לצדדים, ופלוני מוצא "אמתלא" - אמת לא - שאין
הדברים מכוונים אליו (מהנחה בלתי מוגה).

(28) פרטי המדריגות שבזה - ראה לקו"ש שם ע' 16. תורת
מנחם שם ע' 121 ואילך, ובהנסמן שם.

(29) ראה ד"ה לך לך תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' כג). תש"ב
(סה"מ תש"ב ס"ע 54 ואילך).

(30) פרשתנו יב, יא.

(31) אין להקשות על מה שמציין רש"י למדרש אגדה, אף
שלכאורה ישנו מאמר זה בגמרא (ב"ב טז, א) - כי בגמרא שם
ליתא "צניעות שבשניהם", ואדרבה, משמעות הגמרא שם דהוא
ענינו דאברהם.

(*) ויתירה מזה: גם בנוגע לחסידי פולין, אינני מאמין שר' זה ה"סדר" - שהרי ידוע הפתגם (סה"ש תורת שלום ע' 47) שבין כל תלמידי הרב
המגיד לקח רבינו הזקן את ה"סמטענענע", וא"כ, אי אפשר לומר שאצלם (אצל תלמידי המגיד השייכים לחסידות פולין) ר' סדר הפך. אלא,
שבחב"ד אומרים שכן הוא אצל חסידי פולין...

- 1 מצד גופם. ולכן מציין רש"י על הפירוש הראשון שהוא "מדרש אגדה", ועל הפירוש השני שהוא "פשוטו של מקרא" - כי "אגדה" (שבה נמצאת) פנימיות התורה (כפי שאומר רבינו הזקן)³² בנוגע לאגדה, ש"רוב סודות התורה גנוזין בה"), "נשמח דאורייתא"³³ - מדברת אודות נשמה³⁴, ו"פשוטו של מקרא" (גופי תורה)³⁵ מדבר אודות גוף³⁶.
- 5 י. אברהם מצד נשמתו היה מושלל מלידע ש"אשה יפת מראה את", אפילו מענין "יפת מראה" ברוחניות, בנוגע לנשמה (שהרי זה שהנשמה מושללת מתאות הגוף הוא דבר הפשוט, ועל זה אין צורך במעלתו של אברהם), כי מצד נשמתו עשה את כל הענינים בדרך קבלת עול, למלאות רצון הבורא - למעלה מ"ידעתי", מטעם ודעת (כנ"ל סעיף ג).
- 9 אבל מצד הגוף, הוצרכה להיות אצלו הידיעה ש"אשה יפת מראה את", שהרי "אסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה"³⁶, והרי "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה" עד שלא ניתנה, ואפילו מילי דרבנן³⁷. ולכן אומר רש"י "ידעתי זה ימים רבים" - דכיון ש"אסור לקדש עד שיראנה", והשידוך של אברהם עם שרה היה זמן רב לפני ש"הקריב לבוא מצרימה" - עוד לפני שהגיע לארץ כנען, ואף לפני שהגיעו לחרן (שלכן נאמר בפסוק³⁸ - בנוגע לזמן שהיו עדיין באור כשדים - "ואת שרי כלתו") - הרי בהכרח שידיעה זו היתה אצלו כבר "ימים רבים" (רבים - שונים - גם באיכות: ימי אור-כשדים; ימי חרן; ימי ארץ כנען - ולא שינו את ה"יפת מראה").
- 16 על-פי-זה מובן, שגם מצד גופו של אברהם לא היתה הידיעה בנוגע לתאוות גופניות חס-ושלום, אלא מפני שכך צריך להיות על-פי תורה, שהרי גם גופו היה גוף קדוש, "מרכבה"³⁹. ואף-על-פי-כן, מצד נשמתו היה מושלל אפילו מענין זה⁴⁰ (ואפילו מענין "יפת מראה" כפי שהוא בנוגע להנשמה, כנ"ל).
- 19 יא. אמנם על-פי-זה אינו מובן: כיון שהפירוש הראשון של רש"י הוא מצד הנשמה - איך יתכן ש"כאשר הקריב לבוא מצרימה" אזי "ידעתי כי אשה יפת מראה את", מצד נשמתו?
- 21 ב'מאור עינים'⁴¹ איתא בשם הבעל-שם-טוב, שאף שאברהם אבינו היה מרכבה להקב"ה, והיה "מקושר במחשבתו תמיד בשרש המחשבה" - שמצד זה לא ידע ששרה היא "יפת מראה", אף שראה אותה, לפי ש"מחשבתו היתה תמיד שלא במקום הראיה הגשמית" - מכל-מקום כבואו למצרים (שהיתה מקום של היפך הצניעות, שלכן נקראת "ערות הארץ"⁴²), בין המצריים שהיו שטופי זימה⁴³, ה"ז פעל (בדקות דקות על-כל-פנים) אפילו על אברהם אבינו, ש"ירד ממדריגתו והתחילו לבוא מחשבות מבחינת השבירה", עד ש"ידעתי כי אשה יפת מראה את".
- 27 עד כאן מאמר הבעל-שם-טוב. ולפי הנ"ל, שפירוש רש"י זה הוא כפי שאברהם היה מצד נשמתו, נמצא, שמצרים פעלה ירידה באברהם אפילו מצד נשמתו.
- 29 והביאור בזה: מצד זה שאברהם הוצרך לבוא למצרים כדי לברר הניצוצות הנמצאים שם⁴⁴, היה צריך להתלבש בלבושי המתברר, ובמילא הרי זה פעל ירידה, ועל-דרך המאמר⁴⁵ "המתאבק עם מנוול כו'".

(32) תניא אגה"ק סכ"ג.

(33) זח"ג קנב, א.

(34) ועפ"ז יש לבאר מה שמציין רש"י ל"מדרש אגדה", אף שאין דרכו של רש"י לציין מקורי פירושו (ראה שיחת ש"פ נח סוס"ו (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ס"ע 198)), כי מדייק רש"י שמאמר זה הוא "מדרש אגדה", לרמוז שפירוש זה הוא ע"פ נשמח דאורייתא, המדבר בנוגע לנשמה.

(35) כי גליא דישאל מתקשרא בגליא דאורייתא, וסתים דישאל - בסתים דאורייתא (זח"ג עג, א).

(36) קידושין מא, א.

(37) יומא כח, ב. וראה מהרש"א בחדא"ג לב"ב שם - ד"ה עפרא.

(38) נח יא, לא.

(39) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(40) ועפ"ז תתורץ קושיית המהרש"א שם: "היאך לא הי' מסתכל .. והרי .. אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה" - כי מאמר זה הוא באגדה שבתורה, ומדבר כפי כמו שהוא מצד ענין הנשמה, ועפמש"כ במאור עינים (הובא לקמן סי"א).

(41) ס"פ שמות (ד"ה וזהו רבות מחשבות). וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 60.

(42) מקץ מב, ט. שם, יב.

(43) פרש"י פרשתנו יב, יט.

(44) וכדאי' במאור עינים שם: "המחשבות שבמצרים שבאו לו, הוא כדי להעלותן לשרשן, והוא אדרבה עבודת השי"ת כאמור, ולא שבאו לבלבלו".

(45) תניא ספכ"ח.

- וגדולה מזו מצינו: אפילו על אלקות כפי שבא בגלות לברר כו', נאמר הלשון "חמוץ בגדים"⁴⁶, כמו
 שנתבאר⁴⁷ בהמאמר לאדמו"ר הזקן דיבור-המתחיל ולאחותו הבתולה⁴⁸. ואף-על-פי שענין זה נוגע רק
 בלבושים (בגדים), הרי זה מכל-מקום לבושים שלו, ואומרים על זה: "לה יטמא"⁴⁹.
 יב. אברהם מצד נשמתו⁵⁰ היה נעלה יותר אפילו מאיוב, אף שעל איוב נאמר⁵¹ "איש תם וישר ירא
 אלקים וסר מרע" - (שמצד ענין זה היה גדול מאברהם⁵²) - כדברי הגמרא⁵³ "איוב כו' דאחרניתא, אברהם
 אפילו בדידי' לא אסתכל".
 והרמז בזה על-פי חסידות: איש ואשה הם נשמה וגוף⁵⁴. ובנשמה עצמה - חלק הנשמה המתלבש
 בגוף, רגל שבנשמה, הוא בחינת גוף לגבי עצם הנשמה שלמעלה. ועל-ידי הגוף, מצד מעלת שרשו -
 שזהו ענין "אשה יפת מראה" - נעשה עליו גם בנשמה. וזהו שאברהם "אפילו בדידי' לא אסתכל" -
 שעבודתו בגוף ובענינים הגשמיים, לא היתה מצד העילוי, "יפת מראה", שבענינים הגשמיים, ושעל ידם
 מתעלה גם הוא (נשמתו), אלא עבודתו היתה אך ורק בכדי למלאות רצון הבורא, כנ"ל.
 והיינו, שעבודתו לא היתה בבחינת מורגש כלל. לא היתה אצלו הידיעה וההרגש במה שנעשה עמו
 - אם הוא עומד במדריגה נעלית, "יפת מראה"; הוא חשב והיה מונח רק במילוי רצון הבורא.
 וזהו גם הביאור⁵⁵ במאמר רבי יוחנן בן זכאי "ואני יודע באיזו (דרך) מוליכין אותי"⁵⁶, אף-על-פי
 ש"לא הניח מקרא ומשנה וכו'"⁵⁷ - כי רבי יוחנן בן זכאי היה עסוק במילוי תפקידו, ולא הרגיש - "לא
 ידעתי" - מה נעשה עמו.
 ואף-על-פי-כן, "כאשר הקריב לבוא מצרימה", הרי זה פעל ירידה גם באברהם (ואפילו מצד נשמתו,
 כנ"ל), שנעשה גם אצלו "ידעתי". אלא, כמובן, שגם ירידה זו היתה רק בקדושה, ובמכל-שכן מזה
 שאפילו ה"ידעתי גו'" שהיה מצד הגוף, היה רק מצד ציווי התורה, כנ"ל.
 יג. סיפורי התורה (מלשון הוראה⁵⁸) הם הוראה בעבודתינו. ובפרט סיפורים מאברהם אבינו, שהוריש
 לכל בני-ישראל את האהבה המסותרת⁵⁹ - שאהבה זו מביאה לקיום כל התורה ומצוות, שיהיה "קרוב
 אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשותו"⁶⁰ - והרי ענין הירושה הוא (כמדובר בהתועדות קודמת⁶¹)
 באופן שהיורש נוטל הכל - הרי בודאי שהסיפורים של אברהם אבינו הם הוראה בעבודתינו:
 אצל כל אחד צריכה להיות זהירות מיוחדת "כאשר הקריב לבוא מצרימה" - ל"מצרים" שלו והתאווה
 המיוחדת שלה, המדינה והסביבה שיש להם השפעה על האדם הנמצא בה⁶² (נוסף לכך שכללות ענין
 ירידת הנשמה בגוף הוא ענין של גלות מצרים⁶³).
 "מצרים" שבה נמצאים אנו, היא ארצות-הברית.

סד"ה להבין הקושיא שבתחלת התניא (נדפס בס' קיצורים לתניא
 ע' מו ואילך), ד"ה אשרנו תרצ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שסד, ב
 ואילך. סה"מ תרצ"ו ע' 49 ואילך) נתבאר באופן אחר.

(56) ברכות כח, ב.

(57) סוכה כח, א.

(58) ראה זח"ג נג, ב. רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית
 (בשם הרד"ק).

(59) תניא פי"ח ואילך.

(60) נצבים ל, יד. תניא שם.

(61) ליל שמח"ת (לפני הקפות - לא הגיע לידינו לע"ע.
 המו"2).

(62) ראה גם רמב"ם הל' דיעות רפ"ו (נעתק בשיחת ש"פ נח
 ס"ב (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 193)).

(63) הפרטים דגלות מצרים כמו שהם בענין ירידת הנשמה
 בגוף - נתבאר בד"ה קרוב תר"ץ (סה"מ קונטרסים ח"א קה, ב
 ואילך).

(46) ישעי' סג, א.

(47) בד"ה ולאחותו הבתולה דש"פ אמור תשכ"ד (תורת
 מנחם - התועדויות חל"ט ע' 413 ואילך).

(48) סה"מ תקס"ח ח"א ע' רט ואילך. - חלק ממאמר אדה"ו
 הנ"ל נכלל ונתבאר בד"ה ולאחותו תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' רעג
 ואילך. וש"נ).

(49) אמור כא, ג.

(50) מעלתו של אברהם על איוב בזה ש"אפילו בדידי'
 לא אסתכל", וענין זה הוא מצד הנשמה, כנ"ל. ולכן, אין זה סותר
 למה שאמרו "גדול הנאמר באיוב כו".

(51) איוב א, ח. ב, ג.

(52) כי טו, ב.

(53) שם טז, א.

(54) ראה זח"א קכב, ב ואילך. בחיי בראשית ג, כא.

(55) ראה בארוכה בד"ה לא תהי' משכלה תשי"ב (תורת מנחם
 - התועדויות ח"ד ע' 332). - ובלקו"ת ויקרא (בהוספות) נ, ד,

- 1 ה"סדר" במדינה זו הוא - ש"צריכים" לחיות בהרחבה, ולא להצר לעצמו, וגם לא לשבור ולשנות
- 2 טבעו ורגילותו, כי על-ידי-זה הרי הוא מיצר לעצמו;
- 3 כאן אין דבר שנחשב ל"מותרות". אדרבה: כמה שיש לו - הרי זה עדיין מעט, שהרי בביתה של
- 4 השכנה יש יותר...
- 5 את דברי הגמרא⁶⁴ "פשוט נבילתא בשוקא כו' ולא תימא כהנא אנא וגברא רבא אנא" - מנצלים (לא
- 6 בשביל פרנסה המוכרת, אלא) בשביל עניני מותרות שבמותרות; שהרי הוא פושט נבילה בשוק, באמרו
- 7 "כהנא אנא וגברא רבא אנא", ומזכיר שיהיה לי הכל, ולכן מוכרתי לחפש עוד נבילה כדי לפושטה וכו'.
- 8 וכל-כך טרודים ("פאריאָגט") בעבודה עם הנבילה בשוק, עד שלא נשאר זמן עבור (להבדיל) תפלה
- 9 בציבור - שלא לדבר על אריכות התפלה - ולימוד שיעור בנגלה ובחסידות וכו'.
- 10 בימים שעברו, הנה גם בעלי עסקים למדו, וגם - בשבת על-כל-פנים - התפללו באריכות. ולא רק
- 11 מצד נפש האלקית, אלא (גם) מצד נפש הבהמית: "לא התאים" לו ("אים איז ניט אָנגעשטאַנען") שלא
- 12 להתפלל בשבת באריכות. באמצע השבוע, עסוק הוא ואין לו זמן (או שנדמה לו כך), אבל בשבת הרי
- 13 הוא מאריך בתפלה כמו שכתוב ב'אגרת הקודש'⁶⁵; "לא התאים" לו שלא לחזור חסידות ברבים. בשעה
- 14 שמדובר אודות חזרת חסידות - צריך הוא לחזור טוב יותר מכולם, וכשישנה שאלה בהמשך תרס"ו או
- 15 בהמשך תער"ב, צריך לשאול אצלו, והוא יראה, שאף שהוא עסוק כל השבוע בעסק וכדומה, יברר ("ער
- 16 וועט דורכטאָן") את הענין ויענה על השאלה.
- 17 כל זה היה פעם. אבל כיום, ובאמריקא - הנה בשבת, חמש דקות לאחר המנין, כבר לא רואים
- 18 אותו⁶⁶; וכשישנה שאלה בהמשך תרס"ו וכדומה - איך שייך שישאלו אצלו: הרי הוא עסוק כל השבוע!
- 19 אם הוא עובד אצל מישהו אחר - הרי הוא צריך לעבוד באמונה,
- 20 - ובפרט אם עבודתו היא מלאכת הקודש, משגיח או שוחט, הרי בודאי שצריך להיות עסוק בזה,
- 21 להשגיח על החלף, לידע הדין וכו' -
- 22 ואם הוא סוחר - הרי הוא עסוק ב"קידוש שם שמים ברבים", על-ידי-זה שיראה שגם יהודי חרדי
- 23 ("א פרומער איד") אינו "בטלן" ויכול להתחכם במסחר וכו' וכו'.
- 24 מניין מתחיל כל הנ"ל - מהחסרון בזהירות "כאשר הקריב לבוא מצרימה". הוא חושב, שעליו
- 25 להישמר רק בענינים שבדקות דקות, אבל בענינים "גסים", ובפרט שלא יכשל בענינים של פועל - בזה
- 26 הוא בטוח.
- 27 כיון שבעבר היה "משכיל", "עובד", מנהיג כל אנ"ש שבסביבתו (ונדמה לו ש"תעזבני יום יומיים
- 28 אעזבך"⁶⁷ לא שייך אליו, ולכשירצה - הנה "בין לילה" יחזור להיות "משכיל" כו'), ואם-כן, מה שייך
- 29 שהוא יצטרך להישמר מענינים כאלו?!
- 30 על זה באה ההוראה, שמצרים פעלה ירידה אפילו באברהם אבינו, ואפילו מצד נשמתו. ולכן, הנה
- 31 עוד קודם שהגיע למצרים, אלא רק "הקריב לבוא מצרימה" - חיפש כבר כיצד להישמר⁶⁸, "הגיע השעה
- 32 שיש לדאוג".
- 33 אלא שאצל אברהם, הנה גם הירידה היתה בעניני קדושה, כנ"ל. ואילו אצל כל אדם, יכולה "מצרים"
- 34 לפעול ירידה בעניני רשות והיתר, ועוד למטה יותר.

בשעה שבהיותו בליובאוויטש לא הי' שייך לזה כלל (מהנחה בלתי מוגה).

(67) ראה אג"ק ח"א ע' קלח. וש"נ.
(68) דמ"ש (בפרשתנו יב, יב"ג) "אמרי נא אחותי את" הוא בכדי להנצל (לא רק מ"והרגו אותי גו" כפשוטו, אלא גם) מהנפלה שע"י מצרים, כדאי במאור עינים שם.

(64) פסחים ק"ג, א.

(65) ס"א.

(66) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: ורק בר"ה ויוהכ"פ - שאז נוגע לו הדין ומשפט בנוגע לענינים גשמיים - מתארכת תפלתו עוד רבע שעה...
כמו"כ הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות הנהגת הש"ץ, שאינו נגש ל"עמוד", אלא לאחר שמישר את ה"עניבה"... בה

אבל כשישנה הזהירות - הנה לא זו בלבד ש"מצרים" אינה מזיקה, ולא זו בלבד ש"נחתת וסלקת" ⁶⁹
(שיוצא ממצרים באותה מדריגה כפי שהיה לפני זה), אלא "ויעל אברם ממצרים" ⁷⁰, שעל-ידי "מצרים"
נעשה "ויעל" - עליה, "כיתרון האור מן החושך" ⁷⁰.

* * *

יד. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויאמר גו' לך-לך גו'.

* * *

טו. בין הענינים שאמר הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים - "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום
תקבר בשיבה טובה" ⁷¹.

ויש לפרש ש"תקבר בשיבה טובה" אינו רק כפשוטו, אלא זוהי גם מדריגה בעבודת ה', ששייכת גם
בזמן שהנשמה מלוכשת בגוף: הוא עומד במצב שהגוף והעולם אינם מעלימים ומסתירים, בדוגמת
לאחרי הסתלקות הנשמה מהגוף.

- וכיון שגם נשמה בגוף יכולה להגיע לעילוי זה, הרי אין צורך בענין ד"תקבר" בגשמיות, כי גם
המעלה שישנה ב"ואל עפר תשוב" ⁷² יכולה להיעשות על-ידי עבודה ברוחניות ⁷³ (לבד קודם התחיה, שאז
יצטרכו להיות חוזרין לעפרן שעה אחת, כדי לזכות לשלימות הגילוי שעל-ידי "ואל עפר - כפשוטו -
תשוב" ⁷⁴) -

ועל-דרך-זה הוא גם הביאור במאמר רז"ל ⁷⁵ "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם" - שבהיותו
"בן מאה", שבירר את כל עשר כחותיו ועד בכל פרטיהם (שאז כלול כל כח מעשר כחות: חכמה שבחכמה
וכו'), הרי זה "כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", שהעלם העולם אינו פועל עליו.

כל זמן שעדיין לא סיים עבודתו לברר כל כוחותיו לפרטיהם, כך שעדיין אינו "בן מאה" - הרי אפילו
אברהם אבינו היה זקוק לזהירות מיוחדת "כאשר הקריב לבוא מצרימה", כי עניני העולם משפיעים
(כנ"ל); אבל לאחר גמר עבודתו, הרי זה "כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", שהעולם אינו יכול לפעול
עליו. אבל רק "כאילו" - כיון שיש מעלה בירידת הנשמה בגוף, שפועל בעולם (אבל לא שהעולם פועל
עליו).

וזהו מה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה",
שהבטיח לו שיבוא למדריגה זו.

טז. על התיבות "אל אבותיך", שואל רש"י: "אביו עובד-כוכבים, והוא מבשרו שיבוא אליו"? ורש"י
מתרץ: "ללמדך שעשה תרח תשובה".

מדברי רש"י "שעשה", לשון עבר, ולא "שעשה" לשון עתיד ⁷⁶ - כפי שאומר להלן על "תקבר בשיבה
טובה", "בשרו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו" - מובן, שרש"י סובר שתרח עשה תשובה קודם, לפני
אמירת "ואתה תבוא" ⁷⁷.

וצריך להבין: בסוף הפרשה הקודמת - פרשת נח - מבאר רש"י שהסיבה לכך שאברהם אבינו הניח
את תרח אביו "זקן והלך לו", היא ⁷⁸ מפני שתרח היה רשע, ו"הרשעים אף בחייהם קרויים מתים". ומזה

(75) אבות ספ"ה. וראה שיחת ש"פ נח הערה 53 (תורת מנחם -
התוועדות חמ"א ע' 199) "דבר מלכות" פרשת נח.

(76) וכ"ה גם בתנחומא (שמות, יח), שבעת אמירת "ואתה
תבוא גו'" "בשרו הקב"ה חייך שעשה (לשון עבר) אביך תשובה".
אלא שרש"י כתב "למדך" ולא "בשרו", שהוא רק לימוד אליו,
כי אברהם ידע מזה. וזוהי מחולק על התנחומא.

(77) ואין לומר שמ"ש רש"י "שעשה" - לשון עבר, הוא לפי
שאינו מבאר את מאמרו של הקב"ה לאברהם ורק הלימוד שאנו
לומדים מזה - "למדך" ולא "בשרו" - ובנוגע לזמנינו, גם המעשה

(69) זח"א קכב, ב.

(70) קהלת ב, יג.

(71) פרשתנו טו, טו.

(72) בראשית ג, יט.

(73) אלא שמ"מ יש מעלה ב"ואל עפר תשוב" בגשמיות,
שלכן, לפני תח"מ חוזרין לעפרן, כדלהלן. ובדוגמת: תפלות
במקום קרבנות (ברכות כו, א"ב), ובכ"ז "לשכינה ביהמ"ק אביא
כו" (שבת יב, ב) - הענין בשלימותו, לא רק "במקום".

(74) שם קנב, ב. וראה ג"כ זח"ב קח, ב.

- 1 מכריח הרמב"ן⁷⁹, שתרח לא עשה תשובה עד סוף ימיו (שהרי אם תרח עשה תשובה לפני זה, נשאת
2 הקושיא: למה לא קיים אברהם אבינו מצות כיבוד אב במשך כל השנים מאז שתרח עשה תשובה). ואיך
3 מתאים זה עם מה שכתב רש"י כאן (בפרשת לך-לך) "שעשה תרח תשובה" לפני כן?
4 יז. הביאור בזה יובן בהקדים הביאור בפירוש רש"י הנ"ל:
5 "וימת תרח בחרן" - מפרש רש"י: "לאחר שיצא אברהם מחרן", ושואל: "ולמה הקדים הכתוב מיתתו
6 של תרח ליציאתו של אברהם", הרי "עדיין נשארו משנותיו הרבה" (כפי שרש"י מבאר החשבון, שכשאברהם
7 יצא מחרן, היה תרח בן 145 שנה, ותרח מת בן 205 שנה)?
8 ומביא רש"י שני תירוצים: (א) "שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברהם את כבוד אביו
9 שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב מת". (ב) "ועוד⁸⁰ שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים" (שזהו
10 תירוץ נוסף - ולא טעם למה שכתב רש"י לפני זה ש"קראו הכתוב מת" - כלשון רש"י: "ועוד").
11 בפשטות, ב' התירוצים ברש"י מתרצים את הקושיא "ולמה הקדים הכתוב כו'", אבל אינם מבארים,
12 היתכן ש"לא קיים אברהם את כבוד אביו כו'"?
13 גם אינו מובן:
14 (ב) לפירוש זה, הפשט ד"שלא יהא הדבר מפורסם לכל" הוא - שעל-ידי-זה שהתורה הקדימה מיתתו
15 של תרח, לא יהיה מפורסם ש"וימת תרח" היה לאחר יציאת אברהם. ואינו מובן: כיון שבשעה שעושים
16 חשבון לפי שנותיו של תרח ושנותיו של אברהם בצאתו מחרן, יודעים בכירור, שבשעה שאברהם יצא מחרן
17 עדיין תרח חי הרי זה מפורסם לכל, ומהי התועלת בזה ש"הקדים הכתוב כו'", בה בשעה שהדבר מפורסם?
18 ובפרט ש"ויחי תרח שבעים שנה ויולד את אברהם"⁸¹, "ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתיים שנה"⁸²
19 ו"ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן"⁸³ הם פסוקים מפורשים בתורה שבכתב, ובפרט
20 שפסוקים אלו אינם כתובים במקום צדדי, אלא במקום שבו מספרת התורה אודות תרח ויציאת אברהם
21 מחרן - הרי זה בודאי מפורסם לכל. אפילו משנה היא דבר מפורסם (שלכן "טעה בדבר משנה חוזר"⁸⁴,
22 דכיון שזהו דבר מפורסם, אין זה בגדר טעות), ומכל-שכן תורה שבכתב.
23 ג) מלשון רש"י "קראו הכתוב מת", מובן, שלא היה "מת", אלא רק "קראו הכתוב מת". ואינו מובן:
24 איך קוראת אותו תורת אמת "מת", בה בשעה שבאמת אינו "מת"?
25 ואי אפשר לומר שזהו לפי ש"הרשעים אף בחייהם קרויים מתים", שהרי זהו "ועוד", תירוץ שני
26 (כנ"ל), ולא התירוץ הראשון.
27 ד) למה באמת בתירוץ הראשון אומר רש"י "קראו הכתוב מת" סתם, בלי טעם, ואינו מביא מאמר
28 רז"ל⁸⁵ "רשעים אף בחייהם קרויים מתים"?
29 ויש לפרש, ששני הפירושים אינם רק תירוצים על השאלה "למה הקדים הכתוב כו'", אלא הם גם
30 מבארים הטעם ש"לא קיים אברהם את כבוד אביו כו'", ועל-פי-זה יתורצו כל הקושיות הנזכרות, כדלהלן.
31 חי. יש מחלוקת הפוסקים, האם מחוייבים בכיבוד אב כשהאב הוא רשע: הרמב"ם⁸⁶ סובר שמחוייב
32 בכבוד אביו "אפילו היה אביו רשע" (חוץ ממסית ומדיח, שאז ישנו הציווי "לא"⁸⁷ תחמול ולא תכסה
33 עליו"⁸⁸). וה"טור⁸⁹ סובר, שבאביו רשע, כל זמן שלא עשה תשובה, אינו חייב בכבודו.

(80) כגירסת הרמב"ן שם.

(81) נח יא, כו.

(82) שם, לב.

(83) פרשתנו יב, ד.

(84) סנהדרין לג, א. שו"ע חו"מ סכ"ה ס"א.

(85) שאין בו מחלוקת - ברכות יח, ב.

(86) הל' ממרים פ"ו הי"א.

(87) פ' ראה יג, ט.

(88) ראה כס"מ שם.

(89) יו"ד סי' ר"מ.

שאחרי ברית בין הבתרים הוא לשון עבר - כי (נוסף על מה שפשוטות הלשון דרש"י משמע כמ"ש בפנים), מזה עצמו ששינה רש"י וכתב "למדך" ולא "בשרו" (כמ"ש גבי ישמעאל. וכהלשון (גם גבי תרח) בב"ר ס"פ נח) מוכח דס"ל שבזה לא הי' בשורה, כי עשה תשובה מקודם ואברהם ידע מזה (ובתנחומא (המובא בהערה שלפני זה) מוכרח לפרש שעשה תשובה מקודם, שהרי מדבר שם בנוגע בשורת הקב"ה לאברהם ואומר "שעשה" לשון עבר).

(78) ראה להלן סי"ט.

(79) שם.

ועל-פי-זה יש לבאר, שמה שכתב רש"י "שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים", הרי זה תירוץ גם על
 כך ש"הניחו זקן כו" - על-פי שיטת ה'טור', שכיון שתרם היה רשע, לא היה אברם מחוייב בכבודו.
 וזוהי כוונת רש"י במה שכתוב "שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים": (א) לכן נאמר "וימת תרח". (ב)
 ולכן "הניחו זקן כו'", שכיון שאינו "עושה מעשה עמך"⁹⁰, אין מחוייבים בכבודם, כיון ש"קרויים מתים".
 ובזה מתורצת קושיא נוספת: רש"י (ס"פ נח) מסיים בפירושו "והצדיקים אף במיתתן קרויים חיים
 כו'". ולכאורה מה זה נוגע לענין המדובר כאן? - ועל-פי הנ"ל יובן: בכך מבהיר רש"י מענה לקושיא:
 איך אומרים שב"אביו רשע" אינו מחוייב לכבודו, כיון ש"קרויים מתים" - הרי הדין הוא⁹¹ שחייבים
 בכיבוד אב גם במותו? ועל זה מתרץ רש"י, שהחיוב בכיבוד אב גם במותו, הוא (ב"עושה מעשה עמך")
 מפני ש"צדיקים אף במיתתן קרויים חיים"⁹², אבל רשע שהוא באמת "מת", אין מחוייבים לכבודו.
 יט. כאמור לעיל, תירוץ זה הוא לשיטת ה'טור'. אבל לשיטת הרמב"ם שחייבים גם בכבודו של "אביו
 רשע", הרי זה ש"הרשעים כו' קרויים מתים" אינו תירוץ,
 - וכמו שכתב ה'בית חדש' שם, ראה לדעת הרמב"ם, ממה שכתוב ב'בראשית רבה'⁹³ שיאמרו לא
 קיים אברם את כיבוד אביו כו', והרי תרח רשע היה, ובעל-כרחך דבכל ענין חייב בכבודו -
 לדיעה זו מביא רש"י את התירוץ הראשון (שיתבאר להלן).
 ועל-פי-זה יתיישב מה שבפרשת לך-לך אומר רש"י "שעשה (לשון עבר) תרח תשובה", כי שם (בפרשת
 לך-לך) מפרש רש"י לפי התירוץ הראשון (שבפירוש רש"י סוף פרשת נח), ולפי התירוץ הראשון לא קיימת
 הוכחת הרמב"ם שתרם לא עשה תשובה עד סוף ימיו. וכיון שלפי התירוץ הראשון אין הוכחה מתי עשה
 תרח תשובה, אומר רש"י "שעשה" לשון עבר, כדעת התנחומא, מפני⁹⁴ שנוח יותר ("גלצטער") לומר
 שעשה תשובה לפני אמירת "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום".
 [ובפרט לפי מה שאמרו רז"ל "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁹⁵, "צדיק ורשע לא קאמר"⁹⁶, הרי
 לא שייך לומר שהקב"ה יאמר (בדיבור⁹⁷) לפני זה, שתרם יעשה תשובה.
 ואף-על-פי שעל ישמעאל אומר הקב"ה "שיעשה (לשון עתיד) כו' תשובה" - הרי (א) שם מוכרח
 לפרש כך, כי ישמעאל נולד רק לאחר ברית בין הבתרים. (ב) על זה שישמעאל "יעשה תשובה", אין
 סתירה מזה ש"צדיק ורשע לא קאמר", כי אצל ישמעאל "צדיק ורשע .. קאמר" מלכתחילה - שהרי
 נאמר⁹⁸ "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל"⁹⁹].
 כ. הביאור של התירוץ הראשון (בפירוש רש"י שבסוף פרשת נח) - יובן בהקדים האיבעיא בגמרא¹⁰⁰:
 "בנו והוא רבו, מהו לעמוד מפני אביו", וזוהי "בעיית דלא איפשיטא". בנוגע להלכה, יש בזה מחלוקת
 הפוסקים: הרמב"ם¹⁰¹ סובר ש"אין האב עומד מפני הבן, אבל הבן עומד מפני אביו"¹⁰². והרא"ש¹⁰³
 סובר "ויעמדו זה מפני זה", ומביא: "אמרו עליו על ר"מ מרוטנובורג, שמיום שעלה לגדולה, לא הקביל
 פני אביו ולא רצה שאביו יבוא אליו".

(97) ראה תו"ח תולדות יד, ג ואילך.

(98) פרשתנו טז, יב.

(99) ראה מכילתא יתרו כ, ב. ספרי ברכה לג, ב.

(100) קידושין לג, ב.

(101) שם ה"ד - הובא בטור שם.

(102) ואזיל לשיטתו דס"ל (שחייב בכבוד אביו גם כשהוא
 רשע) כי בכיבוד אר"א אין נפק"מ המעלות והדרגות וכו'. [ויומתק
 עפ"י המבואר בחסידות, דשייכות אב ובן - זוהי שייכות עצם עם
 עצם, ולא תשתנה ע"י שינוי הגילויים וכו'].

(103) קידושין שם (סנ"ז) - הובא בטור שם.

(90) יבמות כב, ב.

(91) קידושין לא, ב. שו"ע יו"ד שם ס"ט.

(92) ראה קונטרס ומעין מ"ז. תניא אגה"ת פ"י.

(93) פל"ט, ז.

(94) ואין לומר שהוכחת רש"י שעשה תשובה קודם, כי לפי

פירוש זה שבפ' לך, הטעם ש"הניחו זקן כו'" הוא לפי שהי'
 תלמידו (כדלהלן ס"כ) - כי גם לפני שעשה תשובה הי' תלמידו
 (ואדרבה, תלמיד יותר קטן - שאינו שומע בקול רבו).

(95) ברכות לג, ב.

(96) נדה טז, ב.

- 1 - ה'בית חדש'¹⁰⁴ מבאר, שהאיבעיא בגמרא היא רק אם חייב "לעמוד מפני אביו" בפרהסיא (והרמב"ם
2 סובר שגם בפרהסיא חייב בכבוד אביו), אבל בצנעא אין איבעיא כלל, וחייב בכבוד אביו¹⁰⁵ -
3 ועל-פי-זה יש לבאר הטעם ש"הניחו זקן כו'", כי תרח היה בדרגת תלמידו של אברהם - שהרי תרח
4 היה תחילה עובד עבודה-זרה, ו"אחד היה אברהם"¹⁰⁶, אברהם היה היחיד שלימד את כל בני דורו (ותרח
5 בכללם) אחדות ה' - ולכן מובן למה "הניחו זקן כו'"¹⁰⁷, כמו מהר"ם מרוטנבורג ש"לא הקביל פני אביו
6 ולא רצה שאביו יבוא אליו".
- 7 וזוהי כוונת רש"י בתיבות "קראו הכתוב מת" - דכיון שהיה במדריגה תחתונה ביותר ממדריגת
8 אברהם, לכן "קראו הכתוב מת" לגבי אברהם, וכלשון הזהרה¹⁰⁸ "מאן דנחית מדרגי" אקרי מית".
- 9 [ויומתק יותר על-פי מה שנתבאר בחסידות, שאצל חכם גדול, איש פשוט אינו בגדר מציאות¹⁰⁹].
- 10 וזהו מה שאומר רש"י "שלא יהא הדבר מפורסם": (א) שלא יהא הדבר מפורסם באופן שיאמרו לא
11 קיים כו'. (ב) שלא יהא הדבר - המצב [מצבו של תרח שהיה בדרגת תלמידו של אברהם, שזוהי גנותו
12 של תרח]; התורה לא רצתה לכתוב בפירוש (בפרסום) גנותו של תרח, וכתבה רק ברמז¹¹⁰.

(110) או יאמר בענין "שלא יהא הדבר מפורסם כו' ויאמרו
לא קיים":

באם לא הי' מקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברם
הי' בא' משתי פנים: או שהי' צ"ל כתוב (באיזה מקום) בפירוש
(ומפורסם עיי'ז) גנותו של תרח, ואז "הי' הדבר מפורסם בכל",
או שלא הי' כתוב הנ"ל ואז "יאמרו לא קיים כו'". (והוא"ו
(ד"וואמרו") בא לחלק, והוא כמו "או שיאמרו". וע"ד פירוש
רש"י כאן: "ועוד שהרשעים", שהוא הוספת פירוש אחר הפנ"י).

(104) שם.

(105) ועפ"ז יומתק מ"ש רש"י "שלא יהא הדבר מפורסם
לכל", כי בכבוד אב ואם, יש נפק"מ בין בפרהסיא לבצנעא.

(106) יחזקאל לג, כד.

(107) וע"ד מ"ש"כ בב"ח שמכאן מקור לדעת הרמב"ם, לדעת
התנחומא. ולפי' זה אדרבה מכאן מקור לדעת מהר"ם שהיא
אליבא דדעת הטור.

(108) ח"ג קלה, ב. וראה בהנסמן באג"ק ח"ב ס"ע ד.

(109) ראה סה"מ תרצ"ב ע' עח. וש"נ.

המשך ביאור למס' נדה ליום שלישי עמ' א

- 20 הגמרא מבארת בכמה דרכים: איבעית אימא שהיתה ביצתותא
21 דליילא ודאינרא - בהלת חשש נפילה מהג מחמת חשכת הלילה.
22 ואיבעית אימא ביצתותא דרביה - בהלה ופחד מיראת רבו (שמואל)
23 העומד על גביו. ואיבעית אימא, ביצתותא דשכינה השורה בבית
24 הכנסת. ואיבעית אימא, אימא דקריה עליה - אימת אדונו
25 (הקב"ה) עליו, דקרי שמואל עליה - שקרא שמואל על רב יהודה,
26 אין זה ילוד אשה, כלומר, כל כך יראת שמים עליו, שכמלאך הוא
27 ולא כאדם הנולד מאשה.
28 תירוצי נוסף: ואיבעית אימא, נשוי הוה - היה רב יהודה, דאמר רב
29 נחמן, אם הוה נשוי מוטרד לאחוז באמתו כשמשתיין, שכיון שפת
30 בסלו ושיכול לבעול אשתו אין בא לידי הרהור.
31 תירוצי נוסף: ואיבעית אימא, שמואל לא הורה לרב יהודה לאחוז
32 באמתו, אלא כי הוה אורי ליה - כהוראה זו הורה לו, דהני אבא
33 קריה דרבי בנימין בר ימיא, אף שאסור לאחוז באמה ולהשתיין, אבל
34 מסייע (להגביה האמה) בפניצים - על ידי הגבחה הביצים מלמטה.
35 תירוצי נוסף: ואיבעית אימא, כי הוה אורי ליה שמואל לרב יהודה,
36 דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, נבול יש לו לאיסור אחיזה באמה,
37 מעטרה ו-שפה המקיפה את ראש הגיד וגבוהה ממנו במקצת
38 ולמטה לצד הארץ, מוטרד לאחוז, שאין בא בכך לידי חימום,

- 1 מקשה הגמרא: היכי עבדי קמי - כיצד עשה כן רב יהודה, והתנאי,
2 רבי אליעזר אומר, כל האוחז באמתו ומשתיין כאילו מביא מכול
3 לעולם.
4 מתרצת הגמרא: אמר אביי, עשה - דימה שמואל מעשה זה כדין
5 בולשת האמור לענין יין נסך, דתנן (ע"ז ע'), בולשת - גייס של
6 חיילים נכרים שנכנס לעיר, אם נכנס בשעת שלום, כלומר, שאין
7 זה גייס של מלכות אחרת, אלא של מלכות מדינה זו, ואין הם
8 בפחד מלחמה, כל חביות יין שנמצאו פתוחות אסורות בהנאה,
9 שחוששים שניסכו החיילים לעבודה זרה, אבל הנמצאות
10 כתומות, מותרות, שאילו פתוחים וניסכו לא היו טורחים לשוב
11 ולסתמם. אמנם אם נכנס הגייס לעיר בשעת מלחמה, והיינו חיל
12 מלכות אחרת הבאים להלחם, אלו ואלו - בין חביות פתוחות ובין
13 סתומות מותרות, לפי שאין להן פנאי לנסף היין, מחמת בהלת
14 המלחמה. מסיימת הגמרא: אלמא דבין דבעית לא אתי לנפוכי -
15 מוכח שם שמחמת בהלתם אין לבם פנוי לנסך היין, הקא נמי בין
16 דבעית לא אתי להרהורי - כמו כן כאן, כיון שבהול הוא אין לבו
17 פנוי לבא להרהור מחמת אחיזה אמתו.
18 שואלת הגמרא: והקא מאי ביצתותא אימא - איזו בהלה היתה לו
19 לרב יהודה.

בס"ד. שיחת מוצאי יום ד' פ' לך לך, ח' מרחשון ה'תשנ"ב. – לאחר תפלת ערבית –

בלתי מוגה

- א. נוסף לכך שבכל זמן ישנו הכלל ד"פותחין בברכה"¹ – ישנה הדגשה מיוחדת על ענין הברכה בפרשת היום בתורה:
- בסיום וחזרתם חלק הפרשה דיום זה נאמר² "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון ויברכהו ויאמר ברוך אברם וגו'" – שמלבד זה שנתן לאברם "לחם ויין" כפי ש"עושים ליגיעי מלחמה"³, נתן לו גם ברכה ("ויברכהו ויאמר ברוך אברם וגו").
- ויתירה מזה, שברכה זו היתה ברכתו של כהן (כמ"ש לפנ"ז "והוא כהן לא-ל עליון", היינו, שגם לפני מתן-תורה ה' מעין ודוגמת ענין הכהונה שלאחרי מ"ת, וכמודגש בסיום הענין ש"ויתן לו מעשר מכל", "ויתן לו אברם מעשר מכל אשר לו לפי שהי' כהן"⁴) – ברכה נעלית ביותר שנמשכת ממקור הברכות⁵.
- ב. ובהמשך לזה באה גם הברכה (בחלק הפרשה דהיום שלאחרי היום שעומדים עתה בתחילתו) בכריתת ברית בין הבתרים – "ביום⁶ ההוא כרת ה' ברית את אברם לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת וגו' את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני וגו'":
- החידוש בכריתת ברית בין הבתרים – ש"עשר אומות יש כאן", אע"פ שבינתיים (עד היום הזה) "לא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלשה .. קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות ירושה לעתיד"⁷ – כשיקויים הציווי שנאמר בערי מקלט "ואם⁸ ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך (לתת לך ארץ קיני קניזי וקדמוני) .. ויספת לך עוד שלש ערים וגו'" [ש"מעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו"⁹] – "בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש .. בערי הקיני הקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו, ועליהן נאמר בתורה ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹⁰, שאז תתקיים מצות ערי מקלט בשלימותה, שיהיו תשעה ערי מקלט.
- ונמצא, שבחלק זה דהפרשה מודגשת הברכה הכי גדולה הקשורה עם הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש – "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", "עשר אומות".
- ג. וענין זה מודגש גם בכללות (שם) הפרשה – "לך לך":
- התוכן ד"לך לך גו' אל הארץ" הוא ציווי הקב"ה לאברהם לילך לארץ ישראל, אשר, בהמשך לזה באה גם ההבטחה והנתינה דארץ ישראל לו ולזרעו. ומזה מובן שהשלימות ד"לך לך" היא בהליכת כל בני ישראל – בהגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהיו "כל יושבי" עלי¹¹, שכל בני יתיישבו בכל ארץ ישראל, בכל עשר הארצות שהובטחו וניתנו בברית בין הבתרים.
- כלומר: אע"פ שכבר הי' בעבר המעמד ומצב שכל בני ישובו על אדמתם שלכן הי' נוהג דין יובל (שתלוי בהתנאי ד"כל יושבי" עלי¹¹), מ"מ, השלימות האמיתית ד"כל יושבי" עלי¹¹ תהי' בהגאולה האמיתית והשלימה, כי, נוסף לכך שיבואו לארץ ישראל כל בני מכל קצוי תבל, כולל גם עשרת השבטים שגלו מעבר לנהר סמבטיון¹², תהי' ההתיישבות דבני בארץ ישראל השלימה, ארץ עשר אומות, שעי"ז ניתוסף יותר בהשלימות ד"כל יושבי" עלי¹¹.

(1) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה ד"ה פותחין בברכה.

(2) לך לך יד, יח"ט.

(3) פרש"י עה"פ.

(4) שם, כ ובפרש"י.

(5) ראה הנסמן בלקו"ש ח"י ע' 38.

(6) טו, יח"ט.

(7) פרש"י עה"פ.

(8) שופטים יט, ח"ט ובפרש"י.

(9) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ב.

(10) שם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

(11) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

(12) ב"ר פע"ג, ו.

1 ולהוסיף, שהקשר והשייכות להגאולה האמיתית והשלימה מרומז גם בכפל ד"לך לך" – כדאיתא
 2 במדרשי חז"ל¹³ "חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה, ך"ך שבו נגאל אברהם אבינו מאור כשדים
 3 שנאמר לך לך", כפי שנתבאר בארוכה במאמרו הידוע של אדמו"ר מהר"ש¹⁴ (שענינו "לכתחילה
 4 אריבער"¹⁵) בסגנון שניתן להבנה והשגה לאנשים נשים וטף, ולכולם בבת אחת (כשם שהגאולה האמיתית
 5 והשלימה היא לאנשים נשים וטף בבת אחת).

6 ד. ויש לקשר האמור לעיל בענין פרשת השבוע עם תוכנו של הזמן בימי החודש:

7 עומדים אנו לאחר סימו של חודש תשרי, החודש הראשון שבהתחלת השנה – בחודש מרחשון,
 8 ובחודש מרחשון עצמו – לאחר ז' מרחשון שהי' אתמול, וענינו נמשכים (באופן דפעולה נמשכת) גם
 9 היום, ח' מרחשון, ומח' מרחשון באים לט' מרחשון, ומט' מרחשון ליו"ד – "העשירי יהי' קודש"¹⁶ –
 10 דמרחשון.

11 והענין בזה:

12 ז' מרחשון הוא יום מיוחד בשייכות לארץ ישראל (גם בזמן הגלות) – שבו מתחילים לשאול מטר
 13 בברכת השנים: "ותן טל ומטר לברכה"¹⁷.

14 ובפרטיות יותר¹⁸: אף שהחידוש דז' מרחשון הוא בנוגע למטר, מ"מ, ניתוסף גם בענין הטל,
 15 שמבקשים גם על הטל (ולא עוד אלא שמקדימים טל למטר), אע"פ ש"טל לא מיעצר"¹⁹ – שבזה מרומזת
 16 ההוספה גם בהברכה שבאה באופן של ההמשכה מלמעלה, אתערותא דלעילא, שהיא בדרגא נעלית יותר
 17 מאתערותא דלתתא, ואפילו מאתערותא דלעילא שיש לה ערך ושייכות להמדידה והגבלה דאתערותא
 18 דלתתא כיון שבאה על ידה²⁰.

19 ויש לומר, שבהמשך הימים הסמוכים להתחלת שאלת טל ומטר בארץ ישראל, ז' מרחשון עד לי'
 20 מרחשון, "העשירי יהי' קודש", מרומזת שלימות הברכה בעניני ארץ ישראל בהגאולה האמיתית והשלימה
 21 – שנוסף על ארץ שבעה אומות מקבלים בנ"י ארץ עשר אומות, שאז נעשה שלימות הענין ד"לך לך גו'
 22 אל הארץ", "כל יושבי עלי".

23 ה. ויש לבאר הלימוד וההוראה בעבודת האדם – בהכנה להגאולה האמיתית והשלימה:

24 אע"פ שלעת-עתה נמצאים עדיין בזמן ומצב הגלות, ועד שגם בני ארץ ישראל אומרים "מפני חטאינו
 25 גלינו מארצנו", מ"מ, כיון שישנה ההבטחה ש"אין הדבר תלוי אלא בתשובה"²¹, וכבר עשו תשובה,
 26 וכבר צחצחו את הכפתורים, ובמילא, אין הדבר "תלוי" אלא ישנו כבר ב"מזומן",

27 [והפירוש ד"חטאינו" עתה אינו אלא חסרון ("חטא" מלשון חסרון)²², ולא ח"ו חסרון בהשלימות
 28 דקיום המצוות אפילו לפני משורת הדין, אלא חסרון) בהשלימות הראוי מצד היות כאו"א מישראל בן
 29 יחיד להקב"ה²³, ששלימותו האמיתית היא כהשלימות דעצמות ומהות, "ישראל וקוב"ה כולא חד"²⁴ גם
 30 בענין השלימות],

31 יש להשתדל שכבר עכשיו תהי' העבודה מעין ודוגמא והכנה לעבודה שתהי' בהגאולה האמיתית
 32 והשלימה.

33 ולדוגמא – בנוגע ללימוד התורה:

34 אע"פ שלימוד נגלה דתורה עד לפסק-דין בנוגע למעשה בפועל בענינים שהזמן גרמא עיקרו בהענינים
 35 השייכים בזמן הזה, זמן הגלות (שענינים אלו הם הענינים שהזמן גרמא), מ"מ, צ"ל השתדלות והוספה

(13) פרדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד).

(14) ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל.

(15) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.

(16) בחוקותי כז, לב.

(17) טושו"ע ואדה"ז או"ח רסק"ז.

(18) בהבא לקמן – ראה גם התועודיות תש"נ ח"א ע' 427.

(19) תענית ג, סע"א.

(20) ראה לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(21) סנהדרין צז, ב.

(22) פרש"י ויצא לא, לט.

(23) כש"ט הוספות סקל"ג.

(24) ראה זח"ג עג, א.

יתירה גם ובעיקר בלימוד התורה ששייך לזמן הגאולה – לימוד עניני התורה שמדברים אודות משיח¹
צדקנו והגאולה האמיתית והשלימה.²

ועוד ועיקר:³

להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה [ובאופן שהלימוד⁴
דפנימיות התורה שמתפשט ומתקשר ומתאחד עם נגלה דתורה, עד שנעשים "תורה אחת", "תורה הנגלית⁵
ותורת החסידות תמימה"²⁵, כפי שהתחילה העבודה ב"תומכי תמימים"²⁶] – מעין ודוגמת המעמד ומצב⁶
דימות המשיח, כמ"ש הרמב"ם²⁷ ש"באותו הזמן .. לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ..
שנאמר²⁸ כי מלאה הארץ דעה את ה'".

ויתירה מזה – כפי שהרמב"ם מוסיף גם את סיום הפסוק "כמים לים מכסים" (דלא כבהלכות תשובה²⁹
שמביא רק חציו הראשון של הפסוק, "כי מלאה הארץ דעה את ה'"), שקאי על התקופה השני' דימות¹⁰
המשיח³⁰ – שבוה מודגש שנוסף על לימוד עניני התורה ופנימיות התורה השייכים לתקופה הראשונה¹¹
דימות המשיח, צריכים כבר ללמוד גם עניני התורה ופנימיות התורה השייכים לתקופה השני' דימות¹²
המשיח.¹³

ו. ובפרטיות יותר – בקשר ובשייכות ל"השלשה .. קיני קניזי וקדמוני (ש)עתידיים להיות ירושה¹⁴
לעתיד", בהוספה על ה"שבעה גוים" שניתנו כבר:¹⁵

מבואר בדרושי חסידות³¹ תוכן הענין דירושית שבעה אומות וירושית השלשה אומות קיני קניזי וקדמוני¹⁶
בעבודת האדם – ששבעה אומות קאי על עבודת המדות (ז' מדות), והשלשה אומות קאי על עבודת¹⁷
המוחין (ג' מוחין), ומהחילוקים שביניהם, שעבודת המדות עיקרה בזמן הזה, ועבודת המוחין עיקרה¹⁸
לעתיד לבוא.¹⁹

כלומר: בזמן הזה עיקר העבודה היא עבודת המדות, כמ"ש³² "ואהבת את ה' אלקיך" ("לית פולחנא²⁰
כפולחנא דרחימותא"³³) בכל לבבך", מדות שבלב³⁴, ולא עוד אלא שגם עבודת המוחין אינה אלא כפי²¹
הדרוש לצורך השלימות דעבודת המדות; ולעתיד לבוא תהי' עבודת המוחין בפני עצמם.²²

וכיון שנמצאים בסמיכות ממש להגאולה האמיתית והשלימה צריך להיות כבר מעין ודוגמא והתחלה²³
דעבודת המוחין בפני עצמם – ע"י הלימוד וההשתדלות לקיים בפועל הענינים הקשורים עם עבודת²⁴
המוחין, אפילו כשאין זה נוגע לעבודתו או לעבודת שאר בני' בענין המדות, כי אם להמוחין בפני עצמם.²⁵
ז. ובנוגע לפועל:²⁶

ישנם כמה דרושים בתורת החסידות שבהם נתבארו דוקא ענינים עמוקים בפנימיות התורה הקשורים²⁷
עם עבודת המוחין בפני עצמם, ובפרט בדרושי אדמו"ר האמצעי – שכמה מהם נדפסו דוקא לאחרונה²⁸
– שענינו "רחובות הנהר" דתורת החסידות³⁵, וקשור עם השלימות ד"רחובות הנהר" בהגאולה האמיתית²⁹
והשלימה, שאז תהי' רחבות אמיתית וגבהות ועומק אמיתיים בכל הענינים בתכלית השלימות.³⁰

ובהתאם לכך יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד הענינים העמוקים דתורת החסידות באופן³¹
של "רחובות הנהר", בהרחבת הביאור וההבנה וההשגה, והקב"ה עוזר ומצליח (ע"י השתדלותו עד כמה³²
שהדבר תלוי בו) שהלימוד יהי' מתוך רחבות בגשמיות, שע"י טירחא קלה באצבע אחת נותן לו הקב"ה³³
פרנסתו הגשמית בהרחבה, ועי"ז גם רחבות המוחין (ועאכו"כ רחבות המדות).³⁴

על הרמב"ם ו"ש"ע רג ואילך).

(31) ראה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו.

(32) ואתחנן ו, ה.

(33) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז א.

(34) אף שלאח"ז נאמר "ובכל נפשך (ועאכו"כ) ובכל מאדך",

שכולל כל העבודות כולם (וראה לקמן בפנים).

(35) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 319. וש"נ.

(25) סה"מ תרנ"ט (בהוספות) ע' רכה. ועוד.

(26) ונמשכה אח"כ בכל המחלקות שניתוספו ל"תומכי תמימים" בכמה שמות, "אחי תמימים", וכיו"ב, כמדובר כמ"פ.

(27) ה' מלכים בסופן.

(28) ישע"י יא, ט.

(29) פ"ט ה"ב.

(30) ראה הדרן על הרמב"ם תנש"א (תורת מנחם – הדרנים

- 1 וכן יש להוסיף מתוך שמחה וטוב לבב בהתועדויות חסידותיות, שבהן ידברו אודות הענינים
2 דפנימיות התורה באופן של הכנה והשגה בהרחבה, כולל ובמיוחד ע"י "דיבוק חברים ופלפול
3 התלמידים"³⁶, שע"י ניתוסף עוד יותר בהרחבת ההכנה וההשגה.
- 4 ח. וכל זה – כהוראה דכללות הפרשה – באופן ד"לך לך":
5 ידוע³⁷ שהליכה (לך לך) אמיתית היא בעילוי שלא בערך כלל לגבי המעמד ומצב הקודם. ומזה מובן
6 שכשקורין בתורה פרשת לך לך, מודגש הציווי והנתינת-כח לעבודה באופן של הליכה אמיתית, שלא
7 בערך לגבי המעמד ומצב הקודם.
- 8 זאת ועוד:
- 9 כיון שבמשך השבוע קורין ד"לך לך" כמה פעמים – במנחת שבת פרשת נח, ביום שני וביום חמישי
10 בשבוע, וביום הש"ק פרשת לך לך (שבו קורין כל הפרשה כולה) – מובן, שהקריאה ד"לך לך" בפעם
11 השני היא ציווי ונתינת-כח להליכה שבאין-ערוך גם ביחס להליכה בקריאת "לך לך" בפעם הראשונה,
12 וכן הלאה.
- 13 ועד לשלימות הקריאה ד"לך לך" ביום הש"ק הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה – שבו קורין גם כל
14 פרטי הענינים דירושת הארץ, "לזרעך נתתי את הארץ הזאת גו' את הקיני את הקניזי ואת הקדמוני וגו'",
15 "עשר אומות יש כאן" – שבזה מודגשת שלימות ההליכה מהמעמד ומצב דומן הזה (ארץ שבע אומות,
16 עבודת המדות) למעמד ומצב דלעתיד לבוא (שיתוספו גם השלשה אומות קיני קניזי וקדמוני, עבודת
17 המוחין), שהליכה זו מתחילה ונעשית כבר עתה בהוה, תיכף ומיד ממש, ע"י ההוספה ביתר שאת וביתר
18 עוז בלימוד פנימיות התורה באופן ד"רחובות הנהר", כנ"ל.
- 19 ט. ועוד והוא העיקר – שע"י ממהרים ומזוזים ופועלים תיכף את ההליכה דכל בני יחד לארצנו
20 הקדושה, "קהל גדול (לשון יחיד) ישובו הנה"³⁸, שמתוך שמחה וטוב לבב, "אין הנה אלא לשון
21 שמחה"³⁹, באים כל בני לארצנו הקדושה כפי שהיא בשלימותה, "ירחיב ה' אלקיך את גבולך", לא רק
22 ארץ שבעה אומות, אלא ארץ עשר אומות.
- 23 ובפרטיות יותר:
- 24 כיון ש"לזרעך נתתי את הארץ הזאת גו' את הקיני את הקניזי ואת הקדמוני וגו'" היא הבטחה מפורשת
25 בתורתנו הקדושה, שיש בזה התוקף ד"דבר ה' זו הלכה"⁴⁰ – נעשית כבר ע"פ התורה ההליכה (הקשורה
26 עם הלכה⁴¹) להמעמד ומצב דירושת קיני קניזי וקדמוני, היינו, שגם בזמן הזה שהשטח דארצות אלה
27 (שישנו בקיומו בגשמיות ואפילו בחומריות) הוא בשליטת אינם-יהודים, שייך הוא לבעלותם של בני".
- 28 ובפרט ע"פ הידוע⁴² שגם בזמן הגלות (כש"גלינו מארצנו") יש לכאן"א מישראל חלק בארץ, אמה
29 אחת או ד' אמות, כפי שמצינו לדינא בנוגע לכתובת פרוזבול על הקרקע, שגם בזמן הזה סומכין על
30 החלק בארץ שיש לכאן"א מישראל, ויש לומר שכן הוא גם בנוגע לארץ קיני קניזי וקדמוני.
- 31 ומזה מובן שירושת ארץ עשר אומות היא ב"מזומן", וצריך רק שכאן"א יושיט ידו ("אויסשטעקן די
32 האַנט") ויטול חלקו בארץ – בדרכי נועם ובדרכי שלום, שהרי "באותו הזמן לא תהי' שם לא רעב ולא
33 מלחמה כו'", כי אם שלום אמיתי, הן בחיים הפרטיים והן ועאכו"כ בחיים הכלליים.
- 34 י. ויש לסיים – כרגיל – בנתינת וקבלת שליחות-מצוה לצדקה, ובפרט שענין הצדקה מודגש בסיום
35 פרשת היום בתורה: "ויתן לו מעשר מכל" (כנ"ל ס"א).

(40) שבת קלח, ב.

(41) ראה מגילה כח, סע"ב. וש"נ.

(42) ראה לקו"ש ח"כ ע' 309. וש"נ.

(36) אבות פ"ו מ"ו.

(37) ראה לקו"ש ח"כ ע' 58. וש"נ.

(38) ירמ' לא, ז.

(39) ראה ספרי ופרש"י קרח יח. ת.

ובודאי יוסיף ויתן כאו"א כפי נדבת לכו, ובאופן שנדבת לכו תהי' בהרחבה – שעי"ז יתוסף בזירוז¹
 ההרחבה בהבנה והשגה בלימוד פנימיות התורה, ובהרחבה בהבנה והשגה בנגלה דתורה, ועאכו"כ²
 בהרחבה ב(הבנה והשגה ד)קיום המצוות במעשה בפועל.³
 וכל זה ימהר ויזרו עוד יותר את המעשה בפועל דגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו –
 ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁴³, ביחד עם הבתי-כנסיות (בתי תורה) ובתי-מדרשות (בתי
 תפלה) ובתי גמילות חסדים ומעשים טובים שבכל העולם כולו, ועאכו"כ בית זה, בית תפלה ותורה
 ומעשים טובים דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, והוא בראשנו ("הקיצו ורגנו שוכני עפר"⁴⁴) – באים
 מתוך שמחה וטוב לבב לארצנו הקדושה, ושם גופא – לירושלים עיר הקודש ולהר הקודש, ושם גופא
 – לבית המקדש, "מקדש אדני-כוננו ידיך"⁴⁵.
 ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד ממש.

בס"ד. שיחת יום ועש"ק פ' לך לך, יו"ד מרחשון ה'תשנ"ב.

בלתי מוגה

עומדים אנו ביום מיוחד שבו מודגשת שלימות הבריאה כולה הן מצד ימי החודש והן מצד ימי
 השבוע:
 מצד ימי החודש – יום העשירי בחודש, שמספר עשרה מורה על שלימות הבריאה כולה.¹
 ובהדגשה יתירה ביום העשירי בחודש השני בשנה (מרחשון), שבא לאחרי ההקדמה דיום העשירי
 בחודש הראשון בשנה, עשירי בתשרי, "אחת בשנה"², ומהוה גם הקדמה ליום העשירי בחודש השלישי
 בשנה (עשירי בכסלו) – שבזה מודגשת השלימות דיום העשירי שלש פעמים, "בתלת זימני הוי חזקה"³,
 שנעשית "חזקה" בהשלימות דעשירי.
 ומצד ימי השבוע – יום הששי בשבוע, שבו נאמר "כי טוב"⁴ ו"טוב מאד"⁵, היינו, שנוסף על המעלה
 דכפל הטוב (שמעלה זו ישנה גם ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב⁶), ישנו גם הענין ד"טוב מאד",
 ובהמשך לזה נאמר "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם וגו' לעשות"⁷, היינו, שעי" עבודת ועשיית בני
 ממשיכים את הכפל דטוב והטוב מאד בכל הבריאה כולה, שמים וארץ וכל צבאם.
 ויה"ר שהשלימות המודגשת ביום זה תהי' הכנה והקדמה קרובה וסמוכה ממש לתכלית השלימות
 האמיתית דכל הבריאה כולה שתהי' בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
 וכל זה – תיכף ומיד ממש, כך שעמידתנו יחד עתה נמשכת במעמד ומצב של הגאולה האמיתית
 והשלימה, כאשר כל בניי, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁸, נמצאים מיד – כיון שבאים "עם
 ענני שמיא"⁹ – בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובבית המקדש, תיכף ומיד ממש.
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנאספים שיחיו שטר של דולר – לתת לצדקה].

(4) בראשית א, כה.

(5) שם, לא.

(6) פרש"י שם, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(7) שם ב, א"ג.

(8) בא יו"ד, ט.

(9) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(43) בא יו"ד, ט.

(44) ישעי' כו, יט.

(45) בשלח טו, יז.

(1) ראה ראב"ע לשמות ג, טו. פרדס ש"ב.

(2) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(3) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

בס"ד. רשימת הדברים ושקו"ט של כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת ביקור הרה"ג וכו' וכו' מרדכי אליהו (הרב הראשי דאה"ק) שליט"א ליל ב' פ' לך לך, ו' מרחשון ה'תשנ"ב.

ש"דברי תורה אינם מקבלין טומאה", ומזה מובן
שהטומאה אינה שוללת מעלת השראת השכינה
שנעשית ע"י לימוד התורה; ואילו החידוש
שבדברי רבינו הזקן הוא בנוגע להשראת השכינה
(לא מצד ההתעסקות בענין שממשיך השראת
השכינה, אלא) מצד עצם נוכחותם של עשרה
מישראל.
ויש להוסיף בדיוק הלשון "שכינתא שריא"
("שכינה שריו" ביניהם") – שהשראת השכינה הו"ע
נעלה יותר מאשר נוכחות השכינה, שלא זו בלבד
שהשכינה נמצאת ביניהם, אלא שקדושת השכינה
נמשכת ושוורה על כל הנמצאים בהסביבה.
הרב אליהו שליט"א: עפ"ז אפשר לומר
ש"שכינתא שריא" הו"ע נעלה יותר מ"השוכן אתם
בתוך טומאתם", שפירושו "אע"פ שהם טמאים
שכינה ביניהם".
כ"ק אדמו"ר שליט"א: וכאמור, השראת
השכינה במעמד עשרה מישראל היא "אף שאינם
מדברים בדברי תורה", ומזה אפשר לשער גודל
העילוי והתוקף שבמעמד עשרה מישראל
כשמדברים ועוסקים בתורה, כבדון דידן.
ב. הרב אליהו שליט"א: המעלה של עשרה היא
לא רק בישראל, כפי שמצינו בתפלתו של אברהם
על סדום ש"על פחות (מעשרה) לא ביקש, אמר, דור
המבול היו ח', נח ובניו ונשיהם ולא הצילו על
דורם"⁸, שמזה מובן שהמעלה של עשרה היא גם
באומות העולם.
כ"ק אדמו"ר שליט"א: הראי' מאברהם אבינו
היא רק בנוגע לזמן שלפני מתן-תורה, משא"כ לאחר
מתן-תורה שהקב"ה בחר בישראל דוקא (כהפס"ד
בהלכה שבאמירת "ובנו בחרת מכל עם ולשון"
צריך לכוין על מעמד הר סיני, כיון שאז היתה
הבחירה בישראל), ומאז, במשך כל הדורות עד
היום הזה, ועד סוף כל הדורות, קשורים ומאוחדים

א. (לאחרי חילופי דברי ברכה קצרים עם הרב
אליהו שליט"א ומלוויו – אמר כ"ק אדמו"ר
שליט"א):
בנוגע להשראת השכינה במעמד עשרה
מישראל ביחד (כפי שנמצאים כאן), כמארז"ל
"כל בי' עשרה שכינתא שריא" – כותב בעל התניא
באגרת הקודש² ש"אילו נמצא מלאך אחד עומד
במעמד עשרה מישראל ביחד אף שאינם מדברים
בדברי תורה, תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול
ותכלית משכינתא דשריא עליהו עד שהי' מתבטל
ממציאותו לגמרי".
והחידוש בזה – שהשראת השכינה היא "אף
שאינם מדברים בדברי תורה" (באופן המותר, כמובן,
שפטורים מלימוד התורה, כיון שעוסקים במצוה
אחרת, וכיו"ב), כלומר, נוסף לכך ש"עשרה
שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שריו" ביניהם"³,
ישנה השראת השכינה בין "עשרה שיושבים"
מצד עצם הנוכחות של עשרה מישראל.
הרב אליהו שליט"א: ענין זה הוא בבחינת
"אשרי יושבי ביתך"⁴ – שאף שיושבים בלבד,
אשריהם. וחידוש גדול יותר בפסוק⁵ "השוכן אתם
בתוך טומאתם" – שהשכינה ביניהם היא גם במצב
שאינם ראויים כ"כ בגלל היפך הטהרה.
כ"ק אדמו"ר שליט"א: אפשר לומר,
שבהדגשת רבינו הזקן שהשכינה שריו' במעמד
עשרה מישראל אף שאינם מדברים דברי תורה יש
חידוש גדול יותר מאשר בפסוק "השוכן אתם בתוך
טומאתם", כי:
בפסוק "השוכן אתם בתוך טומאתם", יש לומר,
שהטומאה אינה שוללת השראת השכינה שצריכה
להיות ביניהם מצד לימוד התורה, כמארז"ל⁶

(1) סנהדרין לט, א.

(2) סכ"ג (קל, ב).

(3) אבות פ"ג מ"ו.

(4) תהלים פד, ה.

(5) אחרי טז, טז.

(6) ברכות כב, א. רמב"ם הל' ק"ש בסופן.

(7) פרש"י עה"פ.

(8) פרש"י וירא יח, לב.

(9) שו"ע אדה"ז אר"ח ס"ס ס"ד.

36 איתא בתנא דבי אליהו¹⁷ שני דברים קדמו
37 לעולם, תורה וישראל, ואיני יודע איזה מהם קודם,
38 כשהוא אומר צו את בני ישראל דבר אל בני
39 ישראל, אומר אני ישראל קדמו, כלומר, מחשבתן
40 של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה, והראי'
41 על זה היא מהתורה עצמה, שכל מציאות התורה היא
42 הציווי והדיבור לבני, וזוהי גדלות התורה שהיא
43 בעצמה מגלה ומודיעה שיש דבר שקודם לתורה –
44 ישראל קדמו לתורה, קדימה לא רק בזמן, אלא גם
45 (ובעיקר) במעלה.

46 הרב אליהו שליט"א: בנוגע לתורה – נתפרש
47 בגמרא¹⁸ ש"גנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה
48 דורות קודם שנברא העולם", זמן מוגבל, ואילו
49 בנוגע להקדימה דישראל לעולם (כמובא בפירוש
50 רש"י בהתחלת התורה שבריאת העולם היא בשביל
51 תורה וישראל שנקראו ראשית, "קודש ישראל לה"
52 ראשית תבואתה"¹⁹) לא מצינו הגבלת זמן, ויש
53 לומר הטעם – כמו שהרבי אומר – שישראל הם
54 לפני התורה.

55 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ומעלתם של ישראל
56 שקדמו לתורה (כמודגש בתורה, צו את בני" ודבר
57 אל בני" היא – לא כפי שנמצאים בגן עדן, נשמות
58 בלא גופים, אלא כפי שנמצאים בעולם הזה,
59 נשמות בגופים, שדוקא במעמד ומצב זה ניתנו להם
60 ציוויי התורה.

61 וענין זה מודגש גם בדיוק הלשון "אכל בי"
62 עשרה שכינתא שריא", שכינה דייקא: באלקות
63 ישנם כמה דרגות, כולל גם דרגות שהם למעלה
64 מהשראת השכינה למטה, ובלשון הכתוב²⁰
65 "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך"²¹, והדיוק
66 בתואר "שכינה" הוא "ע"ש ששוכנת ומתלבשת
67 תוך כל עלמין"²², בעוה"ז התחתון, שבו ניתנה
68 התורה, כמ"ש²³ "לא בשמים היא".

1 ישראל עם הקב"ה, "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא
2 חד"¹⁰, ולכן, "אכל בי" עשרה שכינתא שריא".

3 הרב אליהו שליט"א: בירושלמי חלה¹¹ מצינו
4 שכשנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחים וסלתות
5 חייבים בחלה, כיון שחלות הקדושה היא מלמפרע,
6 מזמנו של אברהם אבינו ("לזרעך נתתי את
7 הארץ"¹²), קודם מתרתורה.

8 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנוגע לחיוב דחלה –
9 ה"ז מצוה בתורה, והחידוש בירושלמי הוא שקיום
10 התומ"צ בעתיד (לאחרי הכניסה לארץ) פועל חלות
11 הקדושה מלמפרע (מזמנו של אברהם אבינו),
12 שישנה גם הקדושה שתומשך ע"י קיום התומ"צ.

13 הרב אליהו שליט"א: חלות הקדושה מהני
14 לקיום התומ"צ, כדאיתא בבבא בתרא¹³ "התקיני
15 שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי
16 דרוש, כי¹⁴ מציון תצא תורה", ופירשו התוספות
17 "לפי שהי' רואה קדושה גדולה כו' הי' מכוון לבו
18 יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדדרשי' בספרי
19 למען תלמד ליראה וגו'¹⁵, גדול מעשר שני שמביא
20 לידי תלמוד, לפי שהי' עומד בירושלים והי' רואה
21 שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה הי' גם
22 הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה". וכן מצינו
23 שלימוד התורה בארץ הקודש, בקדושת הארץ, הוא
24 באופן נעלה יותר¹⁶.

25 כ"ק אדמו"ר שליט"א: וכן לאידך, שגם
26 קדושת הארץ כשלעצמה (לפני קיום התומ"צ)
27 פועלת בישראל, כמובן מהפלאת קדושת הארץ
28 בדברי חז"ל שהעלי' והביאה לארץ ישראל
29 כשלעצמה – לפני לימוד תורת ארץ ישראל וקיום
30 המצוות התלויות בארץ, ועד להקרבת הקרבנות –
31 פועלת המשכת השכינה על בני".

32 ג. כ"ק אדמו"ר שליט"א: ההסברה בדברי
33 רבינו הזקן שהשראת השכינה על בני" היא גם
34 כשאנים מדברים בדברי תורה (כנ"ל ס"א), היא,
35 מפני שישראל הם למעלה מהתורה:

(17) כ"ה בכ"מ בדא"ח (סה"מ ה'ש"ת ע' 61. ועוד). וראה
תדבאר פ"ד ופ"א. ב"ר פ"א, ד.

(18) שבת פח, ב.

(19) ירמ' ב, ג.

(20) מ"א ח, כז.

(21) "לא יכלכלוך" דייקא (באופן של השראה), אף שנמצא

שם.

(22) תניא פמ"א (נז, ב).

(23) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

(10) ראה זח"ג עג, א.

(11) פ"ב ה"א.

(12) לך לך טו, יח.

(13) כא, א.

(14) ישעי' ב, ג.

(15) פ' ראה יד, כג.

(16) ראה ב"ר פט"ז, ד.

גשמי, בשר וגידים ועצמות, רואים חידוש גדול
דכח הבורא.

הרב אליהו שליט"א: שלימות ובריאות כל
הגוף תלוי בקיום כל המצוות, כיון שלכל אבר
ואבר יש מצות עשה השייכת לאבר זה³⁰ [מסופר
שהרח"ו סבל פעם על הכתף, ואמר לו האריז"ל
שצריך לתקן ולהשלים בקיום העשה השייך לאבר
זה], וע"י קיומו בשלימות נעשה האבר שלם, בלי
מום, ככל פרטי הדינים דשלימות האברים שהובאו
להלכה בספרו של הרמב"ם³¹.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: החידוש בזה –
שהפירוט דשלימות האברים הוא (לא רק בנוגע
לאדם, אלא גם) בנוגע לבהמה³², כי, גם הבהמה
היא בשביל איש הישראלי, "בשביל ישראל
שנקראו ראשית", שהיא מזינה ומוסיפה כח
ובריאות בגופו של איש ישראל עי"ז שנעשית דם
ובשר כבשרו.

הרב אליהו שליט"א: החיד"א³³ מפרש את
הפסוק³⁴ "ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו וגו'",
ש"ידע שור קונוהו" הוא שורו של ישראל שלא
רצה לעבוד בשבת לאחר שנמכר לגוי, עד שלחש
היהודי לשור שכיון שנמכר לגוי צריך לעבוד
בשבת (וכשראה זאת הגוי, הלך ונתגייר, וקראו לו
בן תורתא)³⁵, ו"חמור אבוס בעליו" זה חמורו של
רבי פינחס בן יאיר שלא רצה לאכול אצלם מאבוס
שלא הי' מעושר³⁶. ועל זה אומר הנביא שישראל
צריכים ללמוד מהם מוסר, כמ"ש³⁷ "מלפנו
מבהמות ארץ".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: וזהו העילוי הכי גדול
שיכולים לפעול אצל השור והחמור – שמהם למדים
ישראל בנוגע להנהגה שלהם, כאמור, שמציאות
השור והחמור היא "בשביל ישראל".

ובהיות בני" בעוה"ז התחתון, שבו ניתנה להם
התורה – גדלה מעלתם ממעלת התורה, שלכן,
"אכל ב" עשרה שכינתא שריא", "אף שאינם
מדברים בדברי תורה".

כלומר: גם לאחר מתן-תורה, ולאחרי כל
הדורות עד לדורנו זה שבני" לומדים תורה
ומחדשים בתורה²⁴ – דבר נחוץ ועיקרי בכל דור
ובכל יום לקיומה של הבריאה כולה שנבראת
"בשביל התורה שנקראת ראשית" – ישנה מעלתם
של ישראל (שקודמים לתורה), ולכן, עוד לפני
שיהודי מתחיל בלימוד התורה, ולפני אמירת
"מודה אני לפניך" בהתחלת היום (כשעדיין ישן),
שאינו יכול לעסוק בתורה כיון שלא אמר ברכת
התורה – ישנו העיקר, עצם המציאות של איש
ישראל, נשמה בגוף.

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בענין זה מודגשת
גם גודל חשיבות הגוף דוקא, שצריך להיות גוף
בריא ושלם – מצד עצם מציאותו שהוא גוף של
יהודי, נוסף לכך ש"היות הגוף בריא ושלם מדרכי
עבודת ה' הוא"²⁵, שע"י נעשה לימוד התורה
וקיום המצוות בשלימות, באופן ש"כל עצמותי
תאמרנה"²⁶, "ערוכה בכל רמ"ח אברים"²⁷, ברמ"ח
אברים ושס"ה גידים בריאים ושלמים.

הרב אליהו שליט"א: מצינו במדרש²⁸ שכשהלל
הי' הולך לרחוץ הי' אומר שהולך לגמול חסד עם
הגוף, כלומר, אף שרחיצה הו"ע של טהרה
הקשורה עם הנשמה, הי' גם הנאת הגוף.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: במדרש שם: "אני
שנבראתי בצלם ובדמות עאכ"ו", כלומר, שהלל
אמר זה בשבחה של הנשמה, שיש לה זכות לגמול
חסד עם הגוף שנברא ע"י הקב"ה (כלשון חז"ל²⁹
"לך ואמור לאומן שעשאני"), שבו נגלה ונראה כח
הבורא, כי, הנשמה להיותה רוחנית לא רואים בה
חידוש גדול של כח הבורא, ודוקא בבריאת גוף

(30) ראה מכות כג, סע"ב. תנחומא תצא ב. הקדמת הרמב"ם
לסהמ"צ בסופה.

(31) הל' ביאת המקדש פ"ד-ח.

(32) שם פ"ז.

(33) חומת אנך עה"פ בישעי"א, ג.

(34) ישעי"שם.

(35) פס"ר פי"ד.

(36) חולין ז, סע"א ואילך.

(37) איוב לה, יא. וראה עירובין ק, סע"ב.

(24) דאף ש"אכשור דרי" בתמי' (יבמות לט, ב ובפרש"י.
וש"ג), הרי, הענין ד"תלמיד ותיק עתיד לחדש" (ראה מגילה יט,
ב. ועוד) נאמר גם על דורנו זה.

(25) רמב"ם הל' דיעות רפ"ד.

(26) תהלים לה, יו"ד.

(27) עירובין נד, רע"א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ט.

(28) ויק"ר פל"ד, ג.

(29) תענית כ, רע"ב.

35 כזה צריכה להיות הנהגתם של ישראל – שנקראים
36 על שם יוסף, כמ"ש⁴⁴ "נוהג כצאן יוסף", "לפי
37 שהוא פירנסם וכלכלם כו"⁴⁵ – "ויכלכל גו' לחם
38 לפי הטף".

39 ויש להוסיף בזה ע"פ המבואר במדרש⁴⁶ בפי'
40 "לחם לפי הטף", ש"יותר ממה שהתינוק אוכל
41 מפרר" (כפי שרואים במוחש בדרך הטף, גם טף
42 דאוח"ע), היינו, שהנתינה היא לא רק המוכרח
43 לצרכיהם, לחם לאכול ובגד ללבוש, אלא גם
44 בשביל מה שמאבדים בהפירור (שהוא יותר ממה
45 שאוכלים) – שבוזה מרומז שנתנת הצרכים
46 הגשמיים לבני"ה לא רק עבור לומדי תורה, ע"ד
47 ובדוגמת הלחם שניתן לגדולים שיש בו תועלת
48 האכילה, אלא גם עבור בני"ה שלעת-עתה הם לפני
49 לימוד התורה (ולא בתור תנאי כדי שילמדו תורה),
50 ע"ד ובדוגמת הלחם שניתן לקטנים כדי לפרר
51 שאין בו תועלת האכילה.

52 ו. כ"ק אדמו"ר שליט"א: נוסף על האמור
53 לעיל ע"ד הקדימה דישאל לתורה שגם לולי לימוד
54 התורה שורה השכינה עליהם, מודגשת מעלתם של
55 ישראל שקודמים לתורה גם בשייכותם לתורה.

56 ומהדוגמאות לזה:

57 קדושת ספר תורה נעשית ע"י ישראל דוקא –
58 החל מעיבוד העורות לשם קדושת ספר תורה, ועד
59 לכתיבת הספר תורה לשם קדושת ספר תורה⁴⁷.

60 בירור פסקי דיני התורה נעשה ע"י ישראל דוקא
61 – שע"י לימודם ועיונם בשקו"ט כו' מבררים
62 ופוסקים דיני התורה⁴⁸, ובמיוחד אלו מבני"ה
63 שנתמנו לרבנים ומורי הוראה שהפס"ד שלהם נעשה
64 פס"ד לתורה.

65 הרב אליהו שליט"א: בהגדה של פסח אומרים
66 "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה
67 דיינו", וא' הפירושים, שקרבנו לפני הר סיני וקבלנו
68 את התורה, אבל לא נתן לנו את התורה במתנה
69 מוחלטת שתהי' שייכת אלינו באופן שהפס"ד שלנו
70 מחייב שכך יהי' הפס"ד למעלה, ועל כן שמחים

1 ה. הרב אליהו שליט"א: בנוגע לבריאת העולם
2 בשביל התורה ובשביל ישראל, כתב האור-החיים
3 הקדוש³⁸ "מי שזכה בתורה זכה בכל עולם, ומי
4 שלא זכה בתורה אין לו ליהנות מן העולם עד
5 מדרך כף רגל זולת אם ישמש הכשר עמל".

6 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה הוא פס"ד
7 ברמב"ם³⁹ בנוגע ליעודים הגשמיים שבתורה –
8 "מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע
9 לכם כן.. כל אותן הדברים בעולם הזה, כגון שובע
10 .. ושלוש וכו'", וכי זהו ענינה של התורה לדבר
11 אודות יעודים גשמיים?! "אלא כך הוא הכרע כל
12 הדברים.. הבטיחנו בתורה.. שיסיר ממנו כל
13 הדברים המונעים אותנו מלעשותה.. וישפיע לנו
14 כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה, כגון
15 שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב כו'", כלומר,
16 שטובתם הגשמית של בני"ה היא כדי שיעסקו בתורה.

17 אבל, מלבד זה צריכה להיות טובתם הגשמית
18 של בני"ה גם (ובעיקר) בגלל מעלתם של ישראל
19 מצד עצמם, שקודמים לתורה.

20 ולכן משתדלים בחב"ד להתעסק בטובתם של
21 בני"ה, לספק כל צרכיהם, גם צרכים גשמיים
22 כפשוטם, לאו דוקא בתנאי שילמדו תורה, אלא
23 מפני שמדובר אודות בני ובנות ישראל, אנשים
24 נשים וטף⁴⁰, שמציאותם קדמה לכל העולם כולו,
25 גם לתורה.

26 הרב אליהו שליט"א: דברי כבודו הם לא רק
27 פסק הלכה והוראה, אלא גם למעשה, כפי שידוע
28 לי בירושלים, מהפעילות של "כולל חב"ד"⁴¹,
29 שעוזרים ומסייעים לאנשים גם לפני לימוד התורה,
30 ישראל לפני תורה.

31 כ"ק אדמו"ר שליט"א: העזרה היא הן לאנשים
32 והן לנשים וגם לטף, כמ"ש ביוסף "ויכלכל יוסף
33 את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי
34 הטף"⁴², "לפי הצריך לכל בני ביתם"⁴³, ובאופן

(38) ר"פ בראשית.

(39) הל' תשובה רפ"ט.

(40) גם נשים שחיובן בלימוד התורה הוא רק בהלכות הצריכות להן, ועאכ"כ טף שאינם חייבים בלימוד התורה.

(41) הרב אליהו שליט"א הי' אורח הכבוד במלוה מלכה של "כולל חב"ד" (המו"ל).

(42) ויגש מזו, יב.

(43) פרש"י עה"פ.

(44) תהלים פ, ב.

(45) פרש"י עה"פ.

(46) לקח טוב עה"פ ויגש שם.

(47) ראה רמב"ם הל' תפלין פ"א הי"א ואילך.

(48) ראה גם תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

ישראל למוטב עד שאמרו "הוי" הוא האלקים הוי" 37
הוא האלקים" 53, שבזה מודגשת הבעלות של ישראל 38
על התורה, שבכחם לעשות היפך התורה – אמנם 39
בתור הוראת שעה בלבד, כיון שהתורה היא 40
נצחית" 54, אבל, בשעה זו נעשה יהודי בעה"ב על 41
התורה ללא כל הגבלות. 42

ז. וחידוש הכי גדול – שמצינו ציווי בתורה 55
למחוק פרשה מן התורה (מגילת סוטה) בשביל לעשות 44
שלום בין איש לאשתו. 45

ולא עוד אלא שהציווי למחוק פרשה מן התורה 46
כדי לעשות שלום בין איש לאשתו הוא (לא באשה 47
כשרה וצנועה שמקפידה בתכלית על דיני התורה, 48
שבשבילה צריכים לעשות את הכל, אלא) באשה 49
שהתנהגה באופן בלתי רצוי, ועד שגם לאחר שבעלה 50
התרה בה (קנא את אשתו), עברה על התראתו 51
ונסתרה, ויש עדים שנסתרה (ועד"ז בנוגע לבעל, 52
שבשביל השלום שביניהם מותר הוא על הקפדתו 53
בעניני צניעות) – ואעפ"כ, אמרה תורה שתמחק 54
פרשה מן התורה בשביל לעשות שלום בין איש 55
לאשתו. 56

ומזה רואים עד כמה גדולה מעלתו של כל אחד 57
ואחת מישראל, גם כשנמצא במעמד ומצב בלתי- 58
רצוי, שבשביל טובתו יש ציווי בתורה למחוק 59
פרשה מן התורה! 60

[הרב אליהו שליט"א: בענין סוטה מצינו דבר 61
מעניין: הרמב"ם 56 פוסק ש"באותה שעה שתמות 62
היא (אם נטמאה כו'), ימות הנואף שהשקה על ידו 63
בכל מקום שהוא (גם אם הוא בקצה העולם), 64
ויארעו לו מאורעות שאירעו לה לצבות בטן ולנפיל 65
ירך", שבזה רואים בגלוי ובמוחש אמיתיות התורה. 66

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עיקר החידוש הוא (לא 67
רק העונש כשלעצמו, אלא) צורת העונש – כפי 68
שמדגיש כבודו ש"יארעו לו מאורעות שאירעו לה" – 69
בהתאם לפרטי הענינים דהחטא. אבל, העיקר הוא 70
שכל ענינים אלו הם באופן המותר, ע"פ התורה, 71
וכשיש ספק בדבר, מצוה הקב"ה להשתדל בעשיית 72
שלום בין איש לאשתו, ע"י לקיחת (מים ו) עפר 73

1 אנו שמחה מיוחדת ש"בחר בנו מכל העמים ונתן
2 לנו את תורתו", שע"פ הפס"ד שלנו יתנהגו גם
3 למעלה, כדאיתא במדרש 49 "כשמתכנסין מלאכי
4 השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה .. הקב"ה
5 אומר להם .. אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה".

6 כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בחיוך): שאלה זו
7 שואלים אצל הרבנים, ודוקא שלשה רבנים, בית
8 דין.

9 הרב אליהו שליט"א: מצינו שגם רב אחד יכול
10 לפסוק – כמסופר בגמרא 50 אודות הפלוגתא
11 במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן
12 כו', שאמרו, שיש לשאול אצל רבה בר נחמני.

13 כ"ק אדמו"ר שליט"א: הסיבה לכך היא –
14 כההמשך בגמרא – "דאמר רבה בר נחמני אני יחיד
15 בנגעים אני יחיד באהלות".

16 ובענין זה מודגש יותר שהפס"ד בתורה צ"ל
17 ע"י נשמה בגוף דוקא (כנ"ל ס"ג), כי, פלוגתת
18 הפוסקים אם הלכה כרבה בר נחמני תלוי אם יש
19 לו דין של נשמה בגוף אם לאו, "דכיון דבשעת
20 יציאת נשמה הוא דאמר הכי הוי בכלל לא בשמים
21 היא" 51, או שחשיב עדיין נשמה בגוף.

22 [הרב אליהו שליט"א: אודות רבה בר נחמני
23 מסופר באותה סוגיא 50 שהי' אוסף רבים מישראל
24 שתי חדשים בשנה (ירחי כלה) ללמדם תורה,
25 ובגלל זה רדפה אותו המלכות. ומזה מובן
26 שנשמטו של רבה בר נחמני ירדה לעולם כדי
27 להכניס קדושת התורה בגופות של בני".

28 כ"ק אדמו"ר שליט"א: כולל גם באופן
29 שקדושתם היא למעלה מקדושת התורה, ועד שהם
30 פועלים קדושת הספר תורה, כנ"ל].

31 זאת ועוד:

32 לא זו בלבד שב"ד פוסקים דיני התורה (גם בענין
33 שיש בו פלוגתא במתיבתא דרקיעא), אלא יתירה
34 מזה, שבכחו של בית דין לעשות היפך התורה בתור
35 הוראת שעה 52, בדוגמת אליהו בהר הכרמל שהקריב
36 בחוץ כדי להכחיש את נביאי הבעל ולהחזיר את

(53) מ"א יח, לט.

(54) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(55) ראה שבת קטז, א. וש"נ. רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(56) הל' סוטה פ"ג הי"ז.

(49) דב"ר פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב.

(50) ב"מ פו, א.

(51) כס"מ הל' טומאת צרעת ספ"ב.

(52) רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ד.

35 שלעתיד לבוא לא תהי' המציאות דטומאה, ולא
36 תהי' המציאות דהיפך החיים, אלא חיים נצחיים
37 בשלימות הטהרה.

38 הרב אליהו שליט"א: לעתיד לבוא תהי'
39 הטהרה ע"י אפר הפרה שיעשה המלך המשיח,
40 שהרי, נוסף על תשע הפרות שהיו בעבר, תהי' גם
41 פרה העשירית שיעשה מלך המשיח⁶³, שבה יהי'
42 גם מאפר הפרה הראשונה שעשה משה רבינו⁶⁴.

43 כ"ק אדמו"ר שליט"א: נוסף על אפר הפרה
44 הראשונה שעשה משה רבינו, יהי' בה גם מאפר כל
45 הפרות שנעשו במשך כל הדורות⁶⁵, שבוה מודגש
46 שבגאולה שלנו תלוי' גם הגאולה של כל הדורות
47 שלפנ"ו.

48 ט. הרב אליהו שליט"א: בנוגע להזאת אפר
49 הפרה לעתיד לבוא – נאמר⁶⁶ "וזרקתי עליכם מים
50 טהורים וטהרתם", שהזריקה תהי' ע"י הקב"ה.

51 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בענין זה מודגש גודל
52 מעלתם של ישראל, כלשון המשנה בסוף (פרק יוהכ"פ
53 ב) מסכת יומא: "אשריכם ישראל לפני מי אתם
54 מטהרין מי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר
55 וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה
56 ישראל ה'⁶⁷, מה המקוה מטהר את הטמאים אף
57 הקב"ה מטהר את ישראל".

58 ויש להוסיף בדיוק הלשון "לפני מי אתם
59 מטהרין" – ע"ד מ"ש⁶⁸ "לפני הוי' תטהרו",
60 שפירושו (כפי שמבאר רבינו הזקן⁶⁹) למעלה משם
61 הוי', היינו, שטהרת ישראל היא מדרגא שלמעלה
62 משם הוי', כיון שישראל קשורים ומאוחדים עם
63 העצם דהקב"ה כפי שהוא למעלה משמות, ועד
64 ש"לא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל"⁷⁰.

65 ועפ"ז מבואר בתורת החסידות⁷¹ הטעם שמחרת
66 יוהכ"פ נקרא "בשם השם" – דכיון שיוהכ"פ הוא
67 "לפני הוי'", למעלה משם הוי', לכן, היום

1 מקרקע המשכן⁵⁷, היסוד של המשכן וביהמ"ק, ועד
2 למחיקת פרשה מן התורה, שכל זה הוא מצד
3 מעלתן של ישראל שלמעלה מהתורה].

4 ויש להוסיף בזה ע"ד הרמז:

5 איש ואשתו קאי על הקב"ה וכוונ"י, ובזמן הגלות
6 ה"ז ע"ד ובדוגמת המעמד ומצב דסוטה שאסורה
7 לבעלה,

8 [ואף שנאמר "השוכן אתם בתוך טומאותם"
9 (כפי שהזכיר כבודו (לעיל ס"א)), ה"ז סו"ס מעמד
10 ומצב דהיפך הטהרה, ורצונו של הקב"ה (הבעל)
11 שיהי' מעמד ומצב של טהרה, "טהורה היא ונקתה
12 ונזרעה זרע"⁵⁸, "אם היתה יולדת בצער תלד
13 בריוח, אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים"⁵⁹],

14 ועל זה ישנו ציווי בתורה שמוחקים פרשה מן
15 התורה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, היינו,
16 שהקב"ה מוותר כביכול על החסרון בשלימות קיום
17 התומ"צ ("מפני חטאינו גלינו מארצנו") כדי שיהי'
18 שלום בינו ובין כנסת ישראל, בגאולה האמיתית
19 והשלימה.

20 ח. כ"ק אדמו"ר שליט"א: ובהמשך לזה – יש
21 לעורר עוה"פ (כפי שאמרתי כמ"פ) שהרבנים
22 צריכים לפרסם הפסק-דין ש"כלו כל הקיצין"⁶⁰,
23 ובנוגע לתשובה (כהמשך דברי הגמרא "ואין הדבר
24 תלוי אלא בתשובה") – כבר עשו תשובה (כפי
25 שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר כמ"פ שכבר עשו
26 תשובה, וכבר השלימו כל עניני העבודה), ועתה
27 נשאר רק הענין דגאולה האמיתית והשלימה בפועל
28 ממש.

29 ואז – לא יהי' צורך בהענין ד"השוכן אתם
30 בתוך טומאותם", כיון שיבטל המצב דהיפך
31 הטהרה: לכל לראש – גם בזמן שכולנו טמאי
32 מתים⁶¹ (כיון שאין לנו אפר הפרה), הרי, מצד
33 מעלת הציבור נדחית הטומאה, ויש אומרים
34 שבטלה מעיקרא (דחוי' או הותרה)⁶², ועוד ועיקר,

(63) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.

(64) ראה פרה פ"ג מ"ה ובמלאכת שלמה שם.

(65) ראה סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 347 ובהנמקן בהערות שם.

(66) יחזקאל לו, כה.

(67) ירמ' יז, יג.

(68) אחרי טז, ל.

(69) לקו"ת אחרי כו, סע"ג ואילך.

(70) לקו"ת פינחס פ, ב. וראה זח"ג יא, א. רנז, ב.

(71) כש"ט הוספות סק"י. וש"נ.

(57) נשא ה, יז.

(58) שם ה, כח.

(59) פרש"י עה"פ.

(60) סנהדרין צז, ב.

(61) ל' היראים ששכ"ה. רדב"ז הל' בכורים פ"ה ה"ט. ב"ח

יוד"ס שכ"ב. מג"א סתקס"א סק"ב. הנסמן בלקו"ש חכ"ח ע' 137

הערה 43.

(62) פסחים פ, סע"א. וש"נ.

מלכיות זכרונות ושופרות .. כדי שתמליכוני עליכם 34
.. ובמה בשופר". 35

וגם בענין זה מודגשת גודל מעלתן של ישראל 36
— שהקב"ה מבקש מכאור"א מישראל ש"תמליכוני 37
עליכם", היינו, שמלכותו של הקב"ה נעשית ע"י 38
ישראל דוקא (ע"ד האמור לעיל שבני"ה הם למעלה 39
מכל השמות, והם אלו שנותנים השמות כו'). 40

ומודגש גם בהמשך המאמר "ובמה בשופר" — 41
שפעולתו של יהודי להמליך את הקב"ה היא (לא) 42
ע"י אמירת חידוש עמוק בתורה, אלא) ע"י מעשה 43
פשוט דתקיעת שופר, ולא סתם מעשה פשוט, אלא 44
מעשה פשוט שקשור עם קרן של בהמה, בהמה ממש 45
(לא נפש הבהמית שבאדם, אלא בהמה כפשוטה 46
ממש), ומן הבהמה עצמה לוקח הקרן בלבד, 47
שחשיבותו פחותה (לא רק מחשיבות הבשר 48
שנעשה מאכל אדם, אלא גם) מחשיבות העור 49
שעושים ממנו לבוש, שלכן אינו מקבל טומאה⁸⁰ 50
— שבזה מודגשת מעלתו של יהודי, שגם מקרן של 51
בהמה (דבר פחות ביותר) עושה "שופר" שעל ידו 52
ממליך את הקב"ה! 53

יא. הרב אליהו שליט"א: בנוגע לאמירת 54
מלכיות זכרונות ושופרות — דעת רוב הראשונים⁸¹ 55
שאין זה חיוב דאורייתא, אלא מדרבנן (אלא 56
שאסמכינהו אקראי), אבל מדברי בעל המאור⁸² 57
משמע שהחיוב הוא מדאורייתא. 58

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם לרוב הדעות 59
שהחיוב הוא מדרבנן — יש בזה המעלה של "דברי 60
סופרים" שהם לא רק "חמורים" מדברי תורה, אלא 61
גם "ערכים" (מתוקים) מדברי תורה⁸³. 62

הרב אליהו שליט"א: החילוק הוא בנוגע לכוונת 63
המצוה, "מצות צריכות כונה"⁸⁴, כדברי הפוסקים⁸⁵ 64
שבמצוה מדאורייתא אם לא כיוון לא יצא ידי חובתו, 65
ובמצוה דרבנן גם אם לא כיוון יצא ידי חובתו. אבל, 66
מדברי השו"ע משמע שאין חילוק בין דאורייתא 67

1 שלמחרתו אין לו שם פרטי, ונקרא רק "בשם 2
השם".

3 ויש לומר, שמעין זה הוא גם ע"י עבודת 4
התשובה (ענינו של יוהכ"פ) בכל יום [כפס"ד 5
הגמרא⁷² שע"י הרהור תשובה נעשה צדיק⁷³, 6
וכדאיתא בזהר⁷⁴ "זכאי חסידי בכל יומא ויומא .. 7
עבדין תיובתא שלימתא"] — דכיון שהתשובה היא 8
לפני הוי", נמצא, שבכל יום מגיע כאור"א 9
מישראל לדרגא שלמעלה משמות, "בשם השם".

10 ויתירה מזה: כאור"א מישראל הוא זה שנותן 11
שמות להקב"ה — כמודגש בתפלה שבה קורא יהודי 12
להקב"ה בשם המכוון ומתאים לתוכן הבקשה 13
בתפלה, כידוע שכל ההמשכות וההשפעות למטה 14
תלויות בשמותיו של הקב"ה⁷⁵, ועי"ז שיהודי קורא 15
להקב"ה בשמות אלו נמשך ומתלבש בשמות אלו 16
שעל ידם תהי' ההמשכה וההשפעה למטה בכל 17
המצטרך, ולדוגמא: הקריאה בשם אלקים — "בעל 18
היכולת ובעל הכחות כולם"⁷⁶, ע"ש השפעת 19
הכחות כו', או הקריאה בשם הוי' — מלשון 20
מהוה⁷⁷, ע"ש שמהוה הבריאה כולה, וכן בשאר 21
השמות, ועד"ז בנוגע לתוארים שנקרא בהם, כמו 22
"הגדול הגבור והנורא" שאומרים בברכת "מגן 23
אברהם", וכן בשאר הברכות, "רופא חולים" 24
ו"מברך השנים", וכיו"ב. ולמעלה מזה — הדרגא 25
שלמעלה מכל השמות, שבדרגא זו מושרשים כל 26
בני".

27 י. הרב אליהו שליט"א: בנוגע לברכת "מגן 28
אברהם" שהזכיר כבודו — איתא בתוספות⁷⁸ 29
ש"אלקי אברהם הוי כמו מלכות, דאברהם אבינו 30
המליך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו".

31 כ"ק אדמו"ר שליט"א: כח זה — להמליך את 32
הקב"ה — ניתן לכאור"א מישראל בהתחלת השנה, 33
כמאור"ל⁷⁹ "אמר הקב"ה .. אמרו לפני בר"ה

(72) קידושין מט, ב.

(73) וע"פ גירסת האור זרוע (סקי"ב) — "צדיק גמור".

(74) ח"א רכ, סע"א.

(75) כמאור"ל "לפי מעשי אני נקרא" (שמו"ר פ"ג, ו. וראה בארוכה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"ה ואל"ך).

(76) שו"ע אורח ס"ה. וראה טור ושו"ע אדה"ז שם.

(77) זח"ג רנז, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט.

(78) ברכות מ, סע"ב. וראה שם מט, סע"א.

(79) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(80) רמב"ם הל' כלים פ"ה ה"ח.

(81) חידושי הר"ן ר"ה לב, א. ח"י הריטב"א ר"ה טז, א. ועוד.

(82) סוף ר"ה.

(83) ראה סנהדרין פח, ב — במשנה. ירושלמי שם פ"א ה"ד.

ועוד.

(84) ברכות יג, א. וש"נ.

(85) שו"ע אדה"ז אורח ס"ס ס"ה. ובהנסמן בהערה הבאה.

בדברי תורה, כמו בית הכסא – מביא הבית-יוסף⁹² שגם כשמפסיק לצאת לבית הכסא אינו מסיח דעתו מללמוד. וטעם נוסף, ש"אף כשהוא נפנה צריך לזהר בדינים כמו בגילוי טפח וכיצד יקנח".⁹³

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם המחשבה שבמקום זה אסור להרהר בדברי תורה – שזה מותר להרהר גם במקום טומאה – מבטלת ההיסח הדעת מלימוד התורה.

ויש להוסיף, שכיון שנוגע למעשה בפועל (שלא ירהר בד"ת), ה"ז כמו לאפרושי מאיסורא, שאז, אין זה רק היתר בלבד, אלא יש חיוב בדבר כדי לאפרושי מאיסורא, ולא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע להזולת ("ואהבת לרעך כמוך"⁹⁴), שצריך להזהר הנמצאים בסביבתו שידעו שבמקום זה אסור להרהר בדברי תורה.⁹⁵

הרב אליהו שליט"א: ישנם המכוונים כוונות בעת הטבילה במקוה. כיון שהמקוה עמוק לפחות עשרה טפחים, ה"ז רשות בפ"ע, ומותר להרהר בדברי תורה, אם אין ערוה גלוי'.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ דין מהני גם ההפסק בידו – "אם האדם מחבק גופו בזרועותיו ה"ז חשובה הפסקה בין לבו כו', שאף שהיד אינה חשובה כסוי (שהלב והיד גוף א' הן ואין הגוף יכול לכסות א"ע), חשובה הפסקה, כיון שמ"מ אין לבו רואה כו'".⁹⁶

הרב אליהו שליט"א: גם בנוגע לכיסוי הראש לא מהני שמכסה ראשו בידו, לפי שהיד והראש גוף א' ואין הגוף יכול לכסות את עצמו.⁹⁷

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיסוי הראש אינו חמור כ"כ כמו כיסוי החלק התחתון, שהרי, בזמן הש"ס לא היו נזהרים כ"כ בכיסוי הראש, "שרוב העם היו רגילים לילך לפעמים הרבה בגילוי הראש"⁹⁸, ודוקא בדורות האחרונים (בזמן הב"י והרמ"א) נתחדש חומר הענין דכיסוי הראש, מצד מדת חסידות.⁹⁹

לדרבנן⁸⁶. ולכן אני אומר תמיד: רבותי, תזהרו באמירת "לשם יחוד", שע"ז מקיימים החיוב של מצוות צריכות כונה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מנהג חב"ד שאומרים "לשם יחוד" פנעם אחת בהתחלת היום, לפני אמירת "ברוך שאמר", ואין אומרים "לשם יחוד" לפני כל מצוה בפ"ע, כיון שאמירת ה"לשם יחוד" שבהתחלת היום היא בתוקף גדול כ"כ שנמשך ופועל על כל היום כולו, בנוגע לכל המצוות שמקיימים במשך היום⁸⁷ – "מלאים מצוות כרימון"⁸⁸, תרי"ג מצוות, בדוגמת הרימון שיש בו תרי"ג גרעינים⁸⁹ – שכל פרטי הענינים דתרי"ג מצוות נכללים באמירת "לשם יחוד" בהתחלת היום, לפני "ברוך שאמר והי' העולם", שכולל כל עניני העולם כולו שבהם מקיימים תרי"ג מצוות.

הרב אליהו שליט"א: אני לא ידעתי מנהג חב"ד, אבל כיוונתי לדעתכם בנוגע לכוונת השמות, "כיון פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל, וכיון בכתבתו ביו"ד ה"א שהי' והוה ויהי', ובהזכירו אלקים יכוין שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כולם"⁷⁶ – שכיון שקשה לאדם לכוין בכל ברכה וברכה, יכוין פעם אחת בהתחלת היום ויאמר שזוהי כוונתו בכל הברכות שיאמר במשך היום, מעין שיטת חב"ד באמירת "לשם יחוד".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן הוא גם בנוגע ללימוד התורה⁹⁰ – שמברכים ברכת התורה פעם אחת בהתחלת היום (בברכות השחר), ומהני להלימוד במשך כל היום, גם לאחר שהפסיק והסיח דעתו מלימוד התורה, ועד להפסק והיסח הדעת שע"י שינה (שבנוגע לעבודה במקדש צריך לחזור ולקדש ידיו⁹¹ ורגליו⁹²), כיון שהברכה שבהתחלת היום היא בתוקף גדול ביותר.

יב. הרב אליהו שליט"א: בנוגע להיסח הדעת מלימוד התורה כשנכנסים למקום שאסור להרהר

(92) לטווא"ח שם (ד"ה וכתוב בהגהות).

(93) קדושים יט, יח.

(94) ראה טושר"ע ואדה"ז או"ח ס"ח פה.

(95) שו"ע אדה"ז או"ח סע"ד ס"ד.

(96) שו"ע (ואדה"ז) או"ח סצ"א ס"ד.

(97) שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ת) ס"ב ס"ו.

(98) ראה בארוכה פס"ד להצ"צ בתחלתו.

(86) ראה משנ"ב שם סק"י. מג"א או"ח סתפ"ט סק"ח,

ובמחצה"ש שם.

(87) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' פב. וש"נ.

(88) ברכות נז, א. וש"נ.

(89) ראה מלבי"ם עה"פ שה"ש ד, ג. ועוד.

(90) ראה שו"ע או"ח סמ"ז ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ז.

(91) רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה ה"ג.

משה רבינו, "הלכה למשה מסיני" – אם קיבל מסיני 39
כך או כך; אבל ב"דברים שלמדים מן הדין", 40
"באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן" – כיון 41
שתלוי בדעת הרוב של ב"ד הגדול, "אחרי רבים 42
להטות" 102, לא יועיל הברור אצל משה רבינו, או 43
משה ואהרן, שהם רק שנים, אלא יש צורך בהכרעת 44
הרוב דב"ד הגדול של שבעים ואחד. 45

[ובכגון דא לא מהני מעלת הנבואה דמשה רבינו, 46
שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר, כיון שהתורה "לא 47
בשמים היא" 103. 48

וזה שמצינו "נביאים" בשלשלת קבלת התורה, 49
כמ"ש 104 "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע 50
ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים" – אין זה בתור 51
נבואה, אלא שנמסרה להם הקבלה ממשה רבינו, והם 52
מסרו הקבלה ("ונביאים מסרוה") לאנשי כנסת 53
הגדולה]. 54

ומטעם זה יש מקום לשינויים בדיני התורה 55
שנקבעה בהם ההלכה ע"פ דעת הרוב בב"ד הגדול 56
– ע"פ דעת הרוב של ב"ד הגדול שבימות המשיח, 57
כמ"ש 105 "אל השופט אשר יהי בימים ההם", 58
"אין חייב ללכת אלא אחד בית דין שבדור" 106, 59
ואם דעת הרוב בב"ד הגדול שבימות המשיח תהי' 60
שונה מדעת הרוב בב"ד הגדול שבדורות שלפנ"ז, 61
תקבע ההלכה כדעת הרוב דב"ד הגדול שבימות 62
המשיח. 63

ועפ"ז יש לבאר מ"ש בכתבי האריז"ל 107 שלעתיד 64
לבוא תהי' הלכה כב"ש – כיון שב"ד הגדול שבימות 65
המשיח יעמוד למנין, ודעת הרוב תהי' כב"ש 108. 66

הרב אליהו שליט"א: ב"ש "מחדדי טפ"י" 109, 67
ולכן הוצרכו לבת קול שהלכה כב"ה שהם הרוב, 68
כלומר, אף שהמיעוט מחדדי טפי הולכים אחר 69
הרוב 110, וגם "מפני שנוחין ועלובין היו" 111. 70

1 ויש לומר, שבימים ההם הי' כיסוי הראש
2 בבחינת גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה,
3 משא"כ בדורות האחרונים.

4 ולהעיר, שגם בענין זה רואים את מעלתם של
5 ישראל לגבי התורה (כנ"ל ס"ו) – שכאשר ב"ד
6 גזור גזירה ונעשה דין בתורה, ואח"כ רואים שלא
7 נתקבלה הגזירה בכל ישראל, בטלה הגזירה, היינו,
8 שרוב הציבור מנצח את הב"ד!

9 הרב אליהו שליט"א: יש בכל זאת הגבלה
10 בדבר, כדאיתא בגמרא 99 שלאחרי שהתירו שני
11 דברים לא רצו להתיר דבר שלישי, כדי שלא יקראו
12 "בית דינא שריא". אבל הפשט הוא – כפי שאומר
13 כבוד הרב – שאם הציבור לא קיבל את הגזירה,
14 אין כאן גזירה ותקנה מעיקרא.

15 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ויה"ר שבקרוב ממש
16 יתחשב הקב"ה בהחלטת הציבור שאינם יכולים
17 לסבול את גזירת הגלות, ובפרט שכן הוא גם פס"ד
18 התורה, כפי שפוסקים הרבנים (כנ"ל ס"ח) שכבר
19 "כלו כל הקיצין", וכבר הגיע הזמן של הגאולה
20 האמיתית והשלימה, וכיון שיקויים היעוד "ואשיבה
21 שופטין כבראשונה" 100, שיחזור ויעמוד ב"ד הגדול
22 בלשכת הגזית, ישאלו ויבררו אצלם כל הענינים
23 שנשארו בספק, ויקבלו הפס"ד תיכף ומיד.

24 יג. הרב אליהו שליט"א: בנוגע לספקות
25 שיתעוררו בזמן המשיח, מצינו בגמרא שישאלו
26 אצל משה ואהרן – ולדוגמא: "מתים לעתיד לבוא
27 צריכים הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין
28 (מהשאלות ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי
29 יהושע בן חנניא), אמר להן... לכשיבוא משה רבינו
30 עמהם" 101, ומזה משמע שלא יצטרכו לטרוח לשאול
31 אצל הסנהדרין, כיון שילכו מיד למשה רבינו?

32 כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בחיוך): אני משתדל
33 להגדיל את כבוד הרבנים... שיצטרכו לשאול
34 אצלם. הרב אליהו שליט"א: אבל יותר כדאי ללכת
35 ישר למשה ואהרן מאשר ללכת לסנהדרין].

36 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אצל משה רבינו ישאלו
37 בנוגע ל"דברים שלמדו מפי השמועה", "דברי
38 קבלה" – שקיבלו ע"פ המסורה איש מפי איש עד

(102) משפטים כג, ב. רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ח.

(103) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

(104) אבות רפ"א.

(105) שופטים יז, ט.

(106) רמב"ם הל' ממרים רפ"ב.

(107) מק"מ לזח"א יז, ב. ועוד.

(108) ראה בארוכה קונטרס בענין תורה חדשה מאתי תצא

(התוועדות תנש"א ח"ג ע' 282 ואילך) ס"ז.

(109) יבמות יד, א.

(110) ראה תוד"ה כאן – עירובין ו, סע"ב. תוד"ה רבי יהושע

– יבמות שם. תוד"ה לא בשמים – ב"מ נט, ב.

(111) עירובין יג, ב.

(99) ע"ז לו, א. רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ח.

(100) ישעי' א, כז.

(101) נדה ע, ב. וראה יומא ה, ב.

33 לאתבא צדיקייא בתיובתא¹²⁰, שגם אצל צדיקים
34 תהי' מעלת התשובה.
35 וחדוש מיוחד בענין זה – בנוגע לגיור:
36 גיור בזמן שביהמ"ק הי' קיים נעשה ע"י מילה
37 וטבילה וקרבן, ואילו "בזמן הזה שאין שם קרבן
38 צריך מילה וטבילה, וכשיבנה ביהמ"ק יביא
39 קרבן"¹²¹, ואעפ"כ, ה"ה "גר גמור" לכל דבר.
40 הרב אליהו שליט"א: דין זה למדים ממ"ש¹²²
41 "וכי יגור אתכם גר גוי" לדורותיכם", "אע"ג דליכא
42 מקדש"¹²³.
43 כ"ק אדמו"ר שליט"א: והחידוש בזה¹²⁴ –
44 שלא זו בלבד שבזמן הזה דינו כ"גר גמור" לכל דבר,
45 אלא גם כשיבנה ביהמ"ק ה"ה "גר גמור" לכל דבר,
46 ועד שיותר באכילת קדשים (ובתו יכלה להנשא
47 לכהן שישמש בכהונה כשיבנה ביהמ"ק בתחלת
48 ימות המשיח, ש"בונה המקדש"¹²⁵), עוד לפני
49 שהביא קרבן, כי, הגיור שהתגייר בזמן הזה הוא
50 גיור גמור, והקרבן הוא חיוב בפ"ע.
51 טו. הרב אליהו שליט"א: גם בנוגע לשיעורים
52 יתכן שינוי לעתיד לבוא – כפי שמצינו במסכת
53 יומא¹²⁶ שהאוכל פחות מכזית בזמן הזה יכתוב
54 כשיעור הזה אכלתי, שמא יבנה בית המקדש בימיו
55 ויתחדש בית דין ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב
56 קרבן על כזית קטן.
57 כ"ק אדמו"ר שליט"א: שיעורים הו"ע בפ"ע,
58 כי, גם כשאנו חייב קרבן, מפני שאכל פחות
59 מכשיעור, ה"ז דבר איסור, כיון שהשיעור הוא רק
60 לגבי עונש, אבל האיסור הוא בתקפו גם בפחות
61 מכשיעור, שהרי חצי שיעור אסור מן התורה¹²⁷.
62 הרב אליהו שליט"א: נסתפקתי באדם שהכה
63 את חברו הכאה שאין בה שוה פרוטה שלוקה

1 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל, הפס"ד שהלכה
2 כב"ה אינו בגדר של נבואה (ע"פ הבת"קול), אלא
3 ע"פ הכרעת הרוב כפי שלמדו ע"פ שכלם ודעתם,
4 באופן של שקו"ט ופלפול כו', ע"פ הכללים
5 שקיבלו ממשה רבינו (י"ג מדות שהתורה נדרשת
6 בהם), כללים שאינם תלויים בדעת הרוב, להיותם
7 מפי הקבלה, ועליהם מיוסדת כל השקו"ט והפלפול
8 עד להכרעה ע"פ דעת הרוב.
9 יד. הרב אליהו שליט"א: יש חקירה בנוגע
10 לחיוב קרבנות לעתיד לבוא על דברים שנעשו בזמן
11 הזה¹¹²: מחד גיסא – נעשית הכפרה בזמן הזה ע"י
12 לימוד סדר קרבנות, כדברי הגמרא במסכת
13 מגילה¹¹³ "אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא
14 ח"ו ישראל חוטאים לפניך .. אמר לו קחה לי
15 עגלה משולשת וגו'¹¹⁴ .. בזמן שאין ביהמ"ק קיים
16 מה תהא עליהם, אמר לו, כבר תקנתי להם סדר
17 קרבנות, כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן
18 כאילו מקריבין לפני קרבן ("כל העוסק בתורת
19 חטאת כאילו הקריב חטאת"¹¹⁵) ומוחל אני על כל
20 עוונותיהם", אבל לאידך גיסא – מצינו שרבי
21 ישמעאל "כתב על פנקסו לכשיבנה בית המקדש
22 אביא חטאת שמינה"¹¹⁶, שמזה משמע שהעסק
23 בתורת קרבנות הוא רק כאילו הקריב קרבן, אבל
24 אין זה פוטר חיוב הקרבן כשיבנה ביהמ"ק.
25 כ"ק אדמו"ר שליט"א: חיוב הקרבן הוא
26 כשיבנה ביהמ"ק, אבל ברגע שלפנ"ז, התשובה
27 היא בשלימותה ע"י הקריאה והעסק בתורת
28 הקרבנות באופן ד'ונשלמה פרים שפתינו'¹¹⁷,
29 "ונשלמה" (גם) מלשון שלימות¹¹⁸, כך, שגם
30 התשובה היא בשלימות, היינו, שיש לו את כל
31 המעלות של בעל-תשובה גמור, כולל גם המעלה
32 שעל ידה באה הגאולה¹¹⁹, ועד ש"משיח אתא

(112) ראה פני דוד פ' ויקרא. ראש דוד ונחל קדומים פ' צו.
שו"ת יוסף אומץ סס"ה ס"ג. וראה בארוכה שו"ת לב חיים (לר"ח
פלג"י) או"ח סכ"ט.
(113) לא, ב. ושו"נ.
(114) לך לך טו, ט.
(115) מנחות בסופה.
(116) שבת יב, ב.
(117) הושע יד, ג. וראה שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ת) סוס"א.
(118) ראה לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.
(119) ראה סנהדרין צז, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(120) ראה זח"ג קנ"ג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.
(121) רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג ה"ה.
(122) שלח טו, יד. כריתות ט, א.
(123) פרש"י כריתות שם.
(124) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 160 ואילך. ושו"נ.
(125) רמב"ם הל' מלכים רפ"א.
(126) פ, א.
(127) שם עד, א.

31 כאן אלא ואוכל, אכלתי ואוכל", דלכאורה תמוה, 32
33 "פה קדוש יאמר דבר זה" – ש"אכלתי" פחות 34
35 משיעור, "ואוכל" פחות משיעור (בהפסק כדי 36
37 אכילת פרס), ועל זה נאמר לו "המן העץ אשר 38
39 צויתין לבלתי אכל ממנו אכלת" 138, לרמז שהציווי 40
41 הי' גם על פחות משיעור, כל משמעות אכילה, 42
43 אפילו כל שהוא.

38 כ"ק אדמו"ר שליט"א: יתירה מזה מצינו 39
40 בפוסקים – ש"משהו אין לו שיעור ויכול הוא 41
42 להתפשט ולהתחלק לאלפי אלפים משהוין" 139. 43
44 הרב אליהו שליט"א: דין זה נוגע במיוחד 45
46 לחמץ בפסח שאיסורו בכל שהוא, גם משהו 47
48 דמשהו.

44 טז. הרב אליהו שליט"א: הרדב"ז 140 כותב 45
46 שהטעם שהחמירה תורה בחמץ יותר משאר כל 47
48 איסורים, הוא, מפני שחמץ בפסח 141 רומז ליצה"ר. 49
50 ועפ"י יש לבאר גם מ"ש 142 "כי כל שאור גו' לא 51
52 תקטירו", "כל" דייקא, אפילו כל שהוא – שקרבן 53
54 לה' אסור להקריב ממנו (לא רק בפסח, אלא) גם 55
56 בכל השנה.

51 כ"ק אדמו"ר שליט"א: מלבד בחג השבועות, 52
53 שבו מקריבים שתי הלחם מן החמץ 143 (אף שאינם 54
55 קריבים על המזבח, ועליהם נאמר 144 "קרבן ראשית 56
57 תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו" 145).

55 וענינו בעבודת האדם 146 – שאיסור חמץ הוא 56
57 משום גאווה, אבל בעניני קדושה שאני, ואדרבה: 58
59 לא זו בלבד שגאווה מותרת בעניני קדושה, אלא עוד 60
זאת, שהגאווה בעניני קדושה הו"ע טוב וחיוני, 61
62 כמ"ש 147 "ויגבה לבו בדרכי ה'".

60 וענין זה מודגש במיוחד בחג השבועות (שבו

1 (משא"כ בהכאה שיש בה שוה פרוטה, שמשלם 2
3 ואינו לוקה) 128, אם יכול לחזור ולהכותו הכאה 4
5 שאין בה שוה פרוטה, באופן ששתי ההכאות 6
7 יצטרפו לשוה פרוטה, וישלם שוה פרוטה ויפטר 8
9 ממלקות, או שכל הכאה בפ"ע גורמת חיוב מלקות.

6 כ"ק אדמו"ר שליט"א: השיעור דשוה פרוטה 7
8 הוא בנוגע לחיוב תשלומין, אבל גם בפחות 9
10 מכשיעור שאין חיוב תשלומין ישנו איסור, כאמור, 11
12 שגם חצי שיעור אסור מן התורה.

10 הרב אליהו שליט"א: יש חילוקי דעות אם 11
12 האיסור של חצי שיעור הוא בכל דבר או באכילה 13
14 בלבד 129.

13 כ"ק אדמו"ר שליט"א: מדברי רבינו הזקן 140 13
14 משמע שהאיסור דחצי שיעור הוא לא רק במידי 15
16 דאכילה (שמפורש בקרא), אלא גם בשאר איסורים, 17
18 וזיל בתר טעמא, שהשיעור אינו אלא בנוגע לכמות 19
20 האיסור, אבל מזהות האיסור הוא בתקפו גם בפחות 21
22 מכשיעור.

19 הרב אליהו שליט"א: כך משמע גם מדברי 20
21 רש"י במסכת שבת 131 – "וכי מותר לאפות פחות 22
23 מכשיעור", "נהי דחיוב חטאת ליכא איסורא מיהא 24
25 איכא, דקיי"ל חצי שיעור אסור מן התורה".

23 כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש דבר פלא במהר"ם 24
25 חלאווה 132 – שס"ל שפחות מחצי שיעור אינו 26
27 אסור מן התורה 133. אבל זוהי דעת יחיד, ודעת רוב 28
29 הפוסקים שחצי שיעור לאו דוקא, אלא גם פחות 30
31 מחצי שיעור, אפילו כל שהוא, אסור מן התורה 134.

28 הרב אליהו שליט"א: בעל יושב אהלים 135
29 מאריך בביאור את דברי המדרש 136 על הפסוק 137
30 "היא נתנה לי מן העץ ואוכל", "ואכלתי אין כתיב

(138) שם, יא.

(139) שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ז סט"ז. וראה לקו"ש חכ"ט ע' 156. וש"נ.

(140) שו"ת ח"ג סתתקע"ז. הובא בשמחת הרגל להחיד"א "לימוד א'".

(141) משא"כ בשאר ימות השנה, כפי שמחלק בזהר (ח"ב קפג, סע"א ואילך) בין התקופה דימי הפסח לשאר ימות השנה.

(142) ויקרא ב, יא.

(143) אמור כג, יז. מנחות נב, ב.

(144) ויקרא ב, יב.

(145) רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ב ה"ג.

(146) ראה לקו"ש חכ"ב ס"ע 31 ואילך. וש"נ.

(147) דה"ב יז, ו.

(128) כתובות לב, ב. וש"נ.

(129) ראה אנציק' תלמודית ערך חצי שיעור ס"ג (ע' תריח ואילך). וש"נ.

(130) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"מ ס"ד. ס"ב בקו"א. חו"מ ריש הל' גזילה וגניבה.

(131) עד, א.

(132) פסחים מד, ב (ד"ה לר"ע).

(133) ראה גם פס"ד להצ"צ יו"ד סס"ו ובהערותי לשם (תכז, ב).

וראה לקו"ש לוי"צ אג"ק ע' שכה.

(134) ראה אנציק' תלמודית הנ"ל ע' תר. וש"נ.

(135) ר"פ בראשית.

(136) ב"ר פ"ט, יב.

(137) בראשית ג, יב.

כיון שכבר סיימו כל עניני העבודה, וכבר עשו
תשובה, ואין הדבר תלוי אלא בביאת משיח נצמז. —
"אין הדבר תלוי אלא בתשובה" הי' לפני משך זמן,
אבל עכשיו (לאחרי שכבר עשו תשובה) אין הדבר
תלוי אלא בביאת משיח נצמז. כל מה שצריך זה
שיבוא משיח בפועל ממש, "מראה באצבעו ואומר
זה" ¹⁵⁴, זה משיח צדקנו!

ובפרט בבואנו ממוצאי שבת קודש (יום
ראשון), "סעודתא דדוד מלכא משיחא" ¹⁵⁵, היינו,
שמקשרים את ביאת דוד מלכא משיחא עם סעודה
גשמית בשביל הגוף הגשמי, שבזה מודגשת גם
שייכותה של הגאולה לגוף הגשמי, ועצמו"כ בנוגע
להנשמה.

הרב אליהו שליט"א: גם במתן-תורה מצינו
ש"הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס" ¹⁵⁶, ומפרש
רש"י "שישמח בו במאכל ומשתה", כלומר, אע"פ
שמתן-תורה הו"ע רוחני, מ"מ, צ"ל בו גם שמחת
הגוף.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ויתירה מזה — כמבואר
בתורת חסידות חב"ד שלעתיד לבוא תהי' הנשמה
ניזונית מן הגוף ¹⁵⁷. הסדר בזמן הזה הוא שהגוף
מקבל חיותו מן הנשמה, אבל לעתיד לבוא,
כשיתבררו כל הענינים ויתעלו לשרשם ומקורם,
תתגלה מעלת הגוף על הנשמה, שהנשמה תהי'
ניזונית מן הגוף (ובזה מודגשת עוד יותר גודל
החשיבות דבריאות הגוף, כנ"ל ס"ד).

והעיקר — שיהי' כן בפועל ממש, באופן
ש"מראה באצבעו ואומר זה", ותיכף ומיד ממש,
כפי שהנני חוזר ומדגיש כמ"פ שלא זו בלבד שסוף
הגאולה לבוא, אלא שהגאולה עומדת כבר על סף
הפתח, ומחכה לכל אחד ואחת מישראל שיפתח את
הדלת ויסחוב את הגאולה לתוך החדר!!

הרב יעקב שי' קצין: בנוגע לגאולה יש פלוגתא
בין הקב"ה וכנס"י: הקב"ה אומר "שובו אלי
ואשובה אליכם" ¹⁵⁸, וכנס"י אומרת "השיבנו ה'
אלקיך ונשובה" ¹⁵⁹. וכיון שיחיד ורבים הלכה

1 מקריבים שתי הלחם מן החמץ), "זמן מתן
2 תורתנו" — שיהודי גאה בכל התוקף שזכה לקבל
3 את התורה, וזכה לברר ולפסוק דינים בתורה, ולא
4 עוד אלא שבתור הוראת שעה ניתן לו הכח להיות
5 בעה"ב על התורה ללא כל הגבלות (כנ"ל ס"ו).

6 ויה"ר — והוא העיקר — שבקרב ממש יתבטל
7 לגמרי הענין הבלתי-רצוי שבחמץ שרומז ליצה"ר,
8 כמ"ש ¹⁴⁸ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ",
9 שלא ישאר (לא רק "משהו", אלא) אפילו "רוח"
10 בלבד.

11 הרב אליהו שליט"א: ואז תתגלה רוח הקדושה
12 — "רוח אפינו משיח ה'" ¹⁴⁹.

13 כ"ק אדמו"ר שליט"א: על זה נאמר כבר
14 בהתחלת הבריאה "ורוח אלקים מרחפת על פני
15 המים" ¹⁵⁰, כדאיתא במדרש ¹⁵¹ "זה רוחו של מלך
16 המשיח".

17 ולהעיר, שרק לאח"ז נאמר "ויאמר אלקים יהי
18 אור ויהי אור" ¹⁵², היינו, שעוד לפני שנברא אור
19 בעולם היתה כבר "רוחו של מלך המשיח"!

20 הרב אליהו שליט"א: "מים" רומז על התורה,
21 "אין מים אלא תורה" ¹⁵³, וכיון ש"רוחו של משיח"
22 היא "על פני המים", ה"ז למעלה מהתורה — כפי
23 שאמר כבודו (לעיל ס"ג) שישראל (שמשיח הוא
24 גואלן של ישראל) הם למעלה מהתורה.

25 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ויש להוסיף בדיוק
26 הלשון "על פני המים" — מלשון פנימיות, שישראל
27 הם למעלה גם מהפנימיות דהמים.

28 יז. הרב אליהו שליט"א: צריכים להחליט
29 ולפסוק שהמשיח צריך לבוא מיד!

30 כ"ק אדמו"ר שליט"א: מיד ממש.

31 הרב אליהו שליט"א: מיד דידן, לא לפי
32 שאחרים מבינים, אלא לפי הפס"ד שלנו.

33 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין מה לחכות יותר,

(148) זכר' יג, ב.

(149) איכה ד, כ.

(150) בראשית א, ב.

(151) ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א.

(152) שם, ג.

(153) ב"ק יז, א. ויש"נ.

(154) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו,

ב.

(155) סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

(156) פסחים סח, ב.

(157) ראה הנסמן בלקו"ש ח"כ ע' 44, וחכ"א ע' 88.

(158) מלאכי ג, ד.

(159) איכה בסופו.

35 בחו"ל נוהג כמנהג א"י, כיון שכוונתו בברכת
36 השנים היא על פרנסתו בארץ ישראל, מקומו
37 הקבוע, ולא בנוגע למקום שנמצא בו באופן זמני.

38 [דובר גם אודות בן א"י שמשמש שליח ציבור
39 – אם יש מקום לחלק בין תפלת לחש לחזרת
40 הש"ץ, שבתפלת לחש יאמר כבא"י, ובחזרת הש"ץ
41 יאמר כבחור"ל¹⁶⁷ (ובפרט ע"פ הקבלה שיש כוונות
42 מיוחדות בתפלת לחש וכוונות מיוחדות בחזרת
43 הש"ץ), אע"פ שהטעם שהש"ץ מתפלל בלחש הוא
44 כדי שתהא תפלתו סדורה בפיו, שיכין את עצמו
45 להתפלל בציבור].

46 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בקהילה של הרב העכט
47 (שנמצא כאן), יש ענינים שנוהג כמנהג הספרדים
48 בארץ הקודש.

49 הרב אליהו שליט"א: בא' הבת-כנסיות נוהגים
50 גם לברך ברכת כהנים בכל יום.

51 [דובר גם אודות מנהג הספרדים לעלות לדוכן
52 גם בתפלת נעילה ביוה"כ, וכן בשאר ימי התענית
53 כשמתפללים מנחה סמוך לשקיעת החמה. ונזכר גם
54 שיש המקפידים שהכהנים יטבלו במקוה לפני
55 שנושאים כפיהם. ובהמשך הדברים נזכר גם ע"ד
56 חילוקי המנהגים בין ספרדים לאשכנזים בנוגע
57 לנשיאת כפים דהש"ץ כשיש עוד כהנים מלבדו,
58 וכן בנוגע לכריעת הש"ץ באמירת "והכהנים"
59 בסדר עבודה ליוה"כ].

60 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אשרי חלקם של
61 הספרדים שזכו לנשיאת כפים בכל יום (לא רק
62 ביו"ט)¹⁶⁸. – רבינו הזקן רצה להנהיג שגם בחור"ל
63 יקיימו מצות נשיאת כפים בכל יום, ולאחרי
64 ההשתדלות לא עלה בידו שהציבור יקבל תקנה
65 זו¹⁶⁹.

66 והעצה לזה – שתבוא הגאולה האמיתית
67 והשלימה תיכף ומיד, ואז תהי' ברכת כהנים בבית
68 המקדש, ובשם המפורש¹⁷⁰ (לאחרי שילמדו את
69 הכהנים איך לבטא שם המפורש).

1 כרבים, ההלכה כמו כנס"י שצ"ל "השיבנו ה'
2 אלֵקִין ונשובה".

3 כ"ק אדמו"ר שליט"א: הכלל "אחרי רבים
4 להטות" הוא גם בפלוגתא במתיבתא דרקיעא,
5 ואפילו בפלוגתא בין הקב"ה ומתיבתא דרקיעא,
6 ועאכו"כ כשישנו פס"ד של בני"ב ב"ד של מטה,
7 בודאי שהלכה כמותם.

8 הרב אליהו שליט"א: בנוגע לפלוגתא בין
9 הקב"ה וכנס"י, "שובו אלי" או "השיבנו ה'", כותב
10 הבן איש חי דבר יפה מאד: הכלל הוא שהלכתא
11 כרב באיסורי וכשמואל בדיני¹⁶⁰, ואעפ"כ, בפלוגתא
12 רב ושמואל אם עילאה גבר או תתאה גבר, ההלכה
13 היא (לא כרב שס"ל עילאה גבר, אלא) כשמואל
14 ש"תתאה גבר¹⁶¹. ועל זה אומרים להקב"ה:
15 רבש"ע, תמיד הלכה כמותך (עילאה גבר), אבל כאן
16 ההלכה היא ש"תתאה גבר", ולכן "השיבנו ה'",
17 כדברי כנס"י.

18 כ"ק אדמו"ר שליט"א: והעיקר – שיקויים
19 בפועל תיכף ומיד ממש, ולא לחכות עד שנבוא לארץ
20 ישראל, (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר:) אע"פ
21 שכבודו נמצא כעת בחוץ לארץ, ובודאי לא יקפיד על
22 כך שהגאולה תבוא תיכף ומיד, כשנמצא בחוץ
23 לארץ, ויצטרך אח"כ להטלטל ולעלות לארץ ישראל.

24 יח. הרב אליהו שליט"א: מחר בלילה
25 מתחילים לומר בארץ ישראל "ותן טל ומטר",
26 משא"כ בחור"ל מתחילים לומר "ותן טל ומטר"
27 ששים יום לאחר תקופת תשרי¹⁶². ויש שאלה איך
28 נוהג בן ארץ ישראל שנמצא בחור"ל, כמוני עתה,
29 כמנהג א"י או כמנהג חו"ל.

30 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בענין זה יש חילוקי
31 דעות בפוסקים¹⁶³. – איך נוהג כת"ר עתה בהיותו
32 בחוץ לארץ?

33 הרב אליהו שליט"א: אני אנהג כדעת הרדב"ז¹⁶⁴
34 (אף שהחיד"א¹⁶⁵ חולק על זה¹⁶⁶) שכן א"י שנמצא

(160) בכורות מט, רע"ב. וש"נ.

(161) פסחים עו, רע"א ובפרש"י.

(162) טושו"ע ואדה"ז או"ח רסק"ז.

(163) פר"ח או"ח שם סק"ב. וראה כף החיים שם סקי"א.

וש"נ.

(164) סנ"ח. הובא בפר"ח שם.

(165) ברכ"י שם סק"ה.

(166) משא"כ אם יצא מא"י לאחר שהתחיל לומר ותן טל

ומטר, מורה גם החיד"א שממשיך לומר כמנהג א"י (שם סק"ו).

(167) ראה ברכ"י שם סק"ח.

(168) ראה גם התוועדיות תשמ"ה ח"ה ע' 3107. תשמ"ו

ח"ב ע' 841.

(169) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 448.

(170) סוטה לח, א. רמב"ם הל' נשיאת כפים פי"ד הי"א.

ולהעיר, שענין זה מובא גם בהלכות תשובה¹⁸⁰,
ללא סיום הפסוק "כמים לים מכסים", שמוסיפו
בסיום חיבורו דוקא, ויש לומר, שבזה מרומז
שבסיום הגלות (מתאים לסיום החיבור) צריך
להיות גם "כמים לים מכסים".

"מים" – רומז על תורה, "אין מים אלא תורה",
ו"כמים לים מכסים" זה מקור התורה, ששייך
במיוחד לרבנים שבבית דין, ובפרט בארץ ישראל,
כמ"ש "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"
– ה"ז תלוי בכס.

הרב אליהו שליט"א: אנחנו מוכנים לפסוק גם
כשנמצאים עדיין בגולה, שהרי אנו פוסקים כדעת
הרדב"ז, שגם כשנמצאים בחו"ל ה"ז כמו
שנמצאים בא"י (כנ"ל סי"ח), ואנחנו נפסוק
שמישיח יבוא מיד ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בתורת החסידות מובא
שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא¹⁸¹.

וידועה הראי' מהלכות עירובין – "שדעתו של
אדם ודירתו במקום מזונותיו הוא, וכיון שמזונותיו
מונחים שם ביה"ש, ה"ז כאילו הוא עצמו שבת שם,
ויכול להלך למחר ממקום עירובו אלפי אמה לכל
רוח אע"פ ששבת ולן בבית"¹⁸².

אין ספק בידי שגם כשכבודו נמצא כאן,
מחשבתו בארץ ישראל, בציון וירושלים, ובמקום
שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא. ויה"ר שימשיך
מקדושת ארץ ישראל גם בחו"ל, וכ"ש וק"ו באנשי
חו"ל.

כ. במענה לבקשתו של הרב אליהו שליט"א
לברכת רפואה שלימה עבור הרב יהודה צדקה
שליט"א¹⁸³, הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א את זכותו
שהעמיד תלמידים הרבה, כהוראת המשנה¹⁸⁴
והעמידו תלמידים הרבה, שקיימה בפועל במשך
שנים רבות. ואח"כ אמר:

תורה מביאה רפואה לעולם¹⁸⁴. ויה"ר שתהי'
רפואה קרובה וגם שלימה בקרוב ממש לכל בני

1 יט. הרב אליהו שליט"א: בנוגע לביהמ"ק –
2 לא צריכים לחכות עד שיבנוהו (כדעת הרמב"ם¹²⁵
3 שמישיח "בונה המקדש"), כיון ש"מקדש העתיד
4 שאנו מצפין בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים"
5 (כדעת רש"י ותוספות¹⁷¹).

6 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ולכן יכול להתגלות
7 ולבוא גם בלילה¹⁷², עתה ממש.

8 הרב אליהו שליט"א: ואז יקויים היעוד¹⁷³
9 "לילה כיום יאיר", כפי שהי' ביצי"מ¹⁷⁴. – צריכים
10 לפסוק שתבוא הגאולה ממש.

11 כ"ק אדמו"ר שליט"א: תיכף ומיד ממש, ברגע
12 כמימרא, ובמעשה בפועל ממש, שאין אין מקום
13 לפלפול ושקו"ט ומחלוקת שצריך להכריע כדעת
14 הרוב, ע"ד מארז"ל¹⁷⁵ "אין למדין הלכה כו' עד
15 שיאמרו לו הלכה למעשה".

16 הרב אליהו שליט"א: רצוני לקבל ברכה
17 מכבודו שהקב"ה יזכה אותנו "לאסוקי שמעתא
18 אליבא דהלכתא"¹⁷⁶, "שלא נכשל בדבר הלכה"¹⁷⁷,
19 וכשאקבל ברכה כזו, נפסוק הלכה בנוגע לגאולה
20 (עם היותה ענין על-טבעי) שמישיח צריך לבוא
21 מיד, ויבוא מיד.

22 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בפועל ממש.

23 ובפרט שיש לכם בית-דין שיש בו גם כהן (הרב
24 שפירא שליט"א), כפס"ד הרמב"ם¹⁷⁸ ש"מצוה
25 להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולוים" (אע"פ
26 ש"אם לא מצאו אפילו היו כולם ישראלים הרי זה
27 מותר"), והרי כל הענינים דלעת"ל יהיו באופן של
28 מצוה מן המובחר (כפי שאומרים אצלנו:
29 "לכתחילה אריבער"), ועאכ"כ בהלכות הקשורים
30 בעניני הגאולה וההכנה לגאולה, שבהם מסיים
31 וחותם הרמב"ם את ספר ההלכות: "ובאותו הזמן
32 כו' כל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהי' עסק כל
33 העולם אלא לדעת את ה' בלבד וכו', שנאמר¹⁷⁹ כי
34 מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(171) סוכה מא, סע"א. ועוד.

(172) פרש"י ותוס' שם.

(173) תהלים קלט, יב.

(174) זח"ב לח, א. וראה בהנסמן בנצו"ז שם.

(175) ב"ב קל, ב.

(176) יומא כו, א.

(177) ברכות כח, ב.

(178) הל' סנהדרין פ"ב ה"ב.

(179) ישעי' יא, ט.

(180) פ"ט ה"ב.

(181) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ.

(182) שו"ע אדה"ז או"ח סת"ח.

(183) הערת המו"ל: הרב יהודה צדקה זצ"ל נלב"ע ביום א'

י"ב מרחשוון.

(184) ראה עירובין נד, א. ועוד.

22 אמן. "כולל" פירושו – שכולל את כל הרבים
23 הלומדים ועושה מהם ענין אחד, "כולל" בלשון
24 יחיד (ולא "כוללים" בלשון רבים), שקשור עם
25 "יחידו של עולם". ויה"ר שיחידו של עולם יהי
26 שרוי ביניהם, וילמדו תורה מתוך שמחה וטוב
27 לבב. ברכה והצלחה.

28 כ"ק אדמו"ר שליט"א יצא ללוות את הרב
29 אליהו שליט"א, ואמר לו (בחיוך): אש"ל – ר"ת
30 אכילה שתי' לוי¹⁸⁷. אכילה ושתי' לא קיימתי, לוי'
31 אקיים.

32 הרב אליהו שליט"א: יה"ר מהשי"ת שנזכה
33 לביאת הגואל מיד, היום ממש.

34 כ"ק אדמו"ר שליט"א: עוד הלילה. ובזכות
35 קבלת אורחים נקבל גם פני השכינה¹⁸⁸.

36 [כ"ק אדמו"ר שליט"א ליווה את הרב אליהו
37 שליט"א, ובהמתינו לנסיעת המכונית, עודד בידו
38 הק' את הנאספים שיחיו שניגנו "כי בשמחה תצאו
39 ובשלום תובלון"¹⁸⁹].

187 ראה מדרש תהלים מזמור קי. הנסמן בלקו"ש חט"ו
ס"ע 501.

188 ראה שבת קכו, א: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני
שכינה".
189 ישע"י נה, יב.

1 בכל מקום שהם, ועד להרפואה הכי עיקרית
2 (בהוספה על רפואה כפשוטה) – רפואת הגלות –
3 עי"ז שמוסיפים ב"גלות" אות אל"ף, שרומזת
4 לאלופו של עולם, ונעשה מ"גלות" "גאולת"¹⁸⁵,
5 גאולת כל בני' בגאולה האמיתית והשלמה תיכף
6 ומיד ממש, לפני שכבודו חוזר לארץ הקודש, ואז
7 ניסע כולנו יחדיו לארץ ישראל, "בנערינו ובזקנינו
8 גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁸⁶.

9 הרב אליהו שליט"א: אמן.

10 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ברכה והצלחה ותודה
11 רבה.

12 הרב אליהו שליט"א: תודה רבה כבוד הרב.

13 כ"ק אדמו"ר שליט"א: יה"ר שבקרוב ממש
14 תהי' הגאולה, אזי אבקר את כבודו בהיכל קדשו
15 בארץ הקודש.

16 הרב אליהו שליט"א (בהתלהבות): ברוך הבא!
17 אני יגיד בשמחה רבה: "ברוך הבא בשם השם".

18 הרב אליהו שליט"א הציג את בנו, באמרו שיש
19 לו כולל, וצריך לחזק אותו שימשיך ללמוד תורה
20 ויעלה מעלה מעלה ויגדל להיות גדול בתורה.
21 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

185 ראה ויק' ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

186 בא יו"ד, ט.

המשך ביאור למס' נדה ליום חמישי עמ' א

23 אלא מה שנאמר בשם רב הונא, בעל כרחך שכך נאמר, **אמר רב**
24 **הונא**, לא שנו שכל אשה בחזקת טהרה לבעלה כל שמצאה בתוך
25 ימי עונתה, **אלא שלא הגיע שעת וסתה** ו-הזמן שרגילה לראות בו
26 בשעה שהיה בעלה בדרך, **אבל אם הגיע שעת וסתה** כשהיה
27 בדרך, אזי כשבא מן הדרך הרי היא **אסורה** לו, שחזקה שהוסי
28 באה בזמנה הקבוע.
29 מבאר הגמרא: **קסבר** – רב הונא סבר **וסתות דאורייתא** – אותה
30 בדיקה שהצריכה לאשה לבדוק עצמה בשעת וסתה היא
31 מדאורייתא, ואם לא בדקה עצמה הלכה למשה מסיני שהיא
32 טמאה מספק.
33 הגמרא מביאה דעה חולקת: **רבא בר בר חנה אמר, אפילו הגיע**
34 **שעת וסתה** בשעה שהיה בעלה בדרך, **נמי מותרת** – גם באופן זה
35 מותרת לבעלה בלא בדיקה, שבחזקת טהרה היא.
36 מבאר הגמרא: **קסבר רבה בר בר חנה, וסתות דרבנן** – חיוב
37 בדיקה בשעת וסתה אינה אלא תקנת חכמים, אבל מן התורה
38 אינה צריכה לחשוש שמא ראתה, וכיון שחיוב הבדיקה הוא רק
39 מדרבנן, כל שלא היה בעלה בעיר ביום וסתה ואין יודע אם בדקה
40 עצמה ביום וסתה או לא, אין מסתפקים על טהרתה, אלא מחזיקים
41 אותה בחזקת טהרה.
42 הגמרא מביאה גירסא אחרת במחלוקת האמוראים: **רב אשי מתיני**
43 **הכי** – שנה כך את דברי האמוראים, **אמר רב הונא**,

1 בחזקת טהרה היא ואינה צריכה לבדוק עצמה קודם תשמיש,
2 **אבל היכא דליתיה בבתא** – אבל באופן שאין בעלה בעיר, **ולא**
3 **רמיא אנפשה** – שאין מוטל עליה עול לבדוק כשמרגישה, **לא** –
4 אינה בחזקת טהרה, שמא הרגישה ולא בדקה עצמה, ולכן אינה
5 יודעת שטמאה היא, **קא משמע לן** – משמענו התנא במשנתנו
6 שאין הדבר כן, אלא אף הבא מן הדרך אשתו בחזקת טהרה, ואינה
7 צריכה בדיקה קודם תשמיש.
8 הגמרא מגבילה את החזקה האמורה במשנתנו: **אמר ריש לקיש**
9 **משום רבי יהודה נשיאה, והוא שבת מן הדרך ומצאה בתוך**
10 **ימי עונתה** – עונת רוב נשים, והיינו בעל מן שלושים יום לראייתה
11 הקודמת, אבל אם כבר עברו שלושים יום, אינה בחזקת טהרה.
12 רב הונא מוסיף הגבלה נוספת: **אמר רב הונא, לא שנו שכל אשה**
13 **בחזקת טהרה, כל שמצאה בעלה בתוך ימי עונתה, אלא באשה**
14 **שאין לה וסת קבוע לראיית דם, אבל יש לה וסת קבוע, אסור בעלה**
15 **לשמש עמה בלא בדיקה**.
16 תמזה הגמרא: **כלפי לייא** – להיכן פונה דבר זה, והלא **אדרבה,**
17 **אפסא מסתברא** – ההיפך הוא המסתבר, שאם אין לה וסת אינה
18 בחזקת טהרה, משום **דאימא חזא** – שבכל זמן יש לומר שמא
19 ראתה דם ונטמאה, אבל **יש לה וסת, וסת קביע לה** – קבוע הזמן
20 שרואה, וכל שלא הגיע זמן זה אין לחשוש שמא ראתה, ובחזקת
21 טהרה היא.
22 הגמרא מתקנת את דברי רב הונא: **אלא אי איתמר הכי איתמר** –

בס"ד. משיחת ש"פ לך לך, י"א מרחשון ה'תשנ"ב

תרגום מאידית

במיוחד החלה התקופה, מאז ציווי של ה' 30
לאברהם אבינו "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר
31 ארצך" (שלכן גם לא מתוארים בתורה – אלא
32 פרטים מעטים בלבד – ממעשיו של אברהם אבינו
33 בטרם בואו לארץ ישראל. עיקר תיאור מעשיו
34 מתחיל בציווי "לך לך מארצך גו'", וכפי שבא
35 לארץ ישראל (שאו הי' כבר בן ע"ה שנים¹⁰)
36 כמבואר בארוכה בדרושי החסידות¹¹).
37

ויש להבין:

כל ענין בתורה – מלשון הוראה¹² – הוא
39 הוראה נצחית בכל זמן ובכל מקום בעבודתם של
40 בני". מה היא אס־כן ההוראה לבנ"י שלאחר מתן
41 תורה מ"לך לך מארצך גו'" – שהי' אירוע חד
42 פעמי אשר היווה הכנה בלבד למתן תורה – לכאורה
43 "מאי דהוה הוה"¹³?! הביאור, שזהו כדי לידע,
44 שעבודת אברהם ד"לך לך" היא הכנה ונתינת כח
45 לעבודה שלאחר מתן תורה – אינו מספיק, משום
46 שאין כאן הוראה בפועל בעבודת בני־ישראל לאחר
47 מתן תורה¹⁴.
48

יתר על כן: בכל שנה, מדי קריאת הפרשה
49 בתורה, יש לחיות עימה מחדש¹⁵ (במכ"ש – אם
50 "בכל יום יהיו בעיניך חדשים"¹⁶, עאכו"כ שכן הוא
51 בזמן המיוחד בשנה שבו קוראים את הפרשה כולה
52 בתורה, וברבים, בתוספת ברכות לפני' ולאחרי')
53 כיון שאז שבים ומתעוררים הענינים המדוברים
54 בפרשה – בדוגמת התרחשותם בפעם הראשונה¹⁷,
55

א. פרשת לך לך היא פרשה כללית ועיקרית:
2 בפרשה זו מתחילה תקופתו של אברהם אבינו –
3 היהודי הראשון. ראשיתה, בציווי הראשון של
4 הקב"ה לאברהם – "ויאמר ה' אל אברם לך לך
5 מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר
6 אראך"¹, לאחר מכן, בהמשך הפרשה², בדבר
7 הליכתו ונסיעתו של אברהם בארץ־ישראל, וכן,
8 הבטחתו של הקב"ה לתת לאברהם ולבניו את
9 ארץ־ישראל – "לזרעך אתן את הארץ הזאת"³;
10 "לך אתננה ולזרעך עד עולם"⁴, וכן – בברית בין
11 הבתרים – "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית
12 לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת גו'"⁵.

עד לסיום הפרשה – בה מסופר אודות הציווי
13 של מצות מילה, וקיומה של מצות המילה ע"י
14 אברהם אבינו, אשר באמצעותה נכרתת ברית בין
15 בני־ישראל ובין הקב"ה – "זאת בריתי גו' ביני
16 וביניכם ובין זרעך אחריו"⁶; "בריתי בבשרכם
17 לברית עולם"⁷.

מכיון שענינים אלו שבפרשה – "לך לך מארצך
20 גו'", הבטחת הקב"ה על ארץ־ישראל ומצות מילה
21 – הם הענינים הראשונים (המוזכרים בתורה)
22 בעבודתו של אברהם אבינו, היהודי הראשון, אשר
23 ממנו מקורו של עם ישראל כולו – מובן מכך,
24 שבהם בא לידי ביטוי תוכנם הכללי של כללות
25 התורה ושל יהדות בכלל.

ב. ידוע שעם אברהם אבינו החלה התקופה של
26 "שני אלפים תורה"⁸. אברהם פתח בהכנות לקראת
27 מתן תורה. יתירה מכך, החל ממנו התחיל (היחוד
28 של) מתן תורה (וכפי המובא בכתבי האריז"ל⁹).

(1) ריש פרשתנו (יב, א).

(2) שם, ד ואילך.

(3) שם, ז.

(4) שם, יג, טו.

(5) שם, טו, יח.

(6) שם, יז, יו"ד.

(7) שם, יג.

(8) ע"ז ט, א.

(9) ראה לקוטי תורה להאריז"ל ריש פרשתנו. הובא ונת'

באוה"ת חיי שרה קכו, א ואילך.

(10) פרשתנו יב, ד.

(11) ראה תו"א פרשתנו יא, סע"ג. תו"ח שם פג, סע"ד ואילך.
אוה"ת שם (כרך 1) תתריע, ב ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 83 ואילך.
ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 97 ואילך. ספר הערכים־חב"ד ערך
אברהם ס"ד (ע' עא ואילך). וש"נ.

(12) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה.
גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

(13) ע"ד יומא ה, ב. ועוד.

(14) ראה עד"ז לקו"ש חט"ו ע' 76.

(15) ראה שיחת כ"ק אדנ"ע דמוצש"ק לך לך תרנ"א (ספר
השיחות תש"ב ע' 29 ואילך. הועתק בקיצור ב"היום יום" ב
חשון). ושם הוא בנוגע ל'פ' לך לך.

(16) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כז, טז.

(17) וע"ד הפירוש הידוע ב"הימים האלה נזכרים ונעשים"

31 ("צפור לא צווח, עוף לא פרח כו" 22), ועאכו"כ
32 בכל יהודי, עד אשר על כל דיבור ודיבור
33 "פרחה 23 נשמתן" 24, דבר המעיד על כך שהגיעו עד
34 לשלימות העבודה כנשמה בגוף (אשר לכן "פרחה
35 נשמתן" 25).

36 ג. ויש לומר נקודת הביאור בזה, שהיא
37 הנותנת: כיון שמתן תורה קיים בכל יום ובכל שנה,
38 באופן נעלה יותר, עד ל"חדשים" ממש לגבי "מתן
39 תורה" שקדם אליו [וכפי שזה מודגש במיוחד
40 בענין של "לך לך" (ההכנה למתן תורה) שצריכה
41 להיות הליכה אמיתית, היינו שלא בערך למצבו
42 הקודם, כדלקמן] – לפיכך צריכה אכן להיות
43 העבודה של "לך לך" כהכנה והקדמה למתן תורה
44 של יום זה ושל שנה זו.

45 [כפי שגם מודגש במאחז"ל הנ"ל, שעל כל
46 דיבור ודיבור פרח נשמתן, ולאחרי כל דיבור
47 "הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחי'
48 אותם" 26, "והוא טל תורה" 27: לאחר ש"פרחה
49 נשמתן" בדיבור הראשון, כיון שהגיעו לשלימות
50 העבודה (כנשמה בגוף), כנ"ל – הרי שבאמצעות
51 הטל של תחי' (תורה), הוטלה על הנשמה שליחות
52 חדשה ועליונה יותר. לכן "החי' אותם" שוב
53 כנשמה בגוף. עד"ז גם אחרי הדיבור השני וכן
54 הלאה – דרגא למעלה מדרגא. ולהוסיף,
55 ש"החזירן" הי' דווקא ע"י טל של תחי' (שעתיד
56 להחיות בו מתים), הדרגא של "תורה חדשה" 28
57 לעתיד לבוא, כדלקמן].

58 ויש לומר בעומק יותר. סיבת קיומו של הצורך
59 התמידי – גם לאחר מתן תורה – בעבודה של "לך
60 לך" (כהכנה למתן תורה) אינה רק בשל ההכרח
61 בהכנה לדרגא נעלית יותר ב"מתן תורה" (כנ"ל),
62 אלא משום ש"לך לך" נוגע לעצם ענין השלימות
63 של מתן תורה (ובכל דרגא שבזה).

1 ואדרבה: בהוספה אפילו ביתר שאת וביתר עוז (ע"פ
2 הכלל שמעלין בקודש" 18).

3 עפ"ז נמצא, שמדי שנה, בשבת פרשת לך לך,
4 שב ומתעורר הענין של "לך לך גו'" כהכנה
5 והתחלה למתן תורה, ובהוספה (בהכנה) לגבי כל
6 ה(הוספות ב) שנים שלפני זה.

7 ודרוש ביאור: מהי משמעות הדבר (ההכנה
8 למתן תורה), אלינו עתה – בעמדנו כבר לאחר מתן
9 תורה. ולא רק לאחר ההכנה וההתחלה של מתן
10 תורה, אלא, לאחר גמר ושליומת מתן תורה?!

11 יתירה מזאת: הענין של מתן תורה קיים הרי
12 בכל יום – "נותן התורה" 19 לשון הו"ה 20, וכמאחז"ל
13 "בכל יום יהיו בעיניך (כחדשים" 21, ועוד יותר)
14 חדשים" 16. ובהתאם לציוריו שהוזכר לעיל –
15 "מעלין בקודש", מובן שבכל יום צריך החידוש
16 להיות בדרגא נעלית יותר מכפי שהי' קודם לכן.
17 אס-כן, לאחר כל העליות היום-יומיות בענין של
18 מתן תורה, ובנוסף לכך באופן מיוחד – מדי שנה
19 בשנה (כאשר קוראים בענין זה בתורה בפרשת
20 יתרו ובפרשת ואתחנן, ועאכו"כ ב"זמן מתן
21 תורתנו") – עליות אחר עליות במשך ריבוי הכי
22 גדול של ימים, שנים ודורות – מהו איפא ענינו
23 של "לך לך", כהכנה למתן תורה?!

24 אי-אפשר לומר, כי העבודה של "לך לך" כהכנה
25 למתן תורה, מיועדת רק עבור אותם אלה שחסרה
26 אצלם העבודה הקשורה במתן תורה – משום
27 שגילויים ופעולתם של עשרת הדברות במתן תורה
28 (בפעם הראשונה, ועד"ז מובן בכל שנה ושנה) לא
29 (היו) תלויים בדרגת עבודתם של בני"; הגילוי
30 שבמתן תורה מצד עצמו פעל בכל העולם כולו

(מג"א ט, כח), שבכל שנה כשזוכרים ימים אלו נעשים ונמשכים
אותן המשכות שנמשכו בפעם הראשונה (וראה רמ"ז בס' תיקון
שובבי"ם. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. ולהעיר
ממשנה ספ"ג דגיטין. שו"ת הר"י אירגס (בסו"ס מבוא פתחים)
ס"ה בארוכה). ויש לומר, שכן הוא עוד יותר בזמן קריאת הפרשה
בתורה, ובפרט ע"פ מאחז"ל (ראה תדא"ר פ"ח. יל"ש איכה רמז
תתרלד) דכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו, ועי"ז
מתחדש הענין גם בפועל, שהרי "אסתכל באורייתא וברא עלמא"
(זח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג קעח, א).

18 ברכות כח, א. ושי"נ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 250 בהערה.
19 נוסח ברכת התורה.
20 של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. מאמרי אדהאמ"צ
שמות ח"א ע' קעה. ושי"נ.
21 ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו.

(22) שמו"ר ספכ"ט.

(23) ראה סה"ש תשי"ג ח"ב ע' 520 הערה 56.

(24) ראה שבת פח, ב. שמו"ר פכ"ט, ד. שהש"ר פ"ה, טז (ג).

(25) ומה שהחזיר נשמתן ע"י טל תחי' (שבת שם) – ראה

לקמן ס"ג.

(26) שבת שם.

(27) תניא פל"ו (מו, ב). – ועפ"ז מובן מה שבשמו"ר

ובשהש"ר שם מבואר, שחזרה נשמתן ע"י התורה.

(28) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

ארץ ישראל³⁶ (לברר את חוץ-לארץ ולהופכה
ל"ארץ ישראל"); אבל לאחר ריבוי העבודה של
וב"עשה כאן ארץ ישראל" במשך הדורות בגלות
— הרי שאף אם אמנם לא נסתיימה לגמרי העבודה
כולה (והראי' שמשיח עדיין לא בא), בכל זאת
נמצאים כבר בשלב מתקדם הרבה יותר מהתחלת
עבודה של כיבוש חוץ לארץ והפיכתה ל"ארץ
ישראל". ועאכ"כ שנמצאים כבר הרבה מעבר
לראשיתה של העבודה, מכדי הצורך לצאת
מ"ארץ" ורק לאחר מכן ללכת אל (דהיינו
להתעסק בעבודה של "עשה כאן") ארץ ישראל.
ה. וי"ל הביאור בזה:

כאשר נתן הקב"ה את ארץ ישראל לאברהם
בברית בין הבתרים ("לזרעך נתתי את הארץ הזאת"
"כבר נתתי" בפועל), הוא כבר נתן לו בפועל³⁷
(באותה ברית) את כל עשר הארצות³⁸. לא רק את
שבע הארצות — "את החתי וגו'", אלא גם את ג'
הארצות — "את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני".
רק שבגלוי ובפועל "לא נתן להם אלא שבעה גוים
והשלשה כו' עתידים להיות ירושה לעתיד"³⁹ —
"בימי המלך המשיח"⁴⁰. אבל הקב"ה נתן הכל מיד
בבת אחת (אלא שבקיום הענין בפועל ישנם
שלבים. בדוגמת הדבר בכיבוש ז' הארצות, גם כאן
לא הי' הכל בזמן אברהם, אלא לאחר זמן, לא בבת
אחת אלא בכמה שלבים וכו').

[אפילו אם נלמד שבנוגע לג' הארצות, היתה זו
רק הבטחה (על העתיד), ובשעת מעשה "לא נתן להם
אלא שבעה גוים והשלשה כו' עתידים להיות ירושה
לעתיד" — הרי מובן שירושל' ג' הארצות נוגעת
לשלימות הכיבוש של כל ארץ ישראל (גם של ז'
הארצות); אז תופעל שלימות גם בז' הארצות
(בפרט כאשר הם רובא דמינכר⁴¹ מתוך העשר)].

ד. ויובן בהקדים מספר שאלות על המסופר
בפרשתנו אודות הליכתו של אברהם וכניסתו לארץ
ישראל ("הארץ אשר אראך"), והבטחת ארץ
ישראל ונתינתה ע"י הקב"ה לאברהם ולזרעו.

כיון שהענין המוזכר בפרשתנו בדבר הליכת
וכניסת אברהם לארץ ישראל, ונתינתה לו ולזרעו,
שב וחוזר ובהוספה מדי שנה כאשר קוראים את
הפרשה — נשאלת השאלה:

לאחר שהקב"ה (בפרשתנו) מסר כבר בפועל
את ארץ ישראל לידי בניי — "לזרעך נתתי את
הארץ הזאת גו'", "נתתי" לשון עבר, "כבר נתתי"
("והרי היא שלהם")²⁹, "ירושל' היא לכם
מאבותינו"³⁰, עד שגם להלכה הדבר נוגע — "ארץ
ישראל מוחזקת היא"³¹ (עוד בטרם כבשוה בניי),
ובפרט לפי המפרשים³² שע"י שאברהם קיים את
קום והתהלך בארץ לארכה ולרחבה³³ ("עבר בה
חזקתא"³⁴) קנה את ארץ ישראל לזרעו עד עולם³⁵;

ועאכ"כ לאחר שעם ישראל אכן כבש כבר
בפועל את ארץ ישראל בכיבוש ראשון (כיבוש
יהושע) ואחרי כן בכיבוש שני (כיבוש עזרא) —

מהי משמעותו העכשווית לפועל של הסיפור
בפרשה על יציאתו של אברהם "מארץ" והליכתו
אל הארץ אשר אראך, ושהקב"ה העניק לו את
ארץ ישראל — אלה הם לכאורה מאורעות העבר
שאינם שבים יותר עוד על עצמם?

[קושי' זו מתחזקת עוד יותר בדורות האחרונים
של הגלות: בדורות הראשונים של הגלות ניתן הי'
להסביר כי הענין של "לך לך מארץ גו' אל הארץ
אשר אראך" נוגע לעבודה הרוחנית של "עשה כאן

(29) ירושלמי חלה פ"ב ה"א (ובפ"מ שם). וראה ב"ר פמ"ד,

כב: מאמרו של הקב"ה מעשה שנאמר לזרעך נתתי כו'.

(30) ב"ב ק"ט, ריש ע"ב. ובע"ז (נג, ב). וראה פרש"י שם ד"ה
ואשריהם): "ירושל' להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו
שלו".

(31) ב"ב שם, ע"א ואילך.

(32) דעת ר"א בב"ב ק, א (אלא שגם לדעתו רק מקום הילוכו
קנה). אוה"ח פרשתנו יג, יז. שם טו, יח. פרשת דרכים דרוש ט.
ועוד.

(33) פרשתנו יג, יז.

(34) תרגום יונתן עה"פ.

(35) וראה לקו"ש חט"ו ע' 104 (וראה שם ע' 207 הערה 53).

ח"כ ע' 308 ואילך. אנציקלופדי' תלמודית ערך ארץ ישראל ע'
ר. וש"נ.

(36) אגרות-קודש אדמו"ר מהורי"צ ח"א ע' תפה. וראה
בארכה שיחת ש"פ פינחס תנש"א.

(37) לכאורה כן הוא לפי פשטות לשון הברית. ומ"ש בפרש"י
שם, יט (מב"ר פמ"ד, כב) "עשר אומות יש כאן ולא נתן להם
אלא שבעה גוים והשלשה .. קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות
ירושל' לעתיד" — י"ל דוהו בנוגע לנתינתן שתיעשה ארץ ישראל
(וקדושתה), לא רק שינוי הבעלות אלא גם שינוי האיכות. וראה
הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 53 הע' 59.

(38) פרשתנו טו, יח-כא.

(39) פרש"י שם, יט.

(40) ל' הרמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

(41) משא"כ ששה כההלכה בזה (ברכות מח, א. רמב"ם
הלכות ברכות פ"ה ה"ח. טוש"ע ודאדה"ז או"ח סקצ"ז ס"ב).

(ובכלל זה תכלית השלימות של "כל יושבי" עלי" 31
 – כל בני" מכל הדורות), בגאולה האמיתית 32
 והשלימה – עדיין אוחזים בעיצומו של קנין הארץ 33
 (כיון שאז גם קנין ז' הארצות עדיין אינו בתכלית 34
 השלימות), ועדיין נדרש שיהי' "לך לך מארצך 35
 גו", שבני" מכל המקומות (ושל כל הדורות) ילכו 36
 מחוץ לארץ "אל הארץ אשר אראך", ויקנו את ארץ 37
 ישראל בשלימותה – כל עשר הארצות. 38

ומכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" 47 (אחכה 39
 שיבוא בכל יום) – לפיכך השתוקקו בני" בכל 40
 הדורות שיקום כבר "לך לך מארצך גו" אל הארץ 41
 אשר אראך", ולקנינו של כל עשר הארצות. 42

ולחוסף, שענין זה נוגע באופן מיוחד בדורנו 43
 זה ובזמננו זה – כמדובר כמה פעמים שכבר "כלו 44
 כל הקצין" 48, וכ"ק מו"ח אדמו"ר הודיע שכבר 45
 שבו בתשובה וגם את הכפתורים כבר ציחצחו. לפי 46
 כל הסימנים הרי שדורנו הוא הדור האחרון לגלות 47
 ובמילא הדור הראשון לגאולה. עפ"ז מובן שזהו 48
 ענין שהזמן גרמא – לערוך כבר את ההכנות בפועל 49
 "לך לך מארצך גו" אל הארץ אשר אראך", תיכף 50
 ומיד ממש, ויקנו את ארץ ישראל בשלימותה – כל 51
 עשר הארצות – שהן נחלת עולם של בני, ירושה 52
 לנו מאבותינו מאז ברית בין הבתרים; החידוש כעת 53
 יהי' שיקבלו את ג' הארצות בדרכי נועם ובדרכי 54
 שלום, כיון שבאותו הזמן (בימות המשיח) לא יהי' 55
 שם כו' מלחמה כו' 49. אומות העולם ימסרו אותן 56
 לבני ברצונם הטוב. 57

ז. עד"ז יש לומר גם בביאור הענין של "לך 58
 לך" כהכנה והתחלה למתן תורה. מכיון 59
 שהשלימות של מתן תורה תהי' בגאולה האמיתית 60
 והשלימה 50 (כאשר תהי' שלימות ארץ ישראל – 61
 כל עשר הארצות, כדלקמן), שאז יהי' הגילוי של 62
 "תורה חדשה מאתי תצא" 28 – הרי שלפי ערך 63
 השלימות של מתן תורה לעתיד לבוא (שהרי 64
 "תורה שאדם לומד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו 65
 של משיח" 51. עאכ"כ לגבי התורה חדשה שמאיתי 66
 תצא), אוחזים עדיין בהכנה לזה, הכנה של "לך 67
 לך" לקראת זה. 68

מכל זה מובן, שמכיון שבזמן הזה – ואפילו 1
 בזמן יהושע ובזמן בית ראשון או בזמן עזרא – 2
 החזיקו (לכל היותר) רק בשבעה ארצות ולא בג' 3
 הארצות (קניי קניזי וקדמוני), [כפי שהדבר נוגע 4
 להלכה בדין ערי מקלט – כפס"ד הרמב"ם 42 – 5
 "שש ערים היו, שלש הבדיל משה רבנו בעבר 6
 הירדן, ושלש הבדיל יהושע בארץ כנען". ו"בימי 7
 המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על השש .. 8
 היכן מוסיפין אותן, בערי הקניי קניזי וקדמוני" 40] 9
 ממילא חסר בשלימות הקנין של ארץ ישראל (גם 10
 של ז' הארצות) 43. 11

כשם שהדבר נוגע לארץ ישראל עצמה, כן הוא 12
 בנוגע ליהודים שבארץ ישראל. אפילו לאחר 13
 כיבוש הארץ, עדיין לא הי' בכל הזמנים מצב של 14
 "כל יושבי" עלי" (מציאות אשר בה תלוי קיום 15
 דיני היובל) 44. יתירה מכך: אפילו ב"כל יושבי" 16
 עלי" גופא – קיימות מספר דרגות 45. מובן 17
 בפשטות, שאע"פ שלהלכה (בדיני יובל) הרי שכל 18
 יושבי עלי פירושו כל בני שבאותו הדור [כפי 19
 שהי' בזמן יהושע וכו', ורוב זמן הבית הראשון], 20
 אבל לעתיד לבוא, כאשר יהי' "כל יושבי" עלי" – 21
 בנוסף לעשרת השבטים (שגלו לפנים מנהר 22
 סמבטיון) 46, גם כל בני מכל הדורות, וכן תהי' אז 23
 שלימות ב"עלי" (כל עשר הארצות) – אזי תהי' 24
 יותר שלימות ב"כל יושבי" עלי", "כל" ממש. 25

ו. לפי זה מובן כיצד הענין שבפרשתנו – "לך 26
 לך מארצך וגו' אל הארץ אשר אראך", וכן ענין 27
 קנין הארץ (ע"י ההליכה "לארכה ולרחבה") – 28
 נוגע לפועל גם בזמן הזה, מכיון שכל זמן שאין 29
 עדיין בפועל את ג' הארצות – קניי, קניזי וקדמוני 30

(42) ה'ל' רוצח שם ה"ב.

(43) ולהעיר שענין הקנין מרומז דוקא בתיבות "קניי קניזי וקדמוני", שכולן מתחילות באות קי"ף – ר"ת קנין (ובכולן ישנן ג' אותיות הראשונות של "קנין"). וראה לקמן סי"ג.

(44) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם ה'ל' שמיטה ויובל פ"ה ה"ח.
 (45) ולהעיר מדעת ר"ת (תוד"ה בזמן – גיטין לו, א ואילך)
 דבבית שני נהג יובל, דאע"ג שלא עלו כולם חשיב כל יושבי,
 כיון דהי' שם מכל שבט ושבת. וגם לדעת רוב הראשונים
 (כפשטות כוונת הגמ' בערכין שם, דבבית שני "מגו יובלות לקדש
 שמיטין"), הגדר ד"כל יושבי" עלי" הוא גם כאשר ישנו רק דורו
 של כל שבט ושבת בא"י (ולא כולו), דאלת"כ, נמצא שאם היו
 הולכים כמה מבני למדה"י בזמן שהיו שם כל יושבי עלי –
 הי' מתבטל אז כל הענין ד"כל יושבי" עלי" (ראה רמב"ן,
 רשב"א, ריטב"א ועוד לגיטין שם).

(46) ראה במדב"ר פט"ז, טו. ועוד.

(47) נוסח "אני מאמין". וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

(48) סנהדרין צז, ב.

(49) רמב"ם ה'ל' מלכים פ"ב ה"ה.

(50) ראה תניא פל"ו (מו, א).

(51) קה"ר פ"א, ח. ועד"ז שם רפ"ב.

הכיר בבוראו⁶⁰; עבד את השם; ועסק בפירסום
אלוקות בעולם – מתוך מסירות נפש (כפי שבא גם
לידי ביטוי בנסיון של כבשן האש באור כשדים⁶¹).
וכפי שהרמב"ם מאריך⁶² (בענין גודל מעלתו
ועבודתו של אברהם עוד קודם הציווי "לך לך"):
"כיון שנגמל איתן זה, התחיל לשוטט בדעתו כו'
עד שהשיג את דרך האמת כו' והתחיל לעמוד
ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם
אלוקה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד כו'".
ולהוסיף בדיוק הלשון "איתן" – מלשון חוזק
ותוקף⁶³, שאברהם ניצב בכל התוקף כנגד עולם
שלם (אברהם העברי – כל העולם כולו מעבר
אחד, והוא מעבר אחד⁶⁴) וכלל לא נתפעל מהם
(אע"פ שאז הי' עדיין "אברם", ולא "אברהם" –
"אב המון גויים"⁶⁵, כדלקמן),
עד אשר אברהם פעל על מקומו, אף שהי'
"חרן", מלשון "חרון אף של מקום"⁶⁶, הפכו
ושינהו (ע"י "הנפש אשר עשו בחרן"⁶⁷), עד אשר
נקרא המקום על שמו (וכפי שנקרא בתורת אמת)
– "ארצך" ו"מולדתך" ו"בית אביך". ע"י פעולתו
על "אביו" ו"בית אביו" (כמ"ש⁶⁸ "ואתה תבוא אל
אבותיך בשלום", "ללמדך שתרח עשה תשובה"⁶⁹).
למרות כל זאת, רואים אנו, שבכל הנוגע
לעבודתו של אברהם עד לפרשת לך לך, לא מסופר
כלל בתורה (שבכתב), ואפילו מה שכבר כן מסופר
(בסוף פרשת נח) נעשה בקיצור נמרץ (לידתו, ועוד
כמה פסוקים אחדים)⁷⁰. הסיבה לכך, כמבואר
בכמה מקומות⁷² – עד אז היתה עבודתו באופן כזה
שהוא והעולם סביבו היו שתי מציאויות נפרדות

זאת אומרת, ההכנה של "לך לך" נוגעת לא רק
לענין "מתן תורה" אשר ישנו בכל יום בדרגה
נעלית יותר ליום קודמו, כאמור לעיל, אלא גם –
ובעיקר – היא נוגעת כהכנה לקבלת התורה חדשה
לעת"ל, שזה יהי' שלא בערך לגמרי לעליות במתן
תורה שהיו קודם לכן.

ח. שייכותו של קנין עשר הארצות עם מתן
תורה (ולהכנה לזה ע"י "לך לך") תוכן בהקדים
הביאור בכך ש"לך לך מארצך גו'", זוהי תחילתה
של עבודת ההכנה למתן תורה⁷²:

יחודיותו של מתן תורה היא בכך שפעל את
חיבורם של העליונים והתחתונים (ביטול הגזירה
שעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו
לעליונים⁷³). שדרגות האלוקות שהן לגמרי למעלה
מן העולם יומשכו אל תוך ה"תחתונים", ונבראים
תחתונים יהא באפשרותם להתאחד עם
ה"עליונים". ע"י קיום המצוות בדברים גשמיים,
יהפך החפץ הגשמי ויהי' חפצא של קדושה⁷⁴, עד
אשר תתהווה דירה לו יתברך בתחתונים⁷⁵, דירה לו
– לעצמותו ית'⁷⁶.

ענין זה החל עם ציווי של אברהם ופעולתו
בענין "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל
הארץ אשר אראך"⁷⁷, ובאופן מיוחד ע"י קיום
מצות מילה⁷⁸ (כדלקמן).

גם⁷⁹ קודם הציווי "לך לך מארצך גו'" (כאשר
הי' אברהם בן ע"ה שנים) עבד אברהם את עבודתו
– בארצו, מולדתו ובית אביו – באופן נעלה. הוא

(52) בהבא לקמן, ראה הדרושים שבהערה 11.

(53) תנחומא וארא טו. שמור"ר פ"ב, ג.

(54) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 887 ואילך. חט"ז ע' 212 ואילך. ושו"נ.

(55) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו.

(56) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ – נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא הערה 32.

(57) ראה לקו"ת לג' פרשיות עז, א"ב (וראה גם אוה"ת פרשתנו (כרך ד) תרפד, ב. תרפז, ב), ש"י אמר ה' אל אברם לך לך גו' הוא כענין ביטול הגזירה דמ"ת. וראה בארוכה תו"ח פרשתנו ד"ה ויאמר גו' לך ספכ"ה ואילך.

(58) ראה תו"ח שם פ, ג ואילך. אוה"ת שם (כרך ו) תתרעב, ב ואילך – ש"לך לך גו' הוא (התחלת) הציווי על ענין המילה ("נצטוו עתה על העתיד"), שענינו הוא – היציאה מההעלם אל הגילוי, עיי"ש. וראה תו"א פרשתנו יא, ב.

(59) בהבא להלן, ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 47 ואילך. ס' השיחות תשמ"ט ח"א ע' 40 ואילך. וראה גם מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' פ ואילך.

(60) לכל הדיעות – נסמנו בסה"ש שם הערה 22 (וראה לקו"ש ח"כ ע' 14 ואילך).

(61) פסחים ק"ח, א. ב"ר פל"ח, יג. הובא בפרש"י נח יא, כח. וראה רמב"ם שבהערה הכאה.

(62) הל' ע"ז פ"א ה"ג.

(63) לקו"ת פ' ראה יח, א. ובכ"מ.

(64) ב"ר פרשתנו פמ"ב, ח.

(65) פרשתנו יז, ה.

(66) פרש"י ס"פ נח.

(67) פרשתנו יב, ה.

(68) שם טו, טו.

(69) פרש"י עה"פ. וראה ב"ר פל"ח, יב.

(70) ולהעיר מספר השיחות תש"ב ע' 30 (הועתק בקיצור ב"היום יום" ג חשון): די אמת פריילעכע וואך איז .. פרשת לך לך וואס אלע טעג פון דער וואך לעבט מען מיט אברהם אבינו כו' (נתבאר בלקו"ש חט"ז ע' 83 ואילך).

מלמעלה למטה – שהוא התחיל לעשות את העבודה
של חיבור עליונים ותחתונים, להמשיך אלקות בתוך
העולם הזה הגשמי והחומרי, תחתון שאין תחתון
למטה הימנו, באופן נעלה יותר (שלא בערך) ממה
שהי' לפני כן. וכפי שמודגש גם לאחר מכן (לאחר
קיום מצות מילה) בשינוי השם מ"אברם"
ל"אברהם", "כי אב המון גוים נתתיך"⁶⁵: לפני כן
הוא הי' "אברם", "שלא הי' אב אלא לארם",
ו"עכשיו אב לכל העולם"⁷⁶. היינו שנהייתה אצלו
ה"ליכה" בעבודתו בעולם, בכך שהוא פועל את
הבירור (לא רק של מקומו, ארם) אלא של "כל
העולם", ובאופן שהוא נהי' "אב המון גוים", בעל
הבית עליהם (למרות שהוא אינו אלא אחד ואילו הם
ה"מון") – עוד יותר מהתוקף של "איתן" (בהיותו
"אברם", כנ"ל).

והא בהא תליא: מכיון שהיתה אצלו הליכה
שלא בערך בפעולת הבירור למטה מטה יותר ("כל
העולם"), לפיכך הביא הדבר הליכה למעלה מעלה
יותר – "אראך", "אגלה אותך בעצמך". וכן
לאידך: דוקא בכח ההליכה למעלה מעלה יותר,
יכול הוא לברר גם את התחתון תחתון ביותר. ועד
שהתחתונים והעליונים מתאחדים – כפי שזה
נעשה בשלימות במתן תורה (שפרשת לך לך היא
ההכנה לכך).

ויש לומר שזהו גם הביאור במה שפרשת לך לך
היא הפרשה השלישית בתורה (שלישית ב"אוריאל
תליתא"⁷⁷ עצמה) – שכן התוכן של "לך לך" הוא
ההכנה וההתחלה של מתן תורה, הקשורה עם הקו
השלישי (האמצעי) המחבר "עליונים" ו"תחתונים":
תוכנה של פרשת בראשית – הפרשה הראשונה
(וכמרומו בשמה "בראשית") – הוא⁷⁸ אודות בריאת
העולם שנברא על ידי הקב"ה – "עליונים"; תוכנה
של פרשת נח – הפרשה השני' (וכמרומו בהתחלתה
– "נח נח" שתי פעמים) קשור עם זיכור המטה⁷⁹ (על
ידי עבודתו של נח איש צדיק, ובפרט על ידי
המבול⁸⁰) – "תחתונים"; ופרשת לך לך – הפרשה
השלישית – ענינה הוא חיבור עליונים ותחתונים
(כהכנה והתחלה למתן תורה)⁸⁰.

1 (עליונים ותחתונים, רוחניות וגשמיות – בנפרד),
2 ועבודתו נעשתה באחד משני האופנים – או ע"י
3 התנשאות מעל העולם (אברם, אב רם – שכל
4 הנעלם מכל רעיון⁷¹), או – באותם הענינים שכן
5 פעל בעולם – הי' זה באופן שהתחתונים נשארו
6 בדרגתם (ללא קשר עם העליונים);

7 על-ידי שאברהם קיים את ציווי ה' "לך לך
8 מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר
9 אראך" – הוא השתחרר ויצא מתוך כל המדידות
10 וההגבלות ורגילותו בעבודתו עד אז. כולל גם
11 העבודה לפעול בתוך העולם (כדי שיהי' "ארצך
12 גוי"), ואפילו מתוך המדידות וההגבלות של
13 קדושה – הוא ביטל גם את המדידה וההגבלה –
14 את המחיצה והגזירה – בין העליונים והתחתונים,
15 והחל החיבור של עליון ותחתון⁵⁷, ע"י עשותו את
16 ציווי הקב"ה, בצאתו "מארצך וממולדתך ומבית
17 אביך", ובהליכתו "אל הארץ אשר אראך" –
18 "אראה ואגלה אותך בעצמך"⁷² ("במהותך
19 ועצמותך"⁷³) – נתגלה בארץ (תחתונים), אמינית
20 מציאותו עצמותו ומהותו (עליונים).

21 ט. וזהו החידוש ד"לך לך מארצך גוי אל הארץ
22 אשר אראך" – שאברהם לא הסתפק בעבודתו
23 במשך שבעים שנה וחמש שנה הקודמות, למרות
24 שהיתה זאת עבודה נעלית ביותר, אלא לפי ציווי ה',
25 יצא ממקומו ומרגילותו כו', ויצא לדרך. ואז
26 נתחדשה העבודה באופן של הליכה ("לך"),
27 שהליכה אמינית פירושה – הליכה שלא בערך,
28 שעוזב לגמרי את מעמדו ומצבו הקודם (למרות שגם
29 זה מעמד ומצב של קדושה), והולך בהליכה
30 שלמעלה ממדידה והגבלה, ובזה גופא – הי' אצלו
31 המשך של הליכות ונסיעות דרגא אחר דרגא, "ויסע
32 אברם הלך ונסוע גוי"⁷⁴.

33 ובשני הכיוונים⁷⁵ – הן מלמטה למעלה, שמארץ
34 חרן הוא עלה "אל הארץ אשר אראך", ארץ ישראל,
35 ו"אראך" בפירושו "אותך בעצמך" (כנ"ל); והן

(71) תו"א ריש פרשתנו (יא, א ואילך). תו"ח שם (פ, א).
אוה"ת שם תרעב, א ואילך.

(72) תו"א שם יא, ב.

(73) תו"ח שם פא, רע"א. ובאוה"ת שם תרעג, א: בעצמך

ובמהותך.

(74) פרשתנו יב, ט.

(75) ראה תו"ח שם פט, ב ואילך. אוה"ת שם תרעט, ב.

וראה ד"ה לך לך תשל"ח (לקו"ש ח"כ ע' 295 ואילך). וש"נ.

(76) פרש"י עה"פ.

(77) שבת פח, א.

(78) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 51 ואילך.

(79) ש"בא בכדי לטהר את הארץ" (תו"א נח ח, ד. ובכ"מ).

(80) ראה בהנ"ל גם לקו"ש חט"ו ס"ע 83 ואילך.

והומרי זה שיהפך לחפצא של קדושת ועד שזה
נהי' "ברית עולם", באופן נצחי לעולם, ויש לומר
גם "עולם" בפירושו – שזה בגלוי לכל אומות
העולם.

ויש לומר, שמכיון שהקדושה והנצחיות של
מצות השם נמשכת אפילו בדבר גשמי וחומרי – זה
מביא עוד יותר לידי ביטוי את הכח הנצחי של
אלקות, שהוא נמשך וחודר אפילו במקום זה. ולכן
זה נותן את הכח (בכל המצוות של האבות, שיהיו
"מעשה אבות סימן לבנים") לקיום כל המצוות
אחרי מתן תורה שעל ידם תיקבע בגלוי ובפנימיות
הקדושה בדברים הגשמיים.

ולפיכך דוקא על ידי קיום מצות מילה שינה
הקב"ה את שמו של אברהם, שבמקום "אברם"
ייקרא "אברהם", "כי אב המון גוים נתתיך" – שכן
מצות מילה נותנת את הכח לברר את כל אומות
העולם, גם בגשמייתם ובחומרייתם, עד בתחתון
שאין תחתון למטה הימנו, שגם שם יאיר גילוי
אלקות, כח הפועל בנפעל, ועד – השלימות בזה
כאשר "והיתה לה' המלוכה"⁸⁸ בגאולה האמיתית
והשלימה.

יא. לפי זה אפשר גם להבין את השייכות בין
חיבור עליונים ותחתונים במתן תורה (וההכנה לזה
ב"לך לך" ומצות מילה) להמשך הענין, שלאחר
"לך לך גו' אל הארץ אשר אראך", הבטיח הקב"ה
ונתן את ארץ ישראל לאברהם וזרעו "עד עולם",
ועד, כפי שנאמר בברית בין הבתרים – "לזרעך
נתתי את הארץ הזאת גו'":

נתינת ארץ ישראל לאברהם אבינו היא כדי
שאברהם וזרעו אחריהם יפכו ויכשירו את הארץ
הגשמית ויעשו ממנה "ארץ ישראל", דירה לו
יתברך בתחתונים.

בכיבוש ארץ ישראל על ידי ישראל והעבודה בה
באה לידי ביטוי העבודה השלימה של חיבור
עליונים ותחתונים (ענינו של מתן תורה), שמבררים
ומעלים את הארץ הלזו התחתונה, גשמיות
וחומריות העולם, ועושים מזה דירה לה'. ולכן
שלימות קיום המצוות שניתנו במתן תורה היא דוקא
בארץ ישראל.

י. ענין זה, חיבור העליונים והתחתונים ב"לך
לך" (כהכנה למתן תורה), בא לידי ביטוי בגלוי
ובפשטות בקיום מצות מילה של אברהם אבינו:

כמדובר פעמים רבות⁸¹ הכח שיש לישראל
לקיום המצוות לאחר מתן תורה, שזה יחדור
ויקבע את הקדושה בדברים הגשמיים בהם
מקיימים את המצוות, הכח הזה הוא מהמצוות
שקיימו האבות לפני מתן תורה ("מעשה אבות
סימן לבנים"⁸²), ובמיוחד על ידי מצות מילה של
אברהם אבינו, שקדושת המצוה (גם לפני מתן
תורה) נשארה ב(אבר ו) בדבר הגשמי גם אחרי
קיום המצוה [לא כמו שאר המצוות שקיימו
האבות, ש"ריחות היו"⁸³. ולכן אמר אברהם "שים
נא ירך תחת ירכי"⁸⁴, כדי שתהי' זו שבועה בנקיטת
חפץ⁸⁵, כי לפני מתן תורה לא היתה שום מצוה
אחרת בה נשארה הקדושה גם אחרי קיום
המצוה⁸⁶].

ומכיון שמצות מילה היא בדוגמת המצוות
שאחרי מתן תורה, לפיכך היא המקשרת את כל
שאר המצוות של האבות עם המצוות שאחרי מתן
תורה, שה"מעשה אבות" יהיו "סימן לבנים".

אחד הטעמים מדוע בחר הקב"ה דוקא במצות
מילה, שהיא תהי' נתינת הכח לקיום המצוות לאחר
מתן תורה (בהיותה דוגמתם) – כי במצוה זו יש
חידוש לגבי שאר המצוות, שעל ידי קיום מצוה זו
נקבע בגלוי בגוף הגשמי והחומרי של יהודי אות
וברית עם הקב"ה – "בריתי בבשרכם לברית עולם".

יתר על כן: אחד הטעמים למצוה זו⁸⁷ – כדי
להחליש את החומריות של אבר זה, שלכן דרושה
בו זהירות מיוחדת; ולמרות זאת ישנו החידוש
בזה, שלא זו בלבד שמצוה זו מתבטאת ב"סור
מרע", אלא המצוה פועלת מהפך באבר גשמי

(81) לקו"ש ח"א ע' 41. ח"ג ע' 757 ואילך. ח"ה ע' 79 ואילך.
שם ע' 88 ואילך.

(82) ראה תנחומא פרשתנו ט. ב"ר שם פ"מ, ו. רמב"ן שם יב,
ו. לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

(83) שהש"ר פ"א, ג.

(84) חיי שרה כד, ב.

(85) פרש"י עה"פ.

(86) אלא שעצ"ע, דלכאורה מסתבר לומר, שגם בקרבנות (וכן
בהמזבחות) שלפני מ"ת ישנו הגדר דחפצא דקדושה (וראה שיחת
ש"פ נשא תנש"א הערה 50. שיחת ש"פ בהעלותך הערה 59).

(87) ראה מו"נ ח"ג פמ"ט.

(88) עובדי' א, כא.

אל הארץ אשר אראך" והקנין בארץ ישראל³⁷
 השלימה (כל עשר הארצות), גם כהכנה לשלימות³⁸
 התורה והמצוות, "תורה חדשה מאתי תצא" [נוסף³⁹
 למה שהדבר נוגע ל"מתן תורה" בכל יום באופן⁴⁰
 חדש (נותן התורה לשון הווה), שזה יהי' גם אחרי⁴¹
 הגאולה, ואם כן יהי' נוגע גם אז העבודה ד"לך⁴²
 לך גו"⁴³].

יג. הביאור בזה – וגם מתאים לפי פנימיות⁴⁴
 הענינים:⁴⁵

משמעותות⁹² הפנימית של כיבוש שבע הארצות⁴⁶
 – העבודה דבירור שבע המדות, וג' הארצות קיני⁴⁷
 קניזי וקדמוני – העבודה עם ג' המוחין (חכמה)⁴⁸
 בינה דעת).⁴⁹

בזמן הזה ניתנו לישראל רק שבע הארצות,⁵⁰
 משום שעתה (עיקר) העבודה היא בבירור המדות;⁵¹
 העבודה דג' המוחין עתה היא בעיקר כדי לפעול⁵²
 על המדות. אבל לעתיד לבוא, כאשר כל ענין⁵³
 בעבודת ה' יהי' בשלימותו הכי מלאה, תהי' ⁵⁴
 העבודה דג' המוחין גם (ובעיקר) עבודה בפני⁵⁵
 עצמה – להתאחד עם אלקות על ידי היחוד המלא⁵⁶
 (יחוד נפלא⁹³) של שכלו עם התורה (חכמתו)⁵⁷
 יתברך, שהוא וחכמתו אחד⁹⁴), שעל ידי זה⁵⁸
 (שאורייתא וקוב"ה כולא חד⁹⁵) נתגלה שישראל⁵⁹
 אורייתא וקוב"ה כולא חד⁹⁶.

מזה מובן ששלימות העבודה (גם של ז'⁶¹
 המדות) היא דוקא כאשר ישנם כל עשר הכוחות (ג'⁶²
 מוחין וז' מדות, גם כפי שהם כשלעצמם) ובלשון⁶³
 הכתוב⁹⁷ – "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך (ז'⁶⁴
 מדות) ובכל נפשך (כל עשר הכוחות) ובכל מאדך"⁶⁵
 – עבודה למעלה ממדידה והגבלה⁹⁸ (ע"ד "לך⁶⁶
 לך"), גם של עשר כוחות האדם⁹⁹, ועד כפי שזה⁶⁷
 קשור עם ה"מאד האמיתי"⁹⁸.⁶⁸

(91) וראה תניא אגה"ק סוסכ"ו.

(92) בהבא להלן – ראה בארוכה ד"ה אל תצר את מואב
 במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים בתחלתו.

(93) ראה תניא פ"ה.

(94) שם פ"ב. פ"ד.

(95) שם פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זח"א כד, א. ח"ב ס,
 א. ועוד.

(96) ראה זח"ג עג, א.

(97) ואתחנן ו, ה.

(98) ראה תו"א מקץ לט, ג. ובכ"מ.

(99) בצירוף אדם שהוא למטה מצירוף מאד (ראה המשך
 וככה תרל"ז פ"כ).

1 על פי זה מובן שנתנית ארץ ישראל בפרשתנו
 2 "לזרעך לעולם" – נותנת כח לשלימות קיום
 3 המצוות המעשיות אחרי מתן תורה, שהם יפעלו
 4 את בירור וזיכוך הדברים הגשמיים.

5 שזוהי השייכות בין "לך לך גו" אל הארץ אשר
 6 אראך" (ושלימותה – במצות מילה) לבין הליכת
 7 אברהם בארץ ישראל ונתינת ארץ ישראל לאברהם
 8 – שניהם מהוים המשך אחד וענין אחד: נתינת הכח
 9 והתחלת חיבור העליונים והתחתונים שנפעלה
 10 במתן תורה. [ויש לומר, שע"ד כשם שמצות מילה
 11 מבטאת את השלימות של דירה בתחתונים בגוף
 12 האדם, כך עד"ז יש לומר שארץ ישראל מבטאת את
 13 השלימות של דירה בתחתונים בחלקו בעולם⁸⁹].

14 יב. על פי זה יובן גם הביאור והלימוד לפועל
 15 מפרשת "לך לך" המהוה הכנה למתן תורה:

16 מכיון שהעבודה צריכה להיות תמיד באופן של
 17 הליכה, ועד הליכה שלא בערך (כפי שמודגש גם
 18 בענין של "לך לך" עצמו), כולל גם – בענין של
 19 "מתן תורה", מובן אם כן שתמיד יש צורך ב"לך
 20 לך" כהכנה והקדמה לגילוי דמתן תורה.

21 ועל אחת כמה וכמה כשמדובר על הגילוי
 22 הנעלה ושלא בערך של הגאולה האמיתית
 23 והשלימה – הרי מכיון ש"לך לך גו" וקנין ארץ
 24 ישראל זו ההכנה וההתחלה דמתן תורה, ובזה
 25 תלוי' השלימות דמתן תורה (חיבור עליונים
 26 ותחתונים) – הרי מובן שכל זמן שחסר בשלימות
 27 קנין הארץ (וכפי שזה בזמן הזה, כאשר אין לנו
 28 את כל עשר הארצות), חסר גם בשלימותה של
 29 פעולת מתן תורה (שלימות קיום התורה ומצוות);
 30 דוקא על ידי וכאשר תהי' השלימות ד"לך לך
 31 מארצך גו" אל הארץ אשר אראך" וקנין ארץ
 32 ישראל בשלימותה (כל עשר הארצות), אז תהי'
 33 השלימות דקיום התורה ומצוות "כמצות רצונך"⁹⁰,
 34 וכפי שזה יהי' בגאולה האמיתית והשלימה.

35 ולכן: כל זמן שנמצאים עדיין לפני הגאולה –
 36 הרי נוגע בפועל ממש הציווי ד"לך לך מארצך גו"

(89) עפ"ז יומתק זה שבזכות המילה "נכרת לו ברית על נתינת
 הארץ" (טור יו"ד סי' רס. וראה ב"י וב"ח שם. וראה ב"ר פמ"ו, ט.
 פרש"י פרשתנו יז, ב).

(90) לשון תפלת מוסף. וראה תו"א ויחי מו, ד ואילך. תו"ח
 שם צה, א ואילך. אוה"ת שם (כרך ו) תתשכח, ב ואילך. המשך
 וככה תרל"ז פ"ז ואילך. ועוד.

הלימוד מ"לך לך גו' אל הארץ אשר אראך" – 35
 שתהי' לא רק הליכה וחידוש, אלא הליכה אמיתית, 36
 שהיא שלא בערך, שיעזוב לגמרי את מצבו 37
 ורגילותו, אפילו רגילות דקדושה, כולל החידושים 38
 שחידש קודם, וכן – את מהלך המחשבה כפי 39
 שחשב קודם וכיו"ב, עד שמגיע "אל הארץ אשר 40
 אראך", הוא מגלה "אותך בעצמך", ("במהותך 41
 ועצמותך") – את כל היכולת שלו, גם של כוחותיו 42
 הנעלמים, ועד"ז בכוחות עצמם – לא רק גילוי ז' 43
 המדות והמוחין השייכים למדות, אלא גם מוחין 44
 בעצם, שדוקא בזה מתבטא החידוש ד"לך לך גו' 45
 אראך": 46

עבודת האדם ע"ד הרגיל היא על ידי ניצול 47
 כוחותיו הגלויים. בכך אין שום חידוש – שהרי 48
 אלו הם הכוחות שיש לו והוא יודע על קיומם, 49
 וממילא מובן ופשוט שעליו לנצל אותם במילואם. 50
 עד"ז הכוחות הנעלמים, אך בהעלם השייך וקרוב 51
 אל הגילוי – אין זה כל כך חידוש; החידוש 52
 האמיתי הוא – כאשר הוא מגלה בתוכו ("אותך 53
 בעצמך") כוחות נעלמים, שאף אחד (כולל – הוא 54
 עצמו) לא ידע ולא חשב שיש לו כאלו כוחות, ועד 55
 שהדבר הוא פלא: מנין לו דברים שכאלו – וכאשר 56
 הוא מנצל כוחות אלו לחדש בתורה, זהו באמת 57
 "לך לך גו' אל הארץ אשר אראך". 58

וכשם שזה צריך להיות בקשר ללימוד התורה 59
 שלו עצמו, כך צריך להיות גם בנוגע לעבודה של 60
 "והעמידו תלמידים הרבה" 107, כולל – להקהיל 61
 קהילות בשבת ללמוד בהם תורה 108 – שזה צריך 62
 להיות באופן של הליכה אמיתית, באופן של 63
 חידוש אמיתי. 64

כלומר: נוסף על המובן ופשוט, שעליו תמיד 65
 להוסיף במספר ובכמות התלמידים, ולא להסתפק 66
 בכל מה שעשה עד עתה, אפילו אם כבר העמיד 67
 תלמידים הרבה – הרי כל זמן שיש לו את 68
 האפשרות להגיע לעוד יהודי ועוד יהודי, עד לכל 69
 החוגים בישראל, שישתתפו בשיעור תורה – עליו 70
 לעשות זאת, כפשוט, ומאי קמ"ל, 71

1 וההכנה והנתינת כח לזה וההתחלה בזה היא
 2 מהציווי בפרשתנו "לך לך מארצך גו' אל הארץ
 3 אשר אראך" ונתינת ארץ ישראל, כל עשר הארצות
 4 – שזה כולל את שלימות העבודה, וגם את
 5 השלימות של (מתן) התורה – שנוסף לגילוי המוחין
 6 שבתורה שבערך למדות (הגילוי של מ"ט שערי
 7 בינה שניתנו בזמן הזה 100), כפי שזה הי' במתן תורה
 8 (בפעם הראשונה), יהי' גם הגילוי של ג' המוחין
 9 בעצם (גילוי שער הנו"ן 101), ועד – כפי שהוא נעלה
 10 שלא בערך ממ"ט השערים 102), ב"תורה חדשה
 11 מאתי תצא", בגאולה האמיתית והשלימה.

12 וביחד עם הגילוי הנעלה ביותר (מוחין בעצם),
 13 יומשך הדבר גם בכל העולם כולו, ועד – גם בארץ
 14 הלזו התחתונה (כמרומו באות ק' ד"קני קניזי
 15 וקדמוני", היורדת למטה מן השורה, וג' פעמים ק'
 16 – באופן של חזקה), שיהי' "ומלאה הארץ דיעה
 17 את ה' כמים לים מכסים" 103. ויש לפרש: "ים"
 18 בגימטריא נ', כנגד גילוי שער הנו"ן, "מים" לשון
 19 רבים – הוראה על רשות הרבים דארץ (עלמא
 20 דפרודא), והם יהיו "מכסים" לשון רבים – יהי'
 21 בגילוי שכל העולם אינו אלא כיסוי הטפל – ל"ים"
 22 התורה (שער הנו"ן), "מים שאין להם סוף" 104 –
 23 למעלה ממדידה והגבלה.

24 יד. אחת מההוראות לפועל מהאמור לעיל:
 25 על כל יהודי מוטל החיוב של "לך" בלימוד
 26 התורה – "לאפשא לה" 105, לחדש בתורה.
 27 אפילו אם יהודי למד הרבה תורה, וכמה שכבר
 28 למד, תמיד שייך להוסיף בזה, עד באופן של
 29 חידוש – שכן התורה הינה בלי גבול, "ארוכה
 30 מארץ מידה ורחבה מני ים" 106. ויתר על כן: בהיות
 31 התורה חכמתו של הקב"ה, הרי כל ענין בתורה
 32 נותן כח "להוליד" עוד ענינים חדשים, עד אין סוף.
 33 בהליכה וחידוש זה עצמו ייתכנו כמה אופנים:
 34 הליכה וחידוש שבערך, ובזה גופא – כמה דרגות.

(100) ראה ר"ה כא, ב. וש"נ. וראה פתיחת הרמב"ן לפירושו עה"ת.

(101) ראה אוה"ת נ"ך ע' תצרו. וש"נ.

(102) ראה לקו"ת במדבר יב, ב.

(103) ישעי' יא, ט. רמב"ם בסיום וחותם ספרו.

(104) יבמות קכא, א. רמב"ם הל' גירושין פ"ג הט"ז. ה"כ.

(105) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. תניא

אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

(106) איוב יא, ט.

(107) אבות פ"א מ"א.

(108) יל"ש ר"פ ויקהל. שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג. וראה

תו"ש עה"פ (אות ה).

הארץ"¹¹¹, והולכים כולם "אל הארץ אשר אראך",³¹
 "לארכה ולרחבה", כולל – בארץ קיני קניזי³²
 וקדמוני (אותה מקבלים בדרכי שלום מאומות³³
 העולם, כנ"ל).³⁴

וביחד עם זה – יש לנו את השלימות של כל³⁵
 עשר כוחות הנפש – ז' המדות וג' המוחין, ויחד³⁶
 עם זה וגם זה עיקר – הגילוי דתורה חדשה מאתי³⁷
 תצא,³⁸

עד באופן שזה מתפשט בכל העולם כולו,³⁹
 "מלאה הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים", וגם⁴⁰
 באומות העולם – "לא יהי' עסק כל העולם אלא⁴¹
 לדעת את ה' בלבד"¹¹², "והיתה לה' המלוכה",⁴²
 ועד"ז בכל חלקי העולם – דומם צומח חי –⁴³
 מתגלה כח הפועל בנפעל, עד ש"אבן מקיר⁴⁴
 תזעק"¹¹³, ועד"ז תאנה¹¹⁴ (צומח), ועד"ז חי,⁴⁵
 ועאכ"כ מדבר – "וידע כל פעול כי אתה פעלתו⁴⁶
 ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה⁴⁷
 באפו"¹¹⁵, שכל העולם יהי' דירה לו יתברך⁴⁸
 בתחתונים, וגם בכל עולמות ב"ע יהי' הגילוי של⁴⁹
 עולם האצילות, מלשון אצלו וסמוך לעצמות⁵⁰
 המאציל ב"ה¹¹⁶.⁵¹

ומ"לך לך" באים מיד ל"וירא אליו ה'",⁵²
 ושלמותה בגאולה האמיתית והשלמה – "והיו⁵³
 עיניך רואות את מוריי"¹¹⁷, נשמות בגופים בתכלית⁵⁴
 הבריאות והשלמות,⁵⁵
 ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד ממש.⁵⁶

1 ובפרט שתמיד נוספים עוד ברי-מצוה ובנות-
 2 מצוה חדשים, שאפשר להשפיע עליהם שישתתפו
 3 בשיעור תורה;

4 ועד"ז בנוגע להוסיף באיכות הלימוד, ביותר
 5 הבנה והשגה ויותר עומק, ועד לימוד בדרך חדשה,
 6 ולפעול שהתלמיד יהי' "תלמיד ותיק" לחדש
 7 בתורה¹⁰⁹ – הרי גם זה לא חידוש, שהרי על כל
 8 אחד מוטל החיוב ד"לאפשא לה" כנ"ל; הליכה
 9 אמיתית היא – כאשר החידוש של התלמיד הוא
 10 מכוחותיו הנעלמים, כוחות שעד רגע זה לא ידע
 11 שהם קיימים בו.

12 וכמובן שאבן הבוחן בכל ענינים אלו הוא לא
 13 הוא עצמו (שכן בגלל הטירדה בעוד מצוה, או בגלל
 14 אהבת עצמו, עלול לעשות טעות בחשבון), אלא
 15 דוקא מישהו אחר שאינו נוגע בדבר.

16 ובכל זה – נוספת הדגשה מיוחדת בדורנו זה:
 17 על פי המדובר לעיל, שבדורנו זה במיוחד
 18 (הדור האחרון בגלות והדור הראשון של הגאולה)
 19 ישנה הדגשה יתירה על העבודה ד"לך לך מארצך
 20 גו' אל הארץ אשר אראך, וקנין כל עשר הארצות
 21 – הרי מובן שהדבר צריך להשתקף לכל לראש
 22 בעבודה מעין זה של יהודי, על ידי שהוא מוסיף
 23 בלימוד התורה, לא רק לפי ג' המוחין שלו
 24 השייכים למדות, אלא גם ג' מוחין בעצם. שזה
 25 במיוחד – על ידי שיוסיף בלימוד פנימיות התורה
 26 (כולל ביאור ענינים אלו דעבודת המוחין¹¹⁰), כולל
 27 וגם זה עיקר – בעניני הגאולה ומשיח צדקנו.

28 טו. ויהי רצון, שעל ידי הוספה בעבודה ד"לך
 29 לך גו' – יקויים תיכף ומיד בפשטות הענין ד"לך
 30 לך מארצך גו', "קבץ נדחנו מארבע כנפות

(109) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר
 רפמ"ז. ועוד.

(110) ראה גם שיחת ח' חשון שנה זו (לעיל ע' 246 ואילך).

(111) נוסח ברכת החודש.

(112) רמב"ם בסיום וחותם ספרו.

(113) חבקוק ב, יא. וראה תענית יא, א. חגיגה טז, א.

(114) ראה מדרש תהלים עג בסופו. יל"ש ירמ' רמז שטו
 בסופו.

(115) נוסח תפלת ר"ה.

(116) ראה פרדס שער טז פ"א.

(117) ישעי' ל, כ.

המשך ביאור למס' נדה ליום שבת קודש עמ' א

8 כולו, ותרד תני, נסתר מקצתו נסתר כולו, למימרא דנמטא כולו –
 9 ממה שכולו צריך טהרה מוכח שיש אפשרות שנטמא כולו, והרי
 10 אמרת שאינו נטמא כולו. מתרצת הגמרא: אמר אב"י, יש אופן
 11 שנטמא כל השלג, ופגון שחעבירו על איור תנור של חרס שבתוכו
 12 שרץ, ונכנס השלג לתוכו, דהתורה העידה על כלי חרס שנטמא
 13 כל מה שבתוכו,

1 מטמא מומא אוקלי, שבטלה דעתו אצל כל אדם. ואם חשב
 2 עליו למשקה, מטמא ו-מקבל טומאה) כדין מומא משקין שקרוב
 3 יותר להיות משקה. דין נוסף: אם נמטא מקצתו, שנגעה הטומאה
 4 במקצתו, לא נמטא כולו, שכל קורט שבו נחשב בפני עצמו. אבל
 5 אם נסתר מקצתו, שרק השלג שבפי הכלי נגע במקוה, נסתר כולו
 6 שנחשב שכולו נושק למי המקוה.
 7 תמחה הגמרא: ה' גופא קשיא, אמרת נמטא מקצתו לא נמטא

לקוטי-שיחות פרשת לך-לך כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

מתנה" ו"בגדר ירושה"⁹. וזהו ההבדל באופן כללי בין
הכיבוש הראשון לכיבוש השני – הכיבוש הראשון הוא
בגדר מתנה ("גדר נקודה, כל ארץ ישראל" "ומקצת לא
כלום"), והכיבוש השני¹⁰ "הוי גדר ירושה (וגם מקצת)".
לפי זה מוסבר ההבדל הנ"ל בין שתי ההבטחות לבין
ההבטחה השלישית בברית בין הבתרים:
הכיבוש של הכניסה השניה, שהיתה לאחר המצב של
ו"מפני חטאינו גלינו מארצנו", רמזו בהבטחה שבכריתת
הברית "לזרעך נתתי", אשר באה (בדומה לכניסה
השניה)¹¹ לאחר שאלת אברהם "במה אדע... כי
אירשנה"¹², כדברי חז"ל¹³, שזה היה "חטא" יחסית לדרגת
אברהם, (כפי שרואים מזה שבכריתת הברית נאמר לו על
הגלות: "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך..." – גלות מצרים¹⁴,
ואף נרמז לו על גלות בבל ועל הגלויות האחרות¹⁵).

לעומת זאת, הכיבוש הראשון על-ידי יהושע, שהיה
הכניסה הראשונה לארץ ישראל, רמזו בשתי ההבטחות
הראשונות של הקדוש-ברוך-הוא – לא בהמשך לשאלת
אברהם, אלא הבטחת הקדוש-ברוך-הוא מצד עצמו.
וכך גם לגבי הענין השני, שההבטחה "לזרעך נתתי"
באה לאחר שאברהם התהלך לארכה ולרחבה, מפורש
בתרגום יונתן³, שהכוונה היא "עבד בה חזקתא"¹⁶, וכך
היה בקדושה השניה על-ידי עזרא, כמו שמסביר
הרמב"ם¹⁷, שהקדושה הראשונה "אינו אלא מפני שהוא
כיבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם, בטל הכיבוש
ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן
ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה
ככיבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום
שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השניה הוא

א.

ההבטחות על ארץ ישראל

1 בפרשת לך-לך אמורה מספר פעמים הבטחת הקדוש-
2 ברוך-הוא לאברהם לתת לו ולבניו את ארץ ישראל,
3 כמפורט להלן:
4 בתחילת הפרשה¹ נאמר: "וירא ה' אל אברם ויאמר
5 לזרעך אתן את הארץ הזאת". לאחר מכן, בלכתו ממצרים,
6 כאשר לוט נפרד ממנו, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: "כי את
7 כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם"².
8 "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה"³.
9 ובברית בין הבתרים – "ביום ההוא כרת ה' את אברם
10 ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד
11 הנהר הגדול נהר פרת"⁴, ובהמשך הפסוקים מפורטים כל
12 "עשר האומות".
13 ההבדל הכללי בין הבטחות הקדוש-ברוך-הוא הוא:
14 שתי ההבטחות הראשונות ("לזרעך אתן את הארץ הזאת",
15 "לך אתננה", בלשון עתיד) לא נאמרו בקשר לדיבור או
16 לפעולה של אברהם, ואילו ההבטחה "לזרעך נתתי"
17 (בלשון עבר)⁵ נאמרה לאחר שהתהלך אברהם לארכה
18 ולרחבה של הארץ⁶, ונאמרה על-ידי הקדוש-ברוך-הוא
19 כהמשך לאמירה הקודמת "לתת לך את הארץ הזאת
20 לרשתה", וכתשובה לשאלת אברהם "במה אדע כי
21 אירשנה"⁷.
22 הגאון הרוגוצ'ובי⁸ מסביר את הסיבה להבדלי הלשון,
23 שבהבטחה השלישית אמר הקדוש-ברוך-הוא את הביטוי
24 "לרשתה" (וגם אברהם שאל בלשון זו "במה... כי
25 אירשנה"), ואילו הביטוי בפסוקים הקודמים הוא "לזרעך
26 אתן...", "לך אתננה", שאלה הם שתי דרכים במסירת ארץ
27 ישראל לבני ישראל על-ידי הקדוש-ברוך-הוא: "בגדר

(11) להעיר מרמב"ן שם: והוסיף לכתוב לו ברית עליהן שלא יגרם
החטא וכאשר צוהו על המילה אמר לו לאחות עולם לאמר שאם יגלו
ממנה עוד ישובו וינחלוה כו'.

(12) ראה פרש"י טו, ו.

(13) נדרים לב, א. וראה פדר"א רפמ"ח. אברבנאל כאן. ועוד.

(14) טו, יג.

(15) ב"ר פמ"ד, טו. יז. וש"נ. וראה פרש"י שם יב. יד.

(16) וראה גם אוה"ח הנ"ל. ב"ב ק, א. אוה"ח יג, יז. פרשת דרכים
דרוש ט. ולהעיר משו"ע אדה"ו חלק ח"מ הל' הפקר קו"א סק"א
בתחלתו "לא נקנית להם אלא בחזקה המועלת כו' וה"נ אמרי" בב"ב דף
ק"ז, ע"ש. וראה צפע"נ הל' תרומות ג, ד. ועוד. לקמן ע' 221 הערה 53.

(17) ספ"ו מהל' בית הבחירה. הל' תרומות פ"א ה"ה.

(1) יב, ז.

(2) יג, טו.

(3) שם, יז.

(4) טו, יח.

(5) ראה ירושלמי (חלה פ"ב ה"א) הובא לקמן בפנים "כבר נתתי".

וראה ב"ר פמ"ד, כב. פרש"י שם.

(6) וראה אוה"ח עה"פ.

(7) טו, ז"ח.

(8) צפע"נ עה"ת שם.

(9) ירושלמי ב"ב פ"ח ה"ב: אם מתנה למה ירושה כו' אלא מאחר
שנתנה להן לשום מתנה חזר ונתנה להן לשום ירושה.

(10) כ"ה לשון הצפע"נ שם ("כבוש שני"). וראה לקמן בפנים.

להם רשיון להחזיק בה, לא אתא כיבוש ומבטל לחזקה
שהיתה מדעת הנותן".

אך עדיין לא תורצו שאלות ה"כסף משנה":
לגבי השאלה הראשונה – אם כיבוש נכרים
במלחמה²³ הוא קנין²⁴ המבטל בעלות קודמת של ישראל,
מה תוסיף העובדה שהבעלות הקודמת לא נקבעה על-ידי
כיבוש אלא על-ידי "חזקה מדעת הנותן"? כיון שהיה קנין
של כיבוש במלחמה על-ידי הנכרים, נשאר השאלה,
כלשון ה"כסף משנה", "למה לא נאמר בחזקה ג"כ
משנלקחה הארץ מידינו בטלה החזקה"²⁴?

כך נשארת עדיין בעינה השאלה השניה: גם בכיבוש
יהושע היתה חזקה "מדעת הנותן" – כנאמר שהגבעונים²⁵
מסרו את עריהם לישראל²⁶ – ואף-על-פי-כן אין הרמב"ם
מבחין בין מקום למקום, והוא אומר לגבי כל ארץ ישראל
"וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש ונפטרה מן
התורה ממעשרות ומשביעית"²⁷.

ג.

הדבר תלוי בכך שנאמרה נבואה על זה?

ה"תוספות יו"ט" ממשיך ואומר: "ואין להשיב מנתינת
ה' יתברך שנתנה לישראל בראשונה, שיש להשיב שכמו
שה' יתברך נתן לישראל הארץ, כך נבאו נביאיו שיעלו
המחריבים ויטלו מהם, וכן נבאו על כורש מלך פרס
שיחזירה. אבל על לקיחת האומה הזאת מידינו לא מצינו
בה נבואה בפירוש, ולפיכך שלא כדין נטלוה מידינו ואין
קרקע נגזלת".

אך לכאורה עדיין קשה להבין: ממה נפשך, אם כיבוש
במלחמה הוא צורה של קנין מפקיע, שהוא "קנין גמור"²⁸

מקודש היום, ואע"פ שנלקח הארץ ממנו, וחייב בשביעית
ובמעשרות".

אך צריך להבין: מהו הקשר של הכיבוש הראשון,
שקדושתו נתהוותה על-ידי "כיבוש", לענין של מותנה, ושל
הכיבוש השני, שקדושתו היא על-ידי חזקה, לענין של
ירדשה?

ב.

שאלות ה"כסף משנה"

כדי להבין זאת יש להסביר תחילה¹⁸ את דברי
הרמב"ם שהובאו לעיל, שעליהם שואל ה"כסף משנה"¹⁹
שתי שאלות: א) "איני יודע מה כח חזקה גדול מכח
כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה ג"כ משנלקחה הארץ
מידינו בטלה חזקה. ב) ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש,
וכי לא היה שם חזקה? אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש
מחזקה עם כיבוש".

וידוע, שישנם מספר הסברים לדברי הרמב"ם:
הרדב"ז²⁰ אומר: "ונראה לדעתו לפי שלא קדשוה
בפה, אלא בימי עזרא קדשוה בפה".

אך²¹ מלבד זאת שאין מוצאים ש"בימי עזרא קדשוה
בפה", אין גם בדברי הרמב"ם שום רמז להסבר זה.
אדרבה, הרמב"ם מסביר במפורש שהקדושה השניה לא
בטלה, לא מפני שקדשוה בפה, כ"א מפני ש"לא קדשוה
בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה", לעומת הקדושה
הראשונה, שהיתה על-ידי כיבוש.

ב) ה"תוספות יו"ט"²² מתרץ את קושיית ה"כסף
משנה": "דסבירא ליה דכיבוש נכרים אתא ומבטל כיבוש
ישראל, מה שאין-כן בחזקה שהחזיקו מיד מלך פרס שנתן

18) בהבא לקמן ראה אנציקלופדיא תלמודית ע' א"י (ע' ריז ואילך).
וש"נ.

19) הל' בית הבחירה שם.

20) הל' תרומות שם.

21) כמו שהקשו במפרשים – ראה שו"ת חיים שאל (להחיד"א) ח"ב
ס"ט ד"ה וחזה.

22) עדויות פ"ח מ"ו. ועד"ז במלא הרועים ע' קדושה ראשונה את
ט.

23) כולל – ג"כ ידאת מלחמה, כמו כיבוש אנשי גבעון.

24) גיטין לח, א. ובתוס' שם. רשב"א וריטב"א שם. שו"ע אדה"ז
שם ס"ג. תאו"ח סתרמ"ט ס"י. וראה בארוכה שו"ת דבר אברהם שם
סי"א.

*24) נוסף על מה שהקשה בשו"ת דבר אברהם ח"א ס"י ס"ז.

25) ראה יהושע קאפיטל ט.

ולעזיר ג"כ מעיר היבوسی שלא נכבשה ע"י יהושע (ראה יהושע טו,

סג ובמפרשים שם. שופטים א, כא ובמפרשים. ש"ב ה, ו ובמפרשים).

ורוד קנה אותו מארונה בכסף מלא (ש"ב בסופו. דה"א כא, כב ואילך);
ובמנ"ח מצוה רפד (אות ו). דמכיון שמקום הזה נקנה רק בחזקה
נתקדש גם לענין תרומתו וחלה באופן שלא נתבטלה קדושתו בגלות נ"ג
(כמו שבטלה קדושת כל הארץ). וראה לקמן שוה"ג הא' להערה 45.

26) ואף שזה ה" מחמת פחד מות, וא"כ צ"ל לכאורה שג"ז נכלל
בגדר כיבוש כיון שהיו אנוסים, הרי מצינו (מרדכי גיטין פ"ה. וראה
תרומת הדשן סע"ג. מל"מ הל' מכירה רפ"י ד"ה כתב הטור) שבאנסוהו
ליתן מתנה אם ה' האונס באיום מיתה גמר והקנה.

27) ואין לומר שקדושת הארץ אחת היא ואא"פ שישאר רק על חלק
הארץ, כדמוכח מלשון הרמב"ם (הל' ביהב"ח והל' תרומות שם)
שבקדושה שני' קדשו רק "כל מקום שהחזיקו". ולכאורה דוחק לומר
שבכבוש (ראשון) שאני שחל רק על כל הארץ, כדמוכח מהל' תרומות
שם ה"ב (את"ל דרך כל מקום שנכבש בפועל – נתקדש). וראה מנ"ח
שם. אבל ראה ירושלמי שביעית רפ"ו. לעיל בפנים מצפ"ע, לקמן בפנים
ס"ו.

28) שו"ע אדה"ז אר"ח שם.

באופן אחר³⁴, ולכן אפשר לקנות אפילו ללא כוונה³⁵,
ובמיוחד שזהו "קנין דאורייתא"³⁶. ונוסף לכך קשה
להסביר כך, כמוסבר לעיל: בערי הגבעונים לא היה כלל
קנין באופן של כיבוש, כי הגבעונים נתנו לישראל את
עריהם מרצונם, ומדוע לא חל גם על ערים אלו קנין
החזקה של ישראל?

ה.

שני העניינים שבמסירת הארץ לישראל

ויש לומר, שההסבר לזה הוא:

בנתינת הארץ לישראל נתחדשו שני עניינים: (א) קנין
ממון, כלומר הבעלות על ארץ ישראל עברה לידי ישראל.
(ב) הענין של קדושת הארץ.

הענין הראשון, בעלות ישראל על הארץ, נבעה
ממסירת ארץ ישראל על-ידי הקדוש-ברוך-הוא לאברהם
אבינו, כפי שלומדים בירושלמי³⁶ מן הפסוק "לזרעך
נתתני" (בלשון עבר), שאין זאת הבטחה בלבד אלא "כבר
נתתני". כלומר, שמאז, אף לפני שכבשו ישראל את הארץ
בפועל, שייכת ארץ ישראל לעם ישראל³⁷ (לתמיד)³⁸.
עובדה זו קובעת אף להלכה, כנאמר בגמרא³⁹ שבנות
צלפחד ירשו את החלק של אביהן, שהיה בכור, פי שניים,
על-אף ש"אין הבכור נוטל (פי שניים) בראוי כבמוחזק",
כי "ארץ ישראל מוחזקת היא"⁴⁰.

אבל הענין השני, קדושת ארץ ישראל (ובמיוחד לחיוב
המצוות), חל רק על-ידי בני ישראל, בכניסתם לארץ
ישראל⁴⁰.

ו.

ההבדל בין שתי הכניסות לארץ

באופן הכניסה לארץ, יש הבדל בין שתי הכניסות

לפי ההלכה, מהו ההבדל אם נאמרה נבואה על כיבוש זה
או לא, הרי היה זה מעשה קנין²⁹?

אם הכוונה בכך היא³⁰ שנכרי אינו קונה על-ידי כיבוש
במלחמה, וכיון שעל כיבוש נכרים זה (שלאחר הכיבוש
השני) לא היתה נבואה, הרי "שלא כדין נטלוה" ואין כלל
קשר בין דברים אלו לענין כיבוש במלחמה. ולעומת זאת,
נבוכדנצר וכורש, "על-פי ה' כבשו" ולכן "הוראת שעה
היתה ולהם נקנה בכיבוש"³¹ – הרי זה אינו מתאים
להסבר הרמב"ם:

הרמב"ם מסביר את הסיבה להבדל בכך שהקדושה
הראשונה היתה ע"י כיבוש והקדושה השנייה ע"י חזקה,
ולפי האמור לעיל אין הדבר תלוי בקנין של ישראל, אלא
באופן הכיבוש של האומות – בגלות בכל יכלה הקדושה
להתבטל, (גם אילו נתהוותה על-ידי חזקה), כי כיבוש
נבוכדנצר היה כדין, ואילו בגלות השנייה אין הקדושה
בטלה (גם אילו נתהוותה על-ידי כיבוש), כי האומות
כבשו שלא כדין.

ד.

מדוע לא נקנו ערי הגבעונים בקנין חזקה

על השאלה השניה דלעיל, ניתן היה, לכאורה, לענות
(כפי שמפרשים אחרים³² מסבירים את דברי הרמב"ם):
אמנם, גם בכיבוש יהושע היתה חזקה, אבל בפועל לא קנו
היהודים את ארץ ישראל באופן של חזקה, כי כוונתם
היתה לקנותה דוקא על-ידי כיבוש, ולכן לא קבעה חזקתם
את הבעלות על הארץ, כפי שרואים בק"ו מן ההלכה³³
"העודר בנכסי הגר וכסבור שהן שלו, לא קנה".

אך ראשית צריך לברר, אם סברא זו מתאימה לעניינו,
שהרי בעניינו קיימת הכוונה לקנות את הארץ, אם-כי

(37) ומלשון פירוש רש"י (ר"פ בראשית) "שאם יאמרו סטטים אתם
שכבשתם ארצות ד' אומות" משמע לכאורה, שגם הקנין ממון נעשה רק
לאחרי הכבוש (ולא לפניו) – אף ש"ל שזהו רק לדעת האוה"ע –
כדמשמע גם מפרש"י במק"א (נח ט, טו, כז. לו, יג, ז. טו, טז. וראה
לקמן ע' 158 הערה 24). וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 4
ואילך, ע' 7 ואילך (הובא לקמן הערה 67).

(38) אלא "שאעפ"כ לא נקנית להם אלא בחזקה המועלת כדאמרין
בקדושין דכ"ו במה ירשתם בישיבה וה"נ אמרי' בב"ב דף ק"ו (שו"ע
אדה"ז קו"א להל' הפקר בתחלתו). ובהמקנה קדושין שם, דהחזקה
(לדעת דבי רבי ישמעאל) היינו חלוקה שביניהם לקנות כאו"א חלקו, ולא
לקנות מן הכנענים. וראה שו"ת דבר אברהם שם אות ו'.

(39) ב"ב קיט, א"ב. ובע"ז (נג, ב). וראה פרש"י שם ד"ה ואשריהם
"ירושלה להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו".

(40) וראה בארוכה פרשת דרכים שם. ועוד.

(40*) ראה בארוכה לקמן ע' 220 ואילך.

(29) ולשיטתו צריך לומר (ועד"ז במלא הרועים שם. וראה הון עשיר
לעדיות שם) שס"ל שכבוש מלחמה אינו "קנין גמור", וביטולו להפקיע
רק (בעלות קלושה שנעשית ע"י כבוש, ולא בעלות גמורה שנעשית ע"י
קנין גמור (כחזקה) מדעת הנותן. אבל להדיעות שהיו קנין גמור קשה
כנ"ל – נוסף על הקושיא שבדב"א שם כנ"ל.

(30) כמ"ש בשו"ת חת"ס יו"ד סר"ל ג. אלא שלא הביא התירו"ט.

(31) שו"ת חת"ס שם.

(32) שו"ת חיים שאל שם. ועד"ז בצל"ח ברכות ד, א. ועוד.

(33) יבמות נב, ב. רמב"ם הל' זכי ומתנה פ"ב הי"ג.

(34) אבל יש לחלק, שכאן כיון שכבר קנו ע"י כבוש אין מקום לחזקה
לאח"ז כיון שכבר ה' שלהם כמ"ש במפרשים. וראה שו"ת חיים שאל
שם בתחלתו מס' בירך יצחק, ומה שהקשה (בשו"ת) שם.

(35) ראה שו"ת צ"צ יו"ד סר"ל. אה"ע סקנ"ט ס"א. ועד"ז בשו"ת
חת"ס ורעק"א (ראה לקו"ש ח"א ע' 145 הערה 45, וש"נ).

(36) ראה נמוקי ב"מ י, א. ובהנשמן בהערה שלפנ"ז.

(36*) נסמן לעיל הערה 5.

19 שחלה כאשר "כל יושביה עליה"⁴⁷. אך אין זה ענין
20 הקשור⁴⁸ לקדושת הארץ⁴⁹, שחלה בשלימותה מיד עם
21 כיבוש יריחו⁵⁰.

22 לפי זה יש להסביר באופן נוסף שהחזקה לא גרמה
23 לקדושת הארץ (אפילו בערי הגבעונים וכדו'), כי קדושתה
24 של כל ארץ ישראל כבר חלה מיד עם כיבוש יריחו,
25 כדלעיל⁵¹.

26 לעומת זאת לגבי כניסת עזרא אמר הקדוש-ברוך-הוא
27 "אפקוד אתכם... להשיב אתכם אל המקום הזה"⁵², רצון
28 הקדוש-ברוך-הוא בפקידתו לא היה לכבוש את ארץ
29 ישראל, אלא לעלות ולהתיישב בה⁵³, ולכן חלה אז
30 הקדושה באמצעות "חזקה שהחזיקו בה".

ז.

קדושה שניה אינה בטלה כשם שהחזקה אינה בטלה

31 לפי זה מתורצת גם השאלה הראשונה של ה"כסף
32 משנה": כיון שהקדושה על-ידי יהושע חלה באמצעות
33 כניסה באופן שנצטווה עליו – על-ידי כיבוש, שהכיבוש

1 לארץ: בכניסה הראשונה היה רצון⁴¹ וציווי: "חלוצים
2 תעברו"⁴², "ואתם תעברו חמושים לפני אחיכם כל גבורי
3 החיל"⁴³, ו"נכבשה הארץ לפניכם"⁴⁴, כלומר, שהכניסה
4 תהיה באופן של כיבוש באמצעות מלחמה, ולכן גם
5 קדושת הארץ חלה באמצעות כיבוש.

6 לפי זה מובן מדוע לא הועיל אז קנין החזקה, אפילו
7 לגבי ערי הגבעונים שבהם היתה החזקה מדעת הנותן, כי
8 הקדושה חלה על-פי ציווי ה', והחזקה אינה יכולה לגרום
9 לחלות הקדושה, כי ציווי ה' חייב להיכנס לארץ דוקא
10 באמצעות כיבוש מלחמה⁴⁵,

11 יתר-על-כן: בכניסתם לארץ נאמר "ונכבשה הארץ
12 לפניכם" – "הארץ" סתם – ולכן יש לומר, שמיד עם
13 כיבוש יריחו, שהיתה "נגרא של ארץ ישראל" (ולכן
14 "נתכנסו לתוכה ז' אומות" כי "אם נכבשה יריחו מיד כל
15 הארץ נכבשה")^{45*}, כבר נשלמה החלות של קדושת הארץ
16 – באמצעות כניסת ישראל לארץ ישראל באופן של כיבוש.

17 (רק לגבי מספר מצוות⁴⁶ היה תנאי נוסף של כיבוש
18 וחילוק וכו' – כתנאי לחיוב המצוות, בדומה למצות יובל,

(41) כמחז"ל (תנחומא ע"פ ביאור רש"י*) עה"ת בתחלתו. ועד"ז בבר"ר
פ"א, ב): שאם יאמרו לסטים אתם כו' ברצונו כו' נתנה לנו.
(42) דברים ג, יח. וכן בהכתובים דס"פ מטות (לב, כ ואילך).
(43) יהושע א, יד.
(44) מטות לב, כט.

(45) אין להקשות דא"כ במה נקנו ערי הגבעונים** (דהרי גם יראת
מלחמה לא הייתה בזה כיון שכרתו ברית וכו') – דכיון דכבשו אנשי
גבעון (לעברים) במילא נקנית ארצם וכו'***, דמה שקנה עבד (נתינים)
– שקבלו ע"פ מפני יראה כו' – קנה רבו ("ונמשך" על קנינו עניני
העבדות והקדושה שלו), אף שמעצמם מסרו ונתנו עצמם לעבדות.

(45*) במד"ב פט"ו, טו. תנחומא בהעלותך י"ד.
(46) ראה אנציקלופדיא תלמודית שם ע' ריט ואילך. וש"נ.
(47) ערכין לב, סע"א.

(48) וכדמוכח גם מזה שמצינו (הובא באנציקלופדיא שם) כמה
טעמים ע"ז שלא נתחייבו בתרומות ומעשרות וביכורים (ועוד) עד אחר
ירושה וישיבה, ואין מפרשים כפשוטו שאז לא נגמרה קדושת הארץ.
(49) וכדמוכח גם ממ"ש הרמב"ם (הל' תרומות והל' בית הבחירה
שם) שקדושה ראשונה הייתה מפני הכיבוש אף שמדבר שם בהחיוב
תורומות ומעשרות ושביעית שחיובם הוא רק אחר (כיבוש ו)חילוק, כי

ע"י כיבוש נעשה כבר קדושת א"י גם בנוגע לתרומות ומעשרות.
(50) בנוגע לחלה שנתחייבו תיכף כבואם אל הארץ (ספרי ורש"י שלה
טו, יח) לפני כיבוש יריחו, דהרי אכלו מתבואת הארץ ממחרת הפסח
(יהושע ה, יא-יב) י"ל דאינו תלוי בקדושת הארץ. ראה שו"ת שאלת דוד
חידושים בעניני שביעית בתחלתו (ועיי"ש שר"ל שהי מחלוקת בכתובות
(כה, סע"א) ובירושלמי חלה שם). ולהעיר ממנ"ח (שם) שר"ל שגם
תרומות ומעשרות וכו' אינו בגדר קדושה אלא מפני שהוא ארצם. ואכ"מ.
(51) ומש"כ הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ב) "ומפני זה חלק יהושע
ובית דינו כל א"י לשבטים אע"פ שלא נכבשה כדי שלא יהי' כיבוש יחיד
כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו" – היינו להיות "נקרא א"י כדי
שינהגו בו כל המצוות" (לשון הרמב"ם שם), שחיוב המצות נעשה בכל
מקום לאחר שנכבש המקום וחלקו (דאלת"ה לא נתחייבו בכהנ"ל עד
לאחר שנכבשה בסוף ימי דוד ובכור"כ מקומות מפורש דלאחר י"ד
שכבשו וחלקו נתחייבו), אבל ענין הקדושה נעשה תיכף בכיבוש יריחו.
ובאחרונים לירושלמי שביעית רפ"ו ע"פ דברי הרמב"ם הנ"ל דכיון
שיהושע ובית דינו חלקו כל א"י לשבטים נק' כבר "שקנו כולה" (בסוף
י"ד שנה). וראה צפע"נ לרמב"ם הל' תרומות שם בסופו (ג, ד). ואכ"מ.
(52) ירמי' כט, יו"ד.
(53) ובלשון הכתוב (ירמי' מ, יו"ד) "ושבו בעריכם אשר תפשתם".

(*) בתנחומא שלפנינו ליתא (ומאמר ר"י מסיים בהכתוב "כח מעשיו .. נחלת גוים". ואולי סיום הפירוש הוסיף רש"י ע"פ הב"ד שבפנים ההערה).
אבל ביפה תואר לב"ד שם כתב באגדת ר' תנחומא איתני' להך אגדה בהאי לישנא (ומעתיק כהלשון שבפרש"י). ומסיים: ובהו הלשון הביא רש"י ז"ל בתחילת פ' התורה
דמשמע שכי' גירסתו (וגירסת רש"י) בתנחומא. וראה רש"י לתהלים (קיא ו): ומדרש תנחומא כתב לישראל מעשה בראשית .. שלא יוכלו האומות לומר לישראל גולנים
אתם שכבשתם ארץ ז' גוים.

(**) ואין תגרנשי שפנה והלך (ירושלמי שביעית פ"ו ה"א. ויק"ר פ"ו, ו). ה' כיבוש (מפני יראת מלחמה).
וגם עיר הירבויש שלא נכבשה ע"י יהושע (כ"ל הערה 25) – י"ל שר"י כיבוש (בפועל) אח"כ ע"י דוד, כפשוטו לשון הכתוב בש"ב שם. ז ואילך (ודלא כהמ"ח ת"ל
הערה 25). ומה שקנה דוד מארזונה ה' רק כדי לשלול זכותו לגמרי (ראה לקו"ש ח"י ע' 62 ואילך. "חכ"ס ע' 87 סו"ס). או י"ל ענפ"ש ברד"ק (ש"ב כד, כ). וכו'ה
במ"ח שם) שהיו שם למס עובד, וא"כ הוי "כמי שנתכבשו" (כבשוה"ג שלאח"ו. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"א). וראה פד"א פ"ו וברד"ל שם. לקו"ש ח"ל ע' 88
ס"ח ואילך. ואכ"מ.

(***) להעיר מירושלמי דמאי (פ"ב ה"א. ועד"ו) הוא בירושלמי שביעית פ"ו ה"א לכמה ג' (ראה מפרשים שם). "מעלי מסין כמי שנתכבשו", ובמפרשים שם. וראה
אנציקלופדיא תלמודית שם (ע' רב, ע"נ).

בדומה לכך גם בעבודת האדם בכלל, אם עבודת
היהודי נעשית בלי התעסקות בעולם, בלי התנסות
בנסיון⁵⁹ של הצד המנגד, לא יכול להיות בטחון שהוא
יכול לעמוד בנסיון, אם יבוא לידי כך.

לעומת זאת, עבודתו של 'בעל תשובה' היא בדרך של
מלמטה למעלה, "בירור" וזיכוך ה"תחתון", והפיכתו
ל"כלי" לקדושה, ולכן גילוי האלקות למטה הוא באופן
שיש לו קיום ללא הפסק. וכך גם בכללות עבודתו לקונו:
כיון שהוא מתקרב אל הקדוש-ברוך-הוא, אל תורתו ואל
מצוותיו לאחר שהיה שקוע בענייני העולם, ואפילו לאחר
שנכשל ר"ל בעניינים ההפוכים מרצון הקדוש-ברוך-הוא,
זוהי הוכחה לכך שענין התורה והמצוות חדר בו כל-כך,
עד אשר גם כשולן אינו יכול לנתקו מהקדוש-ברוך-הוא.
כלומר, התקשרותו אל הקדוש-ברוך-הוא היא תמידית,
ללא שום הגבלות.

בדומה לקדושה השניה, שבאה על-ידי חזקה, שגם
לאחר ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו", חוזרים בני ישראל
לארץ ישראל, לא כאל ארץ שעליהם לכבוש, ואשר אינה
שייכת להם, אלא כאל ארץ השייכת להם בתמידות.

ט.

ההסבר לקשר שבין הקדושות לבין אופן הבעלות
לפי כל האמור לעיל יובן הקשר שבין קדושה ראשונה
למתנה, ובין קדושה שניה לירושה:

ידוע⁶⁰, שירושה אין לה הפסק, ומתנה יש לה הפסק.
הטעם לכך⁶¹ שמתנה יש לה הפסק, הוא: למרות ש"אי
לאו דעביד ליה נייחא לנפשיה לא הוי יהיב ליה
מתנתא"⁶² (=אילו לא גרם לו נחת רוח, לא היה נותן לו
מתנה), אין המתנה ניתנת כל-כך בגלל מעלות המקבל,
אלא בעיקר מצד הנותן, ולמקבל אין קשר של שייכות
למתנה, ולכן יש לה הפסק אפילו לאחר נתינתה.

לכן קשור ענין המתנה של ארץ ישראל עם ישראל
דוקא בכניסה הראשונה (כיבוש יהושע): כשם שאופן
הכניסה של ישראל היה בדרך של "כיבוש" (מלמעלה)

1 הוא לקיחת דבר ממשהו נגד רצונו⁵⁴, יוצא, שמצד הציווי
2 קיימת כאן בתחילה בעלות של האומות על הארץ,
3 והקדושה חלה כאשר מתגברים על האומות בכיבוש –
4 ולכן "כיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש", כאשר
5 מתבטלת ההתגברות על האומות⁵⁵, מתבטלת הקדושה
6 שנבעה ממנה.

7 ואילו בכניסה השניה לארץ, "כיון שעלה עזרא
8 וקידשה, לא קידשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה":
9 כשם שמשמעות החזקה כפשוטה היא בעלות מלאה של
10 המחזיק, שהדבר שייך לו, ולא שהדבר נהיה שלו על-ידי
11 לקיחתו מהזולת – כך מובן גם לגבי הקדושה שחלה
12 באמצעות החזקה, שחלות הקדושה כרוכה בכניסתם לארץ
13 השייכת להם גם לפני כיבוש יהושע, ולכן היא לא בטלה.
14 במילים אחרות: בעליית עזרא גרמה הבעלות (קנין
15 הממון) על הארץ את קדושת הארץ, ולכן כשם שהעובדה
16 ש"ארץ ישראל מוחזקת היא" אינה בטלה לעולם, וגם
17 לאחר החורבן זוהי "ארצנו" ו"אדמתנו", כך לא בטלה גם
18 הקדושה השניה הכרוכה בחזקה.

ח.

שתי הקדושות - עבודת הצדיקים ובעלי-תשובה
19 הסבר זה מתאים גם להסבר על ההבדל שבין קדושה
20 ראשונה לקדושה שניה בפנימיות העניינים, שבזמן הקדושה
21 הראשונה היו ישראל בדרגה של צדיקים, ובזמן הקדושה
22 השניה – בדרגה של בעלי-תשובה⁵⁶.

23 אחד ההבדלים שבין שתי הדרגות הוא⁵⁷: עבודת
24 הצדיקים היא בעיקר בדרך של מלמעלה למטה – הם
25 גורמים להתעלות ה"תחתון" באמצעות הורדת קדושה
26 (בכח תורת ה') – הורדת אלקות מלמעלה. וכיון
27 שההשפעה היא מלמעלה, אין היא קשורה כל-כך
28 ל"מטה", ולכן יכול להיות בה שינוי ו"הפסק" –

29 בדומה לקדושה הראשונה שעל-ידי כיבוש⁵⁸, הבאה
30 על-ידי התגברות על הצד המנגד, אבל הוא נשאר מציאות
31 בפני עצמו, ולכן יכול להתבטל הכיבוש.

כיבוש, ומצות באופן של בירור (ראה לקו"ש ח"ח ע' 352 ואילך. ח"ט ע'
348 ובהערה 11 שם), שבכללות זהו תוכן החילוק בין עבודת הצדיקים
ועבודת התשובה (וראה לקו"ש שם ע' 66 ואילך ובהערות שם).

(59) ראה ח"פ להרמב"ם פ"ו.

(60) ראה ב"ב קטז, ב. קלג, א.

(61) ראה גם אוה"ת בראשית יא, א. ראה ע' תשסא ואילך. לקו"ש
ח"ג ע' 115 ואילך וש"נ (בהערה 19).

(62) מובא בכ"מ (המשך וככה תרל"ז פס"ח. המשך תרס"ו ע' קלא.
ועוד). ועיין מגילה כו, ב. גיטין ט, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

(54) ראה גם הון עשיר לעדיות שם. אלא שמבאר להסברא שהכיבוש
נוגע לקנין ובעלות הארץ.

(55) ואין נפק"מ אם עכו"ם קונים בכיבוש מלחמה, רק עצם העובדה
"שנלקחה הארץ מידיהם", וכדומה עוד יותר מלשונו בהלכות תרומות
שם, "שקדושה ראשונה לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד קדשה לשעתה
ולא קדשה לעת"ל", ואינו מזכיר כלל שכבושהו מישראל.

(56) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 29 ואילך. ע' 68 ואילך. וש"נ.

(57) ראה גם ד"ה תקעו תרס"א. ובכ"מ.

(58) להעיר מהחילוק בפעולת התורה והמצות, דתורה היא באופן של

בהחלט מאז שהקדוש-ברוך-הוא נתן את הארץ לאברהם
אבינו בברית בין הבתרים כ"נחלת עולם", ובכריתת ברית
לא ייתכן שינוי והפסק.

ולפיכך, אין הדבר תלוי במצבם של ישראל: אפילו
במצב של "מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל
אדמתנו", גם אז ארץ ישראל היא "ארצנו" ו"אדמתנו"⁶⁵.
וכפי שאומרת הגמרא ש"ירושה היא לכם מאבותיכם",
מאברהם אבינו, למרות שהיה בינתיים חטא העגל וחטא
המרגלים...⁶⁶.

[ובמיוחד לפי המוסבר לעיל על פסק-דין הרמב"ם,
שענין הירושה נקבע בתוך קדושת הארץ באופן שגם
לקדושה (השניה) אין לה הפסק, "קדשה לעתיד לבוא"].

מכך מובן, שמדובר כאן על ענין שלא ייתכן בו
"מסחר" וכדו'. שהרי כל ארץ ישראל לגבולותיה "מנהר
מצרים עד הנחל הגדול נהר פרת", היא ירושה לעם ישראל
ולכל יהודי, ולפיכך אין אף אחד יכול ח"ו לוותר על חלקו
בארץ ישראל, והרצון למסור ח"ו חלקים מארץ ישראל
נוגד לרצון ה', אשר "ברצונו נתנה לנו"⁶⁷, כנחלת עולם.

וכאשר יהודים עומדים על-כך בתוקף הדרוש, לא מצד
"כחי ועוצם ידי"⁶⁸, אלא מפני שזוהי "נחלת עולם", של
הקדוש-ברוך-הוא אלקי העולם ל"עם עולם", אזי
מצליחים בכך –

עד אשר מתממש הייעוד "והיו מלכים אומניך
ושרותיהם מניקותיך"⁶⁹, שאומות העולם יעזרו לישראל
לקיים את רצון ה' בכלל ובענין זה במיוחד, עוד בזמן
הגלות. וזה מזוז את ביאת משיח צדקנו, שאז תשתייך
לישראל כל ארץ ישראל, כולל קני קניזי וקדמוני⁷⁰, ו"אז
אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו
שכם אחד"⁷¹, במהרה בימינו ממש.

(משיחות כ"ף מנ"א ומוצש"ק ראה תשל"ח,
שמחת בית השואבה תשכ"ד)

1 למטה) – הן כפשוטו, והן בעבודת האדם כדלעיל – כך
2 גם ניתנה ארץ ישראל ליהודים באופן של מתנה הבאה
3 מצד הנותן "מעלה" ולא מצד תביעה וקשר אל המקבל
4 ("מטה").

5 לעומת זאת ירושה חלה מפני שהיורש הוא קרובו של
6 המוריש⁶³, ויש לו תביעה וקשר לירושה, עד אשר ענין
7 הירושה האמיתי הוא כאשר היורש הוא "עצם המוריש"
8 (ואז אין כאן שינוי רשות כלל)⁶⁴.

9 לפיכך הנתינה מלמעלה באופן של ירושה היתה
10 בקדושה שניה, כאשר כניסת עם ישראל היתה בדרך של
11 "חזקה", הן כפשוטה והן בעבודת האדם, כך שיש להם
12 שייכות אמיתית לארץ ישראל, והם תמיד הבעלים של
13 הארץ.

14 ויש לומר, שזהו הרמז הרמוז בפסוקים, כאשר בקשר
15 לענין המתנה בקדושה הראשונה כתובים הביטויים "לזרעך
16 אתן" "לך אתננה" – בלשון עתיד, ואילו בקשר לקדושה
17 שניה נאמר "לזרעך נתתי", בלשון עבר, כדלעיל:

18 קדושה ראשונה קשורה לשייכות של ארץ ישראל לעם
19 ישראל, שתתקיים רק בעתיד – כיבוש ארץ ישראל מרשות
20 אחרת שאיננה קדושה.

21 לעומת זאת, הקדושה השניה היתה באופן של
22 "חזקה", שגילתה את הבעלות של עם ישראל על הארץ
23 מקודם לכן (עקב הנתינה לאבות).

י.

בעלות עם ישראל על ארץ ישראל - מושלמת

24 ההבדל בין מתנה לבין ירושה לגבי ארץ ישראל, הוא
25 רק באשר לקדושת הארץ שחלה בכניסת ישראל לארץ –
26 שהקדושה הראשונה היתה באופן של מתנה, ובקדושה
27 השניה נוסף ענין הירושה שאין לו הפסק.

28 אבל בעלות ישראל על הארץ היא תמיד מושלמת

(63) ראה המשך וככה שם.

(64) צפע"נ השלמה יג, א. מהר"ת יט, א. שו"ת צפע"נ (ווארשא) ח"ב
סקי"ח.

(65) ועד שנוגע לדין, לכמה דיעות, בנוגע לפרוהבול שאפילו מי שאין
לו קרקע יכול לכתוב בשטר והקניתי לו ארבע אמות קרקע לפי ש"אין
כל אדם מישראל שאין לו ד' אמות בארץ ישראל ואם תאמר נטולוהו
הגויים ואנן בגלות, קיימא לן לרבנן דאין קרקע נגזלת ובחזקת ישראל
היא וארץ ישראל נקראת ע"ש ישראל כו" – שו"ת מהר"ם ברוך סי'
תקל. וראה סי' השטרות לר"י ברצלוני ע' 43. אוצר הגאונים קדושין סי'
קמ"קנא. וגם הדיעות שחולקין – ראה לקו"ש ח"כ ע' 309 הערה 69,
די"ל שבעצם הדבר לא נחלק, כ"א בנוגע לפרוהבול והרשאה.

(66) וזה שארז"ל (מכילתא יתרו יח, כז) דא"י ניתנה על תנאי – ה"ז

רק בנוגע לקדושת הארץ, שהיית ישראל על אדמתם בפועל, אבל גם אז
נשארה בעלות ישראל על א"י בשלימות. וראה צפע"נ השמטות להל'
תרומות (סב, א).

(67) פרש"י ר"פ בראשית. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע'
8 ואילך, דמכיון שנתינת הארץ באה מהקב"ה ש"הוא בראה", ה"ז
"נתינת" עצם מהותה של הארץ, (לא הבעלות על הארץ), הארץ עצמה
נעשית "ארץ ישראל", ואין שייך שינוי בזה (גם כשגלינו מארצנו).

(68) עקב ח, יז.

(69) ישעי' מט, כג.

(70) כנאמר לאברהם בברית בין הבתרים שם "נתתי את הארץ הזאת
גר ואת הקני גר".

(71) צפני' ג, ט. רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

י"ג בריתות.
וזהו שיוסף הי' בן ל' כשנתעלה לגדולה, שנתוסף
מספר⁵ י"ג על בן טו"ב⁶ שנה.
לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שצא

סו

רמז בגי' ד"יוסף" הי' מושל⁷ במצרים פ' שנה כמספר
"יסוד"
יוסף הי' מושל פ' שנה במצרים, כמספר יסוד⁷.
יסוד⁸ בריבוע י' י"ס יס"ו יסו"ד, בהסר הפשוט
"יסוד" הוא מספר יוס"ף במכוון.
לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד צד

הפר' (שם יז, יד), "והקמתי את בריתי אתו" (שם יז, יט), "לברית
עולם" (שם), "ואת בריתי אקים את יצחק" (שם יז, כא).
(5) טו"ב (בגי' 17) + י"ג (13) = 30, ל'.
(6) ולפי המבואר לקמן סימן סו, דיוסף קלך במצרים פ' שנה כמספר
"יסוד" (80), נמצא - לפי ביאורי הלקוטי לוי יצחק - "כל" פרטי חיי
יוסף קשור עם בחינתו "יסוד".
(א) טו"ב שנה עם יעקב, טוב קשור עם יסוד (כנ"ל הערה 3).
(ב) ואח"כ י"ג שנה עד שנתעלה לגדולה, כנגד י"ג בריתות (יסוד).
(ג) ואח"כ פ' שנה בגי' "יסוד".
סך הכל: טו"ב (17) + י"ג (13) + פ' (80 - יסוד) = 110, מספר כל
ימי יוסף. בראשית נ, כב "יחיי יוסף מאה ועשר שנים", וד"ל.
(7) יוסף הוא בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין
דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים
וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם
פוטפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על
ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי
הוא המדה השישית".
וראה בתורת מנחם התועדויות ה'תש"נ חלק ד' שיחות ש"פ בלק
עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו
הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. - ראה ביאורי
הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה
3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת
מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".
(8) פירושו: יסוד ברבוע הוא, י' (10) + י"ס (60) + יס"ו (76) +
יסו"ד (80) = 236, ובהסר הפשוט, היינו שמחסרים מספר "יסוד"
(80), והיינו 236 - 80 = 156, נמצא דהגימטריא של יסוד ברבוע
בהסר הפשוט בגימטריא "יוסף" 156. היינו שיוסף כלול בתוך
"יסוד", וזהו דעצם התיבה "הפשוט" הוא "יסוד", וה"ריבוע" הכלול
בתוכו בגי' "יוסף", דיוסף בחי' יסוד. וראה עד"ז לקמן סימן קלד.
ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן פט.

בראשית מא, מז - ויוסף בן שלשים שנה בעמדו
לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה
ויעבר בכל ארץ מצרים

סה

רמז, י"ג שנה הי' משנמכר יוסף לעבד עד שנעלה לגדולה,
כנגד י"ג בריתות במילא, דיוסף בחי' "יסוד"

יוסף כשירד למצרים, שנמכר לעבד, הי' בן טו"ב¹
שנה, וכשנתעלה לגדולה הי' בן ל'.
יוסף הוא בחי' יסוד, וטו"ב נק' ביסוד, ויש במילה⁴

(1) בראשית לו, ב "אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו'",
"שבע עשרה" בגי' טו"ב. ראה הערה 3. לעיל סימן ט. יד. תורת מנחם
התועדויות ה'תש"נ חלק ד עמוד 48.
(2) יוסף הוא בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין
דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים
וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם
פוטפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על
ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי
הוא המדה השישית".
וראה בתורת מנחם התועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד
15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא
להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. - ראה ביאורי הזהר
לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3).
אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם -
ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".
(3) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נביאים וכתובים עמוד קסו ואילך
וז"ל: ידוע שבחי' יסוד שנק' חסד נק' טוב כמ"ש* אמרו צדיק
כי טוב וכן האור נק' טוב כמ"ש וירא אלקי את האור כי טוב וגם
החסד נק' טוב כמ"ש כי טוב חסדך אך טוב וחסד כו', וכ"ז מטעם
א' והוא לפי שכל בחי' השפעה וירידת עצמו מגבוה לנמוך נק' טוב
כמו שמטבע הטוב מפני שהוא טוב בעצם יחפץ בטובות לזולתו
שיומשך ריבוי טוב לזולתו והיינו ענין טבע הטוב להטיב יותר מכפי
המדה... ע"ש.
ראה מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תרפט
ובהנסמן שם. אור התורה פרשת ויחי עמוד שצג. לקוטי שיחות חלק
לט, ביאורים בלקוטי לוי יצחק על אגרת התשובה עמוד 51 ואילך.
(* ישע"י ג, י. וראה יומא לח, ב: אפילו בזכות צדיק אחד העולם
נברא שנאמר וירא אלקים את האור כי טוב ואין טוב אלא צדיק
שנאמר אמרו צדיק כי טוב.
(4) ראה רמב"ם סוף הלכות מילה פרק ג, וז"ל: ועל המילה נכרתו
שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו, "ואתנה בריתי ביני ובינך"
(בראשית יז, ב), "אני הנה בריתי אתך" (שם יז, ד), "והקמתי את
בריתי ביני ובינך" (שם יז, ז), "לברית עולם" (שם), "את בריתי
תשמר" (שם יז, ט), "ואת בריתי" (שם יז, י), "והי' לאות ברית" (שם)
יז, יא), "והיתה בריתי" (שם יז, יג), "לברית עולם" (שם), "את בריתי

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת לך-לך

הפגרים הם המלכיות, וישב אותם אברם. ופירושו כי רצה דוד לכלות כל האומות, והשיבו אברהם שהוא במה שבירר לבניו את המלכיות במקום גיהנם, ועל כן מנע ה' את דוד מלבוש בדמים. ויתכן הוא מאמר דוד באומרו (תהלים יח, לח) ארדוף אויבי ואשיגם וכו' כמפורש אצלנו במקומו. וזה יהי' ענין הכתוב וירד העיט הוא דוד, על הפגרים הם הרמזים בפגרים הנזכרים שהם המלכיות.

ומה שאמרתי וישב אותם אברם – את הפגרים – מליפול ביד העיט – הוא דוד. הוא כי יהי השמש לבא וכו' כי שם לפניו הוא יתברך את המלכיות, הם אימה וכו', ואת גיהנם הוא תנור וכו', ובחר אברם במלכיות, שעל ידי כן הי' סיבה שלא נתנם השם ביד דוד, שאם יכלם איך ישעבדו את ישראל, נמצא בזה כאילו ימנעו בידים.

והענין כי הנה יש שני זמנים, אחד טרם זמן העתיד, שהוא זמן הדין הגדול המתייחס לנשף וערב יום. ועד זמן ההוא הוא בעוד יום. והנה אשרי מי שטרם יחשך היום ברוגז הדין, הוא נקי מפשעיו, ואין זה רק על ידי שעבוד מלכיות, ואם אין שעבוד מלכיות, נשארו אשמותם צורות בשמלותם על שכמם, עד הדין ההוא לידון בגיהנם העתיד. וזהו מאמר הכתוב ויהי השמש לבא, רמז אל טרם יחשיך, קודם סוף היום של דין הגדול, ואז ותדרמה של נבואה נפלה על אברהם. והנה אימה וכו' שהם הארבע מלכיות שיברור, שזה טוב להם, טרם יחשך ויצטרכו לדון בגיהנם העתיד – שהוא אחר בא השמש. ובהזכירו ביאת השמש, נרמז כי אז גיהנם הנקרא חשך – כמו שאמרו ז"ל (שמו"ר יד, ב) על חשך מצרים, ועיקר גיהנם הוא תנור עשן כו' – כדי שיברור. ויהי כן על ידי מה שהפיס דעתו באומרו ידוע וכו' כאשר יבא ביאורו בס"ד.

ואמר אחרי כן, כי על ידי הברור נמשך, כי הגיהנם שהעביר לפניו על ידי מה שבירר את השעבוד, ישלוט במשעבדים. וזהו שרמזו באומרו (לקמן יז) ויהי השמש באה ועלטה הי', רמז כי אז בזמן ההוא שכבר בא השמש ועלטה הדין באה, אז והנה תנור עשן הוא גיהנם העתיד אשר עבר עליו, יהי' בין הגזרים האלה הם האומות ולא על ישראל, כי בירר לבניו השעבוד.

תורת משה – להאלישיך

לך-לך טו, ז – ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה וגו'

(תוכן: רצה הקב"ה להראות את אברהם איך בתחיית המתים ישוב אברהם ויירש את הארץ)

א. ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים וגו' רצה הקב"ה להראות את אברהם איך בתחיית המתים ישוב אברהם ויירש את הארץ. והוא בהזכיר מאמרם ז"ל (ב"ר מט, כג) על פסוק ואנכי עפר ואפר, שהוא אילו הרגני נמרוד לא הייתי עפר, אילו שרפני אמרפל לא הייתי אפר, הנה שהשוה את זו עם זו. ובוה יאמר הלא את עצמך נדרתי לתת את הארץ, שהוא אחר התחייה. אל תתמה על התחייה מהעפר, כי גדולה היא מניעתי מן האש שלא ישרפך, ממניעתי מן העפר שלא יכלך. והנה אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים כאילו מהיותך אפר החייתך, ובוה תבטח לתת לך את הארץ הזאת לך בעצמך. כי מי שקיימך מהיותך אפר שלא בטבע, יקימך מהיות עפר. וזהו אומר לתת לך שהוא לו לעצמו ואין זה רק אחר התחייה.

ועל זה השיב ואמר במה אדע כי אירשנה, לומר, הנה אם כשתתן אותה לזרעי ימשך קיומה עד אחר התחייה מובטח אהי' בזה, אך במה אדע שביני וביני לא יאבדו ברוע בחירתם באורך הזמן, ומה גם בין הגוים, באופן שתפסק מציאותם מהעולם. ומה גם בגליות שנרמזו לו בענין המלכים כמדובר למעלה ויבטל ענין התחייה, גם לי גם להם ולא אירשנה.

על כן אמר לו אל תירא כי קחה לי עגלה וכו', והוא מאמרם ז"ל (ב"ר מד כג) וז"ל, עגלה משולשת זו בבל שמעמדת שלשה – נבוכדנצר אויל מרודך ובלשאצר. ועז משולשת זו מדי שמעמדת שלשה – כורש ודריוש ואחשורוש. ואיל משולש זו יון כו'. ותור הגזול זו הרביעי. והראה לו הוא יתברך שכל הארבע מלכיות יתבתרו. ואת הצפור לא בתר כי לא יכלו, כמאמרם ז"ל (סוטה ט, א) חצי אכלה במ חצי כלים והם אינן כלים.

ושמא תאמר הלא טוב לבטל המלכיות ולא נצטרך תפלה ובקשה לינצל מהם. לזה אומר וירד העיט וכו', והוא מאמרם ז"ל (ילקוט רמז עו) וירד העיט וכו' הוא דוד, על

המשך ביאור למס' נדה ליום ראשון עמ' ב

9 מה שנלמד ממה שאמר רב יהודה בשם שמואל מפורש.
10 הגמרא מביאה שחילוק זה שאמר רב יהודה בשם שמואל מפורש
11 גם בברייתא: תניא נמי הכי, במה דברים אמורים שצריכה בדיקה,
12 לטהרות, אבל לבעלה מותרת בלא בדיקה. ובמה דברים אמורים
13 שלבעלה מותרת ללא בדיקה, שהניחה כשהיא בחזקת טהרה,
14 אבל הניחה בחזקת טמאה – שבזמן שהלך ממנה היתה טמאה,
15 לעולם היא בטומאתה ואסורה לו עד שתאמר לו, טהרה אני.

1 נמי דריקא לבעלה. וחידושו של שמואל הוא שאף כשאין לה וסת
2 אינה צריכה בדיקה לבעלה.
3 שואלת הגמרא: והא אמרה שמואל תדא וימנא, דאמר רבי וירא
4 אמר רבי אבא בר ירמיה אמר שמואל, אשה שאין לה וסת קבוע,
5 אסורה לשמש עד שתבדוק. ואוקימנא (לקמן יב). דין זה בעסקה
6 בטהרות בלבד, אך מי שאינה עסוקה בטהרות מותרת לשמש אף
7 ללא בדיקה. מתרצת הגמרא: תדא מכלל חזרתה אהמרה – מימרה
8 אחת אמר שמואל בפירוש, והמימרה השניה נאמרה בשמו מתוך

♦ יום ראשון ה' מרחשון ♦

יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לךְ־לךְ מֵאֲרֻצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה:

כ"ג לך-לך • להנאתך ולטובתך, ושם אעשה לך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד, שאודיע טבעך בעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת לך-לך התשמ"ב)

כאשר 'מעבירים את הסדרה', ונזכרים ששם הסדרה הוא "לך-לך" [היינו, אף-על-פי שבסדרה זו ישנם ריבוי ענינים, ואילו ציווי הקדוש-ברוך-הוא לאברך "לך-לך מארצך וממולדתך גו" מסופר רק בפסוקים הראשונים שבסדרה, אף-על-פי-כן, נקראת כל הפרשה כולה בשם "לך-לך"] - הרי זה מזכיר ומעורר שהעבודה צריכה להיות באופן ד"ל-לך, הליכה אמיתית, למעלה ממודידה והגבלה, באין ערוך לגבי דרגתו הקודמת.

ולא רק כאשר מדובר אודות עניני הרשות - דמאי קא-משמע-לן, אלא גם כאשר מדובר אודות עניני קדושה, נדרשת העבודה של "לך-לך", עליו והילוף שבאין-ערוף.

זאת אומרת: גם כאשר עבודתו היא באופן של "בכל מאדך", הנה כאשר מתגל בעבודה זו, הרי ההרגל נעשה טבע שני, או (פלשון המובא במקום אחר) טבע סתם, ומאחר שזה נעשה טבעו ורגילותו, שוב אינו נקרא "עובד אלקים" על-ידי עבודה זו, אלא "אשר לא עבדו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת לך-לך, ח' מרחשון התשמ"ב)

העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" (להיותו השבת שלאחר שבעה בחשון) ו"לך-לך" (פרשת השבוע), ומוסיפים ואומרים לו שמדובר אודות עניני התורה, שהיא "מורשה קהלת יעקב", ורובה השקט אליו, כולל ענין ההוראה שבתורה (תורה מלשון הוראה), היינו, שזוהי הוראה עבורו - הרי הוא מבין בפשטות שההוראה בזה היא, שפוללות

העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" (להיותו השבת שלאחר שבעה בחשון) ו"לך-לך" (פרשת השבוע), ומוסיפים ואומרים לו שמדובר אודות עניני התורה, שהיא "מורשה קהלת יעקב", ורובה השקט אליו, כולל ענין ההוראה שבתורה (תורה מלשון הוראה), היינו, שזוהי הוראה עבורו - הרי הוא מבין בפשטות שההוראה בזה היא, שפוללות

שפתי חכמים

מנת פן אמר לו. כתב הרא"ם, אף שלך לך אינו קושא, דמצינו (שיר השירים ב' י"א) 'הגשם חלף הלך לו' וכו' וכו' רבים, אם פן הקא נמי נימא אורחא דקרא הוא, אפילו הכי היכא דאיכא למדרש דרשינן. אכל לי נראה שקושא הוא בכל מקום, וגבי 'הגשם חלף הלך לו' רצונו לומר 'לטבעו

יב (א) רצה לומר, הקרא קאי אלעיל, שפירש 'להנאתך ולטובתך', ועל זה פירש: מה היא הטובה שאעשה לך, ששם אעשה לך לגוי גדול, ומה ההנאה, שאודיע טבעך בעולם. רצה לומר, הואיל ואחר כך מפרש הפסוק בעצמו 'אעשה לך לגוי גדול ואגדלה שמך', אם פן בתחילה כשאמר לו 'לך לך' שמע מינה שעל

ולרצונו, אכל פאן הקדוש ברוך הוא אמר לו 'לך לך', והוא אין רצונו בכך, לכן אמר 'לך לך להנאתך וכו' (מהרש"ל: כתב מהרש"ל, לפי פירוש ראשון קשה דצריכין אנו להגיה ושם ואעשה, לכן מפרש רש"י ועוד וכו'. ולפי זה קשה מאי 'אעשה לך לגוי גדול', לכן צריך לשני הפסטים: תורה ב

חֲזָקָה! וְזֹאת - לְמִירוֹת שֶׁמִּדְבַּר אוֹדוֹת עֲנִין שָׂאֵם הָיוּ מִתְעַסְקִים בּוֹ בְּאִפְּן הַמִּתְאַמֵּס, הָיוּ יְכוּלִים לְסַיְמוֹ בְּמִשָּׁר כְּמָה שְׁעוֹת, כְּמָה יָמִים אוֹ כְּמָה שְׁבוּעוֹת, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הוֹלֵךְ הַדְּבָר וְנִמְשָׁךְ כְּמָה וְכְמָה שָׁנִים, מְבִלֵּי לְסִיסָה אֶת הַדְּבָר, וּבִקְצֵב כָּזֶה - מִי יוֹדֵעַ מִתֵּי וְכִיצַד יִסְתַּיֵּם הַדְּבָר.

כִּיצַד יִתְּכֵן אָמֵנָם מִצֵּב שְׂכָרָה - הִנֵּה עַל זֶה יִשְׁנוּ לְמוֹד זְכוּת מֵאֲדָם הָרִאשׁוֹן:

אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה יָצִיר כְּפִיו שֶׁל הַקֶּבֶד. וְיִצְרִיתוֹ הָיְתָה "כְּבֹן עֲשָׂרִים שָׁנָה", שְׁמֻזָּה מוֹבֵן שֶׁאֲצִלוּ בָּאוּ הַיִּצְרֵטוֹב וְהַיִּצְרֵה־רַע בְּיַחַד - וְלֹא כְּפִי שֶׁזֶה אֲצֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁלְכָל-לְרֹאשׁ בָּאָה הַנֶּפֶשׁ הַהִמִּית, "אֶקְדָּמִי טַעֲנִיתָא", וְרַק אַחֲרֵיכֶּן בָּאָה הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, כֶּאֱשֶׁר נִצְטָוָה שֶׁלֹּא לֵאכֹל מִעַץ הַדַּעַת, הִנֵּה לְמִירוֹת שֶׁהָאִסוּר הָיָה עַל ג' שְׁעוֹת בְּלִבָּד (וּבִבְדָּאִי יוֹדֵעַ אָדָם הָרִאשׁוֹן שָׂאֵם יִמְתִּין ג' שְׁעוֹת, אֲזִי יִקְדָּשׁ עַל הַיִּין דְּעַץ הַדַּעַת - בְּמִכְלֵשׁ כֵּן וְכָל-וְחִמּוֹר מִזֶּה שֶׁאֵינוּ יוֹדְעִים זֹאת), מִכְלֵשׁ-מִקוֹם, לֹא עָמַד בְּנִסְיוֹן!...

וְטַעַם הַדְּבָר: מִכִּיּוֹן שֶׁעֲנִין זֶה הָיָה נוֹגֵעַ בְּיוֹתֵר לְכָללוֹת מִצִּיאֹתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהָיָה זֶה הָיְתָה הַמִּצְוָה הַיְחִידָה שֶׁהָיְתָה לוֹ [כְּלִשׁוֹן הַזֶּה (חֶלֶק ב רסב, ב): "קוֹדֶשׁ-אֶבְרִיךָ" הוּא פֶקֶדִי לָךְ פֶּקוּדָא חֲדָא] - לְכֹן הַשְׂקִיעַ הַיִּצְרֵה־רַע כְּחוֹת וּמֵאֲמָצִים מְרֻבִּים בְּיוֹתֵר כְּדִי לְהַכְשִׁילוֹ.

מוֹבֵן וְגַם פְּשׁוּט שֶׁאֵין לְזַלֹּזַל חֲסִי-וְשִׁלּוּם בְּכּוּדוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, יָצִיר כְּפִיו שֶׁל הַקֶּבֶד - חֲלִילָה וְחַס, וּבִפְרֵט שֶׁאֵינוּ צָאֲצָאִיו שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, הֵן כָּל בְּנֵי נֹחַ, וְהֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל! - וְהַמִּזְכָּר לְעִיל, הָרִי זֶה עֲנִין הַמְּבֹאֵר בַּתּוֹרָה, וּמָה גַם שֶׁמִּזְכִּירִים זֹאת כְּדִי לְפַעַל הוֹסֶפֶה בְּעִנִּין שֶׁל יִרְאֵת שְׁמַיִם - כִּי - שֶׁכֶּאֱשֶׁר יְהוּדִי רוֹאֶה שֶׁהַיִּצְרֵה מִתְנַגֵּד בְּיוֹתֵר לְעִנִּין מִסִּיסָה, עָלָיו לְדַעַת שֶׁעֲנִין זֶה הוּא עֲנִין עֲקָרִי בְּיוֹתֵר בְּעִבּוּדוֹתָיו, וְלִכֵּן כָּל פְּכַד מִשְׁקָלוֹ שֶׁל הַיִּצְרֵה מְטֵל עַל עֲנִין זֶה דִּיקָא.

שֶׁאֵין לוֹ לְהִתְחַשֵּׁב בְּרָצוֹנוֹ וְרִגְלִיתוֹ וְטַבַּע מִדּוֹתָיו כִּי, אֲלֹא עָלָיו לְעֻזּוֹ כָּל עֲנִינִים אֵלָּו, כְּדִי לְקַיֵּם אֶת רָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד.

וְכֵאֲמוֹר - עֲנִין זֶה מוֹבֵן בְּפִשְׁטוּת גַּם לַיהוּדִי פְּשׁוּט שֶׁבְּפִשְׁטוּסִים, וְאַדְרָבָּה: הֲלוֹא הָיוּ מְצַלִּיחִים לְפַעֲלוֹ שֶׁעֲנִין זֶה יִתְקַבֵּל אֲצֵל "רֹאשֵׁיכֶם שְׁבִטִיכֶם" [שֶׁאֲצֵלם מְדוּבָר אוֹדוֹת רָצוֹן וּמִדּוֹת דְּקֻדּוּשָׁה כִּי] בְּאוֹתָהּ פְּשִׁיטוֹת כְּפִי שֶׁהַדְּבָר מִתְקַבֵּל אֲצֵל "חוֹטֵב עֲצִיר וְשׂוֹאֵב מִימִיד"!!...

דוֹגְמָא לְדָבָר:

כֶּאֱשֶׁר מְדַבֵּר אוֹדוֹת יְהוּדִי שֶׁבְּבַחֲחִינַת "רֹאשֵׁיכֶם שְׁבִטִיכֶם", שֶׁהִטִּילוּ עָלָיו תְּפִקִּיד מִסִּים וּמִגְדָּר שֶׁעָלָיו לְעַסֵּק בּוֹ, הַשְׁלֵמַת בְּאוּרִים בְּעִנִּי חֲסִידוֹת, וְכִיּוּצָא בְּזֶה [הַשְׁלֵמָה כְּזוֹ שֶׁעַל-יָדָהּ נִפְעַל שְׁלִימוֹת גַּם בְּעִנִּינִים שֶׁכָּבֵר נִעְשׂוּ לִפְנֵי זֶה] - יְכַל לְבֹאֵה הַיִּצְרֵה וּלְבַלְבֹּל שֶׁלֹּא לְעַסֵּק בְּעִנִּין זֶה כְּדָבָעִי, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֹסִיק בְּעִנִּי הַעוֹלָם, חֲרִישָׁה וְזִרְעָה, וְכִיּוּצָא בְּזֶה, אֲלֹא מִפְּנֵי שֶׁמִּמְצִיא לוֹ שְׂאֵר עֲנִינֵי קִדְּשָׁה, עֲנִינִים טוֹבִים וְנִעְלִים, וּמִסְבִּיר לוֹ בְּכָל מִינֵי תְרוּצִים וְאַמְתֻּלְאוֹת שׁוֹנוֹת, שֶׁעֲכָשׁוּ מְכָרְחִים לְעַסֵּק בְּעִנִּינִים אֵלָּו דוֹקָא, וְאֵלָּו עֲנִין זֶה אֶפְשָׁר לְדַחוֹת לְמִשָּׁר זְמַן, וְכִיּוּצָא בְּזֶה. הַיִּצְרֵה־רַע אֵינוֹ יָכֹל לְפַתּוֹתוֹ עִם דְּבָרִים שֶׁל מָה בְּכָר, תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הֵזֶה כִּי - בְּדָבָרִים כְּגוֹן דָּא אִי אֶפְשָׁר לְקַנּוֹת אוֹתוֹ, מִכִּיּוֹן שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִזֶּה. וְלָכֵן, הַדְּרָךְ הַיְחִידָה הִיא - עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁמַּעֲסִיק אוֹתוֹ בְּשְׂאֵר עֲנִינֵי קִדְּשָׁה, תּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, מַעֲשִׂים טוֹבִים, עֲנִינִים טוֹבִים וּמוֹעִילִים וְכו', הַעֲקָר שֶׁלֹּא יַעֲסֵק בְּעִנִּין פְּרִטִי הַנִּלְמָד מִיְחִידָה לוֹ.

וְעַד כְּדִי כֶּן - שֶׁלְמִירוֹת שֶׁמְעוֹרְרִים וּמִזְכִּירִים לוֹ אוֹדוֹת עֲנִין זֶה מְזַמֵּן לְזְמַן, וְרַבּוּי פְּעָמִים, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁזֶהוּ תְּפִקִּידוֹ הַמִּיְחִידָה לוֹ [עַל-דֶּרֶךְ וּבִדְגֻמַּת הַעֲדִיפוֹת דְּעִנִּין שֶׁהַזְמַן גִּרְמָא לְגַבִּי עֲנִין שֶׁאֵין הַזְמַן גִּרְמָא], אֶף-עַל-פִּי-כֵן, לֹא פָּגַע וְלֹא נִגַּע, וְהוּא עֲצֻמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִדּוּעַ כֶּן הֵם פְּנֵי הַדְּבָרִים.

וְכֶן הוֹלֵךְ הַדְּבָר וְנִמְשָׁךְ כְּמָה וְכְמָה שָׁנִים, לְמַעַלָּה מִשְׁנֵי

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (ספר השיחות תשמ"ט כרך א עמ' 42)

אֶף שֶׁל מְקוֹם, וּמְקוֹם שֶׁל עֲבוּדָה-זָרָה. **טוֹבָה לְאַחֵר זְמַן** - כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁקֶבֶל כְּתוּצָאָה מִצִּיאָה זֶה וְהִלִּיכְתוּ לְאַרְץ כְּנָעַן.

לְהִנָּאֵתָר וְלִטְוִבְתָּר (רש"י יב, א) יֵשׁ לְפָרֶשׁ: **הִנָּאָה** - תּוּצָאָה חִיבִית הַבָּאָה מִיָּד. **טוֹבָה** - כּוֹלֵלַת תּוּצָאוֹת חִיבִיּוֹת הַבָּאוֹת לְאַחֵר זְמַן. וְרִש"י מְפָרֵשׁ שֶׁזֹּאת הַפְּנִיָּה בִּ"לָךְ" מִפְּנֵי שֶׁכֵּן אֲרַע בְּפַעַל: **הִנָּאָה מְדִיתָה** - הַיִּצְיָאָה מִחֲרוֹן, מְקוֹם שֶׁל חֲרוֹן

(ב) **וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל וְאַבְרָכָךָ וְאַגְדִּלָּה שְׁמֶךָ וְהָיָה בְּרָכָה:**
ב וְאַעֲבִדְנָךְ לְעַם סָגִי וְאַבְרָכְנָךְ וְאַרְבִּי שְׁמֶךָ וְהָיָה מְבָרָךְ:

כִּי... וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל • לְפִי שֶׁהַדְּרָךְ גּוֹרְמֵת לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים: מִמַּעֲטָת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, וּמִמַּעֲטָת אֶת

(ב) **ב** דִּקְשָׁה לְרִש"י לְמָה בְּרָכָהוּ בְּרָכוֹת: **ג** מִשְׁמַע שֶׁרָצוֹנוֹ לוֹמַר, לְפִי בְּשִׁלְשׁ בְּרָכוֹת הִלָּלוּ וְלֹא בְּשֶׂאֵר שֶׁהַדְּרָךְ מִמַּעַט כִּי לְכָךְ הִבְטִיחוֹ עַל הַבְּנִים וְאָמַר לוֹ הַדְּרָךְ אֵינוֹ מוֹזִיק לָךְ, אֲלֹא כְּמוֹ שֶׁאֵם לֹא הָיִיתָ בְּדֶרֶךְ הַיָּה לָךְ

המזמון וממעט את השם, לכה הזקק לשלשה ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים, ועל המזמון ועל השם. (ספרים אחרים: וזהו: "ואגדלה שמך": תריני מוסיף אות על שמך שער עכשו שמך אדם, מקאן ואילך, אברהם. ואברהם עולה רמ"ח, כנגד אבריו של אדם. בראשית רבה.) **וְאֶבְרָכְךָ • בְּמִמּוֹן** (בראשית רבה). **וְהָיָה בְּרָכָה •** הברכות נתונות בידך. עד עכשו היו בידך, ברכתך לאדם ונח, ומעכשו אתה תברך את אשר תחפץ (בראשית רבה). דבר אחר: "ואעשך לגוי גדול", זהו שאומרים: אלהי אברהם. "ואברךך", זהו שאומרים: אלהי יצחק. "ואגדלה שמך", זהו

שאומרים: אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכלן? תלמוד לומר: "והיה ברכה", בדי חותמין ולא בהם. **מֵאֲרָצָךְ •** והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד חרן? אלא כה אמר לו: התרחק עוד משם וצא מבית אביו. **אֲשֶׁר אֲרָאָךְ •** לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שחר על כל דבור ודבור. פיוצא בו: (בראשית כב) "את בנך, את יחידך, אשר אהבת את יצחק". פיוצא בו (שם): "על אחד ההרים אשר אמר אליך". פיוצא בו (יונה א): "וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך".

שפתי חכמים

גוי גדול, ומפני שמלת 'ואברךך' מורה על תוספת ברכה, אמרו שאף בנו יזכה לאותו ברכה, שיאמרו עליו 'אלהי יצחק', ולפי שמלת 'ואגדלה שמך' מורה עוד על תוספת גדולה, אמרו שאף בנו יזכה לאותו מעלה, שיאמרו 'אלהי יעקב'. והא דתלה זה בהליכתו לארץ ישראל ולא בחוצה לארץ, יש לומר משום דאמרו (כתובות ק): 'כל הדר בחוצה לארץ כאלו אין לו אלוה', ולכן אין לומר 'אלהי אברהם' אלא בשינוי לארץ ישראל, וכל להבין: ה' והיה' בגימטריא שם של ד', כלומר בה' יהא החתימה שאומרים 'ברוך אתה ה' מגן אברהם' (מדרש ל:). ו מפני שמלת 'לך' אצל מבית אביו, שהיה עומד שם שייר לשון יציאה, ואצל 'מארצך' שכבר יצא משם שייר לשון התרחק עוד, הוכרח לפרש מלת 'לך' מלשון התרחק ומלשון יציאה: רצונו לתרץ למה האריך כל כך לומר לו יציאתו מהיכן יהיה, וכי לא ידע שיצא ממקום שהוא שם שהוא מבית אביו, ואם בן היה לו לומר 'לך לך אל הארץ' וגו', ועל זה פירש לא גילה לו מיד כדי לחבבה בעיניו וכו', כלומר כדי לחבב את ארצו בעיניו וכדי ליתן לו שחר טוב על כל דבור ודבור ועל כל פסיעה ופסיעה, כי בריבוי החיבה והתארים שמחבב את ארצו שילך משם ירבה צערו בעזיבת המקום ההוא, וככה יהיה שחרו, דלפנים צערא אגרא, משום הכי כתוב 'מארצך וממולדתך ומבית אביו' וגו', כדי לחבב עליו ארצו בריבוי תארים. וכן גבי 'את בנך' וגו' שהאריך בריבוי

למדרש אתא, 'הברכות נתונות בידך' וכו', אם בן שמע מידה שאינו משופש, ואם בן קשה על פירוש דלעיל. ומתרג' דבר אחר ואעשך לגוי גדול זה שאומרים וכו', רוצה לומר בבראשית רבה יש עוד פירוש אחר על 'ואעשך לגוי גדול', ואם בן מאי פירש לעיל 'וכאן אי אתה זוכה לבנים', אליבא דדבר אחר פירש, וקל להבין: קשה, דהא גבי אברהם לא שייר מעוטין הללו, דהא לא היו לו בנים, וגם ממון לא היה לו, דהא בהליכתו לקח הכל בהקפה, וגם השיב למלך סדום 'אל תאמר אני העשיתי' (ולחן יד כט), וגם לא מצינו שהיה לו שם טוב. ונראה דהכי קאמר: לפי שהדרך ממעט שלשה דברים למי שיש לו, ומפל שכן מי שלא היה לו עד הנה שלא יזכה בהם בדרך, לפיכך הוזהק לשלש ברכות הללו שיוזכה בהם היפך מנהג של עולם שהדרך ממעט. (נחלת עולם: דלפי פירוש הראשון הברכות נתונות כו' היה לו לומר 'והיה מבורך', שקאי על אדם המברך, לכן פירש דבר אחר וכו', דעל הברכה ממש קאי, ואגב זה פירש חיבור הפסוק (מדרש ל: ד פירוש, דהכי משמע מקרא, לפי שאין אומרים 'אלהי' אלא על רבים, כמו 'אלהי ישראל' (ולחן לג ט), 'אלהי העברים' (שמות ג יח), 'אלהי העמים' (דברים י יח), אבל על יחיד אין אומרים 'אלהי', שלא מצינו בשום מקום שנקבת על יחיד 'אלהי', לכה אמר לו הקדוש ברוך הוא 'ואעשך לגוי גדול', רוצה לומר שאתה תהיה כמו גוי גדול ואומרים עליך 'אלהי אברהם' כמו על

בנים, כה הדרך אינו מוזיק לך. וקשה, הא לעיל פירש רש"י 'וכאן אי אתה זוכה לבנים', וכן מה שפירש כאן לפי שהדרך ממעט את השם לכה הבטיחו שהדרך אינו מוזיק לו כלום אלא כמו שאם לא היה בדרך היה בעל שם כה יהיה עכשיו, וזה סותר מה שפירש לעיל (שם) 'ועוד שאודיע טבעך בעולם', משמע דבחוץ לארץ אין לו שם כלל. ועוד קשה, למה מפרש מתחילה מלת 'והיה ברכה' ואחר כך מפרש 'דבר אחר ואעשך לגוי גדול' שלא על סדר הקרא. עוד קשה למה מפרש בתחילה מלת 'ואעשך לגוי גדול' ואחר כך מפרש מלת 'מארצך וממולדתך', שלא על סדר הקרא: והרא"ם פירש דרש"י כתב באחרונה 'ב"ר', כלומר שהוא מורה שחולק על מה שפירש 'להנאתך וילטובתך'. ויש לומר בדרך הפלפול דהכי פירוש, דמה שאמר 'ואעשך לגוי גדול וגו' לפי שהדרך וכו', לא בא לפרש על 'ואעשך לגוי גדול', אלא רש"י מקשה קושיא על פירושו שפירש לעיל 'כאן אי אתה זוכה לבנים', והא בבראשית רבה אמרו 'ואעשך לגוי גדול לפי שהדרך' וכו', אם בן משמע שכאן היה נמי זוכה לבנים, ואין לומר דהמדרש רבה משופש הוא לפי שבנים ושם מפורשים בקרא אבל ממון אינו מפורש, לכן פירש ממון נמי מפורש, 'ואברךך' בממון. ואם תאמר והא עדיין יש לומר דהמדרש משופש דהא המדרש רוצה לדרוש כל היתורים שבקרא ומה הוא דורש במלת 'והיה ברכה', ועל זה פירש 'והיה ברכה' נמי

(ג) וְאַבְרָהָם מְבָרְכִיד וּמְקַלֵּלךְ אֶת־וְנִבְרָכְו בְּךָ כָּל־
מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה:
ג' וְאַבְרָהָם מְבָרְכָךְ וּמְלַטְטָךְ אֵילֹוֹת וְיִתְבָּרְכוּ
בְּדִילְךָ כָּל־זֶרְעִית אֶרֶעָא:

זש"י וְנִבְרָכְו בְּךָ • יֵשׁ אַגְדּוֹת רַבּוֹת, וְזֶהוּ פְּשׁוּטוֹ: בְּךָ "שְׂבַמְקָרָא, וְזֶה מוֹכִיחַ: (בראשית מח) "בְּךָ יְבָרְךְ
אָדָם אוֹמֵר לְבָנוֹ: 'תֵּהָא פְּאַבְרָהָם', וְכֵן כָּל "וְנִבְרָכְו יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, יִשְׂמַךְ אֱלֹהִים פְּאַפְרִים וְכַמְנֹשָׁה".

(ד) וַיִּלְךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אֹתוֹ
לוֹט וְאַבְרָם בְּיַחְמֹשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֹאתוֹ
מִחָרָן:
ד' וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּמָּא דְּמִלִּיל עִמָּה יֵי וַיֵּלֶךְ
עִמָּה לוֹט וְאַבְרָם כִּרְ שִׁבְעִין וְחַמֶּשׁ שָׁנִין
בְּמַקְהָ מִחָרָן:

(ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו
וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ
בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנָעַן:
ה' וַיִּדְבֵּר אַבְרָם יֵת שָׂרִי אִמָּתָהּ וְיֵת לוֹט כִּרְ
אָחוּהִי וְיֵת כָּל קְנִינָהוֹ דִּי קָנוּ וְיֵת נַפְשָׁתָא
דְּשַׁעֲבִידוֹ לְאוֹרִיתָא בְּחָרָן וְנִפְקוּ לְמִיזַל
לְאַרְעָא דְּכְנַעַן וְאֵתוּ לְאַרְעָא דְּכְנַעַן:

זש"י אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן • שֶׁהִכְנִיסָן תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה:
אַבְרָם מְגִיר אֶת הָאֲנָשִׁים וְשָׂרִי מְגִירַת הַנָּשִׁים, וּמַעֲלָה
עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כָּאֵלּוּ עֲשָׂאוֹם (לְכָךְ כְּתִיב: "אֲשֶׁר עָשׂוּ").
וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא: עֲבָדִים וּשְׂפָחוֹת שֶׁקָּנוּ לָהֶם, כְּמוֹ:
(שם לא) "עֲשֵׂה אֶת כָּל הַכְּבֹד הַזֶּה", לְשׁוֹן קְנִינָה, (במדבר כא)

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת ה' עמ' 142)

מֵאֲשֶׁר עַל בְּנֵי נֹחַ (מְלֻבֵּד מֵה שְׂמֹן־כָּר בְּמַפְרָשׁ - מִצּוֹת
מִיֵּלָה, וְעוֹד). וְהָאֲבוֹת קִיְּמוּ מִצּוֹת רַק בְּתוֹר חֲמֶרָא שֶׁהֵם
קִבְּלוּ עַל עֲצָמָם. אֵלָּא הַפְּנוּנָה הִיא שֶׁהִכְנִיסָן תַּחַת כְּנָפֵי
הַשְּׂכִינָה, שֶׁגַּם זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם גִּיּוֹר.
אֲבָרָהָם מְגִיר אֶת הָאֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגִירַת אֶת הַנָּשִׁים
(רש"י יב, ה)
אֵין הַפְּנוּנָה לְגִיּוֹר מִמֶּשֶׁ, שֶׁהָרִי בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא לֹא מְצִינּוּ
בְּשׁוּם מְקוֹם שֶׁלִּפְנֵי מִתְּנִיחָהּ חַל עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּין אַחֵר

(ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָן עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלּוֹן
מִזְרָה וְהַכְּנַעֲנִי אִזּוּ בְּאַרְצָן:
ו' וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְעָא עַד אֶתֶר שְׂכָם עַד
מִישׁוֹר מִזְרָה וַיַּכְנַעֲנָהּ בְּכֵן בְּאַרְעָא:

זש"י וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָן • נִכְנַס^ח לְתוֹכָהּ. עַד מְקוֹם שְׂכָם • לְהַתְּפַלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב^ט כְּשִׁיבָאוּ לְהִלָּחֵם

שְׂפָתֵי חֲכָמִים

שׁוֹנֹלֵד דְּמִי (יְבָמוֹת כב), לְפִיכָךְ הָיָה כָּאֵלּוּ
עֲשָׂאוֹם (נְחֻלַּת יַעֲקֹב): תוֹרָה ו
(ו) ח מִשׁוּם דְּכָל 'וַיַּעֲבֹר' שְׂבַמְקָרָא
מִשְׁמַע דְּעֵבֶר הָאֶרֶץ וְלֹא דֶרֶשׁ, שֶׁם
הוֹצֵרָךְ לְפָרֶשׁ דְּזֶה אֵין פִּירוּשׁוֹ כִּי,
אֵלָּא נִכְנַס לְתוֹכָהּ. וּמִנָּה לִיָּה לְרִשִׁי
לְפָרֶשׁ כֵּן, יֵשׁ לוֹמֵר דְּדִיִּיק מִדְּכִתִּיב
'בְּאַרְצָן' וְלֹא כְּתִיב 'הָאֶרֶץ'. אוֹ יֵשׁ לוֹמֵר
דְּדִיִּיק מִדְּכִתִּיב 'עַד מְקוֹם שְׂכָם', וְשֶׁכֶם
הוּא בְּאַרְצָן כְּנַעַן: ט דְּקָשָׁה לְרִשִׁי,
לָמָּה לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב שֶׁבֹא
לְסוּכּוֹת שֶׁהִיא רֹאשׁוֹנָה בְּגִבּוּל אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל דְּכַמְשָׁמַע לְקַמֵּן בְּפִרְשַׁת
וַיִּשְׁלַח (לג יז), וְעַל זֶה פִּירֵשׁ 'לְהַתְּפַלֵּל'.
אִי נִמְי דְּקָשָׁה לֹא לָמָּה נֶאֱמַר 'עַד מְקוֹם

אֶת יִצְחָק בְּעִינָיו וְלֹא גִילָה לֹו הַמְּקוֹם
מִיָּד כְּדִי לָתֵת לוֹ שָׂכָר וְכו', עַד כָּאֵן
לְשׁוֹנוֹ: וְנִרְאֶה לִי גַם כֵּן כְּפִירוּשׁ זֶה, רַק
הִדִּין עִם מוֹרֵי מִהְרָ"ם יִפָּה שֶׁהִכְנִיסוּ שֶׁל
'לְחַבְבָּה' קָאִי עַל הָאֶרֶץ הַנּוֹכַח מְקוֹדֶם,
דְּהִינּוּ 'לֹא גִילָה לֹו הָאֶרֶץ', דִּאֵלּוּ
אֶרֶצוֹ שִׁיַּצָּא מִשָּׁם מֵאֵן דְּכִר שְׂמִיָּה
שִׁיפּוֹל עָלָיו 'לְחַבְבָּה', וְגַם גְּבִי 'קָח נָא
אֶת בְּנֵךְ אֶת יִחִידְךָ' וְגו', מִלֵּת 'לְחַבְבָּה'
עָלָיו אֶת הַמִּצְוָה 'שְׁהוֹכִיר רִשִׁי' שֶׁם
(לְהֵלֶן כב ה) הִינּוּ מִצְוֹת הַעֲקִידָה (וַיִּהְיֶה לוֹ גַּם
כֵּן שָׂכָר חֲיִיבוֹ מִמִּצְוֹת). (נִצְרָה לְדִרְךָ): תוֹרָה ג
(ה) ז הוֹכַחְתוּ מִדְּכִתִּיב 'הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר
עָשׂוּ בְּחָרָן' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, הִינּוּ אַבְרָהָם
וְשָׂרָה: נִרְאֶה לִי כִי גַר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר כְּקִטָּן

תְּאָרִים כְּדִי לְחַבֵּב אֶת בְּנוֹ בְּעִינָיו כְּדִי
שִׁיתֵן לוֹ שָׂכָר טוֹב עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר,
כִּי כְּפִי רִיבּוּי תְּאָרִים כֵּן יִהְיֶה צִעְרוֹ
בְּזִכְיָתוֹ וְהַפְּרָדוֹ מִמֶּנּוּ. וְלִזֶּה נִמִּי לֹא
גִילָה לֹו הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יָבִיא אוֹתוֹ שְׂמָה,
כְּדִי שֶׁלֹא יֵדַע אֶת הַמְּקוֹם הַהוּא וְשִׁמָּא
הוּא גְרוּעַ מִמְּקוֹמוֹ שִׁיַּצָּא מִשָּׁם וַיִּצְטַעַר
יֹוֹתֵר, וּבְזֶה יִהְיֶה שָׂכָרוֹ יֹוֹתֵר (הר"א מוֹרְחִי):
וּמִהַרְש"ל פִּירֵשׁ שֶׁמִּקְשָׁה תְּרִי קוֹשִׁיּוֹת.
כִּדָּא, לָמָּה לֹו לְהָאֶרֶץ כָּכָל הַסְּפוּרִים
הֵלָּל, יִהְיֶה לוֹ לוֹמֵר מִיָּד 'מִבֵּית אֲבִיךָ'.
וְעוֹד, לָמָּה לֹא גִילָה לֹו מִיָּד. וּמִתְרַץ,
מֵה שֶׁהָאֶרֶץ כְּדִי לְחַבְבָּה וְכו', וּמֵה
שֶׁלֹא גִילָה כְּדִי לָתֵת שָׂכָר וְכו', וְכִיַּצָּא
בּוֹ וְכו', הָאֶרֶץ הַסְּפוּר כְּדִי לְחַבֵּב לֹו

בשכם. אלון מורה • הוא שכם, הראהו הר גריזים והר עיבל, ששם קבלו ישראל שבועת התורה. והפנעני אז בארץ • היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה

בשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר: (בראשית יד) "ומלכי צדקל מלך שלם", לפיכך: "ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת", עתיד אני להחזירה לבניך, שהם מזרעו של שם.

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹרְעֵךְ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹרְעֵךְ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹרְעֵךְ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹרְעֵךְ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹרְעֵךְ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹרְעֵךְ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

שפתי חכמים

לפני צען שבנה חם, מאחר ששני אנשים הבנאים, ועל זאת אין צריך להביא סתירה, אלא ודאי פירושו (בדמיון רש"י שם) שהיתה מבונה וכו' (מהר"א אשכנזי): תורה ז

(ז) דקשה לרש"י למה בנה עכשיו מזבח, דאי משום גילוי שכינה בדמשמע בקרא, אם כן היה לו לבנות גם כן מזבח בחרן, כי שם נראה לו השם יתברך גם כן באמרו לו 'לך לך', ואף על פי שלא נכתב שם 'וירא ה', מכל מקום גילוי שכינה היה, לכן פירש רש"י על הורע, רוצה לומר על הבנים, ועל הארץ שאמר 'לזרעך אתן את הארץ', הרי שניהם בשורת הבנים ובשורת הארץ: ועוד יש לומר דהוכחתו היא מדכתיב 'לה הנראה אליו', דקשה לרש"י 'הנראה אליו' מיותר, אלא להכי כתב 'הנראה אליו', כי בנן המזבח היה על הפראה שבראה אליו עכשיו, דהיינו בשורת הבנים ובשורת הארץ, וקל להבין: תורה ח

(ח) דקשה לרש"י דהעתקה לא שייך בגוף שיש בו רוח חיים אלא לשון יציאה, כמו שכתב לעיל (פסוק ח) 'ויקח אברהם וגו', או לשון נסיעה כמו שכתוב 'ויסע אברהם וגו', ועל זה פירש אהלו היה מעתיק משם: ם רצונו לפרש שמלת 'מקדם' דבוק הוא למלת

פי שזה סותר מה שפירש רש"י (במדבר יג כב) גבי וחרבון שבע שנים נבנתה, אין זה קושיא, דאיכא למימר אגדות חלוקות הן. וליכא למימר שכל ארץ ישראל בחלקו של חם נפלה, חוץ מירושלים וגבוליה שנפלה בחלקה של שם, דמלשון 'היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם' משמע במשמעות הלשון שכל ארץ ישראל בחלקו של שם נפלה (הרא"ה מורה): אבל יותר נראה לומר שירושלים וגבוליה בחלקו של שם נפלה, והא דנקט רש"י 'היה הולך וכובש את ארץ ישראל' כו', אין במשמעות הלשון אלא מקצת ארץ ישראל שלא היה בידו של כנען בן חם, ממה שגפרש שהם מדרשות חלוקות, וקל להבין: בודאי בחלקו של שם נפל כל ארץ ישראל במשמעות רש"י כאן, ומה שכתב בפרשת שלח (במדבר שם) הכי פירושו, כי ידוע אם אדם אחד הוא הבנאי יש להניח סימן שבנה העיר האחת לפני השנית, ואם היה חם הבנאי בודאי יש להניח סימן שבנה העיר הזו לפני האחרת ואז הוא הסימן שפיר הקדימה, אבל זה אי אפשר שיהיה חם הבנאי מכח זו הקושיא 'אפשר שבנה חברון וכו', אלא ששם בנה חברון וחס בנה צען, אם כן אי אפשר כלל ליתן סימן שזה העיר חברון נבנה משם שבע שנים

שכם, ולא כתיב 'עיר שכם' כדכתיב גבי יעקב (שם) 'ויבא עיר שכם'. ועל זה פירש שבא להתפלל וכו', ומשום הכי נקט 'מקום', דכל המתפלל צריך לקבוע מקום לתפלתו, ודלא כהרא"ה שפירש דאם לא כן 'עד מקום שכם' למה לו: ואם תאמר, כיון שאברהם ידע זה בנבואה, אם כן למה אמר אחר כך (להלן טו ב) 'ואנכי הולך עירי וגו' הו לי לא נתת זרע וגו', שהיה חושש שזמות בלי זרע. ויש לומר שמכל מקום היה דואג שימשך הדבר שלא יוליד עד הזקנה ויסקח אליעזר את ממזנו. (מהר"י נח) עיין שם: דקשה לרש"י הא כתיב 'עד מקום שכם עד אלון מורה', וכיון דשכם הוא למה קראו 'אלון מורה'. ומפרש, 'הראהו הר גריזים והר עיבל', ושם כתב 'אלוני מורה' בפרשת ראה (דברים יא ז), ששם קבלו וכו', כי 'אלון' לשון 'אלה' (פירוש שבועה), ו'מורה' לשון 'הוראה', וזהו תורה (מהרש"ל): דקשה לרש"י, ד'אז' מיעוט הוא, משמע דבימי אברהם היו בארץ אבל אחר כך לא היו בארץ, והא בימי משה עדיין היה בארץ, משום הכי הוכרח לפרש דאז ולא קודם, אלא היה הולך וכובש: ל והיינו שם בן נח כדפירש רש"י לקמן (יד יח), ומלך שלם זה מלך ירושלים. ומה שכתב שבחלקו של שם נפלה, אף על

שיעור יומי ליום ראשון ה' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת לך-לך סה

כ"י"א הנה-נא ידעתי. מדרש אגדה: עד עכשו לא הפיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשו הפיר בה על-ידי מעשהו. דבר אחר: מנהג העולם שעל-ידי טרח הדרך אדם מתבזה, וזאת עמדה בפניה. ופשוטו של מקרא: "הנה-נא" הגיעה

השעה שיש לך-לך על יפך, ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשו אנו באים בין אנשים שחריש ומכערים, אחיהם של כושים, ולא הרגלו באשה יפה, ודומה לו: (בראשית יט) "הנה-נא אדוני סורו-נא".

(יב) והיה כִּי-יִרְאוּ אֶתְךָ הַמְּצֹרִים וְאָמְרוּ אֲשֶׁתְּךָ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יָחִיד:

יב ויהי כד (נ"י ארי) יחזון יתיד מצראי וימרון אתמה דא ויקטלון יתי ויתיד: קמין:

(יג) אֲמַרְי־נָא אַחֲתִי אֵת לְמַעַן יֵיטִב־לִי בַּעֲבוּרְךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בַּגִּלְלָה:

יג אמרי כען אחתי את בדיל דייטב לי בדילך ותתקני נפשי בפתגמי:

כ"י"א לְמַעַן יֵיטִב־לִי בַּעֲבוּרְךָ • יתנו לי מתנות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לוקטור שיחות חלק טו, עמוד 487 - מתוך 'לקראת שבת')

התר שחיטה לחולה בשבת

שרה, ואברהם עודנו חי, הרי בכל ביאה וביאה עוברים על גלוי עריות - ולומד המדרש בכגון דא בחולה, אשר שוחטין לחולה בשבת ואין אומרים נאכילנו נבלה. ומשעם הנ"ל, שבגבילה עובר על כל כזית וכזית, מה שאין-כן בשחיטה שאינו עובר אלא אסור אחד. (ר"ן, הובא בשלחן-ערוך רבינו אורח-חיים סימן שכת).

ואם תאמר מה הדמיון, הרי אצל אברהם שני האסורים -

אמרי-נא אחתי את (יב, יג)

מכאן ששוחטין לחולה בשבת (מדרש פליאה)

ויש לומר בפרוש המדרש, ובהקדים הקשר - לחדושי: מנא-ליה לאברהם שהמצרים ירגו אותו, ויעברו על אסור שפיכות דמים, בכדי שלא לעבור על אסור גלוי עריות - אשת איש? ואחד התרוצצים הוא, דבמעשה ההריגה לא יעברו עברה אלא פעם אחת. מה שאין-כן פשיקחו את

שפת חכמים

בדאי לא ישכבו אצלה, נראה לי. עין בחוקוני: רבים תמהים, וכי אברהם חשק למתנות, ואדרבה אפילו מה שבמלחמה לקח החזיר, כמו שכתוב (להלן יד כ"א) 'אם אקח מחוט כו', וכל שכן בדבר מאוס ונות יקח מוון. אלא דהענין שאברהם רצה שתאמר שרה 'אחי הוא', ודבר זה אינו שייך אלא אם ישאלוה אם בעליה הוא תשיב אמריה 'אחי הוא', אבל אם לא ישאלוה ואם תתחיל ותאמר 'אחי הוא' ירגישו שיש ערמה בדבר, דמי ביקש זאת ממנה, ועל כך הנה ירא, לכן אמר לה אם יבואו אנשים ותתחיל ותאמר 'יש לי אח עני ואני מבקשת שתתנו לי מתנות', כזה תוכלו שפיר להודיע שאני אחיך ותנצל נפשי בזה, אבל לא פונתו לקבל מתנות, וזהו פירוש הקתוב, 'אמרי נא למען ייטב', זה יהיה הדבור שלך, ובזה יחיתך נפשי בגללך' (דבר דוד: תורה יד

נוטל מתנות כמו שפירש רש"י לקמן י"ג א בפסוק ו'ילך למסעיו', לפרוע הקפותיו, אבל גבי מלך סדום היה לו עושר, משום הכי אפילו מה שהיה מן הדין ליטול לא נטל משום שונא מתנות וזהו נקל להבין: יש מקשים, והאידך היה אברהם רוצה להכשילם באיסור אשת איש במה שיאמר להם שהיא אחותו. ויש לומר שיאמר להם שהיא אחותו, אבל מכל מקום היא אשת איש ובעלה במדינת הים. ובזה יתורץ נמי מה שאמר 'וחיתה נפשי בגללך', לא היה לו לומר אלא 'וחיתה נפשי', אלא הכי היה אומר אברהם לשרה: אני אדבר שאת אחותי ואשת איש את ובעלך הלא ממך, ואני מחזיר ומבקש אותו אולי אמצא אותו ויתן לך גט, או שמא מת הוא ותנשא לאיש אחר, ומשום הכי יחיו אותי שלא יכשלו באיסור אשת איש, ומשום הכי תתקצית נמי לזה, בין שיאמר להם שהיא ספק אשת איש

(יג) ת דקשה לרש"י, הא אין שייך כאן הטבה רק שלא יתרגוהו, וזו הצלה ולא הטבה, ולכך פירש 'יתנו לי מתנות'. ואם תאמר דמשמע שאברהם רצה במתנות, והא לקמן גבי מלך סדום אמר (יד כ"א) 'אם מחוט ועד שרוך נעל לא אקח', אף על פי שמן הדין היה שלו שהרי נטלו מן המלכים אפילו הכי לא רצה במתנות, כל שכן במתנות חנם שאינו רוצה דכתיב (משל טו כ"א) 'שונא מתנות יחיה'. ונראה לי דמתנה מועטת רצה, על דרך כל הרוצה ליהנות בהנה כאלישע (ברכות כ"ד) דהיינו אכילה ושתיה ופונדק, והא ראינו דלקמן (יד כ"א) כתיב 'והרכוש קח לך', והשיב לו אברהם 'הרימותי ידי וגו' ולא תאמר אני העשרתי את אברהם: ועוד יש לומר, דהנשים חומדות מוון, ולכך אמר לה 'אמרי נא' וגו' כדי לפייסה, אבל לא היה בדעתו ליקח ממנו. ועוד יש לומר דעכשו לא היה לו עושר לכך היה

בְּחֻלָּה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִמְנַע אוֹתָהּ מִהֵם הָרִי זֶה בְּגֵדָר יָאוֹשׁ, וְכִדִּין לְסָטִים (בבא קמא קיד, א). וַיֵּשׁ לֹאמֹר שֶׁהִיָּתָה מִתְגַּרֶּשֶׁת בָּזֶה, דְּבִגְנֵינָח חִלּוֹת הַגְּרוּשִׁין הוּא עַל-יְדֵי שְׁפוֹרָשִׁים זֶה מִזֶּה, וְאִין צִרְךָ בְּגֵט - וְאִין בָּזֶה אֲסוּר אֵשֶׁת אִישׁ כִּי־אִם דָּבָר מְכַעֵר.

וּמִזֶּה שֶׁהַמְצָרִים הָיוּ מַעֲדִיפִים לְעִבּוֹר עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים - אֲסוּר אַחַד, וְלֹא עַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת - רַבּוּי אֲסוּרִים קְלִים (פנ"ל), מִכָּאֵן שֶׁשּׁוֹחֲטִים לְחֻלָּה בְּשִׁבְת - אֲסוּר מִיָּתָה, וְאִין מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ נִבְלָה - רַבּוּי לְאוּיִן.

שְׁפִיכוֹת דָּמִים וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת - הָיוּ שְׁוִים בְּחֻמְרָתָם, דְּבִשְׁנֵיהֶם הוּא אֲסוּר מִיָּתָה. אֵךְ בְּחֻלָּה, חִלּוֹל שְׁבֵת הוּא אֲסוּר מִיָּתָה, וְאִלוֹ אֲכִילַת נִבְלָה הוּא אֲסוּר לֹא, וּמִנְאִלָּן שְׁרַבּוּי לְאוּיִן דוֹחָה אֲסוּר מִיָּתָה?

וַיֵּשׁ לֹאמֹר, דְּבִאֲמָתָה הָיוּ יְכוּלִים לְעִבּוֹר עַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת לֹא חֲמֹר אֲסוּר מִיָּתָה, עַל-יְדֵי בִיאָה שְׁלֵא כְּדָרְכָּהּ, דְּבִגְנֵינָח אֵינוֹ נִהְרַג עָלֶיהָ, רַק שְׁמֻכְעֵר הַדָּבָר. וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה אֲפִילוֹ בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁבִּגְנֵינָח גָּדְרוּ עֲצָמָן מִן הָעֲרִיּוֹת.

עוֹד יֵשׁ לֹאמֹר בְּאִפְן אַחֵר: דָּאֵם הָיוּ הַמְצָרִים לֹאֲחִים אוֹתָהּ

♦ יום שני ו' מרחשון ♦

(יד) וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיֵּרְאוּ הַמְצָרִים אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־יָפָה הִוא מְאֹד:

נ"י וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה • הָיָה לוֹ לֹאמֹר "כְּבֹאֵם" מִצְרִימָה, אֲלֵא לִמַּד שֶׁהִטְמִין אוֹתָהּ בְּתִבְיָה, וְעַל-יְדֵי שֶׁתְּכַעֵר אֶת הַמָּכֶס, פִּתְחוּ וַיֵּרְאוּ אוֹתָהּ.

(טו) וַיֵּרְאוּ אוֹתָהּ שְׁרֵי פִרְעֹה וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל־פִּרְעֹה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעֹה:

נ"י וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל־פִּרְעֹה • הִלְלוּהָ בִּיגִינָה לֹאמֹר: 'הַגְּנִינָה' זֶה לְמַלְכָּה.

(טז) וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי לָוּ צֶאֱנָן וּבִקְרָ וַחֲמֹרִים וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְאֶתְנַת וּגְמָלִים:

נ"י וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב • פִּרְעֹה בַּעֲבוּרָהּ.

(יז) וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת־פִּרְעֹה בַּנְּגָעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׁרֵי אִשָּׁת אֲבָרָם:

נ"י וַיִּנְגַע ה' וגו' • בְּמַכַּת רֵאשִׁית לְקַח, שֶׁהַתְּשֻׁמִּישׁ קָשָׁה לוֹ (בראשית רבה). וְאֶת בֵּיתוֹ • בְּתַרְגוּמוֹ: וְעַל אֲנָשׁ

שפתי חכמים

(טו) א* דָּאֵם לֹא כֵן הָיָה לוֹ לֹאמֹר 'לִפְנֵי פִרְעֹה, או 'לְפִרְעֹה': הוֹכֵרָח לָזֶה, דִּי־יֵרְאוּ אוֹתָהּ שְׁרֵי פִרְעֹה מִיִּתְרָה הוּא, דְּמַהֲלִלוּהָ לִפְנֵי פִרְעֹה וְדָאִי רֵאשִׁית תְּחִילָה, אֲלֵא הִלְלוּהָ בְּאוֹתוֹ מַעֲמֵד תִּיכֵף. (דברי דוד: תורה טו)

(יז) ב עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מִיְּמֵי שְׁחִין הָיוּ, וְאִין לָךְ רַע מְבֹלֵם לְתַשְׁמִישׁ אֲלֵא רֵאשִׁית, וְכו' לְקַח פִּרְעֹה, דָּאֵם לֹא כֵן מִנָּא יָדַע שֶׁהָיָה אִשְׁתּוֹ שְׁמוֹד קָרָא לְאֲבָרָם: ג דָּאֵם לֹא כֵן 'אוֹדוֹת שְׁרֵי

עִיקְרָתָה, שֶׁהָרִי אֲבָרָהּ הָיָה מְבֻקֵּשׁ מִמֶּנָּה 'אֲמִירִי נָא אֲחֻזְתִּי אֵת', אִם כֵּן הָיָה הָיְתָה עֲבָשׁוֹ עִיקְרָתָהּ הַבֵּית, וְהָיָה לוֹ לֹאמֹר 'כְּבֹאֵם', כְּלֹאמֹר לְכָל הַפְּחוֹת לְהַשְׁוֹת שְׁרֵי לְאֲבָרָהּ, וְקָל לְהַבִּין: וּמַהֲרִי"א פִּירֵשׁ, דְּוָקָא הָכָא שְׁוִיךְ לְמִידָק הָכִי מִשּׁוּם דְּהָאִי קָרָא מִיְּרִי בְּשִׁרְיָה, דְּכִתִּיב וַיֵּרְאוּ הַמְצָרִים אֶת הָאִשָּׁה, דְּלֹא מִיְּרִי בְּאֲבָרָהּ מִיְּדִי, אֲבָל קָרָא קָמָא מִיְּרִי בְּאֲבָרָהּ, וְעוֹד דְּאִיהוּ חֲשׁוֹב טַפִּי: תורה טו

(יד) א וְקָשָׁה לָמָּה לֹא פִירֵשׁ רש"י זֶה לְעֵיל, עַל וַיֵּרְדוּ אֲבָרָם מִצְרִימָה' (פסוק י) וְעַל וַיְהִי בְּאֶשֶׁר הִקְרִיב לְבָא' (פסוק יא) הָיָה לוֹ לְהַקְשׁוֹת לָמָּה לֹא כָּתִיב וַיֵּרְדּוּ, (ויקרא) וְהִקְרִיבוּ, אֲלֵא מִשּׁוּם דְּפִשְׁטָא לִיָּה כִּינּוּ שְׁמוֹדִיר אֲבָרָהּ גַּם שְׁרֵי וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ בְּכָלֵל, כִּינּוּ שֶׁהוּא עִיקֵר הַבֵּית, אִם כֵּן הָכָא נִמְיָ גִּימָא הָכִי. וַיֵּשׁ לֹאמֹר דְּלִעֵיל לֹא קָשָׁה מִיְּדִי, מִשּׁוּם שֶׁאֲבָרָהּ הָיָה עִיקֵר וְלָכֵן תָּלָה הַכָּל בְּאֲבָרָהּ, אֲבָל הָכָא הָיְתָה שְׁרֵי

(יח) וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אֲשַׁתְּךָ הִוא:

(יט) לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחֹתִי הִוא וְאַקַּח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלֵךְ:

כ"י • קח וְלֵךְ • לא בְּאִימָלֶךְ שָׁאֵמַר לוֹ: "הִנֵּה אֲרָצִי לְפָנֶיךָ", אֲלָא אָמַר לוֹ: לֵךְ וְאַל תַּעֲמֹד, שֶׁהַמְצָרִים שְׂטוּפֵי זְמַנָּה הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל כג) "וְזָרְמַת סוּסִים וְזָרְמַתם".

(כ) וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פֶּרֶעַה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:

כ"י • וַיֵּצֵאוּ עָלָיו • עַל אוֹדוּתֵיךְ, לְשַׁלְּחוֹ וּלְשַׁמְרוֹ. וַיִּשְׁלְחוּ • כִּתְרָגוּמוֹ: 'וְאֶלְוִיאוֹ'.

יג (א) וַיַּעַל אַבְרָם מִמְצָרַיִם הִוא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הִנְגָּבָה:

כ"י • וַיַּעַל אַבְרָם וְגו' הִנְגָּבָה • לְבֹא לְדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שָׁאֵמַר לְמַעַלָּה: "הֲלוֹךְ וְנִסְעֵה הִנְגָּבָה", לְהֵר הַמּוֹרִיָּה, וּמִכָּל־מְקוֹם כִּשֶּׁהוּא הוֹלֵךְ מִמְצָרַיִם לְאֶרֶץ כְּנָעַן, מִדְּרוֹם לְצִפּוֹן הוּא מְהֻלָּךְ, שֶׁאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׂמוּכִית בְּמִסְעוֹת וּבְגִבּוּלֵי הָאֶרֶץ.

(ב) וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב: כ"י • כָּבֵד מְאֹד • טַעוֹן מִשְׁאוֹת.

(ג) וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שֵׁם אֱהֱלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי:

כ"י • וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו • כְּשִׁחֲזָר מִמְצָרַיִם לְאֶרֶץ כְּנָעַן, הָיָה הוֹלֵךְ וְלֵן בְּאַכְסָנִיּוֹת שֶׁלֵּן בָּהֶם בְּהִלְכָתוֹ לְמִצְרַיִם, לְמַדְךָ דְּרָךְ אֶרֶץ: שְׁלֹא יִשְׁנֶה אָדָם מֵאַכְסָנִיָּה שְׁלוֹ.

שפתי חכמים

בְּדְרוֹם הָיָה, דְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּדְרוֹמוֹ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא, וּבְדְרוֹמָה שֶׁל עוֹלָם, וְאִם כֵּן הָיָה לוֹ לומר וַיַּעַל אַבְרָהָם צְפוֹנָה, דִּהָא מִדְּרוֹם לְצִפּוֹן הָיָה נוֹסֵעַ, וְעַל זֶה פִּירַשׁ 'לְבֹא לְדְרוֹם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל' וְכו', וְקָל לְהִבִּין: תוֹרָה ב (ג) וּלְפִי פִירוּשׁ זֶה קָשָׁה אִם כֵּן הָיָה לוֹ לומר 'בְּמִסְעָיו', לָכֵן אָמַר 'דְּבַר אַחֵר בְּחִנְרָתוֹ' כו', וּלְדְבַר אַחֵר קָשָׁה, הָיָה לוֹ לומר 'וַיִּחְזוֹר לְמִסְעָיו', וְזֶה 'וַיֵּלֶךְ', לָכֵן

וַיִּשְׁלְחוּ כִּתְרָגוּמוֹ וְאֶלְוִיאוֹ, פִּירוּשׁ לְשַׁמְרוֹ. וְאֲחֵתִי קָשָׁה, מִנָּא לִיָּה לְתִרְגוּם לְפִרְשׁ כֵּן, וְלָכֵךְ פִּירַשׁ רַש"י (וְהָלַךְ פֶּסוּק א) 'כָּבֵד מְאֹד, טַעוֹן מִשְׁאוֹת', אִם כֵּן הוֹאִיל וְהַכְּתוּב מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ בְּשִׁבְחוֹ וְדַאי יִצְיָאָתוּ הָיָה גַם כֵּן דְּרָךְ כְּבוֹד, וְזֶה שֶׁמִּפְרָשׁ רַש"י מֵלֶת 'כָּבֵד מְאֹד' קוֹדֵם מֵלֶת 'וַיַּעַל אַבְרָם', שְׁלֹא עַל סֵדֶר הַקְּרָא: תוֹרָה א יג (א) הָ דְקָשָׁה לְרַש"י, דִּהָא אַבְרָהָם

מִיבְעֵי לִיָּה: הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֵׂה זֶה הַנֵּס בְּדֵי שִׂידֵע פֶּרֶעַה בְּשִׁבִּיל שְׂרָה הוּא נִלְקָה (נִחַלַת יַעֲקֹב): תוֹרָה יח (כ) דְּדָקְשָׁה לְרַש"י, אִי צָנָה אוֹתוֹ שׁוֹם דְּבַר אִם כֵּן הָיָה לוֹ לומר עַל מַה צָנָה אוֹתוֹ, לָכֵךְ פִּירַשׁ רַש"י 'עַל אוֹדוּתֵיךְ, לְשַׁלְּחוֹ וּלְשַׁמְרוֹ'. אֲבָל אֲבִיתִי קָשָׁה, מִנָּא לִיָּה שֶׁנָּה צָנָה (נִחַח), וְלִמָּא צָנָה שִׁנְיָחוּהוּ לִילָךְ לְשִׁלּוּם וְלֹא יַעֲבֹבוּהוּ, וּמִנָּא לִיָּה לְשַׁמְרוֹ, וְלָכֵךְ פִּירַשׁ רַש"י

(ד) אֶל־מִקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֹאשֹׁנָה וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבִרָם בְּשֵׁם יְהוָה:

וַיֹּאמֶר מִדְבָּרָא דִּי עֲבַד תַּמָּן בְּקִדְמִיתָא וַצְּלִי תַמָּן אֲבִרָם בְּשֵׁמָא דִּי:

כ"ט - אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֹאשֹׁנָה וַיִּקְרָא שֵׁם • וְאֲשֶׁר קָרָא שֵׁם אֲבִרָם בְּשֵׁם ה'. וְגַם יֵשׁ לוֹמַר, וַיִּקְרָא שֵׁם עֲבָדָיו בְּשֵׁם ה'.

♦ יום שלישי ז' מרחשון ♦

(ה) וְגַם־לְלוֹט הֶחֱלֵף אֶת־אֲבִרָם הִיָּה צֶאֱן־וּבְקָר וְאֶהֱלִים:

הַנֶּאֱמָר לְלוֹט דְּאָזִיל עִם אֲבִרָם הָיָה עֶאֱן וְתוֹרִין וּמִשְׁפָּנִין:

כ"ט - הֶחֱלֵף אֶת־אֲבִרָם • מִי גָרַם שֶׁהִתְהַלֵּךְ לוֹ זֹאת? - הִלִּיכְתּוּ עִם אֲבִרָם.

(ו) וְלֹא־נָשָׂא אַתֶּם הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת יַחֲדוֹ בִּיהִיָּה רְכוּשֶׁם רָב וְלֹא יָכֻלוּ לְשֶׁבֶת יַחֲדוֹ:

וְלֹא סוֹכְרֵת יִתְהוֹן אֲרַעָא לְמִיתָב בְּתֵדָא אֲרִי הָיָה קִנְיָהוֹן סָגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמִיתָב בְּתֵדָא:

כ"ט - וְלֹא־נָשָׂא אַתֶּם • לֹא הִיָּתָה יְכוּלָּה לְהִסְפִּיק מַרְעָה לְמִקְנֵיהֶם, וְלִשְׁוֹן קָצֵר הוּא, וְצָרִיף לְהוֹסִיף עָלָיו, כְּמוֹ "וְלֹא נָשָׂא אוֹתָם מַרְעָה הָאָרֶץ", לְפִיכָף כָּתֵב "וְלֹא נָשָׂא" בְּלִשׁוֹן זָכָר.

(ז) וַיְהִי־רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה־אֲבִרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה לֹט וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְזִי אֲזִי יֵשֵׁב בָּאָרֶץ:

וְהָיָה מִצּוֹתָא בֵּין רָעִי בְּעִירָה דְּאֲבִרָם וּבֵין רָעִי בְּעִירָה דְּלוֹט וַהֲפִנְעֵנָא וַהֲפִרְזָא בְּכֵן יִתִּיב בְּאֲרַעָא:

כ"ט - וַיְהִי־רִיב • לְפִי שֶׁהָיוּ רוֹעִיו שָׁל לֹט רָשָׁעִים וּמַרְעִים בְּהִמָּתָם בְּשָׂדוֹת אֲחֵרִים, וְרוֹעִי אֲבִרָם מוֹכִיחִים אוֹתָם עַל הַגָּזֵל, וְהֵם אוֹמְרִים: נִתְּנָה הָאָרֶץ לְאֲבִרָם וְלוֹ אֵין יוֹרֵשׁ, וְלוֹט יוֹרֵשׁ, וְאֵין זֶה גָּזֵל, וְהַכְּתוּב אוֹמֵר: "וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְזִי אֲזִי יֵשֵׁב בָּאָרֶץ", וְלֹא זָכָה בְּהִל אֲבִרָם עַדִּין (כ"ח).

(ח) וַיֹּאמֶר אֲבִרָם אֶל־לֹט אֶל־נָא תְּהִי מְרִיכָה בֵּינִי וּבֵינָךְ וּבֵין רָעִי וּבֵין רָעִיךָ כִּי־אֲנִישִׁים אֲחִים אֲנַחְנוּ:

וַיֹּאמֶר אֲבִרָם לְלוֹט לֹא כַּעַן תְּהִי מִצּוֹתָא בֵּינָא וּבֵינָךְ וּבֵין רְעוּתִי וּבֵין רְעוּתְךָ אֲרִי גוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:

שפתי חכמים

אֲפֻשֶׁר זֶה שֶׁהָאָרֶץ אֵינָה יְכוּלָּה לְסַבּוֹל וְלִישָׂא בְּנֵי אָדָם, לְכָף פִּירֵשׁ לְהִסְפִּיק מַרְעָה, רוֹצֵה לֹמַר דִּינָשָׂא קָאִי אַמְרָעָה, וּמַרְעָה לִשְׁוֹן זָכָר: תוֹרָה ז'
(ז) כ רוצה לפרש למה היה הריב ולמה נאמר עתה וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְזִי אֲזִי יֵשֵׁב בָּאָרֶץ, לְכֵן פִּירֵשׁ "שֶׁהָיוּ" וְכו', וְהַכְּתוּב אוֹמֵר "וַהֲפִנְעֵנִי", פִּירוּשׁ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּה מְשִׁיב זֶה. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת הִיָּה לָהֶם לֹמַר עַדִּין אֲבִרָם מוֹלִיד יוֹרֵשׁ, דִּישׁ לֹמַר דְּעִדִּיפָא מִיָּנִיָּה קֶאֱמַר, דְּאִפִּילוּ לְדִידְהוּ שְׂלֵא יָדְעוּ שְׁסוּפּוֹ הוֹלִיד מִכָּל מְקוֹם הָרִי הַכְּנַעֲנִי וְכו', ל דָּאם לֹא כֵן יִתֵּן לָהֶם אֲבִרָם רְשׁוּת לְרַעוּת בְּכָל מְקוֹם שִׁיְרָצוּ. (גור אריה: תוֹרָה ח

ז) פִּירֵשׁ "אָרֶץ מִצְרַיִם" וְכו', בְּלוֹמַר 'מִנְגַּב' קָאִי עַל מִצְרַיִם, וְקָל לְהַבִּין: תוֹרָה ז'
(ד) ח רצונו לתרגם שלא תקשה בין דְּכָבֵר עָשָׂה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שֵׁם, אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר גַּם כֵּן וַיִּקְרָא שֵׁם וְכו', לְכֵן פִּירֵשׁ וְאֲשֶׁר קָרָא שֵׁם וְכו' רצונו לומר דְּקָרָא רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ לְאִיזָה מְקוֹם הוֹלֵךְ, לְמִקְוֶה דְּקָרָא שֵׁם כְּבָר בְּשֵׁם ה': תוֹרָה ז'
(ה) ז דְּקָשָׁה לְרַשׁ"י דִּהָא כְּבָר כְּתִיב (פסוק א) וַיַּעַל אֲבִרָם וְכו' וְלוֹט עֲמוֹ: תוֹרָה ז'
(ו) י דְּקָשָׁה לְרַשׁ"י דְּהָרִי הָאָרֶץ עַל הָרֹב בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, וְאִם כֵּן לֹא הִיָּה לוֹ לֹמַר 'נָשָׂא' לִשְׁוֹן זָכָר, וְעוֹד קָשָׁה וְכִי

צָרִיף גַּם כֵּן לְפִירוּשׁ הַרְאִשׁוֹן (מַהֲרָשֶׁל): לְמִדָּה דְּרַךְ אָרֶץ, שְׁמִידָה שֶׁהִשְׁגִּיחַ יָדוֹ פָּרַע וְלֹא הִשְׁמִיט אֶת עֲצָמוֹ מִלְּפָרוּעַ. עוֹד יֵשׁ לֹמַר שֶׁהַכְּתוּב בָּא לְהוֹדִיעַ שְׁנִיתִיָּמָה הִהָבְטָה וְאֲבִרָכָה בְּמִמוֹן: (נִחֲלַת יַעֲקֹב) דְּקָשָׁה דְּפִסּוּק מִהִפָּךְ הַסֵּדֶר, דְּמִתְחִילָה אָמַר "וַיַּעַל אֲבִרָם" וְכו', וְהַפְסִיק מִלְּטִיִּים סֵדֶר מִסְּעוֹ, וְהַזְכִּיר כְּסָפוֹ וְזָהָבוֹ, וְאַחֵר כִּף חוֹר לְהַגִּיד דְּרָכּוֹ, וְעוֹד שְׁסִיִּים (לְהֵלֹךְ פִּסּוּק ח) וְגַם לְלוֹט וְכו' שֶׁפִּירֵשׁ וְרַשׁ"י מִכָּח אֲבִרָם הִיָּה לוֹ גַּם כֵּן עוֹשֶׁר, וְהִיָּה רָאוּי לְהַזְכִּיר רְכוּשֶׁם יַחֲדָה, אֲלֵא כִּי, כֵּאֵן הוֹצִירָה לְמַעוֹת שְׂיוֹכֵל לִלְךָ לְמַסְעָיו לְפָרוּעַ הַקְּפוּתָיו (נֶאֱמָר לִי, יַעֲקֹב טְרוּיוֹשׁ): ז דְּקָשָׁה לְרַשׁ"י וְהָא לְעִיל כְּתִיב 'וְהִנְגִּבְהוּ', וְעַל

כ"ט אֲנָשִׁים אֲחִים ב'. קרובים, ומדרש אגדה: דומין בקלסתר פנים.

ט הלא כל ארעא קדמך אתפרש בען מלוחי
אם את לצפונא ואנא לדרומא ואם את
לדרומא ואנא לצפונא:

(ט) הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם
השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה:

כמו: "ואשמאילה", אשמאיל את עצמי. ואם
תאמר: היה לו לנקד 'ואימינה', כך מצינו במקום
אחר: (שמואל ב יד) "אם אש להימין" ואין נקוד
להימין.

כ"ט אם השמאל ואימינה. בכל אשר תשב
(ואשב), לא אתרחק ממך, ואעמד לך למגן ולעזר,
וסוף דבר העצה לו, שנאמר: (לקמן יד) "וישמע אברהם
כי נשבה אחיו וגו'". ואימינה. אימין את עצמי,

יונק לזוט את עינוהי וחזא את כל מישר
ירדנא ארי כלה בית שקינא קדם חבלות יי
ית סדום וית עמרה בגינתא דיי בארעא
דמצרים מטי לצער:

(י) וישאל לזוט את עינוהי וירא את כל כפר הירדן כי
כלה משקה לפני שחת יהוה את סדם ואת עמרה
בגן יהוה בארץ מצרים באכה צער:

צער. עד צער. ומדרש אגדה דורשו לגנאי: על
שחיו שטופי זמה, בחר לו לזוט בשכונתם. במסכת
הוריות.

כ"ט כי כלה משקה. ארץ נחלי מים. לפני שחת
ה' את סדם ואת עמרה. היה אותו מישור. בגן
ה'. לאילנות. בארץ מצרים. לזרעים (כ"ד). באכה

יא ובחר לה לזוט את כל מישר ירדנא ונטל
לזוט מלקדמין ואתפרשו גבר מלוח אחוהי:

(יא) ובחר לו לזוט את כל כפר הירדן ויסע לזוט
מקדם ויפרדו איש מעל אחיו:

כ"ט כפר. מישור, בתרגומו. מקדם. נסע מאצל אברהם (מפונקיה) והלך לו למערכו של אברהם, נמצא נוסע

שתי חכמים

באחרונה, בארץ מצרים בגן ה', שאם
היא בגן ה' פשיטא שהיא בארץ
מצרים, לזה אמר שהדמיון הוא בשני
דברים וכו'. (ר' יעקב קניאל): דקשה ליה
דהא אלו עיירות מארץ ישראל הם,
והאיק תלה הגדול בקטן שאמר שכבר
הירדן הוא בארץ מצרים, והלא ארץ
ישראל עדיפא. ועל זה תירץ לזרעים,
דבנה ארץ מצרים מעולה (נחל
יעקב): תורה יא

(יא) ב דקשה לרש"י כי בית אל בצפון
הנה, בדכתיב לעיל (יב ט) ויסע אברהם
הלוך ונסוע הנגבה, שמע מנה דבית
אל בצפון היה, ואם בן הנה ליה
למימר ויסע לזוט מצפון, לכן פירש
וכו: כתב הרא"ם, ותימא שמגבולי
הארץ נראה שכבר הירדן במורחה
של ארץ ישראל ובית אל תוף ארץ
ישראל, נמצא שהחולף מבית אל,
שהיה אברהם דר שם, אל כפר הירדן,
הולך מאצלו למורחו הוא, וצריך עיון:
ויש לומר כי כפר הירדן היה מישור

נחלי מים, וקראם בלשון 'משקה' מפני
שמהם תהיה ההשקאה: ע רצונו
לפרש דהאי 'לפני שחת ה' וגו' הוא
דבוק עם 'בגן ה' בארץ מצרים', דאין
לפרש 'לפני שחת' דבוק עם 'כלה
משקה', דמה בא להודיענו דהא כבר
כתיב וישאל לזוט את עינוהי וזה היה
לפני שחת ה', אלא על כרחיך דבוק
הוא למטה: רש"י דייק מדכתיב
בפרשת בראשית (כ ה) ויסע ה' אלהים
גן בעדן וגו' ויצמח ה' אלהים מן
הארמה כל עץ וגו', אם בן שמע מינה
הכי דכתיב 'גן' מייירי גן לאילנות. ומה
שכתב רש"י 'וכאן בארץ מצרים לזרעים', דייק
מדכתיב בפרשת עקב (דברים יא ט) 'לא
בארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם
אשר תזרע את זרעך', אם בן שמע
מינה שארץ מצרים ארץ זרעים היה
(הרא"ם מורח): לפי שנראה שאלו
הדמיונות הם לדרך אחד, ואם בן די
שיאמר הטוב שבכולם, ואם ירצה
לומר שניהם הנה ליה למימר היפה

(ח) מ דקשה לרש"י והא לא אחים
היו אלא קרובים. ולפי המדרש צריך
לפרש ד'אחים' כמו 'באחים': ולכן
בשאתה תלך עם הבחמות שלך
לרעות בשדות אחרות, הרועה יסבור
שאני הוא. (נחל יעקב): תורה ט

(ט) ב דקשה לרש"י, דאברהם אמר
'אנשים אחים', ועבשיו אמר 'אם
השמאל ואימינה', דמשמע שרצה
להתרחק כי יש אינה שנאה ביניהם,
וקשה מי מוליד השנאה והלא לא היה
ריב ביניהם, לכן פירש לא אתרחק
וכו: אמר זה לפי שנראה שאלו
המלות ואם השמאל וגו' מיותרות, שדי
שיאמר 'הפרד נא מעלי', לכן פירש
לא אתרחק וכו', ושם תאמר מה היה
צריך להבטיחו על זה, לזה אמר
לעמוד למגן וכו' (ר' יעקב קניאל): תורה י

(י) ב דקשה לרש"י ד'משקה' לשון
מפעיל הוא, ומאי מפעיל שיער הכא,
ועוד שאין הכונה פה על ההשקאה רק
על הנחלים שבו, ועל זה פירש 'ארץ

שיעור יומי ליום שלישי ז' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – יג – פרשת לך-לך

ממזרח למערב. ומדרש אגדה: הסיע עצמו מקדמונו^א של עולם, אמר: אי אפשי לא באברם ולא באלהיו.

(יב) אברם ישב בארץ-כנען ולוט ישב בערי הכפר
ויאהל עד-סדם:
יב אברם יתב בארעא דכנען ולוט יתב
בקירי מישרא ופרס עד סדום:

כ"י • ויאהל • נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום.

(יג) ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד:
יג ואנשי דסדום בישין בממונהון וחקבין
בגויתיהון קדם יי לחדא:

כ"י • ואנשי סדם רעים • ואף-על-פי-כן לא נמנע
לוט מלשכן עמם • ורבותינו (יבמא לח) למדור מכאן:
(משלי ט) "ושם רשעים ירקב" • רעים • (סנהדרין קט)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 42)

ב'משל' שם מפרש רש"י שאין מזכירים שם רשע (רקבון
עולה בשמים, שאין אדם חפץ להזכיר שמו, והוא משתכח
מאליו), ומכאן למדו שפאשר מזכירים שמו מגנים אותו.
ורבותינו למדו מכאן, שם רשעים ירקב (רש"י יג, ג)

(יד) ויהוה אמר אל-אברם אחרי הפרד-לוט מעמו
שא נא עיניך וראה מן-המקום אשר-אתה שם
צפנה ונגפה וקדמה וימה:
יד וי' אמר לאברם בחר דאתפרש לוט
מעמה זקוף כען עינך ויחי מן אתרא דאת
תמן לצפונא וילדומא ולמדינתא
ולמערכא:

כ"י • אחרי הפרד-לוט • כל זמן שהרשע עמו, הנה הדבור פורש ממנו.
(ולעיל שנהי לוט אצלו וכתוב: "ורא ה' אל
אברם", באותה שעה^ב כשר היה, וקל להבין) •

שתי חכמים

'חלק' (סנהדרין קט) דגבי יוסף בתיב (להלן
לט א) 'ואיך אעשה הרעה הגדולה
הזאת, והתם מיירי בגוף. וכתוב
בפ'קשת תצא (דברים כד טו) גבי שכיר
'לא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא',
והתם מיירי בממון. והתרגום אונקלוס
תירגם להיפך על פי ברייתא (שם
ט טו, והיינו בממון. וגבי יוסף בתיב
והלן לט א) 'וחטאתי לאלהים', והיינו
בגוף: (ה)הא דלא פירש בפירוש
המתרגם, (ול"ו וראה לו) דהרב נמשך
אחר מה שפירש לעיל (פסוק י) מדרש
אגדה (על) שהיו שטופים בזמה בחר לו
לוט בשכונתם, לכן מסתברא להקדים
חטא של שטופי זמה לחטא הממון
(נחלת עקב): תורה יד

(יד) ת כמו שמוכח מתוך פירוש רש"י
שפירש לעיל (שם) על שהיו שטופי זמה
בחר לו לוט בשכונתם, וזה בא לו מפני

ונטה מן הכפר עד סדום: תורה יג
(יג) ר' רצונו לומר, מדכתיב 'ואנשי
סדם רעים וחטאים', ולא צריך
למכתב כלל, אלא משום דצריך
להזכיר אנשי סדם בדכתיב 'ויאהל
עד סדם', כתב נמי 'ואנשי סדם רעים
וחטאים', ומזה למד שלמה ע"ה דשם
רשעים ירקב, דצריך לזכור אותם
לרעה: אף על פי שפסוק הוא במשלי
בהדיא, מפל מקום מי איכא מידוי
דכתיבי בפסוקים דלא רמיזא
באורייתא, ובכאן הוא נרמז. ונראה לי
לדייק הלשון שאמר 'שקלמו מכאן',
דחכי פירושו: אילולי האי קרא לא
היה ידעין פירוש ד'שם רשעים ירקב',
דאיכא למימר היינו דלא מסקינן
בשמיהו, אבל מכאן למדו דעיקר
פירושו שצריך להזכיר גנותן כמו
הכא שמזכיר 'ואנשי סדם רעים' וגו'
(נחלת עקב): ש' וילפינן ליה בגמרא בפרק

גדול, והולך ומתפשט לתוך ארץ
ישראל עד שהיה סמוך לירושלים
שהוא רחוק מבית אל והוא תוך ארץ
ישראל, כי כבר הירדן היה סמוך
לסדום שאינו רחוק כל כך מירושלים
ודו"ק, נראה לי: ונראה לי לתרץ גם
מה שאמר 'ויפרדו איש מעל אחיו',
שאין צריך, שכבר נאמר 'ויסע לוט
מקדם מן אברם', אלא דלוט בחר לו
בשכונת סדום לפי שהיו שטופי זמה,
והיה לו בוש מלאכה לילך לשם
ומתירא מפני אברם, על כן פירש
והלך לצד מערב, וכו' ו'ויפרדו איש
מעל אחיו', ובהיותו בדרך הלך משם
לצד מזרח דרך אחר שלא יהיה אצל
אברם (דברי יוח' ז) דאם לא כן 'ויסע
לוט מאברם' מיבעי ליה, שהרי היו
יושבין יחד ונסע לוט ממנו (קצור
מנח"ס): תורה יב
(יב) ק כלומר, דהרבה אהלים היו לו

שיעור יומי ליום רביעי ח' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יד - פרשת לך-לך

עא (טו) כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנָנָה וּלְזָרְעָךָ עַד־עוֹלָם:

טז וְאֲשׁוּי יֵת בְּנִיךָ סְגִיאוֹן כְּעֶפְרָא דְאֶרְעָא כְּמָא דִּי לֹא אֶפְשָׁר לְגַבַּר לְמַמְנֵי יֵת עֶפְרָא דְאֶרְעָא אִף בְּנִיךָ לֹא יִתְמַנּוּן:

כז אֲשֶׁר אִם־יֻכַּל אִישׁ • בָּשָׂם שָׂאִי אֶפְשָׁר לְעַפֵּר לְהַמְנוֹת, כִּף זֶרְעָךָ לֹא יִמָּנֶה.

יז קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְכָּהּ וּלְרַחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְנָנָה:

יח וַיֹּאחֶל אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיְבִן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה:

כז אֲמִי • מִמְרָא • שָׁם אָדָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ל ע' 63 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

לשם שמנים - ותנו לא

בשורת ארץ ישראל - היינו, בקשר עם צרכיו שלו, זה שיהיה לו זרע ונחלה בארץ; המזבח השני נבנה במטרה נשגבה יותר, פפרת עוונות - "שעתידין להכשיל על עון עון והתפלל עליהם"; ואילו במזבח השלישי יש מעלה יתירה, שהוא נבנה לשם שמנים בלבד, בלי שום פונה של תועלת לאדם.

וזהו שרש"י אינו מפרש כלום בטעם בגיט מזבח זה, כי אברהם לא בנה אותו לשם פונה "צדדית" אלא רק לכבודו יתברך, ותנו לא מיד.

ויומתק לפי־זה מקום המזבח - חברון: 'חברון' מלשון חיבור (זח"א קכב, ב (מהנ"ע). קכה, א. ועוד); ואמיתית הקשר והחיבור עם הקב"ה הוא פאשר האדם אינו חושב על תועלת לעצמו אלא מכון אף ורק לכבודו יתברך.

"וַיֹּאחֶל אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיְבִן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה" (יג, יח)

לעיל מיניה מספר הכתוב על שני מזבחות שבנה אברהם (יב, זח), ורש"י במקום מפרש הטעם לבגית מזבחות אלה. על המזבח הראשון הוא מפרש שבנאו אברהם "על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל", ועל המזבח השני (שבנה בסמיכות ל'ע') כתב: "נתנבא שעתידין בגיו להכשיל שם על עון עון והתפלל שם עליהם".

ומעתה יש לתמוה, למה בנדון־דידן - המזבח השלישי שבנה בחברון - שתק רש"י ולא נתן שום טעם לבגית מזבח זה?

ויש לבאר, שמזבחות אלו נבנו בהדרגה, באופן מן הקל אל הכבד:

את המזבח הראשון בנה אברהם "על בשורת הזרע ועל

♦ יום רביעי ח' מרחשון ♦

יד (א) וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל מֶלֶךְ־שֹׁנַר אֲרִיז מֶלֶךְ אֶלְסַר בְּדַרְלַעְמַר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹיִם:

א וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל מֶלֶךְ אֶלְסַר בְּדַרְלַעְמַר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹיִם:

שפתי חכמים

שהיה במצרים שהיו שטופי זימה למד עצמו מקדמונו של עולם, משמע דקודם לכן צדיק היה: תורה טו (להלן פסוק כד) 'עבר אשכול וממרא': תורה א

זש"י אִמְרָפֶל. הוא נמרד שאמר לאברהם: 'פל לתוף בִּבְשֵׁן הָאֵשׁ' (ב"ר). מֶלֶךְ גוֹיִם • מְקוֹם יֵשׁ שְׁמוֹ וְהַמְלִיכוֹ אִישׁ עָלֵיהֶם, וְשְׁמוֹ תִדְעַל (בראשית רבה).

(ב) עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בְּרַעַל מֶלֶךְ סֹדֶם וְאֶת־בְּרַשַׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה שְׂנֵאָב מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשְׂמֵאֲבֵר מֶלֶךְ צִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בָּלַע הִיא־צַעַר:

זש"י בְּרַע • רַע לְשָׂמִים וְרַע לְבְרִיּוֹת. בְּרַשַׁע • שְׂנֵאָב • שׂוֹנֵא אָבִיו שִׁבְשָׁמִים. שְׂמֵאֲבֵר • שֵׁם אָבִר לְעוֹף וְלִקְפוּץ וְלִמְרֹד בְּהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוא. בָּלַע • שֵׁם הָעִיר.

(ג) כָּל־אֱלֹהִים חִבְּרוּ אֶל־עַמְּקֵי הַשָּׁדִים הוּא יָם הַמֶּלַח: גַּל אֵלִין אֲתַפְנְשׁוּ לְמִישֵׁר חֲקִלָּא הוּא אֲתַר יָמָא דְמִלְחָא:

זש"י עַמְּקֵי הַשָּׁדִים • כֶּף שְׁמוֹ, עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ בּוֹ שְׂדוֹת הַרְבֵּה, וּמִדְרָשִׁי אֲגָדָה יֵשׁ הַרְבֵּה. הוּא יָם הַמֶּלַח • לְאַחַר זְמַן נִמְשַׁךְ הַיָּם לְתוֹכוֹ וְנִנְעָשָׂה יָם

(ד) שְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדָרְלֶעֶמֶר וְשִׁלְשִׁי עֲשָׂרָה שָׁנָה מָרְדּוּ:

זש"י שְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ • חֲמִשָּׁה מַלְכִים הָלְלוּ אֶת כְּדָרְלֶעֶמֶר.

(ה) וּבְאַרְבַּעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֶעֶמֶר וְהַמְלָכִים יֹאשִׁר אֹתוֹ וַיִּכּוּ אֶת־רַפָּאִים בְּעִשְׂתֵּרֶת קִרְנִים וְאֶת הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֶת הָאִימִים בְּשׁוּה קִרְיָתִים:

זש"י וּבְאַרְבַּעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה • לְמִדְרָגָה. בָּא כְּדָרְלֶעֶמֶר • לְפִי שֶׁהוּא הָיָה בַּעַל הַמַּעֲשָׂה, נִכְנָס בְּעִבִּי הַקּוֹרָה. וְהַמְלָכִים וְגו' • אֵלֶּה שְׁלֹשָׁה מַלְכִים. הַזּוּזִים • הֵם זְמוּזִימִים.

שפתי חכמים

יָם לְתוֹכוֹ, דָּאֵם כֵּן בּוֹ יָם מִיבְעֵי לִיָּה: תוֹרָה ד
(ה) ח רְצוֹנוֹ לומר בְּמִלַּת 'לְמִדְרָגָה' שֶׁלֹּא תִפְרֹשׁ הַמִּקְרָא כֵּן, שְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ, וּבְשִׁלְשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה לְעָבְדוֹן מָרְדּוּ, וּבְאַרְבַּעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה לְעָבְדוֹן כְּדָרְלֶעֶמֶר וְגו'. דָּאֵם כֵּן הָיָה לִיָּה לְמִימֹר וּבְשִׁלְשׁ עֲשָׂרָה כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב אַחֵר כֶּךָ וּבְאַרְבַּעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה, לְכָר מִפְּרֹשׁ 'לְמִדְרָגָה' רֹצֵה לומר דְּמָה שֶׁכְּתוּב וְשִׁלְשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה מָרְדּוּ לֹא קָאִי אֲאוּתָן שְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה דְלַעֲלִיל, אֲלֵא שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה בְּפִנֵּי עֲצָמָן מָרְדּוּ, וְעַל אוֹתָן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה אָמַר אַחֵר כֶּךָ וּבְאַרְבַּעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה: תוֹרָה ו

וְדָאִי מַה שֶׁהוֹכִיר הַכְּתוּב שְׁמוֹת שֵׁל מַלְכִים אֵלֶּה לְהוֹרוֹת עַל רִשְׁעָתָם, וְאַפְשָׁר שֶׁמֶלֶךְ צַעַר לֹא הָיָה רִשָּׁע וְשְׁמוֹ לֹא הָיָה מוֹכִיחַ עַל רִשְׁעוֹ כִּמוֹ שֶׁאָמַר בְּלוּט (וְהָיָה לוֹ ס) 'אִמְלִיטָה בָּא' וְגו', כְּדִפְרִישׁ רִשִׁי שֵׁם: תוֹרָה ג
(ג) ח רְצוֹנוֹ לומר לְפִי שֶׁכְּתוּב 'הַשָּׁדִים בְּהִיא הִיִּדְעָה, וְלֹא פִירֵשׁ הַכְּתוּב בְּאִיזָה מְקוֹם הָיָה זֶה עַמְּקֵי הַשָּׁדִים, לְכֵן פִּירֵשׁ וכו' (ר' שְׁמוּאֵל אֱלִמְשִׁינִי: וְנִרְאָה לִי דְהִרְבַּ פִּירֵשׁ שֵׁם הָעֵצָם שֶׁלֹּא עַל שֵׁם הַתּוֹאֵר שְׁבוּ, וְהָכִי פִירוּשׁוֹ: עַמְּקֵי הַשָּׁדִים כֶּךָ שְׁמוֹ, וְאִין לוֹ שֵׁם עֵצָם אַחֵר (נִחַלַת עֵצָב) וְכִי לֹא יִתְכַּן שִׁיִּהְיָה עַמְּקֵי יוֹם בְּזִמְן אַחֵר: פִּירוּשׁ, כִּי מִלַּת 'הוּא' מוֹרָה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ הָיָה יָם, לֹא שֶׁנִּמְשַׁךְ

יָד (א) ב דִּקְשָׁה לְרִשִׁי, וְהָא נִמְרֹד מֶלֶךְ שְׂנַעַר הָיָה, כְּדִכְתִּיב (לְעִילִי) וְתִהְיֶי רִאשִׁית מִמְּלִכְתּוֹ בְּכָל, וְהוּא שְׂנַעַר: תוֹרָה ב
(ב) ג רְצוֹנוֹ לומר דְּעָשָׂה לוֹ בְּנִפְיִם לְעוֹפִי: הָא דְנָתַן טַעַם עַל שְׂנֵאָב וְשְׂמֵאֲבֵר, מִשּׁוּם דְּכִבּוּלֵם כְּתִיב 'וְאֶת, וְאֶצְלָם לֹא כְּתִיב כְּלוּם, אֲלֵא דִקָּא מִשְׁמַע לָן שְׂדוּמִין זֶה לָזֶה בְּרִשְׁעוֹת (דְּבִי דוּר): דִּי דִיִּיק רִשִׁי מִדְּכְתִּיב 'בָּלַע הִיא צַעַר', דָּאֵם הוּא שֵׁם אָדָם לֹא שִׁיִּיק לְמִימֹר 'הִיא צַעַר'. וְאִין לְהַקְשׁוֹת מִנָּא לִיָּה לְרִשִׁי שֶׁהַכְּתוּב הוֹכִיר שְׁמוֹתָם שֵׁל מַלְכִים אֵלֶּה לְהוֹדִיעַ רִשְׁעָתָם וְדָרֵשׁ שְׂנֵאָב שׂוֹנֵא אָבִיו וכו'. יֵשׁ לומר מִדְּלֹא הוֹכִיר בְּקָרָא גַם כֵּן שְׁמוֹ שֵׁל מֶלֶךְ צַעַר, אֲלֵא

(ו) וְאֶת־הַחֲרִי בְּהֶרֶם שְׁעִיר עֵד אֵיל פֶּאֶרְן אֲשֶׁר
עַל־הַמִּדְבָּר:

כ"י בְּהֶרֶם • בְּהַר שְׁלֵהֶם. אֵיל פֶּאֶרְן • כְּתָרְגוֹמוֹ
'מִישׁוֹר'. וְאוֹמֵרֵט אֲנִי שְׁאִין 'אֵיל' לְשׁוֹן מִישׁוֹר, אֵלָא
מִישׁוֹר שֶׁל פֶּאֶרְן 'אֵיל' שְׁמוֹ, וְשֶׁל מִמְּרָא 'אֵלֹנִי'
שְׁמוֹ, וְשֶׁל יֶרֶדֶן 'כְּפָר' שְׁמוֹ, וְשֶׁל שְׁטִים 'אֵבֶל' שְׁמוֹ:

(ז) וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־עֵין מִשְׁפָּט הוּא קִדְשׁ וַיִּכּוּ
אֶת־כָּל־שָׂדֶה הָעֵמֶלְקִי וְגַם אֶת־הָאֹמְרִי הַיֹּשֵׁב
בְּחֻצָּצֵן תָּמָר:

כ"י עֵין מִשְׁפָּט הוּא קִדְשׁ • עַל שֵׁם הָעֵתִיד,
שְׁעֵתִידִין מִשָּׁה וְאַחֲרָן לְהַשְׁפֵּט שָׁם עַל עֶסְקֵי אוֹתוֹ
הָעֵין, וְהֵם "מִי מְרִיבָה". וְאוֹנֶקְלוֹס תִּרְגְּמוֹ כְּפִשְׁוֹט:
מָקוֹם שֶׁהָיוּ בְּנֵי הַמִּדְיָנָה מִתְקַבְּצִים שָׁם לְכָל מִשְׁפָּט.

(ח) וַיֵּצֵא מִלֶּךְ־סֹדֶם וּמִלֶּךְ עַמֻּרָה וּמִלֶּךְ אֶדְמָה וּמִלֶּךְ
צִבּוֹיִם וּמִלֶּךְ בִּלְע הוּא־צֶעֶר וַיַּעֲרֹכוּ אֹתָם מִלַּחְמָה
בַּעֲמֻק הַשָּׂדִים:

(ט) אֵת כְּדָרְלָעֶמֶר מִלֶּךְ עֵילָם וְתִדְעֵל מִלֶּךְ גּוֹזִים
וְאִמְרָפֶל מִלֶּךְ שִׁנְעָר וְאַרְיוֹף מִלֶּךְ אֶלְסַר אַרְבַּעַה
מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה:

כ"י אַרְבַּעַה מְלָכִים וְגו' • וְאַף־עַל־פִּי־כֹךְ נִצְחוּ הַמּוֹעֲטִים, לְהוֹדִיעַ שְׁגִבּוּרֵיהֶם הָיוּ, וְאַף־עַל־פִּי־כֹן לֹא
נִמְנָע אַבְרָם מִלְּרֹדֶף אֲחֵרֵיהֶם.

(י) וַעֲמֻק הַשָּׂדִים בָּאֵרֶת חֲמֹר וַיִּנָּסוּ מִלֶּךְ־סֹדֶם
וְעַמֻּרָה וַיִּפְלוּ־שָׁמָּה וְהַנְּשָׂאִים הָרָה נָסוּ:

כ"י בָּאֵרֶת בָּאֵרֶת חֲמֹר • בָּאֵרֹת הָרְבָה הָיוּ שָׁם
שְׁנוּטְלִין מִשָּׁם אֲדָמָה לְטִיט שֶׁל בִּנְיָן. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה,
שֶׁהָיָה הַטִּיט מְגֻבֵּל בָּהֶם וְנִנְעָשָׂה נֹס לְמֶלֶךְ סֹדֶם שֶׁיֵּצֵא

שפתי חכמים

שְׁמָה, הָיָה לוֹ לְכַתּוּב 'וַיִּשְׁבְּעוּ שְׁמָה',
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִדְבָּר ל"ח א) 'וַיִּשְׁבְּעוּ יִרְמְיָהוּ
בְּטִיט', וְעוֹד קִשָּׁה בֵּינוֹ דְּחִמְרָה הָיָה לָמָּה
לֹא מָתוּ שָׁם כְּשֶׁשְׁבְּעוּ בַּחֲמֹר דְּהֵיִינוּ
טִיט, לְכֹן פִּירֵשׁ בָּאֵרֹת הָרְבָה שְׁנוּטְלִין
מִשָּׁם אֲדָמָה לְעִשּׂוֹת חֲמֹר: מ' דְּלִפְרוּשׁ
רַשְׁיוֹן קִשָּׁה דְּבָאֵרֹת חֲמֹר' מִשְׁמַע
שֶׁתְּמִיד הָיוּ מְלָאִים טִיט, לְכֹן אָמַר

פִּירוּשׁוֹ 'מִישׁוֹר', לְכֹן פִּירֵשׁ 'וְאוֹמֵר אֲנִי'
וכו': תוֹרָה ז
(ט) ב' דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי לָמָּה צְרִיף לְמִימֵר
'אַרְבַּעַה', וְכִי לֹא רָאִינוּ דְּאַרְבַּע הֵם,
לְכֹן פִּירֵשׁ אֵף עַל פִּי וכו': תוֹרָה י
(י) ל' דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי כִּפֹּל לְשׁוֹן 'בָּאֵרֹת
בָּאֵרֹת', וְעוֹד קִשָּׁה בֵּינוֹ דְּבָאֵרֹת שֶׁל
חֲמֹר הָיָה שָׁם אִם כֹּן לָמָּה כְּתִיב 'וַיִּפְלוּ

(ו) ז' דִּיִּיק מִדְּכְתִּיב הָכָא 'רְפָאִים'
'וְאִימִים', וְכְתִיב גְּבִייהוּ 'הוֹזִינִים',
וּבְפִרְשֵׁת דְּבָרִים (כ יא) כְּתִיב 'רְפָאִים'
'וְאִימִים' וְזִמְזוּמִים, וְדָאִי הוֹזִינִים הֵינִינוּ
זִמְזוּמִים: י' דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי וְהָלָא עַל
מֵלֶת 'אֵלֹנִי מִמְּרָא' נִמִּי מִתְרַגֵּם
'מִישׁוֹר' (לְעֵיל פִּסְקוֹ יג), וְאִם כֹּן אִם חֲדָ
מִנְיָהוּ פִּירוּשׁוֹ 'מִישׁוֹר' וְדָאִי הִשְׁנִי לֹאֻ

והרי "הרה" כמו להר, או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא שכל אחד נס באשר מצא הר תחלה. וכשהוא נותן ה"א בראשה לכתב ההרה, או המדברה, פתרונו כמו אל ההר, או כמו לההר (להר), ומשמע לאותו הר הידוע ומפרש בפרשה.

הרה נסו • להר נסו, הרה כמו להר, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. ויש חלוק בין הרה לההרה, שה"א שבסוף התבה עומדת במקום למ"ד שבראשה, אבל (ספרים אחרים: זו) אינה עומדת במקום למ"ד ונקודה (ספרים אחרים: נקודה) תחתיה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות עמ' 1 ו עמ' 46)

המלחמה, נפלו לתוך בארות החמר, ואלו אלו שנשארו בהר - נמלטו. ולפי זה ימתק מוה שמעתיק בדבור-המתחיל גם תבת "נסו".

להר נסו. הרה, כמו להר (רש"י יד, י)
לא פרש כן על מוה שנאמר לעיל "ללכת ארצה כנען". ויש לומר, שבא למודנו שלא נפרש "והנשארים הרה (אלו שנשארו בהר) - נסו". והינו, שאלו שהיו בעמק, בו נערכה

יא ושבבו ית כל קנינא דסדום ועמורה וית כל מיכלהון ואזלו:

(יא) וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רֶכֶשׁ סֹדֶם וְעַמּוֹרָה וְאֶת־כָּל־אֲכֻלָּם וַיֵּלְכוּ:

יב ושבבו ית לוט וית קנינא בר אחוהי דאברם ואזלו והוא יתב בסדום:

(יב) וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רֶכֶשׁוֹ בֶּן־אָחִי אֲבָרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בַּסֹּדֶם:

כ"א • והוא יושב בסדום • מי גרם לו זאת? ישיבתו בסדום.

יג ואמא משינא וחוי לאברם עברא והוא שרי במישרי ממרא אמורא אחוהי דאשכול ואחוי דענר ואנון אנשי קנינא דאברם:

(יג) וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיֵּגֶד לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאֵלֵי מִמְרָא הָאֲמֹרִי אָחִי אֲשָׁכָל וְאָחִי עֵנָר וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית־אַבְרָם:

מדור המבול, וזהו מיתר הרפאים, שנאמר: (לעיל ו)
"הנפילים היו בארץ וגו'", ומתפזר שיהרג אברם וישא את שרה. העברי. שבא מעבר הנזהר (בראשית רבה). בעלי ברית-אברם. שכרתו עמו ברית. (ספרים אחרים, דבר אחר: שהשיאו לו צעה על המילה, כמו שמפרש במקום אחר).

כ"א • ויבא הפליט • לפי פשוטו: זה עוגי שפלט מן המלחמה, והוא שכתוב: (דברים א) "כי רק עוג מלך הפזן נשאר מיתר הרפאים", וזהו 'נשאר', שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהכו הרפאים בעשתרות קרנים, תנחומא. ומדרש בראשית רבה: זה עוג שפלט

יד ושמע אברם ארי אשתי אחוהי וזריז ית עולמוהי לילדי ביתה תלת מאה ותמני עשר וידיד עדי דין:

(יד) וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיֵּרָק אֶת־חֲנִיכּוֹ וַיֵּלֶדְי בֵּיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֵּף עַד־דִּין:

כ"א • אריק חרבי, וכן: (תהלים לה) "והרק חנית וסגר". חניכיו • חנכו כתיב (ס"א קרי) זה אליעזר שחנכו

כ"א • וינק • פתרגומי 'זריז', וכן: "והריקתי אחריכם חרב", אודין פתרי עליכם, וכן: (שמות טו)

שפתי חכמים

וחביריו שהרגו אבותיו, אבל לפי המדרש למה אמר לו, אלא צריכים לומר מתכוון וכו': תורה יד (יד) • דהא דפירש רש"י בפרשת בשלח (שמות טו ט) ואין לדחוק ולפרש 'אריק חרבי' מלשון 'ורק את חניכיו', אודין פתרי. נראה כונת רש"י, ויחזק דהבא אי אפשר לפרש אלא לשון ויין,

שהיה גונח (כפירש רש"י שם), ואשר אתו פירוש מאשר אתו שם, מטרם הבהמות אשר אתו בתבה: ע דקשה לרש"י, לפי המדרש מה טעם היה לעוג שבא לאברהם ואמר לו שנשבה לוט, בשלמא לפירוש ראשון שפלט מהמלחמה, בא והגיד לאברהם בשביל שיעשה נקמה באמרפל

ומדרש אגדה וכו' (מדרש"ל: תורה ב (יג) • לא שפלט מדור המבול, דהא כתיב (לעיל ז כג) 'וישאר אף נח ואשר אתו בתבה', משמע לא זולתם: • רצונו לומר דרפאים' היינו ענקים ונפילים' הם גם כן ענקים שהיו בדור המבול, והוא נשאר מאותן ענקים שבדור המבול. ופירוש 'וישאר אף נח'

שיעור יומי ליום רביעי ח' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יד - פרשת לך-לך עה

(נדרים לב) רבונתינו אמרו: אליעזר לבדו היה, והוא מנין גמטריא של שמו. עד דן • שם תשש פחו, שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל (סנהדרין צו) •

למחות, והוא לשון התחלת כניסת האדם, או כלי, לאמנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן: (משלי כב) "תנוף לנער", (במדבר ו) "תנפת המזבח", (תהלים ל) "תנפת הבית", ובלע"ז קורין לו אינצנייר. שמנה עשר וגו'.

טו ואתפלג עליהון ליליא הוא ועבדוהי ומחונן וירפנון עד חובה די מצפונא לרממשק:

(טו) ויחלק עליהם • לילה הוא ועבדיו ויכם עד-חובה אשר משמאל לרמשק:

הראשון נעשה לו גס, וחציו השני נשמר וכו' לו לחצות לילה של מצרים. עד-חובה • אין מקום ששמו 'חובה'. ודן, קורא 'חובה', על שם עבודת גילולים שעתידיה להיות שם.

כ"י • ויחלק עליהם • לפי פשוטו: סרס המקרא, 'ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה' בדרך הרוזפים שמתפלגים אחר הנדפסים בפבורחים זה לכאן וזה לכאן. לילה • כלומר, אחר שחשכה לא נמנע מלרדם. ומדרש אגדה: שחלק הלילה, ובחציו

טז ואתב ית כל קננא ואף ית לוט בר אחוהי וקננא אתיב ואף ית נשיא וית עמא:

(טז) וישב את כל-הרכש וגם את-לוט אחיו ורכשו השבי וגם את-הנשים ואת-העם:

יז ונפק מלכא דסדום לקדמותה בתר דתב מלמחי ית בדרלעומר וית מלכיא די עמה למישר מפנא הוא אתר ריסא דמלכא:

(יז) ויצא מלך-סדום לקראתו אחרי שובו מהכות את-בדרלעומר ואת-המלכים אשר אתו אל-עמק שזה הוא עמק המלך:

שניה מיוחד למלך לצחק שם. ומדרש אגדה: עמק שהשוו שם כל האמות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אליהם ולקצין.

כ"י • עמק שזה • כך שמו, ותרגומו 'למישר מפנא', פנוי מאילנות ומכל מכשול. עמק המלך • בית ריסא דמלכא, בית ריס אחד שהוא שלשים קנים,

יח ומלפי צדק מלכא דירושלם אפיק לחם וחקר והוא משמש קדם אל עלאה:

(יח) ומלפי-צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון:

כ"י • ומלפי-צדק • מדרש אגדה: הואי שם בן נח (נדרים לב) • לחם ויין • כך עושים ליגעי מלחמה, והראה

שפתי חכמים

ויירדפם עד חובה, שהוא דין בדמפרש לקמן (קצור מנחת): תורה טו (טו) ר אכל בלתי סרוס יהיה החלוק ללילה, ושוב אין טעם לה'הוא ועבדיו' הבא אחריו (קצור מנחת): ש' והוא ועבדיו קאי אשל מטה, 'הוא ועבדיו ויכם וירדפם' וגו': תורה טו (יח) ת רצונו לומר ד'מלך שלם' ראשי תיבות למפרע 'שם': דאין לומר משום כבוד בעלמא, והיה לו להכניסו לביתו ולסעודו, השתא דכתיב 'הוציא', משמע משום יגיעת מלחמה, כמו 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם

כל החוטאים, בדין תורה דכתיב (דברים כ ח) 'מי האיש היצא וגו', ונשאר הוא ואליעזר לבדו. (קצור מנחת): ודאי כל השמונה עשר ושלוש מאות הלכו עמו כדי להבהיל המלכים שלא יתחזקו כנגדו, ואף על גב דהוא לבדו היה גם כן מנצח אותם כי אין מעצור לה, מכל מקום לקחום כדי להסתיר הנס, שהיה לו התחזקות מן הטבע, בענין 'שים לך אורב' וגו' (יהושע ח א), ולקר לקח ממנו 'אליעזר', לרמוז שהכל היה בשביל אליעזר (גור אריה): ק דאם בן וירדף עד דן' למה לי, הא כתיב

מדכתיב 'את חניכיו', רצונו נמי לדחוק ולפרש כל 'אריק' בלשון זיון, כדי שלא תקשה בתחלת המחשבה על פירושו מאותן המקראות, אבל באמת פשוטו בכל מקום הוא לשון הרקה, לבד מהכא, והו' דנקט רש"י בפרשת בשלח ואין לדחוק ולפרש 'וכו', ודו"ק. (ענין בראים פירוש אחר): ה' הקשה מדר"ן, והא אין מקרא יוצא מידי פשוטו שצאמר 'שמנה עשר ושלוש מאות'. ותיירץ בשם רבינו בחיי, כי כל מספר הזה היו בני ביתו, ולאחר שנודרו למלחמה מיעטן וריקנו וצוה שיחזרו

שיעור יומי ליום חמישי ט' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת לך-לך
לו שאין בלבם עליו עלא שֶהֲרַג אֶת בְּנֵיו. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: רָמַז לוֹ עַל הַמִּנְחֹת וְעַל הַנִּסְכִּים שֶׁיִּקְרִיבוּ שָׁם בְּנָיו.

(יט) וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבָרָם לְאֵל עֲלִיוֹן קִנְהָ שְׁמַיִם וָאָרֶץ:
יט וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבָרָם לְאֵל עֲלִיָּה דְקִנְיָנָה שְׁמַיָּא וָאָרְעָא:

כט יִי קִנְהָ שְׁמַיִם וָאָרֶץ • כְּמוֹ: (תהלים קטו) "עוֹשֶׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ", עַל-יְדֵי עֲשִׂיתוֹ, קִנְיָן לִהְיוֹת שָׁלוֹ.

(כ) וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיוֹן אֲשֶׁר-מִגֵּן צָרִיד בִּידֶךָ וַיִּתֵּן-לוֹ מַעֲשֵׂה מַכָּל:
כ וּבְרִיךְ אֵל עֲלִיָּה דְמַסַּר סְנָאף בִּידֶךָ וַיִּהֲב לָהּ חַד מִן עֲסָרָא מַכְלָא:

כט יִי אֲשֶׁר מִגֵּן • אֲשֶׁר הַסְּגִיר, וְכֵן (תושיע יא) "אֲמַנְגָּד יִשְׂרָאֵל". וַיִּתֵּן-לוֹ • אֲבָרָם. מַעֲשֵׂה מַכָּל • אֲשֶׁר לוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה כֵּהֵן.

• יום חמישי ט' מרחשון •

(כא) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-סֹדֶם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח-לָךְ:
כא וַיֹּאמֶר מֶלֶכָּא דְסֹדֶם לְאַבְרָם הֵב לִי נַפְשָׁא וְקִנְיָנָא (נ"א סב) דְּכֵר לָךְ:

כט יִי תֵן-לִי הַנֶּפֶשׁ • (הגופים מן) הַשָּׂבִי שְׁלִי שֶׁהַצֵּלָה, הַחֲזֹר לִי הַגּוֹפִים לְבָדֶם.

(כב) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל-מֶלֶךְ סֹדֶם הִרְמָתִי יָדִי אֶל-יְהוָה אֵל עֲלִיוֹן קִנְהָ שְׁמַיִם וָאָרֶץ:
כב וַיֹּאמֶר אֲבָרָם לְמֶלֶכָּא דְסֹדֶם אֲרִימִית יָדִי בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ קָדָם אֵל עֲלִיָּה דְקִנְיָנָה שְׁמַיָּא וָאָרְעָא:

כט יִי הִרְמָתִי יָדִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, מֵרִים אָנִי אֶת יָדִי לְאֵל עֲלִיוֹן, וְכֵן: (בראשית כב) "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי", נִשְׁבַּע אָנִי. וְכֵן: (בראשית כב) "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי", נִשְׁבַּע אָנִי.

(כג) אִם-מִחוּט וְעַד שְׂרוּף-נֶעַל וְאִם-אֶקַח מַכָּל־אֲשֶׁר-לָךְ וְלֹא תֹאמַר אָנִי הַעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אַבְרָם:
כג אִם מִחוּטָא וְעַד עֲרֻקָת מַסְנָא וְאִם אֶסֶב מַכָּל דִּי לָךְ וְלֹא תִימַר אֲנָא אֶעֱשִׂרִית יָת אֲבָרָם:

שפתי חכמים

אֲבָרָם נָתַן לוֹ כו', וְכֵן נֶעַם נָתַן לוֹ, וְלָכֶּךָ פִּירֵשׁ לְפִי שֶׁהָיָה כֵּהֵן וְכו': תורה בא
(כב) ג' וָאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּאֵן וְכֵר שְׁבוּעָה כְּמוֹ גְּבִי' כִּי אֲשָׂא אֵל שְׁמַיִם יָדִי דְכִתִּיב בְּתִרְיָה וְאֲמַרְתִּי חִי אֲנֹכִי לְעוֹלָם' (דברים לב ט), קִצֵּר הַכְּתוּב פֹּה וְסֻמָּךְ עַל הַמִּבְּרִין (הריא מוֹרָחִי). וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר דְּנִשְׂא' נָמִי לְשׁוֹן הַרְמָה הוּא, וְכֵמוֹ שְׁמִצִּינוּ בְּ'אֲשָׂא' שְׁהוּא לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, הִכִּי נָמִי הָיִי הִרְמִימוֹתִי שְׁהוּא לְשׁוֹן אֲשָׂא, נָמִי לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, אֵף שְׁאִינוּ מְפֹרָשׁ בְּהִדְיָא: תורה כג

וְלָמָּה לוֹ לֹמֵר וַיִּינֹן, אֲלֹא שֶׁהוּא צָרִיכִין לִיגִיעֵי מִלְחָמָה: דָּאִי מִשּׁוּם יִגִּיעֵי מִלְחָמָה לְחוּד הָיָה לוֹ לְהוֹצִיא נָמִי לְקִרְאָת מֶלֶךְ סֹדֶם וַיּוֹשְׁבֵי שְׁנַעַר שְׁהִיו מְזַרְעֵי שֵׁם (נחלת יעקב): יֵשׁ מְקָשִׁים לָמָּה לֹא הוֹצִיא לוֹ וְגַם בְּשֵׁר לְרַמּוֹ עַל שֵׁם שִׁיקְרִיבוּ קֶרֶבְנוֹת, אֲלֹא נִרְאָה לִי דָּאִיתָא בְּסַפְרֵי שְׁלֹא נִתְחַיְבוּ בְּנִסְכִּים אֲלֹא מִבִּיאתָן לְאָרֶץ, מִמִּילָא הוּא הִדִּין בְּמִנְחֹת שְׁחָד דִּינָא אִיתָא לְהוּ עַם נִסְכִּים, אֲבָל קֶרֶבְנוֹת הִקְרִיבוּ גַם כֵּן בְּמִדְבָּר, לָזֶה דְקִדֵּק הִרְבּוּ שִׁיקְרִיבוּ 'שֵׁם' בְּנָיו, רוּצָה לֹמֵר בְּאָרְץ: תורה יט
(כ) ב' דְקִשָּׁה לוֹ מִי נָתַן לָמִי, וּמִפְּרֵשׁ

וּבְמִינִים' (דברים כג ט) (נחלת יעקב): א דְכִתִּיב 'אֲחֵרֵי שׁוּבוֹ מִמִּהְיוֹת אֶת בְּדִרְלַעְמָר', וּבְדִרְלַעְמָר הָיָה מֶלֶךְ עֵילָם, וְעֵילָם הוּא מִבְּנֵי שֵׁם וּמִסְתַּמָּא גַם הוּא וְעַמּוֹ מִבְּנֵי שֵׁם הָיוּ. וְהָא דְפִירֵשׁ רַשִׁי' 'כֹּף' עוֹשִׂין לִיגִיעֵי מִלְחָמָה, פִּירוּשׁ שֵׁם תֹּאמַר בְּדִי לְהַאֲכִילוֹ בְּדִרְךָ הָאוֹרְחִים, אִם כֵּן לָמָּה לֹא הוֹצִיא לָהֶם בְּקָר וְצֹאן לְשׁוּחֹט לָהֶם לְהַאֲכִילָם: וְהִרְצָא' פִּירֵשׁ דָּאִם כֵּן לָמָּה הִזְכִּיר שְׁהוֹצִיא לָהֶם וַיִּינֹן, דְּהָא דִּרְךָ הִקְרָא בְּכָל מְקוֹם שְׁלֹא לְהוֹפִיר אֲלֹא לָהֶם לְבָד, כְּמוֹ וְאֶקַּח פֶּת לָהֶם' (נחלת יח ט), וְיָבֵא אֶהְרֹן וְכָל קִנְיֵי יִשְׂרָאֵל לְאָכֹל לָהֶם' (שמות יח יב),

כ"י אִם-מְחוּס וְעַד שְׁרוּף-נֶעַל • אֶעֱכָב לַעֲצָמֵי מִן הַשָּׂבִי • וְאִם-אֶקַּח מִכָּל-אֲשֶׁר לִי • וְאִם תֹּאמַר לָתֵת לִי שָׂכָר מִבֵּית גִּנְזִיךָ, לֹא אֶקַּח • וְלֹא תֹאמַר וְגו' •

שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִבְטִיחַנִי לַעֲשֹׂרָנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל כ"י) "וְאֶבְרַכְךָ וְגו'".

(כד) בַּלְעָדִי רַק אֲשֶׁר אֶכְלוּ הַנְּעָרִים וְחָלַק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנִי אֲשַׁבֵּל וּמִמָּוֶה הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם:

כד לְחוּד (בכל חס' ב'ר) מִדְּאֶכְלוּ עוֹלָמָא וְחָלַק גְּבֻרָא דִּי אָזְלוּ עִמִּי עֲנִי אֲשַׁבֵּל וּמִמָּוֶה אֲנִי וְקִבְלוּן חֶלְקָהוֹן:

לְמַלְחָמָה וְכַחֲלָק חֵישָׁב עַל-הַכֹּלִים יִתְּדוּ יְחֻלְקוּ, וְלִכְךָ נֶאֱמַר (שם כה) "וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמַעֲלָה וַיְשִׁימָהּ לְחָק וּלְמִשְׁפָּט", וְלֹא נֶאֱמַר: "וַיְהִי לָהּ", לִפִּי שֶׁכָּבֵד נִתַּן הַחֶק בִּימֵי אֲבֹרָהֶם.

כ"י אִם-הַנְּעָרִים • עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי, וְעוֹד "עֲנִי אֲשַׁבֵּל וּמִמָּוֶה וְגו'", אֶף-עַל-פִּי שֶׁעֲבָדֵי נִכְסוּ לְמַלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוּא וְעֲבָדָיו וַיִּפְסוּ", וְעֲנִי וְחֲבֵרָיו יֵשְׁבוּ עַל הַכֹּלִים לְשֹׂמֵר, אֲפִלוּ הֵכִי "הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם". וּמִמָּוֶה לְמַד דָּוִד, שֶׁאֵמַר: (שמואל א' ל') "כִּיחָלַק הַיָּרֵד

א בְּמֵר פִּתְגָמָא הָאֲלֵין הָיָה פִּתְגָמָא דִּי עִם אֲבָרָם בְּנִבּוּאָה לְמִימֵר לֹא תִדְחַל אֲבָרָם מִימֵרֵי תְקוּף לָךְ אֲגִרָה סְגִי לְחֻדָּא:

טו (א) אַחֵר ׀ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֶל-אֲבָרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר אֶל-תִּירָא אֲבָרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ שֶׁכָּרָךְ הִרְבָּה מְאֹד:

צִדְקוּתִי, לִכְךָ אָמַר לוֹ הַמָּקוֹם. אֵל תִּירָא אֲבָרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ, מִן הַעֲנִשׁ, שֶׁלֹּא תַעֲנִשׁ עַל כָּל אוֹתָן נִפְשוֹת שֶׁהִרְגָּתָ, וּמֵה שֶׁאֵתָּה דוֹאֵג עַל קְבוּל שֶׁכָּרָךְ, שֶׁכָּרָךְ הִרְבָּה מְאֹד.

כ"י אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: 'אַחֵר', סְמוּךְ. 'אַחֲרִי', מִפְּלֶג (בְּרֵאשִׁית רַבָּה). "אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", אַחֵר שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ גַּם זֶה שֶׁהִרְגָּתָ אֶת הַמַּלְכִּים וְהָיָה דוֹאֵג וְאוֹמֵר: 'שָׁמָּה קִבְּלֵתִי שָׂכָר עַל כָּל

שְׁתֵּי חֲכָמִים

דִּאֲמַר לְעִיל (פסוק יד) הֵם הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתּוֹ. 'עֲנִי אֲשַׁבֵּל וּמִמָּוֶה' נִמִּי בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, רְצוֹנוֹ לֹמַר 'הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם'. וְהוֹכַחְתּוּ מִדְּכֻתִּיב בְּקִרָּא עוֹד פַּעַם שְׁנִית 'הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם', וְדֹאֵי קִאִי עַל עֲנִי אֲשַׁבֵּל וּמִמָּוֶה, דִּאִי קִאִי עַל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתּוֹ לֹא הָיָה לוֹ לֹמַר 'חֶלְקָם', דִּהָא כְּבָר פְּתִיב 'וְחָלַק הָאֲנָשִׁים', אֲלֹא וְדֹאֵי 'הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם' קִאִי עַל עֲנִי אֲשַׁבֵּל וּמִמָּוֶה לְחוּד: וְהוֹכַחְתּוּ מִדְּכֻתִּיב לְעִיל (פסוק יז) 'וְהוּא שׁוֹכֵן בְּאֶלּוֹנֵי מִמָּרָא הָאֲמֹרִי אַחִי אֲשַׁבֵּל וְאֲחִי עֲנִי וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית אֲבָרָם', וְכֻתִּיב בְּתַרְיָה (פסוק יח) 'וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם וְגו' וַיִּרְדֹּף וְגו', וְאִילוּ עֲנִי וְחֲבִירָיו לֹא קָאֵמַר, שְׁמַע מִינָּהּ שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁם לְשֹׁמֵר אֶת הַכֹּלִים: תוֹרָה א

הַעֲשִׂירוֹת וְקִבְּל מִמָּוֶה, אֲלֹא וּמִכְּדוֹן שׁוּמְכָל מֵה שֶׁלָּקַח מִן הַבֵּינָה לֹא נִתַּן מַעֲשֶׂר, כֵּן כְּתִב הַגּוֹר אֲרִיָּה, דִּהְיוּ כְּתוּרִם שְׂאִינוּ שְׁלוֹ, וְאִיתָא בְּגִמְרָא (תַּעֲנִית ט.) עֲשֶׂר תַּעֲשֶׂר, עֲשֶׂר בְּשִׁבִּיל שֶׁתַּעֲשֶׂר, וְעַל כֵּן אָמַר אִם אֶקַּח מִמָּךְ חֵיבִי אֲנִי לַעֲשֶׂר וּמִמִּילָא אֶהֱיָה עֲשִׂיר וְאַחֲרָיָה תֹּאמַר אֲנִי הַעֲשִׂרִי מִכָּח מִמּוֹן שֶׁלִּי שְׂאִתָּן מַעֲשֶׂר, וּבְאֵמַת אֶהֱיָה עֲשִׂיר בְּלֹא מַעֲשֶׂר כָּלֹל כְּהִבְסַחַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (דְּבַר יד): תוֹרָה כד (כד) ה' רְצוֹנוֹ לֹמַר דְּצִרִּיךָ לְחָלַק הַקֶּרָא לְשִׁלְשׁוֹה חֶלְקִים, וְכֵן פִּירוּשׁוֹ: 'בַּלְעָדִי רַק אֲשֶׁר אֶכְלוּ הַנְּעָרִים' הֵינִי עֲבָדִים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי, בְּדְכֻתִּיב לְעִיל (פסוק טז) 'הוּא וְעֲבָדָיו', וְזֶה 'אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי' לְשׁוֹן רִשְׁי הוּא. וּמֵה דְכֻתִּיב בְּקִרָּא 'וְחָלַק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי' גַּם כֵּן בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, רוֹצֵה לֹמַר חֲנִיכִיו,

(כג) ד' רִשְׁי דִּיִּיק מִדְּכֻתִּיב 'וְאִם אֶקַּח' מִשְׁמַע 'מְחוּס וְעַד שְׁרוּף נֶעַל' מִלְּתָא בִּפְנֵי עֲצָמוֹ הוּא, וּפִירוּשׁוֹ אִם אֶעֱכָב לַעֲצָמֵי מִן הַשָּׂבִי וְאִם אֶקַּח מִבֵּית גִּנְזִיךָ. אִי נִמִּי דְקִשָּׁה לְרִשְׁי, הָא כְּבָר הָיָה בִּידּוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ לֹמַר 'וְאִם אֶקַּח' אֲלֹא עַל בְּרָחֶךָ וְאִם אֶקַּח מִמָּה שֶׁתָּתֵן לִי מִבֵּית גִּנְזִיךָ, וְקַל לְהִבִּין: דְּלִיכָא לְמִימַר דִּהֲבַל דִּיבּוּר אַחֵר וְלֹא קִאִי עַל הַשָּׂבִי, דִּהָיָה לוֹ לֹמַר סְתָמָא 'אִם אֶקַּח' כו'. וְעוֹד דִּהְדְּבָרִים סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, דְּבַתְחִילָה פִּרְט מְחוּס וְעַד שְׁרוּף נֶעַל שְׁהוּא דְּבַר קֶסֶף, וְאַחֲרָיָה אָמַר מִכָּל אֲשֶׁר לִי, וְשְׁהוּא דְּבַר גְּדוּל, אֲלֹא חוּס וְשְׁרוּף נֶעַל הֵמָּה דְּבָרִים שֶׁל שְׁלָל וְשָׂבִי לֹא אֶקַּח, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אִם אֶקַּח לִי מִכָּל אֲשֶׁר לִי דְּבַר גְּדוּל (חֲלֵלַת יַעֲקֹב: יג) לְהַקְשׁוֹת לְמָה הַיְּבִיר עֲשִׂירוֹת בְּזוֹה, דִּאֲשׁוּ אִם יִתֵּן לוֹ פְּחוֹת מִן שִׁיעוֹר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 164)

ובפרשת וישב (לט, יז) אחר הדברים האלה . . אמר הקב"ה
אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך. וְשָׁם (מ, א): אחר
הדברים האלה . . לפי שהרגילה . . בפי קלם לזכר בגנותו.
לפי זה מובן דיוק לשונו כאן "וְהָיָה דוֹאג וְאוֹמֵר" (וכן
בפרשת ויגד שם מוסיף "מְהֵרָה וְאוֹמֵר").

וְהָיָה דוֹאג וְאוֹמֵר שְׁמָא קַבְלָתִּי שְׁכָר עַל כָּל צְדָקוֹתַי
(רש"י טו, א)
לשיטת רש"י, עקר פרוש "אחר הדברים" הוא "אחר
הדברים". ראה פרושו בפרשת ויגד (כב, א): אחר הדברים
האלה . . דְּבָרַי שֶׁל שָׁטָן . . שֶׁל יִשְׁמַעֲאֵל. וְשָׁם (פסוק ט):
אחרי הדברים האלה . . הָיָה אֲבִרְהָם מְהֵרָה וְאוֹמֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק כ. עמוד 45 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

קבלת שכר לשמה

"הֲיֵה דוֹאג שְׁמָא קַבְלָתִּי שְׁכָר עַל כָּל צְדָקוֹתַי", דְּמָה בְּכָר
אִם כָּבָר קָבַל שְׁכָרוֹ?
וְיֵשׁ לוֹמֵר הַבְּאוּר בְּזֶה:
אֲבִרְהָם רָצָה לְקַבֵּל שְׁכָר לֹא לְתוֹשֵׁלֶת עֲצָמוֹ אֶלָּא רַק כְּדֵי
שִׁיתַּגְּדֹל כְּבוֹד שְׁמִים. שִׁירָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁהַעֲבֹד אֶת
הַקֶּב"ה וּמִקֻּמָּם רָצוֹנוֹ, מִקְבֵּל רַב טוֹב גְּשָׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה,
וְעַל-יְדֵי-זֶה יִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמִים בְּעוֹלָם.
וְנִמְצָא, שֶׁגַּם כְּשֶׁדוֹאג אֲבִרְהָם שְׂאוֹלִי קָבַל כָּבָר עַל שְׁכָרוֹ,
לֹא הָיָה זֶה לְטוֹבַת עֲצָמוֹ, אֶלָּא שֶׁרָצָה שִׁיתַּגְּדֹל וְיִתְקַדֵּשׁ
שֵׁם שְׁמִים בְּעוֹלָם.

אֶל-תִּירָא אֲבִרְהָם אֲנִכְלִי מִגֵּן לִךְ שְׁכָרְךָ הִרְבָּה מְאֹד:
אחר שִׁנְעָשָׂה לוֹ גַּם כֹּי וְהָיָה דוֹאג שְׁמָא קַבְלָתִּי שְׁכָר עַל
כָּל צְדָקוֹתַי, לִכְךָ אִמֵּר לוֹ הַמְּקוֹם כֹּי שְׁכָרְךָ הִרְבָּה מְאֹד (טו,
א. ובפירוש רש"י)
לְכַאוּרָה תְּמוּנָה הַדָּבָר, הִרִי כְּתַב הַרְמַב"ם (הלכות תשובה פרק
י הלכה ב): "הַעֲבֹד מֵאֲהֲבָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת . . לֹא כְּדֵי
לִירֵשׁ הַטּוֹבָה אֶלָּא עוֹשֶׂה הָאֱמֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֱמֶת . .
וּמַעֲלָה זוֹ הִיא מַעֲלָה גְדוֹלָה מְאֹד . . וְהִיא מַעֲלַת אֲבִרְהָם
אֲבִינוֹ שֶׁקִּירָאוּ הַקֶּב"ה אוֹהֲבֻו".
וְנִמְצָא, שֶׁאֲבִרְהָם אֲבִינוֹ עֲבַד אֶת הַקֶּב"ה מֵאֲהֲבָה, וּמִדְּוַע

בַּאֲמֵר אֲבִרְהָם יְיָ אֱלֹהִים מַה תִּתֵּן לִי וְאֵנָּה
אֲזִיל בְּלֹא וְלֹד וּבִר פְּרֻנְסָא הִדִּין דְּכִבְיָתִי
הוּא דְּמִשְׁקָאָה אֵלִיעֶזֶר:

(ב) וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה-תִּתֵּן-לִי וְאֲנִכְי
הוֹלֵךְ עִרְרִי וּבֶן-מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דְּמִשְׁק אֵלִיעֶזֶר:

"עֲרַעַר תִּתְּעַרְעֵר", וְכֵן: (צפניה ב) "כִּי אֲרֹזָה עֲרָה". וְכֵן
מִשְׁק בֵּיתִי • כְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁכָּל בֵּיתִי נִזּוֹן עַל פִּיו, כְּמוֹ:
(בראשית מא) "וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק", אֲפּוֹטְרוּפָא שְׁלִי, וְאֵלֹה הָיָה
לִי בֶן, הָיָה בְּנֵי מְמֻנָה עַל שְׁלִי. דְּמִשְׁק • לְפִי הַתְּרַגּוּם,
מִדְּמִשְׁק הָיָה. וּלְפִי מִדְּרַשׁ אֲגָדָה, שֶׁרֹדֵף הַמַּלְאָכִים עַד
דְּמִשְׁק. וּבִגְמָרָא שְׁלָנוּ דְּרָשׁוּ נוֹטְרִיקוֹן: דּוֹלָה וּמִשְׁקָה
מִתּוֹרַת רַבּוֹ לְאַחֲרִים.

כִּי- הוֹלֵךְ עִרְרִי • מְנַחֵם בֶּן סְרוּק פָּרְשׁוֹ לְשׁוֹן יוֹרֵשׁ,
וְחִבֵּר לוֹ (מלאכי ב) "עַר וְעֹנָה". "עִרְרִי", בְּלֹא יוֹרֵשׁ,
כְּאִשֶּׁר תֹּאמַר: (איוב לא) "וּבְכָל תְּבוּאָתִי תִשְׁרֹשׁ", תַּעֲקֹר
שְׂרָשִׁיָּה, כֹּף לְשׁוֹן "עִרְרִי" חֹסֵר בְּנִים, וּבְלַע"ז
דִּישְׁאֲנַפְנַטִּי"ש. וְלִי נִרְאָה, "עַר וְעֹנָה" מְגֻזֶּרֶת: (שה"ש
ה) "וּלְבִי עַר", וְ"עִרְרִי" לְשׁוֹן חֲרָבָן, וְכֵן: (תהלים קלז)
"עֲרוּ עָרוֹ", וְכֵן: (חבקוק ג) "עָרוֹת יְסוֹד", וְכֵן: (ירמיה נא)

גַּאֲמֵר אֲבִרְהָם הָאֵל לִי לֹא יִהְיֶה וְלֹד וְהָאֵל בִּר
בֵּיתִי יִרִית יָתִי:

(ג) וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע וְהֵנָּה בֶן-בֵּיתִי
יוֹרֵשׁ אֹתִי:

כִּי- הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע • וּמָה תוֹשֵׁלֶת בְּכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי?.

ד וְהָאֵל פִּתְגָּמָא דִּינִי עָמַד לְמִימַר לֹא יִרְתָּנֶךָ
דִּין אֱלֹהִין בִּר דְּתוֹלִיד הוּא יִרְתָּנֶךָ:

(ד) וְהֵנָּה דְּבִרְ-יְהוָה אֵלָיו לֹאֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה
כִּי-אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיד הוּא יִירָשְׁךָ:

ה וְאִפִּיק נִתָּה לְבָרָא וְאִמֵּר אִסְתָּכִי עֵצֵן
לְשִׁמְיָא וּמִנִּי כּוֹכְבָא אִם תְּפוּל לְמִמְנִי
יִתְהוֹן וְאִמֵּר לֵה כְּדִין יְהוֹן בְּנִיךָ:

(ה) וַיֵּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטִינָא הַשְּׂמִימָה
וּסְפֹר הַכּוֹכְבִּים אִם-יִתּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ
כֹּה יְהִי זִרְעֶךָ:

יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אכל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר: הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הפוככים, וזהו לשון הפטירה מלמעלה למטה.

והימין במימרא דיי וחשבה לה לזכו:

בו. דבר אחר: "במה אדע"? לא שאל לו אות, אלא אמר לפניו: 'הדיעני באיזה זכות יתקנימו בה'. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: בזכות הקרננות.

והוצא אתו החוצה. לפי פשוטו: הוציאו מאהליו לחוץ לראות הפוככים. ולפי מדרשו, אמר לו: צא מאצטגנינות שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן, אכל אברם

(ו) והאמן ביהוה ויחשבה לו צדקה:

והאמן בה. לא שאל לו אות על זאת, אכל על ירשת הארץ שאל לו אות, ואמר לו: "במה אדע"? ויחשבה לו צדקה. הקדוש-ברוך-הוא חשבה לאברם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמן

שפתי חכמים

זכות: כי זכות נופל מהקטן אל הגדול ממנו (רא"מ מרח"ט): אמר זה, לפי שאם היה חוזר לאברם, פשיטא שאפילו שלא היה רואה שמזלו אינו מוליד היה מחשב לצדקה ולא שהיה ראוי לכהן, כל שכן שמזלו מנגד לו, לזה אמר הקדוש ברוך הוא וכו'. (ר' יעקב קניול: ב וכן פירוש הקרא, 'אדע במה אירשנה', כלומר בשביל איזה זכות. כתב הר"ם, אבל איני יודע איך יתיישב לפי זה והאמן בה' וגו', כי תפול הקושא דלעיל, איך לא יאמן בבואתו הוא בעצמו. ותיירץ שהאמן שיופנה בזה ולא נשארה בו מבוכה, מה שאין בן בירושת הארץ שנשאר נבוך באיזה זכות יתקנימו בה, ולפי זה נוכל לפרש ויחשבה אברם לו להשם יתברך לצדקה, ולכהן מפרש 'ויחשבה' קודם הדבר אחר: ולי נראה דגבי ורעו האמן שיתקנים ורעו אף שלא יהיה בהם שום זכות, וכמו שדרשו יא"א הצפור לא בחר' (והלן פסוק י רמז לישאל שיתקנימו לעולם רש"י שם, וכמו דכתיב (דברים לב כג) 'חצי אכלה בם, ודרשו ר"ל חצי כליו והם אינן כליו; אבל בירושת הארץ, אף על פי שהאמן שיתקנים אף שלא יהיה להם זכות, כי כדאי זכות אבות שירשו את הארץ, וכמו שפירש רש"י בתחילת פרשת וארא, אבל אם יתקנים בידם היה ספק אצלו באיזה זכות יתקנים בידם, כי היה ידוע אם לא יהיה להם זכות לא יתקנים בידם, לכן אמר 'במה אדע': תורה ו

אות גדול מזה, מה שאין בן גבי הקטנות הארץ, משום הכי ביקש ממנו אות על זה. ועוד יש לומר דמשום הכי נכנס ספק לאברם על הקטנות וירשת הארץ, בין שלא כלל הקטנות וירשת הארץ עם הקטנות הבנים אלא חלקן לשנים, משום הכי נכנס ספק בלב אברם על ירשת הארץ, נראה לי וקל להבין (מנחת חידה): לפי שעד עתה נאמר בלשון מתנה, ומתנה יש לה הפסק, אבל ירושה אין לה הפסק (בא במקל), וזהו שפירש רש"י 'אכל על ירשת הארץ שאל אות', אבל על בנים לא שאל אות באשר שכבר קיימו שתי הקטנות, 'ואגדלה שמך' וגם הקטנות ממון, ממילא חשב שגם הקטנות בנים יקויים (פחל יעקב): אמר זה לפי שנראה שמלת 'והאמן בה' הוא מיותרת, שאחר שאברם לא דיבר כלום על מה שאמר לו ה' יתברך 'כה יהיה ורעו', פשיטא שהאמן. לזה אמר שמלת 'והאמן' לאו לגופיה אצטריך אלא למידק מינה, רצונו לומר על זה דוקא האמן ולא שאל אות, אבל וכו'. (ר' יעקב קניול: * פירוש, דמלת 'ויחשבה' וגו' שבה אל השם יתברך, ומלת 'לו' שבה אל אברם, לא שמלת 'ויחשבה' שבה אל 'אברם' ומלת 'לו' שבה אל השם יתברך. והוכחתו כי וכפי 'ויחשבה' אינו שב רק אל האמונה הנכללת במלת 'והאמן', לא אל ההבטחה הכלתית נוכרת. ומפני שומלת 'צדקה' אינו נופל אלא מהגדול להקטן, שהגדול מתחסד עם הקטן, ולא מהקטן אל הגדול ולכן העתיק רש"י פירוש 'צדקה' מענינה ואמר 'צדקה

טו (ה) אף על גב שהיה לו ושמעאל בעוד שנקרא 'אברם', דבנה הבא מן הכותית אינו קרוי בנה (קידושין סח) ואין ראוי לירש אותו: ח ואם תאמר והא בתיב (במדבר כא ט) 'והביט אל נחש הנחשת וחי', יש לומר דהכי פירוש: 'והביט אליו הנחש'. והא דכתיב (תהלים לד ט) 'הביטו אליו ונהירו', דגם זה מלמטה למעלה, יש לומר: מלא כל הארץ כבודו. מצאתי. והרא"ם פירש דהכי פירושו (א"י) ולשון הקטנה האמור פה, (אלא) מלמעלה למטה: תורה ו

(ו) רצונו לומר, וכי תעלה על דעתך שאברם לא האמן בהקדוש ברוך הוא ובבואת עצמו, והלא אברם גביא היה, ואם בן למה לי למיכתב 'והאמן בה', ומתירץ 'לא שאל לו אות'. ואין להקשות למה לא ביקש אות על בשורת הבנים כמו על ירשת הארץ, כבר תירץ הרמב"ן. ורא"ם תירץ כי בירושת הארץ לא היה עתה הבטחה, אלא ספור דברים בעלמא, אני ה' אשר הוצאתיך מאור בשדים על דעת לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, משום הכי ביקש ממנו אות על הבטחתו קודם שנעשו לו במה נסים כי שמא קיבל שקרו בהנסים שנעשו לו, אבל על הבנים היה ההבטחה אחר הנסים משום הכי לא ביקש שום אות: ולי נראה דגבי בנים לא שאל אות לפי מדרש רבותינו ו"ל (שבת קנז) שהוציא אותו החוצה ואמר לו 'צא מאצטגנינות שלך, וכו' אברם אינו מוליד' וכו', וזה נראה אברם, משום הכי לא ביקש אות כי אין לו

♦ יום שישי י' מרחשון ♦

וַיֹּאמֶר לָהּ אָנָּה יְיָ דִּאֲפִקְתָּךְ מֵאוּרָא
דְּכַשְׁדָּאִי לְמַתָּן לָךְ יְת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:

(ז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר
כַּשְׁדִּים לָתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:

ח וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲרִי אֶרְתִּיבָהּ:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוָה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָהּ:

ט וַיֹּאמֶר לָהּ קֶרֶב קָדְמִי עֲגִלִּין תִּלְתָּא וְעִזִּין
תִּלְתָּא וְדִכְרִין תִּלְתָּ וְשַׁפְנִינָא וּבֵר יוֹנָא:

(ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחְהָ לִּי עֲגִלָּה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעִז מְשֻׁלֶּשֶׁת
וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ וְתֹר וְגֹזֵל:

הַנַּעֲשָׂה בַּפָּנִים, וּשְׁעִירֵי מוֹסָפִין שֶׁל מוֹעֵד וּשְׁעִירֵי
חַטָּאת יָחִיד. וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ. אֲשֶׁם וְדָאִי אֲשֶׁם תְּלוּי
וּכְבֻּשָׁה שֶׁל חַטָּאת יָחִיד. וְתֹר וְגֹזֵל. תֹּר וְכֵן יוֹנָה.

כִּי-◀ עֲגִלָּה מְשֻׁלֶּשֶׁת. (ב"ר) שְׁלֹשָׁה עֲגִלִּים, רָמָז
לְשֹׁלֶשֶׁה פָּרִים: פֶּרֶם יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּפֶרֶם הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל
צָבוּר וְעֲגִלָּה עֲרוּפָה. וְעִז מְשֻׁלֶּשֶׁת. רָמָז לְשַׁעֲרֵי

י וְיִקְחֶחֱלוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתְּרוּ אֹתָם בַּתָּוֶךְ וַיִּתְּנוּ
אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְיָתָא רַעְהוּ וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתָר:

(י) וַיִּקְחֶחֱלוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתְּרוּ אֹתָם בַּתָּוֶךְ וַיִּתְּנוּ
אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְיָתָא רַעְהוּ וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתָר:

עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, נִמְשְׁלוּ לְפָרִים וְאֵילִים וּשְׁעִירִים,
שֶׁנֶּאֱמָר: (תְּהִלִּים כב) "סִבְכוּנֵי פָרִים רַבִּים וְגו'", וְאֹמֶר:
(דְּבָרִים ח) "וְהָאֵיל אֲשֶׁר־רָאִיתָ בַּעַל הַקִּרְנִים מִלְכִּי מִדִּי
וּפָרָס", וְאֹמֶר: "וְהַצֶּפֶר הַשְּׁעִיר מִלֶּךְ יוֹן", וְיִשְׂרָאֵל
נִמְשְׁלוּ לְכִנֵּי יוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: (שֹׁחַ"ש ב) "וַיִּנְתִּי בְּחִגּוּי
הַסֵּלַע". לְפִיכָךְ, בְּתֵר הַבְּהֵמוֹת, רָמָז עַל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
שֶׁיִּהְיוּ כְּלוּן וְהוֹלְכִין, "וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתָר", רָמָז
שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל קִיָּמִין לְעוֹלָם.

כִּי-◀ וַיִּבְתְּרוּ אֹתָם. חֶלֶק כָּל אֶחָד לְשְׁנֵי חֻלְקִים, וְאִין
הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה כּוֹרֵת בְּרִית
עִמּוֹ לְשֹׁמֵר הַבְּטָחָתוֹ, לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו אֶת הָאָרֶץ,
כְּדֻכְתִּיב: (לֵקְמוֹ) "בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת ה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית
לֵאמֹר וְגו'", וְדִרְךָ כּוֹרֵת בְּרִית לְחֶלֶק בְּהֵמָה וְלַעֲבוֹר
בֵּין בְּתֵרֶיהָ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמָר לְהֵלֵךְ: (יִרְמְיָה לז) "הָעוֹבְרִים
בֵּין בְּתֵרֵי הָעֵגֶל", אֵף כָּאן: "תִּנְגֹּר עֵשֶׂן וּלְפִיד אֵשׁ
אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזֹרִים", הוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל שְׂכִינָה
שֶׁהוּא אֵשׁ. וְאֶת הַצֶּפֶר לֹא בָתָר. לְפִי שֶׁהָאֱמוּנָה

יא וַיִּירֹד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם:
אֲבָרָם:

(יא) וַיִּירֹד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם:

פִּלְגִּינָא, וּפְגָרִים תְּרַגְמוּ פִּלְגִּינָא, לְשׁוֹן פִּגּוּל, כְּמוֹ: (וִיקְרָא ז) "פִּגּוּל הוּא" לְשׁוֹן
פִּגְרָא. כִּךְ שֶׁמֻּעָמֵי מִפִּי רַבִּינוּ יְהוֹדָה בֶּן ר' שְׁמוּאֵל, וְכֵן הִגִּיטָא בְּרַשִׁי כְּתִב
יָד. וּבְכְתִב יָד אֲחֵרֶת כְּתִיב כִּךְ פִּירֵשׁ רַבִּינוּ מֵאִיר בֶּן ר' שְׁמוּאֵל. ◀ וַיֵּשֶׁב
לְשׁוֹן נְשִׁיכָה וְהַפְּרָחָה, כְּמוֹ: "יֵשֶׁב רוּחוֹ", רָמָז
שֶׁיִּבָּא דָּוָד בֶּן יִשִׁי לְכָלוּתָם וְאִין מְנִיחִין אוֹתוֹ מִן
הַשָּׁמַיִם, עַד שֶׁיִּבָּא מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ.

כִּי-◀ הָעֵיט. הוּא עוֹף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא עֵט וְשׁוֹאֵף
אֶת הַנְּבִלּוֹת, לְטוֹשׁ עָלֶי אֶכְל, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל א טו) "וַיַּעֲטֵט
אֶל הַשָּׁלָל". עַל־הַפְּגָרִים. הַבְּתָרִים. (סְפָרִים אַחֲרִים:
הַפְּגָרִים מְתַרְגְּמִין פִּלְגִּינָא, אֵלֶּא מִתּוֹךְ שֶׁהִרְגִּלוּ לְתַרְגָּם "אִישׁ בְּתָרוֹ" וַיִּבֶּה
פִּלְגִּינָא, נִתְחַלֵּף לָהֶם תַּבַּת פִּלְגִּינָא לְפִלְגִּינָא, וְתַרְגָּמוּ: "הַפְּגָרִים", פִּלְגִּינָא, וְכָל
הַמְּתַרְגָּם בֶּן טוֹעִה, לְפִי שֶׁאִין לְהַקִּישׁ בְּתָרִים לְפָגָרִים, שֶׁבְּתָרִים תְּרַגְמוּ:

שפתי חכמים

הַרְבֵּה, שֶׁלֹּא נֹאמַר שֶׁיִּירֹד הָעֵיט גַּם עַל
הַצֶּפֶר, וְנִרְאָה שֶׁיִּבָּא לְכָלוּת גַּם
לְיִשְׂרָאֵל לְפִי שֶׁהַצֶּפֶר הוּא רָמָז
לְיִשְׂרָאֵל, לָזֶה אָמַר 'הַבְּתָרִים' - רָמָז
לְגוֹיִם (ר' עֲקֵב קִנְיָן): תּוֹרָה יב

יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטֵא (סְהֵל ז ט) מִשּׁוּם
הַכִּי בְּפֶרֶת כָּל יִשְׂרָאֵל מִקְרִי: תּוֹרָה י
(יא) מֵאִמֹר זֶה, לְפִי שֶׁ'פָּגָר' לֹא נִקְרָא
אֵלֶּא בַּעַל חַיִּים שֶׁהוּא שָׁלֵם, וְכָאן לֹא
הָיוּ שְׁלֵמִים לְפִי שֶׁבְּתָר אוֹתָם בְּתוֹךְ,
לָזֶה אָמַר 'הַפְּגָרִים' - 'הַבְּתָרִים'. וְכִנּוּנָה

(ט) לִכְתֹּב הָרֹא"ם, אֵף עַל פִּי שֶׁאִינָהּ
בָּאָה לְכַפֵּרֶת כָּל יִשְׂרָאֵל דּוּמִיָּא דְּפָרִים
וּשְׁעִירִים דְּלַעִיל, מִכָּל מְקוֹם מֵאֲחֹר
שֶׁהִיא בָּאָה עַל כָּל חוּטָא וְחוּטָא
מִיִּשְׂרָאֵל בְּפֶרֶת כָּל יִשְׂרָאֵל מִקְרִי. וְלִי
נִרְאָה מִשּׁוּם דָּאִין צָדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר

כס"י ◀ וְהָיָה אֵימָה וְגו' • רִמְזוּ לְצָרוֹת וְחֶשֶׁךְ שֶׁל גְּלוּיּוֹת.

(יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי־גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ
לֹא לָהֶם וְעַבְדֻּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

וְהָיָה כִּי יִגְדֹּל יְהוָה זְרַעְךָ • מִשְׁנוֹלָד יִצְחָק עַד שִׁיזְאוּ
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, בֵּימֵינוּ? יִצְחָק בֶּן
שָׁשִׁים שָׁנָה בִּשְׁנוֹלָד יִצְחָק, וְיִעֲקֹב בִּשְׁפִירָה לְמִצְרַיִם
אָמַר: (בראשית מז) "יָמֵי שְׁנֵי מְגֻרֵי שְׁלָשִׁים וּמֵאוֹת שָׁנָה",
הָרִי ק"צ, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ מֵאוֹתִים וְעֶשְׂרִי כְּמִנְיָן רַד"ו,
הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְאִם תֹּאמַר בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע
מֵאוֹת, הָרִי קָהָת מִיִּרְדֵּי מִצְרַיִם הָיָה, צֵא וְחָשֵׁב
שְׁנוֹתָיו שֶׁל קָהָת וְשֶׁל עֶמְרָם וְשִׁמְשֹׁנִים שֶׁל מֹשֶׁה,

(יד) וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דִן אֲנִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בִּרְכַּשׁ גָּדוֹל:

רש"י ◀ וְגַם אֶת־הַגּוֹיִעַ • "וְגַם", לְרַבּוֹת אַרְבַּע מַלְכִּיּוֹת, שֶׁאֵין הֵם כָּלֵים עַל שֶׁשֶׁעֲבָדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. דִּן אֲנֹכִי •

(מז) ואתה תבוא אל־אֶבְרָהָם בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּרַ בְּשֵׂיבָה
מוֹבָה:

מִי וְאַתָּה תָּבוֹא • וְלֹא תִרְאֶה כָּל אֱלֹהִים. אֵל
אֲבֹתֶיךָ. אָבִיו עֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה, וְהוּא מְבַשְׂרוֹ שִׁיבֹא
אֵלָיו? לְמַדָּה שֶׁעָשָׂה תַּרְחַם תְּשׁוּבָה. תִּקְבֵּר בְּשִׁיבָה

(מז) וְדֹרֵר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה בִּי לֹא־שָׁלַם עֹון הָאֱמֹרִי
טו וְדֹרֵר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה בִּי לֹא־שָׁלַם עֹון הָאֱמֹרִי
שָׁלַם חֹבָא דְאִמּוֹרָא עַד כְּעֵן:
עַד־הֵנָּה:

חֲצֹרֹן, וְכָלֵב בֶּן חֲצֹרֹן מִבְּאֵי הָאָרֶץ הִיָּה. בִּי לֹא
שָׁלַם עֹון הָאֱמֹרִי. לִהְיוֹת מִשְׁתַּלַּח מֵאֲרָצוֹ עַד אוֹתוֹ
זְמַן, שֶׁאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא נִפְרַע מֵאֶמֶת עַד
שֶׁתִּתְּמַלֵּא סִגְתָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כז): "בְּסִסְאָהּ בְּשִׁלְחָהּ
תִּרְכֹּבָהּ".

כִּי־י' וְדֹרֵר רְבִיעִי. לְאַחַר שֶׁיִּגְלוּ לַמִּצְרִים יִהְיוּ שָׁם
שְׁלֹשָׁה דִּוְרוֹת, וְהַרְבִּיעִי יָשׁוּבוּ לָאָרֶץ הַזֹּאת. לְפִי
שֶׁבָּאָרֶץ כְּנָעַן הִיָּה מְדַבֵּר עִמּוֹ וְכִרְת בְּרִית זֶה, כְּדִקְתִּיב:
"לִתֵּת לָךְ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" וְכֵן הִיָּה, יַעֲקֹב
יָרַד לַמִּצְרַיִם, צָא וַחֲשַׁב דִּוְרוֹתָיו: יְהוּדָה, פָּרָץ,

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ לֵב עמ' 95)

עֹון הָאֱמֹרִי לִהְיוֹת מִשְׁתַּלַּח מֵאֲרָצוֹ, וְלֹא עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל
שְׂאֵר הָאֱמֹנוֹת. וְכָךְ אֲכֹן הִיָּה: סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי נִכְבַּשׁ עַל
יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, בְּעוֹד שֶׁשְׂאֵר הָאֱמֹנוֹת נִכְבְּשׁוּ לְאַחַר כֵּן, עַל
יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ.

כִּי לֹא שָׁלַם עֹון הָאֱמֹרִי עַד הֵנָּה (טו, טז) יֵשׁ לִשְׁאֹל, לְמַה
נִזְכָּר כָּאן הָאֱמֹרִי דִּקְא, וְהִרִי הַהִבְטָחָה הִיא עַל אָרֶץ כְּנָעַן
כְּלָה, הַכּוֹלֶלֶת עֶשְׂרִי (אוֹ לַפְחוֹת שִׁבְעֵי) אֱמֹנוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר,
דְּהֵנָּה רִשׁ"י מִפְּרֶשׁ לִהְיוֹת מִשְׁתַּלַּח מֵאֲרָצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן,
וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁכּוֹנֵנוֹ הִיא בְּפִשְׁטוּת - בְּ"אוֹתוֹ זְמַן" נִשְׁלַם רַק

י' וְהִי הַשְׁמֵשׁ בָּאָה וְעָלְמָה הִיָּה וְהֵנָּה תִּנּוֹר עֵשֶׂן
דְּתַנּוּ וּבְעִיר דְּאֶשְׁתָּא דִּי עָדָא בֵּין פְּלַגִּיָּא
הָאֵלִין:

(יז) וְהִי הַשְׁמֵשׁ בָּאָה וְעָלְמָה הִיָּה וְהֵנָּה תִּנּוֹר עֵשֶׂן
וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה:

הַשְׁמֵשׁ לְבָא", וְהַעֲבֵרַת תִּנּוֹר עֵשֶׂן לְאַחַר מִכָּאן הִיָּתָה,
נִמְצָא שֶׁכָּבַד שֶׁקָּעָה. וְזֶה חֲלוּק בְּכָל תִּבְּהָ לְשׁוֹן נִקְבָּה
שֶׁיִּסּוּדָה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ: בָּא, קָם, שָׁב: כְּשֶׁהִטְעַם
לְמַעַלָּה, לְשׁוֹן עָבַר הוּא, כְּגוֹן זֶה, וּכְגוֹן: (לִקְמֵן כֹּט)
וְרִחַל בָּאָה", (לִקְמֵן לו) "קָמָה אֶלְמָתִי", (רוֹת א) "הֵנָּה
שָׁבָה יְבִמְתָּךְ", וּכְשֶׁהִטְעַם לְמַטָּה הוּא לְשׁוֹן הָיָה,
דְּכָר שֶׁנַּעֲשֶׂה עֲכָשׁוּ וְהוֹלֵךְ, כְּמוֹ: (לִקְמֵן כֹּט) "בָּאָה עִם
הַצֶּאֱזָן", (אֶסְתֵּר ב) "בְּעֶרְבָה הִיא בָּאָה וּבִבְקָרָה הִיא שָׁבָה".

כִּי־י' וְהִי הַשְׁמֵשׁ בָּאָה. כְּמוֹ: (בְּרֵאשִׁית מֵב) "וְהִיָּה הֵם
מִרִּיקִים שְׁקִיָּהֶם", (מִלְכִּים ב יג) "וְהִיָּה הֵם קוֹבְרִים אִישׁ",
כְּלֹמֶר וְהִיָּה דְּכָר זֶה. הַשְׁמֵשׁ בָּאָה. שֶׁקָּעָה.
וְעָלְמָה הִיָּה. חֲשֹׁף הַיּוֹם. וְהֵנָּה תִּנּוֹר עֵשֶׂן וְגו'.
רְמִז לֹא שֶׁיִּפְלוּ הַמַּלְכִּיּוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּגִיּוֹהֶם.
"בָּאָה" טַעְמוֹ לְמַעַלָּה, לְכָךְ הוּא מְבָאָר שֶׁבָּאָה כְּכָר,
וְאִם הִיָּה טַעְמוֹ לְמַטָּה בְּאֶל־ף, הִיָּה מְבָאָר כְּשֶׁהִיא
שׁוֹקַעַת, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן, שֶׁחֲרִי כְּכָר כְּתִיב "וְהִיָּה

י' בְּיוֹמָא הַהוּא גִּזְר יִי עִם אֲבָרִים קָנִים
לְמִימָר לְכִנְיָן יְהִיבִית יְת אֲרִעָא הָדָא מִן
נְהָרָא דְּמִצְרַיִם וְעַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פִּרְת:

(יח) בְּיוֹם הַהוּא פִּרְת יְהוָה אֶת־אֲבָרִים בְּרִית לְאֱמֹר
לְזִרְעֶךָ נִתְּתִי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם
עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת:

פִּי שֶׁהוּא מֵאֲחַר בְּאַרְבַּעַה נְהָרוֹת הַיּוֹצֵאִים מֵעֵדֶן,
שֶׁנֶּאֱמַר: (לֵעִל ב) "וְהַנָּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פִּרְת", מִשָּׁל
הַדִּיּוֹט: עָבַד מֶלֶךְ - מֶלֶךְ, הַדִּבְק לְשִׁתּוֹר וְיִשְׁתַּחֲוֶה לָךְ.

כִּי־י' לְזִרְעֶךָ נִתְּתִי. אֲמִירְתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא,
כְּאֵלֹו הִיא עֲשׂוּיָה (בִּי"ו). עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת.
לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאָהּ גָּדוֹל, אֲפִי־עַל־

יט יְת שְׁלֵמָא יְת קִנְזָא יְת קִדְמוֹנָא:

(יט) אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקִּנְזִי וְאֶת־הַקִּדְמוֹנִי:

שְׁתֵּי חֲכָמִים

מִדְּכִתִּיב 'בָּאָה', וְהוּא לִיָּה לְכָתוּב 'וְהִיָּה'
הַשְׁמֵשׁ'. וּמִתְרַץ דְּהָכִי פִירוּשׁוֹ: וְהִיָּה
דְּכָר זֶה, הַשְׁמֵשׁ בָּאָה וְגו'. וּמִלֵּת 'וְהִיָּה'
קָאִי אֲדִכְרָה זֶה, וְכֵמוֹ כֵּן 'וְהִיָּה' הֵם
מְרִיקִים: תוֹרָה יח

בִּימֵי יְהוּדָה הַתַּחֲלִיל קִצַּת הַשְּׁעָבוֹד כְּמוֹ
שֶׁפִּירֵשׁ רִשׁ"י בְּפִרְשֵׁת וִיחִי (לִהְיוֹן מִז כח),
וְהִיָּה 'וְעָבְדוֹם וְעַנּוֹ אֹתָם' דְּבִק עִם 'דִּוֹר'
רְבִיעִי: תוֹרָה יז
(יז) א רְצוֹנוֹ לְפָרֵשׁ לְמַה כְּתִיב 'וְהִיָּה'
לְשׁוֹן זָכָר, וְהַשְׁמֵשׁ לְשׁוֹן נִקְבָּה

(טז) ת וְאִם תֵּאמַר וְהִרִי דוֹר חֲמִישִׁי
הִיָּה, שֶׁחֲרִי יַעֲקֹב מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הִיָּה,
יַעֲקֹב יְהוּדָה פָּרָץ חֲצֹרֹן כָּלֵב. וְיֵשׁ
לוֹמַר דִּיעֲקֹב וְכֵן הִיָּה, וְלֹא חֲשִׁיב דוֹר
אֶלָּא נִחְשָׁב כְּמַת. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר,
דְּבִימִי יַעֲקֹב לֹא הִיָּה שֶׁעָבְדוֹ כָּלֵל, אֲבָל

שיעור יומי ליום שישי י' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת לך-לך פג

יְרָשָׁה לְעֵתִיד, שְׁנֹאֲמַר: (ישעיה יא) "אָדוֹם וּמוֹאֵב מְשֻׁלָּח יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מְשֻׁמְעֵתָם".

כִּי־אֶת־הַקִּינִי • (ב"ר) עֶשֶׂר אַמּוֹת יֵשׁ כָּאֵן, וְלֹא נָתַן לָהֶם אֶלָּא שְׂבָעָה גוֹיִם. וְהַשְׁלֵשָׁה: אָדוֹם וּמוֹאֵב וְעַמּוֹן, וְהֵם קִינִי, קִנְזִי וְקִדְמוֹנִי - עֲתִידִים לִהְיוֹת

כ וְיֵת חֲתָאִי וְיֵת פְּרֻזָּאִי וְיֵת גְּבָרָאִי:

(כ) וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים:

כִּי־אֶת־הַרְפָּאִים • אֶרֶץ עוֹגִי, שְׁנֹאֲמַר בָּהּ: (דברים ג) "הָהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים".

כא וְיֵת אֲמֹרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת גְּרֵזָשָׁאִי וְיֵת יְבוּסָאִי:

(כא) וְאֶת־הָאֲמֹרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרִזִּי וְאֶת־הַיְבוּסִי:

א וְשָׂרֵי אֶתֶת אֲבָרָם לֹא יִלְיֹדֶת לָהּ וְלֹא אֶתֶתָּא מְצִרִיתָא וְשָׂמָה הָגָר:

טז (א) וְשָׂרֵי אִשְׁת־אֲבָרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֹא שְׂפָחָה מְצִרִית וְשָׂמָה הָגָר:

כִּי־שְׂפָחָה מְצִרִית • בֵּת פְּרָעָה הָיְתָה. כְּשֶׁרָאָה נָסִים שְׁנַעֲשׂוּ לְשָׂרָה, אָמַר: 'מוֹטֵב שֶׁתֵּהָא בֵּתִי שְׂפָחָה בְּבֵית זֶה, וְלֹא גְבִירָה בְּבֵית אַחֵר'.

ב וְאֶמְרַת שָׂרִי לְאֲבָרָם הֵא כַּעַן מִנְעֵנִי יְיָ מִלְּמִילֵד עוֹל כַּעַן לֹת אֶמְתִּי מָה אִם אֶתְבְּנִי מִנָּה וְקָבִיל אֲבָרָם לְמִימַר שָׂרִי:

(ב) וְהִיאֲמַר שָׂרִי אֶל־אֲבָרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלְּדֹת בֶּאֱנָא אֶל־שְׂפָחָתִי אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וְיִשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל שָׂרִי:

שְׂאֲכָנִים צָרְתִּי לְתוֹךְ בֵּיתִי. לְקוֹל שָׂרִי • (ב"ר) לְרוֹחַהּ הַקִּדְשׁ שָׁבָה.

כִּי־אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה • לִמַּד עַל מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים שֶׁאֵינּוּ בְּנוֹי אֶלָּא הָרוּם. אֲבָנָה מִמֶּנָּה • בְּזִכּוֹתֶיהָ

ג וְדִבַּרְת שָׂרִי אֶתֶת אֲבָרָם יֵת הָגָר מְצִרִיתָא אֶתֶתָּהּ מִסּוּף עֶשֶׂר שָׁנִין לְמִתְבֵּא אֲבָרָם בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן וְיִהְיֶה יֵתָה לְאֲבָרָם בַּעֲלָהּ לֵה לְאֶנְתָּו:

(ג) וְתִקַּח שָׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם אֶת־הָגָר הַמְצִרִית שְׂפָחָתָהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשִׁבְת־אֲבָרָם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וְתִתֵּן אֹתָהּ לְאֲבָרָם אִשָּׁה לוֹ לְאִשָּׁה:

וְגו' • מִגִּיד שֶׁאֵין יְשִׁיבַת חוּצָה־לְאֶרֶץ עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן, לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר לוֹ (לעיל יב): "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל" עַד שֶׁיָּבֵא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כִּי־וְתִקַּח שָׂרִי • לְקַחְתָּהּ בְּדִבְרֵיהֶם: 'אֲשִׁירֶךְ שְׂזִכִּית לְדִבְקֵי בְּגוֹף קָדוֹשׁ כְּזֶה' (ב"ר). מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים • מוֹעֵד הַקְּבֻעַ לְאִשָּׁה שֶׁשֶּׁהָתָה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה לְבַעֲלָהּ, חַיִּב לִישָׂא אַחֲרֶיהָ (יבמות סד). לְשִׁבְת־אֲבָרָם

שפתי חכמים

(ב) ד' קֶשֶׁה לְרִשְׁי, וְכִי אִם הָגָר תִּלְד־תֵּהָא הִיא בְּנִיָּה, וּמִתְרַץ דִּמְמַנָּה פִּירוּשׁ 'בְּסִבְתָּהּ' ה' הוֹכַחְתּוּ מִדְּכִתִּיב 'לְקוֹל שָׂרִי', הָיְתָה לֵיהּ לְמִימַר 'לְשָׂרִי', אֶלָּא הָכִי פִירוּשׁוֹ: לְקוֹל הִבָּא לְשָׂרִי, דִּהִינּוּ רִיחַ הַקִּדְשׁ: תוֹרָה ג
(ג) ו' כִּינּוּ דְעִיָּקָר הָאָדָם הוּא דַּעְתּוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְקַחְתָּ דַּעְתּוֹ כִּי אִם בְּדִבְרֵים טוֹבִים מוֹשֵׁף דַּעְתּוֹ לְרַצּוֹנוֹ: ז' דָּאֵם לֹא כֵן, 'מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים' לְמָה לִּי: תוֹרָה ד

בֵּתוֹ כְּשֶׁרָאָה וְכו', מִשּׁוּם הָכִי כְּתִיב 'וְלֵדָה' לְרִמּוֹזוֹ עַל זֶה, כְּלוֹמַר שֶׁרָאָה מַעֲשִׂים שְׁנַעֲשׂוּ לָהּ לְשָׂרָה, וְקָל לְהִבִּין: מִדְּכִתִּיב 'וְלֵדָה' שְׂפָחָה מְצִרִית, מִשּׁוּם 'לָהּ' הָיְתָה שְׂפָחָה אֲבָל לֹא לְאַחֲרִים הָיְתָה שְׂפָחָה, שְׂבֵת פְּרָעָה הָיְתָה (גור אריה): דָּאֵם לֹא כֵן הוּא מִיּוֹתֵר, וְאִי לְהַזְכִּיר שְׂמָה יוֹכֵל לְהַזְכִּיר בְּסִמּוּף 'אֶל שְׂפָחָתִי הָגָר', וְקָל לְהִבִּין (נִרְאָה לִי, יַעֲקֹב טְרוּיוֹשׁ): תוֹרָה ב

(כ) ב' צִרְיָה לֹמַר דַּעוּג שְׁהָיָה אֲמֹרִי, דְּכִתִּיב (דברים ג ח) 'שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי', מִלֵּךְ עַל הַחַיִּי שְׁהֵם רְפָאִים, וְהוּא הָיָה מִבְּנֵי הָאֲמֹרִי, וְנִקְרָא 'תֵּרֵר הָרְפָאִים' מִפְּנֵי שְׁמִלְךָ עֲלֵיהֶם, דָּאִי תִימָא 'אֶת הָרְפָאִים' זֶה עוֹג וְהֵם אֲמֹרִים כְּלָם, לְמָה חֲשַׁב עוֹד 'אֶת הָאֲמֹרִי' (תרי"א מוֹרָחִי): תוֹרָה כא
טז (א) ג' הוֹכַחְתּוּ מִדְּכִתִּיב 'וְלֵדָה' שְׂפָחָה, וְהָא כָּל מַה שֶּׁקִּנְיָה אִשָּׁה קִנְיָה בַּעֲלָהּ, אֶלָּא וְדָאִי בֵּת פְּרָעָה הָיְתָה, וְנָתַן לָהּ

(ד) וַיֵּבֶא אֶל־הֶגֶר וַתֵּהָר וַתֵּהָרָא כִּי הָרָתָה וַתִּקַּל
גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ:

כ"י • וַיֵּבֶא אֶל־הֶגֶר וַתֵּהָר • מביאה ה' ראשונה (כ"ד).
ותקל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ • אמרה: שרי זו אין סתרה
בגלויה, מראה עצמה כאלו היא צדקת, ואינה צדקת,

(ה) וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל־אַבְרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי
שְׂפָחָתִי בְּחִיקֶךָ וַתֵּהָרָא כִּי הָרָתָה וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ
יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ:

כ"י • חֲמִסִּי עָלֶיךָ • חמס העשוי לי, עליך אני מטילה
הענש, כשהתפללת להקדוש-ברוך-הוא: (לעיל ט)
"מה-תתן-לי ואנכי חולץ צירי", לא התפללת אלא
עליך, והיה לך להתפלל על שגינו, והייתי אני
נפקדת עמך. ועוד, דברך אתה חומס ממני, שאתה
שומע בזיוני ושותק (כ"ה). אַנְכִי נָתַתִּי שְׂפָחָתִי וְגו'.

(ו) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־שָׂרִי הִנֵּה שְׂפָחָתְךָ בְּיָדְךָ
עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שָׂרִי וַתִּבְרַח מִפְּנֵיהָ:

כ"י • וַתַּעֲנֶה שָׂרִי • היתה משעבדת בה בקשי (כ"ה).

(ז) וַיִּמְצְאָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר
עַל־הָעֵין בְּרֶדֶךְ שׁוּר:

(ח) וַיֹּאמֶר הָגֵר שְׂפָחַת שָׂרִי אִי־מִזָּה בָּאת וְאָנָּה
תִּלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרִי גְּבֻרָתִי אֲנֹכִי בָרַחַת:

שפתי חכמים

הבינוני של 'חמסי' מורה פה על הפועל
והוא שרה. 'ועוד דברך אתה חומס'
זהו פירוש אחר: ב' רצונה לומר
מ'הגר', כמו שפירש הקרא 'אנכי
נתתי וגו': ל רוצה לומר יו"ד שניה,
והכ"ף נקוד בקמ"ץ והנו"ן בשו"א
שהוא נוכח הזכר, וכן ששם יו"ד בין
הנו"ן ובין הכ"ף, קרי ביה 'ביניך', הנו"ן
בצירי, כי יו"ד הנח מורה על הצירי,
והכ"ף נקוד בשו"א שהוא נוכח לנקדה,
ויהיה לנוכח הגר, שאף להגר אמרה
כן וכו': תורה ו

לומר דאם לא כן היה לו לומר 'ותהר
ותקל' וגו'. ועוד יש לומר, דאי מסבת
הריון למה 'ותקל', דילמא שרה עקרה
היא משום הכי לא זכתה להריון,
בשלקא אי משום מביאה ראשונה
נתעברה אתי שפיר דאמרה הגר ודאי
אינה צדקת, דאי צדקת היתה למה לא
הועיל לה זכות ליעשות לה גם כמו
שנעשה לי גם שנתעברתי מביאה
ראשונה, אלא ודאי אין לה זכות
(מדרש-ל): תורה ו
(ה) י' לא 'חמס' שאני עושה, כי יו"ד

(ד) ח הוכחתו מדכתיב 'ויבא אל הגר
ותהר', היה לו לומר 'ויבא אליה',
'ותהר הגר' למה לי, אלא למדרש
שהיתה עוד שמיה הגר ותהר, הא
ביצר, אלא שנתעברה מביאה
ראשונה, והוא כאלו היתה עוד בתולה
ונתעברה. אי נמי מדרשם 'הגר' אל
'ותהר', איכא למדרש 'הגר ותהר',
אבל לא שאר נשים, שאין מתעברין
מביאה ראשונה, כלומר שנעשה לה
גם: וְאָם תֹּאמַר מָנָא לִיה דְּמִשּׁוּם הָכִי
'ותקל' כו', דילמא מסבת הריון היא
'ותקל', ולא מסבת ביאה ראשונה. ויש

שיעור יומי ליום שישי י' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת לך-לך פה
כ"י אִי-מִזְהָ בָּאת • מֵהֵיכָן בָּאת. יוֹדֵעַ הָיָה, אֲלֹא לִיתֵן לָהּ פֶּתַח לִיכְנֹס עִמָּה בְּדַבְרֵימָּה, וּלְשׁוֹן "אִי-מִזְהָ"
אֵיזָה הַמָּקוֹם שֶׁתֹּאמַר עָלָיו: 'מִזְהָ' אֲנִי בָּא'.

(ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָיְיךָ יְהוָה שׁוּבִי אֶל-גְּבוּרָתְךָ וְהִתְעַנִּי
תַּחַת יָדֶיךָ:
טז וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָיְיךָ דִּי תוֹכִי לֹת רַבּוֹתְךָ
וְאֶשְׁמַעְבְּדִי תַחַת יָדֶיךָ:

כ"י אִי-מִזְהָ לָהּ מִלֶּאֱדָיְיךָ • עַל כָּל אֲמִירָה הָיָה שְׁלוֹתָ לָהּ מִלֶּאֱדָיְיךָ אַחֵר, לִכְךָ נֹאמַר 'מִלֶּאֱדָיְיךָ' בְּכָל אֲמִירָה
וְאֲמִירָה.

(י) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָיְיךָ יְהוָה הִרְבָּה אֲרֵבָה אֶת-זִרְעֶךָ
וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּוֹ:
יז וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָיְיךָ דִּי אֶסְגָּאָה אֶסְגִּי יָת
בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי:

(יא) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָיְיךָ יְהוָה הִנֵּךְ הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶּתְךָ בֵּן
וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי-שָׁמַעַתְּ יְהוָה אֶל-עֲנִידְךָ:
יח וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָיְיךָ דִּי הָאֵת אֶת מַעֲדָיְיךָ
וְתִלְדִּין בְּרַחֲמֵיךָ שְׁמָה יִשְׁמַעְאֵל אֲרִי
קָבִיל יְיָ עֲלוֹתֶיךָ:

כ"י אִי-מִזְהָ הִנֵּךְ הִנֵּךְ • כִּשְׁתְּשׁוּבִי תְהִרִי, כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים יג) "הִנֵּךְ
הִנֵּךְ" דְּאֶשְׁתֵּי מְנוּחָה. וְיִלְדֶּתְךָ בֵּן • כְּמוֹ וְיִלְדֶּתְךָ, וְדוּמָה
לוֹ: "יִשְׁבֶּת בְּלִכְנֹן מְקַנְנֶת בְּאֲרָזִים". וְקָרָאת

(יב) וְהוּא יְהִיָּה פֶּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ
וְעַל-פָּנָי כָּל-אֲחָיו יִשְׁכֵּן:
יט וְהוּא יְהִיָּה מְרֹד בְּאֲנָשָׁא הוּא יְהִיָּה צִרִיךְ
לְכָלָא וְיִדָּא דְבָנֵי אֲנָשָׁא יְהוֹן צִרִיכִין לָהּ
וְעַל אִפִּי כָל אֲחֻהִי יִשְׁרִי:

כ"י אִי-מִזְהָ אָדָם • אוֹהֵב מִדְּבָרוֹתָ לְצוּד חַיּוֹת, כְּמוֹ
שֶׁתּוֹבֵב: (בְּרֵאשִׁית כא) "וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי רוֹבֵה קִשְׁת׃"
יָדוּ בְּכָל • לְסֻטִּים. יוֹד כָּל בּוֹ • הַכָּל שׁוֹנְאֵין אוֹתוֹ

(יג) וְתִקְרָא שְׁם-יְהוָה הַדִּבֵּר אֵלֶיהָ אֶתְּהָ אֵל רֵאִי
כִּי אֲמַרְהָ הִנֵּה הָלָם רְאִיתִי אַחֲרֵי רֵאִי:
יד וַיֵּצֵאֵת בְּשֵׁמָא דִּי דִמְתַּמְלֵל עִמָּה אֲמַרְתָּ
אֶתְּהָ הוּא אֵלֶיהָ דְחֹזִי כָלָא אֲרִי אֲמַרְתָּ הַבְּרִים
הָכָא (נ"י הָאֵף אֲנָא) שְׁרֵתִי חֲזִיָּא בְּתַר
דְּאֶתְגַּלִּי לִי:

כ"י אִי-מִזְהָ אֵל רֵאִי • נְקוּד חֲטָף קָמֶץ, מִפָּנָי שֶׁהוּא
שֵׁם דְּבָר: אֵלֹהִים הִרְאִיָּה שְׁרֹאָהֶּ בְּעֶלְבּוֹן שֶׁל עֲלוּבִין
(סְפָרִים אַחֲרִים, דְּבָר אַחֵר: "אֶתְהָ אֵל רֵאִי", מִשְׁמַע שֶׁהוּא רוֹאֶה הַכָּל וְאֵין שׁוֹם
דְּבָר רוֹאֶה אוֹתוֹ). הִנֵּה הָלָם • לְשׁוֹן תַּמָּה: וְכִי סְבוּרָה
הָיִיתִי שְׁאֵף הָלוֹם בְּמִדְּבָרוֹת רְאִיתִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם,

שְׁפָתֵי חֲכָמִים
(ח) מִדָּאָם לֹא כֵן מֵאִי זָה מִיבְעִי לִיָּהּ, שְׁתַּחַת הַתִּי"ו, כִּי כְּמוֹהוּ 'יִשְׁבֶּת בְּלִכְנֹן' מְקַנְנֶת בְּאֲרָזִים, שֶׁהֵם גַּם כֵּן בִּינוּנִי וְנִקְוֵד שֶׁנִּי"א תַּחַת הַתִּי"ו: ע רְצוֹנוֹ לֹאמֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נְקוּד בְּשִׁנְיָא תַּחַת הַתִּי"ו, מִכָּל מָקוֹם לְשׁוֹן צִיּוּרֵי הוּא, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר לְזֹכֵר 'נִקְרָאת': תּוֹרָה יב (יב) וְנִקְרָא 'פֶּרָא' בְּדַכְתִּיב (אִיּוֹב כד ה) 'פֶּרָאִים בְּמִדְבָּר': כְּרִבִּי יוֹחֲנָן בְּבֵרֵאשִׁית רַבָּה (מ"ה ט) וּלְפִי זָה אֶתִּי שְׁפִיר וּמָה שֶׁמִּפְרֵשׁ בְּסִמּוּךְ 'יָדוּ בְּכָל' לִיסְטִים, אֲבָל לְרִישׁ לְקִישׁ שְׁפִירֵשׁ 'פֶּרָא אָדָם' בּוֹזוּ נְפִשׁוֹת, אִם כֵּן צִרִיךְ לְדַחֵק וּלְפָרֵשׁ פִּירוּשׁ אַחֵר עַל 'יָדוּ בְּכָל', וְדוּחַק שֵׁם. נִחַלַת יַעֲקֹב: תּוֹרָה יג (יג) ז בְּשִׁלְמָא בְּבֵית אַבְרָהָם רְאִיתִי

(יד) **עַל־כֵּן קָרָא לְבָאֵר בְּאֵר לַחֵי רְאִי הֵנָּה בֵּין־קָדְשׁ**
וּבֵין בְּרֵד:
 יד על כן קרא לְבָאֵר בְּאֵר לַחֵי רְאִי הֵנָּה בֵּין־קָדְשׁ
 אֶתְחַזִּי עֲלֶיהָ הִיא (היא) בֵּין רָקֶם וּבֵין חֲגָרָא:

כ"י • בְּאֵר לַחֵי רְאִי • כְּתוּבָהּ: 'בְּאֵרָא דְמִלְאָךְ קִימָא אֶתְחַזִּי עֲלֶיהָ'.

(טו) **וַתֵּלֶד הָגֶר לְאַבְרָם בֶּן וִיקָרָא אַבְרָם שְׁם־בְּנֹו**
אֲשֶׁר־יָלְדָהּ הָגֶר יִשְׁמָעֵאל:
 טו וַתֵּלֶד הָגֶר לְאַבְרָם בֶּן וִיקָרָא אַבְרָם שְׁם־בְּנֹו
 בְּרָה דִּילִידַת הָגֶר יִשְׁמָעֵאל:

כ"י • וִיקָרָא אַבְרָם שְׁם וְגו' • אַף־עַל־פִּי שְׁלָא שְׁמַע אַבְרָהָם דְּבָרֵי הַמִּלְאָךְ שְׁאָמַר: "וִיקָרָא שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל",
 שְׁרֵתָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עָלָיו וְקָרָאוּ יִשְׁמָעֵאל.

(טז) **וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלֶדֶת־הָגֶר**
אֶת־יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם:
 טז וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלֶדֶת־הָגֶר
 הָגֶר יִת יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם:

כ"י • וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְגו' • לְשַׁבְּחוֹ שֶׁל יִשְׁמָעֵאל נִכְתָּב, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה בֶּן שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה
 כְּשֶׁנִּמְוָל וְלֹא עֵבֶב.

יז **וַיְהִי אַבְרָם בֶּן־תִּשְׁעִים שָׁנָה וַתֵּשַׁע שָׁנִים**
וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׁדִי
הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד:
 א וַהֲוָה אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִין וַתֵּשַׁע שָׁנִים
 וַאֲתַגְּלִי יְיָ לְאַבְרָם וַאֲמַר לֵה אֲנִי אֵל שְׁדִי
 פִּלַּח קְדָמִי וְהָיוּ שְׁלִים:

כ"י • אֲנִי־אֵל שְׁדִי • אֲנִי הוּא שְׁדִי דִּי בְּאַלְהוּתִי
 לְכָל בְּרִיָּה. לְפִיכָךְ, "הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי" וְאֵהִי לָךְ לְאֵלֶּה
 וּלְפִטְרוֹן. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא בְּמִקְרָא, פְּרוּשׁוֹ כֹּה:
 דִּי שְׁלוֹ, וְהַכֵּל לְפִי הַעֲנִין. הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי • כְּתוּבָהּ: אַף
 'פִּלַּח קְדָמִי', הַדְּבָק בַּעֲבוּדָתִי. וְהָיָה תָּמִיד • אַף
 זֶה צוּרִי אַחֵר צוּרִי, הָיָה שְׁלֵם כָּכָל נְסִיווּתִית. וְלִפִּי

מִדְרָשׁוֹ: "הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי", בְּמַצּוֹת מִלֵּה, וּבְדָבָר הַזֶּה
 תִּהְיֶה "תָּמִיד", שְׁכָל זְמַן שֶׁהָעֲרֵלָה בָּהּ, אֶתְּהַלֵּךְ
 מוֹם לִפְנֵי. דָּבָר אַחֵר: "וְהָיָה תָּמִיד", עֲכָשׁוּ אֶתְּהַלֵּךְ
 חֶסֶד ה' אַבְרָם: שְׁתֵּי עֲנִינִים, שְׁתֵּי אֲזוּנִים וְרֹאשׁ
 הַגּוֹיָה. אוֹסִיף לָךְ אוֹת עַל שְׁמֶךָ, וְיִהְיוּ מִנֵּין אוֹתִיוֹתֶיךָ
 ר"מ ח כְּמִנֵּין אֵיבָרֶיךָ.

שפתי חכמים

הַעֲבִירָה וְאֵין מְסוּרִים בִּיד הָאָדָם,
 וּמְרֹב צִדְקָתוֹ מְסָרָם בִּידוֹ, דְּכָתִיב
 (שְׁמוּאֵל א ב ט) 'רְגִלִי חֲסִידִיו יִשְׁמַר',
 כְּשֶׁאָדָם מִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ סוּף שֶׁהַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא מוֹסְרוֹ בִּידוֹ (הָרִאשׁוֹן מִסְכַּת גְּדִירִים
 כב): שְׁאֵינָם בְּרִשְׁתּוֹ וּכְאֵלוֹ הָיָה חֶסֶד
 מֵהֶם, וְאָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 דְּהַכֵּל יִהְיֶה בְּרִשְׁתּוֹ. וְקָשָׁה, וְהָלֹא הָיָה
 חֶסֶד גַּם בֶּן הַלֵּב, דְּהָא עָרַל לֵב הָיָה.
 וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּלֹא חֲשִׁיב רַק אֵיבָרִים
 הַגְּלוּיִים. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר דְּכָתִיב (עֲמָקֵה ט
 ח) 'מִצְאָתָא אֶת לְבָבוֹ וְאָמַן לִפְנֵיךָ' וְאַחֵר
 כֹּה 'נְכוֹרֹת עֲמֹו הַבְּרִית' וְגו', אֵלֶּמָּא
 דְּאֶפְּלִילוּ לִפְנֵי הַמִּילָה לֹא הָיָה לוֹ גַּם בֶּן
 עָרְלַת לֵב (מְהַרְשֵׁל): תוֹרָה ב

שֶׁהַכְּרִיחוֹ לָזֶה, וְקָל לְהַבִּין. נִרְאֶה לִּי:
 וּמִהֲרָא י' תִּירֵץ דְּמִהֲוָה לֹא הָיָה
 שְׁמַעֲיָן דְּהוּא בֶּן י"ג שָׁנָה מֵעַתַּל לְעַת
 דְּהוּא שִׁיעוּר יְמֵי גְדוּלָתוֹ, וּמִשּׁוּם הָכִי
 לֹא עֵיכֶב, וּמִהֲרָא קָרָא שְׁמַעֲיָן
 שְׁפִיר: תוֹרָה א
 יז (א) ש' פִּירוּשׁ, אַבְרָהָם אָמַר לְהַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא: 'רְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם אָמוּל
 אֲזִי אֵהִי נִמְאָס בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת'. לָכֵן
 אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'אֲנִי הוּא
 שְׁאֲמַרְתִּי לְעוֹלָמִי דִּי' וכו' (מְהַרְשֵׁל):
 ת רְבּוֹנוֹ לוֹמֵר, דְּהָא כְּתִיב 'הַתְּהַלֵּךְ
 לִפְנֵי', וְאִם בֶּן 'וְהָיָה תָּמִיד' לִמָּה לִּי,
 וּמִפְּרָשׁ דְּאָף זֶה פִּירוּשׁוֹ כֹּה, דְּצִוּוִי אַחֵר
 צִוּוִי הוּא, כְּלוּמַר 'יִהְיֶה שְׁלֵם כָּכָל
 נְסִיווּתִית: א הֵם הָאֵיבָרִים הַמְּסֻרָּסִים

מִלְאָכִים בְּשִׁבִּיל צִדְקַת אַבְרָהָם וְשָׂרָה,
 אָבֵל בְּמִדְבָּר לֹא נִמְצָא, כִּי אִם שְׁהוּא
 רוּאָה בְּעֵלְבוֹן וכו'. (נור ארְיָה): תוֹרָה יד
 (טו) ק דְּאִי מִמֶּנָּה שְׁמַע, אַחֵר שְׁהִיא
 מְצוּנָה וְלֹא הוּא, הָיְתָה לָהּ לְקָרוֹתוֹ
 'יִשְׁמָעֵאל', אֵלֶּה שְׁרָתָה עָלָיו רוּחַ
 הַקְּדוּשׁ, וְהִשְׁתָּא הוּא כְּמוֹ מְצוּנָה. (נור
 ארְיָה): תוֹרָה טו
 (טז) ר שְׁהָרִי אַבְרָם הָיָה בֶּן תִּשְׁעִים
 וַתֵּשַׁע בְּשָׁמַל אוֹתוֹ, וּכְשֶׁנִּוְלַד הָיָה וְכו'
 שְׁמוּנִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה. וְאִם תֹּאמַר, וְהָא
 לְקָמֵן (י כה) בְּהָרְיָא כְּתִיב 'וְיִשְׁמָעֵאל
 בְּנֹו בֶּן שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה, וְיֵשׁ לוֹמֵר
 דְּמִשּׁוּם הָכִי נִכְפַּל, לְלַמֵּד שֶׁהַכְּתוּב
 עֲצָמוֹ מַעֲיֵד עַל זֶה שֶׁשְׁעָשָׂה זֶה מִשּׁוּם
 מְצוֹת הַשֵּׁם וְלֹא מִשּׁוּם יִרְאֵת אֲבִיו

(ב) וְאַתָּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ בְּמֵאָד
בְּאֶתֶן קָנִי בֵּין מִיָּמֵי וּבֵינֶךָ וְאַסְגִּי יָתֶךָ
לְחָדָא לְחָדָא:
מֵאָד:

כ"ט - וְאַתָּנָה בְּרִיתִי • בְּרִית שֶׁל אֲהַבָה וּבְרִית הָאָרֶץ, לְהוֹרִישָׁה לָךְ עַל-יְדֵי מַצּוּה זוּ.

(ג) וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל-פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:
גוֹפֵל אַבְרָם עַל אִפְּוֹהִי וּמִלִּיל עֲמָה יִי
לְמִיָּמָר:

כ"ט - וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל-פָּנָיו • מִמּוֹרָא הִשְׁכִּינָה. שְׁעַד
שְׁלֹא מַל, לֹא הָיָה בּוֹ כְּחֵי לַעֲמֹד וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִצְבֶּת

(ד) אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם:
ד אָנָּה הָא (גִּזְר בְּנִי אֵינְנו) קָנִי עֲמָה וְתַהִי
לְאָב סְגִי עַמְמִין:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (מֵאֲמָר ש"פ לך לך, ח' מֵרַחֲשׁוֹן ה'תשד"ח)

הָיָה עֲנִין הַגְּרוֹת לִפְנֵי מִילַת אַבְרָם, כִּי מִכִּיּוֹן שָׁגַם בְּאֻמוֹת
הָעוֹלָם הָיוּ נִשְׁמוֹת הַגְּבוּהוֹת, לְכֹן לֹא הָיָה לָהֶם סִבָּה וְרָצוֹן
לְהִתְגַּדֵּר כּו', מִה־שְׂאִי־כֹן אַחֲרֵי מִילַת אַבְרָהָם שֶׁנַּעֲשָׂה
יְרִידָה בְּאֻמוֹת הָעוֹלָם, הִנֵּה זֶה הָיָה סִבָּה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם רָצוֹן
לְהִתְגַּדֵּר. וּבָזֶה מִבְּאֵר בְּהַמְאָמֵר מִה שְׂאִין מוֹצְאִים הַרְבֵּה
גֵּרִים מִיִּשְׁמַעְאֵל, כִּי יִשְׁמַעְאֵל נוֹלַד לִפְנֵי בְּרִית זוּ, וְלָכֵן אִף
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם כֵּן עֲנִין נִשְׁמוֹת הַגְּבוּהוֹת כּו', וּכְמֵאֲמָר אַבְרָהָם
יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְאֵל כּו', בְּכָל זֹאת אֵין מוֹצְאִים הַרְבֵּה גֵּרִים
מִיִּשְׁמַעְאֵל כִּי יִשְׁמַעְאֵל נוֹלַד לִפְנֵי בְּרִית זוּ. מִה־שְׂאִי־כֹן
בַּעֲשׂוֹ יֵשׁ יוֹתֵר גֵּרִים, מִשּׁוֹם שֶׁנוֹלַד אַחֵר הַבְּרִית, וְלָכֵן אִף
שְׂאִין בּוֹ נִשְׁמוֹת גְּבוּהוֹת אֲבָל יֵשׁ בּוֹ גֵּרִים, כִּי נוֹלַד אַחֵר
שֶׁנִּפְרְדָה הָעֶרְלָה מִן הַבְּרִית, וּכְמֵאֲמָר כִּי בִּיצְחָק יִקְרָא לָךְ
זֶרַע, "בִּיצְחָק" וְלֹא כָל יִצְחָק.

שְׂדוּקָא אַחֲרֵי שֶׁנִּמְזַל אַבְרָם נַעֲשֶׂה ל"אָב הַמּוֹן גּוֹיִם". כִּי
הִנֵּה עֲנִין "אָב הַמּוֹן גּוֹיִם" הוּא שֶׁהוּא בְּבַחֲיִנַת אָב וּמוֹשֵׁל
וְשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם. וְלִפְנֵי הַמִּילָה, מִכִּיּוֹן שֶׁהָיְתָה הַמִּשְׁכַּת הַקֹּדֶשׁ
שֶׁלֹּא מְעַלָּה וְנִשְׁמוֹת הַגְּבוּהוֹת גַּם לְגוֹיִם, לְאֻמוֹת הָעוֹלָם, לְכֹן
לֹא הָיָה לְאַבְרָם שְׁלִיטָה עֲלֵיהֶם כָּל כָּף. וְדוּקָא כִּשְׁנִמְזוּל
אַבְרָם, וְנִפְרְדָה הָעֶרְלָה מִן הַבְּרִית שֶׁהוּא בְּבַחֲיִנַת יְסוּד, הִינּוּ
שְׂאִין אֻמוֹת הָעוֹלָם מִקְבָּלִים יוֹתֵר מִקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא מְעַלָּה כְּמוֹ
יִשְׂרָאֵל, אֲזִי דוּקָא נִפְעַל עֲנִין "אָב הַמּוֹן גּוֹיִם", שֶׁאַבְרָהָם הָיָה
בְּבַחֲיִנַת אָב וְשׁוֹלֵט וּמוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם.

וְהִנֵּה יֵשׁ עוֹד פְּרוּשׁ בְּעִנֵּין "אָב הַמּוֹן גּוֹיִם" שֶׁהוּא אָב לְגֵרִים,
וְגַם עֲנִין זֶה (עֲנִין הַגְּרוֹת) נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמִּילָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה
בְּהַמְאָמֵר, דִּהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעֵיל דְּלִפְנֵי הַמִּילָה הָיוּ יוֹרְדִים
נִשְׁמוֹת גְּבוּהוֹת גַּם לְאֻמוֹת הָעוֹלָם כִּנ"ל, וּמִטַּעַם זֶה, לֹא

(ה) וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמִי אַבְרָם וְהָיָה שְׁמִי
אַבְרָהָם כִּי אֲבִי-הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיד:
ה וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד יֵת שְׁמִי אַבְרָם וְהָיָה שְׁמִי
אַבְרָהָם אֲרִי אָב סְגִי עַמְמִין יְהִבְתִּיד:

כ"ט - כִּי אֲבִי-הַמּוֹן גּוֹיִם • לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן שֶׁל שְׁמוֹ,
וְרִי"ש שֶׁהָיְתָה בּוֹ בְּתַחֲלָה, שְׁלֹא הָיָה אָב אֶלָּא לְאָרֶם
שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ, וְעַכְשָׁיו אָב לְכָל הָעוֹלָם, וְאַפְּלוֹ רִי"ש

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שִׁיחַת ש"פ לך לך, ח' מֵרַחֲשׁוֹן ה'תשד"ח)

בְּאֹר הַהוֹרָאָה הַנִּלְמָדֶת מִפְּרוּשׁ רִש"י הַנ"ל - בְּנוֹגַע לַעֲבוּדַת
הָאֱדוֹם:

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

(ג) וְהָא דְּכִתְיִב לְעֵיל (יב"ז) וַיִּקְרָא ה' אֶל
אַבְרָם וְלֹא כְּתִיב שְׁנִפֵּל עַל פָּנָיו, יֵשׁ
לֹאמֹר דְּלְעֵיל נִמְי הָיָה נוֹפֵל, וּמִכָּאֵן
אֲתָה לְמֹד. וְהָא דְּלֹא נִתְבַּת הַנִּפְלָה עַד
הַשְׁתָּא, לְלִמָּד עַל הַהִפְרָשׁ מִקּוֹדֶם
שֶׁנִּמְזוּל לְאַחֵר שֶׁנִּמְזוּל, שֶׁהָרִי אַחֵר
שֶׁנִּמְזוּל כְּתִיב (לְהֵלֵךְ יח כב) וַיִּאֲבָרְהֶם

עוֹדְנוּ עוֹמֵד לִפְנֵי ה': תוֹרַה ד'
(ה) ד רָצוֹנוֹ לְתַרְץ לְמָה לֹא נִקְרָא שְׁמוֹ
'אַבְרָהָם', וְהָיָה לוֹ לְהַחֲלִיף ה' תַּחַת ר',
וְלָמָּה לֹא וְהָיָה הַרִי"ש מִמְקוֹמוֹ, וּמִתְרַץ
כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְרַעַם עַל הַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ
הוּא שֶׁהָרִי אִף יוֹדֵד שֶׁל שְׂרִי נִתְרַעַמָּה.
וְהָא דְּוָזָה הַיּוֹדֵד מִשְׁרָה, אֲפָשָׁר מִשּׁוֹם

דְּעִתִּיד לִינָתֵן בְּשִׁמוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ מִשּׁוֹם
הַכִּי וְוָה, וְקָל לְהִבְיֹן. עוֹד יֵשׁ לֹאמֹר
שֶׁהַיּוֹדֵד עַל כָּל פָּנִים נִתְקַיֵּמָה אִף בִּיה,
שֶׁהָרִי חֲלָקָה וְנָתַן חֲצִיָּה לְשִׁרָה וְחֲצִיָּה
לְאַבְרָהָם, אֲבָל הַרִי"ש אֵי אֲפָשָׁר
לְהִתְקַיֵּם בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁתִּשְׁאָר
בְּשִׁמוֹ (מִתְרַש"ל): תוֹרַה ו'

מקומו"] הנינו, שהוא פועל ומשפיע על כל אלו שנמצאים במקומו ובסביבתו (ופשיטא שאינו מתפעל כלל ממצב המקום וממצבם של אנשי המקום), אלא יתירה מזו "אב העולם", הנינו שהוא פועל ומשפיע בכל העולם כולו. וקאמור - ענין זה ישנו אצל כל אחד ואחד מישראל, מפיו שמקבל זאת בירשה מאברהם אבינו, ועבודתו היא רק - לגלות זאת מהפח אל הפועל ומהעלם אל הגלוי. וענין זה נפעל על-ידי כללות מעשינו ועבודתנו בעניני התורה ומצותיה, שעל-ידיה פועלים את הענין ד'הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל" - ענין של פריחה וגלוי, ובאפן ד'ומלאו פני תבל תנובה" - פרות ופירי פרות עד סוף כל העולם, וכפרוש החסידות - שעושים "סוף" לענין ה"עולם", מלשון העלם והסתה, הנינו שמבטלים את ההעלם וההסתה, וזוכים תכף ומיד להתגלות הגאולה האמתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

אחד ואחת מישראל. ועל-דרך-זה בעניננו - הציווי על ענין המלה, שזהו ענין השיך לכל אחד ואחד מישראל, וכן בנוגע לנשים - "אשה כמון דמהילא דמנא". ועד כדי כך - שאפלו מצד עצם מציאותו (עוד לפני פעלת המלה) נחשב כל אחד ואחד מישראל בין המולים", כדאיתא במשנה (נדרים לא, ב) "קונם שאני נהנה לערלים, מותר בערלי ישראל. . שאני נהנה למולים, אסור בערלי ישראל כו", פי כל בני ישראל (אפלו מי שלא נמול בפועל ממש מפני אנס כו) הם בעצם "מולים" (ראה 'אור התורה' חנכה שיב, א).

ומזה מובן, שאצל כל אחד ואחד מישראל ישנו גם הענין ד'אב המון גוים ונתתיך" (כפי שנפעל אצל אברהם אבינו על-ידי ענין המלה), ונתפקידו של היהודי הוא - להביא כחות אלו מהעלם אל הגלוי ומהפח אל הפועל. כלומר: לא מבטי שיהודי נעשה "אב" במקומו [בדגמת מעלתו של "אברהם" - לפני המלה - "אב לארם, שהוא

(ו) והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים
במך יצאו:

כ"י - ונתתיך לגוים. ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו, ולא היה מבשרו עליו.

• שבת קודש י"א מרחשון •

וואקים ית קמי בינ מימרי ובינ ובין בניך
בתוך לדריהון לקנם עלם למהוי לך
לאלקא ולבניך בתוך:

(ז) והקמתי את-בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך
לדורתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך
אחריך:

כ"י - והקמתי את-בריתי. ומה היא הברית? להיות לך לאלהים.

ח ואמן לך ולבניך בתוך ית ארעא תוכביתך
ית כל ארעא דכנען לאחסנת עלם ואהוי
להון לאלקא:

(ח) ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגריך את
כל-ארץ כנען לאחנת עולם והייתי להם לאלהים:

כ"י - לאחנת עולם. ושם אהיה לכם לאלהים, אבל (פר ישראל) תדר בחוצה-לארץ - כמי שאין לו אלוה.

ט ואמר יי לאברהם ואת ית קמי תשר את
ובניך בתוך לדריהון:

(ט) ויאמר אלהים אל-אברהם ואתה את-בריתי
תשמר אתה וזרעך אחריך לדורתם:

שמירתה? "זאת בריתי אשר תשמרו המול לכם
וגו'".

כ"י - ואתה. וא"ו זו מוסיף על ענין ראשון: 'אני
הנה בריתי אתך', ואתה הוי זהיר לשמרה, ומה היא

שיעור יומי לשבת קודש י"א מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יז - פרשת לך-לך פט

(י) וְאֵת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֵךְ
אַחֲרַיִךְ הַמּוֹלֵד לָכֶם פֶּלֶאֱזָכָר:

כ"י - בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וגו'. אותם של עכשו. ובין
זרעך אחריך. העתידין להולד אחריך. המול.

(יא) וְנִמְלַתֶּם אֶת בְּשֶׁר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:

כ"י - וְנִמְלַתֶּם. כמו' ומלתם, והנו"ן בו יתרה ליסוד
הנופל בו לפרקים, כגון נ' של נושף ונ' של נושא.

(יב) וּבֶן־שִׁמְנֹת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם פֶּלֶאֱזָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם
יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מִכָּל בֶּן־נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֵךְ
הוא:

כ"י - יָלִיד בָּיִת. שילדתו השפחה בבית. ומקנת-כסף. שקנאו משנולר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות חלק ג, עמוד 757 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

זכות ברית מילה

האדם מקים מצות תפלין לאחר שיהסירן מעליו. מה-
שאינן במצות מילה גם קיום המצוה נמשך לאחר זמן.
דהנה מצות מילה היא לא רק פעלת הסרת הערלה אלא
גם "להיות מהול" (עין מכתב ה'צפנת פענח' ב'שדי חמד' סוף
קונטרס המציצה), דכל רגע מימי חי' האדם מצוה הוא "להיות
מהול". ונמצא, דאף שפעלת המילה היתה ביום השמיני
להולדתו, מכל-מקום כיון שכל רגע מימי חייו הרי הוא
מהול, נמצא שמקום הוא מצות מילה כל ימי חייו.
ועל-פי-זה מישב מה שנתישב דעתו של דוד רק במצות
מילה, כי זה שזכות מצוה זו עומדת לאדם כל משך ימי
חייו הוא, כי גם קיום המצוה הוא בכל רגע ורגע, ולא
כמצות תפלין וכיצא בזה.

וּבֶן־שִׁמְנֹת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם פֶּלֶאֱזָכָר (יז, יב)

איתא במנחות (מג, ב) "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ כו'
אמר אוי לי שאעמוד ערם בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה
שבבשרו נתישבה דעתו".

ולכאורה צריך עיון בזה, דאטו רק זכות המילה היתה בידי
דוד, והרי ודאי היו בידו גם מצות אחרות, ולדגמא ודאי
שמחו ולבו של דוד עדן משעבדים היו לו יתברך כתוצאה
מהנחת תפלין, ומדוע רק על-ידי המילה נתישבה דעתו?
ויש לומר, דבמצות אחרות, זה שזכות המצוה עומדת גם
לאחר עשייתן, הוא רק כתוצאה מעשיית המצוה, וכמו
בהנחת תפלין, דהלב והמוח משעבדים לו יתברך גם אחרי
הנחת התפלין, אף קיום המצוה היא רק בעת הנחתן, ואין

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות חלק ג, עמוד 44 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

כניסת נפש הקדשה בשעת הברית

למקרא. ועין מנורת המאור (להר"י אלנאוה) חלק ד פרק
גידול בנים, הובא ב'ראשית חקמה' בסופו. 'שולחן ערוך'
יורה-דעה סימן רסג סעיף ה).
ולכאורה אינו מובן, הרי גם קדם לידת התינוק "מלמדין

וּבֶן־שִׁמְנֹת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם פֶּלֶאֱזָכָר (יז, יב)

כתוב ב'שולחן ערוך הרב' ש"תחלת כניסת נפש זו הקדושה
היא כו' במצות מילה" (אורח חיים מהדורא תניא סוף סימן ד
וראה זה חלק ג צא, ב. סדר היום (בסוף הספר בפירוש משנת בן ה')

שפת חכמים

וְנִמְלַתֶּם, שאם בן יחסר בקרא
הפועל: מ' יעשה, 'אכל', בציר"י תחת
היו"ד: תורה יב

(יא) ז כלומר, שאף על פי שמשמעותו
אינו לשון ציווי, מכל מקום ציווי היא:
ח הפ"א בקמ"ץ, וכלומר שהוא הנימול
עצמו, לא הפל את אחרים כמו

אריה: תורה ט
(י) ו אף על פי שהוא לשון ציווי, אי
אפשר שהוא ציווי, שהרי כתיב אחרי
וְנִמְלַתֶּם: תורה יא

אותו כל התורה כלה" (נדה ל, ב), ונמצאת בו נפש קדושה, ואיך יתאים זה עם מה שכתב שותחלת כניסת נפש הקדושה היא בעת ברית המילה?
וַיֵּשׁ לְזִמְרָה הַבְּאוּרָה בְּזֶה, דְּהֵנָּה מְצִינֵנוּ מַעֲלָה מִיְחָדָת בְּבְרִית מִלָּה שְׂאִינָה בְּשֹׂאֵר הַמְּצֻוֹת, דְּאַף שְׁכָל הַמְּצֻוֹת, מְצֻוָּה מִלְּשׁוֹן "צִוְתָא וְחִבּוּר" (לקוטי תורה, בחוקותי מה, ג), עֲנִינָן לְחִבּוּר אֶת הָאָדָם עִם הַקֶּבֶה, אֲבָל אֵין חִבּוּר זֶה נִכְרַ בְּגוּף הָאָדָם הַמְּקֻמָּה הַמְּצֻוָּה. וְלְדַגְמָא: הִיד הַמְּחַלְקָת צִדְקָה, אֵין נִכְרַ בְּבִשְׂרֵי הַגִּשְׁמִי שֶׁל הִיד שְׁעַל-יְדֵי שְׁחֻלְקָה צִדְקָה נִשְׁתַּנָּה גּוּף קְדוּשָׁה.

הִיד.

מה-שאיין-כן במצות מילה, הרי על-ידי המצוה נהיה שנוי גלוי בבשר הגוף, והקשר והחבור להקב"ה שנוצר על-ידי המצוה נכר בבשר הגוף עצמו.

ולכן אף שגם קדם הברית נמצאת נפש קדושה באדם, אף כניסת נפש הקדושה, היינו, התקשרותה הפנימית של הנפש הקדושה עם הגוף עד שנכר הדבר בגלוי בגוף, הוא בעת ברית המילה, כי רק אז נכר בבשר הגוף שיש בו נפש קדושה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 86 ואילך - מותו 'לקראת שבת')

ברית מילה - קשר שנוצר על-ידי הקב"ה

אי-אפשר לו לפעל קשר אמתי ונצחי עם הבורא יתברך. אלא שהקב"ה הוא זה שמקשר עצמו עם כל אחד הנכנס בברית.

וזהו הטעם שמצות מילה היא לח' ימים, כי אם הקשר והברית היה נוצר על-ידי האדם, אז היו צריכים לעשות כשהוא בר דעת וכיוצא בזה. אבל מפיון שהקשר נוצר על-ידי הקב"ה ולא על-ידי האדם, אין טעם לחכות עד שתהיה לו דעת, אלא מיד כשאפשר - מכניסים אותו לברית ומקשרים אותו עם הקב"ה בקשר נצחי.

ובן-שמנת ימים ימול לכם כל-זכר לדורותיכם (יז, יב)
יש לבאר הטעם שציוותה תורה למול תינוק כשהוא בן ח' ימים, ואין לו דעה כלל, דלכאורה היה עדיף טפי למול אותו בהיותו מבגר יותר, ומדעתו ורצונו הוא מכניס את עצמו לבריתו של אברהם אבינו?
וַיֵּשׁ לְזִמְרָה הַבְּאוּרָה בְּזֶה:

ענינה של ברית מילה הוא שעל-ידי נוצר קשר ו"ברית" בין האדם להקב"ה, וכמו שכתוב (יז, יג) "והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם".

קשר זה אינו בא מצד האדם, כי בהיות אדם נברא ומגבל,

יג אתגזר אתגזרין (נ"י מגזר יגזר) יליד ביתך וזכין בספף ויהי קימי בבשריכוון לקיים עולם:

לאחר (ס"א לאחד) שמנה ימים, כמו שמפרש במסכת שבת (דף קלח).

יד וערל דכורא די לא יגזר ית בשר ערלתה וישתיצי אנשא ההיא מעמיה ית קימי אשני:

ענוש עליו כרת, אבל עובר ב"עשה". ונכרתה הנפש. הולך עירי ומת קדם זמנו (שבת קד).

(יג) המול י ימול יליד ביתך ומקנת בספף ויהיתה בריתי בבשרכם לברית עולם:

כ"י המול ימול יליד ביתך • כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים, ללמדך שיש יליד בית נמול

(יד) וערל י זכר אשר לא ימול את-בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את-בריתי הפר:

כ"י וערל זכר • כאן למד שהמילה באותו מקום שהוא נכר בין זכר לנקבה (כ"י). אשר לא-ימול • משיגיע לכלל ענשיני: ונכרתה, אבל אביו אין

שפתי חכמים

דבְּעֵי לְהוֹרוֹת מְקוֹם הָעֶרְלָה, וְהָכִי פִירוּשׁוֹ: שְׁהָעֶרְלָה הִיא בְּמְקוֹם שְׁמִכְדִּיל בֵּין זָכָר לְנִקְבָּה (נחלת יעקב). וְעֵינֵינוּ שָׁם: וְהֵלָא כָּבֵד כְּתִיב 'הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר', 'וְעֶרְל זָכָר' לְמָה לִי, אֲלֵא לְמַד כו' (גור אריה): לֵא דְאֵי עֲדִינֵן קִטְנָה הוּא אֵינוּ בֵּר עֲנִשִּׁין וְלָמָּה יִתְחַיֵּב כְּרִית, וְקָל לְהִבְיִן: תורה טו

(יד) מ דאם לא כן 'זכר' למה לי (ראי מנחם): וְלִי נִרְאָה דְּהָכִי פִירוּשׁוֹ, דְּהָיָה לוֹ לִזְמֵר 'וְזָכָר עֶרְל', אֲלֵא וְדָאִי לְהָכִי לֹא כְּתִב 'וְזָכָר עֶרְל', מִשּׁוּם דְּהָיָה מִשְׁמַע דְּהִצְיוּי הוּא לְזָכָר וְלֹא לְנִקְבָּה, וְאַף עַל פִּי שְׁהִמְצִינָה שְׂדֵיךְ גַּם גְּבִי נִקְבָּה, וְלֹא לְהוֹרוֹת מְקוֹם הָעֶרְלָה, אֲבָל הִשְׁתָּא דְּכְתִיב 'וְעֶרְל זָכָר', מִשְׁמַע

(יג) י דהא למעלה כתיב 'ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית' וגו', וכאן כפל עוד 'המול ימול' ל'יליד ביתך', וכתוב סתם: כ רצונו לומר ליום אחד, כמו שמפורש בשבת שם כשחלקו שנים שפחה מעוברת, זה שפחה וזה עוברת: ל כגון שקנה שפחה משנתעברה וילדה בשבת, אינו דוחה את השבת: תורה יד

(טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם שְׂרִי אִשְׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שְׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ:

כ"ט - לא-תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי, לי ולא לאחרים, כי שרה סתם שמה, שתהא שרה על כל (ברכות י"ג).

(טז) וּבִרְכֹּתֵי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכֹּתֶיהָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם מְלֹכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ:

כ"י - וּבִרְכֹּתֵי אֹתָהּ. ומה היא הברכה? שחזרה לנערותה, שנאמר: (לקמן יח) "היתה לי עדנה". וּבִרְכֹּתֶיהָ. בהנחת שדים, כשנצרכה לכך ביום משתה של יצחק, שהיו מרגנים עליהם שהביאו

(יז) וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הָלָבִן מֵאֵה-שָׁנָה וְיֹלֵד וְאִם-שָׂרָה הִבְתִּי-תְשָׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד:

כ"ט - וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחַק. זה תרגום אוניקלוס לשון שמחה: 'וחד', ושל שרה לשון מחור, למדת שאברהם האמין ושמח, ושרה לא האמינה ולגלגה, וזהו שהקפיד הקדוש-ברוך-הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם. הלבן. יש תמיהות שהן קצמות, כמו: (שמואל א ב) "הנגלה נגליתי"? (שמואל ב טו) "הרואה אתה"?; אף זו היא קימת, וכך אמר בלבבו:

שפתי חכמים

(טז) וּבִרְכֹּתֵי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכֹּתֶיהָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם מְלֹכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ. ואחר כך וגם נתתי ממנה לך בן וברכותיה. ודאי קאי על הברכה שקודם לכן והוא הנערות: ע דאם לא בן מאי וּבִרְכֹּתֶיהָ אחר לידת הבן, דהא כל יולדת מניקה את בנה והוא הדין שרה כשחזרה לנערותיה, לכן פירש כשנצרכה לכך וכו': קשה, הא קיימא לן דישאלית לא תניק לכן פותית אפילו בשכר, יש לומר דהאיסור הוא שמניקתו על איזה זמן, אבל באקראי פעם אחת כמו באן אין קפידא (דברי דוד): תורה יז (יז) כ לומר, שאין באין להכחיש הענין, כלומר יש בכח השם לעשות אף שהוא נגד הטבע, אף אין כל אדם זוכה לזה שיתחסד עמו השם כמו שעושה עמי. ואף על פי שכתב רש"י אחר זה וכך אמר בלבבו, הנעשה חסד זה לאחר מה שהקדוש ברוך הוא

ויד' ק. ועוד הקשה, מה פריך רש"י מזה, והרי גבי נח על פי הגזירה היתה שנסתמה מעינו כדי שלא יוליד בן שיגיע לענשין קודם המבול. ויש לומר כי לא היה בגזירה אלא שישתם מעינו, אבל מה שהוליד אחר חמש מאות שנה לא בגזירה היתה אלא בטבע, וד' ק: ק בתחילה לא היו ראויין להוליד אלא לאחר מאה שנה, כי באותן שנים היה בן מאה נער כבן י"ג עכשיו, ואחר כך נתמעטו השנים והתחילו להוליד לשלשים שנה, ומה שהוליד אברהם בן מאה שנה לא קשה מידי, כי עיקר התימא הוא שגון שגחלש טבעו שיווליד עם זקנה, וכן יתורצו כל תמיהות הר"ם, וד' ק. וכעין זה מצאתי בשם מהרש"ל: תורה יח

עושה לי, אם כן גם זה מאותן שפא להכחיש, יש לומר דאין זה הכחשת הענין שיהא אחת מן הנמנעות, אבל היא נתינת שבח להשם יתברך שמתחסד עמו יותר מעם אחר וד' ק, נראה לי. ולא כהרא"ש: ז כתב הרא"ם, לא הבינותי דבריו בזה, כי אף על פי שנתמעטו השנים בימי אברהם עדיין הקושיא במקומה עומדת שלא היה לו לתמוה על זה, כי יחס המאה אל מאה ושבעים וחמש שהם שנותיו של אברהם ביחס החמש מאות אל תשע מאות וחמשים שהם שנותיו של נח בקרוב וכו', והאריך בקושיא: ונראה כי עיקר תמיהת אברהם היה על שהיו שניהם זקנים, דאפשר שיווליד זקן עם אשתו ולדה, אבל אם שניהם זקנים ולדו הוא דבר תמוה. ובנה יתישב קושית הרא"ם,

(יח) וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֱלֹהִים לֹא יִשְׁמָעֵאל יְחִיָּה
יח וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם קְדָם יְיָ לֹא יִשְׁמָעֵאל
לְפָנָיו:
יח וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם קְדָם יְיָ לֹא יִשְׁמָעֵאל
לְפָנָיו:
יח וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם קְדָם יְיָ לֹא יִשְׁמָעֵאל
לְפָנָיו:

כ"י לֹא יִשְׁמָעֵאל יְחִיָּה • הַלֹּאִי שִׂיחָהּ יִשְׁמָעֵאל. אִינִי כְּדָאִי לְקַבֵּל מִתֵּן שָׂכָר כְּזֶה. יְחִיָּה לְפָנָיו • יְחִיָּה
בִּירְאָתָךְ, כְּמוֹ: "הִתְהַלֵּךְ לְפָנָי", פֶּלַח קְדָמִי.

(יט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֵל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדָת לְךָ בֵּן
וְקִרְאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ
לְבְרִית עוֹלָם לִזְרְעוֹ אַחֲרָיו:
יט וַיֹּאמֶר יְיָ בְּקוֹשֵׁטָא שָׂרָה אִשְׁתְּךָ תִּלְדֵּךְ לְךָ
כֶּרֶם וְתִקְרִי יֵת שְׁמָהּ יִצְחָק וְאַקִּים יֵת קִנְיָמִי
עִמָּה לְקִנְיָם עַל־מִסְוֵרָהּ בְּתִירוּתָהּ:

תלמוד לומר: "והקמתי את-בריתי אתו" ולא עם אחרים). "ואת-בריתי
אקים את יצחק" למה נאמר? אלא למד שהיה קדוש
מבטן. דבר אחר: אמר רבי אבא: מכאן למד
קל-נחמר בן הגבירה מבין האמה, כתיב: "הנה ברכת
אתו והפריתי אתו והרביתי אתו" זה ישמעאל,
וקל-נחמר "ואת-בריתי אקים את יצחק". את-
בריתי • ברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק.

כ"י אֲבֵל • לְשׁוֹן אֲמַתַּת דְּכָרִים, וְכֵן: (לְקַמֵּן מִב) "אֲבֵל
אֲשָׁמִים אֲנִיחָנו", (מַלְכִים ב ד) "אֲבֵל בֶּן אֵין לָהּ". וְקִרְאתָ
אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק • עַל שֵׁם הַצְּחֹק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַל
שֵׁם הַעֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹתַי, וְצ' שָׁנָה שֶׁל שָׂרָה, וְח' יָמִים
שֶׁנִּמּוּל וְק' שָׁנָה שֶׁל אֲבִרְהָם. (סְפָרִים אֲחֵרִים: "וְאַתְּ בְּרִיתִי"
לְמָה נֶאֱמַר? הֲרִי כְּכָר כְּתִיב: "וְאַתְּ אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אִתָּהּ וְנִרְצֶךְ וְגו'" ? אֵלָּא
לְפִי שְׁאוּמֵר: "וְהִקְמַתִּי וְגו'", יָכוֹל בְּנִי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי קְטוֹרָה כֻּלָּל הַקִּיּוּם?

כ וַעַל יִשְׁמָעֵאל קַבְּלִית צְלוֹתָךְ הֵא בְּרִית
יְתִי וְאַפְשִׁי יְתִי וְאַסְגִּי יְתִי לְחֵדָא לְחֵדָא
תְּרִין עֲשָׂר רַבְּרִינָא יְלִיד וְאַתְּנָגָה לְעַם סָגִי:

(כ) וַלִּישְׁמָעֵאל שִׁמְעַתִּיךָ הֵנָּה בְּרִכְתִּי אִתּוֹ וְהַפְּרִיתִי
אִתּוֹ וְהַרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאד מֵאד שְׁנִים־עֶשְׂרִי נְשִׂאִם
יוליד ונתתיו לגוי גדול:

כ"י שְׁנִים־עֶשְׂרִי נְשִׂאִם • כַּעֲנָנִים יְכֻלִּיא, כְּמוֹ: (מַשְׁלִי כה) "נְשִׂאִים וְרוּחַ".

כא וַיֵּת קִנְיָמִי אֲקִים עִם יִצְחָק דִּי תִלְדֵּךְ לְךָ
שָׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין בְּשִׁמְתָא אַחֲרֵנְתָא:

(כא) וְאַתְּ־בְרִיתִי אֲקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תִּלְדֵּךְ לְךָ
שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרִית:

כב וַיִּצְעִי לְמַלְאָא עִמָּה וְאַסְתַּלַּק וְקָרָא בִּי
מַעֲלוּהִי דְאַבְרָהָם:

(כב) וַיְכַל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבִרְהָם:

כ"י מֵעַל אֲבִרְהָם • לְשׁוֹן נִקְיָה הוּא פְּלִפִּי שְׂכִינָה, וְלִמְדָנוּ (כ"ד) שֶׁהַצְּדִיקִים מְרַכְּבֻתוֹ שֶׁל מְקוֹם.

שפתי חכמים

בפירוש 'צחוק עשה', ונראה דמשום
צחוק נקרא בן נור אריה: תורה כ
(כ) דאם לא בן למה לא קרא אותם
'שְׂבָטִים' כְּבִנֵּי יַעֲקֹב, שְׁהוּא לְשׁוֹן
גְּבוּרָה, או 'שָׂרִים' וְיָרָאשִׁים וכו' (קצור
מקרא: פירוש, מודסמיק ליה 'כאשר
דבר אתו אלקים' ולא מצינו שצוהו
השם שנימול ביום, אלא הכי פירושו:
'כאשר דבר אתו', אז מיד קיים ונעשה
המצוה (נחלת יעקב): תורה כא

דְּהָכִי קָאָמַר 'בִּירְאָתָךְ', בָּאֵם יְהִיָּה
צִדִּיק, אֲבֵל אֵם יְהִיָּה רָשָׁע אֵינְנוּ מְלִיץ
עַל הָרָשָׁעִים, וְאֵין זֶה בְּקִשָּׁה (נחלת
יעקב): תורה יט
(יט) ת צריך לשני הפירושים, דאלו
משום הצחוק היה לו למקרי 'צחק'
בלא יו"ד, ומה ענין היו"ד, אלא על
שם העשרה נסיונות. ואין לפרש
העשרה נסיונות רק עם ח' של מילה
וצ' וק' של אברהם ושרה, ובהאי
טעמא לחוד לא סגי, דקאמר בקרא

(יח) ר לא שלא היה חפץ בכשורת
יצחק: ש ואם תאמר והיאך תפלל על
יראת שמים, הא אמרנו (מגילה כה) הכל
בידי שמים חוץ מיראת שמים. ויש
לומר דהכי פירושו 'לו ישמעאל יחיה',
רוצה לומר שהתפלל עליו שיהיה.
ומה שכתוב 'לפניך', דהיינו 'בִּירְאָתָךְ',
לא שהיה מתפלל על זה, אלא כך
אמר: וטוב שיהיה בִּירְאָתָךְ, והיה שני
בקשות, האחת שיהיה, והשנית
בִּירְאָתָךְ, דאם לא בן 'לפניך' למה ליה:

כג וידבר אברהם ית וישמעאל ברה וית כל ילידי ביתה וית כל זביני כספה כל דכורא באנשי בית אברהם וגזר ית בשרא דערלתהון בכרן יומא הדין כמא די מליל עמה יי:

(כג) וַיִּקַּח אֲבְרָהָם אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶפוֹ כָּל־זָכָר בְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֲבְרָהָם וַיִּמַּל אֶת־בָּשָׂר עַרְלָתָם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:

לא הנחנוהו למול ולקנן מצותו של מקום. וימל. לשויב ויפעל.

כ"י • בעצם היום • בו ביום שנצטווה, ביום ולא בפילה, לא נתגבר לא מן הגוים ולא מן הלצנים, ושל לא יהיו אויביו ובני דורו אומרים: 'אלו ראינוהו,

כד ואברהם בר תשעין ותשע שנין פד גזר בשרא דערלתה:

(כד) וְאַבְרָהָם בֶּן־תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בָּשָׂר עַרְלָתוֹ:

שנה יקן. מה עשה הקדוש-ברוך-הוא? שלח ידו ואחז עמו, שנאמר: "וְכָרַת עִמּוֹ הַבְּרִית", 'לו' לא נאמר, אלא "עמו", 'בראשית רבה' רש"י (שן).

כ"י • בהמלו • בהפעלו, כמו: (לעיל ב) "בהבראם". (נטל אברהם סבין ואחז בערלתו ונדה לחתך, והנה מתגבר,

כה וישמעאל ברה בר תלת עשרי שנין פד גזר ית בשרא דערלתה:

(כה) וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ בֶּן־שָׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בָּשָׂר עַרְלָתוֹ:

הזקק לחתך ערלה ולפרע המילה, לכה נאמר בו "את" (בראשית רבה) •

כ"י • בהמולו את בשר ערלתו • באברהם לא נאמר: "את", לפי שלא היה חסר אלא חתוך בשר, שפכו נתמעץ על-ידי תשמיש. אבל וישמעאל שהיה ילד,

כו בכרן יומא הדין אתגזר (נ"י גזר) אברהם וישמעאל ברה:

(כו) בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבְרָהָם וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ:

כ"י • בעצם היום הזה • שמלאו לאברהם ותשע שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים, נמול אברהם וישמעאל בנו.

כז וכל אנשי ביתה ילידי ביתא וזביני כספא מן בר עממין אתגזרו (נ"י גזרו) עמה: פ פ פ

(כז) וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יְלִידֵי בֵּית וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־יָכָר נִמּוֹלוּ אֹתוֹ:

שפתי חכמים

שבב ביום מלאו וכו'; והגזר אריה פירש שבכאן אתא לאשמעין כי קודם מתן תורה לא היו נענשים רק עד מאה כדכתיב (שעה סה ב) 'כי הנער בן מאה שנה ימות', ולכן למדנו הרב כאן שנימול תיכף בן תשעים ותשע שנה ולא המתין עד מאה שראוי לענוש, וגבי וישמעאל גם בן שהיה עדין תחת רשותו בן שלש עשרה שנים, שלא יהיה יוצא מתחת רשותו להיות גדול והוא ערל: תורה כז

קיים עד שנצטווה ואז יהיה מצווה ועושה (קצור מורה): תורה כה (כו) ה ואם תאמר והרי לעיל גם בן כתיב 'בעצם היום הזה' ופירש רש"י בו ביום שנצטווה, וכתיב אחריו 'ואברהם בן תשעים ותשע שנה' וגו' ויש לומר דהנה אמינא עדיין לא קלתה לו שנת תשעים ותשע שנה, והא דכתיב 'ואברהם בן תשעים ותשע שנה' היינו דמקצת שנה ככולה, לכן צריך למכתב עוד 'בעצם היום הזה' ללמדך

(כג) ב כלומר, אף על פי שהיא ברגש, אינו מבנין כבד אלא מבנין הקל, כלומר שמל את אחרים: תורה כד (כד) ג מבנין נפעל, שקבל המילה, כמו 'בהבראם' (כ ד), שקבלו הבריה והנה גם בן לשון נפעל: ד דכל אתין וגמין רבויין הן: ואף על גב דאמרינן בפרק 'הערל' (יבמות עא) לא נתנה פריעה לאברהם, קיימה הוא מעצמו כמו שקיים כל התורה, אבל מילה משום דידוע היה שעתיד להצטוות עליה לא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 59)

בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבָרְהָם (יז, כו) בְּיוֹם הַכְּפֻרִים
נִמּוֹל אֲבָרְהָם (פרקי דרבי אליעזר פכ"ט) וְקָשָׁה, הָרִי מִלֵּה
שְׁלֹא בְּזִמְנָה אֵינָה דוֹחָה לֹא שָׁבַת וְלֹא יוֹם טוֹב, וְאַבְרָהָם
- ראש השנה יא, א, הָרִי זֶה מִלֵּה בְּזִמְנָה.

פפפ קכ"ו פסוקים נמל"ו סימן מכנדב"י סימן. חסלת פרשת לך לך

ההפמרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים עדר - רעו

אגרות קודש

ב"ה, ז' מ"ח, תשכ"ג

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים

הרב מו"ה נחום זאב שי

שלום וברכה!

באיחור זמן רב קלבתי מכתבו בצירוף העתק מכתבי הרה"ח רב פעלים ובעל מדות מוה"ר
יצחק הלוי ע"ה, ותי"ח ת"ח על שימת לבבו לשלחם אלי, וכבר הודיעו חז"ל מילתא אלבישיהו יקירא.

ובזה נתאשר עוד יותר אצלי מה ששמעתי זה מכבר ומכמה אנשים, אשר אביו הרה"ג הווי"ח
אי"א רב פעלים ובעל מדות וכו' ע"ה לא רק למד תורת חב"ד ובעיון, אלא גם פרסמה בין תלמידיו
(ועכ"פ איזו פעמים גם בהוראת המקור).

ולפלא מה שכמה מהתלמידים והמושפעים משתדלים להעלים זה, ואין להאריך בדבר
המתמיה ומצער.

ע"פ דברי חכמים במשנתם אשר האב זוכה לבן בחכמה בסברא הישרה וכו', תקותי חזקה
אשר גם כתי"ר עושה כהנ"ל, כוונתי ללמוד תורת החסידות בעיון ומפרסם אותה בכל מקום שידו
מגעת.

והרי באם עשירות שנים מלפנים ראו הכרח בזה, עאכ"כ בדורנו דור יתום אשר גדול החשך
ונכפל, ועד לאמירה "והוכחה" ופעולה שיאמר לחשך אור ולאור חשך, שדרישת והכרח השעה היא,
ואשרי חלקו של כל אחד המפיץ מעינות אלו ועד שיגיעו גם חוצה.

בכבוד ובברכה ובקשת סליחה על איחור האישור והמענה עד עתה.

להסברא ע"ד הדפסת המכ' אודות תורת הצמצום - הנה נכתב הוא בקצור וכו' וכפי הגבלת
ואופן כתיבת מכ', וכבר באו הדברים באר היטב בכמה ס' שבדפוס - מתאים לעומק הענין וההכרח
בזה, וביחוד כיון ששגגו בזה מקצת חכמים בעיניהם וכו' (שער היחוד והאמונה לרבנו הזקן פ"ז).
ואיזהו מקומן (ולא כולם) מצויין במפתח שבסו"ס תורה אור, לקוטי תורה, דרך מצותיך.

צדקך: ה את־חקיך אֶשְׁמֹר אֶל־תְּעוּבתי עַד־מָאֹד:
 ב ט בַּמָּה יִפְתָּה־נָּעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר בְּדַבְּרֶךָ:
 י בְּכָל־לִבִּי דִרְשִׁיתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צַפְנִיתִי אִמְרֹתֶךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ:
 יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְּנֵי חֲקִיךָ: יג בִּשְׁפָתִי
 סִפְּרִיתִי כָּל מִשְׁפָּטֵי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי
 כָּעַל כֹּל־הוֹן: טו בַּפְּקוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה
 אֶרְחֹתֶיךָ: טז בַּחֲקִיתֶךָ אֲשַׁתְּעָשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח
 דְּבָרֶךָ: ג ז גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אַחִיהַ וְאֲשִׁמְרָה דְּבָרֶךָ:
 יח גַּל־עֵינִי וְאֶבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ: יט גַּר אֲנֹכִי
 בָּאָרֶץ אֶל־תִּסָּתֵר מִפְּנֵי מִצּוֹתֶיךָ: כ גָּרְסָה נִפְשִׁי
 לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה: כא גָּעַרְתָּ זָדִים
 אֲרוּרִים הַשָּׁנִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חִרְפָּה
 וְבוֹז כִּי עֲדִיתֶךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יָשְׁבוּ שָׂרִים כִּי
 נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יֵשִׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־עֲדִיתֶךָ
 שִׁעֲשַׁעֵנִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר נִפְשִׁי
 חֲזִנִי בְּדַבְּרֶךָ: כו דִּרְכֵי סִפְּרִיתִי וְתַעֲנֵנִי לְמִדְּנֵי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינֵנִי וְאֲשִׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דָּלָפָה נִפְשִׁי מִתּוֹגָה קִיַּמְנִי
 בְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הִסַּר מִפְּנֵי וְתוֹרָתֶךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרִיתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שׁוֹיִתִּי: לא דְּבָקָתִי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְשִׁנֵּנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִבִּי: ה ג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֲקֹב: לד הִבִּינֵנִי וְאַצְרָה תּוֹרָתֶךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו הִטְלֵבִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל
 אֶל־בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדַרְכֶּךָ
 חֲזִנִי: לח הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אִמְרֹתֶךָ אֲשֶׁר לִירְאֶתֶךָ:
 לח העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאכְתִּי לִפְקוּדֶיךָ בְּצִדְקָתֶךָ חֲזִנִי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעֲתֶךָ כְּאִמְרֹתֶךָ:
 מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־כִטַּחֲתִי בְּדַבְּרֶךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאֲשִׁמְרָה תּוֹרָתֶךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

מה וְאֶתְהַלַּכְה בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשִׁיתִי:
 מו וְאִדְבַּרְהָ בְּעֲדִיתֶךָ נֶגֶד מַלְאָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאֲשַׁתְּעָשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשִׂא
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאֲשִׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זָכַר־דְּבָר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ זֹאת
 נִחְמַתִּי כַּעֲנִי כִּי אִמְרֹתֶךָ חִיתֵּנִי: נא זָדִים הִלְצֵנִי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרָתֶךָ לֹא נָטִיתִי: נב זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מֵעוֹלָם: נ ג יְהוָה וְאֶתְנַחֲם: נג זִלְעָפָה אַחֲזִיתִנִּי
 מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתֶךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵל חֲקִיךָ
 בְּבֵית מְגוּרִי: נה זָכַרְתִּי כִּלְיָהָ שִׁמְךָ יְהוָה
 וְאֲשִׁמְרָה תּוֹרָתֶךָ: נו זֹאת הִיִּתְהַלֵּל כִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נ חֲלָקִי יְהוָה אִמְרֵתִי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ:
 נז חֲלִיתִי פִּנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרֹתֶךָ:
 נח חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶיךָ וְאֲשִׁיבָה רִגְלִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ:
 ט חֲשִׁיתִי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 טא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרָתֶךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 טב חֲצוֹת־לַיְלָה אֲקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתֶךָ: טז חֲבֵר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמִרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: טז חֲסִדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמִדְּנֵי: טז סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 בְּדַבְּרֶךָ: טז טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמִדְּנֵי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֱמַנְתִּי: טז טרם אֶעֱנֶה אֲנִי שִׁגְגָה וְעֵתָה אִמְרֹתֶךָ
 שְׁמַרְתִּי: טז טוֹב־אַתָּה וּמִטִּיב לְמִדְּנֵי חֲקִיךָ:
 טז טפלוּ עָלַי שֹׁקֵר זָדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טפֶּשׁ כִּחְלָב לִבִּי אֲנִי תּוֹרָתֶךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי וְהֵב וְכֶסֶף:
 י עג יִדְּיךָ עֲשׂוּנִי וַיְכַנְּנוּנִי הִבִּינֵנִי וְאֶלְמְדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: עה יִדְּעֵתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרֹתֶךָ
 לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרָתֶךָ
 שִׁעֲשַׁעֵנִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתוּנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בַּפְּקוּדֶיךָ: עט יָשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ

וַיִּדְעֵי עֲדֹתֶיךָ: פ יהי־לִבִּי תָמִיד בַּחֲקִיד לִמְעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: ב פֶּלֶתָה לַתְּשׁוּעָתָךְ נִפְשִׁי לְדַבְּרֶךָ
 יִחַלְתִּי: בב פָּלוּ עֵינֵי לְאַמְרָתְךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: בג בִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיד לֹא
 שָׁכַחְתִּי: בד כִּמָּה יִמִּי־עֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: בע פָּרוּ־לִי זָדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתְּוֹרְתְּךָ: כו פֶּלֶם־מִצִּיתֶיךָ אִמּוֹנָה שָׁקֵר רִדְפוֹנִי
 עֲזֹרָנִי: כז כִּמְעַט פָּלוֹנִי בְּאַרְץ וְאֲנִי לֹא־עֹזְבֹתִי
 פִּקְדֶיךָ: כח כַּחֲסִידְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיד:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אִמּוֹנָתְךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעַמֵּד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עֲמָדוֹ הַיּוֹם כִּי תִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לוֹלִי תוֹרְתְךָ
 שַׁעֲשְׁעִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינָי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
 פִּקְדֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: צד לֶךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִּקְדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי כָנוּ רָשָׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדֹתֶיךָ אֶתְּבוֹנֶן: צו לְכַל־תִּכְלֶה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצִּוְתְּךָ מֵאֹד: מז מִה־אֶתְּבֹתִי תוֹרְתְךָ כִּלְיֹהִים
 הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תִּחַפְּמֵנִי מִצִּוְתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מִלְמַדִּי הַשְׁכַּלְתִּי כִּי
 עֲדֹתֶיךָ שִׁיחֹה לִי: ק מוֹזְקִים אֶתְּבוֹנֶן כִּי פִקְדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֹאתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשָׁמֹר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי בִּי־אַתָּה
 הוֹרְתִנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲבִי אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפִּקְדֶיךָ אֶתְּבוֹנֶן עַל־פֶּן שָׁנְאֹתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: קה גִּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקִּימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יִהְיֶה חִינִי כְּדְבָרְךָ: קח גִּדְּבוֹת
 פִּי רִצְהֵנָּה יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בְּכַפִּי תָמִיד וְתוֹרְתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפִּקְדֶיךָ לֹא תַעֲיִתִּי: קיא נִחַלְתִּי עֲדֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם בִּי־שִׁשׁוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֶקֶב: קיג סַעֲפִים שָׁנְאֹתִי
 וְתוֹרְתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְּרֶךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצִּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרָתְךָ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְשִׁינִי

מִשְׁבָּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשְׁעָה וְאוֹשְׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סָלִית פֶּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד בִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁפְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לִכֹּן
 אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפִּחְדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קֹא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 פֶּל־תִּנְחַמְנִי לַעֲשִׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־
 יַעֲשִׁקֵנִי זָדִים: קכג עֵינֵי פָלוּ לַתְּשׁוּעָתָךְ וְלֹא־מִרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֶׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִיד וְחֲקִיד
 לְמַדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרְתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצִּוְתֶיךָ מוֹדֵב וּמִפֶּן: קכח עַל־פֶּן |
 פֶּל־פִּקְדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנְאֹתִי:
 פ קכט פֶּלֹאוֹת עֲדֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתָּם נִפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פִּתְיִים: קלא פִּי־פָעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצִּוְתֶיךָ יֶאֱבֹתִי: קלב פִּנְה־אֵלֵי וְחַנְּנִי
 כִּמִּשְׁפָּט לְאַהֲבִי שִׁמְךָ: קלג פִּעַמִּי הִכֵּן כְּאִמְרָתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֲוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשָׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פִּקְדֶיךָ: קלה פִּנְיֶה הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלְמַדְּנִי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרְתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יִהְיֶה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֵת צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאַמּוֹנָה מֵאֹד:
 קלד צִמְתַּתְּנִי קִנְאָתִי בִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צָרוּפָה אִמְרָתְךָ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבֶּה:
 קמא צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבְוָה פִּקְדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרְתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאוֹנִי מִצִּוְתֶיךָ שַׁעֲשְׁעִי: קמד צִדֵּק
 עֲדֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יִהְיֶה חֲקִיד אֲצִרָה: קמו קָרָאתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשָּׁף
 וְאוֹשְׁעָה לְדַבְּרֶךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: קמט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסִיד וְיִהְיֶה
 כִּמִּשְׁפָּט חִינִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְכֹה מִתוֹרְתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרוֹב אֶתָּה יִהְיֶה וְכָל־מִצִּוְתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְּם יִדְעָתִי מִעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רֹאה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי בִּי־תוֹרְתְךָ לֹא

שָׁכַחְתִּי: כִּנֹּר רִיבָה רִיבִי וּגְאֻלָּנִי לְאַמְרָתֶךָ חֲיִנִּי:
 קִנֵּה רַחֹק מִרְשָׁעִים יִשְׁעָה פִּי־חֲפוֹךְ לֹא דָרְשׁוּ:
 קִנֵּה רַחֲמִיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִּי: קִנֵּה רַבִּים
 רִדְפִי וְצַרִּי מַעְדוֹתֶיךָ לֹא נִטְּשִׁי: קִנֵּה רֵאִיתִי
 בְּגָדִים וְאַתְקוּטָמָה אֲשֶׁר אִמְרָתֶךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קִנֵּט רֵאָה פִּי־פְקוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה פֶּחֶסְדֶּךָ חֲיִנִּי:
 קִם רֹאשׁ־דְּבָרֶךָ אֱמֶת וְלַעֲוֹלָם כְּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 שׁ קִמָּה שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרֶךָ פָּחַד לִבִּי:
 קִסֵּב שֵׁשׁ אֲנָכִי עַל־אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֵב:
 קִסֵּב שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרָתֶךָ אֶהְבֵּתִי:
 קִסֵּר שִׁבְעַת בְּיָוִם הַלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קִסֵּה שְׁלֹם רֵב לְאַהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:

קִסֵּה שְׁבָרִתִּי לִישׁוּעָתֶךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קִסֵּה שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עֲדִיתִיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קִסֵּה שְׁמֵרִתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדִיתִיךָ כִּי כָל־דְּרָכֵי נִגְדֶּךָ:
 ת קִסֵּט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךָ חֲבִינִנִי:
 קֵע תִּבּוֹא תַחְנִנִי לְפָנֶיךָ כְּאִמְרָתֶךָ הַצִּילֵנִי:
 קֵעֵא תִפְעֶנָה שְׁפָתִי תְהַלֵּלָה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיד:
 קֵעֵב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אִמְרָתֶךָ כִּי כָל־מִצוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קֵעֵג תִּהְיֶיךָ לְעֶזְרִנִּי כִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרִיתִי:
 קֵעֵד תִּאֲבִתִּי לִישׁוּעָתֶךָ יְהוָה וְתוֹרָתֶךָ שְׁעִשְׁעִי:
 קֵעֵה תַחֲיֶנְנִפְשִׁי וְתִהְלֵלְךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קֵעֵו תַּעֲלִיתִי בְּשֵׁה אֶבֶד בְּקִשׁ עֲבָדֶךָ כִּי מִצוֹתֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי:

המשך ביאור למס' נדה ליום ראשון עמ' א

1 הגמרא מבררת מדוע אין הנדה צריכה לבדוק בשחרית וערבית.
 2 מבררת הגמרא: הִנֵּיחָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר שְׁאִשָּׁה קוֹבַעַת
 3 לָהּ וְסֵת בְּתוֹךְ יָמֶי וְיִבְתָּהּ – כֹּאשֶׁר הָאִשָּׁה רֹאֵה בִימֵי זִבְתָּהּ הִרִי
 4 רֵאִיָּה זֶה מִצְטַרֵּף לַעֲדוּד שְׁתֵּי רֵאִיוֹת שְׂרָאָתָהּ בְּזִמְנִים אַחֲרִים
 5 לִקְבוּעָה לֹה וְסֵת, וְאִין אִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וְסֵת בְּתוֹךְ יָמֶי נִדְתָּה, שְׁפִיר
 6 שְׁאִין הַנְּדָה צְרִיכָה לִבְדוּק, שְׁהָרִי לַעֲנִין לְטִמְאַת אוֹתָהּ אִין
 7 בְּרֵאִיָּה זֶה כְּלוּם, מִזְמַת שֶׁכֶּבֶר טִמְאַה הִיא, וְלַעֲנִין לִקְבוּעָה לֹה וְסֵת
 8 וְלִשְׁנוּתָהּ, גַּם כֵּן אֵינָה מוֹעִילָה, כִּיּוֹן שְׁאֵף אִם תִּרְאָה בְּאוֹתֵם יִמִּים
 9 שֶׁל נִדְתָּה לֹא תִצְטַרֵּף רֵאִיָּה זֶה לִקְבִיעוֹת וְסֵת. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה:
 10 אֵלֵא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר שְׁאִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וְסֵת אֵף בְּתוֹךְ יָמֶי נִדְתָּה,
 11 לֹא מוֹבֵן מִדּוּעַ לֹא תִקְנוּ לָהּ שֶׁתִּבְדֹּק, דִּילְמָא קִבְּעָה לָהּ וְסֵת
 12 בְּרֵאִיָּה זֶה.
 13 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָה: אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי אִמְיָנָא אֵינָא שְׁאִשָּׁה קוֹבַעַת
 14 וְסֵת בִּימֵי נִדּוּתָהּ, הִינֵנוּ רַק הִיכָא דְּחִוִּיתִיהּ מִפְּעִין פְּתוּם – כֹּאשֶׁר
 15 שְׁתֵּי הָרֵאִיוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל קְבִיעוֹת הוֹסֵת הֵיוּ תַחֲלִילַת רֵאִיָּתָהּ
 16 וְנִקְרְאוֹת פְּתִיחַת הַמַּעֲיָן, וּבִאֲפֻן זֶה, עַל אֵף שֶׁהָרֵאִיָּה הַשְּׁלִישִׁית
 17 שְׁהִיא הַקּוֹבַעַת אֶת הוֹסֵת, הִיָּתָה בִימֵי נִדּוּתָהּ, וְאִין זֶה תַחֲלִילַת
 18 הָרֵאִיָּה וְנִקְרְאָת רֵאִיָּה מִמַּעֲיָן פְּתוּחַ, הִרִי הִיא מִצְטַרֵּף לִקְבוּעָה
 19 אֶת הוֹסֵת. אֵלֵא דְּחִוִּיתִיהּ מִפְּעִין פְּתוּחַ לֹא אָמַר – כֹּאשֶׁר הָרֵאִיוֹת
 20 הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל קְבִיעוֹת הוֹסֵת לֹא הִיוּ תַחֲלִילַת הָרֵאִיָּה אֲלֵא רַק
 21 לְאַחַר שֶׁכֶּבֶר הַתַּחֲלִילָה לִרְאוֹת מְקוּדָם, לֹא אִמְרָתִי שְׂרָאִיוֹת אֵלוֹ
 22 מִצְטַרְפוֹת לִקְבִיעוֹת וְסֵת. וְמָה שֶׁשְּׁנֵינֵנוּ בְּמִשְׁנַתָּנוּ שֶׁלֹּא תִקְנוּ לַנְּדָה
 23 לִבְדוּק, מְדוּבָר בְּאֲפֻן זֶה שֶׁעֲדִיין לֹא רֵאֵתָה שְׁתֵּי רֵאִיוֹת מִמַּעֲיָן
 24 סְתוּם, וְלִכֵּן אֵינָה צְרִיכָה לִבְדוּק כִּיּוֹן שְׁבִאֲפֻן כֹּזֵה אֵינָה קוֹבַעַת
 25 וְסֵת.
 26 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: וְהִיוֹשְׁבֵת עַל דָּם מוֹהֵר.
 27 הַגְּמָרָה מְבַרֵּרֵת מִדּוּעַ אִין הִיוֹשְׁבֵת עַל דָּם טוֹהַר צְרִיכָה לִבְדוּק

28 שְׁחִירָת וְעֵרְבִית. מְבַרֵּרֵת הַגְּמָרָה: קָא פִּלְקָא דְּעֵתָךְ שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה
 29 לְאִשָּׁה הַמְּבַקֶּשֶׁת לִישֹׁב עַל דָּם מוֹהֵר – שְׁכֹאשֶׁר נִגְמָרִים יָמֵי טוֹמְאוֹת
 30 לִידְתָּה (שְׁבוּעַת לִזְכֹּר וְשְׁבוּעִיִּים לְנִקְבָּה) וְהִיא רֹצֵה לְהַתְחִיל לְמִנוֹת
 31 אֶת יָמֵי טְהוֹרָתָהּ (שְׁלִשִׁים וְשִׁלְשָׁה יָמִים לִלְדִית זָכָר וְשִׁישים וְשִׁשָּׁה
 32 יָמִים לִלְדִית נִקְבָּה), אֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה כִּיּוֹן שְׁהִיא טִמְאַה אִפִּילוֹ
 33 אִם לֹא רֵאֵתָה דָם בִּימֵי טוֹמְאוֹתָהּ. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה: הִנֵּיחָא לְרַב, דְּאָמַר
 34 (לְקַמֵּן לָמוּ): שְׁהוּם שְׁהָאִשָּׁה רֹאֵה בִימֵי טוֹמְאוֹת לִידְתָּה
 35 וְהוּם (לְהַאשֶׁה רֹאֵה בִימֵי הַטּוֹהַר, מַעֲיָן אָחִיד הוּא – מִמְקוֹר אַחַד
 36 יוֹצֵאִים שְׁנֵי הַדָּמִים, וְאֵף עַל פִּי כֵן, בִּימִים הָרֵאשׁוֹנוֹת הַתּוֹרָה
 37 מְטַמְּאוֹת לָדָם זֶה מִדִּין דָּם לִידָה, וְאֵילוֹ בִּימִים שְׁלֹאֲחִירָהם הַתּוֹרָה
 38 מְטַמְּאוֹת לָדָם הַבֵּא מֵאוֹתוֹ הַמַּעֲיָן וְקִרְאוֹתוֹ דָּם טוֹהַר, שְׁפִיר שְׁאִינָה
 39 צְרִיכָה לִבְדוּק, כִּיּוֹן שְׁאִין בְּבִדִיקָה זֶה תוֹעֵלֵת, שְׁהָרִי בֵּין אִם הִיא
 40 מִמְשִׁיכָה לִרְאוֹת דָם מִימֵי טוֹמְאוֹתָהּ לְתוֹךְ יָמֵי טְהוֹרָתָהּ וּבֵין אִם
 41 פִּסְקָה מִרֵּאִיָּת דָם הַטּוֹמְאוֹת חוֹזֵרֵת וְרֵאֵתָה דָם טוֹהַר, הִרִי הָיִים
 42 לִידָה, טִמְאָה וְהָיִים טוֹהַר. טוֹהַר. אֵלֵא לְרַבִּי דְּאָמַר (שֶׁם) שְׁנֵי מַעֲנִיֹת
 43 הֵם – שְׁבִימֵי הַטּוֹמְאוֹת הִיא רֹאֵה דָם מִמַּעֲיָן אַחַד וְלְאַחַר מִכֵּן נִסְתָּם
 44 מַעֲיָן זֶה וְנִפְתַּח מַעֲיָן אַחֵר שֶׁל דָּמִים טוֹהוֹרִים, וְאִם אִכֵּן לֹא פִסְקָה
 45 מִלְּרֵאוֹת מִתּוֹךְ יָמֵי טוֹמְאוֹתָהּ לִימֵי טְהוֹרָתָהּ עֲדִיין הִיא טִמְאַה כִּיּוֹן
 46 שְׂרָאִיָּה זֶה הִיא מִהַמַּעֲיָן הַטִּמְאָה, לֹא מוֹבֵן מִדּוּעַ לֹא תִבְדוּק תַּחֲלִילַת
 47 יָמֵי טְהוֹרָתָהּ, וְהָרִי יֵשׁ לָנוּ לומר שֶׁתִּבְדֹּק בְּסוֹף הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן שֶׁל יָמֵי
 48 טוֹמְאוֹתָהּ, דִּילְמָא אֲבָתִי לֹא פִסַּק הֵהוּא מַעֲיָן טִמְאָה וְתִשְׁאֵר טִמְאָה
 49 גַּם בִּימֵי טְהוֹרָתָהּ, וְלִכֵּן עֲלִיהָ לְבַרֵּר בְּבִדִיקָה הָאֵם הִיא עֲדִיין רֹאֵה
 50 דָם מִהַמַּעֲיָן הַטִּמְאָה, אִין שִׁפְסָקָה מִלְּרֵאוֹת וְמָה שְׁתִּרְאָה בִּימֵי
 51 טְהוֹרָתָהּ הִרִי הִיא רֵאִיָּה מִהַמַּעֲיָן הַטּוֹהַר.
 52 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָה: אָמַר לָךְ לֹו, הָא מִנִּי – מִשְׁנָה זֶה שְׁאִינָה מְצִרִיכָה
 53 בְּדִיקָה, בְּסוֹף הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן שֶׁל יָמֵי טוֹמְאוֹתָהּ, בְּשִׁטַּת מִי הִיא
 54 הוֹלֵכֵת,

המשך ביאור למס' נדה ליום שישי עמ' א

1 את האשה טומאת נדה, אם כן יש לך לטהר אותה לגמרי, כיון
 2 שְׁמִקוֹר מְקוּמוֹ מְהוּר הוּא.
 3 **משנה**
 4 המשנה מבארת את דין האשה שמשמשת כמה פעמים בלילה
 5 אחד, האם היא צריכה לבדוק בכל תשמיש: בית שְׁמַאי אומרים,

6 האשה שמשמשת כמה פעמים בלילה אחד, צְרִיכָה שְׁנֵי עֲדִים עַל
 7 כָּל תְּשֻׁמִּישׁ וְתְשֻׁמִּישׁ, וְתִבְדוּק בְּאֶחָד לִפְנֵי הַתְּשֻׁמִּישׁ וּבְאֶחָד
 8 לְאַחֲרָיו, וּבְבִדוּק עֲדִיין בְּכּוּלָם, אִין תְּשֻׁמִּישׁ לְאוֹר הַנֵּר, וְלְאַחַר כָּל
 9 תְּשֻׁמִּישׁ תַּעֲיִין בְּעַד שְׁקִנְחָה בּוֹ, וְיִכּוּלָה לַחוּזֹר וּלְבְדוּק בּוֹ. וּבֵית הֶלֶל
 10 אומרים, דִּיָּה בְּשְׁנֵי עֲדִים לְכָל הַלֵּילָה, וְתִבְדוּק בְּעַד אַחַד לִפְנֵי
 11 הַתְּשֻׁמִּישׁ הָרֵאשׁוֹן וּבְעַד הַשֵּׁנִי לְאַחַר הַתְּשֻׁמִּישׁ הָאַחֲרוֹן.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ה' מרחשון מפרק כט עד סוף פרק לד	יום רביעי - ח' מרחשון מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שני - ו' מרחשון מפרק לה עד סוף פרק לח	יום חמישי - ט' מרחשון מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שלישי - ז' מרחשון מפרק לט עד סוף פרק מג	יום שישי - י' מרחשון מפרק נה עד סוף פרק נט
שבת קודש - י"א מרחשון פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ה' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 284, והנה המובן... עד עמ' קמג, של הלכה בלבד.

אגרת הקדש

והנה המובן מהשקפה ראשונה לכאורה מלשון זה המאמר לחסידי מדע שלמוד איסור והיתר וסדר מהירות הוא מאילנא דטוב ורע מלבד שהוא פלא גדול מחמת עצמו וסותר פשטי הכתובים ומדרשי רבותינו ז"ל שכל התורה הנגלית לנו ולבנינו נקרא עץ חיים למחזיקים בה ולא ספר הזהר לבד ובפרט שהיה גנוז בימיהם וגם כל חכמת הקבלה היתה נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי חכמים כ"א ליחידי סגולה ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים כדאיתא בגמרא וכמ"ש האריז"ל דדוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה ולא בדורות הראשונים וגם רשב"י אמר בזה"ק שלא ניתן רשות לגלות רק לו ולחביריו לבדם ואף גם זאת פליאה נשגבה דלפי זה לא היה לימוד איסור והיתר וכ"ש דיני ממונות דוחין מצות תפלה שנתקנה ע"פ סודות הזהר ויחודים עליונים ליודעים כרשב"י וחביריו וזה אינו כדאיתא בגמ' דר"ש בן יוחאי וחביריו וכל מי שתורתו אומנתו אין מפסיקין לתפלה ואפילו כשעוסק בדיני ממונות כרב יהודה דכולהו תנויי בנזיקין היו ואפ"ה לא היו מצלי אלא מתלתין יומין לתלתין יומין כד מהדר תלמודא כדא"י בגמ' ובירושלמי פ"ק דברכות ס"ל לרשב"י דאפי' לק"ש אין מפסיקין לתלמידי חכמים בריאם

1 והנה, המובן מהשקפה ראשונה לכאורה מלשון זה
2 המאמר לחסרי מדע, – לאלה שחסרים ידע והבנה, שלמוד
3 – בתורה בעיני אסור והיתר וסדר מהירות – בו נידונים דיני
4 טומאה וטהרה, הוא מאילנא – מעץ הדעת דטוב ורע –
5 מלבד שהוא פלא גדול
6 מחמת עצמו, – הענין
7 מצד עצמו הוא פלא
8 גדול, שנאמר שחלק
9 בתורה נקרא "עץ הדעת
10 טוב ורע", שהרי "עץ"
11 הדעת טוב ורע" מוסב על
12 קליפת "נוגה" שבה מעורב
13 טוב ורע, וסותר פשטי
14 הכתובים ומדרשי
15 רבותינו ז"ל, שכל
16 התורה הנגלית לנו
17 ולבנינו – חלק הנגלה
18 שבתורה, נקרא "עץ"
19 חיים למחזיקים בה"
20 ולא ספר הזהר לבד, –
21 נקרא "עץ חיים", אלא כל
22 התורה כולה, גם חלק
23 הנגלה שבתורה, נקרא
24 "עץ חיים", ובפרט ש –
25 ספר הזהר היה גנוז
26 בימיהם, – הוא עדיין לא
27 נתגלה אז, וגם כל חכמת
28 התפלה היתה נסתרה
29 בימיהם ונעלמה מכל
30 תלמידי חכמים בריאם
31 – היתה גלויה ליחידי סגולה, – בלבד, ואף גם זאת –
32 ביחידי סגולה אלה, היה לימודם חכמת הקבלה בהצנע לכת
33 ולא ברבים, כדאיתא – כמו שאנו מוצאים בגמרא⁸, וכמ'
34 שכתב האריז"ל⁹, דדוקא בדורות אלו האחרונים מותר
35 ומצוה לגלות זאת החכמה, – חכמת הקבלה ופנימיות
36 התורה, ולא בדורות הראשונים, – בכל האמור לעיל, כדאי
37 לעיין בהקדמת רבי חיים ויטאל ל"שער ההקדמות", שנדפסה גם
38 בתור הוספה (הוספה א') בקונטרס "עץ החיים" לכ"ק אדמו"ר
39 מהורש"ב נ"ע, בהוצאת "אוצר החסידים" (קה"ת), וכן –
40 בהקדמת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לקונטרס "עץ החיים"

41 האמור. וגם רבי שמעון בן יוחאי אמר בזהר הקדוש¹⁰ שלא
42 נתן רשות לגלות – חכמת הקבלה, רק לו ולחביריו לבדם;
43 ואף גם זאת פליאה נשגבה, דלפי זה – בהתאם למסתבר
44 בהשקפה ראשונה מה"רעיא מהימנא" האמור, שרק ספר הזהר
45 נקרא "עץ חיים" ואילו
46 חלק הנגלה שבתורה הוא
47 "עץ הדעת טוב ורע", לא
48 היה למד – דיני אסור
49 והיתר, וכל-שכן – לימוד
50 דיני ממונות¹¹, – על
51 סכסוכים כספיים בין אדם
52 לחברו, לא היו דוחין
53 מצות תפלה, שנתקנה
54 על-פי סודות הזהר
55 ויחודים עליונים –
56 היחודים בשמות הקדושים
57 וספירות העליונות,
58 ליודעים, – הסודות
59 והיחודים, כרבי שמעון
60 בן יוחאי וחביריו, –
61 שלהם נתגלו כל הסודות
62 והיחודים שעליהם מבוסס
63 ענין התפלה; וזה אינו, –
64 אלא, ענין לימוד דיני
65 איסור והיתר, או אפילו
66 הדינים של דיני ממונות,
67 הרי דוחה ענין התפלה,
68 כדאיתא – כמובא
69 בגמרא¹², דרבי שמעון
70 בן יוחאי וחביריו וכל מי
71 שתורתו אומנתו – המתעסק רק בלימוד התורה, אין
72 מפסיקין – מלימוד תורה, לתפלה, ואפילו כשעוסקין ב-
73 לימוד דיני ממונות, כרב יהודה, דכלהו תנויי בנזיקין
74 תווי¹³, – כל לימודו היה בסדר נזיקין, ואפילו הכי לא היו
75 מצלי – לא היה מתפלל, כדי שלא להפסיק מלימודו, אלא
76 מתלתין יומין לתלתין יומין כד מהדר תלמודא, – אלא
77 משלשים יום לשלשים יום¹⁴ – כשהיה חוזר על לימודו,
78 כדאיתא – כמובא בגמרא¹⁵, ובירושלמי פרק קמא – פרק
79 ראשון, דברכות¹⁶ סבירא ליה לרבי שמעון בן יוחאי, –
80 סובר רשב"י, דאפילו לקריאת שמע אין מפסיקין בריאם

6. כן הוא בדפוס תניא ישנים, "חסידי מדע", ברי"ש, וכן צ"ל, ולא כמו שנראה מהדפוסים האחרים שנכתב "חסידי מדע", בדל"ת - שעל פיהם תורגם בטעות בתניא אידיש וכן באנגלית. 7. משלי ג, יח. 8. חגיגה יא, ב. יג, א. 9. ראה שער הגלגולים הקדמה ט"ו בסופה. ובכ"מ. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אד"ר בתחלתה (זח"ג קכו, ב ואילך) ועוד בכ"מ בזהר עד"ז דברי רשב"י". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל דמבדיל ד"מ - דבהם הפסיק דעושיין כמנהג התגרין, דינא דמלכותא וכו'. ומהני מחילה וכו'". 12. שבת יא, א. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לשאלת כמה - איך נעשו היחודים שע"י התפלה בכל יום - ראה תו"א לח, ד. טט, א. ובכ"מ". 13. ברכות כ, א. 14. ראה לעיל הערה 12. 15. ר"ה לה, א. 16. סוף הלכה ב'.

37 אֲשַׁכְּחַן בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי דְּעֵסֶק בֵּיהּ טוֹבָא – מוצאים
38 אנו ברשב"י שעסק בהן רבות גם בְּהִיּוּתוֹ בְּמַעֲרָה, – למרות
39 ששם לא היה נוגע לפסוק להלכה, ובפרט בידינו ממונות בין
40 אדם לחברו: וְאִדְרַבְהָ בְּזִכּוּת צַעַר – מהיותו מוחבב בִּי־הַמַּעֲרָה
41 זָכָה לָזֶה, בְּרֵאִיתָא –

42 כמובא בְּמַמְרָא²¹ דְּאִמְר
43 לְרַבִּי פִנְחָס בֶּן יֶאֱזִיר
44 אָבִל – על כל קושיא
45 כ"ד פְּרוּקִין, – תירוצים, וְ
46 – רבי שמעון בן יוחאי
47 אָמַר לוֹ: "אֵילוּ לֹא
48 רֵאִיתִי בְּכָךְ כּוּ" – אילו
49 לא ראית אותי במצב זה
50 של צער המערה לא
51 הייתי זוכה ליכולת לענות
52 על כל קושיא כל כך
53 הרבה תירוצים; שכן, רק
54 בזכות צער המערה זכה
55 לעליונות זו בלימוד
56 התורה, לפלפולים
57 ולקושיות ולתירוצים,
58 (וְגַם בְּאִמְתָּא, עַל פְּרִיחָךְ –
59 מן ההכרח הרי לומר,
60 שְׁעָנְךָ עֲסָקִיהֶם בְּמַעֲרָה
61 הָיָה תוֹרַת הַמִּשְׁנִיּוֹת,

62 ת"ר סְדְרִי – משניות, שְׁהָיָה בִּימֵיהֶם²² עַד רַבְּנֵי הַקְדוּשָׁה, –
63 שסידר המשניות בששה סדרים אך לפני זה היה אצלם שש
64 מאות סדרים במשניות, דָּאֵלוּ סִפְר הַחֵזֶק וְתַתְקוּנִים הָיָה יוֹבֵל
65 לְגִמְרָה בְּב' וְג' חֲדָשִׁים, כִּי בְּיָדָאִי לֹא אָמַר דְּכָר אַחַד ב' (פְּעָמִים).
66 – הרי שבודאי היו עסוקים כל הזמן בסדרי המשניות
67 הרבים שהיו לפניהם, גַּם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְז"ל²³: "מִיּוֹם שֶׁחָרַב
68 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵי ד' אֲמוֹת שֶׁל
69 הַלֵּכָה בְּלִבְדִּי". – שארבע האמות של הלכה הן במקום בית
70 המקדש, כיצד, איפוא, יכולים לומר, בהתאם למסתבר
71 בהשקפה ראשונה מזה"רעיא מהימנא" האמור, שהלימוד
72 בהלכות איסור והיתר וכו' הוא ענין של "עץ הדעת טוב ורע"²⁴?

1 מְמַקְרָא, – מתורה שבכתב מפסיקין לקריאת שמע, וְלֹא
2 מְמַשְׁנָה, – תורה שבעל־פה, דְּעֵדִיפִי – המשנה עדיפה
3 מְמַקְרָא²⁷ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי, וְלֹא חֵלֶק בֵּין – לימוד סֵדֶר
4 זְרָעִים וּמוֹעֵד וְקֳדָשִׁים מְהֵרָה ל' – לימוד סדר נְזִיקִין²⁸ –

5 שנאמר שבלימוד שאר
6 הסדרים לא יפסיקו
7 ובלימוד סדר נזיקין –
8 יפסיקו, אֵין רַבִּי שִׁמְעוֹן בן
9 יוחאי מחלק כך, אלא
10 לדעתו גם בלימוד סדר
11 נזיקין לא מפסיקין אפילו
12 לקריאת שמע, וְ – אגב,
13 הוא סוֹתֵר דַּעַת עַצְמוֹ –
14 כפי שהוא עצמו סובר
15 בְּדִעְיָא מְהֵרָא בְּכַמָּה
16 מְקוֹמוֹת²⁹, דְּמַשְׁנָה –
17 בהשוואה למקרא, אֵיתִי
18 – היא, שֶׁפָּחָה כּוּ, וְ
19 וְהַמְקָרָא שֶׁהוּא תוֹרַת
20 מִשָּׁה וְדָאִי עֲדִיפָא –
21 עדיפה, מְקַבְּלָהּ דִּיאֵיתִי –
22 היא, וְג' חֲדָשִׁים כִּי בּוֹדָאִי לֹא אָמַר דְּכָר אַחַד ב' (פְּעָמִים)
23 "מְטַרְנִיתָא" – מלכה,
24 בְּדִעְיָא מְהֵרָא שֶׁם,
25 וְתוֹרָה שֶׁנִּכְתָּב הוּא

26 מְלִכָא – בחינת מלך, שהוא חשוב יותר מאשר "מטרוניתא"
27 (מלכה) שהיא משנה; הרי, שרבי שמעון בן יוחאי סובר שמקרא
28 (תורה שבכתב) חשוב אפילו מקבלה, ובודאי חשוב ממשנה,
29 ואילו כאן יוצא שרבי שמעון בן יוחאי סובר שמשנה חשובה
30 ממקרא, ואשר ממקרא מפסיקין לקריאת שמע וממשנה לא
31 מפסיקין. ועל ענין "מלכא" אומר רבנו הזקן במוסגר (דְּהֵינִי –
32 בחינת "מלכא" היא "יְסוֹד אֲבָא" הַמְלִכָּשׁ בְּ"זְעִיר אֲנִינִי",
33 כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַר"י וְז"ל³⁰)). וְגַם פְּלִפּוּל הַקּוּשִׁיּוֹת וְתִירוּצֵיהֶם,
34 – שבהתאם לרעיא מהימנא" האמור, הם דְּמַסְמְרָא דְרַע –
35 מצד הרע וְרוֹחַ הַטְּמָאָה, – הרי שלא רק במשניות ובהלכות
36 עצמן – אלא גם בפלפולים של הקושיות והתירוצים שבדינים,

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל להוסיף הטעם - כי גם הטעם חלק מהתמ"י כדלקמן. ולהעיר דמשנה - גליא דתורה ומקרא שיין לקבלה (לקו"ת ב' דולא תשבית. אבל ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב). 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבך סדר נשים וכו' (ראה לקוטי לוי"צ לתניא). 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וחיפוש. וראה זח"א כז, ב (הקדמת תקו"ז יד, סע"א ואילך) ובביאורו"ז שם (גם דהצ"צ - ח"ב). 20. שער המצוות פ' ואתחנן. ובכ"מ. 21. שבת לג, ב. 22. חגיגה יד, א. ובפרש"י. 23. ברכות ח, א. 24. על מה שרבנו הזקן אומר כאן ההכרח שמן ההכרח לומר שעיקר עסקם במערה היה בתורת המשניות, בת"ר סדרים שהיו ביניהם, מפני שאת הזוהר והתיקונים היו יכולים לסיים בשנים או שלשה חדשים - מקשה בספר "דברי תורה" לבעל "מנחת אלעזר" מהדורא ח' סימן ע' (אחרי בקשת מחילה מהדרת גאון קדשו וכו'), שלכאורה אין זה הכרח כלל, שכן, כפי שאומר שם: האם בנגלה לא היו יכולים לסיים כל המשניות במשך כמה חדשים, בשעה שלא היו מפלפלים ומסללים בחידושים שבהן? - אלא בגלל פלפולם וסלסולם בקושיות ובתירוצים וכו' זה לוקח זמן רב, ואם כך - אומר הוא - הרי אותו דבר בנסתר דתורה, ועוד יותר מאשר בנגלה, שעל ידי ביאור הפרטים והענינים שבספר הזוהר ובתיקונים, זה יכול לארוך זמן רב, שגם י"ג שנה לא יספיקו לכך. ענה הרבי: "להשאלה הנ"ל י"ל דאדה"ז האט באווראנט באגה"ק זו עצמה. ובהקדם דלימוד השי"ס ע"י ר' אשי ארץ ס' שנה כל שנה ב' חדשים (ב"ב קנז, ב ברשב"ם) - ורק ב' "מהדורות" - פעמים היינו עשר שנים רצופות. ואז ה' שש סדרים, והלימוד - שהי' לאחר ר' יוחנן - שלא בערך

יום שני ו' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמג, ועוד יש להפליא... עד עמ' 286, בהסתר כו':

- 1 ועוד יש להפליא הפלא ופלא, – על מה ש"חסירי מדע"
2 לומדים פירושו של ה"רעיא מהימנא" האמור, יש להתפלא
3 פליאה שלישית, בנוסף לשתי הפליאות האמורות: א) מצד
4 הענין שחלק מן התורה נקרא "עץ הדעת טוב ורע". ב) מצד זה
5 שבהתאם לכך לא היה
6 הלימוד בידי איסור

אגרת הקדש

- 7 והיתר דוחה ענין התפלה
8 שנוסד על פי סודות הזוהר
9 ויחודים עליונים, והרי
10 העובדה היא, שבאלה
11 שתורתם אומנתם, דוחה
12 הלימוד באיסור והיתר
13 את מצות התפלה, הרי
14 בנוסף לשתי פליאות אלו,
15 ישנה פליאה שלישית, כפי
16 שיפרט להלן: איך אפשר
17 שלימות המשיח לא
18 יצטרכו לידע הלכות
19 אסור והיתר וטמאה וטהרה, כי איך ישתחו הקרבנות וגם
20 חלין – לצריכה הרגילה, אם לא ידעו הלכות דרסה וחקלה?²⁵
21 ושהיה הפוסלים השחיטה, ופנימת הפסין, – הפוסלת את
22 השחיטה, וכי יולד איש במבועו שיהא שוחט – השוחט בלי
23 שהיה ודרסה? וגם הפסין תהיה – בטבע, בריאה – בלי פגם
24 ועומדת בלי פנימה לעולם? – וכיוון שמושלל הדבר שכך
25 יהיה בטבע – מן ההכרח הרי לדעת ההלכות כדי שהשחיטה לא
26 תהיה פסולה, ועוד הרבה הלכות – הקשורות בשחיטת
27 הקרבנות וכו', חלב ודם ושאר אסורין, וגם – הלכות טמאת
28 המת ויהיו צריכין – הכהנים שיקריבו הקרבנות לידע, –
29 לדעת, בדרבתיב: – כמו שכתוב:²⁷ "הנער בן מאה שנה
30 ימות"²⁸, – הרי על כל פנים יהיה ענין המיתה – וצריכים הרי
31 לדעת דיני טומאת מת, וגם – הלכות טמאת יולדת צריך
32 לידע, בדרבתיב: – כמו שכתוב:²⁹ "הרה ויולדת יחדיו"³⁰, –
33 יהיו בין הנגאלים בגאולת משיח, אם תלד אשה בכל יום
34 מביאה אחת, – כלומר, שלא יצטרכו לחכות תשעה חדשים
35 להולדת ילד, אלא באותו יום שתתעבר, באותו יום גם תלד,
36 ולאחר מכן יולדו לאותה אשה עוד ילדים ביום אחר מאותה
37 ביאה שממנה נולד הילד הראשון, אף-על-פי-כן דין אסור
38 טמאתה לא ישתנה, – הרי שיצטרכו לדעת דיני טומאת
39 יולדת גם בזמן המשיח. מה שפירשנו "אם תלד אשה בכל יום",
40 שהכוונה היא שבאותו יום שתתעבר, באותו יום תלד, הוא –

- בשבת הפסוק "הרה ויולדת יחדיו" (ממנו מביאה הגמרא את
הראיה), שבאותו יום שתתעבר בילד חדש – באותו יום תלד
ילד מעיבור קודם, וכפי שאומר שם "חדושי אגדות מהרש"א"
שאי אפשר לומר שההריון והלידה של אותו ילד יהיו ביום
אחד, כי אז אין ראייה ממה שהראה לתלמיד תרגולת המולידה
ביצים כל יום, שהרי גם בתרגולת אין ההריון שהיא מתעברת
מהזכר ולידת הביצה – באותו יום, אלא בין ההריון ללידת
הביצה עוברים עשרים ואחד ימים, כמו שהגמרא אומרת
בבכורות "תרגולת לכ"א יום", מפרש רש"י שאחרי
שהתרגולת מתעברת מהזכר, משתהה הביצה להשלמתה,
עשרים ואחד יום. ואילו הארז"ל אינו לומד כך פירוש הגמרא
בשבת, אלא שהכוונה היא שההריון והלידה של אותו ולד הם
ביום אחד. אגב, ה"צמח צדק" ב"מילואים" על תהלים (הנוכר
לעיל) מביא ממדרש רבה פרשת נח (התחלת פרשה ל"ו), שכך
היה לפני המבול, שבאותו יום שאשה התעברה, באותו יום גם
ילדה. מה שרבנו הזקן מוסיף כאן, שזה יהיה "מביאה אחת",
הכוונה מן (על ידי) ביאה אחת. על מה שישנם הרוצים לפרש,
שהכוונה היא "מביאה אחת", שהיא מביאה קרבן אחד – כתב
הרבי:!! עתה ראיתי שגם המעתיק לאג' פי' כן! ומה זה שייך
לנדר? (ובפרט שזה דין גם עתה). ולדעתי הפי' "מן (ע"י)
ביאה אחת" (ובזה גם מתורצת קושיית החדא"ג). – הרבי כותב
אי אפשר ללמוד כך, שכן: איזו שייכות יש לכך לעניינינו כאן?

לדורו דרשב"י – ראשונים (עירובין נג, א). עאכ"כ כשעסקו ב"שש מאות סדרי שהי' ביניהם", ב"פולק הקושיות ותירוצים" – כ"ד פירוקי וכו' [להעיר להג"ל מקו"א בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג ע' 1684], משא"כ ב"ס הזהר והתיקונים", כי פלפול... דמסטרא הרע" ולית תמן ב"ס הזהר והתיקונים" (כדלעיל). אבל מוכרח ה' בלימודו דרשב"י בנגלה ובפרט במערה שעיי' זכה לזה כו". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא הזכיר הגרמה ועיקור". 26. כצ"ל, "יהיו", בו"ו, כפי שציין כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא. 27. ישע"י סה, כ. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראי' שתהי' אז מיתה". 29. ירמ"י לא, ז. 30. הערת כ"ק אדמו"ר

1 ובמיוחד שזה דין גם כיום (ולאו דוקא בזמן המשיח). אלא,
2 לומד הרבי, שהכוונה היא "מביאה אחת" – מן ביאה אחת תלד
3 ילד אחד ביום אחד, וילד שני ביום שני וכו'. והרבי מציין
4 מהגמרא בנדה (כו, א) שמביאה אחת היתה לידה של שני
5 ילדים כשבין לידה אחת
6 לשניה עברו כמה וכמה
7 ימים, כפי שהגמרא
8 מביאה שם מקרה של
9 שלשה חרשים שעברו בין
10 הלידה של ילד אחד
11 ללידה של הילד השני,
12 למרות ששתי הלידות היו
13 מביאה אחת. במה שרבנו
14 הזקן מוסיף שזה יהיה מן
15 ביאה אחת (אומר הרבי)
16 תוקטן או תתורץ התמיה
17 שהרי אין זה יכול להיות
18 בכל יום, שכן אחרי לידה
19 אחת באים הרי ימים רבים של איסור ביאה, הרי בן-יכר אין
20 שום לידה בכל הימים האלה שהם שבעה או ארבע עשרה
21 פעמים יותר מאשר הימים שבהם ביאה מותרת, אך כשאומרים
22 שזה יהיה מביאה אחת הרי מהביאה שהיתה בזמן ההיתר היו
23 לאחר מכן כמה וכמה לידות בכמה וכמה ימים, וכפי שאכן כך
24 הדבר בתרנגולת (מה שהגמרא מביאה דוגמה מתרנגולת).
25 שלמרות שאחרי שנתעברה אין התרנגולת מקבלת זכר
26 (בהתאם לרש"י בבכורות ה, ב בדיבור המתחיל "והא") אף-על-
27 פי כן היא מולידה כמה וכמה ביצים בכמה וכמה ימים מן
28 הביאה האחת של הזכר. ואין להאריך בדבר הפשוט
29 ומפרסם הפכו בכל הש"ס ומדרשים, – שבכל הש"ס
30 והמדרשים מפורסם, שבזמן המשיח יצטרכו לדעת הלכות
31 איסור והיתר, טומאה וטהרה, להיפך מהמסתבר בהשקפה

אגרת הקדש

ישתנה ואין להאריך בדבר הפשוט ומפורסם הפכו
בכל הש"ס ומדרשים דפריך הלכתא למשיחא ואלוהו
בא לפשוט כל הספיקות ופרשה זו עתיד אלוהו
לדורשה כו': ועוד אינו מובן מ"ש דלא יתפרנסון
ת"ח מעמי הארץ כו' ולא מערב רב דאכלין פסול
טמא ואסור ח"ו שהרי ת"ח שבזמן בית שני לא היו
מתפרנסין מע"ה דאכלין פסול אסור ח"ו שהיה להם
שדות וכרמים כע"ה ואפ"ה היו עוסקין בלימוד איסור
והיתר וטומאה וטהרה כל הזוגות שהיו בימי בית
שני והעמידו תלמידים לאלפים ורבבות ולימוד הנסתר
בהסתר כו':

ראשונה מה"רעיא מהימנא" האמור, דפריך³¹ – שמקשים
"הלכתא למשיחא"? – לשם מה צריכים לומר עכשיו הלכה
שהיתה נוגעת רק כשמשיח יבוא? – הרי שעל-כל-פנים בזמן
המשיח יצטרכו לדעת הלכה זו, ואלוהו בא לפשוט כל
הספיקות³², ופרשה זו
עתיד אלוהו לדרשה
כו'.³³ ועוד אינו מובן, –
ב"רעיא מהימנא" האמור:
מה שכתוב: "דלא
יתפרנסון" – שלא
יתפרנסו, תלמידי חכמים
מעמי הארץ כו' – שלכן
"עץ הדעת טוב ורע"
שהוא איסור והיתר וכו'
לא ישלוט בבני ישראל,
מפני שתלמידי חכמים לא
יתפרנסו מעמי הארץ,
ולא "מערכ רב"
דאכלין – שאוכלים פסול טמא ואסור חס"ו ושלום,³⁴ דהא
גם בזמן בית שני לא היו – תלמידי חכמים, מתפרנסין
מעמי הארץ דאכלין – שאוכלים פסול אסור חס"ו ושלום
שהרי תלמידי חכמים היו³⁵ להם שדות וכרמים בעמי
הארץ, – ולא היו צריכים להודק לעמי הארץ לפרנסתם,
ואפ"ל הכי – ואף-על-פי-כן, היו עוסקין בלימוד אסור
והיתר וטמאה וטהרה כל הזוגות – של התנאים, שהיו בימי
בית שני³⁶, והעמידו תלמידים – בדינים אלה ובחלק זה של
נגלה ונסתר, לאלפים ורבבות³⁷, ולמוד – חלק הנסתר –
שבטורה, היה בהסתר כו': – הרי שהעובדה שאין תלמידי
חכמים צריכים להודק לעמי הארץ לפרנסתם, אינה מהווה
סיבה שבגללה לא צריכים חלילה ללימוד של דיני איסור
והיתר, טומאה וטהרה.

יום שלישי ז' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 286, אך באמת כשתדקדק... עד עמ' קמד, הכל אחד:

הדעת טוב ורע", מעורב בה טוב ורע, כפי שיסביר להלן, לשון
ה"רעיא מהימנא" הוא: "ואילנא דטוב ורע דאיהו אסור
והיתר כו'", – והעץ של טוב ורע שהוא איסור והיתר וכו', ולא
אמר "תורת אסור
והיתר" – הלימוד של
עניני איסור והיתר, או
"הלכות אסור והיתר",
– שהן, הלימוד או
ההלכות של איסור והיתר

אגרת הקדש

אך באמת כשתדקדק בלשון ר"מ דלעיל ואילנא
דטוב ורע דאיהו איסור והיתר כו' ולא אמר
תורת איסור והיתר או הלכות או"ה אלא ר"ל דגוף

63 אך באמת, כשתדקדק בלשון "רעיא מהימנא" דלעיל, –
64 רבנו הזקן מסביר להלן, שמדקדק לשון ה"רעיא מהימנא"
65 מובן, שלא הדינים ולימוד התורה של איסור והיתר וכו'
66 נקראים חלילה "עץ
67 הדעת טוב ורע", אלא
68 הדברים של איסור והיתר
69 המקבלים חיותם מן ועל-
70 ידי קליפת נוגה, שהיא,
71 קליפת נוגה, היא "עץ

שליט"א: "ראי שיהי' אז לידה". 31. סנהדרין נא, ב. 32. ראה עדיות פ"ח מ"ז ובמפרשים שם. 33. מנחות מה, א. 34. הבא להלן
בחצ"ר ליתא בתניא שלפנינו, וניתוסף כאן ע"פ הגהת הצ"צ, הובאה ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא. 35. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "חגיגה פ"ב מ"ב". 36. רמב"ם בהקדמת ספר היד.

לעלות לקדושה, כי הוא אסור וקשור לקליפה, אם לא שאכל
לפניו נפש - להצלת נפשו, שהתירו רז"ל ונעשה התר
[גמור]³⁷. אבל תלמוד בתורה, אף הלכות אסור והתר ממאה
ומתה, - לא הדברים עצמם שהם אסור וטמא מותר וטהור,
אודותם דנות ההלכות,

שהם "עץ החיים טוב ורע",
אלא הלכות התורה
שלומדים אודות דברים
אלה, שהם המשניות
ובריתות שבגמרא
ופוסקים, - הפוסקים
הלכה למעשה, המבארים
ומבארים דבריהם - דברי
המשנה והברייתות,
להלכה למעשה, הן הן
גופי - עיקר תורה שבכל
פה, שהיא - תורה שבעל-
פה היא ספירת מלכות
דאצילות, בדאיתא -
כמובא בזה הקדוש
במקומות אין מספר,
ובריש 'תקונים': -
בתחילת 'תיקוני זוהר'³⁸
כתוב: "מלכות - היא
בחינת פה, ותורה שבכל-
פה קרינן לה", - אנו
קוראים לה, ובאצילות
איהו - הוא, אור אין-סוף,
וגרמון - הכלים והמדות
שלו (הנקראים "גרמון"),
חד בהן³⁹, - הם דבר אחד בהם, דהינו שאור אין-סוף ברוך
הוא מתייחד באצילות בתכלית היחוד, שהוא ורצונו וחבבתו
המלכיים בבורו שבגמרא "מלכות" - הכל אחד: - דבר אחד,
הרי ששם לא שייך לומר הענין של "עץ הדעת טוב ורע", אלא זה
תכלית היחוד של אלקות, כך ההלכות של תורה שבעל-פה
מהמשניות, הברייתות והפוסקים שהן בחינת "מלכות דאצילות",
הן באופן היחוד של "מלכות דאצילות", ולא שייך לומר חס-
ושלום עליהם הענין של "עץ הדעת טוב ורע". אלא, כפי שיסביר
להלן, כך הדבר מצד עצם הענין של "מלכות דאצילות" כפי שהיא
ב"אצילות", ומצד עצם הענין של הלכות התורה שהן בבחינת
"מלכות דאצילות", אך כפי שזה בא לאחר מכן בהתלבשות, הרי
שלא רק ההלכות של תורה באו בהתלבשות בעולמות, בהם יכול
להיות עליהן העלם והסתה, כ"א גם "מלכות דאצילות" כפי
שהיא באה בהתלבשות - אלא גם היא נקראת "עץ הדעת טוב
ורע", מצד ההתלבשות בקליפת "נוגה" הכלולה משוב ורע, וזאת
- כדי לברר ביוריים (לברר את הטוב מן הרע).

הם חלילה "עץ הדעת טוב ורע" - אלא ה"רע"א מדימנא" אומר
"איסור והיתר", רוצה לומר דגוף דבר האסור ודבר המותר -
עצם הדבר אודותו מדובר בדינים אלה, שדבר זה אסור ודבר זה
מותר, הוא מאילנא דטוב ורע, - מ"עץ הדעת טוב ורע",
שהוא קליפת נגה, - בה
מעורב טוב ורע, כמו

שכתוב ב"עץ חיים"³⁷.
וזהו לשון "אסור", -
מלשון קשור, שהקליפה
שורה עליו ואינו יכול
לעלות למעלה -
בקדושה, בדבר המותר, -
מלשון התרה, דהינו -
המלה "מותר" משמעותה
שאינו קשור ואסור
בקליפה, - שלא יוכל
לעלות למעלה, ויוכל
לעלות על-ידי האדם
האוכלו - את הדבר
המותר, בכונה לה, -
שאוכל דבר זה כדי שיהיה
לו כוח לעבוד את ה', וגם
בסתם - כשהוא אוכל
אותו סתם מבלי שתהיה
לו, בשעת מעשה, כונה
כדי לעבוד את ה', כל
אדם העובד ה' שבת
האכילה והיא לומר
ומתפלל לה, ונמצא
שנעשה אותיות התורה

והתפלה העולה לה' מכת הנבחר מהמאכל שהוא, - שאכל,
הזיות שבמאכל היא מקליפת "נוגה", והיא עולה לה', וזהו
בחל, - שאז מן ההכרח להודק לתורה ותפילה כדי שהחיות
שבאותו מאכל תעלה לה', אבל בשבת שיש עליה לקליפת
נגה בעצמה עם החיצוניות שבכל העולמות, - שהיא אז
בעליה, שכן שבת היא עליית העולמות³⁸, לכן מצוה לאכל כל
תענוגים בשבת - האכילה עצמה בשבת היא מצוה, לא רק מה
שבבוח האכילה ההיא הוא לומד ומתפלל, ולתהבות ב-
אכילת בשר ו- בשתיית יין, אף שבחל - כשהוא מחפש
לאכול בשר ולשתות יין, נקרא "זולל וסובא", - ואילו בשבת,
כשהוא אוכל לשם עונג שבת, זו מצוה. על כל פנים, כל האמור
הוא בדבר של "היתר" שאינו קשור בקליפה ויש בו היכולת
לעלות, וכפי שמוסבר בפרק ז' שבחלק הראשון של ספר
ה"תניא". מה שאין כן בדבר אסור - שאסור לאכול אותו,
שאין יכול לעלות - לקדושה, לא בשבת ולא בחל גם
בשמתפלל ולומר בפתח ההוא, - כלומר, דבר אסור אינו יכול

37. שער מ"ט פרק ב'. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר לכהנ"ל מלשון אדנ"ע בעצמו (תו"א פ' ח"ש) ובביאור הצ"צ לשם (גרפס בתו"א קה"ת בהוספה)". 39. ראה הוספה (הודפס בספר "שיעורים בספר התניא"). 40. יז, א (בהקדמה - פתח אליהו). 41. ראה לעיל ריש ס"כ.

רביעי ח' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמד, ומ"ש הארז"ל... עד עמ' 288, מסטרא דרע.

עולם המדות, "שית ספירין מקננין ביצירה", וְתִלְמוּד – מתלבש, 46
בְּבְרִיאָה. – שכן, "תלמוד" הוא טעמי ההלכות – הרי זו 47
התלבושות ב"בריאה" שעולם ה"בריאה" הוא עולם ההשגה בו 48
מאירה "בינה", "אימא עילאה מקנא בכורסיא" – בעולם 49
הבריאה⁴². 50

להלן יסביר רבנו הזקן, 51
שלא רק תורה באה 52
בהתלבושות עד שמצד 53
ההתלבושות שייך גם 54
עליה לומר "עץ הדעת 55
טוב ורע": וְהָנָה, 56
בְּשִׁתְּהֵמְלֻכוֹת דְּאִצִּילוֹת 57
מִתְּלַבְּשֵׁת בְּקִלְפֵת נָה, 58
כְּדִי לְבַרֵּר הַנִּיצוּצוֹת 59
שֶׁנִּפְּלוּ בְּחַטָּא אָדָם 60
הָרָאוּן, וְגַם – לברר 61
הָרַפָּ"ח – 288 נִיצוּצִין 62
שֶׁנִּפְּלוּ בְּשִׁבְרֵת הַכִּלִּים 63
– בקבלה ובחסידות 64
מוסבר בפרוטרוט ענין 65
שבירת הכלים ונפילת 66
הניצוצות מצד ענין 67
השבירה, אָזִי גַם 68
הַמְּלָכוֹת דְּאִצִּילוֹת 69
נִקְרָא בְּשֵׁם "עֵץ הַדַּעַת" 70

טוב ורע" לְנָבִי – ובהשוואה ל-"עֵצֵר אֲנִפִּין" דְּאִצִּילוֹת, 71
שְׂאִינִי יוֹרֵד שָׁם, וְ – ד"א" נִקְרָא "עֵץ חַיִּים". וְהָנָה, 72
הַתְּלַבְּשׁוֹת הַמְּלָכוֹת בְּקִלְפֵת נָה הוּא סוּד גָּלוּת 73
הַשְּׂכִינָה – "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם – של קליפה, בְּאָדָם – 74
של קדושה, כו". – כמובא לעיל, באגרת הקודש סימן 75
כ"ה מ"ספר הגלגלים" על שלטת הקליפה בזמן הגלות, 76
זוה "לרע לו", להעלאת ניצוצי הקדושה מ'אדם בליעל' 77
של קליפה. להלן, יתרח רבנו הזקן מה שהקשה על דברי 78
ה"רעיא מהימנא" שבפרשת נשא, שבזמן ש"עץ הדעת טוב 79
ורע" שולט, מתפרנסים תלמידי חכמים, המשולים לשבתות 80
ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ נותנים להם ואשר לכן 81
הם מתעסקים בדיני איסור והיתר וכו', ועל כך שאל ממה 82
שתלמידי חכמים, בזמן בית שני, היה להם שדות וזרמים 83
משלהם כמו שהיה לעמי הארץ, ואף על-פי-כן היה עיקר 84
התעסקותם בדיני איסור והיתר וכו'? יסביר רבנו הזקן, 85
שהכוונה היא, שבזמן שלטת "עץ הדעת טוב ורע", בזמן 86
הגלות, כשהשכינה משפיעה לחיצונים, שהם בקליפת "נוגה", 87
ומהתמצית בלבד מתפרנסים תלמידי חכמים, ואז עסקם של 88
תלמידי חכמים הוא בדיני איסור והיתר, טומאה וטהרה, כדי 89
לברר את הברורים, לברר את המותר והטהור מהאסור 90

וְהָ שֶׁכֶּתֶב הָאָרִי וְלִ שְׁהַמְשִׁנוּת הֵן בְּמַלְכוּת דִּיצִירָה, – 1
ואילו אנו אומרים כאן ממוזהר שהמשניות הן ב'מלכות 2
דאצילות"? רוצה-לומר לְבוֹשׁ מַלְכוּת דִּיצִירָה שְׁנִתְּלַבְּשָׁה 3
בָּהּ מַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת, – כפי ש"מלכות דאצילות" באה 4
בהתלבושות ב"מלכות 5
דיצירה" – שם הוא ענין 6
המשניות שבעולם 7
ה"יצירה", וּמַלְכוּת 8
דִּיצִירָה נִקְרָא "שִׁפְחָה" 9
– המשמשת וטפלה לאלה 10
המלוכשים בה, שזה לְנָבִי 11
מַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת, – דבר 12
זה מתרחץ מה שרבנו הזקן 13
הביא לעיל מהירושלמי, 14
פרק ראשון של מסכת 15
ברכות, שרבי שמעון בן 16
יוחאי סובר, שגם לקריאת 17
שמע לא מפסיקים אלא 18
ממקרא ולא ממשנה 19
שהיא למעלה ממקרא, 20
והרי סתירה לכך ממה 21
שרבי שמעון בן יוחאי 22
עצמו אומר ב"רעיא 23
מהימנא" שמשנה היא 24
שפחה, ומקרא – מלכא? 25

אלא, כפי הנאמר כאן, אין בכך שום סתירה, שכן מה שהוא 26
אומר שמשנה היא שפחה – הרי זה כפי שהיא באה בהתלבושות 27
ב"מלכות דיצירה", אך כפי שמשנה היא בעצם – היא ב"מלכות 28
דאצילות", וכך גם במקרא ישנו הבדל בין כפי שהוא בעצם לבין 29
כפי שהוא בא בהתלבושות, ובלשון רבנו הזקן: וּמַלְכוּת דִּיצִירָהָ 30
נִקְרָא "אִמָּה". – שלמעלה מ"שפחה", וְתַדַּע, – ראייה שקיים 31
הבדל בין כפי שזה בעצם לבין כפי שזה בא בהתלבושות, מִמָּה 32
שֶׁכֶּתֶב הָאָרִי וְלִ דְּמִקְרָא דְּהִינּוּ תוֹרָה שֶׁכֶּתֶב הוּא 33
בְּעֵשִׂיָה, וְהָרִי מְפָרֵשׁ בּוֹהֵר וּבִכְתָּבִי הָאָרִי לִ מְקוֹמוֹת אֵין 34
מִסְפָּר, שְׁהִיא – ספירת תְּפִאֲרֵת, שְׁהִיא "עֵצֵר אֲנִפִּין" – 35
מדות, דְּאִצִּילוֹת? – הרי שהוא גם למעלה מ'מלכות 36
דאצילות", כיצד, איפוא, אומרים שהוא ב"עשיה"? אֵלָּא – 37
כשאומרים שמקרא הוא ב"עשיה", הכוונה היא שְׁמִתְּלַבְּשֵׁת 38
בְּעֵשִׂיָה. וְכֵן הוּא בְּהִרְאִי – במפורש, בְּסִפְרֵי הַכְּנֻנוֹת, 39
שֶׁמֶקְרָא וּמִשְׁנָה וְתִלְמוּד וְקִבְלָה בְּלָם פְּאִצִּילוֹת, אֵלָּא 40
שֶׁמֶקְרָא מִתְּלַבֵּשׁ עַד עֵשִׂיָה, – שכן, במקרא – תורה שבכתב 41
– העיקר הוא ענין האותיות, ואותיות הן הרי ענין של "עשי", 42
נכתבות בדיו על הקלף, וּמִשְׁנָה – מתלבשת, עַד הַיִּצִּירָה, – 43
שכן, משנה היא הענין של הלכות – כשר ופסול וכו' – שבאות 44
מחסד וגבורה, הרי זו התלבושות ב"יצירה", שעולם היצירה הוא 45

שהם אסור ומותר, טמא וטהור, שְׁכַנְגָּד עוֹלָם הַיְצִירָה, 46
שֵׁשׁ מִתְחִיל - ענין "עץ הדעת טוב ורע", בְּחִינַת הַדַּעַת 47
[נִסְחָ אַחֵר: הָרַע] שְׁכַנְגָּה - שבעולם ה"יצירה", קליפת 48
"נוגה" היא מחצה על מחצה, מחצית טוב ומחצית רע, [נִסְחָ 49
אַחֵר: וְהַבְרִיּוֹת, 50
הַמְלָכּוֹת בְּקִלְפַת נִגְהָ 51
שְׁכַנְגָּד עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה, 52
שֵׁשׁ מִתְחִיל בְּחִינַת 53
הָרַע שְׁכַנְגָּה], - 54
שבעולם ה"עשיה", 55
קליפת "נוגה" היא רובה 56
רע ומיעוטה טוב, בְּנוֹדָע 57
- כידוע, מִהֶאָרִיז"ל. 58
וְהַמְשָׁכִיל יָבִין עֲנִין פֶּלֶא 59
גְּדוֹל מִזֶּה מֵאֵל, מֵה 60
נַעֲשֶׂה בְּשָׂמִים מִמַּעַל 61
עַל־יְדֵי עֵינֵי וּבִרְרוֹ הַלֵּכָה 62
פְּסוּקָה מִן הַגִּמְרָא 63
וּפּוֹסְקִים⁴⁵ רִאשׁוֹנִים 64
וְאַחֲרֵיכֵן, מֵה שְׁהִיָּה 65
בְּהַעֲלֵם דְּבַר קֹדֶם הָעֵינֵי 66
הָלֹךְ, - לַפְנֵי שֶׁהִתְעַמַּק 67
בלימוד הגמרא, היתה 68
ההלכה הפסוקה מוּסְתָּרָה 69
ולא ידועה, כִּי עַל־יְדִיָּהּ 70
- על ידי התעמקותו בזה 71
ובירורו את ההלכה, 72
מַעֲלָה הַלֵּכָה זֶה 73
מִהֶקְלָפוֹת שְׁחִיז 74
מַעֲלִימִים וּמְכַסִּים 75
אוֹתָהּ, - את ההלכה, 76
שֶׁלֹּא הִיָּתָה יְדוּעָה כָּלָל, 77
או שֶׁלֹּא הִיָּתָה מוֹכֶנֶת 78
הַיֵּטֵב בְּטַעֲמָהּ⁴⁶, - לא 79

הבינו היטב טעם ההלכה - ועל ידי עיונו ובירורו מבנינים כעת 80
את הטעם, שֶׁהַטַּעַם⁴⁷ הוּא סוּד הַסְפִּירָה חֲכָמָה עֲלֵאָה, - 81
חכמה עליונה, שֶׁנִּפְלֹא מִמֶּנָּה נִיצוֹצֵי בְּקִלְפוֹת בְּשִׁכְרִית 82
הַפְּלִים, וְהֵם - הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁל חֲכָמָה - הַטַּעַם, שֶׁם בְּכִינַת 83
גְּלוּת, שֶׁהֶקְלָפוֹת שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם וּמַעֲלִימִים חֲכָמַת הַתּוֹרָה 84
מַעֲלִינִים וְתַתְּלוֹנִים. - מהנבראים שבעולמות העליונים כמו 85
נשמות ומלאכים, ומבני האדם כאן למטה. וְהוּ שְׁכָתוֹב 86
בְּרִעְיָא מְהִימָנָא, - מפרשת נשא, כנוצר לעיל בתחילת 87
האגרת, שֶׁהַקּוֹשִׁיָא - המקשה להבנת ענין בתורה, הִיא 88
מִסְטָרָא דְרַע. - מצד הרע, מקליפות שהן רע ודון מסתירות על 89
החכמה של התורה. 90

והטמא, דבר שבא על ידי הפלפול והעיון בהלכות אלו. וכפי 1
שיביר להלן, זה גם מסיר את ההעלם וההסתרה, שיהיה 2
פסק הלכה ברור ובהיר. ובלשון רבנו הזקן: וְהוּ שְׁכָתוֹב 3
בְּרִעְיָא מְהִימָנָא: - מפרשת נשא, כאמור לעיל, "וּבְכִימָנָא 4
דְּאִילָנָא דְּטוֹב וְרַע 5
שְׁלֵמָא כו' אֵינִין כו'", 6
- ובזמן ש"עץ הדעת 7
טוב ורע" שולט בו, יש 8
לתלמידי חכמים, 9
המשולמים לשבתות 10
ולימים טובים, רק ממה 11
שעמי הארץ נותנים 12
להם, דְּהֵינּוּ בְּזִמְן גְּלוּת 13
הַשְׁכִּינָה ש' - השכינה, 14
מִשְׁפַּעַת לַחֲצוֹנִים 15
שֶׁהֶם בְּקִלְפַת נִגְהָ, 16
שֶׁהָעַרְב רַב' יוֹנָקִים 17
מִשֵּׁם, וּמִתְמַצִּית נִזְוִינָה 18
תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים בְּגְלוּת, 19
וְאִין - בזמן של גלות 20
השכינה, עֵינֵי עֲבֻדָּה 21
הָאָדָם וְעֵינֵי עֶסֶק 22
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הוּא 23
לְבַר הַנִּיצוֹצוֹת בְּנוֹדָע 24
מִהֶאָרִיז"ל, לְבִין עֵינֵי 25
עֵינֵי הַלְמוּד הוּא בְּעֵינֵי 26
וּפְלִפּוֹל הַלֵּכָה, בְּאִסּוּר 27
וְהִתֵּר מִמָּאָה וְטִהָרָה, 28
לְבַר הַמִּתֵּר וְהַטָּהוּר 29
מִהֶאָסוּר וְהַטָּמֵא, - 30
שמבררים ומבהירים זאת 31
עַל־יְדֵי עֵינֵי וּפְלִפּוֹל 32
הַלֵּכָה בְּחֲכָמָה בִּינָה 33
וְדַעַת, - בשלש כוחות 34

שלמא כו' אינן כו' דהיינו בזמן גלות השכינה 1
שמשפעת לחיצונים שהם בקליפת נוגה שהערב רב 2
יונקים משם ומתמצית ניוזין תלמידי חכמים בגלות 3
ואז עיקר עבודת האדם ועיקר עסק התורה והמצות 4
הוא לברר הניצוצות כנודע מהאריו"ל לכן עיקר ענין 5
הלימוד הוא בעיון ופלפול הלכה באיסור והיתר טומאה 6
וטהרה לברר המותר והטהור מהאסור והטמא ע"י 7
עיון ופלפול הלכה בחכמה בינה ודעת כנודע דאורי' 8
מחכמה נפקת ובחכמה דייקא אתברירו והיינו חכמה 9
עילאה דאצילות המלוכשת במלכות דאצי' סוד תורה 10
שבע"פ (בסוד אבא יסד ברתא) המלוכשת במלכות 11
דיצירה (וסוד) [סוד] המשניות וברייתות המלוכשות 12
בקליפת נוגה שכנגד עולם היצירה ששם מתחיל בחי' 13
הדעת [נ"א הרע] שבנוגה [נ"א והברייתות המלוכשות 14
בק"ג שכנגד עולם העשיה ששם מתחיל בחי' הרע 15
שבנוגה] כנודע מהאריו"ל. והמשכיל יבין ענין פלא 16
גדול מזה מאד מה נעשה בשמים ממעל ע"י עיון 17
ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים 18
ואחרונים מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלו 19
כי ע"י זה מעלה הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים 20
ומכסים אותה שלא היתה ידועה כלל או שלא היתה 21
מוכנת היטב בטעמה שהטעם הוא סוד הספ' חכמה 22
עילאה שנפלו ממנה ניצוצי' בקליפות בשב"כ והם 23
שם בבחי' גלות שהקליפות שולטים עליהם ומעלימי' 24
חכמת התורה מעליונים ותחתונים וז"ש בר"מ שהקושי' 25
היא מסטרא דרע. 26

השכל המבהירים את ההלכה, בְּנוֹדָע דְּ"אִוְרִיתָא מְחַכְמָה 35
נִפְקַת"⁴³, וּבְחֲכָמָה דִּיקָא אֶתְבְּרִירו⁴⁴, - כידוע, שהתורה 36
באה מ'חכמה', ועל־ידי 'חכמה' דוקא מתבררים הניצוצות, 37
וכשם שבירור ההלכה, שתהיה הלכה ברורה ובהירה, בא 38
על ידי חכמה ושכל, כך גם בירור הניצוצות הוא על ידי 39
ענין החכמה, וְהֵינּוּ - מה שאומרים שב"חכמה אתברירו", 40
שבירור הניצוצות הוא על ידי חכמה, הכוונה ל־חֲכָמָה 41
עֲלֵאָה - עליונה, דְּאִצִּילוֹת, הַמְלָכּוֹת בְּמַלְכּוֹת 42
דְּאִצִּילוֹת, סוּד תּוֹרָה שְׁכָעֲלִפָּה (בְּסוּד) "אָבָא יִסָּד 43
בְּרִתָּא", הַמְלָכּוֹת בְּמַלְכּוֹת דִּיצִירָה, (וּסוּד) [סוּד] 44
הַמְשָׁנִיּוֹת וְהַבְרִיּוֹת, הַמְלָכּוֹת בְּקִלְפַת נִגְהָ - בדברים 45

43. זח"כ פה, א. ועוד. 44. זח"כ רנד, ב. 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובכ"ז שייך בירור הטעם - כדלקמן". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שהייתה ידועה - בכמה הלכות בגמרא ובפרט בפוסקים". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור גדול הגלות (והגאולה), אף שההלכה עצמה ידועה - אינה בגלות".

יום חמישי ט' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 288, והנה העליונים... עד עמ' קמה, האומות עו"ג.

אגרת הקדש

והנה העליונים אין בהם כח לברר ולהעלות מהשכירה שבקליפת נוגה אלא התחתונים לברר לפי שהם מלוכשים בגוף חומרי משכא דחויא מקליפת נוגה והם מתישים כחה בשכירת התאוות ואתכפיא ס"א ויתפרדו כל פועלי און. ולכן באים העליונים לשמוע חידושי תורה מהתחתונים מה שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה עד עתה וכל איש ישראל יוכל לגלות תעלומות חכמה (לגלות) ולחדש שכל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר כפי בחי' שרש נשמתו ומחוייב בדבר להשלים נשמתו בהעלאת כל הניצוצות שנפלו לחלקה ולגורלה כנודע (וכל דברי תורה ובפרט דבר הלכה היא ניצוץ מהשכינה שהיא היא דבר ה' כדאיתא בגמרא דבר ה' זו הלכה סוד מלכות דאצילות המלכות דאצילות ומלוכשים במלכות דיצירה, וירדו בקליפת נגה בשכירת הכלים). וז"ש בגמרא כל העוסק בתורה אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו פדאני ואת בני מבין האומות עו"ג.

חכמה (לגלות) ולחדש שכל חדש, הן בהלכות, הן באגדות, – בחלק האגדה שבתורה, הן בנגלה, – של תורה, הן בנסתר⁵¹, – של תורה; כפי בחינת שרש נשמתו, – בכל אחד מחלקי התורה האמורים. ומחייב בדבר, – לחדש חידושי תורה ולגלות תעלומות חכמה, להשלים נשמתו בהעלאת כל הניצוצות שנפלו לחלקה ולגורלה, – שנשמה זו תעלה ניצוצות אלה, כנודע⁵². (וכל דברי תורה, ובפרט דבר הלכה, היא ניצוץ מהשכינה, שהיא היא דבר ה', כדאיתא בגמרא כנודע⁵³: "דבר ה' – זו הלכה", סוד מלכות דאצילות המלכות דאצילות ומלוכשים במלכות דיצירה, וירדו בקליפת נגה בשכירת הכלים). – הרי שדברי תורה בכלל, ודבר ה', הלכה, בפרט, הם בגלות בקליפה (המסתירה עליהם), והאדם המחדש חידוש בתורה או מתרץ קושיא ומברר את ההלכה לאשורה – מברר ומעלה ניצוץ השכינה מתוך הקליפה. וזהו שאמרו בגמרא⁵⁴: "כל העוסק בתורה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליו כאלו פדאני ואת בני מבין האומות העולם". – שכן, על ידי עסק התורה פודים ניצוצות השכינה (של "דבר ה'") מגלות הקליפות. וזהו המצב כעת, כשהשכינה היא בגלות בקליפת נוגה⁵⁵ הרי עסק התורה הוא לברר בירורים ולהעלות ניצוצות השכינה מהקליפות, שלכן הרי כאמור, עיקר עסק התורה הוא בהלכות איסור והיתר, כשר ופסול וכו',

והנה, העליונים – הנשמות והמלאכים הנמצאים בעולמות העליונים יותר, אין בהם כח לברר ולהעלות – הניצוצות מהשכירה שבקליפת נגה, אלא התחתונים לברר, – הנשמות הנמצאות למטה בעולם זה בגוף – יש בהם הכוח לברר את הניצוצות, לפי שהם מלוכשים בגוף חמרי – הנקרא "משכא דחויא" – עור של נחש, מקליפת נגה, – כמובא בפרק ל"א בחלק הראשון של ספר ה'תניא" (מהוהר⁴⁸), וכפי שביארנו שם, ש"חויא" (נחש) נקראים "שלש הקליפות הטמאות", והגוף שהוא קליפת נגה נקרא "משכא דחויא", העור והלבוש של הנחש, וכפי שענין זה מוסבר בפרוטרוט במאמר דיבור – המתחיל "ותפקנה" מב"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" ב"ספר החקירה" עמוד 136, והם – הנשמות שבגופים כאן למטה, מתישים כחה – של הקליפה, בשכירת התאוות, ואתכפיא, – ונכנעת סמך אחרא, ויתפרדו כל פועלי און. – כלשון הפסוק בתהלים⁴⁹. ולכן, דוקא הן – הנשמות שלמטה בגוף – יש בכוחן לברר ולהעלות מהקליפות, יש בכוחן להעלות חכמת התורה שהקליפות מסתירות. ולכן באים העליונים – הנשמות שבעולמות העליונים, לשמוע חידושי תורה מהתחתונים⁵⁰, – מה שהנשמות כאן למטה מחדשות, מה שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה עד עתה. – עד שהנשמה שבגוף חידשה וביררה את ההלכה או את טעמה וחידושה בתורה, וכל איש ישראל יוכל לגלות תעלומות

48. תקו"ז תכ"א (מח, ב). 49. צב, י. 50. ראה זח"ג קעג, א. 51. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. "בכנה"ל – ובכאו"א מעלה". 52. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"א סוס"ד (וישינ – בהמ"מ בהוצאת קה"ת)". 53. שבת קלח, ב. 54. ברכות ח, א.

יום שישי י' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמה, אבל בצאת השכינה... עד עמ' 290, כמ"ש בע"ח וד"ל:

- 1 אָבֶל בְּצֵאת הַשְּׂכִינָה מִקְלִיפֹת נִגָּה [נִסָּח אַחֵר: מִתְקַלְפֹּת] 2 אַחֵר שִׁישְׁלֵם בִּירוֹר הַנִּיצוּצוֹת, וַיִּפְרֹד הָרַע – שֶׁל הַקְלִיפּוֹת, 3 מִהַטּוֹב – שֶׁל קְדוּשָׁה, וַיִּתְּפְּרוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אוֹן, וְלֹא שְׁלֵטָא 4 אֵילָנָא דְטוֹב וְרַע – וְלֹא יִשְׁלוֹט "עֵץ הָרַעַת טוֹב וְרַע", שֶׁהוּא, 5 כַּאֲמֹר לַעִיל, קְלִיפֹת 6 "נוֹגַה" הַשּׁוֹלֵטת בּוֹמֵן 7 הַגּוֹלוֹת, בְּצֵאת הַטּוֹב 8 מִמֶּנָּה – שֶׁכֵּן, הַשְּׁלִיטָה 9 שִׁישׁ לֵה כּוּיּוֹם, הִיא מִצַּד 10 הַחֶלֶק הַטּוֹב שְׁבָה, וְאֵילוּ 11 כְּשֶׁחֶלֶק הַטּוֹב יֵצֵא וַיִּתְּבֵר 12 מִמֶּנָּה – לֹא תִהְיֶה 13 הַשְּׁלִיטָה בִּידָה יוֹתֵר, אֵין 14 לֹא יִהְיֶה עֶסֶק הַתּוֹרָה 15 וְהַמִּצְוֹת לְבָרֵךְ בִּירוֹרֵי, 16 – כִּי שֶׁהִדְבֵּר עֲתָה, בְּרִי 17 אִם לִיחַד יוֹחֲדִים 18 עֲלִיוֹנִים יוֹתֵר, – לַמַּעֲלָה 19 מִהַיְחֻדִּים הַנִּעֲשִׂים עַל יַד 20 לִימוּד תּוֹרָה וְקִדּוּם מִצְוֹת 21 כַּעֲתָה, לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת 22 עֲלִיוֹנִים יוֹתֵר שְׁלֵמָה 23 מִהַאֲצִילוֹת⁵⁵, כְּמוֹ 24 שֶׁכָּתַב הָאֲר"י וְלֵ. וְהַכֵּל 25 – כֹּל הָאֲמֹר יֵיעֲשֶׂה, עַל- 26 יְדֵי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, – 27 חֶלֶק הַנִּסְתֵּר שֶׁבִּתְּוֵרָה, לְקִנּוּם הַמִּצְוֹת בְּכּוֹנֵנוֹת עֲלִיוֹנוֹת 28 שֶׁמְכּוֹנֵנוֹת לְאוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים כּו'. – הַכּוֹנֵנוֹת בְּאוֹת כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ 29 אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים בְּיוֹתֵר, כִּי שֶׁרֶשׁ הַמִּצְוֹת הוּא לְמַעַלְהָ מַעַלְהָ 30 בְּאֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא – שֶׁלֹּמַעֲלָה מִ"אֲצִילוֹת". (וְמָה שֶׁאֲמַרְנוּ
- ר"ל⁵⁶ ד"מִצְוֹת בְּטוֹלוֹת לְעֵתִיד לְבָא", הֵינּוּ כ – זִמָּן שֶׁאַחֲרֵי 31 תַּחֲתֵית הַמֵּתִים, אָבֶל לִימוֹת הַמְּשִׁיחַ כְּדֵם תַּחֲתֵית הַמֵּתִים – 32 אֵין בְּטוֹלִים)⁵⁷. – וַיִּצְטִינּוּ בְּהַמְשַׁכַּת הַמְּשַׁכּוֹת גְּבוּהוֹת יוֹתֵר 33 מֵאֲשֶׁר הַהַמְשַׁכּוֹת הַנִּמְשַׁכּוֹת כַּעַת עַל יַד הַמִּצְוֹת, וְלִכֵּן יִהְיֶה 34 גַּם עֶפֶר עֶסֶק הַתּוֹרָה 35 גַּם-כֵּן בְּפְּנִימִיּוֹת הַמִּצְוֹת 36 וַיִּמְעָמִיקֵם הַנִּסְתָּרִים. – 37 בִּיחֻדִּים הַעֲלִיוֹנִים 38 הַנִּעֲשִׂים עַל יַדֵי הַמִּצְוֹת, 39 וּבִטְעָמִים מִדּוּעַ עַל יַדֵי 40 אוֹפֵן זֶה דּוֹקָא שֶׁל קִיּוֹם 41 הַמִּצְוֹת מִמְשִׁיכִים אוֹרוֹת 42 עֲלִיוֹנִים וַיְחֻדִּים עֲלִיוֹנִים. 43 אָבֶל הַנִּגְלוֹת – הַעֲנִינִים 44 שֶׁל נִגְלָה דְּתוֹרָה, יִהְיֶה 45 גְּלוּיִם וַיְדוּעִים לְכָל אִישׁ 46 יִשְׂרָאֵל בִּידִיעָה בְּתַחֲלָה 47 – מִבְּלִי שִׁיִּצְטָרְכוּ 48 לְהַתִּיגֵעַ לְהַגִּיעַ לְאוֹתָהּ 49 יִדְעָה, בְּלִי שֶׁכָּתָהּ, וְאֵין 50 צָרִיךְ – וְלֹא יִצְטָרְךְ הָאִישׁ 51 הַיִּשְׂרָאֵלִי לְעֶסֶק בָּהֶם, 52 אֲלֹא לְעָרֵב רַב שֶׁלֹּא 53 יִזְכּוּ לְמַטְעֵם מֵאֵילָנָא 54 דְּחַיִּי, – לְטַעֲמוֹם מִעַץ 55 הַחַיִּים, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת 56 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, – וְכִיּוּן שֶׁהֵם לֹא יִזְכּוּ לְטַעֲמוֹם מִפְּנִימִיּוֹת 57 הַתּוֹרָה – לִכֵּן וַיִּצְטָרְכוּ לְעֶסֶק [בְּתוֹרָה] בְּמִשְׁנָה, 58 – כְּדֵי, לְהַתִּישׁ כֹּחַ הַסִּטְרָא-אַחֲרָא הַדְּבֻק בָּהֶם (עַל-יְדֵי 59 עֶסֶק הַתּוֹרָה (בְּכַתֵּב יָד לִיתָא)), – הֵם יִצְטָרְכוּ לְהַחֲלִישׁ אֶת 60

55. בתניא שלפנינו ליתא תיבת "שלמעלה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "שלמעלה מהאצילות". 56. נדה סא, ב. 57. מה שרבנו הזקן מביא כאן, שמצוות תתבטלנה לעתיד לבוא, והוא מחלק שזה יהי' אחרי תחיית המתים ולא בימות המשיח שלפני תחיית המתים – הרי זה לפי שיטת התוס' שם. שהתוס' מפרשים מה שהגמרא אומרת שממה שבתכריכי מת יכול להיות ענין של כלאים – ראי' שהמצוות תתבטלנה לעתיד לבוא – מפרשים התוס' שהראי' היא מכך, שלמרות שבשעה שיקומו בתחיית המתים הרי יהיו לבושים בלבושים אלה, אף על פי כן אין אנו חוששים לכלאים שבהם – שכן המצוות תתבטלנה לעתיד לבוא ולא יהיה אז האיסור של כלאים; הרשב"א, המובא בחידושי הר"ן שם על הגמרא, מפרש אחרת, שהכוונה היא על הזמן שהמתים הם עדיין מתים, אז המצוות בטלות לגביהם, שכן "כיוון שמת נעשה חפשי מן המצוות"; בהתאם לרשב"א זה (המובא גם בספר "סדרי טהרה" על נדה שם) לא תתבטלנה המצוות בתחיית המתים. בכך מתרץ הרבי מה שלכאורה קשה מההגה"ה בפרק ל"ו בתניא, שרבנו הזקן אומר שם, שעיקר קבלת שכר יהי' באלף השביעי שמה יוצא שבתחיית המתים שלפני אלף השביעי הוא עדיין הזמן של עבודת המצוות, הרי שאי אפשר לומר שמיד אחרי תחיית המתים תתבטלנה המצוות? – אלא שם מדבר רבנו הזקן לפי שיטת הרשב"א. כך גם מה שרבנו הזקן מביא במאמר והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול שב"לקוטי תורה" שמצוות לא תתבטלנה לעתיד לבוא – הוא גם כן בהתאם לשיטת הרשב"א. בהבדל זה שרבנו הזקן מדייק כאן בין זמן ביאת המשיח לבין תחיית המתים (שרק בתחיית המתים תתבטלנה המצוות ולא בזמן ביאת משיח שלפני תחיית המתים) – אומר הרבי – יתורצו רבים מהמקומות שמהר"ץ חיות מביא בהגהותיו על הגמרא בנדה שם (באותם מקומות יוצא שהמצוות לא תתבטלנה לעתיד לבוא) – שכן שם מדובר על הלעתידי-לבוא של זמן המשיח שלפני תחיית המתים, ומה שהגמרא אומרת שם שהמצוות תתבטלנה לעתיד לבוא – הרי זה בזמן שאחרי תחיית המתים (בהתאם לשיטת התוס'). הרבי מציין לעיין ב"שדי חמד" כללים מ' ס"ק ריח (חלק ג' תקסא, ג ואילך, בהוצאת קה"ת); ובידברי חכמים" סימן נ"ג (א' תתקסב,

1 הכוח של סטרא-אחרא, שלא תשלט בהם להחמיאם,
2 כדכתיב: – כמו שכתוב⁵⁸: "והחומא בן מאה שנה יקלל",
3 שיהיו חומאים מערב רב. – הרי שגם אז יהיו חוטאים, והם
4 ה"ערב רב" שסטרא-אחרא דבוקה בהם, ולכן יהיו הם זקוקים
5 לאמצעים להחלשת
6 הסטרא-אחרא שלא

אגרת הקדש

7 תביא אותם לידי חטא. 1
8 ולא רק כדי להחליש את 2
9 הסטרא-אחרא יהיו 3
10 צריכים להזדקק לנגלה 4
11 בתורה, אלא – וגם 5
12 למעשה יהיו צריכים 6
13 לפירמי הלכות אסור 7
14 וממאה יותר מישראל, 8
15 שלא יאדע להם – לבני 9
16 ישראל, פסול וממאה 10
17 ואסור, "כי לא יאנה 11
18 בו". – לצדיק כל אור⁵⁹ 12
19 – וכך יהיו אז כל ישראל 13
20 בגלוי ובפועל במדרגת
21 צדיק, וגם אפשר וקרוב הדבר – לומר, שידעו מפנימיות
22 התורה כל גופי התורה הנגלית, כמו אברהם אבינו
23 עליו השלום, – שידע מפנימיות התורה כל הענינים של נגלה
24 בתורה. שכן, הגמרא⁶⁰ הרי אומרת שאברהם אבינו קיים כל
25 התורה כולה עד שלא ניתנה, והרי ישנם ענינים בתורה
26 ובמצוות שלא היה שייך שיהיו אז בגשמיות, כמו למשל תפילין
27 שכתוב בהם ענין יציאת (מגלות) מצרים וכדומה. אלא קיום
28 המצוות של אברהם אבינו היה בפנימיות וברוחניות (כפי
29 שמסביר רבנו הזקן ב"תורה אור"⁶¹ וב"לקוטי תורה"⁶²) – הרי

שידע כל עניני התורה מפנימיות התורה, וכך ידעו זאת כל
ישראל בזמן המשיח. ולכן אין צריכים – לא יצטרכו, לעסק
בהם – בהלכות איסור והיתר, טומאה וטהרה, כלל. מה
שאין-כן בזמן בית שני – למרות שלא התפרנסו מעמי הארץ,
שכן היה להם משלהם
שדות וברמים, בכל זאת
היו צריכים לעסק –
בדינים אלה, גם כי –
למרות שהעסק בזה היה
לא בשביל – לדעת
הלכה למעשה כלכלי,
אלא שזהו עקר עבודה
להתיישב ב"ה הסטרא-
אחרא, ולהעלות ניצוצי
הקדשה על-ידי התורה
והעבודה, כמו שנתבאר
במקום אחר⁶³. ואחר
הדברים והאמת, יובן
היטב בתוספת באור
הרעא-מחמינא דלעיל,
במה שאמר "אילנא דטוב ורע בו", – שזה איסור והיתר וכו',
רוצה לומר קליפת נגה, שהוא עולם הנה העקר, – בהערות
ותיקונים בדרך אפשר" (בסוף ספר ה"תניא") מציין הרבי, שצריך
להיות "עיקר עולם הזה", או "עולם הזה בעיקר", כלומר, שקליפת
"נוגה" היא העיקר של עולם הזה, כפי שעולם זה הוא לפני ביאת
המשיח, שאז שולטת קליפת "נוגה", זו השליטה של "עץ הדעת
טוב ורע", ואילו לאחר ביאת המשיח, תבטל שליטתה של
קליפת "נוגה", והעבודה אז לא תהיה בירור הניצוצות, אלא הענין
של יחודים עליונים. כמו שכתוב ב"עין חיים", ודי למבין:

יום שבת קודש י"א מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 290, כז אהובי אחיי... עד עמ' קמו, באורחותיו נס"ו.

59 כז. כפי המציין בהקדמה לאגרת הקודש זו (סימן כז), כתב רבנו הזקן
60 אגרת זו אל חסידים אחרי הסתלקות רבי מענדעלע מויטבסק
61 (מהורודוק) זכר צדיק
62 לברכה, בתור "אגרת
63 נתחומים" לנחם את
64 החסידים, וסיים את האגרת
65 בקריאה של התעוררות אל
66 החסידים אודות צדקה בכלל ואודות החזקת משפחת רבי מענדעלע
67 מויטבסק בפרט. באגרת זו מנחם רבנו הזקן את החסידים שקבלו
68 מהצדיק, גם ברוחניות, בענינים של תורה ועבודה, וגם בגשמיות, על

אגרת הקדש

בז מה שכתב ליושבי אה"ק תובכ"א לנחמם בכפלים
לתושיה על פטירת הרב הגאון המפורסם איש
אלקים קדוש נ"י ע"ה פ"ה מהור"ר מנחם מענדל נ"ע.
מגינים הצדיקים על העולם הזה אחרי הסתלקותם יותר מאשר לפני
הסתלקותם. מה שכתב – רבנו הזקן ל – חסידים, יושבי ארץ
הקדש תבנה ותבונן במהרה ביימינו אמן, לנחמם בכפלים

סע"ב ואילך) שם מסומנים המקומות בהם דנים בענין זה. 58. ישע"י סה, כ. 59. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דרך בזמה"ז פלוגתת
תוס' (ורש"י) דדוקא במידי דאכילה (חולין ה, ב) "דזיל בתר טעמא דלעת"ל שלימות כל העולם כו". 60. יומא כח, ב. קידושין פב,
א. 61. לך לך יא, ד. 62. שמיני יח, ג. 63. ראה לקוטי תורה בהעלותך לב, ד. 1. בלוח התיקון מציין כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאגרת
זו נכתבה לחסידים שבחוק לארץ, ומ"ש כאן שנכתב "ליושבי אה"ק תובכ"א" הוא ט"ס "כיון שבסוף אגה"ק זה – נדפס בס' גנזי

הלשון "חיים", ובשעה שצדיק עוזב את העולם הוא משאיר
מאמונתו, יראתו ואהבתו, לכל מקושריו, שיכולים לקבל יותר
מאשר כשנשמתו היתה בגוף, כי "צדיק באמונתו יחיה",
הרי שלגבי אמונה משתמשים בלשון "חיים", וב"יראת ה' –
כתוב¹: "לחיים",
שיראת ה' נותנת חיים,

וברשפי אש שלהבת
אהבתו – להקדוש ברוך
הוא, שזה יותר מאשר
מחיים, לכל בן
להכניס בהם חיי רוחו
[נסח אחר: ונשמתו] –
שהוא מכניס בהם לא רק
רוחו כי אם גם נשמתו,
"רוח" יש לה יותר שייכות
לתלמידים המקבלים
מרוחו, כפי שיאמר רבנו
הזקן להלן, אלא כפי
המובא ב"לקוטי הגהות"
שמן הסתם בן הרי
המועבר אליו כולל גם
נשמה, למרות שבתלמיד
אחר הרי זה רוח בלבד,
כל ימי חלדו, – הוא

מכניס את רוחו בענינים של אמונה, יראה ואהבה, ויחי
בהעלות ה' רוחו, – בשעת הסתלקותו של הצדיק, ונשמתו
אליו – אל הקדוש ברוך הוא, יאסף², ויעלה בעליו אחר
עליו עד רום המעלות – שבק – הוא משאיר אז, חיי רוחו,
"פעלתו אשר עבד בה" לפנים בישראל, – שהשפיע בהם
ברוחו הענינים של אמונה, יראת ה' ואהבת ה', "לפנים" יכולה
להיות משמעותה גם הפנימיות, מה שהשפיע בהם ענינים אלה
בפנימיות, פעלת צדיק לחיים³ – שעבודת הצדיק היא בשביל
החיים, לתת להם חיים, הרי הוא משאיר זאת לכל חי, היא
נפש כל חי – בחיים של תורה ומצוות, תקשורה בנפשו
בהכלי עבודתו אהבה רבה ואהבת עולם, – אהבה גדולה
ואהבת נצח, כל תמוט לנצח, אשר מי האיש החפץ חיים,
– המחפש לדבקה בה' חיים – בעבודתו – של הצדיק, תדבק
נפשו, ותהיה צורה בצירור החיים את ה', בתי
רוח אפנו – כמו האויר שאדם שואף על ידי נזיריו, שעל ידי
זה הוא חי, אשר אפרנו בצלו נחיה בגוים⁴, – כלומר, בחינת

לתושיה, על פמירת הרב תנאון והמפרסם איש אלקים
קדוש, נר ישראל עמוד הימיני פמיש החזק, מורנו הרב
מנחם מנדל נשמתו-עז.
אהובי אחי ורעי אשר – יקרים לי בנפשי כו', – בהתאם

למובא ב"לקוטי הגהות"
על "תניא", הכוונה
ב"אהובי" – על-דרך
לשון המדרש⁵ "לא זו
מחבבה עד שקראה בתי",
כבת החביבה על אביה
במיוחד, "אחיי" – על-דרך
"לא זו מחבבה עד
שקראת אחותי", אהבה
שהיא אחוואית, "ורעיי" –
על-דרך "לא זו מחבבה
עד שקראה אחי",
באהבתה של אם, ו"אשר
בנפשי" – על-דרך "קראה
בשמו" – האהבה כפי
שהיא לנפש העצמית,
"כו" הכוונה יותר מאשר
הנפש העצמית, המוסב
על יחידה שבנפש, ה'
עליהם יחיו, חיים עד

העולם, – בהתאם לפירוש האמור ב"לקוטי הגהות" מוסב "ה'
עליהם יחיו" על מקיפים – עליהם, ו"חיים עד העולם" היינו
המשכת המקף בפנימי, וצאצאיהם אתם ורע אמת ברוכי ה'
המה מעתה ועד עולם. אחרי דרישת שלומם במשפט
לאהובי שמו, באתי לדבר על לב נדבאים הנאנחים
והנאנקים, – מתוך צער על הסתלקות הצדיק רבי מענדעלע,
ולנחמם בכפלים לתושיה, אשר שמעה אזני – מה ששמע
רבנו הזקן מאחרים, ותבן לה, על מאמר רז"ל⁶ ד"שבק חיים
לכל חי" – שהשאיר חיים לכל החיים, כשצדיק מסתלק
אומרים עליו שהשאיר חיים לכל החיים, שבפשטות הכוונה
היא, שאחרים נשארו בחיים כשהוא עזב את העולם. ברם, לא
ברור, לפי זה, הלשון "שבק", שהרי את החיים של האחרים לא
הוא זה שהשאיר להם? יסביר רבנו הזקן להלן, שלשון חכמינו
ז"ל מדויקת, שכן הכוונה היא אכן שהוא השאיר מחייו
לאחרים, שהרי מה הם החיים של צדיק – אין הם חיים בשריים,
כי אם חיים רוחניים של אמונה, יראת ה' ואהבת ה', בהן כתוב

נסתרות - אור רב פ"ו - מדובר ע"ד שלא למעט "ח"ו מכל כסף הקדשים אשר יקדישו לה' מדי שנה בשנה (כצ"ל)..לרבותינו שבא"י
תובב"א", וממשיך שמבקש שיהי' הכסף מוכן לשלחו בהקדם לאה"ק. הוספה לאח"ז: "מובן הדוחק גדול בכהנ"ל שהרי כותרת זו
נמצאת בכל הדפוסים והייתה לעיני רבותינו נשיאנו מתחיל מ"בני המחבר" והצ"צ. ולכן נלפענ"ד לומר דתרווייהו איתנהו: חלק
המתאים (והוא הנדפס, ובהשמטת השורה ע"ד "המוכ"ז" - שמה ג"כ מובן שהגיהו אגה"ק (זה) נכתב לאה"ק וכולה - ל"הנדכאים
כו' שבמדינתנו". ובלאה"כ מסתבר לומר שכתב אדה"ז אגרת תנחומין להנדכאים כו' שבאה"ק". 2. ע"ד ל' הכתוב - איוב א, ו. 3.
ע"ד ל' הכתוב - מלכים ב' ד, ט. 4. ע"ד ל' חז"ל - ברכות כח, ב. 5. שמו"ר ס"פ פקודי. ועוד. 6. זח"א קנר, ב. 7. ע"ד ל' הכתוב -
יחזקאל ט, ד. 8. הובא בכמה שו"ת. (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "ברמב"ם הלכות יכוס ספ"ד בנוסח גט חליצה וכן בכתובת
בימין 'חיי לרבנן ולכל ישראל שבק'". 9. חבקוק ב, ד. 10. משלי יט, כג. 11. ל' הכתוב - איוב לד, יד. 12. משלי י, טז. 13. הערת

מקושריו, כי בראותו ילדיו – תלמידים נקראים "בנים"¹⁶,
מעשה ידיו בקרבן יקדישו שמו ותבדיל, אשר יתגדל
ויתקדש, כאשר נלך בדרך ישרה אשר הורנו מדרךיו,
ונלכה באורחותיו נצח־סלה־ועד. – הרבי מצוין, בקשר
ל"הורנו מדרךיו ונלכה
באורחותיו", לעיין בוזהר

אגרת הקדש

חלק ב' (רטו, א) ובוזהר
חלק ג' (ס"פ קדושים), שם
דן הוזהר בהבדל שבין
"דרך" ל"אורח", ש"דרך"
היינו דרך סלולה שכבר
סלל הצדיק שכולם
יכולים ללכת בה, ו"אורח"
היינו דרכים חדשות
ונתיבים הנוצרים כעת, מותאמים לפי אופן עבודתו של כל
אחד, וכן – לעיין ב"לקוטי תורה" שיר השירים (יב, ב). ומה
שרבנו הזקן מדבר בענין חיי הצדיק בשלושה ענינים אלה,
אמונה, יראה ואהבה, דוקא – הוא מפני (כפי שהוא מביא
ב"אגרת הקדש" סימן א') שהן ה"זרועות" המחזיקות את כל
הגוף, הרי שהן היסוד והעיקר בעבודת ה'.

1 חי' שבנשמה שלמעלה מבחינת נשמה, וזה נותן חיות עליונה
2 יותר בבחינת מקיף, שבחיות זו יכולים לעבור את הקשיים של
3 הענינים הלא־יהודיים (ענינים שאינם קדושה), אשר שבבן לנו,
4 בכל אחד ואחד כפי בחינת התקשרותו באמת, – לצדיק,
5 ואהבתו, – לצדיק,
6 אהבת אמת הטהורה, –

7 אהבה אמיתית טהורה,
8 מקרב איש ללב עמו, –
9 בהתאם לכך, הרי כפי
10 מדת התקשרותו אל
11 הצדיק וכפי מדת האמת
12 והטהרה של אהבתו
13 לצדיק, משאיר לו הצדיק
14 מרוחו והשפעתו בענינים
15 של אמונה, יראה ואהבה, כי "כמים הפנים יכור", – לב
16 האדם לאדם¹⁴, כשיש לו אהבה לצדיק, הרי זה משתקף ויוצר
17 אהבה מהצדיק אליו, וירח – רוח האהבה שיש לו לצדיק, איתו
18 – מביאה רוח – אל הצדיק, ואמשיך – וממשיכה רוח¹⁵, –
19 שהיא גבוהה בהרבה, ורוחו – של הצדיק, עומדת בקרבנו
20 ממש, – רוחו של הצדיק עומדת ומשפיעה בפנימיות בנו –

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכותב איכה ד, כ". 14. משלי כז, יט. 15. זח"ב קסו, ב. ועוד. 16. ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ ואתחנן
ו, ז.

המשך ביאור למס' נדה ליום שלישי עמ' ב

הגבעולים ולהוות, והיינו שצריך שיהא בהם קצת יותר מהכמות
שצריך להזאה עצמה, כיון שהגבעולים בולעים קצת מהמים, רבי
יהודה חולק ואומר, רואין אותן נגעולין של אוזב כאילו הן של נחשת
שאינן בולע, כלומר, די בכך שיהא במים שיעור הזאה בדיוק, ואין
צריך להוסיף כדי שיעור שהגבעולים בולעים. ודרך אגב לזמנו
מדברי רבי יהודה שהנחושת אינו בולע.
אמר רב פפא, שמע מינה – מוכח מדברי חכמים שאסרו להלביש
על אברו של כהן שוטה, כיס מעור מחשש חימום, שמכנסים צרים
הנוגעים באמתו אסורים בלבישה, שעלולים להביא לחימום
והשחתת זרע.
מקשה הגמרא: והכתיב בענין בגדי הכהונה (שמות כח מב) 'ועשה
להם מכנסי כד לבשות בשר ערוה', הרי שמכנסים מותרים
בלבישה.
מתרצת הגמרא: והוא כדתניא – מכנסי הכהנים היו כפי ששנינו
בברייתא, מכנסי כהנים למה הן דומין, כמין פלניא – סינר של
פרשים – רוכבי סוסים, שהם רחבים ואינם צמודים לירכים, למעלה
מגיעים המכנסים עד כתפיהם, למטה הם מגיעים עד סוף הירכים [ועד
הברכיים]. ויש להם ו-למכנסים שניצבים – שרוכים לקשור על
ידיהם את המכנסים לגופו. ואין להם לא בית התקב, כלומר, רחבים
הם, ואינם עשויים בדיוק כמידת הלובשם ושאז הם צמודים לגופו
עד שנכנסים בין עגבותיו. ולא היה להם בית הערוה – כיס בין
הירכיים להכניס בו האבר, וכיון שהיו רחבים ולא היה להם כיס
לאבר, לא היה בהם חשש חימום.
הגמרא מביאה הלכה בענין חימום העלול להיגרם מחמת רכיבה:
אמר אבהו,

1 מקשה הגמרא: היינו שוטה שכבר שנינו לעיל. מתרצת הגמרא:
2 שנקרפה דעתה מחמת חולי – שהשתבשה דעתה מכובד החולי,
3 אך אינה שוטה ממש.
4 הגמרא מביאה ברייתא המבארת תיקונו של כהן שוטה לאכילת
5 תרומה: תנו רבנן, כהן שוטה, מטיילין אותו, שמא ראה קרי,
6 ומאכילין אותו תרומה לערב, ומשמרין אותו שלא יישן, שמא
7 יתחמם בשנתו ויראה קרי. ישן הרי הוא טמא, שמא ראה קרי
8 בשנתו, אך כל זמן שלא ישן הרי הוא טהור. רבי אליעזר רבי צדוק
9 אומר, אם רוצה לישן עושין לו כים של עז ומלבישים על אברו,
10 וקודם שמאכילים אותו בתרומה בודקים את הכיס אם יש בו קרי.
11 אפרו לו חכמים, כל שכן שמביא אותו הכיס לידי חימום וראיית
12 קרי. אפר להן רבי אליעזר, לדבריהם שאסור להלבישו כיס, שוטה
13 שישן אחר טבילה אין לו תנאה לאכול בתרומה. אפרו לו חכמים,
14 לדברינו, ישן טמא, לא ישן טהור, לדבריהם, שמא יראה טפה קטנה
15 בתוך הלבץ בכים, ויבואו להאכילו תרומה בטומאה שעונשה
16 במיתה.
17 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין כהן שוטה: תנא, משום רבי
18 אליעזר אפרו, עושין לו לשוטה כים של מתכת על אברו, וכך אפשר
19 לבדוק אם ראה קרי אף שישן, שבכים של מתכת אין חשש שמא
20 יראה טיפת קרי ותבלע, שאין המתכת בולעת.
21 אביי מוסיף על דברי רבי אליעזר: אפר אבהו, ושל נחשת עושים את
22 הכיס, שדווקא הוא אינו בולע כלל, אבל שאר מיני מתכת בולעים
23 קצת. ומניין שאין נחושת בולע, (בדתניא) [בדתנין] (פרה פ"ב מ"ה)
24 ששיעור מי חטאת המטמאים את הנזשא אותם הוא כדי הזאה,
25 ותנא קמא פירש שהוא כדי שיוכל לטבול בהם את ראשי

ה'תש"ד

ה חשון

יום רביעי

יום
ראשון

שיעורים. חומש: לך לך, רביעי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: והנה המובן . . . קמג בלבד.

ישראל נמשלו לכוכבים המתנוצצים בשמי רקיע, אשר לאורם לא יתעה גם ההולך במחשכי הלילה.

כל אחד מישראל, בין איש ובין אשה, יש בו די כח מוסרי ורוחני, להשפיע להעמיד גם את מכיריו ומידעיו בקרן אורה.

ה'תש"ד

ו חשון

יום חמישי

יום
שני

שיעורים. חומש: לך לך, חמישי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: ועוד יש . . . 286 בהסתר כו'.

כשרצה רבינו הזקן לברך את ר' יקותיאל ליעפלער בעשירות, אמר שאינו חפץ בזה, שלא תטרידו העשירות מלימוד החסידות והתעסקות בעבודה. וכשרצה לברכו באריכות ימים אמר: אבער ניט מיט פויערשע יאהרען, וואס עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו, מען זעהט ניט קיין ג-טליכקייט און מען הערט ניט קיין ג-טליכקייט.

כשרצה רבנו הזקן לברך את ר' יקותיאל ליעפלער בעשירות, אמר שאינו חפץ בזה, שלא תטרידו העשירות מלימוד החסידות והתעסקות בעבודה. וכשרצה לברכו באריכות ימים אמר: אך לא בחיי אבר ש"עינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא ישמעו", לא רואים אלקות ולא שומעים אלקות.

ה'תש"ד

ז חשון

יום שישי

יום
שלישי

שיעורים. חומש: לך לך, ששי עם פירש"י.

תהלים: לט-מג.

תניא: אך . . . קמד הכל אחד.

הסדר לאחר מתן תורה הוא: הסרת ערלת הגוף, הלשון, הלב - מעשה דבור מחשבה, אברהם אבינו שהיה קדם מתן תורה הרי בתחלה הכיר את בוראו - מחשבה, אחר כך פרסם אלקותו, - דבור, ואחר כך מילה - מעשה.

ה'תש"ד

ח חשון

שבת קודש

יום
רביעי

שיעורים. חומש: לך לך, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מד-מח.

תניא: ומ"ש . . . 288 מסטרא דרע.

מצוה לשון צותא וחיבור, והעושה מצוה מתחבר עם העצמות ברוך-הוא, שהוא המצוה את הצווי ההוא. וזהו שכל מצוה מצוה, דזה מה שנתחבר עם עצמות אור-אין-סוף מצוה הצווי, זהו שכרו. ויובן במשל גשמי: איש פשוט ביותר יש לו בטול פנימי אל החכמה ומעלת חכם, בבטול דהעדר תפיסת מקום לגמרי. וכן גם בהרגש החכם הרי איש הפשוט אינו נכנס אצלו בגדר אנושי

כָּלֵל – וְאֵין זֶה דִּמְבַטְלוֹ וְדוּחָהּ אוֹתוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם, דְּזָהוּ מִדָּה רַעָה – וְנִחָשֵׁב בְּעֵינָיו שְׂאֵין לוֹ קֶשֶׁר שֶׁל יַחַס עֲמוֹ כָּלֵל. וְהִיא כְּאֶשֶׁר הִחָכֵם יִצְוֶה לְאִישׁ הַפְּשׁוּט לַעֲשׂוֹת אֵיזָה דְּבָר בְּשִׁבְלֹו, הִנֵּה בְּצוּוֵי זֶה נִוְלָד מְצִיאֹתוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַפְּשׁוּט, הֵן לַעֲצֻמוֹ שְׁמַרְגִּישׁ מְצִיאֹתוֹ אֲשֶׁר הוּא יִכּוֹל לְקַיֵּם מִצְוֹת הִחָכֵם וְלוֹ צִוְּהָ הִחָכֵם לַעֲשׂוֹת דְּבָר, וְהֵן בְּעֵינֵי הִחָכֵם נִחָשֵׁב לְמְצִיאֹת אֲשֶׁר אֵלָיו יְדַבֵּר וִיצְוֶה, וּלְבַד זֹאת הָרִי צוּוֵי זֶה מֵאַחַד הִחָכֵם הָרֵם וְנִעְלָה עִם הָאִישׁ הַפְּשׁוּט בְּיוֹתֵר. וְהִנֵּמְשָׁל מוֹכֵן. וּמוֹכֵן גַּם כֵּן אֲשֶׁר בִּיחָס לְהַנ"ל, אֵין הִבְדֵּל כָּלֵל בְּמָה יִהְיֶה הַצּוּוֵי, אִם דְּבָר גָּדוֹל וְנִעְלָה אוֹ קָטָן וּפְשׁוּט.

יום חמישי

יום ראשון

ט חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תנ"א: והנה העליונים . . . כמה עו"ג.

בהיות אאמו"ר בן ד' או ה' שנים נכנס אל זקנו הצ"צ בש"ק פ' וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו הצ"צ: אז אידא צדיק, צו ניין און גיינציג יאָר איז מחליט אז ער דארף זיך מל זיין, איז ער ווערט אז דער אויבערשטער זאל זיך באווייזען צו אים.

בהיות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] בן ד' או ה' שנים, נכנס אל זקנו ה"צמח צדק" בשבת קדש פרשת וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו ה"צמח צדק": כשיהודי צדיק, בגיל תשעים ותשע שנים, מחליט שעליו למול את עצמו, ראוי הוא שהקדוש ברוך הוא יתגלה אליו.

יום שישי

יום שני

י חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, שני עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תנ"א: אבל בצאת . . . בע"ח וד"ל.

דער רבי (רבנו הזקן) פלעגט זאגען אויף אצילות "אויבען". מען דערציילט אז אין כתב פלעגט ער פון התרגשות, מער ווי "אצי" ניט קענען אָנשרייבען.

הרבי (רבנו הזקן) ה'יה מכנה את [עולם] ה'אצילות' – "למעלה". מספרים, שבכתב מרב התרגשות, יותר מאשר "אצי", לא היה מסגל לכתוב.

שבת קודש

יום שלישי

יא חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תנ"א: כז. אהוביי . . . קמו נס'ו.

ב"תורה אור" דבורה המתחיל "פתח אליהו" (פרשת וירא) בסעיף המתחיל "והנה הצמצום": "שבחינת עינים היא מקור בחינת כלים", צריך להיות: "שהם בחינת עינים ומקור בחינת כלים". שם דבורה המתחיל "אדרה נא" בסעיף המתחיל "והנה בזהר": "דפרוש משוטטים", צריך להיות "דפרוש משוטטות".

לדבורה המתחיל "פתח אליהו" ישנם הגהות מאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שהתחיל לכתבם בתורף רנ"ב.

ימי טוהר'

יום ראשון ה' חשון ה'תש"פ

לגדר ופרישה... ראוי להניחם על מנהגם ואין מתירים אותם בפניהם". אלא שמסייג את דבריו בהתאם לדברי הרמב"ם: "אבל אם נהגו כן בטעות, מפני סבורים שאסור מן הדין, ראוי להודיעם שטועים הם... כדרך שכתב הרמב"ם".

והב"ח (יור"ד ס"ט) כתב: "נראה ודאי דאיסור גדול עושין מקצת בני אדם דמשנין מנהג אבותיהם בדבר זה ומקילין לטבול תוך מ"א לזכר ותוך פ"א לנקבה כו' ועוברין על אל תטוש תורת אמן, ופורץ גדר ישכנו נחש. ואף המורה להם היתר זה צריך כפרה".

אבל הט"ז (יור"ד שם סק"ט) האריך לדחות את דברי הב"ח, וסיכם: "על כן אומר אני רחמנא לבא בעי וכל הרוצה להחמיר בזה וכוונתו לשמים יש לו לסמוך על קצת האחרונים שכתבו לקיים אותו המנהג, אבל המקיל בדבר חלילה לתת עליו שום עונש, ואין בזה בדורותינו משום פורץ גדר כו'".

וגם ה'נודע ביהודה' (מהר"ק יור"ד ס"י נד) כתב שאם היה זה בידו היה מבטל את המנהג "כי כמה מכשולים באים על ידי זה".

הלכות איסורי ביאה פרק יא, הלכה טו: זה שחמץ במקצת מקומות... שילדת זכר לא תשמש מטה עד סוף ארבעים, וילדת נקבה אחר שמונים, ואף על פי שלא ראיתה דם אלא בתוך השבועה - אין זה מנהג, אלא טעות היא... ומן הצדוקין למדו דבר זה; ומצוה לבוש, כדי להוציא מלפן ולהחזיר לדברי חכמים.

וכתב ה'בית יוסף' (יור"ד ס"י קצד) שהרמב"ם מכנה את המנהג שלא לשמש בימי טוהר כמנהג 'צדוקים', כי יסוד הטעות היא כדרך הצדוקים, מפירוש מוטעה של הפסוק (תהי"ב, ד) "תשב בדמי טהרה ובכל קודש לא תגע", שהכוונה 'תשב' ולא תטבול, ומשום כך "בכל קודש לא תגע". אבל "הדבר מפורש שחכמים ז"ל מפרשים בהיפך", שהפסוק "תשב בדמי טהרה" בא לטהר את הדמים שבימים אלו, ואילו "ובכל קודש לא תגע" היינו כדין טבול יום כו' שזו טבולת יום ארוכה" (כמבואר ביבמות עד, ב ואילך).

והנה, היו שהצדיקו את המנהג לאלו שנוהגים כן. וכה הם דברי הריב"ש (סימן מ. הובא בב"י שם): "במה שנהגו להחמיר בימי טוהר של יולדת אף אם אינה רואה בהם אם נהגו זה

גר שלא טבל - חייב לשמור שבת?

יום שני ו' חשון ה'תש"פ

תורה (לעיל ה"א), וכיון שישראל נצטוו על השבת אף שעדיין לא טבלו, גם לדורות - גר שמל ולא טבל חייב במצות השבת. וגם ה'אבני נזר' (יור"ד ס"י שנא) הביא ראיה זו, אך להלכה הסתפק האם נאסר לגר שמל ולא טבל לעשות מלאכה בשבת.

ומחדש הגר"י עטלינגר:

אף אם גר שלא טבל חייב לשמור שבת יכול הוא לפעול באופן שיניח גם את דעת הסוברים שאסור לו לשבות, כי יש לומר שהמלאכות האסורות לישראל הן ל"ט מלאכות שהיו במשכן, ואילו האיסור לבן נח לשבות אינו נקבע לפי המשכן (שהרי הציווי 'יוםם ולילה לא ישתו' נאמר לפני הקמת המשכן) אלא על פי הטורח והיגיעה. ואם כן, גר שמל ולא טבל יכול לשאת משא כבד ברשות היחיד - כך שאינו מחלל את השבת אף שאינו שובת (וכך כתב גם בספר 'פנים יפות' (כי תשא): "המלאכות האסורות בשבת כל דהוי במשכן, הרי מתמעט בזה שאר מלאכות שאינן בכלל ל"ט, אעפ"י שנראה בעיני העם שהיא מלאכה כבירה כגון לישא משא ברשות היחיד", ומאידך, אינו נחשב 'גוי בשבת'.

הלכות איסורי ביאה פרק יג, הלכה ו: גר ששם ולא טבל, או שטבל ולא טבל - אינו גר, עד שימול ויטבל.

מעשה בגר שנימול לשם גירות אך דחה טבילתו עד שיתרפא מהמילה, ופסק לו אחד הרבנים שעליו לעשות מלאכה בשבת כי כל זמן שלא טבל, עדיין הוא גוי ואסור לו לשמור שבת שכן "גוי ששבת חייב מיתה, שנאמר 'ויום ולילה לא ישתו' (סנהדרין נח, ב).

וכתב על כך הגר"י עטלינגר והשיב (בני ציון ס"י צא):

המנהג המקובל הוא שגר שמל אינו מחלל שבת גם קודם הטבילה, וכן מסתבר כי מילת הגר היא 'ברית' שהרי מברכים עלה 'כורת הברית', וגם השבת נקראת 'ברית' ('ברית עולם, בני ובני בני ישראל') ולא יתכן שאחר שנכנס לברית המילה יוכל להפר את ברית השבת, ומשנכנס לברית על ידי המילה הרי הוא נבדל מבני נח ולא חל עליו הציווי 'יום ולילה לא ישתו'.

והביא לכך ראיה:

על השבת נצטוו ישראל במרה קודם מתן תורה (שבת פז, ב), וגמר כניסת ישראל לברית על ידי טבילה (וקרבן) היה במתן

אין איסור חל על איסור

יום שלישי ז' חשון ה'תש"פ

כלל על האיסור הראשון ולדעת רבי יוסי הכלל 'אין אסור חל על איסור' נאמר רק לענין עונש שהעובר אינו נענש על האיסור השני (במזיד) ומביא רק קרבן אחד (בשוגג), אבל בדיני שמים גם האיסור השני חל והעובר עליו הוא 'רשע גמור'

הלכות איסורי ביאה פרק יז, הלכה ח: כלל גדול הוא בכל אסורים שבתורה, שאין אסור חל על אסור אלא אם כן היו שני האסורין באין כאחת.

לדעת רבי שמעון (ביבמות לב, א ואילך) האיסור השני אינו חל

קיד הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

לענין הדין שצריך לקברו בין 'רשעים גמורים' (בקבורת הרוני בית דין לא קברו רשע שעבר עבירה אחת ליד רשע שעבר שתי עבירות - רש"י שם ד"ה אלא).

וכתב ה'נודע ביהודה' (מהר"ק אור"ח סי' לה) 'נפקא מינה' בין שתי הדעות שלדעת רבי יוסי חייב לעשות תשובה על שתי העבירות, ולדעת רבי שמעון שהאיסור השני לא חל כלל, צריך לעשות תשובה רק על האיסור הראשון. והוסיף שלדעת התוספות (יבמות שם ד"ה בין) גם רבי שמעון סובר שהאיסור השני חל אלא שאינו נענש עליו (כדעת רבי יוסי) וחולק לענין הקבורה - שאינו נקבר בין 'רשעים גמורים' כיון שנענש רק על האיסור הראשון.

וה'פרי מגדים' (פתיחה להל' פסח, ח"ב פ"א סט"ז, ע"פ דברי התבואות

שור') כתב עוד 'נפקא מינה':

'איסורים [שונים] מבטלים זה את זה', כגון, חמישים ותשעה זיתים של היתר שנפלו לתוכם שני זיתים מאיסורים שונים, אחד נבילה ואחד טריפה - כל אחד מהאיסורים מצטרף עם ההיתר לבטל את האיסור השני בשישים (ראה יו"ד סי' צח ס"ט). ואם יפלו לתוך ההיתר כזית נבילה וכזית טריפה שגם נתנבלה - לדעת רבי שמעון לא חל איסור נבילה (האיסור השני) על כזית הטריפה (האיסור הראשון), ואם כן יש כאן שני איסורים שונים ומבטלים זה את זה, אך לדעת רבי יוסי חל איסור נבילה על טריפה (אף שאין מענישים על האיסור השני), וכיון ש'שם' אחד על שני האיסורים ('נבילה'), אינם מבטלים זה את זה.

מתי מעלים ליוחסין? יום רביעי ח' חשוון ה'תש"פ

אין מעלין ליוחסין מחלוקת תרומה בגורן כי יש לחשוש שאינו כהן אלא עבד כהן אבל לדעת רבי יהודה "אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו". ולכן אם העידו שחילקו לו תרומה בגורן כשהוא לבדו, הרי זו הוכחה שאינו עבד ומעלים אותו ליוחסין.

ואם כן, לדעת הרמב"ם (הל' תרומות פ"ב הכ"ב) שאין חולקים לעבד תרומה בבית הגרנות, מדוע אין מעלים ליוחסין מחילוק תרומה בבית הגרנות?

ומבאר ה'מחנה אפרים' (חידושים על הרמב"ם כאן):

לפי הדעה שאין חולקים תרומה לעבד בבית הגרנות, ולכן אם חילקו לו תרומה בגורן קובעים שהוא כהן מיוחס, הרי זה דוקא אם ראו שאכל את התרומה שניתנה לו, אבל חילוק גרנות בלבד ללא האכילה אינו הוכחה ליוחסין, כי שמא התחזה לכהן והתכוון לקחת את התרומה כדי למכרה לאחרים. ולכן סובר הרמב"ם שמחילוק תרומות בבית הגרנות לחוד, ללא עדות שאכל מהתרומה, אין מעלים ליוחסין.

הלכות איסורי ביאה פרק כ, הלכה ד: מי שֶהֶעִידוּ לוֹ עֵדִים, שֶהָאוּהוּ שֶהָיָה אוֹכֵל תְּרוּמָה שֶל תּוֹרָה - הָרִי זֶה מְיֻחָס; וְאִין מַעֲלִין לְיוֹחֲסִין... מחילוק תְּרוּמָה בְּבֵית הַגֶּרְנוֹת.

'כהן מיוחס' הוא ששני עדים העידו שהוא צאצא לכהן ששימש במזבח (לעיל ה"א). והרמב"ם פוסק כדעה (כתובות כה, א) שמעלים מתרומה ליוחסין, ואם ראוהו אוכל תרומה של תורה (דגן תירוש ויצהר) הרי הוא 'מיוחס', כי רק לכהן מיוחס מותר לאכול תרומה של תורה. אבל אם ראוהו אוכל תרומה דרבנן (תרומת פירות וירקות וכן תרומה בזמן הזה) אין מעלים ליוחסין, כי תרומה דרבנן רשאים לאכול גם 'כהני חזקה' שאינם 'כהני יוחסין' (מגיד משנה).

והוסיף הרמב"ם, ש"אין מעלין ליוחסין... מחילוק תרומה בבית הגרנות". כלומר, אם העידו על אדם שחילקו לו תרומה בגורן, אין זו הוכחה שהוא כהן מיוחס.

והקשה ה'תוספות יום טוב' (כתובות פ"ב מ"ח):

אמרו בגמרא (שם כה, ב) כי רק לדעת רבי יוסי, שעבדו של כהן (הרשאי לאכול תרומה) יכול ליטול תרומה בחלוקתה בגורן

חזיר טהור? יום חמישי ט' חשוון ה'תש"פ

עם סימני טהרה יהא אסור, אך לפי האופן השני שהסימנים הם טיבת האיסור וההיתר, יתכן ששור ללא סימני טהרה ייאסר ואילו חזיר עם סימני טהרה יהא מותר.

ולכאורה יש לפשוט את הספק מהלכה זו שבהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותרת באכילה למרות שאין לה סימני טהרה, ומכאן שאין הטהרה תלויה בעצם הסימנים והם נועדו רק לזיהוי המין הטהור והטמא, ומאחר וידענו שבהמה זו ממין טהור, הרי היא טהורה.

אך יש לדחות ולומר כי גם אם הסימנים עצמם הם סיבת הטהרה, מכל מקום התחדש בפסוק שבהמה שיצאה ממין טהור טהורה, למרות שאין לה את הנתונים הגורמים טהרה (וראה לקו"ש ח"א פרשת שמיני).

וה'אור החיים' (ויקרא יא, ו) ביאר את מאמר חז"ל שלעתיד לבוא עתיד חזיר להיטהר, כי דיני התורה לא ישתנו, אך

הלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה ד: בְּהֵמָה מְהוּרָה שֶהִלְדָּה כְּמִין בְּהֵמָה טְמֵאָה - אֵף עַל פִּי שֶאִינוּ מְפָרִים פְּרָקָה וְלֹא מַעֲלָה גֵרָה, אֲלֵא כְּמִין סוֹס אוֹ חֲמֹר לְכָל דָּבָר - הָרִי זֶה מְתָר בְּאִכְלָה.

לאור התפתחות ההנדסה הגנטית, נשאלת השאלה: אם יצליחו 'לייצר' בעלי חיים טמאים עם סימני טהרה, האם יהיו מותרים באכילה?

והנה, את דין סימני טהרה ניתן לפרש בשני אופנים: א. הסימנים נועדו לשם זיהוי בלבד מי הם הטמאים ומי הטהורים. ב. בעלי חיים מסוימים מותרים באכילה בגלל שיש בגופם סימנים אלו, והאחרים אסורים בגלל העדר הסימנים, ולפי זה הסימנים עצמם יוצרים את הטומאה או הטהרה.

לפי האופן הראשון, שההיתר אינו נובע מחמת הסימנים, אם ייווצר שור ללא סימני טהרה הוא יהיה מותר ואילו חזיר

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קטו

אך כתב הגרש"ז אורבך (מנחת שלמה ח"ב בסופו), כי גם אם נניח ששינוי הסימנים גורם שינוי בדין, מסתבר שזהו רק בסימנים הנולדים בהם מצד עצם תכונתם ולא כשבאים ממקום אחר.

מציאותו של החזיר תשתנה ויהיו לו סימני טהרה, ולפי זה הסימנים עצמם הם סיבת הטהרה ולכן המין שהיום טמא יהפוך להיות טהור מחמת סימני הטהרה (ראה 'ימות המשיח בהלכה' ב סי' נב).

יום שישי י" חשוון ה'תש"פ

היתר שתיית חלב בהמה טהורה

אסור שהרי "קיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה?" ותייר: אברהם היה סבור שהם בני נח שלא נצטוו אלא על שבע מצוות, ולכן מותר היה להאכילם חלב (אף אם הוא אסור לישראל).

והקשה על כך מהרי"ט אלגזי (הל' בכורות וכלה, בכורות שם): לדעה הסוברת שה'חידוש' בהיתר החלב הוא שאין החלב אסור משום דם, מובן מדוע סבור היה אברהם שהותר לאורחיו, כי אין בן נח מזהר על דם מן החי, וממילא אין ללמוד מכאן היתר אכילת חלב, אבל לפי הדעה שה'חידוש' הוא שהחלב לא נאסר משום 'אבר מן החי', איך חשב אברהם שמותר להם חלב, הרי איסור 'אבר מן החי' הוא אחד משבע מצוות בני נח?

וביאר:

לפי הדעה שה'חידוש' הוא שמותר אף שבא מן החי, אכן יש ראייה מאברהם שחלב בהמה טהורה מותר, אך הגמרא הביאה ראייה שתתאים לשתי הדעות, גם לדעה הסוברת שה'חידוש' הוא שהחלב מותר אף שמקורו מן הדם וכן נח אינו מזהר בו, ולכן לא הביאה ראייה מאברהם.

הלכות מאכלות אסורות פרק ג, הלכה א: כָּל מֵאֵכֶל הַיּוֹצֵא מִמִּין מִן הַמִּינִין הָאֲסוּרִין שְׁלֹקִין עַל אֲכִילָתָן - תָּרִי אוֹתוֹ הַמֵּאֵכֶל אֲסוּר בְּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן חֶלֶב בְּהֵמָה וְחֵיָה הַטְּמֵאִים.

חלב בהמה וחייה טהורים מותר באכילה, ואומרת הגמרא (בכורות ו, ב) שהיתר חלב בהמה טהורה 'חידוש' הוא, כי היה ראוי להיאסר, לדעה אחת - משום ש'דם נעכר ונעשה חלב', ואם כן מקורו של החלב הוא דם שחיובו כרת, ולדעה שניה - משום שחלב הוא כ'אבר מן החי' האסור באכילה. ומביאה הגמרא שהיתר אכילת חלב נלמד מהנאמר לדוד "ואת עשרת חריצי החלב תביא לשר האלף" (שמואל א יז, יח) או שלמדים זאת מהפסוק המדבר בשבח ארץ ישראל "ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, ה) ואם החלב לא היה מותר באכילה, לא היתה התורה משתבחת בו.

והקשה ה'שיטה מקובצת' (בכורות שם):

מדוע אין הגמרא לומדת היתר אכילת חלב מהנאמר באברהם אבינו: "ויקח חמאה וחלב... ויתן לפניהם" (בראשית ה, יח) והרי בוודאי לא האכיל אברהם את שלשת אורחיו דבר

שבת קודש י"א חשוון ה'תש"פ

פעולתה של המליחה

המלח 'שואב' את הדם מהבשר ישירות, ולכן ביאר את המחלוקת בדרך אחרת:

הרמב"ם כותב (בהמשך הלכה זו) שלאחר המליחה יש להשליך את הבשר לתוך מים רותחים, וטעמו משום שלדעתו אין המליחה מוציאה את הדם מכל עומק הבשר אלא רק מחלקו החיצוני, ולכן יש להניח את הבשר במים רותחים, המצמיחים את השכבה החיצונית ומונעים מהדם הבלוע בעומק לצאת החוצה (ודם זה אינו אסור באכילה, כי דם האיברים אינו נאסר אלא לאחר שיצא ופירש מהאבר, אך בעודו בתוך האבר הוא נחשב כחלק ממנו ומותר באכילה כמותו), אך שאר הראשונים אינם מצריכים להניח את הבשר במים חמים משום שלדעתם המליחה מוציאה את כל הדם מהבשר.

ומכך נובעת המחלוקת לגבי שיעור זמן המליחה: לשיטת הרמב"ם אין טעם לחלק בין חתיכה גדולה לקטנה, כי בלאו הכי המליחה מוציאה את הדם רק מהשכבה החיצונית של הבשר, ולשם כך די במשך זמן מועט בכל החתיכות, אך לדעת הרא"ש המליחה צריכה להוציא את הדם מכל עומק הבשר, ולכן שיעורה תלוי בעובי החתיכה.

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה י: וּמִנִּיחוּ בְּמִלְחָהוּ כְּדִי חֵלֹךְ מִלֵּל.

נחלקו ראשונים בשיעור זמן המליחה: הרמב"ם קובע שיעור אחד – כדי הילוך מיל (18 או 24 דקות. ראה ש"ע אדה"ז א"ח סי' תנט ס"ו) ואינו מבדיל בין חתיכה לחתיכה, אך לדעת הרא"ש (חולין פרק פ"ח ס"ו לג) הבשר צריך לשהות במלח כשיעור הזמן הנדרש לצליית אותה חתיכה, ונמצא שהשיעור משתנה לפי גודל החתיכה.

וכתב בספר 'ברית מלח' (סי' סט סעיף ו) כי לכאורה יש לבאר שטעמי המחלוקת היא משום שנחלקו באופן הוצאת הדם מהבשר על ידי המליחה. לדעת הרמב"ם המלח מטבעו 'שואב' את הדם החוצה, ולשם כך די במשך זמן מועט ואין חילוק בין חתיכה לחתיכה, אך לדעת הרא"ש המלח אינו 'שואב' את הדם אלא שבמלח יש כוח של רתיחה, וכאשר הבשר רותח הדם יוצא החוצה, ומובן שלצורך הרתחת חתיכה גדולה נדרש זמן רב יותר מאשר לצורך הרתחת חתיכה קטנה, ולכן לדעתו שיעור זמן המליחה הוא כשיעור זמן הצלייה של אותה חתיכה.

אך למעשה כתב שנראה מדברי הרא"ש שגם לדעתו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ה'י"א מרחשון ה'תש"פ

אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא טועה.

יום ראשון ה' מרחשון ה'תש"פ הלכות איסורי ביאה

פרק תשיעי

1 יבאר הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגישה בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם דיין שעתן; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא דם תחת האמצעית; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירור.

1 א. אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיקה
2 עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה², כמו
3 שבארנו³. ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד.
4 ואם לא הרגישה, ובדקה ומצאה הדם לפני
5 בפוזדור - הרי זה בחזקת שבא בהרגשה, כמו
6 שבארנו⁴.

2 ואפילו לא יצא לחוץ. 3 למעלה פרק ה הלכה ב
"שאם נעקר מן הרחם ולא שאת הואיל ויצא מבין השיניים
הרי זו טמאה". 4 למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא
בפוזדור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו
מן המקור". והרי זו בחזקת שבא בהרגשה מן החדר.

7 ב. ומדברי סופרים: שכל הרואה פתם דם על בשרה
8 או על בגדיה, אף על פי שלא הרגישה, אף על פי
9 שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה,
10 ויבא לה מצאה דם לפני בבשרה. וטמאה זו בספק,
11 שמה פתם זה מיד החדר בא.

12 ג. וכן מדברי סופרים: שכל הרואה דם בלא עת
13 וסתה, וכל הרואה פתם - טמאה למפרע עד עשרים
14 וארבע שעות. ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה
15 טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה⁵. ואף על פי
16 שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את
17 בעלה למפרע, כמו שבארנו. ואינה מונה לנדתה
18 או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה
19 הפתם. וכל הרואה פתם - הרי זו מקלקלת
20 (למנינה), שמה מן החדר בא ונתקלקלה וסתה⁶.

5 "מעט לעת ממצט על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה
לפקידה ממצט על יד מעט לעת". פקידה משמעותה
בדיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדקה
תוך מעט לעת. 6 שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת

ד. הרואה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע,
אלא בשעתה בלבד⁷. וכן מעוברת ומניקה, בתולה
וזקנה - דיין שעתן⁸, ואינן מטמאות למפרע. איזו
היא מעוברת? משיכר עברה, והוא שלשה חדשים.
מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש⁹. אפלו מת בנה
או גמלתו או נתנתו למניקה¹⁰.

7 ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת,
שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה הקבוע
ולא ראתה דם קודם. 8 ואפילו אם לא בדקה קודם,
שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסתלקים
ממנה ודייה שעתה. 9 "אבל אחר עשרים וארבעה חודש
אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל
הנשים". 10 "שאיין הטעם תלוי בניקת הוולד אלא מתוך
צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד
חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חי".

ה. בתולה¹¹ - כל שלא ראתה דם מימיה, אף על
פי שראתה מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה -
כל שעברו עליה תשעים יום¹² סמוך לזקנתה. ואי
זו היא זקנה? כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת.
מעוברת ומניקה וזקנה - פתמן פראיתן, ואינו מטמא
למפרע. בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדיין היא
קטנה - פתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.

11 בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה,
בראית דם היא עדיין בתולה אף על פי שנבעלה.
12 והוא שלושה ווסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל
באשה - שלושים יום בין ראייה לראייה.

ו. מה בין פתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא על
בגדה? שהפתם הנמצא על בשרה - אין לו שעור¹³,
והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה בגריס
הקילקי¹⁴, שהוא¹⁵ מרבע שיש בו כדי תשע עדשות,
שלש על שלש. הנה פחות משעור זה - טהור.
נמצא טפין טפין - אין מצטרפין¹⁶; הנה ארף¹⁷ -
הרי זה מצטרף.

13 "הרואה כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא.
על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור". וסובר רבינו,
שבבגדים, כשהכתם הוא פחות מכגריס, הוא ספק, אם זה
דם מאכולת (כנה) ולכן ספיקו טהור, אבל בבשרה, שכל
הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, אפילו בפחות מהשיעור
של כגריס הוא טמא. 14 "והוא חצי פול ואמרו שזה
הפול מהמקום הנקרא קילקי". ודעת רבינו שכגריס האמור
בטומאת כתם גם כן פירושו גריס הקילקי. 15 כלומר, לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ה' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34 פָּזָה. שָׁפַל דָּם הַנִּמְצָא בַּמְקוֹמוֹת אֵלּוּ - מִתְּמִירֵין בּוֹ
35 אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא סִפֵּק.²⁷

(26) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא".

36 י. הִפְתָּם הַנִּמְצָא עַל הַחֲלוּק שְׁלָה: מִתְּגוּרָה וּלְמִטָּה
37 - טְמֵאָה, מִתְּגוּרָה וּלְמַעְלָה - טְהוֹרָה. נִמְצָא עַל בֵּית
38 יָד שְׁלָה: אִם מְגִיעַ²⁸ כְּנָגֵד בֵּית תְּרֵפָה - טְמֵאָה²⁹,
39 וְאִם לֹאוּ - טְהוֹרָה.

(28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה.
(29) שאנו חוששין שמא שחתה ונגעה בבית התורפה.

40 יא. הִיתָה פּוֹשְׁטוֹת וּמִתְכַּסֶּה בּוֹ בְּלִילָה³⁰ - כָּל מְקוֹם
41 שִׁימָצָא בּוֹ דָּם טְמֵאָה. וְכֵן הָאָזוֹר שְׁלָה - כָּל מְקוֹם
42 שִׁימָצָא בּוֹ הַדָּם טְמֵאָה³¹.

(30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי להסתובב אילך ואילך ואולי נתהפך ונגע שם.

43 יב. הִיתָה לוֹבִשֶׁת חֲלוּק אֶחָד, וְשָׁהָה עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה
44 יָמִים אוֹ יֶתֶר בְּלֹא עֵת נִדְתָּה³², וּבִדְקָה וּמִצָּאָה עָלֶיו
45 שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים, אוֹ כֶּתֶם אֶחָד גָּדוֹל שֵׁשׁ בּוֹ שְׁעוֹר
46 שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים³³ - הָרִי זֶה סִפֵּק זָבָה; שִׁמָּא כֶּתֶם נָטַף
47 מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם. וְכֵן אִם לָבִשָׁה שְׁלֹשָׁה בְּגָדִים
48 בְּדוּקִים³⁴, וְשָׁהָה עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּימֵי זִיבָתָה,
49 וּמִצָּאָה כֶּתֶם בְּכָל אֶחָד מֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁזָּה כְּנָגֵד
50 זָבָה³⁵ - הָרִי זֶה סִפֵּק זָבָה.

(32) בימי זיבתה. (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי.
(34) ואפילו אם לבשה אותם בבת אחת. (35) ואפשר לומר שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

51 יג. מִצָּאָה כֶּתֶם אֶחָד שָׁאִין בּוֹ כְּדִי שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים³⁶:
52 אִם בְּדָקָה עֲצָמָה כָּל³⁷ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן
53 וּמִצָּאָה טְהוֹר, וְלֹא בְּדָקָה חֲלוּקָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
54 מִצָּאָה זֶה הִפְתָּם שֶׁאִינוֹ כְּשִׁלְשָׁה כְּתָמִים - אֵינָה
55 חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת; וְאִם לֹא בְּדָקָה עֲצָמָה כָּל בֵּין
56 הַשְּׁמָשׁוֹת, הוֹאִיל וְלֹא בְּדָקָה חֲלוּקָה וְשָׁהָה עָלֶיהָ
57 שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּימֵי זִיבָתָה - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת, וְאֵף עַל
58 פִּי שֶׁאִין הִפְתָּם כְּדִי שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים.

(36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה.

59 יד. מִצָּאָה כֶּתֶם עַל חֲלוּקָה הַיּוֹם, וְרָאָתָה דָּם אַחֵר
60 כֶּף שְׁנֵי יָמִים זֶה אַחֵר זֶה; אוֹ שֶׁרָאָתָה שְׁנֵי יָמִים,
61 וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי רָאָתָה כֶּתֶם - הָרִי זֶה סִפֵּק זָבָה.

62 טו. הִרְוָאָה כֶּתֶם וְאַחֵר כֶּף רָאָתָה דָּם - תּוֹלָה כְּתָמָה
63 בְּרִאֲיָתָה כָּל מַעַת לְעֵת³⁸, בֵּין שְׁבִדְקָה עֲצָמָה בַּעַת

שהגריס הקילקי הוא מרובע, אלא מוסיפין עליו הריבוע ולא צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא שכל שטח הכתם יוכל להצטרף לכגריס מרובע. וזה שכתב רבינו: ארוך מצטרף. (16) בכתם שנמצא על בגדיה, שכתם הנמצא על בשרה אין צריך שיעור. (17) כרצועה, אבל שיעורו בין הכל - כגריס הקילקי.

1 ז. כֶּתֶם שֶׁנִּמְצָא עַל דְּבַר שֶׁאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה -
2 טְהוֹר, וְאֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ. בִּיצֵד? וְשָׁבָה עַל כָּלִי
3 אֲבָנִים, כָּלִי אֲדָמָה וְכָלִי גָלִילִים, אוֹ עַל עוֹר הַדָּג, אוֹ
4 עַל כָּלִי חֶרֶשׁ מִגְבוֹ¹⁸, אוֹ עַל בְּגָד שֶׁאִין בּוֹ שְׁלֹשׁ
5 אֲצִבְעוֹת עַל שְׁלֹשׁ¹⁹ אֲצִבְעוֹת, וְנִמְצָא עָלֶיהֶן דָּם -
6 טְהוֹרָה. אֲפִלּוּ בְּדָקָה הַקְּרָקַע וְיִשְׁבָּה עָלֶיהָ, וְנִמְצָא
7 כֶּתֶם עַל הַקְּרָקַע כְּשֶׁעֲמָדָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה. שָׁפַל
8 שֶׁאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה - לֹא גִזְרוּ עַל כֶּתֶם שִׁימָצָא בּוֹ.
9 וְלֹא בַּמְקַבֵּל טְמֵאָה²⁰, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה לָכֵן; אֲבָל
10 כָּלִי צִבְעוֹנִין - אִין חוֹשֶׁשִׁין לְכֶתֶם הַנִּמְצָא בָּהֶן.
11 לְפִיכָף תִּקְנוּ חֲכָמִים, שֶׁתִּלְבֹּשׁ הָאִשָּׁה בְּגָדֵי צִבְעוֹנִין,
12 כְּדִי לְהַצִּילָהּ מִדֵּין הַכְּתָמִים.

(18) שאין כלי חרס מטמא מגבו. (19) שאינו ראוי לשום איש אפילו לעני ואינו מקבל טומאה. (20) כלומר, ואפילו בדבר שמקבל טומאה.

13 ח. לֹא בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָא הַדָּם עַל בִּשְׂרָה תִּטְמָא
14 מִשּׁוּם כֶּתֶם, עַד שִׁימָצָא כְּנָגֵד בֵּית הַתְּרֵפָה²¹. בִּיצֵד?
15 נִמְצָא עַל עֵקֶבָה - טְמֵאָה, שִׁמָּא נָגַע בְּבֵית תְּרֵפָה
16 בַּעַת וְשִׁיכְתָּה. וְכֵן אִם נִמְצָא עַל שׂוּקָה אוֹ עַל
17 פְּרִסוֹתֶיהָ מִכַּפְּנִים, וְהֵם הַמְּקוֹמוֹת הַנִּדְבָּקוֹת זֶה בְּזוֹ
18 בַּעַת שֶׁתַּעֲמִיד וְתִדְבֵּק רִגְלָה לְרִגְלָה וְשׂוּק לְשׂוּק - הָרִי
19 זֶה טְמֵאָה. נִמְצָא עַל רֹאשׁ גּוֹדֵל רִגְלָה - טְמֵאָה,
20 שִׁמָּא נָטַף מִן הַחֲדָר עַל רִגְלָה בַּעַת שֶׁהִלָּכָה. וְכֵן כָּל
21 מְקוֹם שֶׁאֲפָשָׁר שִׁינָּחוּ עָלָיו דָּם נִדְתָּה כְּשֶׁתִּהְיֶה,
22 וְנִמְצָא שָׁם דָּם - טְמֵאָה. וְכֵן אִם נִמְצָא הַדָּם עַל
23 יָדֶיהָ, אֲפִלּוּ עַל קִשְׁרֵיהָ²² אֲצִבְעוֹת יָדֶיהָ - טְמֵאָה;
24 שֶׁהַיָּדִים עֲסָקָנוֹת הֵן²³. אֲבָל אִם נִמְצָא הַדָּם עַל
25 שׂוּקָה וְעַל פְּרִסוֹתֶיהָ מִכַּחוּץ אוֹ מִן הַצִּדִּדִּין²⁴, וְאִין
26 צָרִיךְ לִזְמַר אִם נִמְצָא מִן הַיָּדִים וּלְמַעְלָה - הָרִי זֶה
27 טְהוֹרָה²⁵; שֶׁאִין זֶה אֲלֵא דָּם שֶׁנָּתַתָּה עָלֶיהָ מִמְּקוֹם
28 אַחֵר.

(21) בית הערווה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא בכוונה בבית התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה אל השדרה". (25) שאין דם זה בא מגופה.

29 ט. הִפְתָּם הַנִּמְצָא עַל בִּשְׂרָה שֶׁהוּא אֲרָף כְּרָצוּעָה אוֹ
30 עֶגְלָה, אוֹ שֶׁהָיוּ טַפִּין טַפִּין, אוֹ שֶׁהָיָה אֲרָף הִפְתָּם עַל
31 רֹחַב יָרֵכָה, אוֹ שֶׁהָיָה נִרְאָה כְּאִילוּ הוּא מִמִּטָּה
32 לְמַעְלָה²⁶, הוֹאִיל וְהוּא כְּנָגֵד בֵּית תְּרֵפָה - הָרִי זֶה
33 טְמֵאָה; וְאִין אוֹמְרִים: אִילוּ נָטַף מִן הַגּוֹף - לֹא הָיָה

או שְׁעָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים, וְנִמְצָא דָם עַל חִלּוּקָהּ 39
- טְהוֹרָה, וְתוֹלָה בְּדָבָרִים אֵלּוּ שֶׁמֶהֵן בָּא הַכֶּתֶם. 40

כא. נִמְצָא הַכֶּתֶם עַל בִּשְׂרָה בְּלֶבֶד, אִם הַכֶּתֶם 41
מִחֲגוֹר וּלְמִטָּה 41 - טִמְאָה. וְאִם נִתְּהַפְּכָה וְקִפְצָה 42 -
אִפְלוּ מִחֲגוֹר וּלְמַעַלָּה טִמְאָה. שְׂאֵלוּ הִיא דָם זֶה מִן 43
הַשְּׁחִיטָה או מִן הַשּׁוּק - הִיא לָהּ שִׁימָצָא גַם עַל 44
בְּגָדֶיהָ; וְהוֹאִיל וְנִמְצָא עַל בִּשְׂרָה וְלֹא בְּבִגְדָה - 45
טִמְאָה. 46

(41) שֶׁהוּא כִנְגֵד בֵּית הַתּוֹרָפָה. (42) "כִּגוֹן דַּאֲדוּקְרָא",
"זִקְפָה עֲצֻמָּה לֹאחֻרִיָּה".

כב. הִיָּתָה בָּהּ מִפָּה, אָף עַל פִּי שְׁחִיטָהּ, אִם יוֹלָה 47
לְהַתְגַּלֵּעַ וְלִהְיוֹצִיא דָם, וְנִמְצָא דָם עַל בִּשְׂרָה - תּוֹלָה 48
בְּמִפָּהָ 43. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזֶה. 49

(43) וְדוּקָא שִׁישׁ אִפְשֻׁרוֹת שֶׁנִּטְף הָדָם מִן הַמִּכָּה עֲצֻמָּה עַל
מִקּוֹם הַכֶּתֶם.

כג. נִמְצָא הַכֶּתֶם עַל בְּגָדֶיהָ וּבִשְׂרָה בְּאֶחָד - תּוֹלָה 50
בְּכָל שִׁישׁ לָהּ לְתַלּוּתָהּ 44. וְתוֹלָה בְּמִאֲכַלְתָּ 45, שְׂמָא 51
בַּעַת שִׁישְׁבָּהּ נִהְרָגָה מִאֲכַלְתָּ, וְדָם זֶה דָם מִאֲכַלְתָּ 52
הוּא. וְעַד כִּמָּה? עַד כְּגָרִיס. אֲבָל אִם מִצָּעָה הַכֶּתֶם 53
יֵתֵר מִכְּגָרִיס - אֵינָה תּוֹלָה בְּמִאֲכַלְתָּ. וְאִפְלוּ הִיָּתָה 54
מִאֲכַלְתָּ רְצוּצָה בַּכֶּתֶם, הוֹאִיל וְהוּא יֵתֵר מִכְּגָרִיס - 55
אֵינָה תּוֹלָה בְּמִאֲכַלְתָּ. 56

(44) כִּמוּ שֶׁהִיא נִמְצָא עַל הַבְּגָד לְבַד, דְּדוּקָא אִם נִמְצָא עַל
בִּשְׂרָה לְבַד, אִזִּי סִפְקוֹ טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁאִם הָדָם הוּא מִמִּקּוֹם
אַחֵר, הִיא צָרִיךְ לְהִימָצָא עַל בְּגָדָה וְלֹא עַל בִּשְׂרָה לְבַד, אֲבָל
כִּשְׁנִמְצָא עַל בִּשְׂרָה וְעַל בְּגָדָה אֲנוּ תוֹלִים כָּל מָה שִׁישׁ
לְתַלּוּתָהּ. (45) וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאִינוּ שֶׁהִרְגָה.

כד. וְכֵן תּוֹלָה בְּכִנָּה וּבִבְעֻלָּה. אִם הָיוּ עֲסוּקִין בָּדָם, 57
או שֶׁהָיוּ יָדִידִין מְלַכְלָכוֹת, או שֶׁהִיָּתָה בִּהְיוֹן מִפָּה - 58
תּוֹלָה בִּהְיוֹן וְאוֹמֶרֶת: הֵן נִגְעוּ בָּהּ וְהִיא לֹא יָדְעָה, וְדָם 59
זֶה מִמִּחְמָתָהּ הוּא. 60

כה. אִין מִחְזִיקִין דָם מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם לְתַלּוּתָהּ בּוֹ. 61
כִּיִּצֵּד? הִיָּתָה לָהּ מִפָּה בְּכַתְּפָהּ, וְנִמְצָא כֶּתֶם עַל 62
שׁוּקָהּ - אִין אוֹמְרִין: שְׂמָא בִּידֶיהָ נִגְעָה בְּמִפָּה 63
וְנִגְעָה בְּמִקּוֹם זֶה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזֶה - אִין תּוֹלִין 64
בּוֹ, בֵּין בְּגוֹפָהּ בֵּין בְּחִלּוּקָהּ. 65

כו. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּתְעַסְקוּ בְּצִפּוֹר אֶחָד, וְאִין בּוֹ אֵלָּא 66
כְּסֻלַּע דָם, וְנִמְצָא עַל כָּל אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן כֶּתֶם כְּסֻלַּע 67
- שְׁתֵּיהֶן טִמְאוֹת 46. נִתְעַסְקָה 47 בָּדָם שְׂאִי אִפְשָׁר 68
שֶׁהִיָּתָה מִמּוֹנוֹ כֶּתֶם אֵלָּא כְּגָרִיס, וְנִמְצָא עָלֶיהָ כֶּתֶם 69
כְּשֵׁנִי גָרִיסִין - הָרִי זֶה תּוֹלָה כְּגָרִיס בָּדָם שֶׁנִּתְעַסְקָה 70
בּוֹ, וְכְּגָרִיס בְּמִאֲכַלְתָּ 48. נִמְצָא הַכֶּתֶם יֵתֵר מִכְּשֵׁנִי 71
גָרִיסִין - טִמְאָה 49. 72

1 שְׁמִצָּעָה הַכֶּתֶם וּמִצָּעָה טְהוֹר בֵּין שְׁלֹא בְּדָקָה. אֲבָל
2 הָרֹאָה כֶּתֶם אַחֵר כֶּתֶם בְּתוֹךְ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת
3 - אֵינָה תּוֹלָה כֶּתֶם בְּכֶתֶם, אֲלֹא אִם כֵּן בְּדָקָה
4 בִּינֵיהֶם; שְׂאִם הַפְּסִיקָה טְהוֹרָה בֵּין הַכֶּתֶמִּים - אִין
5 מִצְטָרְפִין לְמִנְיֵן זִיבוֹת.

(38) אִם רֵאשׁוֹתָ דָם בְּתוֹךְ כ"ד שְׁעוֹת, תוֹלִים שֶׁהַכֶּתֶם בֹּא
מִהָדָם וְאֵינָה טִמְאָה לְמַפְרַע.

6 טז. כִּיִּצֵּד? רֵאשׁוֹתָ כֶּתֶם עָרֵב שֶׁבֶת בְּשַׁעַת רֵאשׁוֹנָה
7 מִן הַיּוֹם, אָף עַל פִּי שְׁלֹא בְּדָקָה עֲצֻמָּה וְלֹא יָדְעָה
8 אִם טְהוֹרָה הִיא אִם טִמְאָה, וְרֵאשׁוֹתָ דָם אַחֵר כֵּן עַד
9 שְׁעָה רֵאשׁוֹנָה מִיּוֹם הַשַּׁבָּת - אֵינָה מוֹנֶה לְכֶתֶם, אֲלֹא
10 תּוֹלָה הַכֶּתֶם בְּרֵאשִׁיתָה. וְאִם רֵאשׁוֹתָ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וּבְשֵׁנִי
11 בְּשַׁבָּת - תִּהְיֶה זִכָּה. רֵאשׁוֹתָ דָם בְּיּוֹם שַׁבָּת בְּשַׁעַת
12 שְׁנִיָּה - הָרִי זֶה טִמְאָה שְׁנֵי יָמִים: עָרֵב שַׁבָּת שְׁמִצָּעָה
13 בּוֹ הַכֶּתֶם, וּבְשַׁבָּת שְׁרֵאשׁוֹתָ הָדָם; שְׁהָרִי אִין שְׁנֵיהֶם
14 בְּתוֹךְ מַעַת לַעַת. וְאִם רֵאשׁוֹתָ הָדָם בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת -
15 חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת.

16 יז. לֹא רֵאשׁוֹתָ דָם בְּשַׁבָּת, אֲבָל רֵאשׁוֹתָ כֶּתֶם אַחֵר
17 בְּשַׁעַת רֵאשׁוֹנָה מִיּוֹם הַשַּׁבָּת: אִם בְּדָקָה עֲצֻמָּה בְּעָרֵב
18 שַׁבָּת וּמִצָּעָה טְהוֹר - אֵינָה מוֹנֶה אֲלֹא לְכֶתֶם אֶחָד,
19 שֶׁהוּא בְּיּוֹם הַשַּׁבָּת, הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם בְּתוֹךְ מַעַת לַעַת;
20 וְאִם לֹא בְּדָקָה, וְלֹא יָדְעָה אִם הַפְּסִיקָה טְהוֹרָה בִּינֵיהֶן
21 אִם לֹא הַפְּסִיקָה - הָרִי זֶה מוֹנֶה לְעָרֵב שַׁבָּת, וְאִם
22 רֵאשׁוֹתָ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת.

23 יח. רֵאשׁוֹתָ הַכֶּתֶם הַשְּׁנֵי בְּשַׁעַת שְׁנֵיהֶם מִיּוֹם שַׁבָּת, בֵּין
24 בְּדָקָה בֵּין לֹא בְּדָקָה - הָרִי זֶה טִמְאָה שְׁנֵי יָמִים,
25 שְׁהָרִי אִין שְׁנֵיהֶם בְּתוֹךְ מַעַת לַעַת, וְאִם רֵאשׁוֹתָ בְּאֶחָד
26 בְּשַׁבָּת אַחֵר מַעַת לַעַת - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת. רֵאשׁוֹתָ
27 בְּשַׁעַת רֵאשׁוֹנָה מִיּוֹם אֶחָד בְּשַׁבָּת כֶּתֶם שְׁלִישִׁי: אִם
28 הַפְּסִיקָה טְהוֹרָה בִּינֵיהֶן - אִין מִצְטָרְפִין, וְאֵינָה
29 חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת; וְאִם לֹא בְּדָקָה - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת.

30 יט. כָּל כֶּתֶם שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁהִיא טִמְאָה בְּגִלְלוֹ, אִם יֵשׁ
31 לָהּ דָּבָר לְתַלּוּתָהּ בּוֹ וְלֹאֹמַר: שְׂמָא כֶּתֶם זֶה מִדְּבַר
32 פְּלוּגִי הוּא - אִם נִמְצָא עַל הַפְּגֵד - הָרִי זֶה טְהוֹרָה;
33 שְׁלֹא אִמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר לְהַחְמִיר, אֲלֹא לְהַקֵּל. וְאִם
34 נִמְצָא עַל בִּשְׂרָה - סִפְקוֹ טִמְאָה 39, וְאֵינָה תּוֹלָה בּוֹ.
35 וְאִם הִיא לָהּ לְתַלּוּתָהּ בְּשַׁעַת 40 יֵתֵר מִחִלּוּקָהּ - אָף
36 עַל בִּשְׂרָה תּוֹלָה, וְסִפְקוֹ טְהוֹר.

(39) "עַל בִּשְׂרָה סִפֵּק טִמְאָה סִפֵּק טְהוֹר, טִמְאָה; עַל חִלּוּקָהּ סִפֵּק
טִמְאָה סִפֵּק טְהוֹר, טְהוֹר." (40) כִּגוֹן שֶׁהִיָּתָה בָּהּ מִכָּה.

37 כ. כִּיִּצֵּד? שְׁחִטָּה בְּהִמָּה או חִיָּה או עוֹף, או
38 שֶׁנִּתְעַסְקָה בְּכֶתֶמִּים, או שִׁישְׁבָּה בְּצֵד הָעוֹסְקִין בִּהְיוֹן,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ה' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה ק"ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּתָם: אִם מִגֵּיעַ כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרַפָּה⁶⁰ - טְמֵאָה⁶¹, וְאִם
לֹא - טְהוֹרָה⁶²; שִׁפְתָם זֶה שֶׁל קֶצֶרָה הוּא.

(60) של ארוכה. (61) כלומר, שתיהן טמאות, שמא מזו
ושמא מזו. (62) הארוכה.

לִב. שְׁלֹשׁ נָשִׁים שֶׁלָּבְשׁוּ חֲלוּקַת אֶחָד זָו אַחֵר זָו וְאַחֵר
כָּךְ נִמְצָא עֲלֵיו פָּתָם, וְכֵן אִם יִשְׁנֹת בְּמִטָּה אַחַת
כְּאַחַת⁶³ וְנִמְצָא דָם תַּחַת אַחַת מֵהֶן - כָּלָן טְמֵאוֹת.
וְאִם בְּדָקָה אַחַת מֵהֶן עֲצָמָה מִיָּד וּמִצָּאָה עֲצָמָה
טְמֵאָה - הֲרִי הַשְּׁתֵּים טְהוֹרוֹת⁶⁴.

(63) צפופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". (64) ואף
בחלוק אִם אַחַת מֵהֶן בְּדָקָה וּמִצָּאָה טְמֵאָה הַשְּׁתֵּים הַאֲחֵרוֹת
טְהוֹרוֹת.

לִג. בְּדָקוּ כָּלָן וּמִצָּאוּ עֲצָמֵן טְהוֹרוֹת - תּוֹלָה מִי
שְׁאִינָה רְאוּיָה לְרֵאוֹת דָּם בְּמִי שֶׁהִיא רְאוּיָה, וְתִהְיֶה
שְׁאִינָה רְאוּיָה טְהוֹרָה, וְהָרְאוּיָה טְמֵאָה. פִּיֶּצֶד?
הִיתָה אַחַת מִזֵּעֲבֵרָת וְאַחַת אֵינָה מִזֵּעֲבֵרָת - הַמִּזֵּעֲבֵרָת
טְהוֹרָה, וְשְׁאִינָה מִזֵּעֲבֵרָת טְמֵאָה. מְנִיקָה וְשְׁאִינָה
מְנִיקָה - הַמְנִיקָה טְהוֹרָה. זִקְנָה וְשְׁאִינָה זִקְנָה -
הַזִּקְנָה טְהוֹרָה. בְּתוּלָה וְשְׁאִינָה בְּתוּלָה - הַבְּתוּלָה
טְהוֹרָה. הִיוּ כָּלָן מִזֵּעֲבֵרָת, כָּלָן זִקְנוֹת, כָּלָן מְנִיקוֹת,
כָּלָן בְּתוּלוֹת - הֲרִי כָּלָן טְמֵאוֹת.

לד. שְׁלֹשׁ נָשִׁים שֶׁעָלוּ דֶּרֶךְ מְרָגְלוֹת הַמִּטָּה וַיִּשְׁנֻ
כָּלָן, וְנִמְצָא דָם תַּחַת הָאֲמִצָּעִית - שֶׁלִּשְׁתֵּי טְמֵאוֹת.
תַּחַת הַפְּנִימִית⁶⁵ - הִיא וְשִׁבְצָהּ טְמֵאוֹת,
וְהַחִיצוֹנָה⁶⁶ טְהוֹרָה. תַּחַת הַחִיצוֹנָה - הִיא וְשִׁבְצָהּ
טְמֵאוֹת, וְהַפְּנִימִית טְהוֹרָה. וְאִם לֹא עָלוּ דֶּרֶךְ
מְרָגְלוֹת הַמִּטָּה, שֶׁהֲרִי אֵין לָהֶם סֵדֵר, וְנִמְצָא דָם
תַּחַת אַחַת מֵהֶן - כָּלָן טְמֵאוֹת.

(65) שאצל הקיר. (66) לצד החדר.

לה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁבְּדָקוּ כָּלָן וּמִצָּאוּ
טְהוֹר, וְלֹא תוּכַל אַחַת מֵהֶן לְתַלּוֹת בַּחֲבֵרְתָּהּ, כִּמּוֹ
שֶׁבֶּאֱרָנוּ; אֲבָל אִם בְּדָקָה אַחַת וּמִצָּאָה עֲצָמָה
טְהוֹרָה, וְחִבְרָתָהּ לֹא בְּדָקָה - תּוֹלָה הַטְּהוֹרָה בּוֹ
שֶׁלֹּא בְּדָקָה, וְהֲרִי זֶה שֶׁלֹּא בְּדָקָה טְמֵאָה.

לו. כָּל פָּתָם שֶׁנִּמְצָא עַל הַבֶּגֶד שֶׁאֵין לוֹ בְּמָה יִתְּלָה
- אֵינּוּ מִטְּמֵא עַד שִׁיִּדּוּעַ שֶׁהוּא דָם. וְאִם נִסְתַּפֵּק
לָהֶם שִׁמָּא הוּא דָם אוֹ צֶבַע אֲדָם - מִזֵּעֲבֵרָת עֲלֵיו
שִׁבְעָה סָמָיִן אֵלּוּ עַל הַסֵּדֶר: אִם עָבַר אוֹ פָּהּ עֵינּוֹ
- הֲרִי זֶה פָּתָם דָּם וְטְמֵאָה; וְאִם עָמַד כְּמוֹת שֶׁהוּא
- הֲרִי זֶה צֶבַע וְטְהוֹרָה⁶⁷.

(67) גם לבעלה.

לז. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁבָעָה סָמָיִם עַל סִדְרָן: רַק תִּפֹּל,

(46) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק
כסלע ועל שתיהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן
בדם ציפור, מה ראית לתלות בזה? תתלה בשנייה.
(47) אשה אחת. (48) שבכגרים אנו תולים במאכולת.
(49) שאין במה לתלות.

1 כז. נִתְעַסְקָה בְּאֲדָם - אֵין תּוֹלָה בּוֹ שָׁחַר. נִתְעַסְקָה
2 בְּעוֹף שָׁיִשׁ בּוֹ מִיָּגִי דָם הִרְבָּה, וְנִמְצָא עֲלֶיהָ מִרְאָה
3 אֶחָד מֵהֶן - תּוֹלָה בּוֹ. הִיתָה לּוֹבֶשֶׁת שֶׁלִּשָּׁה
4 חֲלוּקוֹת⁵⁰: אִם יְכוּלָה לְתַלּוֹת - תּוֹלָה אֶף בַּתַּחְתּוֹן,
5 וְאִם אֵינָה יְכוּלָה לְתַלּוֹת⁵¹ - אֵינָה תּוֹלָה אֶף בַּעֲלִיּוֹן.
6 פִּיֶּצֶד? עֲבָרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא
7 הַפָּתָם עַל הַתַּחְתּוֹן לְבָדוֹ - תּוֹלָה בְּדָם הַטַּבָּחִים; לֹא
8 עֲבָרָה בְּשׁוּק הַטַּבָּחִים וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא
9 הַפָּתָם בַּעֲלִיּוֹן לְבָדוֹ - הֲרִי זֶה טְמֵאָה. סִפֵּק עֲבָרָה⁵²
10 סִפֵּק לֹא עֲבָרָה, סִפֵּק נִתְעַסְקָה סִפֵּק לֹא נִתְעַסְקָה -
11 אֵינָה תּוֹלָה.

(50) זה על גבי זה. (51) שהדם בא ממקום אחר.
(52) שספק אם יש לתלות או לא.

12 כח. עִיר שִׁישׁ בַּהּ חֲזִירִים⁵³, אוֹ שֶׁהֵם בָּאִין לָהּ תָּמִיד
13 - אֵין חוֹשְׁשִׁין⁵⁴ לְכַתְּמֶיהָ הַנִּמְצָאִין בַּחֲלוּקָהּ.

(53) חזירים אוכלים שקצים ומתזוים דם. (54) כי אומרים
שזה בא מהחזירים.

14 כט. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁאִילָה חֲלוּקָה לְנִדָּה, בֵּין עֹבֶדֶת
15 כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְחֲזָרָה וּלְבִשָּׁה אוֹתוֹ
16 קִדְּם בְּדִיקָה⁵⁵, וּמִצָּאָה עֲלֵיו פָּתָם - הֲרִי זֶה תּוֹלָה
17 בְּנִדָּה שֶׁלָּבְשָׁה אוֹתוֹ. הִשְׁאִילָה אוֹתוֹ לְזָבָה קִטְנָה
18 בַּיּוֹם הַטְּמֵא שְׁלֹשָׁה⁵⁶, אוֹ לַיּוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טָהַר, אוֹ
19 לְבְּתוּלָה שֶׁדָּמֶיהָ טְהוֹרִין⁵⁷ - הֲרִי זֶה תּוֹלָה בַּהּ. אֲבָל
20 אִם הִשְׁאִילָה אוֹתוֹ לְזָבָה קִטְנָה בַּיּוֹם הַשְּׁמוֹר⁵⁸, אוֹ
21 לְזָבָה גְּדוּלָה בְּשִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים, וְחֲזָרָה וּלְבִשָּׁה
22 אוֹתוֹ קִדְּם בְּדִיקָה, וְנִמְצָא עֲלֵיו פָּתָם - שִׁתִּיחַן
23 מְקַלְקָלוֹת⁵⁹: הַשְּׁוֹאֵלֶת וְהַמִּשְׁאֵלֶת אוֹתָהּ, שִׁמָּא מִזֵּו
24 שִׁמָּא מִזֵּו. הִשְׁאִילָה אוֹתוֹ לַיּוֹשֶׁבֶת עַל הַפָּתָם - אֵינָה
25 תּוֹלָה בַּהּ; שֶׁאֵין תּוֹלִין פָּתָם בְּפָתָם.

(55) כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוק לא בדקה
אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת בדוק. (56) ביום
ראייתה. (57) דם בתולים. (58) בשני לראייתה.
(59) כלומר, שאינה תולה בשואלת לבד.

26 ל. בְּדָקָה חֲלוּקָה וּבְדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה טְהוֹר,
27 וְהִשְׁאִילָה הַחֲלוּקַת לַחֲבֵרְתָּהּ וּלְבִשְׁתּוֹ, וְנִמְצָא עֲלֵיו
28 פָּתָם בְּשִׁתְּחֻזְרָתוֹ לָהּ - הַשְּׁוֹאֵלֶת טְמֵאָה; וְאֵינָה
29 תּוֹלָה בְּבִעֻלַת הַחֲלוּק, שֶׁהֲרִי בְּדָקָה אוֹתוֹ קִדְּם
30 שִׁתְּשְׁאִילָהּ לָהּ.

31 לא. אֲרִכָּה שֶׁלָּבְשָׁה חֲלוּקָה שֶׁל קֶצֶרָה וְנִמְצָא בּוֹ

ובכתי' תימן: ואפילו. (5) 'ספרא' שם: "וילדה... כל שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה הי"ג שהיא טהורה, כי שם מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. (6) נדה ל, א.

ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה. 32
אפלו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד 33
מאחר התשמיש⁸ - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר 34
ולנקבה ולנדה¹⁰. היתה צורת האדם דקה ביותר 35
ואינה נפרת בעליל¹¹ - הרי זו תשב לזכר ולנקבה. 36
וזהו הנקרא שפיר מרקם¹². 37

(7) שם. (8) הראשון אחרי טבילתה. (9) אולי נתעברה מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. (10) שם. כלומר, נותנין עליה חומר של יולדת נקבה שהיא טמאה שבועיים, וחומר של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים 62-65, אבל אם ראתה בימים 40-43 טמאה כנדה אפילו בלי חומרת זכר, כי אלה הם ימי נדה. וגם חומר של נדה, שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כנדה, ואין לה ימי טהר כיולדת. ראה להלן הכ"א. (11) "נגלה ומפורסם" (פירוש המשנה לרבינו, ראש השנה פ"א). כלומר, לא ניכר אם זה זכר או נקבה. (12) נדה כד, ב.

ג. אי זה הוא שפיר מרקם? 38
- גופו¹⁴ בעדשה, שתי עיניו כשתי טפי זבוב¹⁵ 39
מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זבוב 40
מקרבות זו לזו, פיו פתוח כחוט השערה, וחתוף 41
ידיים ורגלים אין לו. נחבאה צורתו יתר מזה, ועדין 42
אינו נקר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים¹⁶ 43
אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו 44
חלק ומנונעצ באותו מקום¹⁷ מלמעלה למטה, אם 45
מסכת¹⁸ - בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום 46
כשעורה סדוקה - הרי זו נקבה, ואינה צריכה 47
בדיקה. וכל אלו הדיקמות של נפלים - אין נותנין 48
להן ימי טהר עד שישעיר¹⁹ הולד. 49

(13) שם כה, א. (14) שם. "וגויתו כעדשה", ודעת רבינו שגויתו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות יום טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). (15) שם. כלומר, "עיני זבוב" (רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזבוב" (ר' אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). (16) שם. "שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את השפיר. (17) של אברי המין. (18) "שיש דבר המעכב, והיינו גיד" (רש"י). (19) שם: "עד שיהא לו שערות בראשו" (רש"י).

ד. הפילה חתיכה לבנה²⁰, אם נקרעה ונמצא בה 50
עצם - הרי זו טמאה לדה. הפילה שפיר מלא 51
מים²¹, מלא דם, מלא גוונים²², מלא בשר, הואיל 52
ואינו מרקם - אינה חוששת לולד. 53

1 וְלַעֲיִסַת גְּרִיסִין שֶׁל פֹּהַל, וּמִי רִגְלִים שֶׁהִחְמִיצוּ,
2 וּבְרִית, וְנֶתֶר, וְקִימוּנָא, וְאַשְׁלֵג. וְצִרִיף לְכַסְכָּס⁶⁸
3 שְׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל סָם וְסָם, וּמִזְלִיף וּמִבִּיא בְּכָל
4 כְּסָפֹס. הַעֲבִירִן שְׁלֹא עַל הַסֶּדֶר, אוֹ שֶׁהִעֲבִירִן כְּאֶחָד
5 - לֹא עָשָׂה כָּלֹם. הַקָּדִים הָאֲחֵרוֹנִים לְרֹאשׁוֹנִים -
6 אֵלוֹ שֶׁהִעֲבִיר בְּאֲחֵרוֹנָה, שֶׁהֵן הָרֹאשׁוֹנִים, עָלוּ לוֹ,
7 וְחִזְזוּ וּמִעֲבִיר אַחֲרֵיהֶם אַחֲרוֹנִים שֶׁהִקְדִּים, עַד
8 שִׁיעֲבִירוּ הַשְּׂבָעָה עַל הַסֶּדֶר.

(68) לשפשף שלוש פעמים "בין שתי ידי כדרך כיבוס בגדים שכופל צידו עם צידו ומשפשף ומוליך ומביא".

9 לַח. אִי זֶהוּ רַק תִּפְלִי? שְׁלֹא טַעַם כָּלֹם מִתְחַלֵּת
10 הַלֵּילָה, וְהִנֵּה יֵשֶׁן מִחֲצִי הַלֵּילָה הָאֲחֵרוֹן, לְמַחֵר
11 קָדָם שִׁיאֲכַל נִקְרָא רַק תִּפְלִי. וְהוּא שְׁלֹא יֵצֵא רֹב
12 דְּבוּרוֹ עַד שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם. וְאִם הַשָּׂפִים וְשִׁנָּה
13 פָּרְקוּ קָדָם שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת - אִין זֶה רַק תִּפְלִי, שֶׁהִדְבִּיר
14 מִבְּטֵל חֲזָק הָרַק וּמִחֲזִירוֹ בְּמִים. וְאִי זֶה הִיא לַעֲיִסַת
15 גְּרִיסִין? הוּא שִׁילַעַס הַגְּרִיסִין עַד שִׁיתַּעֲרֹב עִם הַפֹּהַל
16 רַק הִרְבֵּה מִפּוֹ. וְאִי זֶהוּ מִי רִגְלִים שֶׁהִחְמִיצוּ? אַחֵר
17 שֶׁלֹּשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר.

18 לַט. כָּל אֲשֶׁה שֶׁהִיא טִמְאָה מְשֻׁם כֶּתֶם, אִם מִצָּאָה
19 הַכֶּתֶם בְּיָמֵי נִדְתָּה - הִרִי זֶה סֶפֶק נִדָּה, וְיוֹשֶׁבֶת עָלָיו
20 שֶׁבָּעָה יָמִים, וְטוֹבֵלֶת בְּלִיל שְׁמִינִי, וְאַחֵר כֶּף תִּהְיֶה
21 מִתֵּרֶת לְבַעֲלָהּ. וְאִם מִצָּאָה אוֹתוֹ בְּיָמֵי זִיבָתָה - הִרִי
22 זֶה סֶפֶק זָבָה גְּדוּלָּה אוֹ קִטְנָה, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק
23 זֶה, וְיוֹשֶׁבֶת יוֹם אֶחָד, אִם הִתְּהָ קִטְנָה, אוֹ שֶׁבָּעָה
24 יָמִים וְקִיָּים, אִם הִתְּהָ גְּדוּלָּה מִסֶּפֶק. וְהַפֶּל מִדְּבָרֵי
25 סוֹפְרִים, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. לְפִיכָּה, הִבָּא עָלֶיהָ בְּדוֹן -
26 מִכֵּין אוֹתוֹ מִכֵּת מִרְדּוּת⁶⁹, וּפְטוּרִין מִקְּרָבָן⁷⁰.

(69) שעבר על דברי סופרים. (70) אם בא עליה בשוגג.

פרק עשירי

(1) יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת; ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר וסנדל עמו; או הפילה שלישי ואח"כ ולד של קיימא; ודין הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר ולנקבה - כיצד.

27 א. כָּל יוֹלֶדֶת - טִמְאָה כְּנִדָּה, וְאַף עַל פִּי שְׁלֹא רָאָתָה
28 דָּם. וְאֶחָד הַיּוֹלֶדֶת חֵי אוֹ מֵת² אוֹ אֶפְלוּ נִפְלֵל⁵. אִם
29 זָכָר - יוֹשֶׁבֶת לְזָכָר, וְאִם נִקְבָּה יוֹשֶׁבֶת לְנִקְבָּה. וְהוּא
30 שֶׁתִּגְמַר צוּרְתוֹ. וְאִין צוּרֶת הַיּוֹלֵד נִגְמַרֶת לְפָחוֹת
31 מֵאַרְבָּעִים יוֹם, אֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנִּקְבָּה.

(2) דאפשר לפתחת הרחם בלא דם (נדה כא.). (3) 'ספרא' תוריע, פרשה י' "זכר, לרבות את המת". (4) בדפוס רומי,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ה' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכא

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 22 לְנִקְבָּהּ - תֵּשֶׁב לְזָכָר וְלִנְקָבָה. אָף עַל פִּי שֶׁשָּׂאָר
23 הַגּוֹף דּוֹמָה לְבִהמָה אוֹ לְחִיָּה אוֹ לְעוֹף. וְאִם אֵין
24 פָּנָיו כְּצוֹרֶת פָּנֵי הָאָדָם, אָף עַל פִּי שֶׁשָּׂאָר הַגּוֹף גּוֹף
25 אָדָם שְׁלֵם³⁷, וְיָדָיו וְרַגְלָיו יָדֵי וְרַגְלֵי³⁸ אָדָם, וְהָרִי
26 הוּא זָכָר אוֹ נִקְבָּה - אֵינוֹ וָלָד, וְאֵין אָמוֹ טְמֵאָה
27 לָדָה.
- (36 שם כא, א. 37 שם כג, ב. 38 בכת"י תימן: ידי אדם ורגליו.)
- 28 ט. אֵי זֶה הִיא צוֹרֶת פָּנֵי הָאָדָם? שִׁהִיָּה הַמִּצָּח
29 וְהַגְּבִינִין וְהַעֲיָנִים וְהַלְסָתוֹת וְגִבּוֹת הַזֶּקֶן כְּצוֹרֶת
30 הָאָדָם³⁹; אָבֵל הִפָּה וְהָאֲזִנִּים וְהָאָף, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן
31 כְּשֵׁל בְּהִמָּה וְחִיָּה - הָרִי זֶה וָלָד.
- (39 שם. אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא בצורת בהמה.)
- 32 י. הַמִּפְלֵת דְּמוֹת נָחֵשׁ - אָמוֹ טְמֵאָה לָדָה, מִפְּנֵי
33 שֶׁלְּגַלְגַּל עֵינָיו עָגַל כְּשֵׁל אָדָם⁴⁰. הַמִּפְלֵת דְּמוֹת אָדָם
34 שֵׁשׁ לוֹ כְּפָנִים שֶׁל כְּשׂוֹ⁴¹ - אָמוֹ טְמֵאָה לָדָה. נִבְרָא
35 בְּעֵין אַחַת וְיָרָף אַחַת⁴²: אִם הָיָה מִן הַצֶּדֶד⁴³ - הָרִי
36 הוּא כְּחִצֵּי אָדָם, וְאָמוֹ⁴⁴ טְמֵאָה לָדָה⁴⁵; וְאִם הָיָה
37 בְּאֲמֻצָּע - אָמוֹ טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה בְּרִיָּה אַחֶרֶת.
- (40 שם כד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאינ-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח"ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' ובי'מגיד משנה'. (41 שם. 42 שם כג, ב. 43 בכת"י תימן: שהרי. 44 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: אמו. 45) "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג.)
- 38 יא. נִבְרָא וְשֵׁט שֵׁלוֹ אֶטוֹם⁴⁶, אוֹ שֶׁהָיָה חֶסֶר
39 מִטְּבוֹר⁴⁷ וְלִמְטָה⁴⁸ וְהָרִי הוּא אֶטוֹם, אוֹ שֶׁהָיָה
40 גִּלְגָּלוֹתוֹ אֶטוֹמָה⁴⁹, אוֹ שֶׁהָיָה פָּנָיו טוֹחוֹת⁵⁰ וְאֵין בֵּהֶן
41 הֶפֶר פָּנִים, אוֹ שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת⁵¹, אוֹ
42 שֶׁהִפִּילָה בְּרִית רֹאשׁ שְׁאִינוֹ חֲתוּנָה⁵², אוֹ יָד שְׁאִינוֹ
43 חֲתוּנָה⁵³ - כֵּל גָּפֶל מֵאלוֹ אֵינוֹ וָלָד, וְאֵין אָמוֹ טְמֵאָה
44 לָדָה. אָבֵל אִם הִפִּילָה יָד חֲתוּבָה וְרָגֶל חֲתוּבָה⁵⁴ -
45 הָרִי חֲזָקָתָה מוֹלֵד שְׁלֵם, וּמִצְטָרְפִין לָרֵב אִיבָרָיו⁵⁵.
- (46 שם, כלומר, סתום. 47 שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. 48 שם כד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שיוולדת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי
- (20 שם כא, ב. 21 שם כד, ב. 22) "מין התולעת כאילו הוא בשר חתוך, בתבנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו שם).
- 1 ה. יוֹצֵא דָפֶן²³ - אֵין אָמוֹ טְמֵאָה לָדָה, וְאֵין לָהּ יָמִי
2 טְמֵאָה וְיָמִי טְהוֹרָה; שְׁנֵאֲמַר: אֵשֶׁה פִּי תוֹרִיעַ וְיִלְדָה
3 זָכָר - עַד שֶׁתֵּלֵד מִמָּקוֹם שְׁמִזְרַעַת. הַמִּקְשָׁה וְיִלְדָה
4 וָלָד דָּרָךְ הַדָּפֶן - הָרִי דָם הַקָּשִׁי הַבָּא דָּרָךְ הָרֶחֱם²⁴
5 זִיבוֹת²⁵ אוֹ נִדָּה²⁶. וְדָם הַיוֹצֵא דָּרָךְ הַדָּפֶן - טְמֵא²⁷.
6 וְאִם לֹא יוֹצֵא דָם דָּרָךְ הָרֶחֱם - הָרִי הָאֵשֶׁה טְהוֹרָה,
7 אָף עַל פִּי שֶׁהָדָם שֶׁיוֹצֵא מִדָּפְנָה טְמֵא²⁸; שְׁאֵין
8 הָאֵשֶׁה טְמֵאָה עַד שֶׁיוֹצֵא מְדוּה דָּרָךְ עֲרוּתָה²⁹.
- (23 שם מ, א: "והוא שישוסע חלצי האשה אם תקשה עליה הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). 24 שם מא, א. 25 שם: "הרי זו יולדת בזוב". כלומר, זבה היא וטמאה, כי מה שטיהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה - אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י שם). 26) אם בימי נדה. 27) שהדם גופו טמא, ואם אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. 28) שם: "שמקור מקומו טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא במגע, מפני שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). 29) שם. "שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה (ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה".
- 9 ו. נִחְתָּף הוֹלֵד בְּמַעֲיָהּ וְיוֹצֵא אָבֵר אָבֵר, בֵּין שֶׁיוֹצֵא
10 עַל סֵדֶר הָאִיבָרִים, כְּגוֹן שֶׁיוֹצֵא הָרֶגֶל וְאַחֲרֶיהָ
11 הַשּׁוֹק וְאַחֲרֶיהָ הָיִרָף, בֵּין שֶׁיוֹצֵא שְׁלֵא עַל הַסֶּדֶר³⁰ -
12 אֵינָה טְמֵאָה לָדָה עַד שֶׁיוֹצֵא רֶבּוֹ. וְאִם יוֹצֵא רֹאשׁוֹ
13 כְּלוֹ³¹ כְּאֶחָד - הָרִי זֶה כְּרֶבּוֹ. וְאִם לֹא נִחְתָּף וְיוֹצֵא
14 כְּדִרְכּוֹ - מִשְׁתַּעַר רֶבּוֹ³² פְּדֻחָתוֹ³³ הָרִי זֶה כְּלִילֵד, אָף
15 עַל פִּי שֶׁנִּחְתָּף אַחֵר כֶּף.
- (30 שם כח, א. 31 שם כט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל הראש (מגיד-משנה). 32) שם כח, א. "יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכיון גם על פדחתו, כלומר רוב פדחתו (כסף-משנה). 33) מצחו (פירוש המשנה, שם).
- 16 ז. הַיוֹצֵא הָעֶפֶר אֶת יָדוֹ וְהַחֲזִירָה - אָמוֹ טְמֵאָה לָדָה
17 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים³⁴. וְאֵין לָהּ יָמִי טְהוֹרָה עַד שֶׁיוֹצֵא הוֹלֵד
18 כֵּל אוֹ רֶבּוֹ, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ³⁵.
- (34 שם. ומדין התורה, אינה חשובה לידה אלא עד שיצא רוב הולד. 35) בהלכה הקודמת.
- 19 ח. הַמִּפְלֵת כְּמִין בְּהִמָּה חִיָּה אוֹ עוֹף: אִם הָיָה פָּנָיו
20 כְּפָנֵי אָדָם³⁶ - הָרִי זֶה וָלָד. אִם זָכָר - תֵּשֶׁב לְזָכָר;
21 וְאִם נִקְבָּה תֵּשֶׁב לְנִקְבָּה; וְאִם אֵינוֹ נָכָר בֵּין זָכָר

23 נָפַל וְאַחַר כֵּן הִפִּילָהּ שְׁלֵיָא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלֵיָא וְהָרִי
24 הוּא פְּוֹלָד אַחֵר. וְאֵין אוֹמְרִין: זֶה שְׁלֵיָת הַנֶּפֶל; שְׁאֵין
25 תּוֹלִין אֶת הַשְּׁלֵיָא אֲלֵא פְּוֹלָד שֶׁל קִנְמָא⁶⁶. לְפִיכָךְ,
26 אִם יֵלְדָה וְלֹד שֶׁל קִנְמָא וְהִפִּילָהּ שְׁלֵיָא, אָפְלוּ אַחֵר
27 שְׁלֵשָׁה יָעֲשֹׂרִים יוֹם⁶⁷ - תּוֹלִין אוֹתוֹ⁶⁸ פְּוֹלָד, וְאֵין
28 חוֹשְׁשִׁין לְוֹלָד אַחֵר; שֶׁהוּלָד קָרַע הַשְּׁלֵיָא וְנִצָּא.

(64 שם כד, ב. 65 שם כו, א. 66 שם, ב. 67 שם כז, א: "מעשה ותלו את השליא כולה עד עשרים ושלושה ימים". וכוונת רבינו, עשרים ושלושה חוץ מיום יציאת השליא, שיצאה אחר עשרים ושלושה ימים ללידת הולד (ב"ח סי' קצד). ראה 'כסף משנה' וב'בית יוסף' סי' קצד. "ובספר 'תפארת למשה' כתב בשם מהרש"ק, דהאי אחר שכתב הרמב"ם צריך לקראו אַחֵר, בצירה תחת האלף ופתח תחת החית, רוצה לומר, שנתעכבה השליא אחר הולד עשרים ושלושה יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים ושלושה ימים, עם יום יציאת השליא הם" ('סדרי טהרה' סי' קצד ס"ק טו). 68 בכת"י תימן: אותה.

29 טו. הפילה שליא תחלה ואחר כך ילדה ולד של
30 קינמא - חוששין לשליא שהיא ולד אחר, ואין תולין
31 אותה פולד הבא אחריה⁶⁹; שאין דרבה של שליא
32 לצאת לפני הולד. יצאת מקצת השליא ביום
33 הראשון⁷⁰ ומקצתה בשני - מונין⁷¹ לה מיום
34 הראשון⁷², ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מיום
35 שני, להחמיר⁷³.

(69 שם. 70 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון. 71 בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליא בלא ולד, ושמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. 72 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון. 73 אבל לא להקל, ונותנים לה רק ל"ט ימי טוהר.

36 טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושליא קשורה
37 בו - אין חוששין לולד⁷⁴. ואם אינה קשורה בו -
38 מטילין⁷⁵ עליה חמר שתי⁷⁶ ולדות. שאני אומר:
39 שפא נמוח שפיר מרקם שהיה בשליא זו, ושפא
40 נמוחה השליא של שפיר זה שהוא דמות בהמה
41 וחייה.

(74 נדה כו, ב. 75 שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י (חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של דמות בהמה חיה ועוף, שאינו ולד כמבואר למעלה (הלכה ח), ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טוהר, ואנו חוששין גם ללידה שניה, שבתוך השליא היה ולד ואולי נקבה, לכן מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה וטמאה ארבעה-עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה שאין לה ימי טוהר כלל. ראה רש"י חולין עז, ב. 76 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שני.

שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהולד אינו ראוי לקבלת חיות כלל אינה טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשהוסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו. ראה 'כסף משנה'. 49 שם. כלומר, שלמוח אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. 50 שם. "שאין צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). 51 שם. 52 שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונו" ('זר זהב', פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"ז). כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש אינו ניכר כתיקונו, וכשאין לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. 53 תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. 54 נדה יח, א: "מחוטכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). 55 כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב" (הנחשבת ללידה גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום ('חכמת בצלאל' - פתחי נדה לרבי בצלאל רנשבורג, נדה כח.). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפני-כן חלקי גוף אחרים, וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

1 יב. פְּעָעִים יִקָּפֵה מִשְׁאָר הַדָּמִים שְׁנוֹצֵר מֵהֶם הָאָדָם
2 חֲתִיכָה כְּמוֹ לְשׁוֹן הַשּׁוֹר⁵⁶, וְתִהְיֶה כְּרוּכָה עַל מְקַצַּת
3 הַוּלָד. וְהִיא הַנִּקְרָאת סַנְדֵּל. וְלַעוֹלָם לֹא יַעֲשֶׂה סַנְדֵּל
4 זֶה אֲלֵא עִם וְלֹד⁵⁷. אֲבָל חֲתִיכָה שְׁנוֹצֵרָה לְבִדָּה בְּלֹא
5 וְלֹד - אֵינָה נִקְרָאת סַנְדֵּל. וְרַב הָעֲפָרִים לֹא יִהְיֶה
6 עִמָּהֶם סַנְדֵּל. וּפְעָעִים יִפֹּה הַמַּעֲבֵרֶת דִּבֶּר עַל בִּטְנָה,
7 וַיִּפְסֵד הָעֶבֶר וַיַּעֲשֶׂה כְּסַנְדֵּל זֶה. וּפְעָעִים יִשְׁאָר בּוֹ
8 הָכֶר פָּנִים, וּפְעָעִים יִיבֹשׁ הַוּלָד וַיִּשְׁתַּנֶּה, וַיִּקְפְּאוּ
9 עָלָיו הַדָּמִים, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר בּוֹ הָכֶר פָּנִים. לְפִיכָךְ,
10 הַמַּפְלֵת זָכָר וְסַנְדֵּל עִמּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין הָכֶר פָּנִים
11 לְסַנְדֵּל - הָרִי זֶה תִּשָּׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה, שְׁמָא סַנְדֵּל זֶה
12 נִקְבָה הִיָּה⁵⁸. וְחֲמִרָא הַחֲמִירוּ בּוֹ לְטַמְּאָה בּוֹ מִשּׁוּם
13 וְלֹד אֵף עַל פִּי שְׁאֵין בּוֹ צוּרַת פָּנִים⁵⁹, הוֹאִיל וְהִיא
14 טַמְּאָה לָדָה מִפְּנֵי הַוּלָד שְׁעִמּוֹ.

(56 שם כה, ב. 57 שם. 58 שם. 59 שם.

15 יג. הַחוֹתֵלֶת⁶⁰ הַעֵבֶה, שֶׁהִיא כְּמוֹ חֶמֶת⁶¹, שִׁבְתּוּכָה
16 נוֹצֵר הַוּלָד, וְהִיא מְקַפֶּת אוֹתוֹ וְאֶת הַסַּנְדֵּל, אִם הִיָּה
17 עִמּוֹ סַנְדֵּל, וְכִשְׁנִינֵי זָמְנוֹ לְצֵאת קוֹרַע אוֹתָהּ וַיּוֹצֵא
18 - הִיא הַנִּקְרָאת שְׁלֵיָא. וְתַחֲלַת בְּרִיתָהּ דּוּמָה לַחוּט
19 שֶׁל עֶרְבָב⁶², וְחִלּוּלָהּ כְּחִצּוֹצֶרֶת, וְעֵבֶה פְּקָרָבָן⁶³
20 הַתְּרַנְגּוּלִים. וְאֵין שְׁלֵיָא פְּחוּתָה מִשְׁפַּח.

(60 העוטפת וכורכת את העובר, לשון המקרא (איוב לח, ט) וערפל חתלתו. 61 נאד של מים. 62 שם כ, א. פירוש: דקה כחוט הרחוב של אריג. 63 "שהרקין יוצאין ממנה". גמרא שם.

21 יד. הַמַּפְלֵת שְׁלֵיָא - תִּשָּׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה⁶⁴. לֹא
22 שֶׁהַשְּׁלֵיָא וְלֹד, אֲלֵא שְׁאֵין שְׁלֵיָא בְּלֹא וְלֹד⁶⁵. הַפִּילָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ה' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמא ילדה נקבה. (92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג. (93) כגון שראתה אחר הארבעים יום, ולאחר שבעת ימי הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טוהר, אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת כבר בתקופת הזיבה. (94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (95) [כך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י שהגיעו לידנו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו, שהרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז ה"ב, ולמה כתב כאן "ספק נדה" . . . שמא נקבה ילדה? ונראה שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד", ולהעבירה להלכה כא (ראה הערה צב*).] ודין זה הוא המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ' יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זה ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמא נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום. (96) למעלה פ"ז שם. שהלידה מפסקת המנין, ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמא נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

כא. כל מקום שנאמר: תשוב לזכר ולנקבה ולנדה 31
- פיצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר 32
יום - פיולדת נקבה. 97. ואם ראתה דם ביום אחד 33
ושמונים 98 - הרי זה ספק נדה. 99. וכן אם ראתה ביום 34
ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים - הרי זה ספק 35
נדה. 100. וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים, אף על 36
פי שראתה ביום ארבעה ושלושים - הרי זה ספק 37
נדה. 101. ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים - 38
פיולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל - 39
בנדה. 102. והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה 40
מיום שהפילה עד שמונים יום: אם בא בימי 41
נדתה. 103 - הרי זה ספק נדה מאחר השבעה. 104 מיום 42
שהפילה, ואם בא בימי זיבתה. 105 - הרי זה ספק 43
זבה; שכל ימי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה 44
ביום אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת, ותהיה 45
ספק נדה, כמו שבארנו. 106, אף על פי שלא ראתה 46
אלא יום אחד. ובשקבע לה הוסת. 107 אחר השמונים 47
- יסור קלקולה, ותחזור להיות נדה ונדאית. 108 או זבה 48
ונדאית. 109. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים 49
ותהיה. 110 נדה ונדאית. 111, אם הפילה בתוך ימי נדתה, 50
כמו שבארנו. 112. 51

(97) שמא הפילה נקבה. (98) [כאן יש להוסיף את המלה "בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתרבה להלכה כ (ראה הערה צ*).] ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע

1 יז. כל אלו שהוששין לשליא - אין נותנין להן ימי
2 טהר. 77. וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר
3 בתוך ארבעים יום שעדין לא נגמרה צורתו: אם
4 יצא עמו דם - הרי זה נדה או זבה, ואם יצא יבש
5 בלא דם 78 - הרי זה טהורה. 79.

(77) ספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת.
(78) שאפשר לפתיחת הרחם בלי דם, כמבואר למעלה
(ה"א). (79) מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.

6 יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשוב לנקבה. 80.
7 ילדה טמטום או אנדרוגינוס - תשוב לזכר ולנקבה. 81.
8 ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או
9 אנדרוגינוס - תשוב לזכר ולנקבה. האחת נקבה
10 והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשוב לנקבה
11 בלבד. 82. שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הן, שמא
12 זכר הן שמא נקבה.

(80) ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. (81) שם כח,
א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטמטום והאנדרוגינוס ספק
הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". (82) שם. שאפילו אם
הטמטום או האנדרוגינוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה
תאומים, ותשוב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.

13 יט. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה
14 ילדה, כגון שעברה בנהר. 83 והפילה שם, או
15 שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זה
16 בחזקת שהפילה ולד. 84, ותשוב לזכר ולנקבה. אבל
17 אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה
18 הפילה - הרי זה ספק יולדת. 85, ותשוב לזכר ולנקבה
19 ולנדה. 86.

(83) בכת"י תימן: בנהר. (84) שם כט, א. מפני שרוב נשים
המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. (85) כי שמא רוח
הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם.
(86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

20 כ. כל מקום שנאמר: תשוב לזכר ולנקבה - פיצד
21 דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום -
22 פיולדת נקבה. שבעה הראשונים ודאי. 87, והשבעה
23 האחרונים. 88 ספק. 89. ואין נותנין לה ימי טהר אלא
24 עד ארבעים יום - פיולדת זכר. 90. ואם ראתה דם
25 אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר, אלא
26 ספק דם נדה. 91 או ספק דם זיבתה. 92, אם בא בימי
27 הזיבה. 93, כמו שבארנו. 94. וכן אם ראתה דם יום אחד
28 ושמונים בלבד. 95 - הרי זה ספק נדה, ותשוב שבעת
29 ימי הנדה; שמא נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות
30 עד אחר מלאת, כמו שבארנו. 96.

(87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים.
(88) בכת"י תימן: השניים. (89) שמא ילדה נקבה.
(90) מפני הספק, שמא ילדה זכר. (91) וספק דם טוהר,

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ה' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לביית-דין הגדול. (9) סנהדרין פו, א. (10) כלומר, שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות היוצאות מביית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו, חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל' ממרים ה"א). (11) כשבית-דין הגדול היה קיים. (12) מדם נדה ודם זיבה. (13) כלומר, בדייקנות ובקביעות. (14) כל מחזור של שמונה-עשר יום.

ב. וְטָרַח גְּדוֹל יֵשׁ בְּמִנְיַן הַיָּמִים, וּפְעָמִים רַבּוֹת יָבוֹאוּ לְיַד סֶפֶק, שֶׁאִפְלוּ רָאֵתָה הַבַּת דָּם בְּיוֹם הַלֵּדָה - מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם מִתְחִילִין לְמָנוֹת לָהּ יָמֵי נִדָּה וַיָּמֵי זִיבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁵. וּלְפִיכָךְ לֹא תִטָּמֵא הַבַּת בְּזִיבָה אֲלֵא בַּת עֲשָׂרָה יָמִים. שֶׁאִם רָאֵתָה בְּיוֹם שְׁנוֹלָה¹⁶ - הָרִי זֶה נִדָּה שְׂבָעַת יָמִים; וְשִׁלַּשֶׁת יָמִים סָמוּךְ לְנִדְתָּהּ - הָרִי עֲשָׂרָה יָמִים. הִנֵּה לְמַדָּה, שֶׁמִּתְחַלֵּת רָאִיָּה מִתְחַלֵּת לְמָנוֹת יָמֵי נִדָּה וַיָּמֵי זִיבָה כֹּל יָמֶיהָ¹⁷, וְאִפְלוּ רָאֵתָה וְהִיא קֻטְּנָה.

(15) למעלה פ"ד ה"ד. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שתולד. וגירסה זו היא הנכונה. (17) אחרי שבעת ימי נדה, אחד עשר ימי זיבה, כמבורק למעלה פרק ו הלכה ו.

ג. וּבִימֵי¹⁸ חֻכְמֵי הַגְּמָרָא¹⁹ נִסְתַּפֵּק הַדָּבָר הַרְבֵּה בְּרֵאֵתֵי²⁰ הַדָּמִים וְנִתְקַלְקְלוּ הַוִּסְתוֹת²¹, לְפִי שְׁלֹא הִיָּה כֹחַ בְּכָל הַנָּשִׁים לְמָנוֹת יָמֵי נִדָּה וַיָּמֵי זִיבָה. לְפִיכָךְ הִתְחַמְּרוּ חֻכְמֵי²² בְּדָבָר זֶה, וְגִזְרוּ: שֶׁיְהִי כֹל יָמֵי הָאִשָּׁה כִּימֵי זִיבָתָה, וְהִיָּה כֹל דָּם שֶׁתִּרְאֶה סֶפֶק דָּם זִיבוֹת.

(18) נדה כ: (19) בדפוס רומי ובכת"י תימן: התלמוד. (20) במראות הדמים. (21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות נדה) "וכיון דאימעות (נתמעטו) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי . . ולא הוו כלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין דם טמא לדם טהור . . וחזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי (שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוסתות) . . חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב (והצריכו לישב) שבעה נקיים על כל דם". (22) נדה סו, א.

ד. וְעוֹד הִתְחַמְּרוּ²³ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל עֲצָמָן חֲמָרָא יִתְרָה עַל זֶה, וְנִהְגוּ כָּלָם בְּכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ יִשְׂרָאֵל: שֶׁכָּל בַּת יִשְׂרָאֵל שְׂרֹוָה דָּם, אִפְלוּ לֹא רָאֵתָה אֲלֵא טֵפָה בַּחֲרָדִל בְּלִבָּד וּפְסָק הָדָם - סוּפְרַת לָהּ שְׂבָעָה יָמִים נְקִיִּים. וְאִפְלוּ רָאֵתָה בַּעַת נִדְתָּה, בֵּין שֶׁרָאֵתָה יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם אוֹ הַשְּׁבָעָה כֻּלָּן אוֹ יֵתֵר - מְשִׁיפְסָק הָדָם סוּפְרַת שְׂבָעַת יָמִים נְקִיִּים כְּזִבָּה גְּדוֹלָה²⁴. וְטוֹבֵלֶת בְּלִיל²⁵ שְׂמִינִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא

פעמים יח הם שבעים ושנים ימים, ולאחריהם שבעה ימי נדה הרי שבעים ותשעה, ואחריהם מתחילה תקופת הזיבה) והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה]. (99) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמא ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבעת ימים. (102) שמא לא ילדה כלל. (103) לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום. (104) שבתוך השבעה היא טמאה ודאי, או כיולדת או כנדה. (105) לפי חשבון המחזור. (106) למעלה הלכה כט, שמא אין כאן לידה כלל אלא נידות. ואם כן יום פ"א הוא בימי זיבה, והרי היא שומרת יום כנגד יום וטמאה רק יום אחד. (107) שלש פעמים. (108) אם תראה בתוך שבעה ימים אחרי הוסת. (109) כשתראה אחרי שבעה ימי הנדה, עד שמונה-עשר. (110) בכת"י תימן: תהיה. (111) היא טמאה ודאית, או משום יולדת או משום נדה. (112) למעלה הלכה כ.

פרק אחד עשר

(1) יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול; שגזרו שכל דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טהור אחר ספירה וטבילה; ודין דם בתולים ודם חימוד; ואם היה בה מכה היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד אם (צריך) [צריכה] שבעה נקיים מלבד הראשון] (נים); אם האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהנדה עושה לבעלה.

א. כֹּל שֶׁאֲמָרְנוּ² בְּנִדָּה וְזִיבָה וְיוֹלְדָת - הוּא דִין תוֹרָה³. וּכְמִשְׁפָּטִים אֵלוֹ הָיוּ עוֹשִׂין בְּשִׁהְיוּ בֵּית דִין הַגְּדוֹל מְצִיִּין, וְהָיוּ שָׁם⁴ חֻכְמֵי גְּדוֹלִים שֶׁמִּפְּרִיִּם הַדָּמִים, וְאִם נוֹלַד לָהֶם⁵ סֶפֶק בְּרֵאִיוֹת⁶ אוֹ בִּימֵי נִדָּה וְזִיבָה⁷ - יַעֲלוּ⁸ לְבֵית דִין וְיִשְׁאַלוּ. כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחָה תוֹרָה עֲלֵיהֶן¹⁰, שֶׁנֶּאֱמָר: כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לָדָם בֵּין דִין לְדִין - בֵּין דָּם נִדָּה לָדָם זִיבָה. וּבְאוֹתָן הַיָּמִים¹¹ הָיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל נִזְהָרוֹת מִדָּבָר זֶה¹², וּמְשִׁמְרוֹת וְסִתּוּמֵיהֶן¹³, וְסוּפְרוֹת תָּמִיד יָמֵי הַנִּדָּה וַיָּמֵי הַזִּיבָה¹⁴.

(2) בפרקים הקודמים. (3) כלומר, דין התורה המקורי, קודם שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג"ו). (4) כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר אחד, יאמרו שיש שם . . . רומזים במלה שם אל המציאות, ואין זה נמצא בלשון עברי . . . נמשך (רבינו) אחר דברי החכמים בלשון הערבי (ר' שמואל אבן תיבון בפתיחתו 'למורה נבוכים'). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א, וב'כסף משנה' שם. (5) לחכמים. (6) במראות הדמים. (7) כלומר, בדיני נדה וזבה. (8) החכמים מעלים את הספק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ה' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו עליהם חומרת הגאונים.

ח. וכן⁴¹ דין דם בתולים בזמן הזה: שאפילו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות⁴² ולא ראתה דם מימיה - בועל בעילת מצוה ופורש. וכל זמן שתראה הדם מחמת הפכה⁴³ - הרי היא טמאה. ואחר שפיסק הדם - סופרת שבעת ימים נקיים.

41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה הי"ח). 42) שמדינת דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית אביה - מותרת לבעלה עד שתחלו המכה (למעלה פ"ה הי"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו הדם שותת (שם, הי"ט). 43) של השרת הבתולים.

ט. ויתר⁴⁴ על זה: כל בת שתבעיה להנשא ורצתה - שוה⁴⁵ שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תהיה מתרת להבעל⁴⁶; שמא מחמודה לאיש ראתה דם טפה אחת ולא הרגיש בה. בין שהיתה האשה גדולה בין שהיתה קטנה⁴⁷ - צריכה לישב שבעה נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תטבל ותבעל.

44) עוד יותר החמירו. 45) נדה טו, א. 46) אחר טבילה, כמבואר בסוף ההלכה. 47) שם.

י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות ישראל מימי חכמי הגמרא⁴⁸, ואין לסור ממנה לעולם. לפיכך⁴⁹, כל אשה שרצתה כשתבעיה להנשא - לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת לתלמיד חכם - מתרת להנשא⁵¹ מיד, ותספור⁵² מאחר שנשאתה ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב⁵³ לה⁵⁴ עד שתטבל.

48) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: תלמוד. 49) כלומר, מפני שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. 50) מאיוז ארץ שהיא. 51) יבמות לו, ב. 52) שבעה נקיים. 53) כוונת רבינו, שיוזהר אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה השגת הראב"ד. 54) אליה.

יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו⁵⁵, ואין בדבר חדוש⁵⁶ ולא מנהג. אלא כל פתם שאמרנו שהיא טהורה - הרי היא טהורה; וכל פתם שאמרנו טמאה: (אם⁵⁷ אין בפתם שעור כדי לחוש לזיבות) - סופרת שבעת ימים⁵⁸ מיום שנמצא בו הפתם⁵⁹; ואם היה שעור הפתם כדי לחוש לזיבות⁶⁰ - סופרת שבעת ימים⁶¹ מאחר⁶² יום שנמצא בו הפתם. שאין הראיה דם בראיה פתם⁶³.

55) למעלה פ"ט. 56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים, וגם לא על ידי 'קבלה' שבנות ישראל קיבלו עליהן

1 ספק זבה²⁶, או ביום שמיני, אם היה שם דחק, כמו שאמרנו²⁷, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

23) שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מגין אחד, ולא תשתנה מנהגן בין ראה אחת לשלשה ימים, הרי שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד ששה נקיים, וראתה בשביעי טפה כחרדל, ודאי צריכה לישב עליהן (שוב) שבעה נקיים, שהרי סתרה כל המנין. ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראה לסתירת הספירה ויבוא הדבר לכלל טעות" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). 24) שמן התורה היא צריכה לספור שבעה נקיים. 25) שם טז, ב. 26) וזבה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי, כמבואר למעלה פ"ו הי"א, אלא שחכמים אסרו לטבול ביום השביעי "שמה תשמש בו ביום, ותראה מיד לאחר תשמיש, ונמצאת סותרת כל מה שלפניה, וטבילתה פסולה" (רש"י שם). 27) למעלה פ"ד ה"ח.

3 ה. וכן כל היולדת בזמן הזה - הרי היא פולדת בזוב²⁸, וצריכה שבעת ימים נקיים, כמו שבארנו²⁹. ומנהג פשוט³⁰ בשנער³¹ ובארץ הצבי³² ובספרד ובמצרים³³: שאם ראתה דם בתוך ימי מלאת³⁴, אף על פי שראתה אחר שספרה שבעת ימים נקיים וטבלה - הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר שפיסק הדם. ואין נותנין לה ימי טהר כלל; אלא כל דם שתראה האשה, בין דם קשי בין דם טהר - הפל טמא, וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שפיסק הדם.

28) שאנו חוששין שמה ראתה טיפת דם בפתיחת הרחם ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר כך היא יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבור-המתחיל קמ"ל דאפשר). 29) למעלה פ"ז ה"ה. 30) כלומר, שנתפשט. 31) בבב. 32) ארץ ישראל. 33) מרוקו וכל צפון אפריקה. 34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה - נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה" (ויקרא יב, ו).

13 ו. ודין זה³⁵ בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו³⁶ שלא יהיה שם דם טהר כלל. שזה שהחמירו על עצמן בימי חכמי הגמרא³⁷ - אינו אלא בראיה דם שהוא טמא, שיושבת עליו שבעה נקיים; אבל דם שתראה בימי טהר אחר ספירה וטבילה - אין לחוש לו, שאין ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו³⁸.

35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה וצריכה שבעה נקיים. 36) בכתי" תימן: שגזרו. 37) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: תלמוד. 38) למעלה פ"ז הי"ז.

19 ז. ושמענו, שבצרפת בועלים על דם טהר בדין הגמרא³⁹ עד היום⁴⁰, אחר ספירה וטבילה מטמאת יולדת בזוב. ודבר זה תלוי במנהג.

הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכוּפֵּן כְּדִי לְהוֹצִיא
מִלִּבָּן, וְלִהְיוֹתִין לְדִבְרֵי חֻכָּמִים שֶׁתִּסְפֹּר שְׂבָעָה יָמִים
נְקִיִּים בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(71) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: מינות. (72) שנוהגים מנהג זה.

טז. אֵין הָאִשָּׁה עוֹלָה מִטְּמֵאָתָה⁷³ וְיוֹצֵא מִיָּד עֲרֹה
עַד שֶׁתִּטְבֹּל בְּמֵי מְקוֹה פָּשׁוּר, וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ
בֵּין בִּשְׂרָה וּבֵין הַיָּמִים. וּבַהֲלֹכוֹת מְקוֹאוֹת יִתְבָּאֵר
הַמְּקוֹה הַפָּשׁוּר וְהַפָּסוּל, וְדָרְךְ הַטְּבִילָה, וּמִשְׁפָּטֵי
הַחֲצִיצָה. אָבֵל אִם רָחֲצָה בְּמִרְחֵץ, אֶפְלוּ נִפְלוּ עָלֶיהָ
כָּל מֵימוֹת שֶׁבְּעוֹלָם - הָרִי הִיא אַחֵר הָרָחִיצָה כְּמוֹת
שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם הָרָחִיצָה בְּכֶרֶת. שְׂאִין לָךְ דָּבָר שֶׁמַּעֲלָה
מִטְּמֵאָה לְטַהֲרָה אֶלָּא טְבִילָה בְּמֵי מְקוֹה אוֹ בְּמַעֲיָן
אוֹ בְּיָמִים שֶׁהֵם כְּמַעֲיָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּהֲלֹכוֹת
מְקוֹאוֹת.

(73) כמבואר למעלה פ"ד ה"ג.

יז. כָּל שְׂבָעַת יָמִים נְקִיִּים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה, אֵף עַל פִּי
שֶׁהֵן סֶפֶק, אִם טְבִילָה בָּהֶן - פְּאֵלוּ לֹא טְבִילָה⁷⁴. וְאִם
טְבִילָה בְּשִׁבְעֵי, אֵף עַל פִּי שֶׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹת בֶּן
לְכַתְּחִלָּה שֶׁמָּא יָבוֹא לְכַעַל בְּשִׁבְעֵי אַחֵר הַטְּבִילָה,
הוֹאִיל וְטְבִילָה בְּזִמְנָהּ אֶפְלוּ הִיָּתָה זָכָה וְדֹאֵית - הָרִי
זו עֲלֵתָה לָהּ טְבִילָה⁷⁵.

(74) שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין טבילתן טבילה. (75) שאם היא זבה - הרי טבלה כדון, שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה, הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה טבילתה.

יח. וְאִסּוּר לְאָדָם שִׁדְבֵּק בְּאִשְׁתּוֹ בְּשִׁבְעַת יָמִים
נְקִיִּים אֵלוּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּכִסּוּתָהּ⁷⁶ וְהוּא
בְּכִסּוּתוֹ, וְלֹא יִקְרַב לָהּ⁷⁷ וְלֹא יִגַּע בָּהּ אֶפְלוּ בְּאֶצְבַּע
קִטְנָה⁷⁸, וְלֹא יֵאָכֵל עִמָּה בְּקַעֲרָה אַחַת⁷⁹. כָּלָלוּ שָׁל
דָּבָר: יִנְהַג עִמָּה בְּיָמֵי סְפִירָה כְּמוֹ שֶׁיִּנְהַג בְּיָמֵי נִדָּה;
שֶׁעֲדִין הִיא בְּכֶרֶת עַד שֶׁתִּטְבֹּל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸⁰.

(76) שבת יג, ב. (77) כלומר, לא יתקרב אליה. (78) שם. (79) שם. ראה השגת הראב"ד. (80) למעלה ה"ט.

יט. כָּל מְלֵאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ - נִדָּה
עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ, חוּץ מִהֲרַחֲצָת פָּנָיו וְיָדָיו וְרַגְלָיו⁸¹,
וּמִזִּיגַת הַכּוֹס⁸², וְהַצָּעֶת הַמִּטָּה בְּפָנָיו. גִּזְרָה שֶׁמָּא
יָבוֹא לְדַבֵּר עֲבָרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֹאכֵל עִמּוֹ בְּקַעֲרָה
אַחַת, וְלֹא יִגַּע בְּבִשְׂרָהּ, מִפְּנֵי הָרַגֵּל עֲבָרָה. וְכֵן
בְּשִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ שְׁלֹשׁ מְלֵאכּוֹת
אֵלוּ. וּמִתְרִי⁸³ לְאִשָּׁה לְהַתְקַשֵּׁט בְּיָמֵי נִדָּתָה, כְּדִי שֶׁלֹּא
תִתְגַּבֵּה עַל בַּעֲלָהּ.

(כמבואר למעלה הלכה ג"ה). (57) המוקף בסוגריים, לא נמצא בדפוס רומי ובכת"י תימן. (58) ורק ששה מהם צריכים להיות נקיים. (59) נדה סו, א: "ראתה יום אחד, תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כתם נשארה תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכתם נחשב בכלל השבועה ימים. ראה השגת הראב"ד. (60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין, ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט ה"ב. (61) נקיים כדון זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה דם אפילו טיפה כחרדל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת שבעה נקיים, אבל הרואה כתם אינה צריכה רק ששה נקיים, כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא היתה הקבלה.

יב. וְכֵן כָּל מֶה שֶׁאֲמָרְנוּ בַּיּוֹלָדֶת שֶׁאִמּוֹ טְהוֹרָה -
הָרִי הִיא טְהוֹרָה בְּזִמְנָן הַזֶּה⁶⁴. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁרָאָתָה
לִבָּן אוֹ דָם יָרֵק⁶⁵ אוֹ שֶׁהִשְׁלִיכָה חֲתִיכָה אֲדָמָה⁶⁶
שְׂאִין עִמָּה דָם⁶⁷ - הָרִי הִיא טְהוֹרָה אֵף בְּזִמְנָן הַזֶּה;
שֶׁלֹּא הִחְמִירוּ אֶלָּא בְּרֹאָה דָם טָמֵא, וְאִין זֶה דָם
טָמֵא⁶⁸.

(64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים. (65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה). (66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה ה"ג). (67) שדעת רבינו, שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם. ראה בהשגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. (68) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ואין זו רואה דם טמא.

יג. וְכֵן אִם הִיָּתָה בָּהּ מִכָּה וְהִיָּה הָדָם שׁוֹתֵת מִמֶּנָּה,
אוֹ שֶׁבָּא הָדָם עִם מֵימֵי רַגְלִים - הָרִי זֶה טְהוֹרָה.
וְלֹא נִתְחַדֵּשׁ דָּבָר⁶⁹, אֶלָּא סְפִירַת שְׂבָעַת יָמִים נְקִיִּים
לְכָל רוֹאָה דָם טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ, וְשִׁיָּהּיו כָּל
מְרָאָה דְּיָמִים טָמֵאִים.

(69) שום חומרא אחרת.

יד. זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצֵת הַמְּקוֹמוֹת, שֶׁהִנֵּדָה יוֹשֶׁבֶת
שְׂבָעַת יָמִים בְּנִדְתָּהּ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָתָה דָם אֶלָּא
יוֹם אֶחָד, וְאַחֵר הַשְּׂבָעָה תִּשָּׁב שְׂבָעַת יָמִים נְקִיִּים -
אִין זֶה מְנַהֵג, אֶלָּא טְעוּת הוּא מִמֵּי שֶׁהוֹרָה לָהֶם כֶּךָ,
וְאִין רְאוּי לַפְּנוֹת לְדָבָר זֶה כָּלָל. אֶלָּא אִם רָאָתָה יוֹם
אַחֵד - סוֹפְרַת אַחֲרָיו שְׂבָעָה (נְקִיִּים), וְטוֹבֵלָת בְּלִיל
שְׁמִינִי⁷⁰, שֶׁהוּא לֵיל שְׁנֵי שְׁלֹאֲחֵר נִדְתָּה, וּמִתְרַת
לְבַעֲלָהּ.

(70) כדון נדה.

טו. וְכֵן זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצֵת מְקוֹמוֹת, וְתִמְצָא
תְּשׁוּבוֹת לְמִקְצֵת הַגְּאוּנוֹם, שִׁיּוֹלָדֶת זָכָר לֹא תַשְׁמֹשׁ
מִטְּהָה עַד סוֹף אַרְבָּעִים, וְיוֹלָדֶת נִקְבָּה אַחֵר שְׁמוֹנִים,
וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָתָה דָם אֶלָּא בְּתוֹךְ הַשְּׂבָעָה -
אִין זֶה מְנַהֵג, אֶלָּא טְעוּת הוּא בְּאוֹתָן הַתְּשׁוּבוֹת,
וְדָרְךְ אֶפִּיקוּרוֹסוֹת⁷¹ בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת⁷², וּמִן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ו' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (9) "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב משום נשג"ז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמייחד לה". כלומר, שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. (10) "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדתה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסבה לגוייה ועבר על לא תתחתן". (11) אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה.

ג. במה דברים אמורים? פשהה הבועל ישאאל; 16
אכל כהן הבא על הפותית - לוקה מן התורה משום 17
זונה. ואחד זונה פותית ואחד זונה ישאאלית. 18
ובבעלה 12 בלבד לוקה, שהרי אינה פת קדושתין. 19

(12) בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישאל.

ד. כל הבועל פותית, בין דרך חתנות בין דרך זנות, 20
אם בעלה בפרהסיא 13, והוא שייבעל לעיני עשרה 21
מישראל או יתר, אם פגעו בו קנאין והרגוהו - הרי 22
אלו משפחין וזריזין. ודבר זה הלכה למשה מסיני 23
הוא. ראיה לדבר זה: מעשה פינחס בזמרי. 24

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שייבעל לעיני עשרה מישראל או יתר".

ולכאורה קשה א: המילים "או יתר" מיותרות. ב: המשך ההלכה "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר - מעשה פנחס בזמרי", הרי גדרה של הלכה למשה מסיני הוא שאין לה רמז בכתוב, והלא כאן נכתב הדבר בפרשה שלמה. ג: לשם מה צריך הלכה למשה מסיני, והלא מעשה רב הוא - מעשה פנחס.

והביאור בזה: ההלכה למשה מסיני היא על הבועל בפני עשרה מישראל, ועל זה אין מעשה רב, כי בפנחס היו יותר מעשרה, ולכן כתב הרמב"ם "עשרה או יתר" כי על עשרה צריך הלל"מ, ועל יתר מעשרה יש מעשה רב. ועוד, שמה שמזכיר "ראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי" הוא גם ביאור להלכה שאח"כ "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה בזמרי".

(על"פ לקו"ש ח"א עמוד 254)

(13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

ה. ואין הקנאי רשאי לפגע בהן אלא בשעת מעשה, 25
בזמרי; שנאמר: ואת האשה אל קבתה. אבל אם 26
פרש 14 - אין הורגין אותו 15; ואם הרגו - נהרג 27
עליו 16. ואם בא הקנאי לטל רשות מבית דין להרגו 28
- אין מורין לו 17, ואף על פי שהוא בשעת מעשה. 29

(81) אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצתת מים (מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). (82) של יין, אבל של מים מותר (מגיד-משנה). (83) שבת סד, ב.

יום שני ו' מרחשון ה'תש"פ

פרק שנים עשר

(1) יבאר הבא על הגויה דרך אישות או זנות; הבא על הגויה שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבועל שהרג את הקנאי; וגדול עוון בועל גויה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשיתגיירו.

א. ישאאל שבעל עובדת כוכבים ומזלות? משא 1
האמות דרך אישות, או ישאאלית שבעלה לעובד 2
כוכבים ומזלות דרך אישות - הרי אלו לוקין 3
התורה; שנאמר: לא תתחתן עם, בתך לא תתן לבנו 4
ובתו לא תקח לבנה. אחד שבעה עממין ואחד כל 5
אמות באסור זה. וכן מפרש על ידי עזרא: ואשר 6
לא נתן בנתינו לעמי הארץ, ואת בנותיהם לא נקח 7
לבנינו. 8

(2) בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישאל ופרק זה עוסק באומות האחרות. (3) כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס אני". [דעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגיירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגיירו הם כישאל לכל דבר]. (4) אם התרו בהם. (5) רבינו מפרש פסוק זה בגיותן ולא בגירותן ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנה". שזה כביאור ל"לא תתחתן עם". (6) עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". (7) למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ד' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

ב. ולא אסרה תורה אלא דרך חתנות; אבל הבא על 9
הפותית דרך זנות - מפין אותו מבת מרדות 10
סופרים. גירה שמה יבא להתחתן. ואם יחדה לו 11
בנות 2 - חייב עליה משום נדה 10, ומשום שפחה, 12
ומשום פותית, ומשום זונה 11. ואם לא יחדה לו, 13
אלא נקראת מקרה - אינו חייב אלא משום פותית. 14
וכל חייבין אלו מדבריהן. 15

(8) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה

עשר כוחות הנפש, כי ההולדה נמשכת מעצם הנפש. ונמצא שעל-ידי ביאה אסורה לוקחים את עצם הנפש למקום הקליפה ר"ל.

חמור מזה הוא החטא של "בועל ארמית" ש"יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו" כי בו מוציא האדם את עצם נפשו מחוץ לכלל ישראל, כי בן שנולד מהערה ואפילו ממזר חייב בכל המצוות, אבל "הבן מן הכותית אינו בנו" אינו יהודי ויוצא מחוץ לגבולות עם ישראל.

(על-פי לקו"ש חלק ח' עמוד 154)

(26) לעם ישראל כולו.

ח. וְדָבָר זֶה גֹּרֵם לְהִדְבֵּק בְּעוֹבְדֵי פֹכְכִים וּמִזְלוֹת, שֶׁהִבְדִּילָנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, וְלָשׁוּב מֵאַחֲרֵי יְיָ וְלִמְעַל בּוֹ.

ט. עוֹבֵד פֹּכְכִים וּמִזְלוֹת הֵבֵא עַל פֶּת יִשְׂרָאֵל: אִם אִשֶּׁת אִישׁ הִיא - נִהְרָג עָלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָהּ הִיא - אֵינוֹ נִהְרָג.

י. אָבֵל יִשְׂרָאֵל הֵבֵא עַל הַפּוֹתִית, בֵּין קִטְנָהּ בֵּין שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁷ בֵּין גְּדוּלָּהּ, בֵּין פְּנוּיָהּ בֵּין אִשֶּׁת אִישׁ, וְאֶפְלוּ הִיא קָטָן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁸, בֵּין שָׁבָא עַל הַפּוֹתִית בְּדוֹן²⁹ - הִרִי זֹו נִהְרָגָת³⁰, מִפְּנֵי שָׁבָא לְיִשְׂרָאֵל תִּקְלָה עַל יְדֶיהָ, בַּבְּהֵמָה. וְדָבָר זֶה מִפְּרֹשׁ בַּתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בָּלָעִם, וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁפַּח זָכָר הִרְגָּה.

(27) שהיא ראוייה לביאה. (28) שביאתו ביאה. (29) דבשווג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה בשגגה... אין הבהמה נסקלת". (30) והוא - הבועל - נהרג על ידי קנאים שפוגעין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת.

יא. הַעֲבָדִים שֶׁהִטְבִּילוּ אוֹתָם לְשֵׁם עֲבֹדוֹת, וְקָבְלוּ עָלֵיהֶם מִצּוֹת שֶׁהַעֲבָדִים חַיִּבִּים בָּהֶם³¹ - יִצְאוּ מִכָּלל הָעוֹבְדֵי פֹכְכִים וּמִזְלוֹת, וְלִכְלֹל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ. לְפִיכֶךָ הַשְּׁפָחָה³² אֲסוּרָה³³ לְבֶן חוֹרִין, אֶחָד שֶׁפָּחְתָּ וְאֶחָד שֶׁפָּחְתָּ חֲבֵר³⁴. וְהֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת מִדְּבָרִי סוֹפְרִים. שֶׁהִרִי מִפְּרֹשׁ בַּתוֹרָה שֶׁהָאָדָם נוֹתֵן שְׁפָחָה בְּעֹנֵינִי לְעַבְדּוֹ הָעֲבָרִי וְהִיא מִתֵּרֶת לוֹ³⁵, שֶׁנֶּאֱמָר: אִם אֲדָנִיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה.

(31) היינו המצוות שהאשה חייבת. (32) כנענית. (33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין". (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה, איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה.

יב. וְלֹא גָזְרוּ חֻקִּים בְּדָבָר זֶה³⁶. וְלֹא חִיבָה תוֹרָה מְלָקוֹת בְּשִׁפְחָה, אֲלֵא אִם בֶּן הִיְתָה נִהְרָפֶת לְאִישׁ³⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

1 וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִם בָּא הַקָּנָאִי לְהִרְגֵּךְ אֶת הַבּוֹעֵל, וְנִשְׁמָט¹⁸ הַבּוֹעֵל וְהִרְגֵּךְ הַקָּנָאִי כְּדִי לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִיָּדוֹ
2 - אֵין הַבּוֹעֵל נִהְרָג עָלָיו¹⁹. וְהֵבֵא עַל פֶּת גֵּר תוֹשֵׁב²⁰
3 - אֵין הַקָּנָאִין פּוֹגְעִים בּוֹ; אָבֵל מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת²¹.

(14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצח. (17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג) הוה להו שלוחין" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על פי שלא פירש. (19) "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס רודף הווה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרין] אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס], וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". (20) "איזהו גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל". ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין אותו מכת מרדות.

6 ו. לֹא פָּגַעוּ בּוֹ קָנָאִים²², וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין²³ -
7 הִרִי עֲנֹשׁוּ מִפְּרֹשׁ בְּדָבָרֵי קְבָלָה²⁴ שֶׁהוּא בְּכֵרֶת.
8 שֶׁנֶּאֱמָר: כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יְיָ אֲשֶׁר אָהֵב וּבָעַל בַּת
9 אֵל נָכָר, וְכֵרֶת יְיָ לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה עֵר וְעוֹנָה. אִם
10 יִשְׂרָאֵל הוּא - לֹא יִהְיֶה לוֹ עֵר²⁵ בְּחֻקִּים וְלֹא עוֹנָה
11 בְּתַלְמִידִים; וְאִם פֶּהֶן הוּא - לֹא יִהְיֶה לוֹ מְגִישׁ
12 מִנְחָה לַיְיָ צִבְּאוֹת. הִנֵּה לְמִדָּת, שֶׁהַבּוֹעֵל פּוֹתִית -
13 כְּאֵלוֹ נִתְחַתֵּן לְעֲבֹדַת פֹּכְכִים וּמִזְלוֹת; שֶׁנֶּאֱמָר:
14 וּבָעַל בַּת אֵל נָכָר. וְנִקְרָא מְחַלֵּל קֹדֶשׁ ה'.

(22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".

15 ז. עוֹן זֶה, אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, אֵל
16 יְהִי קָל בְּעֵינֶיךָ; אֲלֵא יֵשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד²⁶ שְׁאִין בָּכָל
17 הָעֲרִיּוֹת כְּמוֹתוֹ. שֶׁהֵבֵן מִן הָעֵרָה - בְּנוֹ הוּא לְכָל
18 דָּבָר, וּבִכְלָל יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְמָזֵר;
19 וְהֵבֵן מִן הַפּוֹתִית - אֵינוֹ בְּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: כִּי יִסִּיר אֶת
20 בְּנֶךְ מֵאַחֲרֵי - מִסִּיר אוֹתוֹ מִלְּהִיּוֹת אַחֲרֵי יְיָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עוון זה אף-על-פי שאין בו מיתת בית-דין, אל יהי קל בעיניך אלא שיש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו".

חומרתו של חטא ביאות אסורות הוא שביאה היא עניין ש"תופס" את כל האדם, ונלקח מהנפש שהיא למעלה מהכוחות הגלויים, שלכן אפשר להוליד בן שיש בו את כל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ו' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 36) בעבד עברי. 37) חצייה שפחה וחצייה בת חורין המקודשת לעבד עברי.
- 1 יג. אל יהי עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות
2 מן התורה, שגם זה גורם לכן לסור מאחרי יי.
3 שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו מישראל, ונמצא
4 גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיותם עבדים. הרי
5 אנקלוס³⁸ המתרגם כלל בעילת עבד ושפחה בכלל
6 לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה.
- 38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלא
"לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה" כולל בעילת עבד ושפחה
- ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על
אונקלוס - בזה - שמבאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד
ושפחה, כהוכחה שישאל המוליד עבד או שפחה "גורם
לזרע הקדש להתחלל".
- 7 יד. הבא על שפחה ואפלו בפרהסיא ובשעת עברה
8 - אין הקנאין פוגעין בו³⁹. וכן אם לקח שפחה דרך
9 חתנות - אינו לוקה מן התורה. שמעת שטבלה
10 וקבלה מצות יצתה מקלל העובדי פוכבים ומזלות.
- 39) שלא נאמרה ההלכה אלא בכוכל ארמית (גוייה) וזו
יצאה מכלל הגויים.
- 11 טו. נתערב ולד ישראלי בולד שפחה - הרי שניהן
12 ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין⁴⁰ בעל
13 השפחה ומשחרר את שניהם. ואם היה הבן שהוא
14 בן האדון⁴¹ של עבד - פשיגדלו⁴² ושחררו זה את
15 זה, ויהיו מתרין לבא בקהל.
- 40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם יכולים לישא לא
שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין.
41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן
השפחה, ונמצא שאחד משני הוולדות הוא האדון של השני.
42) אבל בהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן אינו
יכול לשחרר.
- 16 טז. היו התערבות פנות - הרי שתיהן ספק
17 שפחות⁴³, והבא על כל אחת מהן - הולד ספק עבד.
18 וכן אם נתערב ולד עובדת פוכבים ומזלות בולד
19 ישראלי⁴⁴ - מטבילים את שניהן⁴⁵ לשם גרות, וכל
20 אחת מהן ספק גיורת⁴⁶.
- 43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתיהן, שהאשה
אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה
וחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. 44) והן
בנות. 45) שני הוולדות. 46) ואסורה לכהן.
- 21 יז. כל העובדי פוכבים פלם פשיגדו ויקבלו
22 עליהן כל המצות שבתורה, והעבדים פשיגדו ויחזרו⁴⁷
23 - הרי הן מישראל לכל דבר; שנאמר: הקהל חקה
24 אחת יהיה לכם. ומתירין להפגס בקהל יי מיד.
25 והוא⁴⁸ שישא הגר או המשחרר בת ישראל, וישא
- הישראלי גיורת ומשחררת. חוץ מארבעה עממין
בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדום; שהאמות
האלו, פשיגדו אחד מהן - הרי הוא מישראל לכל
דבר, אלא⁴⁹ לענין ביאה בקהל.
- 47) עבד לא צריך לקבל המצוות כשיתחרר, "שכבר
הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". 48) היינו. 49) חוץ.
- 30 יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם.
31 זכרים ולא נקבות. שנאמר: לא יבא עמוני ומואבי
32 בקהל יי וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני
33 הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא בת
34 ישראל, אפלו בן בנו, עד סוף העולם; אבל עמונית
35 ומואבית מתרת מיד בפשאר האמות.
- 50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא
עמונית, מואבי ולא מואבית".
- 36 יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור
37 ראשון ודור שני - אסורין לבא בישראל, ודור
38 שלישי - מתר; שנאמר: בנים אשר יולדו להם
39 וגומר.
- 40 כ. מצרית מעברת שנתגיירה - בנה שני. מצרי שני
41 שנשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא
42 מצרית שניה - הולד שני. שנאמר: בנים אשר יולדו
43 להם - הכתוב תלאן בלדה⁵¹.
- 51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק
במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין
במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב
תלאן בלדה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל
שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל.
- 44 כא. גר עמוני שנשא מצרית - הולד עמוני⁵². גר
45 מצרי שנשא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הפלל:
46 באמות - הלף אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלף אחר
47 הפחות.
- 52) ואם הולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור
עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור
שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. 53) ואסור עד דור
שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. 54) אם גוי עמוני בא
על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגייר
אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית
והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגייר מותר לבוא בקהל.
- 48 כב. מי שנתגייר משבעה עממין - אינן אסורין מן
49 התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן
50 אלא הגבעונים, והיושע גזר עליהם שיהיו אסורים
51 לבא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר
52 אותם אלא בזמן שיש מקדש; שנאמר: וחטבי עצים
53 ושאבי מים לבית אלהי - תלה הרחקתם במקדש.

הזה, ואעפ"כ הטעם שגר אסור באכילת קדשים בזמן הבית הוא כיון שלא מקרי עדיין ישראל גמור, ואין עליו דין ישראל ומקרי כמו בן-נח לקדשים, וא"כ מוכח שגם הגירות בזמן הזה אינה בשלימות, וא"כ איך יתכן לומר על כל הגרים שהתגייירו מאז שחרב בית-המקדש שאין עליהם דין ישראל גמור.

ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ביותר ממעלת שאר ישראל המתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים מתייחסים ל"מי שאמר והיה העולם". ועל-פי האמור לעיל שבזמן הזה הרי הם (לעניין מסויים) כבן נח, כיצד כותב הרמב"ם שמעלתו גדולה ממעלת שאר ישראל, ופשיטא שהרמב"ם לא יכתוב ח"ו דבר שאינו מכוון ל"תורת אמת", רק בכדי לעודד את ר' עובדיה הגר.

והביאור בזה: הגם שבשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, יש הבדל בין מילה וטבילה לבין קרבן, שמילה וטבילה הם עניינים חיוביים הפועלים את הכניסה בברית, אבל קרבן הוא הסרת המניעה והמעכב את הכניסה, על-דרך שעל-מנת להכנס לבית, צריך גם להסיר את הדבר המעכב את הכניסה בבחינת "ארי" הוא דרביע עלי", וממילא בזמן הזה כשאין קרבן הרי שעל-פי תורה אין הדבר מעכב, ועל ידי מילה וטבילה נעשה גר גמור (ובלשון הרוגוצובי לא מחסר כלל). ולכן נקט הרמב"ם הלשון "שקרבנו עייכו להיות גר גמור" ולא בלשון של חיוב - "עושה אותו גר גמור" או "מגייירו" וכיוצא בזה.

(על-פי י"ן מלכות ספר קדושה סימן א)

(2 כריתות ט, א. 3) "בברית המקום וליבדל משאר אומות" (תוספות' שם).

22 ב. מילה⁴ היתה במצרים, שנאמר: וְכָל עָרֶל לֹא
23 יֵאָכֵל בּוֹ.⁵ מִלֵּא אוֹתָם מִשָּׁה רַבְּנִי. שְׁכֵלָם⁷ בְּטָלוּ בְרִית
24 מִלֵּא בְּמִצְרַיִם, חוּץ מִשְׁכַּט לְוִי.⁸ וְעַל זֶה נֶאֱמַר:
25 וּבְרִיתָם יִנְצְרוּ.

(4 רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. 5) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (6) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו. (7) 'שמות רבה' פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבטו של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) 'וללוי אמר תומיך ואוריך', למה? 'כי שמרו אמתך ובריתך ינצורו' - במצרים. והיה הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם." (8) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמשוה רבינו לבדו מל אותם, כי איך אפשר שמהל יחידי ימול כמליון איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים

1 כג. וְהֵם הִנְקִיאוּם נְתִינִים, לְפִי שְׁנִתָּנָם לַעֲבֹדֶת
2 הַמִּקְדָּשׁ. כֹּא דוֹד וְגִזֵּר עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִכְנָסוּ בְּקֶהֱל
3 לַעֲוֹלָם, וְאֶפְלוּ בְּזִמְנָא שְׁאִין מִקְדָּשׁ. וְכֵן מִפְּרִשׁ
4 בְּעֶזְרָא: וַיִּמְן הַנְּתִינִים שְׁנִתָּן דְּוִיד וְהַשָּׂרִים לַעֲבֹדֶת
5 הַלְוִיִּם. הָא לְמִדָּת, שְׁלֹא תִלָּה אוֹתָם בְּמִקְדָּשׁ.

6 כד. וְלָמָּה גִזֵּר עֲלֵיהֶם הוּא וּבֵית דִּינִי? לְפִי שְׁרָאָה
7 עֲזוּת וְאַכְזָרִיּוּת שְׁהִיתָה בָּהֶם בְּעַת שְׁבִקְשׁוּ שְׁבָעַת בְּנֵי
8 שְׁאוּל בְּחִיר ה' לְתוֹלָתָם, וְהַרְגוּם וְלֹא רָחֲמוּ
9 עֲלֵיהֶם⁵⁵.

(55) "והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".

10 כה. כְּשֶׁעָלָה סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, בִּלְבָל כָּל הָאֻמּוֹת
11 וְעִרְבָם זֶה בָּזָה, וְהִגְלָה אוֹתָם מִמְּקוֹמָם. וְאֵלֹ
12 הַמִּצְרַיִם שְׁבָאֲרֵן מִצְרַיִם עָתָה - אֲנָשִׁים אֲחֵרִים
13 הֵם⁵⁶, וְכֵן הָאֲדוּמִים שְׁבִשְׁדָּה אָדוּם. וְהוֹאִיל וְנִתְעַרְבוּ
14 אַרְבַּע אֻמּוֹת הָאֲסוּרִים בְּכָל אֻמּוֹת הָעוֹלָם שְׁהֵן
15 מִתְרַיִם - הֵתֵר הַפֶּל; שְׁכָל הַפּוֹרֶשׁ מֵהֵן לְהִתְגַּיֵּר -
16 חֲזָקָתוֹ שְׁפָרֵשׁ מִן הָרַב. לְפִיכָךְ, כְּשִׁיתְגַּיֵּר הָגֵר בְּזִמְנָא
17 הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין אֲדוּמִי בֵּין מִצְרִי, בֵּין עַמּוּנִי בֵּין
18 מוֹאָבִי, בֵּין פּוֹשֵׁי בֵּין שְׁאָר הָאֻמּוֹת, אֶחָד הַזִּכְרִים
19 וְאֶחָד הַנִּקְבּוֹת - מִתְרַיִן לְבָא בְּקֶהֱל מִיד.

(56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן".

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבילה; ודין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני; אם מלין ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול העבד בבית דין; וכשישתחרר אם צריך טבילה; וששלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו.

20 א. בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים² נִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְבְרִית³: בְּמִילָה
21 וּטְבִילָה וְקֶרְבֵּן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבתו בו".

וממשיך בהלכה שאח"כ "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה. וכשיבנה בית-המקדש יביא קרבן". ומשמע שנעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, ורק שיש עליו חיוב לכשיבנה בית-המקדש להביא קרבן. ובביאור הדבר כתב הרוגוצובי ש"רק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר, וא"כ בזמן הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".

וצריך להבין, הן אמת שאכילת קדשים אינה שייכת בזמן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ו' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו, (טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). (23) והרי זה דין. (24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פכ"ג מהל' שבת הי"ד) "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום-טוב" (פ"א מהל' יום-טוב הי"ז). ראה ט"ז (י"ד סי' רסח, אות יא). (25) "שאינ מתחילין את הדינין בלילה" (פ"ג מהל' סנהדרין ה"ג). (26) בלילה. (27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי, כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל" (רשב"א מס' יבמות). "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין בלילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

היו לימול, "שמומר לערלות, דינו כגוי" (י"ד סי' רסד, ס"א, ברמ"א).

- 1 ג. וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר:
- 2 וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם.⁹ וקרפן,
- 3 שנאמר: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת.
- 4 על ידי כל ישראל¹⁰ הקריבו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם".

וצריך להבין: הלא הלימוד מפסוק זה היה רק הקס"ד של הגמרא, אבל למסקנה נלמד מזה ש"שאיין הזאה בלא טבילה". ובב"ח (לטויו"ד סי' רסח) פירש שכוונת הגמרא היא רק שאין להוכיח מכתוב זה שהכוונה לטבילה, כי אולי היתה לנקיות, אבל לאחר המסקנא שהיתה טבילה מהטעם שהוזכרה הזאה "ואין הזאה בלא טבילה", מוכח שגם כוונת הכתוב ב"וכבסו שמלותם" הוא לעניין טבילה.

(ענפי לקו"ש חלק ל"ג עמוד 26 הערה 4)

(9) יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך) כיבוס ("בעל קרי . . . דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס בגדיו". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקיבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

- 5 ד. וכן לדורות, כשיצאה העובד כוכבים ומזלות
- 6 להקנס לברית ולהסתופף תחת פנפי השכינה ויקבל
- 7 עליו על תורה¹¹ - צריך¹² מילה וטבילה והרצאת
- 8 קרפן. ואם נקבה¹³ היא¹⁴ - טבילה וקרפן. שנאמר:
- 9 ככם כגור. מה אתם - במילה וטבילה והרצאת קרפן,
- 10 אף הגר לדורות - במילה¹⁵ וטבילה והרצאת קרפן.

(11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות מו, ב. (14) בכתי' תימן: צריכה. (15) מילה קודמת לטבילה.

- 11 ה. ומהו קרפן הגר? עולת בהמה¹⁶, או שתי תורים
- 12 או שני בני יונה¹⁷, ושניהם עולה¹⁸. ובזמן הזה
- 13 שאין שם קרפן - צריך מילה וטבילה, וכשיפנה¹⁹
- 14 בית המקדש יביא קרפן²⁰.

(16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א (20) בכתי' תימן: קרבנו.

- 15 ו. גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר,
- 16 עד שימול ויטבל²¹. וצריך לטבל בפני שלשה²².
- 17 והואיל והדבר צריך בית דין²³ - אין מטבילין אותו
- 18 בשבת ולא ביום טוב²⁴ ולא בלילה²⁵. ואם
- 19 הטבילה²⁶ - הרי זה גר²⁷.

(21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה, משפט כתיב ביה" ("משפט אחד יהיה לכם ולגר" (במדבר

- 20 ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות
- 21 היא לו²⁸. מעברת שנתגירה וטבלה - אין בנה צריך
- 22 טבילה²⁹. טבל³⁰ בינו לבין עצמו ונתגיר³¹ בינו לבין
- 23 עצמו, ואפלו בפני שנים³² - אינו גר. בא ואמר:
- 24 נתגירתי בבית דינו של פלוני והטבילוני - אינו
- 25 נאמן לזבא בקהל עד שביא עדים³³.

(28) כתובות יא, א. וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו. (29) יבמות עח, א. שטבילת האם עולה לו. (30) שם מז, א. (31) כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות, היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים - לא הוי גר . . . דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית דין מהני (מועיל) בדיעבד; דטבילה (בפני שלשה) לחוד - מהני, כמבואר להלן (הי"ז), דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות, כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגיר בפני בית דין, דהיינו קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה הטבילה בבית דין" ('חמדת שלמה, יו"ד סי' כט). (32) ש"שנים שדון, אין דיניהם דין" (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ט). (33) שם. הואיל והוחזק לגוי, כמבואר להלן (ה"ט).

- 26 ח. היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים,
- 27 ואמר: נתגירתי ביני לבין עצמי - נאמן לפסל את
- 28 עצמו³⁴, ואינו נאמן לפסל את הבנים³⁵. וחזר
- 29 וטבל בבית דין³⁶.

(34) שם מז, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתו אסרה על עצמו. (35) מכיון שהוחזקו כשרים. (36) שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בב"ח יו"ד סי' רסח.

- 30 ט. גיורת שראינה נזהגת בדרך ישראל תמיד, כגון
- 31 שתטבל לנדחה³⁷ ותפרש תרומה מעסתה וכיצא
- 32 בזה; וכן גר שנוהג בדרך ישראל, שטובל לקריו
- 33 ועושה כל המצוות - הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף
- 34 על פי שאין שם עדים שמעידין לפני מי שנתגירו.
- 35 ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל - אין
- 36 משאיין אותם עד שביא עדים או עד שייטבלו
- 37 לפנינו; הואיל והחזקו עובדי כוכבים ומזלות.

(37) שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידוהו", "מי לא טבל

עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא עצמו משעבודו של ישראל שקנאו. (50) שם מו, א. (51) שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. (52) שם. "לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת עבדות" (רש"י שם). (53) שהעבד חייב במצוות כאשה.

יב. כְּשִׁישְׁתַּחֲרֵר הָעֶבֶד - צָרִיךְ טְבִילָה אַחֲרָיו⁵⁴ בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה בָּיוֹם, שְׂבָה⁵⁵ תִּגְמַר גְּרוֹתוֹ וְיִהְיֶה כִּישְׁרָאֵל. וְאִין צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת וְלִהְיוֹדִיעוֹ עֲקָרֵי הַדָּת, שְׂפָכֶר הַיּוֹדִיעוֹהוּ כְּשִׁטְבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת.

(54) מדרבנן (מגיד-משנה). (55) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שבה, כלומר בטבילה.

יג. וּבְמִקְוֵה הַפֶּשֶׁר לְטְבִילַת נְדָה - שָׁם⁵⁶ מְטְבִילִין אֶת הַגֵּרִים וְאֶת הָעֶבְדִּים וְאֶת הַמְּשַׁחֲרִים. וְכָל דָּבָר שְׂחוֹצֵץ בְּנְדָה - חוֹצֵץ⁵⁷ בְּגֵרִים וּבְעֶבְדִּים וּבְמְשַׁחֲרִים.

(56) שם מז, ב. (57) שם.

יד. אֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שְׁשִׁמְשׁוֹן הַמוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ שְׁלֵמָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא⁵⁸ יִרְדִּי יִרְדִּי⁵⁹ וְנִשְׂאוּ נָשִׁים וְכָרִיזוֹת בְּגִיּוֹתָן. אֲלֹא סוֹד⁶⁰ הַדָּבָר כִּף הוּא: שֶׁהַמִּצְוָה הַנִּכְוָנָה, כְּשִׁנְבֵּא הִגֵּר אוֹ הַגִּיּוֹרֹת לְהַתְגַּיֵּר - בּוֹדְקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא בְּגִלָּל מִמּוֹן שְׂיטֵל אוֹ בְּשִׁבִּיל שְׂרָרָה שְׂיוֹפָה לָהּ אוֹ מִפְּנֵי הַפְּחָד בָּא לְהַפְגִּס לָדֶת. וְאִם אִישׁ הוּא - בּוֹדְקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא עֵינָיו נִתְּן בְּאִשָּׁה יְהוּדִית; וְאִם אִשָּׁה הִיא - בּוֹדְקִין שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נִתְּנָה בְּכַחוּר מִבְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל⁶¹. אִם לֹא נִמְצָא לָהֶם עֶלְהָ⁶² - מוֹדִיעִין אוֹתָן⁶³ כִּכְד עַל הַתּוֹרָה וְטָרֵחַ שִׁישׁ בַּעֲשִׂיתָהּ עַל עַמִּי הָאֲרָצוֹת. כְּדִי שִׁיפְרְשׁוּ. אִם קִבְּלוּ וְלֹא פָּרְשׁוּ, וְרָאוּ אוֹתָן שְׂחוֹזֵי מֵאֲהָבָה - מְקַבְּלִים אוֹתָן⁶⁴; שְׂנֵאָמֵר: וְתֵרָא כִּי מִתְאַמְצָת הִיא לְלַכֵּת אֶתָּה וּתְחַדֵּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ.

(58) בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצא, ובכת"י תימן: חסרה המלה "שנקרא". (59) בדפוסים אחרים, הגירסא: ירדי ירדי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי ובכת"י תימן הגירסא: ירדיה, "ויקרא את שמו ירדיה" (שמואל-ב יב, כה). (60) ענין הדבר, השווה פ"א מהל' קידוש החודש ה"ד, "סוד העיבור". (61) יבמות כד, ב. (62) שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. (63) שם מז, א. (64) שם.

טו. לְפִיכָךְ לֹא קִבְּלוּ⁶⁵ בֵּית דִּין גֵּרִים כָּל יָמֵי דוֹד וְשְׁלֵמָה. בִּימֵי דוֹד - שֶׁמָּא מִן הַפְּחָד חֲזָרוּ; וּבִימֵי שְׁלֵמָה - שֶׁמָּא בְּשִׁבִּיל הַמְּלָכוּת וְהַטּוֹבָה וְהַגְּדֻלָּה שֶׁהָיוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל חֲזָרוּ. שְׁפָל הַחֲזוֹר מִן עֲבֻדָּת פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת בְּשִׁבִּיל דָּבָר מְהִבְלֵי הָעוֹלָם - אִינוֹ

לקריא. רבינו פירט שני דברים: טבילה לנדותה ותרומת חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה מצווה ועושה. אבל בטבילת נדותה, שאם היא נשאת בגיותה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן התורה "הגוים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנדות ולא בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדרבנן הן טמאות אפילו אם לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגוים אינה כלום; וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה חלה" (פ"ו מהל' ביכורים ה"י). והוא-הדין בגר, "שכתב זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י). וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה' י"ד סי' כט).

1. אֲבָל מִי שֶׁבָּא וְאָמַר³⁸ שֶׁהָיָה עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת וְנִתְגַּיֵּר בְּבֵית דִּין - נֶאֱמָן; שֶׁהָפָה שְׂאֵסֶר³⁹ הוּא הָפָה שֶׁהָיָה⁴⁰. בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴¹ וּבְאוֹתָן הַיָּמִים⁴², שֶׁחֲזָקָת הַכָּל שָׁם בְּחֻזְקָת יִשְׂרָאֵל⁴³; אֲבָל בַּחוּצָה לָאֶרֶץ - צָרִיךְ לְהִבְיֹא רְאִיָּה וְאַחֲרֵי כֵן יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. וְאִינוֹ אֹמֵר: שְׂוִי⁴⁴ מַעֲלָה בְּיוֹחֲסִין⁴⁵.

(38) כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. (39) שאמר: גוי הייתי. (40) שאמר: נתגיירתי. (41) "חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-אם-כן עדיו עמו" (מסכת גרים, פ"ד). (42) שיד ישראל תקיפה, ש"אסור לנו להניח גוי עובד עבודה-זרה בינינו" (פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל ('מרכבת המשנה'). (43) וכן דעת בעל 'הלכות גדולות' ('מגדל עוז'). (44) בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין. (45) שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

7. יֵא. כְּשֵׁם⁴⁶ שְׁמָלִין וּמְטְבִילִין אֶת הַגֵּרִים, כִּף מְלִין וּמְטְבִילִין אֶת הָעֶבְדִּים הַנִּלְקָחִים מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת לְשֵׁם עֲבָדוֹת. הַלּוֹקֶחַ⁴⁷ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת, וְקָדָם⁴⁸ הָעֶבֶד וְטַבֵּל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - קָנָה עֲצֻמָּו⁴⁹; וְהוּא⁵⁰ שְׂיֵאמֵר בְּעַת טְבִילָה: הִרִינִי טוֹבֵל בְּפָנֶיכֶם לְשֵׁם גְּרוּת. וְאִם טַבֵּל בְּפָנֵי רַבּוֹ - אִינוֹ צָרִיךְ לְפָרְשׁוֹ⁵¹, אֲלֹא בִּין שְׁטַבֵּל נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכָךְ צָרִיךְ רַבּוֹ לְתַקְפוֹ⁵² בָּמִים עַד שִׁיעֲלָה וְהוּא פָּחַת שְׁעָבֻדוֹ, וּמוֹדִיעוֹ בְּפָנֵי הַדִּינָן שְׁלִשָּׁם עֲבָדוֹת מְטְבִילוֹ. וְאִין הָעֶבֶד טוֹבֵל אֲלֹא בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה וּבָיוֹם, כִּגֵּר; שְׂמִקְצַת גְּרוּת הוּא⁵³.

(46) יבמות מח, א. (47) הקונה. (48) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבדות. (49) שם מה, ב. שהמוכר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ו' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובקבירות התאווה, וכן רב הנסיונות⁸² האספסוף⁸³ היו²⁷
בהן תחלה.²⁸

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב:
וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם
מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים אומרים
לו מה ראית שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד
דין הגרים בעריות ובשניות.

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבוא אחד²⁹ להתגיר
מן העובדי כוכבים ומזלות, ויבדקו³⁰ אחריו ולא
ימצאו עלה - אומרים לו: מה ראית שפאת
להתגיר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים
ודחופים ומסחפין³¹ ומטרפין ויסורין פאין עליהן?
אם אומר: אני יודע ואני פדאי³² - מקבלין אותו
מיד.³⁵

(2) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר
למעלה פי"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים
וכפויין" (רש"י). (6) "ואני ראי להשתתף בצרתם, ומי
יתן ואזכה לכך" (רש"י).

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יהוד השם
ואסור עבודת כוכבים ומזלות, ומאריכין³⁶ בדבר
הזה. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת
מצות חמורות, ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין
אותו עון לקט³⁷ שכחה³⁸ ופאה³⁹ ומעשר שני⁴⁰.
ומודיעין אותו ענין של מצות. כיצד? אומרים לו:
הוי יודע, שעד שלא פאת לדת זו, אם אכלת חלב
- אי אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אי אתה
ענוש סקילה; ועכשיו אחר שתתגיר, אם אכלת חלב
- אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אתה ענוש
סקילה. ואין מרפין עליו⁴¹, ואין מדקדקין⁴² עליו,
שקא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה.
שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון
ורפים⁴³. וכן הוא אומר: בחבלי אדם אמשכם,
ואחר כך בעבותות אהבה.⁴⁴

(7) להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש
בו אמונת הייחוד. (8) "כשקוצר ומאלם לא ילקט השבילים
הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא
כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט... לעני ולגר תעזוב אותם"
(פ"א מהל' מתנות עניים ה"ד). (9) "המעמר ושכח אלומה
אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט)
ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה).
(10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא
יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב)
לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט
שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שנוי

מגרי הצדק⁶⁶. ואף על פי כן היו גרים הרבה⁶⁷
מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדייטות⁶⁸. והיו
בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר
שטבלו מפל מקום⁶⁹, ולא מקריבין אותן עד שתראה
אחריתם.

(65) שם כד, ב. (66) אלא גרים גרורים. ראה שם
ב'תוספות' דיבורהמתחיל בימי דוד. (67) שם עט, א.
(68) שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו.
(69) בכל אופן, והרי הם גרים.

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר
ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל
דבר, ולא על פי בית דין⁷⁰ גירום - חשבון הפתוב⁷¹
פאלי הן עובדות כוכבים ומזלות ובאסורין עומדין.
ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן⁷², שהן עובדות
כוכבים ומזלות שלהן, וכנו להן כמות. והעלה עליו
הפתוב פאלי הוא⁷³ בנאן, שנאמר: אז יבנה שלמה
במה.⁷⁴

(70) שבית-דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה
הקודמת. (71) שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד.
(72) נראה אחריתו. (73) שבת נו, ב.

יז. גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעהו המצות
וענין, ומל וטבל בפני שלשה הדייטות - הרי זה
גר. אפלו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר, הואיל
ומל וטבל - יצא מקבל העובדי כוכבים ומזלות,
וחוששין⁷⁴ לו עד שיתבאר צדקותו. ואפלו חזר
ועבד כוכבים ומזלות - הרי הוא פושטאל מוקר⁷⁵,
שקדושיו קדושין⁷⁶ ומצוה להחזיר אבדתו⁷⁷. מאחר
שטבל - נעשה פושטאל. ולפיכך קימו שמשון
ושלמה נשותיהן⁷⁸, ואף על פי שנגלה סודן⁷⁹.

(74) לא דוחים אותו ולא מקריבים אותו עד שתראה אחריתו,
כמבואר בהט"ז. (75) [זה] נמשך למה שכתב למעלה
"הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגוים" (כסף-משנה). אמנם
מלשנונו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזר לסורו
ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו,
שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם
עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו.
ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן
המקום להאריך. (76) יבמות מז, ב. (77) עבודה זרה כו,
ב. (78) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. (79) יתכן
שצריך להכתב "סורין", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,
אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה,
נחשבות הן כישראליות.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים
לישראל כנגע צרעת⁸⁰. שרפן חוזרין בשביל דבר⁸¹,
ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהם אחר
שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל⁸²

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ו' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכרם בעולם הבא. אכן זה רק לישראל, אבל הגויים, אף-על-פי ש"חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא" (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) - חלקם אינו שמור וגנוז, ההשגחה העליונה אינה שומרת עליהם שלא יבעטו ושלל יפסידו שכר עולם הבא. ראה בהגהות רבי צבי חיות, שם. (20) שם.

ה. ואין הקדוש פרוץ הוא מביא עליהן רב פרענות²¹, כדי שלא יאבדו; אלא כל העובדי כוכבים ומזלות קלין, והן עומדין²². ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרכו²³; ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד²⁴. ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית²⁵. ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלמה²⁶, ואחר כך מטבילין אותו.

(21) שם. (22) 'תנחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל נופלין ועומדין". (23) מסכת גרים פ"א, ב. (24) יבמות מז, ב: "שהוי מצוה לא משהינן" (אין מעכבים עשיית מצוה). (25) שבת קלה, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל' מילה ה"ו. (26) יבמות, שם: "נתרפא מטבילין אותו". שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

ו. ושלשה²⁷ עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שניה²⁸, והוא עומד במים. ואם היה אשה²⁹ - נשים מושיבות אותה במים³⁰ עד צוארה, והדינין מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת³¹ במים. ואחר כך טובלת בפניהם. והן מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה פשתעלה מן המים.

(27) שם. (28) שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות, הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות" (רש"י שם). (29) שם. (30) שגופה לא יראה. (31) כלומר, היא נשאת יושבת במים עד צוארה.

ז. אי זה הוא גר תושב? זה עובד כוכבים ומזלות שקבל³² עליו שלא יעבד כוכבים ומזלות עם שאר המצות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמתר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות עבודת כוכבים ומזלות³³.

(32) עבודה זרה סד, ב. (33) פ"י ה"ו.

ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיכול נהג³⁴; אבל בזמן הזה, אפלו קבל עליו כל התורה בלה חוץ מדקדוק אחד - אין מקבלין אותו³⁵.

(34) ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאינן

במשנה (פאה פ"ד, מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". "נקטינהו (אחזם וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן בתחילת הקצירה, אפשר ושכיח להיות נושר, אבל שכחת עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר (ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה" ('תוספות יום-טוב', שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן, ויש להגיה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכת"י תימן. "בשלישית ובשישית מן השבוע (בשנה השלישית והשישית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון, מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו" (פ"ב מהל' תרומות ה"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרובו קודם לכל אדם" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים אלו (לקט שכחה ופאה) אין בהן טובת הנייה לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים" (שם פ"א ה"ח); "ומעשר עני המתחלק בגורן, אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו" (שם פ"ו ה"י). לכן מודיעים - לגוי הבא להתגייר - רק מתנות עניים אלו, שנפקעה זכות הבעלים מהן לגמרי, אולי ידיעה זו תשפיע עליו להתחרט מרצון גירות: "הואיל והן מקפידין על המזון כל כך . . . דנהרג על פחות משה פרוטה . . . שמה יחזור בו מלהתגייר" (רש"י שם). (12) הזכרת עונשין (סמ"ג). (13) שם. "דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין" (ב"ח לטורי יו"ד סי' רסח). (14) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "רכים".

ג. וכשם שמודיעין אותו ענשן של מצות, כך מודיעין אותו¹⁵ שכן של מצות. ומודיעין אותו שבעשית מצות אלו יזהר לחיי העולם הבא, ושאינ שום¹⁶ צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודען¹⁷.

(15) שם. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "שם", כלומר במציאות. ראה ביאורנו למעלה (פרק יא, אות ג). (17) "וכל העושה כל הכתוב בה (בתורה) ויודעו דעה גמורה נכונה, זוכה בה לחיי העולם הבא" (פ"ט מהל' תשובה ה"א).

ד. ואומרים לו: הוי¹⁸ יודע, שהעולם הבא אינו צפון¹⁹ אלא לצדיקים, והם ישראל. וזה שתרצה ישראל בצער בעולם הזה - טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה בעולם הזה²⁰ באמות, שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שבר העולם הבא, כענין שנאמר: וישמן ישרון ויבעט.

(18) שם. (19) גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה, הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ו' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו, כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל, שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5) אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.

יא. עובד כוכבים ומזלות שנתגייר⁴⁷ ועבד שנתמחרר⁴⁸ - הרי הוא כקטן שנולד, וכל שאר פשוט שהיו לו כשהוא עובד כוכבים ומזלות או כשהוא עבד - אינן שאר פשוט, ואם נתגייר הוא והם - אינו חייב⁴⁹ על אחת מהם משום ערוה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צז, ב. (49) מן התורה.

יב. דין תורה⁵⁰, שמתר לעובד כוכבים ומזלות⁵¹ שישא אמו או אחותו מאמו שנתגייר; אבל חכמים אסרו⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדשה חמורה לקדשה קלה; שאמש⁵³ היתה לו זו אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיורתה - הרי זה כבא על הנכרית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכת"י תימן: "לגר", וכן הוא לשון השולחן ערוך יו"ד סי' רסט ס"א. (52) שם. (53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י. (55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר פשוט? אם היה נשוי כשהוא עובד כוכבים ומזלות לאמו או לאחותו⁵⁷ ונתגייר - מפרישין אותן, כמו שבארנו⁵⁸; ואם היה נשוי לשאר עריות⁵⁹ ונתגייר הוא ואשתו - אין מפרישין אותן⁶⁰. גר אסור בשאר האם אחר שנתגייר מדברי סופרים, ומתיר בשאר האביו⁶¹. אף על פי שיודע בודאי שזה שאר מאביו, כגון תאומים⁶², שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי שנשא את אחיו או לאביו או לאחיו אביו או לבנו אחר שנתגייר. וכן אחות אמו מאביה, ואחותו מאביו, ובתו שנתגייר - מתרת לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו

מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). (35) בכורות ל, ב: "וכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד... אין מקבלין אותו... ואפילו דקדוק אחד". ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאר בגיותו ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היובל נוהג, לכן אין מקבלין אותו.

ט. העבד הנלקח מן העובד כוכבים ומזלות³⁶ - אין אומרים לו: מה ראית שבאת? אלא אומרים לו: רצונך שתפנס לכלל עבדי ישראל ויהיה מן הפשרים או לא? אם רצה³⁷ - מודיעין לו³⁸ עקרי הדת, ומקצת מצות קלות וחמורות, וענשן ושכרן, כמו שמודיעין את הגר. ומטבילין אותו כגר, ומודיעין אותו כשהוא פנים. ואם לא רצה לקבל - מגלגלין עליו³⁹ כל שנים עשר חדש⁴⁰ ומוכרו לעובד כוכבים ומזלות, ואסור לקימו יותר על כן⁴¹. ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבל אלא יהיה גר תושב⁴² - מתר לקימו בעבודתו כשהוא גר תושב. ואין מקימין עבד כזה אלא בזמן היובל⁴³.

(36) שהרי לא בא מאליו מהתעוררות עצמית. (37) יבמות מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אותו". (39) יש להגיה "עמו", וכן בגמרא ובכת"י תימן, ובהל' עבדים (פ"ח ה"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לקיימו (מגיד-משנה). (43) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. העובד כוכבים ומזלות⁴⁴ אין אסורים עליהם משום ערוה אלא אמו⁴⁵, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכר, ובתהמה, כמו שתיבאר בהלכות מלקים ומלחמותיהן⁴⁶; אבל שאר עריות - מתירין להן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"ט, ניתן הקדמה קצרה. העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3) זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגויים, חוץ מנדה. ב) קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3) בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות אמו. והן מותרות לגויים חוץ מאמו ואחותו מאמו. ג) קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3) בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה. וכולן מותרות לבני נח. ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו. וכולן מותרות לגויים חוץ מאשת אביו. העריות האסורות לישראל, מדין התורה הן עשרים ושתיים. ורק שש מהן אסורות לגויים: שלש מדרגה א, שתיים מדרגה ב, ואחת מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן התורה ואף נדה. יתר העריות משלש הדרגות, אלו שיש בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובוזה

16 יז. העבד מתר לשא אמו פשהוא עבד, ואין צריך
17 לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן. שפכר יצא מכלל
18 עובד פוכבים ומזלות⁷⁵, ואין העריות⁷⁶ האסורות על
19 העובדי פוכבים ומזלות אסורות עליו; ולא בא
20 לכלל ישראל⁷⁷, פדי שאסורו עליו עריות⁷⁸
21 האסורות⁷⁹ על הגרים.

(75) סנהדרין נח, ב. (76) כל העריות האסורות משום
קורבה. (77) כשכל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות
משום קורבה, המפורטות למעלה (ה"י). (79) מדרבנן, כגר
שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה
לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות
ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה,
אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו),
בעבד לא גזרו.

22 יח. ויראה לי, שאם בא העבד על הזכור ובהמה -
23 יהרגו⁸⁰; שאסור שתי עריות אלו שוה בכל האדם⁸¹.

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה
הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לבדו נהרג ואין
הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"י). ראה 'אור
שמח'; חידושים ומקורות מבעל המנחת חינוך. (81) וכן
הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה
שאיסורן אינן משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

24 יט. עבדים שנסתחררו - הרי הן פגרים. כל שאסור
25 לגרים - אסור להן, וכל המתגר לגרים - מתר להן.
26 נותן⁸² אדם שפחתו לעבדו או לעבד חברו, ומוסר
27 שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה⁸³, ואינן צריכין
28 שום דבר, אלא הרי הן פגמות. ושפחה שהיא
29 מיחדת לעבד או שאינה מיחדת - אחת היא; לפי
30 שאין אישות⁸⁴ אלא לישראל⁸⁵ או לעובדי פוכבים
31 ומזלות⁸⁶ על העובדי פוכבים ומזלות⁸⁷, אבל לא
32 לעבדים⁸⁸ על העבדים⁸⁹ ולא לעבדים⁹⁰ על ישראל⁹¹.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד) "יכול
לא יתן לעבדיו הכנענים שפחה אחת לשנים? תלמוד-לומר
(בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן שפחה אחת
לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים".
ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת איש לחייב
מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא
עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (86) אשת איש
של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על
אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת רעהו, פרט לאשת
אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על אשת גוי - גם כן
פטור, שיצא מכלל גוי כמבואר למעלה (ה"י). (88) אשת
עבד. (89) לחייב את העבד הבא עליה. (90) אשת עבד.
(91) שישראל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על
אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת חינוך' מצוה לה, ד"ה
ועכו"ם.

1 מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שפשהא אחיו מאמו
2 אחר שנתגר; אבל אם נשאה אחיו פשהוא עובד
3 פוכבים ומזלות⁶³ - הרי זה מתרת לו.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י).
(58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו
מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה
(באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם
הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן
מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי
רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות,
אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה
(כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו
בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששים שיבואו
לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקרובת האב לא יבואו
לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב
(תוספות' יבמות כב.). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו
אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן
נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם
בישראל. (63) שם.

4 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא
5 בקדשה⁶⁴ ולדתן בקדשה⁶⁵ - חייבין משום אשת
6 אח⁶⁶.

(64) לפני הגירוד. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם
צז, א. כאשת אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה
בנים" (רש"י שם).

7 טו. הנושא⁶⁷ גיורת וכתה הגיורת⁶⁸, או שתי אחיות
8 מן האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השניה⁶⁹.
9 נשא גיורת ומתה - הרי זה מתר לשא אמה או
10 בתה; שלא גזרו אלא בחייה⁷⁰. ומתו לאדם לשא
11 שתי אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו בשאר האב,
12 כמו שבארנו⁷¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו.
(69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתייהן, שגר שנתגייר
קטן שנולד, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתייהן, שלא
יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי
לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"ג.

13 טז. השניות⁷² פלן - לא גזרו עליהן פגרים⁷³. לפיכך
14 מתר הגר לשא אם אמו. ונושא אדם גיורת ואם⁷⁴
15 אמה או בת בת אמה. וכן בשאר השניות.

(72) "האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן
הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות" (פ"א מהל'
אישות ה"י). (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם
אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"י), שאילו "אם
אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך י"ד
סי' רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכת"י תימן.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ז' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחזיר גרושתו לעריות, מפני שכתוב בה "תועבה", ולפיכך מצא לנכון להדגיש, שדינו כדין שאר חייבי לאוין.

יום שלישי ז' מרחשון ה'תש"פ

פרק חמשה עשר

- ג. עובד פוכבים ומזלות ועבד הבא על בת ישראל
- הולד פשר; בין פנויה בין באשת איש, בין באנס
בין פרצון. עובד פוכבים ומזלות ועבד הבא על
המזנות - הולד ממזר¹²; וממזר הבא על העובדת
פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. נתגיר
- הרי הוא פשר, פשאר גרים. ואם בא על השפחה
- הולד עבד. שחררו - הולד פשר, פשאר עבדים
משחררין, ומתיר בבית ישראל.

(12) מפני שהולד כמורה.

- ד. זה הפלל: בן הבא מן העבד או מן העובד
פוכבים ומזלות או מן השפחה או מן פת עובדת
פוכבים ומזלות - הרי הוא כאמו, ואין משגיחין על
האב. לפי דבר זה, התיירו¹³ לממזר לשא שפחה,
כדי לטהר את בנו; שהרי הוא משחרר אותם
ונמצאו בני חורין. ולא גזרו על השפחה¹⁴ לממזר,
מפני תקנת הבנים.

(13) ואפילו לכתחילה. (14) שהרי "השפחה אסורה לבן חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזרו.

- ה. מי שחציו עבד¹⁵ וחציו בן חורין הבא על אשת
איש - אותו הבין¹⁶ אין לו תקנה¹⁷, מפני שצד
ממזרות¹⁸ וצד פשרות¹⁹ מערבין בו, לפיכך אסור
בשפחה²⁰, ונמצאו בניו²¹ כמותו לעולם²².

(15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו.
(16) שנולד מביאה זו. (17) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא ממזרת. (18) משום צד חירות שהוא כישראל הבא על אשת איש שהולד ממזר. (19) משום צד עבד, ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר גם באשת איש. (20) מפני צד כשרות שבו שאסור בשפחה. (21) שנולדו באיסור. (22) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה.

- ו. עובד פוכבים ומזלות הבא על השפחה שטבלה²³
- הרי זה עבד; ועבד שטבל שפא על עובדת
פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. הלף
אחר האם. אבל עובד פוכבים ומזלות הבא על
שפחה עובדת פוכבים ומזלות²⁴, או עבד עובד
פוכבים ומזלות²⁵ שפא על עובדת פוכבים ומזלות
בת חורין - הלף אחר הזכר²⁶.

(23) לשם עבדות. (24) כלומר, שלא טבלה. (25) שלא טבל. (26) "זה הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון שלא טבלו, עדיין הם בגיותן, שאין להם דין עבדות ושפחות.

- ז. ממזר מתיר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר.
והבנים משגיחם ממזרים, שהולד הולף אחר

(1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו; וגוי ועבד שבא על ישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא; שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה שנתעברה אם נאמין [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה; אשה שיצאה עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה.

- א. אי זהו ממזר האמור בתורה²? זה הבא מעורה³ מן העריות. חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום⁴ ואינו ממזר⁵. אבל הבא על שאר העריות, בין באנס⁶ בין פרצון, בין גזרון בין בפשגה - הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם; שפאמר: גם דור עשירי. כלומר, לעולם.

(2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (3) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערווה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן". (4) כלומר, אינו מיוחס. (5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלויה גם בתפיסת קידושין. (6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו אלא לגבי עונשין.

- ב. אחד ממזר שפשא ישראלית או ישראל שפשא ממזרת, בין שפגעו אחר הקדושין - לוקין. קדש ולא פגע - אינו לוקה⁷. פגע ולא קדש - אינן לוקין⁸ משום ממזרות⁹; שאין לה בכל חיבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קדושין אלא בהן גדול באלמנה, כמו שיתבאר. המחזיר גרושתו משפשא - הולד פשר¹¹, שהרי אינה ערוה.

(7) כי בקידושין לבד אין לאו. (8) שהלאו הוא: "לא יבוא בקהל ה'". וביאה בקהל לא הוי אלא בקידושין". (9) רבינו דקדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה" לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד, גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי מעשה מצידה, על ידי שזרוק הקידושין לחצרה או לתוך חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה" שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות, אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש, כתב "אינם לוקין" כלומר, שניהן, הוא והיא פטורין, שהרי בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה. (10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. (11) "היא תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות

1 הפגום. שְׁנָאֵמַר: בְּקֶהֱל יִי, וְקֶהֱל גְרִים אֵינּוּ קְרוּי
2 קֶהֱל יִי.

3 ח. גִּיּוּרַת שְׁנִשְׁאֵת לִגְר וְהוֹלִידוּ בֶן, אָף עַל פִּי
4 שְׁהוּרְתוֹ וְלִדְתוֹ בְּקִדְשָׁה - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּמִמְזָרָה. וְכֵן
5 בֶּן בֶּן בֶּנּוּ, עַד שִׁשְׁתַּקַּע שֵׁם גְּרוּתוֹ מִמֶּנּוּ וְלֹא יוֹדַע
6 שֶׁהוּא גֵר, וְאַחֲר כֵּן יֵאָסֵר בְּמִמְזָרָה. וְאַחֲד הַגְרִים
7 וְאַחֲד הָעֶבְדִּים מִשְׁתַּחֲרָוּ דִּין אֶחָד לְכָל²⁷.

(27) "עבדים שנשתחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים
אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן".

8 ט. גֵר שְׁנִשְׁאֵת בֵּת יִשְׂרָאֵל²⁸ או יִשְׂרָאֵל שְׁנִשְׁאֵת גִּיּוּרָה²⁹
9 - הוֹלֵד יִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, וְאִסּוּר בְּמִמְזָרָה.

(28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהוולד כשר ואסור
בממזרות. (29) לפי הכלל: "כל מקום שיש קידושין ואין
עבירה הוולד הולך אחר הזכר", והרי אביו ישראל.

10 י. שְׁלֹשָׁה מִמְזָרִים הֵם: מִמְזָר וְדָאִי, וּמִמְזָר סָפֵק,
11 וּמִמְזָר מִדְּבָרִי סוֹפְרִים. אִי זֶהוּ מִמְזָר וְדָאִי? זֶה שֶׁבָּא
12 מִן הָעֲרֻה הַיְדֻאִית, כִּמּוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ. וּמִמְזָר סָפֵק - זֶה
13 שֶׁבָּא מִסָּפֵק עֲרֻה, כְּגוֹן הַבָּא עַל הָאִשָּׁה שְׁנִתְקַדְּשָׁה
14 סָפֵק קִדּוּשִׁין אוֹ נִתְגַּרְשָׁה סָפֵק גְּרוּשִׁין, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.
15 מִדְּבָרִי סוֹפְרִים - כְּגוֹן הָאִשָּׁה שֶׁשֻּׁמְעָה שְׁמַת בַּעֲלָהּ
16 וְנִשְׁאֵת, וְהָרִי בַּעֲלָהּ קָנָם³⁰, וְכֵן בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן עָלֶיהָ
17 וְהִיא תַּחַת הַשְּׁנִי - הָרִי בֶּן מִמְזָר מִדְּבָרִי סוֹפְרִים.

(30) כלומר, שלא גרשה, שמדרבנן היא צריכה גט מהשני,
והיא אשת איש מדברי סופרים. והבן שנולד הוא ממזר
מדברי סופרים, אבל אם גרשה השני, אף על פי שהיא
אסורה לחזור לראשון, אין הוולד ממזר, שלא גרע ממחזיר
גרשתו שאין הוולד ממזר.

18 יא. פְּנוּיָה שְׁנִתְעַבְּרָה מְזֻנָּת, אָמְרוּ לָהּ: מַהוּ הָעֶבֶר
19 הַזֶּה אוֹ הַיְלֹד הַזֶּה? אִם אִמָּהּ: בֶּן כָּשֶׁר הוּא,
20 וְלִיִּשְׂרָאֵל נִבְעֵלְתִי - הָרִי זֶה נִבְעֵלְתִי, וְהֵבֵן כָּשֶׁר. וְאִף
21 עַל פִּי שָׂרֵב הָעִיר שְׁנִתְּנָה בָּהּ פְּסוּלִים³¹.

(31) ממזרים או נתינים.

22 יב. וְאִם לֹא נִבְדָּקָה אִמּוֹ עַד שְׁמִתָּהּ, או שְׁהִיתָהּ
23 חֲרֻשָּׁת אוֹ אֵלֶמֶת אוֹ שׁוּטָה, או שְׁאִמָּהּ: לְפָלוּנִי
24 הַמִּמְזָר נִבְעֵלְתִי³², או לְפָלוּנִי הַנְּתִין, אִפְּלוּ אוֹתוֹ
25 פָּלוּנִי מוֹדָה שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה הַיְלֹד סָפֵק
26 מִמְזָר. כָּשֵׁם שְׁנִתְּנָה עִם זֶה שֶׁהוּדָה לָהּ, כֵּן זִנְתָה עִם
27 אַחֲרָי³³. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא שְׁתוּקִי, שֶׁמִּפִּיר אֶת אִמּוֹ
28 וְאֵינּוּ מִפִּיר אֶת אָבִיו וְדָאִי.

(32) האשה נאמנת רק להכשיר את הוולד אבל לא לפוסלו,
שרק לאב נתנה התורה נאמנות לפסול את בנו, אבל לא
לאם, ממה שאמרה תורה "כיר" יכירנו לאחרים, לכן הוא
ספק ממזר. (33) שמה אביו כשר ובנו אסור בממזרות,
ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר וודאי אלא כספק ממזר.

יג. וְכֵן הֵבֵן הַנִּמְצָא בְּשׁוּק, וְהוּא הַנִּקְרָא אֲסוּפִי -
הָרִי הוּא סָפֵק מִמְזָר, שְׁאִין אֵנּוּ יוֹדְעִים מַה הוּא.

יד. פְּנוּיָה שְׁנִתְּנָה, וְאִמָּהּ: בֶּן זֶה בֶּן פָּלוּנִי הוּא,
אִם אוֹתוֹ פָּלוּנִי כָּשֶׁר - הָרִי בֶּן כָּשֶׁר³⁴, וְאִינָּה
נִבְעֵלְתִי³⁵ לְהִיּוֹת זֶה בֶּנּוּ שֶׁל פָּלוּנִי. וְיִרְאֶה לִי,
שְׁחֻשְׁשִׁין לְדְּבָרֶיהָ³⁶, וְיִהְיֶה בֶּן אֲסוּר בְּקִרְוֻבוֹת
אוֹתוֹ פָּלוּנִי מִסָּפֵק. וְאִם אוֹתוֹ פָּלוּנִי מִמְזָר - אִינָּה
נִבְעֵלְתִי לְהִיּוֹת בֶּן מִמְזָר וְדָאִי עַל פִּיהָ, כִּמּוֹ
שֶׁבָּאֲרָנוּ, אֲלֹא יִהְיֶה סָפֵק מִמְזָר.

(34) שנאמנת לומר לכשר נבעלתי. (35) לפטור את אשתו
מן הייבום או ליורשו. (36) אף על פי שאינה נאמנת
להחזיקו בבנו של אותו פלוני, מחמירים באיסור ערוה.

טו. אֲבָל הָאֵב שֶׁהִחֲזֹק שָׁזָה בֶּנּוּ, וְאָמַר: בְּנִי זֶה
מִמְזָר הוּא - נֶאֱמָר. וְאִם יֵשׁ לָבֵן בָּנִים - אֵינּוּ נֶאֱמָר.
שֶׁלֹּא הָאִמָּה אוֹתוֹ תוֹרָה אֲלֹא עַל בֶּנּוּ, שְׁנָאֵמַר: כִּי
אֶת הַכֹּהֵן בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר - יִכִּירֵנוּ לְאַחֲרִים.

טז. וְכָשֵׁם שֶׁנֶּאֱמָר לֹמַר: בְּנִי זֶה בְּכוֹר, כֵּן נֶאֱמָר
לֹמַר: בְּנִי זֶה מִמְזָר אוֹ בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה.
וְכֵן אִם הִיתָה אִשְׁתּוֹ מַעֲבֵרָה - נֶאֱמָר לֹמַר: עֶבֶר זֶה
אֵינּוּ בְּנִי וּמִמְזָר הוּא, וְיִהְיֶה מִמְזָר וְדָאִי. וְהָאוֹמֵר עַל
עַצְמוֹ שֶׁהוּא מִמְזָר - נֶאֱמָר³⁷ לְאָסֵר עַצְמוֹ בְּבֵת
יִשְׂרָאֵל, וְאִסּוּר בְּמִמְזָרָה³⁸ עַד שִׁיּוּדַע וְדָאִי שֶׁהוּא
מִמְזָר. וּבִנּוֹ כִּמּוֹהוּ³⁹. וְאִם יֵשׁ לוֹ בְּנֵי בָנִים - אֵינּוּ
נֶאֱמָר לְפָסֵל בְּנֵי בָנָיו⁴⁰, וְלֹא יִפְסֹל אֲלֹא עַצְמוֹ.

(37) שהוא עצמו אסר עליו בת ישראל. ובלשון התלמוד:
"שווייה אנפשיה חתיכא דאיסורא". (38) כי להתיר לו
ממזרת אינו נאמן. (39) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו
לפוסלו. (40) וגם על בניו אינו נאמן כשיש לו בני בנים.

יז. אֲרוּסָה שְׁנִתְעַבְּרָה וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ - הָרִי הוֹלֵד
בְּחֻזְקַת מִמְזָר⁴¹, וְאִסּוּר בְּבֵת יִשְׂרָאֵל וְאִסּוּר בְּמִמְזָרָה.
וְאִם נִבְדָּקָה אִמּוֹ וְאִמָּהּ: מֵאֲרוּסִי נִתְעַבְּרָתִי -
נִבְעֵלְתִי, וְהוֹלֵד כָּשֶׁר. וְאִם הִכְחִישָׁה הָאֲרוּס וְאָמַר:
מֵעוֹלָם לֹא בָּאתִי עָלֶיהָ - הָרִי הוֹלֵד מִמְזָר; שֶׁאִפְּלוּ
הָיָה בְּחֻזְקַת בֶּנּוּ, וְאָמַר: בְּנִי זֶה מִמְזָר - נֶאֱמָר.
וְהָאִשָּׁה אִינָּה בְּחֻזְקַת זִנְיָה, אֲלֹא נִבְעֵלְתִי⁴² לֹמַר:
לְאֲרוּס נִבְעֵלְתִי, וְאִינָּה זִנְיָה. וְאִם נִשְׁאֵת לְכַהֵן - לֹא
תֵּצֵא⁴³, וְהוֹלָדָה מִמֶּנּוּ - כָּשֶׁר⁴⁴.

(41) שהוא ספק ממזר ולא ממזר וודאי. (42) שאינו נאמן
לפסול את האשה. (43) אבל לתכחילה אסורה להינשא
לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (44) לכהונה, שאינו חלל.

יח. הָיוּ הָעָם מְרַנְּנִים אַחֲרֶיהָ, וְהִיא אֲרוּסָה⁴⁵, עִם
אֲרוּסָה וְעִם אֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם⁴⁶, אָף עַל פִּי שֶׁבָּא עָלֶיהָ
אֲרוּסָה בְּבֵית חָמִיו - הָרִי זֶה סָפֵק מִמְזָר; כָּשֵׁם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ז' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לספקות אלו תקנה⁵⁵, אלא שישאו מן הגרים.
והולד הולך אחר הפגום.

(54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים בחיוב לאווין. (55) לשאת אשה.

כד. פיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משחררת, או גר ומשחרר שנשא שתוקית או אסופית - הולך שתוקי או אסופי.

כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי פוכבים ומזלות, בין שהיה רב עובדי פוכבים ומזלות או רוב ישראל - הרי זה ספק עובד פוכבים ומזלות לענין יוחסין. קדש אשה - צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו - אינו נהרג עליו⁵⁷.

(56) והטעם, מפני שכלל בידינו "כל קבוע כמחצה על מחצה". אבדוגמא ל"קבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות מוכרות בשר שחוטא ואחת בשר נבילה ולקח מאחת מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנות] מהן לקח, ספיקו אסור". מפני שהספק נולד במקום שגם המיעוט נמצא בו באופן קבוע. אמנם הברייתא מסתיימת: "ובנמצא הלך אחר הרוב" מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא, שביחוסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמא יתירו גם בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת אלו ולא הלכו אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי רוב ישראל. (57) אפילו בעיר שרובה ישראל.

כו. הטבילהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או ששכל משנהגדיל - הרי הוא⁵⁹ כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל. היה רב העיר עובדי פוכבים ומזלות⁶⁰ - מתר להאכילו נבלות⁶¹. היה רבן ישראל - מחזירין לו אבדתו פישראל. מחצה על מחצה - מצוה להחיותו פישראל, ומפקחין עליו את הגל בשפת⁶². והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממוין: המוציא מחברו עליו הראיה⁶³.

(58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין". (59) שדינו כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמא הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמא אינו ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין שלפנינו, שהספק שמא הוא ממזר אינו אוסרו מן התורה כשאר ספקות שספיקן אסור. ויש להוסיף עוד נימוק לאיסור מפני שהוא קבוע. (60) ולא התגייר. (61) כרב פפא, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לענין אכילת איסורים, ואין לדון בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה כ"ה. (62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת. (63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור,

שהפקירה עצמה לארוסה, הפקירה לאחרים⁴⁷. ואם נבדקה ואמרה: עבר זה מארוסי - הרי זה פשר, כמו שבארנו.

(45) בזמן שהייתה ארוסה. (46) חושדים אותה ומלעזים שבה עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (47) אבל כשהיא אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שארוסה בא עליה, הולד כשר, ואין צריכים לבדוק אותה.

יט. אשת איש שהיתה מעברת, ואמרה: עבר זה אינו מבעלי - אינה נאמנת לפסלו, והרי הפן פחזקת פשרות; שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: אינו בני, או שהיה בעלה במדינת הים - הרי זה פחזקת ממזר⁴⁸. ואם אמרה: מעובד פוכבים ומזלות ועבד נתעברתי - הרי הולך פשר⁴⁹; שאין הפעל יכול להכחיש בדבריה. ואין העבר משתתה במעי אמו יתר על שנים עשר חדש⁵⁰.

(48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והולד כשר. (49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין. (50) ואין להכשיר הולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש אין העובר יכול לשהות במעי אמו.

כ. אשת איש שיצא עליה קול שהיתה זונה תחת בעלה, והכל מרגנין אחריה - אין חוששין לבניה שמא ממזרים הם, שרב בעילות אצל הבעל, ומתר לשא פתה לבתחלה. אבל היא עצמה - חוששין לה משום זונה⁵¹. ואם היתה פרוצה יותר מדי - אף לבניה חוששין⁵².

(51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק מחמירים.

כא. דין תורה, שספק ממזר מתר לבוא בקהל; שנאמר: לא יבא ממזר בקהל יי - ממזר ודאי אסור לבוא בקהל, ולא ספק. אבל חכמים עשו מעלה ביוחסין, ואסרו גם הספקות לבוא בקהל. לפיכך, ממזר ודאי - מתר לשא ממזרת ודאית, אבל ממזר ספק או שתוקי או אסופי - אסור לשא פת ישראל.

כב. ואסור⁵³ לשא ממזרת. ואפלו ממזרת מספק אסורה לו, שמא אהד מהן אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר של דבריהם - מתר לשא ממזרת של דבריהם. וכן שאר הספקות - אסורין לשא זה מזה.

(53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי.

כג. פיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים - אסורים לבוא זה עם זה. ואם נשאו - לא יקומו, אלא יוציאו בגט⁵⁴. והולך ספק פאבותיו. ואין

37 שְׁנֵמֶצֶא תַּחַת אֵילָן מְסֻבָּה שְׁאִין חֵיהָ נִכְנָסֶת לּוֹ וְהִיא
38 סְמוּךְ לְעִיר, אוֹ שְׁנֵמֶצֶא בְּבֵית הַנִּכְנָסֶת הַסְמוּךְ לְרִשּׁוֹת
39 הָרִבִּים אוֹ בְּצִדֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים - אֵין בָּאֵן מָשׁוּם
40 אֶסּוּפִי; מֵאַחַר שֶׁהֵן מְשֻׁמְרִין אוֹתוֹ שְׁלֹא יָמוּת,
41 בְּחֻזְקַת כָּשֶׁר הוּא⁷⁰. אָבֵל אִם נִמְצָא מְשֻׁלָּךְ בְּאֶמְצַע
42 הַדֶּרֶךְ, אוֹ רְחוֹק מִן הָעִיר אֶפְלוּ תַּחַת אֵילָן⁷¹, אוֹ
43 בְּבֵית הַנִּכְנָסֶת, אוֹ שְׁנֵמֶצֶא תְּלוּי בְּאֵילָן מְקוֹם שֶׁחֵיהָ
44 מִגַּעַת לּוֹ - הֵרִי זֶה אֶסּוּפִי.

(67) מעוטף ומכורך בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי שיתקשו איבריו. (69) משחת עיניים שצבעה כחול. (70) ואף על פי כן אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי וממזר.

45 לֵב. נֶאֱמַנָת חֵיהָ⁷² לֹאמַר: זֶה הֵבֶן כֶּהֵן הוּא אוֹ לֹוי
46 אוֹ נָתִין אוֹ מִמְזֹר; מִפְּנֵי שְׁלֹא הַחֻזֶּק, וְאֵין אָנוּ
47 יוֹדְעִין יְחוּסֵן. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהַחֻזְקָה
48 בְּנֶאֱמָנוֹת וְלֹא עֲרַעַר עָלֶיהָ⁷³ אָדָם; אָבֵל אִם עֲרַעַר
49 עָלֶיהָ אֶפְלוּ אֶחָד וְאָמַר: בְּשֶׁקֶר מַעֲיָדָה - אֵינָה
50 נֶאֱמָנָת, וְהֵרִי הֵבֶן בְּחֻזְקַת כָּשֶׁר⁷⁴ וְאֵין לּוֹ יְחוּס⁷⁵.

(72) מיילדת. (73) כלומר, על החיה המעידה. (74) זה שהחיה העידה עליו שהוא ממזר, מכיוון שהוכחשה על ידי עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן.

51 לֵג. דָּבָר בְּרוּר⁷⁶, שֶׁהַשְׁתּוּקִי אֶסּוּר לְשֹׂא שְׁתּוּקִית,
52 וְאֶסּוּפִי אֶסּוּר בְּאֶסּוּפִית, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סִפְקוֹת. אָבֵל
53 מִמְזֹרִים וְדָאִים וְנִתְיָנִים - מִתְּרִים לְבֹא זֶה בְּזֶה,
54 וְהוֹלֵךְ מִמְזֹר. וְשְׁתּוּקִי וְאֶסּוּפִי - מִתְּרִין בְּנִתְיָנִים
55 וּבִשְׂאֵר הַגֵּרִים, וְהוֹלֵךְ סִפְקִי.

(76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר פצוע דכא וכורות שפכה שנשאו בת ישראל; אם אסור לסרס כל בעלי חיים; ואם יאמר לגוי לסרס; ומסרס אחר מסרס.

56 א. פצוע דְּכָא וְכוּרוֹת שֶׁפָּכָה שְׁנֵשְׂאוּ² בַּת יִשְׂרָאֵל
57 וּבְעַל³ - לֹאקִין; שְׁנֵאֲמַר: לֹא יָבֵא פְּצוּעַ דְּכָא וְכוּרוֹת
58 שֶׁפָּכָה בְּקָהֶל יִי. וּמִתְּרִין⁴ לְשֹׂא גִיּוֹרֶת וּמִשְׁחַרְרֶת.
59 וְאֶפְלוּ כֶּהֵן⁵ שֶׁהוּא פְּצוּעַ דְּכָא מִתֵּר לְשֹׂא גִיּוֹרֶת
60 וּמִשְׁחַרְרֶת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּקִדְשָׁתוֹ⁶. וְאֶפְלוּ נִתְיָנָה⁷ אוֹ
61 אֶחָד מִן הַסִּפְקוֹת⁸ מִתֵּר לּוֹ.

(2) כלומר שקידשו. (3) שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין. (4) שקהל גרים אינו קרוי קהל. (5) שכהן אסור לישא גיורת ומשחררת. (6) בקדושת כהונתו. (7) שאיסורן מדרבנן, "בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל". ובפצוע דכא, לא גזרו. (8) של ממזרים שמותרים מן התורה, וחכמים אסרו.

62 ב. הוֹאִיל וּפְצוּעַ דְּכָא אֶסּוּר לְבֹא בְּקָהֶל, לֹא גִזְרוּ

שיכול לומר לו, הבא ראייה שישאל אתה ואשלם לך, ואם שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם, שיכול לומר לניזק: הבא ראייה שגוי אני ואשלם לך את כל הנזק.

1 כִּז. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל מְדִינָה שִׁישׁ⁶⁴ בָּהּ שֶׁפָּחָה אוֹ
2 עוֹבְדֶת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת הָרְאוּיָה לִילֵד, הוֹאִיל
3 וְהָאֶסּוּפִי הַנִּמְצָא שָׁם סִפְקַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת אוֹ
4 סִפְקַת עֶבֶד, כְּשִׁישָׂא הַגִּיּוֹרֶת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ - הֵרִי זֶה
5 סִפְקַת אִשְׁתִּי אִישׁ, וְהִבָּא עָלֶיהָ - פְּטוּר; שְׁאִין הוֹרֵגִין
6 עַל סִפְקִי. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שֶׁהַשְׁתּוּקִי שְׁנֵשְׂא אִשָּׁה
7 שְׁאֶפְשֹׁר שֶׁהִיא עֲרוּהָ עָלָיו - וְהֵרִי הִיא סִפְקַת אִשְׁתִּי
8 אִישׁ; שְׁאִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּעֲרִיּוֹת.

(64) ואפילו בעיר שרובה ישראל.

9 כח. וְאֵין זֶה הִיא הָאִשָּׁה שְׁאֶפְשֹׁר שֶׁתְּהִיָּה עֲרוּהָ
10 עָלָיו? כָּל אִשָּׁה שֶׁהִיא אִבְיָה אוֹ אֲחִיָּה קִיָּם
11 בְּשִׁנְתָּעֲבָרָה בּוֹ אִמּוֹ⁶⁵. וְכָל אִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה אוֹ
12 נִתְאֻלְמָנָה⁶⁶, שְׁמָא אִשְׁתִּי אִבְיָה הִיא אוֹ אִשְׁתִּי אֲחִי
13 אִבְיָה.

(65) ושמא אחותו או אחות אביה היא. (66) ובעלה הקודם היה קיים כשנתעברה בו אמו.

14 כט. וּמִנְיָן אֲנִי אוֹמֵר, שְׁאִין הַשְׁתּוּקִי וְהָאֶסּוּפִי אֶסּוּר
15 בְּכָל אִשָּׁה שְׁאֶפְשֹׁר שֶׁתְּהִיָּה עֲרוּהָ עָלָיו? שֶׁהֵרִי
16 הַכָּשֶׁר שֶׁנִּבְדָּקָה אִמּוֹ - אֵינוֹ אֶסּוּר בְּכָל אִשָּׁה
17 שְׁאֶפְשֹׁר שֶׁתְּהִיָּה עֲרוּהָ עָלָיו; וְהֵרִי נֶאֱמַר בַּתוֹרָה: אַל
18 תַּחֲלִיל אֶת בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ, וְאֶמְרִי חֲכָמִים: שְׁאִם
19 יַעֲשֶׂה זֶה, נִמְצָא אֵב נוֹשֵׂא בְּתוֹ וְאֵחַ נוֹשֵׂא אֲחוֹתוֹ;
20 וְאֵלּוּ הֵיחָד הַדִּין, שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִבְיָה בְּרֹדָא -
21 אֶסּוּר בְּכָל אִשָּׁה שְׁאֶפְשֹׁר שֶׁתְּהִיָּה עֲרוּהָ עָלָיו, לֹא
22 הֵינּוּ בָּאִים לְמַדָּה הַזֹּאת לְעוֹלָם, וְלֹא תְּהִיָּה הָאֶרֶץ
23 מְלֵאָה זָמָה. הֵא לְמַדָּתָ, שְׁאִין אוֹסְרִין עֲרִיּוֹת
24 וּמִחֻזְקִין אוֹתָן בְּשֹׂאֵר בְּשֶׁר בְּסִפְקִי, עַד שֶׁיּוֹדֵעַ בְּרֹדָא
25 שֶׁזֶּה עֲרוּהָ עָלָיו. שְׁאִם אִתָּה אוֹמֵר כֵּן, כָּל הִיתּוּמִים
26 שֶׁבְּעוֹלָם שְׁלֹא הִפִּירוּ אֲבוֹתֵיהֶם הֵיוּ אֶסּוּרִין לְהִנָּשֵׂא
27 בְּכָל מְקוֹם, שְׁמָא יִפְגְּעוּ בְּעֲרוּהָ.

28 ל. הוֹלֵךְ שֶׁהִיא מְשֻׁלָּךְ בַּדֶּרֶךְ, וְבֵא אֶחָד וְאָמַר: בְּנִי
29 הוּא וְאֲנִי הַשְּׁלֵכְתִּיו - נֶאֱמָן. וְכֵן אִמּוֹ נֶאֱמָנָת. נֶאֱסָף
30 מִן הַשּׁוּק, וּבָאוּ אִבְיָה וְאִמּוֹ אַחֵר בֶּן וְאֶמְרוּ: בְּגִנּוּ
31 הוּא - אֵין נֶאֱמָנִין, הוֹאִיל וְיָצָא עָלָיו שֵׁם אֶסּוּפִי.
32 וּבִשְׁנֵי רַעֲבוֹן - נֶאֱמָנִין; שֶׁמִּפְּנֵי רַעֲב הַשְּׁלִיכוּהוּ, וְהֵן
33 רֹעִין שְׁיִזּוּנוֹ אוֹתוֹ אַחֲרֵים, וּלְפִיכָף שֶׁתִּקּוּ עַד
34 שְׁנֵאֶסְף.

35 לֹא. נִמְצָא הוֹלֵךְ מְהוּל, אוֹ שֶׁהִתְחַל⁶⁷ אוֹ שֶׁהִמְלַח⁶⁸,

36 אוֹ שֶׁהִיא הַכֹּחֶל⁶⁹ בְּעֵינָיו אוֹ הַקִּמְמִיעִין בְּצוּאָרוֹ, אוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ז' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. כָּל פֶּסוּל שְׁאִמְרָנוּ בְּעֶנְיָן זֶה - כְּשֶׁלֹּא הָיוּ בְיָדֵי
שְׂמִים, כְּגוֹן שֶׁכָּרְתוּ אָדָם אוֹ כָּלֵב אוֹ הִכְהוּ קוֹץ
וּכְיוּצָא בְּדָבָרִים אֵלֶּי; אָבֵל אִם נוֹלַד בְּרוֹת שֶׁכָּכָה אוֹ
פָּצוּעַ דֶּכָּא, אוֹ שְׁנוּלַד בְּלֹא בִּיצִים, אוֹ שֶׁחָלָה מִחֲמַת
גּוֹפּוֹ וּבָטְלוּ מִמֶּנּוּ אֲבָרִים אֵלֶּי, אוֹ שְׁנוּלַד בְּהֵם שֶׁחִין
וְהִמָּסָה אוֹתָן אוֹ כָּרְתָן - הָרִי זֶה כָּשֵׁר לְכוֹא בְּקָהֶל;
שֶׁכֵּל אֵלֶּי בְיָדֵי שְׂמִים.

י. אִסוּר לְהַפְסִיד אֵיבָרֵי זָרַע, בֵּין בְּאָדָם בֵּין בַּבְּהֵמָה
חַיָּה וְעוֹף, אֶחָד טְמֵאִים וְאֶחָד טְהוֹרִים, בֵּין בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל בֵּין בַּחוּצָה לְאֶרֶץ. אֵף עַל פִּי שְׁנֹאמַר:
וּבִאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁדָּבָר
זֶה נוֹהֵג בְּכָל מְקוֹם. וְעֶנְיָן הַכְּתוּב: לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת
בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּגוֹפֶן בֵּין בְּגוֹף אֲחֵרִים. וְכָל הַמְסִרָס
- לֹקָה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ מְסִרָס אַחֵר
מְסִרָס - לֹקָה.

יא. מִיָּצֵד? הָרִי שֶׁבָּא אֶחָד וְכָרַת אֶת הַגִּיד, וּבָא אַחֵר
וְכָרַת אֶת הַבִּיצִים אוֹ נִתְקַן, וּבָא אַחֵר וְכָרַת חוּטֵי
בִּיצִים; אוֹ שֶׁבָּא אֶחָד וַיַּמְעֵף אֶת הַגִּיד, וּבָא אַחֵר
וַנִּתְקַן, וּבָא אַחֵר וְכָרְתוֹ - כֵּלָן לֹקֵין, וְאֵף עַל פִּי
שֶׁלֹּא סִרַס הָאֲחֵרוֹן אֲלֵא מְסִרָס. בֵּין בְּאָדָם בֵּין
בַּבְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. וְהַמְסִרָס אֶת הַנִּקְבָּה, בֵּין בְּאָדָם
בֵּין בַּשָּׂאֵר מִיָּנִים - פְּטוּר.¹⁹

(19) ודעת רבינו שחיוב מלקות אין, אבל איסור יש, לכן
כתב: פטור.

יב. הַמְשָׁקָה עֲקָרִין²⁰ לְאָדָם אוֹ לְשָׂאֵר מִיָּנִים כְּדִי
לְסָרְסוֹ - הָרִי זֶה אִסוּר, וְאִין לֹקֵין עָלָיו²¹. וְאִשָּׁה -
מִתֵּרַת לַשְּׁתוֹת עֲקָרִין כְּדִי לְסָרְסָה עַד שֶׁלֹּא תֵלַד. הָרִי
שֶׁכָּכָה אֶת הָאָדָם וְשָׁפָה בּוֹ כָּלֵב אוֹ שָׂאֵר חַיּוֹת עַד
שֶׁעָשְׂאוּהוּ בְרוֹת שֶׁכָּכָה, אוֹ שֶׁהוֹשִׁיבוּ בְּמִים אוֹ
בְּשִׁלְג עַד שֶׁבָטַל מִמֶּנּוּ אֵיבָרֵי תִשְׁמִישׁ - אֵינוֹ לֹקָה,
עַד שֶׁיִּסְרַס בְּיָדוֹ. וְרֹאשׁוֹ לְהַפְתּוֹ מִפֶּת מְרֻדּוֹת.

(20) סמים שגורמים לעקרות. (21) כיון שלא נגע באיברי
התולדה ומאליו מסתרט.

יג. אִסוּר לִזְמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְסָרְסָה בְּהֵמָה
שֶׁלָּנוּ. וְאִם לְקַחָהּ הוּא מַעֲצָמוֹ וְסִרְסָה - מִתֵּר. וְאִם
הָעֵרִים יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר זֶה - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמוֹכְרָהּ
לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר. וְאֶפְלוּ לְבָנוּ הַגְּדוֹל מִתֵּר לְמַכְרָהּ.
אָבֵל לְבָנוּ הַקָּטָן - אֵינוֹ מוֹכְרָהּ לוֹ וְלֹא נֹתְנָהּ לוֹ.

פרק שבעה עשר

(1) יבאר שלוש נשים שאסורות לכהנים וארבע לכהן גדול;
איסור בת אחת ואיסור כולל ואיסור מוסיף; כהן גדול אם
ישא בוגרת או מוכת עץ; ואם אירס בעולה ונתמנה כהן

בו על הגתנים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא
וכרות שפכה אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה
מן התורה.⁹

(9) ואף-על-פי שגירות לכהן גם כן אסורה מן התורה, ובכל
זאת מותרת היא ל'פצוע דכא' כהן, סובר רבינו, שפצוע דכא
פוגם רק בקדושת כהונה אבל לא בקדושת ישראל, ולכן
אסור הוא בממזרות.

ג. וְאִי זֶהוּ פָּצוּעַ דֶּכָּא? כָּל שֶׁנִּפְצָעוּ הַבִּיצִים שָׁלוּ.
וְכָרְתוּ שֶׁכָּכָה? כָּל שֶׁנִּכְרַת הַגִּיד שָׁלוּ. וּבִשְׁלֹשָׁה
אֵיבָרִין אֶפְשָׁר שִׁיפְסֵל הַזָּכָר: בְּגִיד, וּבִבִּיצִים,
וּבִשְׁבִילֵין שֶׁבִּהֵן תַּתְּכֵּשֶׁל שִׁכְבַּת זָרַע, וְהֵן הַנִּקְרָאִין
חוּטֵי בִּיצִים. וְכִין שֶׁנִּפְצָע אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֵיבָרִין
אֵלֶּי אוֹ נִדָּף - הָרִי זֶה פֶּסוּל.¹⁰

(10) "כל חולי שיתחדש בכלי הזרע, ממה שיחייב חכמת
הטבע שהוא לא יזרע בהן, הרי הוא פסול".

ד. מִיָּצֵד? נִפְצָע הַגִּיד אוֹ נִדָּף, אוֹ שֶׁנִּכְרַת הָעֶטְרָה
אוֹ¹¹ לְמַעַלָּה מִעֶטְרָה¹² - פֶּסוּל. וְאִם נִכְרַת מִרְאֵשׁ
הָעֶטְרָה וַנִּשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה אֶפְלוּ כְחוֹט הַשְּׁעָרָה מִקֵּף
לְכָל הַגִּיד¹³ - כָּשֵׁר. נִכְרַת הַגִּיד לְמַעַלָּה מִעֶטְרָה
כְּקִלְמוֹס¹⁴ אוֹ כְּמִזְבֵּיב¹⁵ - כָּשֵׁר.

(11) שנכרת הגיד. (12) לצד הגוף "שאין גיד אלא מעטרה
ואילן" (רש"י). (13) אבל אם רק לרובו של הגיד, פסול.
(14) "כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון" (רש"י).
(15) שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדים, והחקק
באמצע כמין צינור" (רש"י).

ה. נִקְבַּ לְמִטָּה מִעֶטְרָה - כָּשֵׁר. נִקְבָּה הָעֶטְרָה
עֲצָמָהּ, אִם כְּשִׁירָאָה קָרִי תַצֵּא שִׁכְבַּת זָרַע מִן הַנִּקְבַּ
- פֶּסוּל. נִסְתָּם הַנִּקְבַּ - חֲזוֹר לְהַכְשִׁרוֹ. נִקְבַּ לְמִטָּה
מִעֶטְרָה שֶׁכְּנִגְדּוֹ¹⁶ לְמַעַלָּה בְּתוֹף הָעֶטְרָה - פֶּסוּל;
שֶׁהָעֶטְרָה כְּלָה מִעַפְכָּת.

(16) שהנבק הולך באלכסון, מתחיל למטה מן העטרה ויוצא
כנגדו למעלה מתוך העטרה.

ו. נִסְתָּם שְׁבִיל שִׁכְבַּת זָרַע, וְחֲזוֹר לְרֹאוֹת שִׁכְבַּת זָרַע
מִשְׁבִּיל שְׁמִשְׁתִּין בּוֹ - הָרִי זֶה פֶּסוּל.¹⁷

(17) "במקומה מבשלת, שלא במקומה אינה מבשלת".

ז. נִכְרְתוּ הַבִּיצִים אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ שֶׁנִּפְצָעָה אַחַת
מֵהֶן, אוֹ שֶׁנִּדְּוָה אַחַת מֵהֶן, אוֹ שֶׁחִסְרָה¹⁸ אוֹ
שֶׁנִּקְבָּה - הָרִי זֶה פֶּסוּל. נִכְרְתוּ חוּטֵי בִּיצִים אוֹ אַחַת,
אוֹ שֶׁנִּדָּף אוֹ נִפְצָע - הָרִי זֶה פֶּסוּל.

(18) אפילו אחת מהן.

ח. נִקְבַּ חוּט מִחוּטֵי הַבִּיצִים לְשְׁבִיל מִי רִגְלִים, וְהָרִי
הוּא מְטִיל מִים מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת: מִשְׁבִּיל הַמִּים
וּמִשְׁבִּיל שִׁכְבַּת זָרַע - הָרִי זֶה כָּשֵׁר.

ד. קדש כהן גדול אלמנה ובעלה - לוקה שנים¹⁷: 18
אחת משום אלמנה לא יקח, ואחת משום לא יחלל. 19
ובין כהן גדול ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן 20
הארבע ולא בעל - אינו לוקה. 21

(17) שם.

ה. וכל מקום שהוא לוקה - היא לוקה¹⁸; וכל 22
מקום שהוא אינו לוקה - היא אינה לוקה. שאין 23
הפרש בין איש לאשה לענשין, וזלתי בשפחה 24
חרופה בלבד, כמו שבארנו¹⁹. 25

(18) כריתות י, ב. (19) למעלה פ"ג הי"ד.

ו. כל כהן הבא על הפותית, בין גדול בין הדיוט - 26
לוקה משום זונה²⁰; שהרי אינה בת קדושין²¹, והוא 27
אסור בפעילת זונה בין ישראלית בין כותית. 28

(20) תמורה כט, ב. (21) לכן לוקה בבעילה לבד.

ז. החלוצה - אסורה לכהן מדברי סופרים²², מפני 29
שהיא כגרושה, ומפני אותו מכת מרדות 30
מדבריהם²³. כהן שנשא ספק חלוצה - אין מוציאין 31
אותה²⁴ מתחתיו, והיא כשרה²⁵ וילדה כשרה²⁶; מפני 32
שלא²⁷ גזרו על ספק חלוצה, אלא על חלוצה 33
ודאית. וכן מי שהיתה ספק גרושה או ספק אלמנה 34
או ספק זונה וספק חלוצה²⁸ - מפני אותו מכת 35
מרדות, ומוציא כגט²⁹. 36

(22) קידושין עח, א. (23) "מפני שעובר על לא-תעשה של 22
דבריהם, כדבר שיש לו עיקר מן התורה" (מגיד-משנה, פ"א 22
מהל' שבת ה"ב). ראה ביאורנו למעלה פ"א ה"ח. 22
(24) יבמות כד, א. אבל לכתחילה אסורה, מפני שדומה 24
לגרושה. (25) כלומר, ואינה ספק חללה. (26) ש"הולד 24
כדיעבד דמי" (ביאור הגר"א אהע"ז ס' ז, ס"ק סו). ומכיון 24
שאם כנס אותה אין מוציאין אותה מתחתיו, לכן גם הולד 24
כשר. (27) אבל חלוצה ודאית היא פסולה כחללה, וולדה 24
פסול (מדרבנן, מגיד-משנה). (28) שכל אלו ספיקא 24
דאורייתא, ויש להחמיר בהן, שספיקא דאורייתא לחומרא. 24
(29) שם.

ח. כלל גדול הוא בכל אסורים שבתורה, שאין 37
אסור חל על אסור³⁰, אלא אם כן היו שני אסורין³¹ 38
באין באחת³², או שהיה האסור האחד מוסיף דברים 39
אחרים על אותו האסור³³, או אם היה פולל³⁴ דברים 40
אחרים עם אסור זה. 41

(30) כריתות יד, ב. (31) בכת"י תימן: האסורין. (32) וזה 30
נקרא איסור בת אחת (יבמות לג.). (33) כלומר, שנוספו 30
עוד אנשים שנאסרו באותו הדבר. אנו אומרים מתוך 30
שהאיסור החדש חל על האנשים האחרים שלא היו בכלל 30
האיסור הקודם, חל גם על אותו האיש שנאסר כבר ע"י 30
האיסור הקודם. (34) כלומר, שניתוספו עוד דברים 30
שנאסרו ולא היו בכלל האיסור הראשון, ואנו אומרים, מתוך

גדול; יצא עליו קול שגירש את אשתו, והרי היא תחתיו; 1
יצא לה שם מזנה בעיר.

א. שלש נשים נאסרו² על כל הכהנים: גרושה³, 1
זונה וחללה⁵. ועל כהן גדול - ארבע: אלו השלש 2
והאלמנה⁶. אחד כהן גדול משום בשמן המשחה או 3
המרבה בגדים⁷, ואחד כהן העובד ואחד כהן גדול 4
שמנוהו ועבר⁸, וכן כהן משום מלחמה⁹ - כלן¹⁰ 5
מציין על הכתובה¹¹, ואסורין באלמנה. 6

(2) מן התורה. (3) אשת איש שנתגרשה בגט. (4) "כל 2
שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא 2
אסורה להנשא לו איסור השהו לכל, או שנבעלה לחלל" 2
(להלן פ"ח ה"א). (5) "זו שנולדה מאיסור כהונה" (להלן 2
פ"ט ה"א). כל אלו מפורשות בתורה (ויקרא כא, ז). 2
(6) שם, יד. (7) "מרובה בגדים הוא כהן בבית שני שלא 2
היה להם שמן המשחה, אבל היה כהן גדול בלביתו בגדי 2
כהונה גדולה" (פיה"מ לרבינו, מגילה פ"א). (8) "וכהן 2
שעבר הוא כשאיירע (שקרה) פסול בכהן גדול ביום 2
הכיפורים, ומינו אחר תחתיו. . . שאחר יום הכיפורים ישוב 2
הראשון לגדולתו, ויעבור השני שנתמנה ונשתוו שניהן" (על 2
שניהם חלים דיני כהן גדול. שם). (9) "אחד מלחמת מצוה 2
ואחד מלחמת הרשות, ממנין כהן לדבר אל העם בשעת 2
המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה, וזהו הנקרא משוח 2
מלחמה" (פ"ז מהל' מלכים ה"א). (10) מגילה יב, ב. 2
(11) כמבואר להלן הי"ג.

ב. כל כהן שנשא¹² אחת מהשלש נשים אלו, בין 7
גדול בין הדיוט, ובעל - לוקה¹³. ואם בא עליה דרך 8
זנות - אינו לוקה משום זונה¹⁴ או גרושה או 9
חללה; שנאמר: לא יקחו - עד שיקח ויבעל¹⁵. 10

(12) שקידש. (13) קידושין עח, א. "בעל - לוקה, לא בעל 12
- אינו לוקה, משום דכתיב ולא יקח ולא יחלל, מה טעם 12
לא יקח, משום לא יחלל", כלומר: בכהן גדול כתיב (ויקרא 12
כא, יד): "אלמנה, גרושה וחללה זונה, את אלה לא יקח. 12
. . ולא יחלל וזרעו", "לא יקח קידושין משמע, שהן הקונין 12
אותה" (רש"י). ולא יחלל, משמעו ביאה, שעל-ידי הביאה 12
היא מחוללת. והקחה, כלומר הקידושין, אינה אסורה אלא 12
משום הביאה, וכהן הדיוט אנו לומדים מכהן גדול ב'גזירה 12
שוה' (שם), שאינו לוקה אלא אם קידש ובעל (מגיד-משנה). 12
(14) אבל הוא לוקה משום "לא תהיה קדשה". "כל הבעל 12
אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה, לפי שבעל 12
קדשה" (פ"א מהל' אישות ה"ד). (15) שם.

ג. אכל כהן גדול שפא על אלמנה - לוקה אחת, 11
אף על פי שלא קדש; שנאמר¹⁶: לא יחלל - בין 12
שבעלה חללה ופסלה לכהנה. אכל זונה וחללה 13
וגרושה - הרי הן מחללות ועומדות קדם בעילתו. 14
ולפיכך לוקה כהן גדול לבדו על בעילת אלמנה 15
לכדה, אף על פי שאין שם קדושין; שהרי חללה, 16
והוא מזנה שלא יחלל פשרים, לא אשה ולא זרעו. 17

(16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: משום.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ז' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צריכה חליצה, מפני שיש בה ליקוחין הואיל וקידושין תופסין בהן הרי הן זקוקות ליבם, ומן הדין היה שיתייבמו שהיבום מצות-עשה, וכל מקום שאתה מוצא 'עשה' ו'לא תעשה' יבוא 'עשה' וידחה את 'לא תעשה', אבל חכמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין. . . גזירה שמא יבוא עליה פעם שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין מצות-עשה אלא ביאה ראשונה בלבד" (פ"ו מהל' יבום וחליצה, ה"י). (45) קידושי כסף או שטר ביבמה: "ונקרא מאמר, לפי שאין דין קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה" ('תוספות יום-טוב', יבמות פ"ב, מ"א). וקידושין אלה קונים רק מדרבנן, אבל מן התורה יבמה אינה נקנית אלא בביאה. (46) שם סא, א. "ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו הביאה" (פ"ב מהל' יבום וחליצה ה"א). (47) שם. מפני שכבר קנה אותה לפני שנתמנה לכהן גדול. (48) ואסורה לכהן גדול לכונסה, ואם כנסה מוציא בגט, כמבואר למעלה ה"ז.

- יג. מצות עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה⁴⁹,
- ומשבתבגור⁵⁰ - תאסר עלי. שנאמר: והוא אשה
- בבתוליה יקח. אשה - לא קטנה⁵¹, בבתוליה - ולא
- בוגרת. הא פיצד? יצאת מכלל קטנות, ולכלל
- בגרות לא באה. זו נערה. ואינו נושא שתי נשים
- לעולם⁵² פאחת; שנאמר: אשה - אחת ולא שתיים⁵³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה".

אף שהדין שכהן גדול צריך להיות נשוי הוא רק ביום הכיפורים, אבל בשאר הזמנים אין עליו החיוב להיות נשוי, הנה לכמה דעות הכוונה כאן שהוא לאו הבא מכלל עשה, היינו שאסור לשאת מי שאינה בתולה, וכן משמע מלשון הרמב"ם בפירוש המשניות, מזה שלא כתב שאם לא נשא בתולה עובר ב'עשה'.

(על-פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 172 הערה 5)

- (49) שם נט, א. (50) שם. שבוגרת נתמעטו קצת בתוליה, והתורה אמרה "בבתוליה", שישנן אצלה כל הבתולים.
- (51) הבת שגילה למטה מן 12 שנה ויום אחד נקראת קטנה, מגיל זה ולמעלה אם צמחו לה שתי שערות למטה בגוף במקומות ידועים שמתמלאים שער עם גידול הבת - היא נקראת נערה, עד ששה חדשים שלמים. לאחר מכאן נקראת בוגרת. (52) כלומר, לא רק ביום הכיפורים, שלמדו חכמים (יומא יג.) מהכתוב "וכפר בעדו ובעד ביתו" (ויקרא טז, יז), בית אחד ולא שני בתים, אלא לעולם, אפילו בכל ימות השנה, שנאמר: "והוא אשה בבתוליה יקח", אחת ולא שתיים. (53) ה'מגיד משנה' מבאר שרבינו למד דין זה מסוגיא במס' יבמות נט, א. ונדחק לפרש את דברי הגמרא שלא כפירוש רש"י, עיי"ש. וראה בהשגת הראב"ד, שהקשה מהכתוב (דברי הימים-ב, כד, ג) "וישא לו יהודיע נשים שתיים", והוא היה כהן גדול. אולם רבים תמחו על הראב"ד, שהרי הפירוש שם, שיהודיע השיא ליואש שתי נשים.

- יד. כהן גדול לא ישא מפת עץ⁵⁴, אף על פי שלא

שהאיסור החדש חל על אותם החברים שמקורם היו מותרים, חל גם על אותו הדבר שכבר היה אסור.

- ט. לפיכך³⁵, אשה שהיתה אלמנה, ונעשת גרושה,
- ונעשת חללה, ונעשת זונה, ובא עליה כהן גדול
- אחר כך - לוקה ארבע מלקיות³⁶ על ביאה אחת.
- לפי שהאלמנה אסורה לכהן גדול, ומתרת להדיוט.

(35) מפני שבאיסור מוסיף, איסור חל על איסור. (36) בהלכה הבאה, מבאר רבינו למה ארבע מלקיות.

- י. חזרה להיות גרושה - נוסף בה אסור ונאסרת
- לכהן הדיוט, לפיכך נוסף בה אסור אחר³⁷ על אסור
- האלמנה. ועדין היא מתרת לאכל בתרומה. נעשת
- חללה - נוסף בה אסור, שהרי נאסרת בתרומה.
- ועדין היא מתרת לישראל. נעשת זונה, הואיל ויש
- שם זנות שאוסרה על ישראל, אם זנתה אשתו
- ברצון - נוסף בה אסור אחר. והוא הדין³⁸ לכהן
- הדיוט שבא על הגרושה שנעשית חללה ואחר כך
- זונה, שהוא לוקה שלש על ביאה אחת. אכל אם
- נשתנה סדר זה - אינו לוקה אלא אחת³⁹.

(37) גם על הכהן הגדול, מתוך שחל על כהן הדיוט. (38) ואף-על-פי שזונה זו היא מאיסור ולא נאסרה לישראל, אבל ישנה זונה שאסורה לישראל, ולכן איסור זונה הוא איסור מוסיף. (39) שהאיסורים האחרים שבאו אחרי איסור זונה, לא הוסיפו לא נאסרים ולא איסורים חדשים, ונשאר הכלל: אין איסור חל על איסור. וזה שכתב רבינו, שאינו לוקה אלא אחת, מדובר שזנתה תחילה, שאיסור זונה היה הראשון, לכן לא חל איסור גרושה וחללה, ובכהן גדול איסור האלמנה, אבל אם זנתה באמצע, בין איסור לאיסור, כגון גרושה ונעשית זונה ונעשית חללה, לוקה שתיים, משום גרושה וזונה, שזונה הוא איסור מוסיף, ופטור על חללה, שאיסור חללה לא חל (מגיד-משנה).

- יא. מי שנתאלמנה מאנשים הרבה או נתגרשה
- מאנשים הרבה - אין לוקין עליה אלא אחת⁴⁰ על
- כל ביאה. אלמנה בין מן הארוסין בין מן הנשואין
- אסורה⁴¹.

(40) קידושין עז, א. (41) יבמות נט, א.

- יב. כהן גדול שמת אחיו, אף על פי שהוא מן
- הארוסין⁴² - הרי זה לא ייבם⁴³, אלא חולץ⁴⁴. נפלה
- לו יבמה והוא כהן הדיוט, ונתמנה להיות כהן
- גדול, אף על פי שעשה בה מאמר⁴⁵ כשהוא כהן
- הדיוט - הרי זה לא ייבם אחר שנתמנה⁴⁶. אכל אם
- ארס את האלמנה, ונתמנה להיות כהן גדול - הרי
- זה יכנס אחר שנתמנה⁴⁷. היתה מקדשת ספק
- קדושין, ומת ארוסה - הרי זו ספק אלמנה⁴⁸.

(42) והיא עדיין בתולה, ואין בה איסור 'עשה' של "כי אם בתולה מעמיו יקח". (43) שם כ, א. (44) 'ומפני מה

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ז' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נִבְעָלָה⁵⁵. [נִבְעָלָה שְׁלֹא פִדְרָפָה - הָרִי זֶה פְּנִיבְעָלָה
2 פִּדְרָפָה⁵⁶. נִבְעָלָה לְבִהְמָה - הָרִי זֶה מִתְּרֵת]⁵⁷.
3 כ. יֵצֵא שְׂמָה⁷⁴ בְּעִיר שְׁנֵתִקְדָּשָׁה וְנִתְגַּרְשָׁה מִן
4 הַקְדוּשִׁין - חוֹשְׁשִׁין⁷⁵ לָהּ⁷⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
5 גְּרוּשִׁין⁷⁷. אָבֵל אִם יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל⁷⁸ שֶׁהִיא חֲלוּצָה -
6 אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁷⁹.

(74) והקול הוחזק בבית-דין, כמבואר בפ"ט מהל' אישות
הכ"ב. (75) ואסורה לכהן כמגורשת. (76) גמרא שם פט,
א. (77) פ"י, ה"כ. (78) אף-על-פי שהוחזק הקול בבית-
דין. (79) שהקול אינו אלא כספק, ובספק חלוצה לא גזרו,
כמבואר למעלה ה"ז (מגיד-משנה).

- 7 כא. יֵצֵא קוֹל⁸⁰ עַל הַתּוֹלָה שֶׁהִיא בְּעוֹלָה - אֵין
8 חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸¹, וְתִנְשֹׂא לְכֶהֱן גְּדוֹל. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל
9 שֶׁהִיא שְׂפָחָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸², וְתִנְשֹׂא אֶפְלוֹ
10 לְכֶהֱן. יֵצֵא לָהּ שֵׁם מְזֻנָּה בְּעִיר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸³.
11 וְאֶפְלוֹ הוֹצִיָּאָה בְּעוֹלָה מְשוּם שֶׁעֲבָרָה עַל דָּת
12 יְהוּדִית⁸⁴ אוּ בְּעִיר דְּכָר מְכַעֵר⁸⁵, וּמֵת קֶדֶם שִׁיתֵּן לָהּ
13 גֵּט - הָרִי זֶה מִתְּרֵת לְכֶהֱן. שְׂאִין אוֹסְרִין אִשָּׁה מֵאֵלוֹ
14 אֲלָא בְּעִדּוֹת בְּרוּרָה⁸⁶ אוּ בְּהוֹדָאֵת פִּיָּה⁸⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

יצא עליה קול שהיא מזנה בעיר, אין חוששין לה".

בהלכה זו מודגשת מעלתה של בת ישראל, וגדולתה של
אהבת ישראל ואחדות ישראל, שאפילו בהגיעה למצב
ש"יצא לה שם מזנה בעיר" אף-על-פי-כן אין חוששין לה
אפילו בנוגע לכהונה. כיון שבת ישראל, בת שרה רבקה
רחל ולאה, הרי שהיא לעולם בחזקת כשרות, ובלשון חז"ל
בעניין שלומית בת דברי "להודיע שבחן של ישראל שלא
נמצא בהם אלא זו, ופרסמה הכתוב".

ויש להוסיף: הרי אמרו חז"ל "אפילו בגנות בהמה טמאה
לא דיבר הכתוב", ואין יתכן שהתורה תדבר בגנותה של
בת ישראל "ושם אמו שלומית בת דברי" - פרסמה
הכתוב. אלא שזה שבחה הגדול שבזכותה נודע לכל, שרק
"אחת היתה ופרסמה הכתוב".

ויש לומר שמעשיה אלו נעשו בכוונה כדי שיתפרסם
"שבחן של ישראל שלא נמצא בהם אלא זו ופרסמה
הכתוב" עד שהתפרסם הדבר גם בקרב אומות העולם,
ובשעה שמצרים העבירו את ישראל בפרך "ואם בגופם
היו שולטים, ק"ו בנשותיהם" (לשון המדרש שהש"ר)
ובאותו זמן ממש אמר הקב"ה "גן נעול אחותי כלה".

ואם יתמה מאן דהו, היתכן לימוד זכות עד כדי כך,
אומרים לו: הרי מצינו דוגמתו במקושש עצים שלטובה
נתכוון, שהגמרא מספרת אודותיו שכדי שידעו ישראל
באיזו מיתה דנין את מחלל השבת, עמד וחילל את השבת
כדי שימות במיתה זו וידעו כל ישראל דינו של מחלל
השבת. ועל-דרך-זה יש לומר בשלומית בת דברי, שכוונתה
היתה לשם שמים ולהודיע שבחן של ישראל, ובזכות זה
זכתה ונתפרש שמה בתורה.

- 3 טו. כֶּהֱן גְּדוֹל שִׁנְשָׂא בְּעוֹלָה - אֵינוֹ לוֹקָה⁵⁸, אָבֵל
4 מוֹצִיא בְּגִט⁵⁹. נִשָּׂא בּוֹגֶרֶת אוּ מִפֶּת עֵץ - הָרִי זֶה
5 יָקִים⁶⁰. אֲרֵס בְּעוֹלָה וְנִתְמַנָּה כֶּהֱן גְּדוֹל - הָרִי זֶה
6 יִכְנֵס אַחֵר שְׁנֵתִמְנָה⁶¹.

(58) מפני שאינו עובר אלא ב'עשה' "כי אם בתולה", בתולה
ולא בעולה, ולא הבא מכלל עשה, עשה (כתובות ל.).
(59) שאסור לקיימה כדין כל חייבי 'עשה'. (60) יבמות ס,
א. (61) כאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול, המבואר
למעלה הי"ב.

- 7 טז. אִנֹּס נִעְרָה בְּתוֹלָה אוּ פֶתָה אוֹתָהּ, אֶפְלוֹ אִנֹּסָה
8 אוּ פֶתָה אוֹתָהּ כִּשְׁהוּא כֶּהֱן הַדִּיּוֹט וְנִתְמַנָּה כֶּהֱן גְּדוֹל
9 קֶדֶם שִׁיכְנֵס - הָרִי זֶה לֹא יִכְנֵס⁶²; וְאִם כְּנָס -
10 מוֹצִיא⁶³.

(62) שם. (63) שם נט, א.

- 11 יז. אֲרֵס אֶת הַקִּטְנָה וּבִגְרָה תַּחְתּוֹ קֶדֶם נִשְׂוֹאִין -
12 הָרִי זֶה לֹא יִכְנֵס, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה גּוֹפָהּ⁶⁴; וְאִם כְּנָס
13 - לֹא יוֹצִיא⁶⁵.

(64) ואין זה דומה לאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול שיכול
לכונסה אחר שנתמנה, מפני שנשתנה גופה מקטנה לבוגרת.
(65) שהרי בבוגרת אם עבר ונשאה יקיים אותה, כמבואר
למעלה הט"ו.

- 14 יח. אַחַת גְּרוּשָׁה מִן הָאֲרוּסִין אוּ מִן הַנִּשְׂוֹאִין. אָבֵל
15 הַמִּמָּאֲנֵת⁶⁶, אֶפְלוֹ גִרְשָׁה בְּגִט וְהִחֲזִירָהּ וּמִאֲנָה בּוּ -
16 הָרִי זֶה מִתְּרֵת לְכֶהֱן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין⁶⁷.
17 וְכָל מִי שֶׁאִינָהּ רְאוּיָהּ⁶⁸ לְחִלּוּצָהּ, אִם נִחְלָצָה - לֹא
18 נִפְסָלָה לְכֶהֱנָה⁶⁹.

(66) הנושא קטנה יתומה שאין לה אב, והשיארה אחיה ואמה
ולא רצתה בבעלה אינה צריכה ממנו גט, אלא ממאנת
והולכת לה, כי רק לאב נתנה תורה זכות לקבל קידושי בתו
הקטנה (ראה פ"א מהל' גירושין, ה"א). (67) פ"א, ה"ט:
"שכל היוצאת במיאון, אף-על-פי שקדמו גט, הרי זו כמי
שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם" (יבמות קח.). (68) כגון
החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. (69) שם לה, ב.

- 19 יט. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל: אִישׁ פְּלוּגִי כֶּהֱן כְּתֹב⁷⁰ גֵּט
20 לְאִשְׁתּוֹ אוּ נָתַן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהָרִי הִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחְתּוֹ
21 וּמִשְׁמִשְׁתּוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִתַּחַת בְּעָלָהּ⁷¹. וְאִם
22 נִשְׂאָת לְכֶהֱן אַחֵר⁷² - תֵּצֵא מִן הַשְּׂנִי⁷³.

(70) ויש אנשים שקורין לנתינת הגט כתיבה. (71) גיטין
פא, א. (72) אחר שמת בעלה הראשון. (73) שם. מפני
שלגבי הכהן השני, קדם הקול לנישואין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 לְאִין הַשּׁוֹיִן בְּכָל וְאִין מִיְחָדִין בְּכֹהֲנִים, אוּ מְאֻסְרֵי
15 עֲשָׂה⁹, וְאִין צָרִיד לֹמַר לְמִי שֶׁהִיא אֲסוּרָה לֹא מִשּׁוּם
16 עֲרֹה, אוּ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת וְעֵבֶד - הוּאֵיל
17 וְהִיא אֲסוּרָה לֹא לְהַנָּשָׂא, הֲרִי זֶה זִנְיָה.

(8) משום הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל". (9) גר מצרי ואדומי לפני דור שלישי.

18 ג. וְכֵן הַגִּיּוֹרָה וְהַמְשַׁחֲרֶתָּה, אָפְלוּ נִתְגִּירָה
19 וְנִשְׁתַּחֲרָה פְּחוּתָהּ מִכַּף שְׁלֹשׁ שָׁנִים, הוּאֵיל וְאִינָה
20 בֵּת יִשְׂרָאֵל - הֲרִי זֶה זִנְיָה, וְאֲסוּרָה לִכְהֵן. מִכַּאֲן
21 אָמְרוּ: עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת אוּ נְתִין אוּ מִמְזָר אוּ
22 גֵּר עַמּוּנִי וּמֹאֲבָי אוּ מִצְרִי וְאֲדוּמִי רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי אוּ
23 פְּצוּעַ דָּפֵא וּכְרוֹת שִׁפְכָה אוּ חָלָל שִׁבְאוֹ עַל הַיְּהוּדִית
24 - עֲשֹׂו אוֹתָהּ זִנְיָה, וְנִפְסָלָה לְכַהֵן. וְאִם הִיָּתָה כֹּהֲנֶת
25 - פְּסוּלָהּ מִן הַתְּרוּמָה¹⁰. וְכֵן יִבְמָה¹¹ שִׁבְאָ עֲלֶיהָ זָר
26 - עֲשָׂאָה זִנְיָה. וְהַזְנוּתָהּ¹² - מִתְּרֵת לִכְהֵן, וְאִינָה
27 זִנְיָה.

(10) "אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל כיוון שנבעלה לפסול לה (לאדם שהוא זר לה) פסלה". (11) אשה הזקוקה לייבום ולחליצה ונבעלה לאחר לפני הייבום והחליצה, שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". לאו זה חמור משאר איסורי לאווין כמבואר בפרק ד' מהלכות אישות הלכה י"ד: "נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה לשוק (לחוץ) כשאר חייבי לאווין או אין קידושין תופסין בה כערווה", ולפיכך ברור שפסלה מן הכהונה כשאר חייבי לאווין. (12) אשה שאינה ראוייה מטבעה ללדת, כאיל זכר: דוכרניתא דלא ילדה.

28 ד. הִבָּא עַל אַחַת מִהַשְּׁנִיּוֹת¹³ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, כְּגוֹן הִבָּא
29 עַל קְרוֹבֶת חֲלוּצָתוֹ¹⁴ אוּ עַל חֲלוּצָתוֹ¹⁵ - לֹא עֲשָׂה
30 אוֹתָהּ זִנְיָה, שֶׁהֲרִי אִינָה אֲסוּרָה לְהַנָּשָׂא לֹא מִן
31 הַתְּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת יְבוּם.

(13) "שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים והן הנקראות שניות". (14) "החולץ ליבמתו ... קרובותיה אסורות עליו ... הרי היא כאשתו שגרשה". (15) "החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה ... על החולץ".

32 ה. הָא לְמִדָּתָּה, שֶׁאִין הִיָּתָה זִנְיָה תוֹלָה בְּכַעֲלָהּ שֶׁל
33 אֲסוּר. שֶׁהֲרִי הִבָּא עַל הַנָּדָה וְעַל הַקְדָּשָׁה וְהַנִּרְבַּעַת
34 לְבַהֲמָה - נִבְעָלָה בְּעִילָהּ שֶׁל אֲסוּר וְלֹא נִעְשֶׂת זִנְיָה;
35 וּמִי שֶׁנִּשְׁאָת לְחָלָל - נִבְעָלָה בְּעִילָהּ שֶׁל הָתֵר, כְּמוֹ
36 שִׁיתְבָּאָר, וְנִעְשֶׂת זִנְיָה. וְאִין הַדָּבָר תְּלוּי אֵלָא
37 בְּפִגְמָהּ, וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁאִינָה פְּגוּמָה אֵלָא
38 מֵאֲדָם הָאֲסוּר לָהּ אוּ מִחָלָל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

39 ו. כָּל הַנִּבְעָלָת לְאֲדָם שֶׁעוֹשָׂה אוֹתָהּ זִנְיָה, בֵּין בָּאֲנָס
40 בֵּין בְּרִצּוֹן, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, [בֵּין בְּדִרְכָּה בֵּין
41 שֶׁלֹּא בְּדִרְכָּה] - מְשַׁחֲרָהּ בָּהּ נִפְסָלָה מִשּׁוּם זִנְיָה.

והגע בעצמך, בפירוש המשניות כתב הרמב"ם ש"אין הפרש בין "ובני חם כוש ומצרים" "ושם אשתו מהיטבאל" "ותמנע היתה פלגש" ובין "אנכי הווי' אלוך" ו"שמע ישראל" כי הכל מפי הגבורה" שהם פסוקים המדברים קודם מתן תורה, ובנוגע לאומות העולם, על-אחת-כמה" וכמה הפסוקים המדברים בבית ישראל ובמקושש עצים, שעל-ידם נוספו עניינים חדשים בתורה, ביורר בהלכות שבת ופרסום שבחן של ישראל.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר קדושה סימן ב)

(80) אפילו שהוחזק הקול בבית-דין. (81) שם. (82) שם, לפי שזה פסול משפחה, ואין פוסלין בפסולי משפחה אלא בראיה ברורה (מגיד-משנה). (83) ומותרת לכהן. (84) כמבואר בפכ"ד מהל' אישות ה"ב. (85) כמבואר שם הט"ו. (86) שזנתה. (87) כמבואר להלן פי"ח ה"ט.

יום רביעי ח' מרחשון ה'תש"פ

פרק שמונה עשר

(1) יבאר אי זו היא זונה האמורה בתורה; אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או [שנמצאת] דרוסת איש (נמצאתי); אשה שקינא לה בעלה ונסתרה; פנויה שאמרה לכשר נבעלתי, אם נאמנת; שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא נתייחד עמה; וקטן אם נאמן לעדות (זה) [זו]; האשה שאמרה נשבעתי וטהורה אני, אם נאמנת; האב שאמר קידשתי בתי וגירשתי או נשבעתי ופדיתי או נאמן; עיר שבאה במצור ונכבשה, אם הנשים פסולות לכהונה; אשה שנתפשה ביד גויים על ידי ממון או נפשות.

1 א. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה² לְמַדּוּ, שֶׁהַזִּנְיָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה
2 הִיא כָּל שֶׁאִינָה בֵּת יִשְׂרָאֵל³; אוּ בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְעָלָה
3 לְאֲדָם שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְהַנָּשָׂא לֹא אֲסוּר הַשּׁוּה לְכָל;
4 אוּ שֶׁנִּבְעָלָה לְחָלָל⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתְּרֵת לְהַנָּשָׂא
5 לֹא⁶. לְפִיכָּה, הַנִּרְבַּעַת לְבַהֲמָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא
6 בְּסִקְלָה - לֹא נִעְשֶׂת זִנְיָה⁷ וְלֹא נִפְסָלָה לְכַהֵן,
7 שֶׁהֲרִי לֹא נִבְעָלָה לְאֲדָם. וְהִבָּא עַל הַנָּדָה, אָף עַל פִּי
8 שֶׁהִיא בְּכֶרֶת - לֹא נִעְשֶׂת זִנְיָה וְלֹא נִפְסָלָה לְכַהֵן,
9 שֶׁהֲרִי אִינָה אֲסוּרָה לְהַנָּשָׂא לֹא.

(2) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה". (3) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים השטופים בזימה. (4) "אין זונה אלא גיורת ומשוחחרת ושנבעלה בעילת זנות". (5) הנולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן. (6) ואפילו בת כהן מותרת להינשא לחלל. (7) ומותרת אפילו לכהן גדול אם נבעלה שלא כדרכה, שאם נבעלה כדרכה הרי היא כמוכת עץ.

10 ב. וְכֵן הִבָּא עַל הַפְּגוּמָה, אָפְלוּ הִיָּתָה קְדָשָׁה
11 שֶׁהִפְקִירָה עֲצָמָהּ לְכָל, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּמִלְקוֹת⁸ -
12 לֹא נִעְשֶׂת זִנְיָה וְלֹא נִפְסָלָה מִן הַכַּהֲנָה, שֶׁהֲרִי אִינָה
13 אֲסוּרָה לְהַנָּשָׂא לֹא. אֲבָל הַנִּבְעָלָת לְאֶחָד מֵאֲסוּרֵי

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25) כלומר, שיש לומר שזנתה אחרי הקידושין. (26) שלא מצאה בתולה. (27) ומותרת לו. (28) ואסורה לו אפילו אם נאנסה.

יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק²⁹; שאין כאן אלא ספק אחד: שמא באנס שמא ברצון³⁰, וספק אסור של תורה - לחמרא.

29) ואפילו אם היא קטנה, שדעת רבינו שאפילו קטנה כשזינתה ברצון נאסרה על בעלה ישראל. (30) והספק שאולי נבעלה לפני הקידושין אין כאן, שהרי אז הייתה פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד ובתולה חוזרים, ומכיוון שלא היו לה בתולים, הרי נבעלה לאחר קידושין.

יב. כל אשה שקנא³¹ לה בעלה ונסתרה³², ולא שנת מי סוטה³³ - אסורה לכהן³⁴, מפני שהיא ספק זונה³⁵. בין שלא רצת היא לשתות, בין שלא רצה להשקותה, בין שהיתה שם עדות³⁶ שמונעה מלשתות, בין שקנאו לה בית דין³⁷, בין שהיתה מן הנשים שאין ראיות לשותות - הואיל ולא שנת מקל מקום, הרי זו אסורה לכהן מספק.

(31) "קיני האמור בתורה וקינא את אשתו הוא, שיאמר לה בפני עדים אל תיסתרי עם איש פלוני". (32) "הסתירה האמורה בתורה ונסתרה, היא שתיסתר עם אותו האיש שאמר לה אל תיסתרי עימו, בפני שני עדים". (33) שאילו שתתה מי סוטה ולא מתה מותרת היא סוטה ששתתה מי המרים ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן. (34) כשמת בעלה. (35) ובהלכות סוטה מבואר שהנשים שאינן שותות אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן. (36) שעד אחד העיד שראה שהיא נבעלה עם זה שקינא לה בעלה [במקרה זה היא אסורה על בעלה, וודאי לא מספק, ומכל שכן לכהונה. ומה שסיים כאן רבינו "מספק" נמשך לשאר המקרים]. (37) "ואלו שבית דין מקנין להן, מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין".

יג. פנויה שראויה שנבעלה לאחד והלך לו, ואמר לו: מי הוא זה שבא עליך? ואמרה: אדם פשר - הרי זו נאמנת. ולא עוד, אלא אפילו ראה מעברת, ואמר לו: ממי נתעברת? ואמרה: מאדם פשר - הרי זו נאמנת, ותהיה³⁸ מתרת לכהן.

(38) אם העובר נקבה, ואף על פי שאין לה חזקת כשרות כמו לאמה.

יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברין שם, והיו רב העוברים שם פשרים, ורב העיר שפרשו אלו העוברים ממנה פשרים. שהחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני רבות³⁹. אבל אם היו

1 ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד¹⁶, ויהיה 2 הנוצל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה¹⁷. לפיכך, 3 אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון - 4 נפסלה לכהן.

(16) שפחות מזה אין ביאתה ביאה. (17) ובפחות אין ביאתו ביאה.

5 ז. אשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום 6 טמאה. שנאמר: לא יוכל בעלה הראשון אשר 7 שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר 8 הטמאה. הכל בכלל, שאם נבעלו - אסורין על 9 בעליהן¹⁸. פרט לך הפתוב באשת ישראל שנאנסה 10 שהיא מתרת לבעלה, שנאמר: והיא לא נתפשה; 11 אבל אשת כהן - באסורה עומדת, שהרי היא זונה¹⁹.

(18) כלומר בין תחתיו בין אחר שנתגרשה, ובין באונס בין ברצון. (19) כלומר ולוקה אף משום זונה.

12 ח. אשת ישראל שנאנסה, אף על פי שהיא מתרת 13 לבעלה - אסורה לכהן²⁰. אשת כהן שאמרה 14 לבעלה: נאנסתי או שגנתי ובא עלי אחד, או שבא 15 עד אחד והעיד לו עליה שזנתה, בין באנס בין 16 ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו; שמא עיניה נתנה 17 באחר²¹. ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו וסמך 18 דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי²² 19 ספק.

(20) אם מת בעלה. (21) מוסב על היא שאמרה נאנסתי. ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם, שעד אחד אינו נאמן לאסור אשה על בעלה, אלא אם קינא לה ואמר לה אל תיסתרי עם איש פלוני, ונסתרה עם האיש שקינא לו. (22) כלומר לצאת ידי שמים.

20 ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי, אף על פי 21 שהיא מתרת לבעלה כמו שבארנו²³ - הרי היא 22 אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה²⁴; 23 שהרי הודת שהיא זונה, ואסרה עצמה, ונעשת 24 פחיתקה האסורה.

(23) בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמה עיניה נתנה באחר. (24) בכתובות ט"ז. אמרו בפירוש, שאם אמרה שנאנסה אחרי שנתארסה, פסלה עצמה מכהונה.

25 י. כהן שקדש גדולה או קטנה, ואחר זמן²⁵ בא 26 עליה וטען שמצאה דרוסת איש²⁶ - נאסרה עליו 27 מספק, שמא קדם קדושין נבעלה²⁷ או אחר 28 קדושין²⁸. אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה 29 עליו. שיש כאן שני ספקות: שמא קדם קדושין 30 ושמא אחר קדושין; ואפילו נאמר לאחר קדושין, 31 שמא באנס שמא ברצון. שהאנוסה מתרת לישראל, 32 כמו שבארנו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמז

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 קרוב נאמן לעדות זו. ושתי שבויות שהעידה כל
24 אחת מהן לחברתה - הרי אלו נאמנות. הואיל
25 ואסור כל הספקות בלן מדברי סופרים⁴⁸, לפיכך
26 הקלו בשבויה.

(46) בת ישראל שנשבת בין הגויים. (47) שהיא כבר
ראוייה לביאה. (48) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי.

27 יח. וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו⁴⁹ - נאמן.
28 מעשה⁵⁰ באחד שנשבעה הוא ואמו, ובנה מסיח לפי
29 תמו ואמר: נשבינו לבין העובדי כוכבים ומזלות
30 אני ואמי, יצאתי לשאב מים ודעתי על אמי, ללקט
31 עצים ודעתי על אמי; והשיאו אותה חקמים לכהן
32 על פיו.

(49) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. (50) דוגמא למסיח
לפי תומו.

33 יט. אין הפעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא
34 נטמאה, שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא
35 תעיד לה. אבל שפחת בעלה - מעידה לה. ושפחתה
36 שהיתה מסיחה לפי תמה - נאמנת.

37 כ. כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - הרי זה לא
38 ישאנה, שמא ענינו נתן בה. ואם פדאה והעיד בה
39 - הרי זה ישאנה; שאלו לא ידע שהיא טהורה -
40 לא נתן בה מעותיו.

41 כא. האשה שאמרה: נשפיתי וטהורה אני - נאמנת;
42 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אפלו היה שם עד
43 אחד שמעיד שהיא שבויה⁵¹. אבל אם יש שם שני
44 עדים שנשפית - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד
45 שהיא טהורה. הרי שם שני עדים שנשפית, ועד
46 אחד מעיד שנטמאת, ואחד מכחיש אותו ומעיד לה
47 שהיא טהורה ולא נתחד עמה עובד כוכבים
48 ומזלות עד שנפדית, אפלו זה שמעיד שהיא טהורה
49 אשה או שפחה - הרי זו מתרת⁵².

(51) שהיא יכולה להכחישו, שאין פוסלין אותה רק בשני
עדים שנשפית. (52) ואפילו אם עד המעיד שנטמאה, בא
תחילה, גם כן מותרת, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד
להכשירה אפילו בהכחשה.

50 כב. מי שאמרה: נשפיתי וטהורה אני, והתירוה בית
51 דין להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשפית - הרי
52 זו תנשא לבתולה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס
53 אחריה שבאי, והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה
54 - הרי זו לא תצא מהתרה שהתירוה. ומשמרין
55 אותה מעתה עד שתפדה.

56 כג. באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת, אפלו

1 רב העובדים פוסלים אותה, כגון עובדי כוכבים
2 ומזלות או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב
3 המקום שבאו ממנה פשרים, או שהיו רב אנשי
4 המקום פסולין, אף על פי שרב העובדין שם פשרים
5 - חוששין לה שמא למי שפוסל אותה נבעלה, ולא
6 תנשא לכהן⁴⁰; ואם נשאת - תצא⁴¹.

(39) רוב תושבי העיר ורוב העובדים שם. (40) אבל הכשיר
את הבת היא נאמנת אפילו לכתחילה להינשא לכהן,
שהוולד הוא כריעבר. (41) הגירסה הנכונה: "לא תצא",
וכן בכתב יד תימן.

7 טו. ראוה שנבעלה בעיר⁴² או נתעברה בעיר, אפלו
8 לא היה שוכן שם אלא עובד כוכבים ומזלות אחד
9 או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן - הרי זו לא תנשא
10 לבתולה לכהן; שכל הקבוע - מוחצה על מוחצה
11 הוא⁴³. ואם נשאת - לא תצא, הואיל והיא אומרת:
12 לכשר נבעלתי.

(42) שאין לתלות בעובדים ושבים. (43) כל הדין שאנו
הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנין על דבר או אדם
שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים
אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין
אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש", כלומר מאחר
שהדבר נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל
כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם
שהלך לשם, למי הוא נגיש ובא, אם אל הרוב או אל
המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחרי הרוב, מכיוון
שהמיעוט נמצא במקומו ולא נפרש, והרי הוא קבוע,
וכמחצה על מחצה הוא. ודעת רבינו שאפילו כשהבועל הלך
אצלה, שמצד הדין יש לנו לומר, מכיוון "דפריש מרובא
פריש", ורוב בני העיר הרי כשרים הם, אף על פי כן לא
תינשא לכתחילה לכהן, גזרה משום מקרים, שהיא -
הנבעלת תלך אל הבועל, כלומר, שאז הבועל הוא קבוע,
ובמקרה זה הרי אין אנו הולכים אחרי הרוב, ורק כאשר יש
שני רובים אנו מכשירין לכתחילה.

13 טז. היתה אלמנה או חרשת, או שאמרה: איני
14 יודעת למי נבעלתי, או שהיתה קטנה שאינה מפרת
15 בין פשר לפסול - הרי זו ספק זונה⁴⁴. ואם נשאת
16 לכהן - תצא. אלא אם כן היו שני הרבין המצויין
17 אצלה פשרים⁴⁵.

(44) והוולד הוא ספק ממזר. (45) כגון שנבעלה בפרשת
דרכים ורוב העובדים שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו
ממנה כשרים.

18 יז. השבויה⁴⁶ שנפדית והיא בת שלש שנים ויום
19 אחד⁴⁷ או יתר - אסורה לכהן; מפני שהיא ספק
20 זונה, שמא נבעלה לעובד כוכבים ומזלות. ואם יש
21 לה עד שלא נתחד העובד כוכבים ומזלות עמה -
22 הרי זו כשרה לפהנה. ואפלו עבד או שפחה או

ידי ממון - מתרת⁵⁵, על ידי נפשות - אסורה לכהנה.
ולפיכך, אם הנה בעלה כהן - נאסרה עליו⁵⁶. במה
דברים אמורים? בזמן שיד ישראל תקיפה על
העובדי כוכבים ומזלות והם יראין מהם; אבל בזמן
שיד העובדי כוכבים ומזלות תקיפה - אפלו על ידי
ממון, כיון שנעשית ברשות עובדי כוכבים ומזלות
נאסרה. אלא אם כן העיד לה אחד, כשבוייה, כמו
שבארנו.

(55) שמפחדים שיפסידו ממנם אם יבעלו אותה. (56) אבל
אשת ישראל מותרת לבעלה שאין חוששים שמה נתרצה
היא, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל.

פרק תשעה עשר

(1) יבאר אי זו חללה האמורה בתורה וחלל מדבריהם, ומה
בין זה לזה; ספק חלל וגרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו;
כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות; כל הפוסל את
אחרים שחוששין לו; משפחה שקרא עליה ערער; ומי
שקורין לו ממזר או נתין או חלל - ושותק; ודין משפחה
שנתערב בה ספק חלל.

א. אי זו היא חללה? זו שנולדה מאסור כהנה. וכן
אחת מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכהן -
נתחללה. אבל הכהן עצמו שעבר העברה - לא
נתחלל².

(2) "הוא עצמו... שעבר עבירה ואין מתחלל".

ב. ובין שנבעלה באנס או בשגגה, [בין פדרפה בין
שלא פדרפה] - משהערה בה נתחללה. והוא³
שהיה כהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה⁴,
ותהיה זו האסורה לו בת שלש שנים ויום אחד
ומעלה⁵.

(3) וזה נאמר. (4) שראוי לביאה. (5) הראויה לביאה.

ג. כיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על
הגרושה או על הזונה, וכהן גדול שבא עליהן, או
על האלמנה, או שנשא⁶ בעולה ויבא עליה - הרי
אלו נתחללו לעולם⁷. ואם הוליד ממנה בן, בין זה
שחללה בין כהן אחר - הולד חלל⁸. אבל כהן
שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או נתגרשה
מן הארוסין - לא נתחללה⁹. ואם נשאת, אף על פי
שלא נבעלה - נתחללה¹⁰; שפיל נשואה בחזקת
בעולה היא¹¹, אף על פי שנמצאת בתולה.

(6) שקידש, אבל אם לא קידש אותה - אינה נעשית חללה.
(7) כלומר, אפילו אם לא הולידה מביאה זו. (8) ככתוב:
"ולא יחלל זרעו". (9) "נתארמלו או נתגרשו... מן
האיסורין כשרות", פירוש: אם נתארמלו כשרות לכהונה,
ואם היא בת כהן מותרת בתרומה, ואם נתגרשו לא שייך
לומר מותרות לכהונה, שהרי גרושה אסורה לכהן, אלא
כשרות לאכול בתרומה אם היא בת כהן, אבל אם היא בת

נשאת ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא. ואם בא
עד אחד - אינו פלוס. אמרה: נשפיתי וטהורה אני,
והי לי עדים שאני טהורה - אין אומרים: נמתין עד
שיתבאר העדים, אלא מתירין אותה מיד. ולא עוד,
אלא אפלו יצא עליה קול שיש עליה עדי טמאה -
מתירין אותה עד שיתבאר. ששבוייה הקלו.

כד. האב שאמר: קדשתי את בתי וגרשתי, והרי
היא קטנה - נאמן⁵³. קדשתי וגרשתי, כשהיתה
קטנה, והרי היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה
גרושה⁵⁴. נשפית ופדיתיה, בין שהיא גדולה בין
שהיא קטנה - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה
אלא לאסרה משום אישות, שנאמר: את בתי נתתי
לאיש הזה, אבל לא לפסלה משום זנות.

(53) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. (54) שיש נאמנות לאב
רק בבתי הקטנה ולא בגדולה.

כה. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבוייה, הואיל
והדבר ספק - הרי זו מתרת לדר עמו בחצר אחת;
ובלבד שיהיו עמו בניו ובני ביתו תמיד לשמרו.

כו. עיר שבאה במצור ונכבשה: אם היו העובדי
כוכבים ומזלות מקיפין את העיר מכל רוחותיה,
כדי שלא תמלט אשה אחת עד שייראו אותה ותעשה
ברשותה - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לכהנה
כשבוייות, שמא נבעלו לעובדי כוכבים ומזלות. אלא
מי שהיתה מבת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו
בה, או שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה
מחזקת אלא אשה אחת - הרי זו מצלת על הכל.

כח. כיצד מצלת? שפיל אשה שאמרה: טהורה אני
- נאמנת, ואף על פי שאין לה עד. מתוך שיתבאר
לומר: נמלטתי כשנכבשה העיר או במחבוא הייתי
ונצלת, נאמנת לומר: לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא
נטמאתי.

כט. במה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות,
שהם מתישבין בעיר ואין יראין, לפיכך חוששין
להם שמא בעלו; אבל גדוד של מלכות אחרת
שפשט ופשט ועבר - לא נאסרו הנשים, מפני שאין
להם פנאי לבעל, שהן עוסקים בשלל ובורחין להם.
ואם שבו נשים ונעשו ברשותן, אף על פי שדרפו
אחריהם ישראל והצילו אותן מידם - הרי הן
אסורות.

ל. האשה שנכבשה ביד עובדי כוכבים ומזלות, על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 מְשַׁחֲרֶרֶת, או שָׂבָא על סֶפֶק גְּרוּשָׁה, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל
28 שָׂבָא על סֶפֶק אֶלְמָנָה - הָרִי זֶה סֶפֶק חֲלָלָה, וְיִלְדָּה
29 סֶפֶק חֲלָל.

30 י. נִמְצְאוּ הַחֲלָלִים שְׁלֹשָׁה: חֲלָל מִן הַתּוֹרָה, וְחֲלָל
31 מִדְּבָרֵיהֶם²², וְסֶפֶק חֲלָל. וְכָל סֶפֶק חֲלָל נִוְתָּנִין עָלָיו
32 חֲמִירֵי כֹהֲנִים וְחֲמִירֵי יִשְׂרָאֵל: אֵינוֹ אוֹכֵל בְּתִרְוּמָה²³,
33 וְלֹא מִטְמֵא לְמֵתִים²⁴, וְנוֹשֵׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְכַהֵן²⁵.
34 וְאִם אֶכְלָל²⁶ אוֹ נִטְמָא אוֹ נִשָּׂא גְרוּשָׁה - מִפִּינֵי אוֹתָו²⁷
35 מִפֶּת מִרְדּוֹת²⁸. וְהוּא הָדִין בְּחֲלָל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם²⁹. אֶכְלָל
36 חֲלָל שֶׁל תּוֹרָה הַיּוֹדֵא - הָרִי הוּא כֹּהֵן, וְנוֹשֵׂא גְרוּשָׁה
37 וּמִטְמֵא לְמֵתִים; שְׁנֵאֲמַר: אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי
38 אֶהְרֹן - אֵף עַל פִּי שְׁהֵם בְּנֵי אֶהְרֹן, עַד שִׁיְהִיו
39 בְּכַהֲנֵיהֶם³⁰.

(22) כהן שבא על החלוצה. (23) שמא הוא חלל ודאי
שאסור לאכול תרומה "שהחלל כזר לכל דבר". (24) אולי
הוא כהן כשר, שאסור ליטמא. (25) שמא אינו חלל.
(26) תרומה. (27) אבל לא מלקות של תורה, שאין מלקין
מן התורה על הספק. (28) שעל ספק של תורה מכין אותו
מכת מרדות שלא גרע מאיסור של דבריהם. (29) שנותנים
עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל. אבל לענין מלקות, אם
נטמא למתים או אם בא על נשים הפסולות לכהן מלקין
אותו מן התורה, מכיון שמן התורה הוא כהן כשר.
(30) "בני אהרן יכול (להתפרש) חללים, תלמוד לומר:
הכהנים, יצאו חללים".

40 יא. כֹּהֵן זָכָר שֶׁהוּא אֶסוֹר לִשְׂאֵ זֹנָה וְחֲלָלָה - אֶסוֹר
41 בְּגִיּוֹרָתָהּ וּמְשַׁחֲרֶרֶת, שֶׁהִיא כְּזֹנָה, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנִי. אֶכְלָל
42 הַכֹּהֲנֵת מִתֵּרֵת לְהַנְשֵׂא לְחָלָל וְלָגֵר וּלְמְשַׁחֲרֶרֶת. שֶׁלֹּא
43 הִזְהִירוּ בְּשֵׁרוֹת לְהַנְשֵׂא לְפִסּוּלִין; שְׁנֵאֲמַר: בְּנֵי אֶהְרֹן
44 - וְלֹא בָנוֹת אֶהְרֹן. נִמְצָא הָגֵר מִתֵּרֵת לִשְׂאֵ מִמּוֹרֶת
45 וְלִשְׂאֵ כֹהֲנֵת³¹.

(31) "והלכתא, גר מותר בכהנת ומותר בממזרת".

46 יב. גָּרִים וּמְשַׁחֲרָרִים שְׁנֵאֲנֵי אֵלֵינוּ מֵאֵלֵינוּ וְהוֹלִידוּ
47 בֵּית, אֶפְלֹו לְאַחֵר כִּמּוֹ דְּרוֹת, הוֹאִיל וְלֹא נִתְעַרְבּ
48 כֹּהֵן זָרַע יִשְׂרָאֵל - הָרִי אוֹתָהּ הִבֵּת אֶסוֹרָה לְכַהֵן³².
49 וְאִם נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא³³, הוֹאִיל וְהוֹרָתָה וְלִדְתָהּ
50 בְּקִדְשָׁה. אֶכְלָל גֵּר אוֹ מְשַׁחֲרֶרֶת שְׁנֵאֲנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, אוֹ
51 יִשְׂרָאֵל שְׁנֵאֲנֵי גִיּוֹרָתָה אוֹ מְשַׁחֲרֶרֶת - בֵּיתוֹ כְּשֶׁרָה
52 לְכֹהֲנָה לְכַתְּחֻלָּה³⁴.

(32) "ומיום שחרב בית המקדש, נהגו כהנים סלסול (מעלה)
בעצמן כרבי אליעזר בן יעקב" הסובר גר שנשא גיורת, בתו
פסולה לכהונה. (33) "נשא אין מוציאין אותה ממנו" כרבי
יוסי האומר "אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה".
(34) מפני שנתיערב בה זרע ישראל מצד האב או מצד האם.

53 יג. גֵּר עֲמוּנִי שְׁנֵאֲנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְכֵן מִצְרֵי שְׁנֵי
54 שְׁנֵאֲנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שְׁבִיֵּאתָם בְּעִבְרָה וְהָרִי

ישראל אינה אוכלת בתרומה. (10) "מן הנישואין
פסולות", משמע אפילו לא נבעלו. (11) "בתולה אלמנה...
כתובתן מנה" "דבוחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה".

1 ד. כֹּהֵן גָּדוֹל שְׁנֵאֲנֵי בּוֹגֶרֶת אוֹ מִפֶּת יַעַן - לֹא
2 חֲלָלָה¹². וְכֵן אִם בָּעַל בְּעוֹלָה בְּלֹא נִשְׂוֵאִין - לֹא
3 חֲלָלָה¹³.

(12) שהרי בדיעבד, אם נשאה מותר לקיימה. (13) שרק
בנישואין הוא עובר על עשה "והוא אשה בבתוליה יקח",
אבל אם בא על הבעולה שלא בדרך נישואין אינו עובר
עליה, אמנם כן הוא עובר על לאו "לא תהיה קדשה", אולם
לאו זה אינו מאיסורי כהונה ואין חלל אלא מאיסורי כהונה.

4 ה. כֹּהֵן הָבָא עַל עֲרוּהָ מִן הָעֲרִיּוֹת חוּץ מִזְנָהּ, או
5 עַל אַחַת מִחֲבֵי לְאוּיֵן הַשּׁוּיִן בְּכָל¹⁴ - עֲשֵׂה אוֹתָהּ
6 זֹנָה¹⁵, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנִי. חֲזֹר וּבֵא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה¹⁶,
7 בֵּין הוּא בֵּין כֹּהֵן אַחֵר - נִעֲשִׂית חֲלָלָה, וְזָרְעוֹ מִמֶּנָּה
8 חֲלָלִים. לְפִיכָף¹⁷, כֹּהֵן שְׂבָא¹⁸ עַל זְקוּקָה לִיבָם
9 וְנִתְעַבְּרָה מִבִּיאָה רִאשׁוֹנָה - הַיּוֹלֵד כְּשֶׁר, לְפִי שְׂאִינוֹ
10 מֵאִסוּרֵי כֹהֲנָה, וְנִעֲשִׂית זֹנָה¹⁹. חֲזֹר וּבֵא עָלֶיהָ בִּיאָה
11 שְׁנִיָּה, נִתְעַבְּרָה וְיִלְדָּה - הִיא חֲלָלָה וְיִלְדָּהּ חֲלָל, לְפִי
12 שֶׁהוּא מֵאִסוּרֵי כֹהֲנָה.

(14) והיא אסורה להנשא לו. (15) ולא חללה, "כהן הבא
על אחותו, זונה משוי לה (עושה אותה), חללה לא משוי
לה", מפני שאין זה מאיסורי כהונה. (16) והיא אסורה לו
מאיסורי כהונה, שהרי נעשית זונה. (17) שביאה שניה
עושה אותה חללה, וזרעו חללים. (18) רבינו לא מצא
דוגמא אחרת שהבן יהא כשר אלא בבא על זקוקה ליבם,
שהרי בחיובי כריתות הבן ממזר, וכן בבא על הממזרת הבן
ממזר. (19) "יבמה שבא עליה זר, עשאה זונה".

13 ו. וְכֵן כֹּהֵן הָבָא עַל הַגִּיּוֹרָת וְהַמְשַׁחֲרֶרֶת - חֲלָלָה²⁰,
14 וְזָרְעוֹ מִמֶּנָּה חֲלָלִים. כֹּהֵן הָבָא עַל הַנִּגְדָה - הַיּוֹלֵד
15 כְּשֶׁר וְאֵינוֹ חֲלָל, שְׂאִין אֶסוֹר הַנִּגְדָה מִיַּחַד בְּכֹהֲנִים,
16 אֶלֶּא שְׁוֹה בְּכָל.

(20) שאסורה לו משום זונה.

17 ז. כֹּהֵן שְׁנֵאֲנֵי גְרוּשָׁה מְעַבְּרָת, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאֵחֵר,
18 וְיִלְדָּה כְּשֶׁהִיא חֲלָלָה - הַיּוֹלֵד כְּשֶׁר, שֶׁהָרִי לֹא בֵּא
19 מִטְּפַת עִבְרָה²¹.

(21) "חלל יצירתו בעבירה".

20 ח. כֹּכֵר בְּאַרְנֵי שֶׁהַחֲלוּצָה אֶסוֹרָה לְכַהֵן מִדְּבָרֵיהֶם.
21 לְפִיכָף, כֹּהֵן שָׂבָא עַל הַחֲלוּצָה - הָרִי זֶה חֲלָלָה
22 וְזָרְעָהּ מִכֹּהֵן חֲלָלִים, וְהַכֹּל מִדְּבָרֵיהֶן. אֶכְלָל כֹּהֵן שָׂבָא
23 עַל אַחַת מִהַשְּׁנִיּוֹת - הִיא כְּשֶׁרָה וְזָרְעוֹ מִמֶּנָּה
24 כְּשָׂרִים; שְׂאִסוּרֵי הַשְּׁנִיּוֹת - אֶסוֹר הַשְּׁוֹה בְּכָל הוּא,
25 וְאֵינוֹ מִיַּחַד בְּכֹהֲנִים.

26 ט. כֹּהֵן שָׂבָא עַל סֶפֶק זֹנָה, כְּגוֹן סֶפֶק גִּיּוֹרָת אוֹ

(38) "אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות". (39) "אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו, שמץ פסול יש באחת מהן". (40) "אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהן". (41) "ארבע מאות עבדיו היו לו לפשחור בן אימר, וכולם נטמעו בכהונה. וכל כהן שיש בו עזות פנים, אינו אלא מהם". (42) "ולמה גזר עליהם (על הגבעונים) הוא (דוד) ובית-דינו, לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם".

יח. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים⁴³ שנתערב בהן ממזר או חלל או שיש בהן⁴⁴ עבדות⁴⁵ - הרי זה ספק. ואם משפחת כהנים היא - לא ישא⁴⁶ ממנה אשה עד שיבדק עליה ארבע אמהות שהן שמנה⁴⁷: אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה, ואם אם אבי אמה; וכן הוא בודק על אם אביה, ואם אם אביה, ואם אבי אביה, ואם אם אבי אביה.

(43) "אין ערעור פחות משנים". מכיון שלפי ההלכה הקודמת: "כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות" ורוצים להוציא אותה מחזקתה, לכן צריכים שנים שיעידו. (44) רבינו לא כתב בפסול עבדות "שנתערב" כמו בממזר ובחלל, מפני שאם נתערב במשפחה עבדות, עדיין אי-אפשר לפסול את המשפחה שאולי שחרר את כל בני התערובות, שהרי אם "נתערב ולד ישראלית בולד שפחה... וכופין בעל השפחה ומשחרר את שניהם". לכן דקדק רבינו בלשונו, וכתב "שיש בהן עבדות" כלומר, שברגע זה יש במשפחה עבדות. (45) רבינו לא כתב "או עבד", מפני שעבד אם נתערב בישראל, כלומר בא על בת ישראל, הולד הרי כשר, כמבואר למעלה פרק טו הלכה ג. ואפילו לכהונה הוא כשר לדעת רבינו, לכן כתב רבינו "עבדות". כלומר, דהערעור הוא שיש במשפחה עבדים ושפחות, שוולד הנולד משפחה הוא עבד, וכל המשפחה היא ספק עבד, דשמא נולד מן השפחה. (46) כהן. שעיקר הבדיקה משום פסול חללות ומשום חללות, הצריכו לבדוק גם פסול ממזרות. (47) כלומר הן ואמותיהן. "שמפני בדיקת הארבע, צריך לבדוק האחרות, שאין הארבע נבדקות יפה אלא-אם-כן הוא בודק שלמעלה מהן".

יט. ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לזים⁴⁵ או ישראלים⁴⁸ - מוסיף לבדק להם זוג אחד⁴⁹, ונמצא בודק עשר אמהות. שהעירוב בלזים⁴⁸ וישראלים יתר מן הכהנים.

(48) וכהן רוצה לישא אשה ממשפחה זו. ואף-על-פי שבלזים וישראלים אין חשש פסול חללות "ישראל שנשא חללה, הולד כשר... אם היתה בת, הרי זו תנשא לכהונה לכתחילה" (למעלה הלכה יד), אולם מפני שהצריכו לכהן לבדוק במשפחת כהנים משום פסול חללות, הצריכו לבדוק גם משום פסול ממזרות, וזה שייך אפילו במשפחות לזים וישראלים. (49) אם אם אמה ואם אם אם אביה. והטעם: קנס, כדי שידבק האדם בשכניו.

כ. ולמה בודק בנשים בלבד? מפני שהאנשים, כל

1 נשותיהן זונות, כמו שבארנו - בנותיהם פשרות
2 לכהנה לכתחלה.

3 יד. חלל שנשא פשרה - זרעו ממנה חללים. וכן
4 בן בן בנו, ואפילו אחר אלף דור. שכן החלל הזכר
5 הוא חלל לעולם. ואם היתה בת - אסורה היא
6 לכהנה, שהרי היא חללה. אבל ישראל שנשא
7 חללה - הולד כשר. לפיכך, אם היתה בת - הרי זו
8 תנשא לכהנה לכתחלה.

9 טו. כהנים ולויים וישראלים - מתירין לבוא זה בזה,
10 והולד הולך אחר הזכר³⁵. (לויים וישראלים וחללים
11 - מתירים לבוא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר³⁶).
12 שנאמר: ויתלדו על משפחתם לבית אבתם - בית
13 אביו הוא משפחתו, ואין בית אמו משפחתו.

(35) ואם האב כהן, הולד הוא כהן. ואם האב לוי, הוא לוי.
(36) ואם האב הוא חלל, הולד חלל. ואם האב הוא כשר, גם
הולד כשר, אף-על-פי שהאם היא חללה. "כל מקום שיש
קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר".

14 טז. לויים וישראלים וחללים, גרים ועבדים
15 משחררים - מתירים לבוא זה בזה. והגר והמשחרר
16 שנשא לזיה או ישראלית או חללה - הרי הן
17 ישראליות³⁷. וישראל או לוי או חלל שנשאו גירות
18 או משחררת - הולד הולך אחר הזכר.

(37) ואסור בממזרות, ואף-על-פי שאמרו: כל מקום שיש
קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר, כלומר אחר
האב, והאב הרי הוא גר, וגר מותר בממזרות - כלל זה נאמר
רק כשהאב הוא ישראל, אבל לא כשהוא גר. וכן גר שנשא
ממזרת, שהיא מותרת לו - הולד ממזר כאמו.

19 יז. כל המשפחות בחזקת כשרות³⁸, ומתיר לשא מהן
20 לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראית שתי משפחות
21 שמתגרות זו בזו³⁹ תמיר, או ראית משפחה שהיא
22 בעלת מצה ומריקה⁴⁰ תמיר, או ראית איש שהוא
23 מרבה מריקה עם הכל ועז פנים ביותר⁴¹ - חוששין
24 להן, וראוי להתרחק מהן; שאלו סימני פסלות הם.
25 וכן הפוסל את אחרים תמיר, כגון שנזותן שמץ
26 במשפחות או ביחידים ואומר עליהן שהן ממזרים
27 - חוששין לו שמא ממזר הוא; ואם אמר להן שהם
28 עבדים - חוששין לו שמא עבד הוא. שכל הפוסל
29 - במומו פוסל. וכן כל מי שיש בו עזות פנים או
30 אכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד -
31 חוששין לו ביותר שמא גבעוני⁴² הוא. שסימני
32 ישראל האמה הקדושה: פישנין, רחמנים וגומלי
33 חסדים; ובגבעונים הוא אומר: והגבענים לא מבני
34 ישראל המה, לפי שהעזו פניהם ולא נתפסו ולא
35 רחמו על בני שאול, ולא גמלו לישראל חסד למחל
36 לבני מלכם, והם עשו עמהם חסד והחיים בתחלה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכהנים. (4) כתובות כד, ב. (5) תרומה שהיא נוהגת בגבולין (בגבולי הארץ) חוץ למקדש ולירושלים (רש"י).
(6) שחיובה אינה אלא מדרבנן. (7) "כל אוכל אדם הנשמר שגידולו מן הארץ, חייב בתרומה - ומצות-עשה להפריש ממנו ראשית לכהן, שנאמר (דברים יח, ד) ראשית דגנך תירושך ויצהרך וגו' נתן לו" (פ"ב מהל' תרומות ה"א).
(8) מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה מהל' ביכורים ה"א). (9) כתובות, שם.

ב. אי זהו כהן מִיִּחְסָן? כל שֶׁהֶעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים
שֶׁהוּא כֹהֵן בֶּן פְּלוֹנִי הַכֹּהֵן, וּפְלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי הַכֹּהֵן,
עַד אִישׁ שְׁאִינוּ צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְהוּא הַכֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ
עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ¹⁰; שְׁאֵלוֹ לֹא בְּדִקָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל
אַחֲרָיו - לֹא הָיוּ מְנַחִיחִין אוֹתוֹ לַעֲבֹד¹¹. לְפִיכָךְ, אֵין
בּוֹדֵקִין מִהֶמְזַבַּח וּמַעֲלָה, וְלֹא מִן הַסִּנְהֶדְרִין וּמַעֲלָה;
שְׁאִין מְנַחִיחִין בְּסִנְהֶדְרִין אֶלָּא כֹהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים
מִיִּחְסָן¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אין בודקין מהמזבח ולמעלה".

בהלכה זו יש לימוד נפלא על מעלתם של ישראל, שהרי
"תפילות כנגד תמידין תקנום", ונמצא שבזמן שאין בית
המקדש קיים נעשית העבודה על גבי המזבח - תפילות
כנגד תמידין - על-ידי כל אחד ואחד מישראל, כהן לוי
וישראל ואפילו גר.

התפילה היא מצות-עשה מהתורה (רמב"ם הל' תפילה
פ"א ה"א) ומצוה זו אינה שייכת ליחידי סגולה אלא לכל
אחד מישראל הצריך לדבר מה, ללא הבדל במעמדו
ומצבו. ואף אם חסר בו עניין רוחני זה או אחר, גם אז יש
עליו ציווי להתפלל לקב"ה שהוא מקור כל הברכות,
והקב"ה בוודאי מקבל תפילתו שהרי הוא שציווה על
התפילה. ועד כדי כך שעבודה זו שייכת גם לנשים, שגם
הן פועלות את כל העניינים שבזמן הבית היו נפעלים רק
על-ידי יחידי סגולה.

ידוע הכלל שהרמב"ם סומך בדבריו על מה שכבר כתב,
אבל לא על הנכתב אחר-כך. ובענייננו, כאשר לומדים את
ההלכה ש"אין בודקין מהמזבח ולמעלה", כבר למדו הלכות
תפילה ואת דברי הרמב"ם שם "תיקנו שיהא מנין
התפילות כמניין הקרבנות", היינו שגם בזמן הזה ישנו
העניין של שימוש על גבי המזבח על ידי תפילה, וא"כ
נמצא שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת כהן ששימש
על גבי המזבח ש"אינו צריך בדיקה".

עניין זה מודגש ביותר בזמן הגלות, ובפרט ב"עיקבות
משיחא", מבואר ב'תורה אור' שבדורות ראשונים מי שהיה
זכאי היה זכאי במדרגת צדיק גדול או נביא, ומי שהיה
חייב היה רשע גמור. אך בדורות האחרונים אין בהם

1 עֵת שִׁירֵיבוּ זֶה עִם זֶה, יִחְרֹף אֶת חֲבֵרוֹ בְּפִסּוּל שֵׁשׁ
2 בְּיָחוּסוֹ; וְאֵלּוּ הֵיךְ שֵׁם פִּסּוּל - הִיךְ נִשְׁמָע. אֲבָל
3 הַנָּשִׁים אֵין מְחַרְפוֹת בְּיָחוּסִין.

4 כֹּא. וְלָמָּה יְבַדֵּק הָאִישׁ בְּשִׁירָצָה לִשְׂאֵל מִמִּשְׁפָּחָה זֹ
5 שֶׁהוֹרָצָה חֲזָקָתָה, וְלֹא תְבַדֵּק אִשָּׁה שֶׁתִּנְשָׂא לָהּ?
6 מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִזְהִירוּ כְּשֵׁרוֹת לְהִנְשָׂא לְפִסּוּלִין⁵⁰.

(50) והואיל ולא הקפידה התורה עליהן ביוחסי כהונה, לא
עשו החכמים בהן מעלה שתצרכנה לבדוק, ואפילו משום
פסול ממזרות.

7 כֹּב. כָּל שְׁקוּרִין לוֹ מְמֹזֵר וְשׁוֹתֵק, אוֹ נִתִּין וְשׁוֹתֵק,
8 אוֹ חָלָל וְשׁוֹתֵק, אוֹ עֶבֶד וְשׁוֹתֵק - חוֹשְׁשִׁין לוֹ
9 וְלִמְשַׁפְּחָתוֹ, וְאֵין נוֹשְׂאִין מִהֶן אֶלָּא אִם בֶּן בּוֹדֵקִין⁵¹,
10 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(51) והבדיקה מכשרתו, שלא יהא זה השותק גרוע ממשפחה
שהעידו עליה עדים שנותרב בה פסול.

11 כֹּג. מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּתְעַרַּב בָּהּ סֶפֶק חָלָל - כָּל אֱלֻמְנָה⁵²
12 מֵאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה אֲסוּרָה⁵³ לְכַהֵן לְכַתְּחִלָּה. וְאִם
13 נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי סִפְקוֹת: שְׂמָא זֹ
14 אֱלֻמְנָת אוֹתוֹ חָלָל⁵⁴ שְׂמָא אִינָּה אֱלֻמְנָתוֹ; וְאִם נֹאמַר
15 שֶׁהִיא אֱלֻמְנָתוֹ, שְׂמָא חָלָל הוּא שְׂמָא אִינוּ חָלָל.
16 אֲבָל אִם נִתְעַרַּב בָּהּ חָלָל וְדָאִי - כָּל אִשָּׁה מִהֶן
17 אֲסוּרָה לְכַהֵן עַד שִׁיבְדִּק; וְאִם נִשְׂאָת - תִּצָּא. וְהוּא
18 הַדִּין⁵⁵ אִם נִתְעַרַּב בָּהּ סֶפֶק מְמֹזֵר אוֹ מְמֹזֵר וְדָאִי;
19 שְׂאִשְׁתּ מְמֹזֵר וְאִשְׁתּ חָלָל לְכַהֵן אֲסוּר אֶחָד הוּא,
20 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁶.

(52) כלומר, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה
ונתלאמנה. (53) ואף-על-פי שיש כאן שני ספקות, כאמור
למטה, אסורה לכתחילה מפני ש"מעלה עשו ביוחסין".
(54) ואם היא אלמנתו, נאסרה בביתא. (55) זה מוסב על
כל ההלכה. כלומר, ספק ממזר אם נתערב - דינו כספק חלל,
שאם נישאת לא תצא. וממזר ודאי אם נתערב - דינו כחלל
ודאי, שאם נישאת תצא. (56) למעלה פרק יח הלכה א.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

(1) יבאר שכל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם; חלה
ותרומה בזמן הזה הם מן התורה; אם מעלין משמרות
לכהונה; ושנים שבאו, זה אומר אני וחברי כהן וכן האחר;
ודין מי שבא ואמר כהן אני אם הוא נאמן; מי שהוחזק אביו
כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה; אם נתערב ולד כהן
עם ולד ישראל.

21 א. כָּל כֹּהֲנִים בְּזִמְנֵי הַזֶּה² - בְּחֻזְקָה³ הֵם כֹּהֲנִים, וְאֵין
22 אוֹכְלִין⁴ אֶלָּא בְּקֻדְשֵׁי הַגְּבוּל⁵. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה תְּרוּמָה
23 שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁶; אֲבָל תְּרוּמָה⁷ שֶׁל תּוֹרָה וְחֻלָּה⁸ שֶׁל
24 תּוֹרָה - אֵין אוֹכְלֵי אוֹתָהּ⁹ אֶלָּא כֹהֵן מִיִּחְסָן.

(2) שאין מזבח ואין סנהדרין. (3) כלומר, שהם מוחזקים

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 מַעֲלִין²¹ אוֹתוֹ לְיוֹחֲסִין עַל פִּי, עַד שְׂכִיבֵי עֲדִים
14 שֶׁהוּא בָּנוּ.

(21) שם.

15 ו. כֹּהֵן מִיחֹס שֶׁיֵּצֵא הוּא וְאִשְׁתּוֹ שֶׁדַּעַנּוּ²² שֶׁהִיא
16 כְּשֶׁרָה לְמִדִּינָה אַחֶרֶת, וְכֹא הוּא וְהִיא וּבָנִים כְּרוּכִין
17 אַחֲרֵיהֶן²³, וְאָמַר: אִשָּׁה שֶׁיֵּצֵאת עִמִּי הִיא זֹו וְאֵלּוּ
18 בָּנֶיהָ - אֵינִי²⁴ צָרִיךְ לְהִבִּיא עֲדִים לֹא עַל הָאִשָּׁה וְלֹא
19 עַל הַבָּנִים. מִתָּה וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ - צָרִיךְ לְהִבִּיא עֲדִים
20 שְׂאֵלּוּ בָּנִיו²⁵, וְאֵינִי צָרִיךְ לְהִבִּיא עֲדִים עַל אִמִּי
21 שֶׁהִיא²⁶ כְּשֶׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֹד הַחֹזֵק שֶׁיֵּצֵאָה מֵעַמּוּנוֹ
22 כְּאִשָּׁה כְּשֶׁרָה.

(22) שבדקוה כשנשאת (רש"י). (23) בכת"י תימן: אחריה.
(24) קידושין עט, ב. (25) שם. (26) בכת"י תימן: שהיתה.

23 ז. יֵצֵא כֹּהֵן מִיחֹס לְמִדִּינָה אַחֶרֶת, וְכֹא הוּא וְאִשְׁתּוֹ
24 וּבָנִיו, וְאָמַר: אִשָּׁה זֹו נִשְׂאתִי וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ - צָרִיךְ²⁷
25 לְהִבִּיא רָאִיָּה שֶׁאִשָּׁה זֹו כְּשֶׁרָה, וְאֵינִי מִבִּיא עֲדִים
26 שְׂאֵלּוּ בָּנֶיהָ. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה כְּרוּכִין אַחֲרֵיהָ. וְאִם כָּא
27 בְּשִׁתִּי נָשִׁים, וְהִבִּיא רָאִיָּה עַל הָאִחָת, אָף עַל פִּי
28 שֶׁהַבָּנִים קָטָנִים וְכְרוּכִין אַחֲרֵיהָ - צָרִיךְ²⁸ לְהִבִּיא
29 רָאִיָּה עֲלֵיהֶם; שֶׁמָּא בָּנִיו מִן הָאִחָת הֵם וְנִכְרְכוּ
30 אַחֵר זֹו הַמִּיחֹסֶת.

(27) שם. (28) שם.

31 ח. כָּא הוּא וּבָנִיו, וְאָמַר: אִשָּׁה נִשְׂאתִי וְמִתָּה וְאֵלּוּ
32 בָּנֶיהָ - מִבִּיא עֲדִים²⁹ שֶׁאִתָּה הָאִשָּׁה כְּשֶׁרָה הִיְתָה
33 וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ. וְכֵדִין הִזָּה דְּנִינִי³⁰ בִּישְׂרָאֵל מִיחֹס וּבְלֹוֹ
34 מִיחֹס. וְאַחֵר כֶּף נָעִיד עַל בָּנוּ זֶה שֶׁהוּא מִיחֹס, כְּדִי
35 שִׁיחֶיהָ רָאִיָּה לְסַנְהֶדְרִין³¹.

(29) שם. (30) שם, שהמשנה אומרת "מי שיצא הוא
ואשתו" וכו', כלומר, בין כהן בין ישראל (מגיד-משנה).
(31) כמבואר למעלה ה"ב.

36 ט. אֵין מַעֲלִין מִשְׁטְרוֹת לְכַהֲנָה³². כִּיצַד? הֲרִי שֶׁהִיא
37 כְּתוּב בְּשִׁטְר: פְּלוֹנִי כֹהֵן לָוֶה מִפְּלוֹנִי וְהִלָּהוּ כֶּף
38 וְכֶף, וְהָעֲדִים מִלְּמִטָּה - אֵין מַחֲזִיקִין בָּהֶם כֹּהֵן זֶה
39 שֶׁהוּא מִיחֹס, שֶׁמָּא לֹא הֵעִידוּ אֵלּא עַל הַמִּלְוָה. בְּמָה
40 דְּכָרִים אֲמֹרִים? לְעֻנְיָ יְחֹס: אֲבָל לַחֲזָקָה שִׁיחֶיהָ
41 כֹּהֵן כְּכֹהֲנֵי זְמַן זֶה, וְיֵאכַל תְּרוּמָה וְחֵלֶה שֶׁל דְּבָרִי
42 סוֹפְרִים³³ וּבִשְׁאָר קִדְשֵׁי הַגְּבוּל³⁴ - מַעֲלִין מִן
43 הַשְׁטְרוֹת³⁵, וְעַל פִּי עַד אֶחָד, וּמִנְשִׂאוֹת פָּפִים,
44 וּמִקְרִיאָה בַתְּרוּהָ רֵאשׁוֹן.

(32) כתובות פד, ב. (33) כמבואר למעלה ה"א. (34) לתת
לו מתנות כהונה, כמו: פדיון הבן, פדיון פטר חמור וראשית
הגז. (35) שם.

י. וְכֵן כָּל כֹּהֵן שֶׁאָמַר: בְּנִי זֶה כֹּהֵן - נֶאֱמַן לְהֶאֱכִילוֹ⁴⁵

רשעים כ"כ ולא צדיקים כ"כ טובים. בזמן הבית כאשר
היה גילוי אלוות בתוקף, היתה גם התגברות הקליפה
בתוקף, ולכן היה גם יצר הרע של עבודה-זרה בתוקף גדול,
ולאחרי הירידה בגילוי התבטל גם תוקף התגברות
הקליפה, כולל יצר הרע של עבודה-זרה. ונמצא שדווקא
בזמן הגלות לא שייך ענין הע"ז, והקשר של כל אחד ואחד
מישראל עם הקב"ה הוא בתוקף ובשלמות.

העילוי בזמן הבית הוא בגילוי אלקות בהבנה והשגה, אבל
בזמן הגלות עניין האמונה הפשוטה הוא בתוקף גדול,
וכידוע ביאור רבותינו נשיאנו על הפסוק "והאיש משה
עניו מאוד" שעיקר ענוותנותו היתה ביחס לדרא דעקבתא
דמשיחא, שלמרות הקשיים, הניסיונות, המלעיגים וכו'
עומדים בתוקף הכי גדול מתוך אמונה פשוטה.

(על-פי התועודות תשמ"ח חלק ד', עמוד 2508 ואילך)

(10) קידושין עו, א. (11) שם, ב. (12) שם.

1 ג. חֵלֶה בְּזִמָּן הַזֶּה, וְאֵפֶלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵינָה שֶׁל
2 תּוֹרָה. שְׁנֶאֱמַר: בְּבִאָתְכֶם אֶל הָאָרֶץ - בִּיאַת כָּלְכֶם וְלֹא
3 בִּיאַת מִקְצֶתְכֶם; וּכְשֶׁעָלּוּ בִימֵי עֲזָרָא - לֹא עָלּוּ
4 בָלֶם¹³. וְכֵן תְּרוּמָה בְּזִמָּן הַזֶּה¹⁴ - שֶׁל דְּבָרִי
5 סוֹפְרִים¹⁵. וּלְפִיכָף¹⁶ אוֹכְלִים אוֹתָהּ הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּזִמָּנָה
6 שֶׁהֵן בְּחֻזָּקָה.

(13) כתובות כה, א. (14) "התרומה בזמן הזה וכו' ואפילו
בימי עזרא - אינה מן התורה וכו' שנאמר "כי תבואו אל
הארץ" וגו' בביאת כולכם, כשהיו בירושה ראשונה וכו'"
(פ"א מהל' תרומות הכ"ו). (15) יבמות פב, ב.
(16) כלומר, מפני שזה רק מדרבנן, אבל תרומה דאורייתא
מותרת רק לכהן מיוחד. וכן כתב רבינו בפירוש בהל'
תרומות פ"ו ה"ב. ולמה אין סומכים על החזקה, כמו בכל
איסורי דאורייתא ובית-דין סוקלין ושורפים על סמך חזקה?
גזירה היא שגזר נחמיה, ככתוב בספר עזרא ב, סג. וראה
מס' כתובות, שם.

7 ד. מִי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו [שְׁנִי] עֲדִים שֶׁרָאוּהוּ שֶׁהִיא
8 אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה - הֲרִי זֶה מִיחֹס. וְאֵין
9 מַעֲלִין לְיוֹחֲסִין לֹא מִנְשִׂאוֹת¹⁷ כְּפִים¹⁸, וְלֹא
10 מִקְרִיאָה¹⁹ בַתְּרוּהָ רֵאשׁוֹן²⁰, וְלֹא מִחֲלוּק תְּרוּמָה
11 בְּבֵית הַגִּבְרֹת, וְלֹא עַל פִּי עַד אֶחָד.

(17) הכהנים עולים לדוכן כשמגיע שליח-ציבור לברכת
"רצה" בשמונה-עשרה, ומברכים את הציבור אחרי שגומר
שליח-הציבור את ברכת ההודאה (היינו: ולך נאה להודות).
אם העידו עדים שראוהו עולה לדוכן ומברך את העם, אין
מחזיקים אותו משום כך למיחוס. (18) כתובות כד, ב.
בעיא שלא נפשטה, ולכן אין מעלין. (19) שם כה, ב.
(20) "בכל קריאה וקריאה (קריאת התורה) . . . כהן קורא
ראשון, ואחריו לוי ואחריו ישראל" (פי"ב מהל' תפילה
ה"ח).

12 ה. כֹּהֵן מִיחֹס שֶׁאָמַר: בְּנִי זֶה כֹּהֵן הוּא - אֵין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בתרומה³⁶ ולהיותו בחזקת כהן, ואינו צריך להביא
- 2 ראיה לא על הכהנים ולא על האשה.
- (36) שם כה, ב.
- 3 יא. שנים שבאו למדינה, זה אומר: אני וחברי כהן,
- 4 וזה אומר: אני וחברי כהן, אף על פי שגזרין
- 5 בגומלין זה את זה - הרי אלו נאמנין³⁷, ושניהם
- 6 בחזקת³⁸ כהנים. וכן עד שאמר: ראיתי זה שנשא
- 7 בפיו, או שאכל בתרומה, או שחלק על הגרן, או
- 8 שקרא בתורה ראשון וקרא אחריו לוי³⁹ - מחזיקין
- 9 אותו בכהנה על פיו. וכן אם העיד שזה קרא שני
- 10 בתורה אחר כהן⁴⁰ - מחזיקין אותו בלוי⁴¹.
- (37) שם כד, א. (38) כמבואר למעלה ה"ט, שמחזיקים
- בכהונה על פי עד אחד. (39) שם: שאם לא קראו אחריו
- לוי, בזה שהוא היה הראשון - עוד אין הוכחה שהוא כהן,
- שאולי קראו אותו ראשון בחזקת שהוא גדול. (40) שם.
- (41) ליתן לו מעשה ראשון.
- 11 יב. העיד⁴² שראה זה שחלק עם אחיו בבית דין
- 12 תרומה שהניח להן אביהן הכהן - אין מעלין אותו
- 13 לכהנה בעדות זו; שמא חלל הוא, ולקח חלק
- 14 ירשתו מתרומה למכרה⁴³.
- (42) עד אחד (מגיד-משנה). (43) לכהן (שם כו.).
- 15 יג. מי שבא בזמן הזה ואמר: כהן אני - אינו נאמן,
- 16 ואין מעלין אותו לכהנה על פי עצמו⁴⁴, ולא יקרא
- 17 בתורה ראשון, ולא ישא את בפיו, ולא יאכל
- 18 בקדשי הגבול⁴⁵, עד שיהיה לו עד אחד. אבל אוסר
- 19 עצמו בגרושה וזונה וחללה⁴⁶, ואינו מטמא למתים.
- 20 ואם נשא או נטמא - לוקה⁴⁷, והנבעלת⁴⁸ (לו) ספק
- 21 חללה⁴⁹.
- (44) שם כג, ב. (45) מפני שמקריאה בתורה ראשון
- ומנשיאות כפים ומאכילת וחלוקת תרומה בבית הגורן,
- מחזיקין אותו לכהן, כמבואר למעלה ה"ט, ומכיון שאין מי
- שיעיד עליו שהוא כהן, רק הוא בעצמו, ואין הוא נאמן על
- עצמו (מגיד-משנה). (46) שהרי אומר שכהן הוא, ונעשו
- פסולי הכהונה עליו כחתיכה דאיסורא, כמבואר למעלה
- פי"ח ה"ט. (47) מכיון שלא הוחזק מתחילה לישראל או
- לכהן, ועד אחד נאמן לומר עליו שהוא כהן, נאמן על עצמו
- בנוגע אליו ('מחנה אפרים'). (48) מפסולי כהונה, כגון
- גרושה וזונה. (49) ואם כהן אחר בא עליה, אינו לוקה. וכן
- זרעה מכהן, הם ספק חללים ('חלקת מחוקק').
- 22 יד. ואם היה מסיח לפי תמו - נאמן⁵⁰. כיצד?
- 23 מעשה⁵¹ באחד שהיה מסיח לפי תמו ואמר: זכור
- 24 אני כשהייתי תינוק והייתי מרכב על כתפו של אבי,
- 25 הוציאני מבית הספר⁵² והפשיטוני כתנתי
- 26 והטבילוני⁵³ לאכל תרומה לערב, וחברי בודלין
- 27 ממני⁵⁴ והיו קוראין אותי יוחנן אוכל חלות. והעלהו
- 28 רבנו הקדוש לכהנה על פי עצמו.
- (50) שם ק, ב.
- 55 יח. שני כהנים שנתערבו ולדוניהם, או אשת כהן
- שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת
- לכהן אחר ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או

אשתו בתשמיש המטה; אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ושיתקשה עצמו לדעת; אסור לעבור על פתח זונה; אסור לשלוח יד במבושיו אם אינו נשוי; שישא בנוי סמוך לפרקן; ומי שגרש אשתו אם תדור עמו בחצר; אם ישא אשה ודעתו לגרשה; ואשה שנשאת לשני אנשים ומתו; לעולם ימכור אדם מה שיש לו לישא בת תלמיד חכם.

א. כל הבא על ערוה² מן העריות דרך איברים, או שחבק ונשק דרך תאנה ונהנה בקרוב בשר - הרי זה לוקה³ מן התורה. שנאמר: לבלתי עשות מחקות התועבת וגומר. ונאמר: לא תקרבו לגלות ערוה - כלומר: לא תקרבו לדברים המביאים לידי גלוי ערוה⁵.

(2) כל ביאות שחייבים עליהן מיתת בית דין או כרת "והם האמורים בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה. (3) אבל מיתת בית דין וכרת אינו חייב אלא בביאה או בהעראה. ודברים אלה אסורים גם בחיבי לאווין, אבל אינו לוקה אלא בחיבי כריתות בלבד. (4) מנהגים המביאים לתועבות הזימה. (5) מדרבנן.

ב. העושה דבר מחקות אלו - הרי הוא חשוד על העריות. ואסור לאדם לקרץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות, או לשחק עמה⁶ או להקל ראש. ואפלו להריח בשמים שעליה או להביט ביניה - אסור. ומכין⁷ למתכונן לדבר זה מפת מרדות. והמסתכל אפלו באצבע קטנה של אשה ונתפון להנות - כמי שנסתכל במקום התרף⁸. ואפלו לשמץ קול הערוה או לראות שערך - אסור.

(6) "שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה". (7) ככל העובר על דברי חכמים. (8) ערוותה.

ג. והדברים האלו אסורין בחיבי⁹ לאווין. ומתיר להסתכל בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה, כדי שיראה אם היא נאה בעיניו ושאנה, ואין בזה צד אסור. ולא עוד, אלא שראוי לעשות פן. אבל לא יסתכל דרך זנות. הרי הוא אומר: ברית ברתי לעיני, ומה אתבונן על בתולה.

(9) כלומר, גם בחיבי לאווין. וחיבוק ונישוק וקרבת בשר בחיבי לאווין איסורן מדרבנן.

ד. ומתיר לאדם להביט באשתו פשהיא נדה, ואף על פי שהיא ערוה. ואף על פי שיש לו הנאת לב ממנה בראיה, הואיל והיא מתרת לו לאחר זמן - אינו בא בזה לדבר מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמא ירגיל לעברה.

ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משחררת, שמא יבוא לידי הרהור. באי זה שמוש אמרו¹⁰? רחיצת פניו וידיו ורגליו, והצעת מטה לפניו, ומזיגת הכוס, שאין

1 בן שבעה לאחרון - נותנין לו על הולד חמרי שניהם: הוא אונן עליהם⁶⁴, והן אוננין עליו⁶⁵; הוא אין משמא להם⁶⁶, והם אינן משמאין לו⁶⁷; ועולה במשמרו של זה ושל זה⁶⁸, ואין חולק⁶⁹. ואם היו שניהם במשמר אחד ובית אב אחד - נוטל חלק אחד.

(64) ביום המיתה של קרובים, האדם מתאונן על מותו ונקרא "אונן", ודיני אונן מבוארים בהלכות אבל. (65) "וביום מותו (של הולד) אסורים שניהם בקדשים" (רש"י). ויצויר הדבר ששניהם מתו אחרי לידתו, והאשה לא נתגרשה מן הראשון (אם נתגרשה ונשאה השני, הרי הבן חלל ומותר ליטמא למתים, ובמשנה שם אמרו: "הוא אינו מטמא להם"), כגון שנשאת לראשון ונתעברה ממנו ואחר כך נתברר שקידושי הראשון היו קידושי טעות, ונשאה לשני בתוך שלשה חדשים, בלא גט, שהרי היא אינה צריכה גט, מכיון שנתברר שקידושי טעות היו (גמרא שם). (66) לכל אחד מהם, שמא לאו אביו הוא. (67) כל אחד מהם אינו מטמא לו, שמא אינו בנו. (68) עשרים וארבעה משמרות של כהנים היו במקדש, והיו מתחלפים כל שבוע לפי תור שנקבע להם ע"י גורל בימי דוד. והמשמרות נחלקו לבתי אב, וכל בית אב היה עובד במקדש יום אחד מימי השבוע של משמרו. ואפילו אם שני הכהנים הללו משתייכים לשני משמרות, אין חברי המשמרות יכולים לעכב עליו מלעבוד בבית המקדש בשבוע שלהם. (69) אנשי כל בית אב חולקים ביניהם את עורות הקדשים, ואת חלקם בבשר הקרבנות שהקריבו ביומם. הספק הזה אינו מקבל חלק, כי שני המשמרות דוחים אותו וטוענים: הבא ראינו שאתה ממשמר שלנו - ותקח.

7 יט. במה דברים אמורים? בזמן שהן באין מפת נשואין; אבל בזנות - גזרו חכמים⁷⁰ שמשחקין אותו מדין כהנה כלל, הואיל ואינו יודע אביו הנדאי. שנאמר: והיתה לו ולזרעו אחריו - עד שיהיה זרעו מיחס אחריו.

(70) שם ק, ב. והסמיכו גזירתם על הכתוב.

8 כ. כיצד? עשרה כהנים שפרש אחד מהם ובעל, שהרי הולד כהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו יודע אביו שיתחס לו - משחקין אותו מדין כהנה, ואינו עובד ולא אוכל ולא חולק. ואם נטמא למתים או נשא גרושה - לוקה, שאין כאן ספק היתר.

יום חמישי ט' מרחשון ה'תש"פ

פרק אחד ועשרים

(1) יבאר איסור חיבוק ונישוק לערוה דרך תאוה; אם מותר להסתכל בבתולה או באשתו נדה; אם מותר לחבק אחת מן העריות שאין לבו נוקפו עליהן; נשים המסוללות אם נאסרות לכהונה או לבעליהן; אם ישמש האדם עם אשתו שלא כדרכה או לאור הנר או ביום; וכל הנהגת האדם עם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמו שבארנו בהלכות דעות, ולא יסור מדרך העולם
ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.

י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר. הרי שהיתה
שבת ולא היה לו בית אחר והיה הנר דלוק - הרי
זה לא ישמש כלל. וכן אסור לישראל לשמש
מטתו ביום, שעות פנים היא לו. ואם היה תלמיד
חכם, שאינו בא להמשיך בכה - הרי זה מאפיל
בטליתו ומשמש. ואין נזקקין לדבר זה אלא מפני
צרך גדול¹⁶. ודרך קדשה לשמש באמצע הלילה.

(16) "כמו דרך הרפואה".

יא. אין דעת חכמים נוחה למי שהוא מרבה
בתשמיש המטה ויהיה מצוי אצל אשתו כתרנגול,
ופגום הוא עד מאד, ומעשה בורים הוא. אלא כל
הממעט בתשמיש - הרי זה משבח; והוא שלא
יבטל עונה [אלא] מדעת אשתו. ולא תקנו
בראשונה¹⁷ לבעלי קריין שלא יקראו בתורה עד
שיטבילו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.

(17) אחר כך בטלו.

יב. וכן אסרו חכמים, שלא ישמש אדם מטתו ולבו
מחשב באשה אחרת, ולא יבעל מתוך שכרות, ולא
מתוך מריבה, ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה על
פרחה והיא יראה ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן
מנדה, ולא יבוא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה.
ואם עשה כן - הבנים אינן חגונים, אלא מהן עזי
פנים ומהן מורדים ופושעים.

יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא
תובעת תשמיש המטה בפיה, או המפתה אשה לשם
נשואין, או המתפונ לבוא על רחל אשתו ובא על
לאה אשתו, ומי שלא שהתה אחר מיתת בעלה
שלשה חדשים והרי הן ספק - כל אלו הבנים
הילודים מהם הם המורדים והפושעים שישורי
הגלות בוררין אותן.

יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות
או בגנות ובפרדסין, אלא בבית דיירה; שלא יראה
בזנות, וירגילו עצמם לידי זנות. והבועל את אשתו
במקומות אלו - מכין אותו מפת מרדות. וכן
המקדש בביאה, והמקדש בשוק¹⁸, והמקדש בלא
שדוף - מכין אותו מפת מרדות.

(18) "אפילו בכספא דמנהג זילות ופריצות הוא".

טו. ואכסנאי אסור בתשמיש המטה עד שייחזר
לביתו. וכן אסרו חכמים על האיש שידור בבית
חמיו, שזו עוות פנים היא. ולא יכנס עמו למרחץ.

עושה לאיש דברים אלו אלא אשתו בלבד. ואין
שואלין בשלום אשה כלל, ואפלו על ידי שליח.

(10) שאסור.

ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם
נוקפו¹¹ עליה, או שנשק לאחת מהן, כגון אחותו
הגדולה ואחות אמו וכיוצא בהן, אף על פי שאין
שם תאוה ולא הנאה כלל - הרי זה מגנה ביותר,
ודבר אסור הוא, ומעשה טפשים הוא. שאין קרבין
לערוה כלל, בין גדולה בין קטנה, חוץ מהאם לבנה
והאב לבתו.

(11) כלומר, אין לבו חרד שיבוא לידי חטא.

ז. כיצד? מתר האב לחבק בתו ולנשקה, ותישן עמו
בקרב בשר, וכן האם עם בנה, כל זמן שהם
קטנים. הגדילו ונעשה הן גדול והבת גדולה עד
שיהיו שדים נכנו וישערן צמח - זה ישן בכסותו,
והיא ישנה בכסותה. ואם היתה הבת בושא לעמד
לפני אביה ערמה, או שנשאת¹², וכן אם האם בושא
לעמד בפני בנה ערמה, ואף על פי שהן קטנים -
משהגיעו להכלם מהן אין ישנים עמהם אלא
בכסותן.

(12) ואפילו נתקדשה.

ח. נשים המסוללות¹³ זו בזו - אסור, וממעשה
מצרים הוא שהזהרנו עליו, שנאמר: כמעשה ארץ
מצרים לא תעשו. אמרו חכמים: מה היו עושים?
איש נושא איש, ואשה נושא אשה, ואשה נשאת
לשני אנשים. אף על פי שמעשה זה אסור - אין
מלקין עליו, שאין לו לאו מיוחד, והרי אין שם
ביאה כלל. לפיכך אין נאסרות לכהנה משום זנות,
ולא תאסר אשה על בעלה בזה, שאין כאן זנות¹⁴.
וראוי להפנות מפת מרדות, הואיל ועשו אסור¹⁵.
ויש לאיש להקפיד על אשתו מדבר זה, ומונע
הנשים הידועות בכה מלהפגס לה ומלצאת היא
אליהן.

(13) "מביאות אשה על אשה ... וזה שקוראין חכמים נשים
המסוללות זו בזו". (14) "פריצות בעלמא" ומשום
פריצות אין אשה נאסרת על בעלה. (15) ככל העובר על
איסור מדבריהם.

ט. אשתו של אדם - מתרת היא לו. לפיכך כל מה
שאדם רוצה לעשות באשתו - עושה: בועל בכל עת
שירצה, ומנשק בכל אבר ואבר שירצה, [ובא עליה
בדרבה ושלא בדרבה]; ובלבד שלא יוציא שכבת
דע לבטלה. ואף על פי כן, מדת חסידות שלא יקל
אדם את ראשו לכה, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש,

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִים - לֹא יֵאָחֵז בְּאֶמָּה וְיִשְׁתָּיִן. וְאִם הָיָה נָשׁוּי - 38
מִתֵּר. וּבֵין נָשׁוּי וּבֵין שְׂאִינוֹ נָשׁוּי - לֹא יוֹשִׁיט יָדוֹ 39
לְאֶמָּה כָּלָל אֲלֹא בִשְׂעָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְנִקְבִּיו. 40

(23) "לא כתב (רבינו) אסור (כמו בתחילת ההלכה) ... דבזה
אין איסור רק מצד תוספת קדושה (שלכן קראו לרבי יהודה
הנשיא רבינו הקדוש "שלא הכניס ידו תחת אבנטו".

כד. חֲסִידִים הָרָאוּשׁוֹנִים וְגִדּוּלֵי הַחֲקָמִים - הַתַּפְּאָר 41
אֶחָד מֵהֶם שֶׁמַּעוֹלָם לֹא נִסְתַּפֵּל בְּמִילָה שְׁלוֹ, וּמֵהֶן 42
מִי שֶׁהַתַּפְּאָר שֶׁלֹּא הִתְבּוֹנֵן מַעוֹלָם בְּצוּרַת אִשְׁתּוֹ²⁴. 43
מִפְּנֵי שֶׁלְבוּ פוֹנֶה מִדְּבַרֵי הַבָּאִי לְדְבַרֵי הָאֵמֶת, שֶׁהֵן 44
אוֹחֲזוֹת לְבַב הַקְּדוּשִׁים. 45

(24) "מעשה באדם שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה
(במומה) עד יום מותה ... כמה צנוע אדם זה שלא הכיר
באשתו".

כח. מִצּוֹת חֲקָמִים, שֶׁיִּשְׂאִי אָדָם בָּנָיו וּבְנוֹתָיו סָמוּךְ 46
לְפָרְקָן; שָׁאֵם יִנְיָחֵן - יָבוֹאוּ לִידֵי זָנוּת אוֹ לִידֵי 47
הִרְהוּר. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וּפְקֹדֶת נֶרֶךְ וְלֹא תִחַסֵּא. 48
וְאִסוּר לְהִשָּׂא אִשָּׁה לְקָטָן²⁵, שֶׁהָאֵם כְּמוֹ זָנוּת הִיא. 49

(25) לפני שנת השלוש עשרה.

כו. וְאִין הָאִישׁ רִשְׁאִי לִישֹׁב בְּלֹא אִשָּׁה. וְלֹא יִשָּׂא 50
עֲקָרָה וְזִקְנָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לִילְדָה²⁶. וּרְשׁוֹת לְאִשָּׁה 51
שֶׁלֹּא תִנָּשֵׂא לְעוֹלָם אוֹ תִנָּשֵׂא לְסָרִיס. וְלֹא יִשָּׂא בְּחוּר 52
זָמָנָה²⁷, וְלֹא יִשָּׂא זָקֵן זֶלְדָה; שֶׁדְּבַר זֶה גּוֹרֵם לְזָנוּת. 53

(26) כאשר עדיין לא קיים מצות פריה ורביה. (27) אפילו
הראוייה לילד.

כז. וְכֵן מִי שֶׁגָּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַנִּשְׁוֹאִין - לֹא תְדוּר 54
עִמּוֹ בְּחָצֵר, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לִידֵי זָנוּת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן²⁸ 55
- לֹא תְדוּר עִמּוֹ בְּמִבּוֹי²⁹. וּכְפָר קָטָן נָדוֹן כְּמִבּוֹי. 56
הָיָה לָהּ מְלוּזָה אֲצִלּוֹ - עוֹשָׂה שְׁלִיחַ לְתַבְעוֹ. וּגְרוּשָׁה 57
שֶׁבָּאָה עִם הַמַּגָּרֵשׁ לְדִין - מְנַדִּין אוֹתָן אוֹ מִכִּין אוֹתָן 58
מִפֶּת מִרְדּוֹת³⁰. וְאִם נִתְגַּרְשָׁה מִן הָאֲרוּסִין - מִתֵּרַת 59
לְתַבְעוֹ בְּדִין וְלְדוּר עִמּוֹ. וְאִם הָיָה לָבּוֹ גִּסְתִּי³¹ בָּהּ - 60
אֵין מִן הָאֲרוּסִין אִסוּר. וּמִי נִדְחָה מִפְּנֵי מִי? הִיא 61
נִדְחִית מִפְּנֵיו. וְאִם הָיְתָה הַחָצֵר שְׁלֵה - הוּא יִדְחָה 62
מִפְּנֵיהָ. 63

(28) שיש עליו גם איסור גרושה. (29) בתים שלהם היו
בנויים על פי תכנית שכנו: בתים אחדים פתוחים לחצר אחת
וחצרות אחדות פתוחות למבוי. (30) "ואי אתי לקמן לדינא
(ואם באו לפנינו לדין) רב פפא אמר שמותי משמתינן להו
(מנדינן אותן, נידוי הוא חרם קל), רב הונא בריה דרב יהושע
אמר נגודי מנגדינן להו" (מכין אותן). ומכיוון שבגמרא לא
נפסקה ההלכה, פסק רבינו או נידוי או מכין. (31) "לבו
קרוב לה"

כח. אִסוּר לְאָדָם לְשָׂא אִשָּׁה וְדַעְתּוֹ לְגִרְשָׁה; 64

טז. וְלֹא יִכְנֹס אָדָם עִם אָבִיו לְמִרְחָץ, וְלֹא עִם בַּעַל 1
אָחוֹתוֹ, וְלֹא עִם תַּלְמִידוֹ. וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְתַלְמִידוֹ 2
- מִתֵּר. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָגוּ שְׁלֹא יִכְנֹסוּ שְׁנֵי אָחִים 3
בְּאֶחָד לְמִרְחָץ. 4

יז. לֹא יִהְלֹכוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּעִי¹⁹ רֹאשׁ בִּשְׁוִק, 5
אֶחָת פְּנוּיָה²⁰ וְאֶחָת אִשֶּׁת אִישׁ. וְלֹא תִלָּךְ אִשָּׁה בִּשְׁוִק 6
וּבִנְה אַחֲרֶיהָ. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְפָּשׂוּ בָּנָה, וְתִלָּךְ אַחֲרֶיהָ 7
לְהַחֲזִירוֹ, וְיִתְעַלְלוּ בָּהּ הָרָשָׁעִים שֶׁתַּפְּסוּהָ וְדָךְ 8
שְׁחוֹק. 9

(19) מגולות שער. (20) אלמנה או גרושה או בעולה, אבל
בתולה מותרת לצאת פרועת ראש.

יח. אִסוּר לְהוֹצִיא שִׁכְבַּת זָרַע לְבִטְלָה. לְפִיכָף לֹא 10
יְהִיָּה אָדָם דָּשׁ מִבְּפָנִים וְזוֹרָה מִבְּחוּץ, וְלֹא יִשָּׂא 11
קִטְנָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לִילְדָה. אֲבָל אִלּוּ שֶׁמִּנְאָפִּין בִּיד 12
וּמוֹצִיאִין שִׁכְבַּת זָרַע - לֹא דִי לָהֶם שֶׁאִסוּר גְּדוּל 13
הוּא, אֲלֹא שֶׁהִעוֹשָׂה זֶה - בְּנִדּוּי הוּא יוֹשֵׁב²¹, 14
וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר: יִדְכֶם דְּמִים מְלֹאוּ, וּכְאִלּוּ הִרְג 15
הַנֶּפֶשׁ. 16

(21) כלומר, שחכמים נידו כל מי שיעשה כן.

יט. וְכֵן אִסוּר לְאָדָם שֶׁיִּקְשֶׁה עִצְמוֹ לְדַעַת אוֹ יָבִיא 17
עִצְמוֹ לִידֵי הִרְהוּר. אֲלֹא אִם יָבוֹא לוֹ הִרְהוּר - יִסַּע 18
לָבוֹ מִדְּבַרֵי הַבָּאִי (וְהַשְׁתַּחֲוָה) לְדְבַרֵי תוֹרָה²², שֶׁהִיא 19
אֵילַת אֱהָבִים וְעֵלְת חוֹן. לְפִיכָף אִסוּר לְאָדָם לִישֹׁן 20
עַל עֶרְפוֹ וּפְנֵיו לְמַעַלָּה, עַד שֶׁיִּטֵּה מַעַט, כְּדִי שֶׁלֹּא 21
יָבוֹא לִידֵי קִשּׁוּי. 22

(22) "משכחו לבית המדרש".

כ. וְלֹא יִסְתַּבֵּל בְּבִהְמָה וּבְחִיָּה וְעוֹף בִּשְׂעָה 23
שֶׁמִּזְדַּקְקִין זָכָר לְנִקְבָּה. וּמִתֵּר לְמַרְבִּיעֵי בִּהְמָה 24
לְהַכְנִיס כְּמִכְחֹל בִּשְׁפוּפָרַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲסוּקִין 25
בְּמִלְאָכָתָן לֹא יָבוֹאוּ לִידֵי הִרְהוּר. 26

כא. וְכֵן אִסוּר לְאָדָם לְהִסְתַּבֵּל בְּנָשִׁים בִּשְׂעָה שֶׁהֵן 27
עוֹמְדוֹת עַל הַבִּבְסִיָּה. אֲפִלּוּ לְהִסְתַּבֵּל בְּכַגִּי צֹמֵר שֶׁל 28
אִשָּׁה שֶׁהוּא מִפִּירָה - אִסוּר, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר. 29

כב. מִי שֶׁפָּגַע בְּאִשָּׁה בִּשְׁוִק - אִסוּר לוֹ לְהִלָּךְ 30
אַחֲרֶיהָ, אֲלֹא רֵץ וּמִסְלָקָה לְצַדִּידִין אוֹ לְאַחֲרֵיהָ. וְכָל 31
הַמִּהְלָךְ בִּשְׁוִק אַחֲרֵי אִשָּׁה - הָרִי זֶה מְקַלֵּי עֲמִי 32
הָאֲרֵץ. וְאִסוּר לְעַבֵּר עַל פֶּתַח אִשָּׁה זֹנָה עַד שֶׁיִּרְחִיק 33
אֶרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ. 34

כג. וְאִסוּר לְאָדָם שְׂאִינוֹ נָשׁוּי לְשַׁלַּח יָדוֹ בְּמִבּוֹשִׁיו, 35
שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר. וְאֲפִלּוּ מִתַּחַת טְבוּרוֹ לֹא 36
יִכְנִיס²³ יָדוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר. וְאִם הִשְׁתָּיִן 37

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהלכות תלמוד תורה (פרק ג' ה"א) כתב "מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים כו" ובהלכה שבסוף הפרק שם כתב: "אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו כו".

וכוונתו לשני עניינים: בהלכה א' מדבר על כך שהתורה נעשית כתרו של האדם הלומדה, וזוהי כוונתו במילים "מוכתר בכתר תורה". אבל בסוף הפרק כוונתו לסגולת הלימוד בלילה שעל-ידה זוכה לכתר התורה, היינו לעניין נעלה יותר בתורה גופא - כתרה של תורה. ולכן שינה בענין זה וכתב כתר התורה, היינו לעיקרה ומהותה של התורה, שלא רק שמבין ומשיג את התורה אלא שיש בו גם הדביקות ב'נותן התורה'. אבל הלשון בהלכה א' "כתר תורה" מורה על האדם הלומד שהתורה מכתירה אותו. אמנם מה שכתב הרמב"ם כאן "שאינן אמן יודעת כתר התורה", כוונתו שאינה יודעת יוקר התורה.

(על-פי לקוטי שיחות עמוד 43 והערה 27)

פרק שנים ועשרים

1) יבאר איסור ייחוד עם ערוה מן העריות ועם בהמה או זכר; איסור ייחוד ישראלית עם הגויים וכן תינוק ותינוקת ובהמה; מי שאין לו אשה אם ילמד תינוקות; ואשה אם תלמד קטנים; אין דורשין בסתרי עריות בשלשה; ושיריגיל עצמו בקדושה.

א. אסור להתניח עם ערוה מן העריות²⁹, בין זקנה²⁹ בין ילדה; שדבר זה גורם לגלות ערוה. חוץ מהאם עם בנה, והאב עם בתו, והפעל עם אשתו נדה. וחתן שפירסה אשתו נדה קדם שיבעל - אסור להתניח עמה, אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך נטמאת - מתר להתניח עמה.

2) ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה א. אבל יחוד עם חייבי לאוין אינו אסור מן התורה.

ב. לא נחשדו ישראל על משפב זכור ועל הבהמה. לפיכך אין אסור להתניח עמה. ואם נתרחק אפלו מיחוד זכור ובהמה - הרי זה משפב. וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתניחו עמה. ואסור יחוד העריות מפי הקבלה.

3) כלומר, שקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו. ושם "רמז ליחוד מן התורה".

ג. כשארע מעשה אמנון ותמר גזר דוד וביית דינו על יחוד פנויה. ואף על פי שאינה ערוה⁴¹ - בקלל יחוד עריות היא. ושמאי והלל גזרו על יחוד פותית. נמצא, כל המתניח עם אשה שאסור

1 שְׁנָאֵמֶר: אֵל תִּהְיֶה עַל רֵעֶךָ וְהוּא יוֹשֵׁב לְבִטָּח
2 אֶתְךָ. וְאִם הוֹדִיעָה בְּתַחֲלָה שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אוֹתָהּ
3 לְיָמִים - מֵתָר.

4 כֹּט. וְלֹא יֵשֵׂא אָדָם אִשָּׁה בְּמִדְיָנָה זֹו וְאִשָּׁה בְּמִדְיָנָה
5 אַחֲרֵת; שֶׁמָּא יֵאָרִיכוּ הַיָּמִים, וְנִמְצָא אִיחָ נֹשֵׂא
6 אַחֲוֹתָו וְאַחֲוֹת אִמּוֹ וְאַחֲוֹת אָבִיו וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וְאִינוּ
7 יָדוּעַ. וְאִם הָיָה אָדָם גָּדוֹל שֶׁשָּׁמּוּ יָדוּעַ, וְהָרִי זָרְעוּ
8 מִפְּרִסְמִין וִידוּעִין - הָרִי זֶה מֵתָר.

9 ל. לֹא יֵשֵׂא אָדָם אִשָּׁה מִמִּשְׁפַּחַת מִצְרָעִים וְלֹא
10 מִמִּשְׁפַּחַת נִכְפִּין³². וְהוּא שֶׁהִחֲזִיקוּ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים³³
11 שִׁיבֹאוּ בְּנֵיהֶם כָּךְ.

32) מחלת הנפילה, "ונקרא כך לפי שמתהפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע". (33) ואף על פי שרבינו פוסק שבשתי פעמים הווה חזקה, אולם להחזיק את המשפחה צריך שלוש פעמים.

12 לֹא. אִשָּׁה שֶׁנִּשְׁאַת לִשְׁנֵי אַנְשִׁים וְמָתוּ - לְשָׁלִישִׁי³⁴
13 לֹא תִנָּשֵׂא; וְאִם נִשְׁאַת - לֹא תִצָּא. וְאִפְּלוּ נִתְקַדְּשָׁה
14 - יִכָּנֵס. וְלֹא יֵשֵׂא יִשְׂרָאֵל עִם הָאָרֶץ כְּהֵנָּה, שֶׁזֶה כְּמוֹ
15 חֲלוּל לְזָרְעוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן. וְאִם נִשְׂא - אִמְרוּ חֻכְמִים:
16 אֵין זִוְיָג עוֹלָה יָפָה, אֲלֹא מֵת בְּלֹא בָנִים, אוֹ מֵת
17 הוּא אוֹ הִיא בְּמִהְרָה, אוֹ קִטְטָה תִּהְיֶה בִּינֵיהֶם³⁵.
18 אֲבָל תִּלְמִיד חֹכֵם שֶׁנִּשְׂא כְּהֵנָּה - הָרִי זֶה נָאָה
19 וּמִשְׁבַּח, הָרִי תוֹרָה וְכֵהֵנָה כְּאֶחָד.

34) שהוחזקה שבעליה מתים ונקראת "קטלנית" ויש סכנה לבעל השלישי הנושא אותה. (35) "או מביאתו לידי עניות", ורבינו כותב "קטטה תהיה ביניהם", מפני שעניות מביאה לידי קטטה, כמו שאמרו "כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא" (=כאשר נגמרים השעורים בכד באה מריבה לבית) ודעת רבינו שמריבה גרועה מן העניות. וכאשר משבח רבינו ביתו של תלמיד חכם הוא כותב: ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם.

20 לִב. לֹא יֵשֵׂא אָדָם בֵּת עַמִּי הָאָרֶץ; שֶׁאִם מֵת אוֹ
21 גוֹלָה - בְּנֵיו עַמִּי הָאָרֶץ יִהְיוּ, שֶׁאֵין אִמָּן יוֹדַעַת כְּתָר
22 הַתּוֹרָה. וְלֹא יֵשֵׂא בְּתוֹ לְעַם הָאָרֶץ. שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן בְּתוֹ
23 לְעַם הָאָרֶץ - כְּמוֹ שֶׁכָּפְּתָה וְנִתְּנָה לְפָנֵי הָאָרִי; מִפֶּה
24 וּבִעֵל, וְאֵין לוֹ בִּשְׁת פָּנִים. וְלַעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם כָּל
25 מֵה שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְיֵשֵׂא בֵּת תִּלְמִיד חֹכֵם; שֶׁאִם מֵת אוֹ
26 גוֹלָה - בְּנֵיו תִּלְמִידֵי חֻכְמִים. וְכֵן יֵשֵׂא בְּתוֹ לַתִּלְמִיד
27 חֹכֵם; שֶׁאֵין דָּבָר מִגִּנְהָ וְלֹא מְרִיבָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל
28 תִּלְמִיד חֹכֵם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאינן אמן יודעת כתר התורה.."

המושג "כתר תורה" מופיע ברמב"ם שלוש פעמים, ובכל פעם נתכוון לעניין אחר שבכתר התורה.

32 אסור לו להתניח עם הנשים. כיצד יעשה? יתעסק
33 עמהן ואשתו עמו, או יפנה למלאכה אחרת.

(11) מפני שאשתו משמרתו, כמבואר למעלה הלכה ד. ואין לחוש שמא האשה תזנה עם האחרים, שאין נשותיהן שם, מכיון שהיא לא תזנה מפני בעלה, גם חברתה לא תזנה, מפני שהיא מפחדת שמא היא ובעלה יגלו סודה. (12) אנשים מבחוץ (בבית החיצון) ונשים מבפנים, אין חוששים משום יחוד (שהחיצונים אין להם דרך לפנים, ואם יכנס אחד מהם לפנים - ירגישו בזה חבריו), אנשים מבפנים ונשים מבחוץ, חוששים משום יחוד (שמא יצא אחד מהם ויתניח עם הנשים). "במתניתא תנא איפכא" (אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששים שמא יכנס האחד לפנים... אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששים... ואם אחד מהם יוצא לבין הנשים אין זה יחוד, דמיסתפי (מפחד) שמא יצא אחד מהם אחריו שהרי דרך הפנימיים על החיצוניים. רש"י) והרי בנשים הרבה עם אנשים הרבה - אין חוששים ליחוד. (13) נראה שרבינו מפרש דברי הגמרא, שהמדובר אם פירשה אשה לבין האנשים או איש לבין הנשים, אבל מותר שיתאספו אנשים הרבה בחדר אחד ונשים בחדר הסמוך לו, אולם בסוכה נא: משמע קצת שלא כדעת רבינו. (14) "אמר אביי, השתא דאמר רב כהנא הכי, ותנא מתניתא איפכא - אנן נעביד לחומרא". (15) כלומר, "אף-על-פי שהיה ראוי להתיר לו יותר, משום דבעבירותיה (בעבודתו) טריד, או משום שאינו יכול לזוהר, אפילו הכי אסור" (הרא"ש). ואף-על-פי שמותר להרביע בהמה (למעלה פרק כא הלכה כ), מפני שעסוק במלאכתו, באשה חוששים יותר.

34 ט. מתר להתניח עם שתי יבמות, או עם שתי צרות,
35 או עם אשה וחתונה, או עם אשה ובת בעלה, או
36 עם אשה ובת חמותה; מפני ששונאות זו את זו,
37 ואין מחפזות זו על זו. וכן מתר להתניח עם אשה
38 שיש עמה תינקת קטנה שיוצעת טעם ביאה ואינה
39 מוסרת עצמה לביאה; שאינה מזוהה בפניה, שהרי
40 זו מגלה את סודה.

41 י. תינקת מבית שלש ולמטה ותינוק בן¹⁶ תשע
42 ולמטה - מתר להתניח עמה; שלא גזרו אלא על
43 יחוד אשה הראויה לביאה, ואיש הראוי לביאה.

(16) בכת"י תימן: מבין.

44 יא. אנדרוגינוס¹⁷ אינו מתניח עם הנשים¹⁸, ואם
45 נתניח - אין מכין אותו, מפני שהוא ספק. אבל
46 האיש מתניח עם האנדרוגינוס¹⁹ ועם הטמטום.

(17) שיש בו זכרות ונקבות. ראה ביאורנו למעלה פרק א הלכה טו. (18) "דהוא מתאוה לאשה גמורה, לכן אסור להתניח עם נשים". (19) "ואיש אינו מתאוה לספק אשה, לכן מותר להתניח עם אנדרוגינוס". והגר"א מגיה דברי רבינו וגורס: אנדרוגינוס אינו מתייחד עם האנשים ולא עם הנשים... אבל האיש ואשה מתייחד עם הטמטום.

47 יב. אשת איש שהיה בעלה בעיר - אינה חוששת

1 להתניח עמה, בין ישראלית בין פותית - מפני את
2 שניהן מפת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין
3 עליהן. חוץ מאשת איש, שאף על פי שאסור
4 להתניח עמה, אם נתניח - אין לוקין; שלא
5 להוציא לעז עליה שזנתה, ונמצאו מוציאים לעז על
6 הבנים שהן ממזרים.

(4) אלא לאו, כמבואר בפרק א מהלכות אישות הלכה ד: "הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה". (5) כלומר, בית-שמאי ובית-הלל, ובגמרא עבודה-זרה לו: "ואתו (ובאו) תלמידי בית-שמאי ובית-הלל גזור אפילו איחוד דבת גוים". ומפני "שהיו שמאי והלל עצמן ביום שגזרו שמונה-עשר דבר", הזכיר רבינו את שמאי והלל כגזורי הגזירה. (6) "מר זוטרא מלקי ומכריז".

7 ד. כל אשה שאסור להתניח עמה, אם היתה אשתו
8 עמו - הרי זו מתרת להתניח, מפני שאשתו
9 משמרתו. אבל לא תתניח ישראלית עם הפותי ואף
10 על פי שאשתו עמו, שאין אשתו של פותי משמרתו
11 ואין לה בוששה.

(7) בכת"י תימן: הרי זה מותר.

12 ה. וכן אין מוסרין תינוק ישראל לכותי ללמדו ספר
13 וללמדו אמנות, מפני שפולן חשודין על משפב
14 וכור. ואין מעמידין בהמה בפנדקיות⁸ של פותים,
15 ואפלו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות.

(8) "שעושין להתאכסן עובדי דרכים שם ומעלים שכו
לבעלים" (רש"י).

16 ו. ואין מוסרין בהמה חיה ועוף⁹ לרועה פותי, אפלו
17 זכרים לכותים ונקבות לכותית. מפני שפולן חשודין
18 על הרבצת בהמה, וכבר בארנו¹⁰ שהן אסורין בזכור
19 ובבהמה, ונאמר: ולפני עור לא תתן מכשל.

(9) שרביעה אסורה גם בעוף, כמבואר למעלה פרק א הלכה טז. (10) למעלה פרק יד הלכה י.

20 ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לכותית?
21 מפני שפולן בחזקת נואפים, וכשיבוא הנואף לשפב
22 עם הפותית זו, אפשר שלא ימצאנה וישפב עם
23 הבהמה. או אפלו ימצאנה ישפב עם הבהמה.

24 ח. לא תתניח אשה אחת אפלו עם אנשים הרבה,
25 עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם¹¹. וכן לא
26 יתניח איש אחד אפלו עם נשים הרבה. נשים הרבה
27 עם אנשים הרבה - אין חוששים ליחוד¹². היו
28 האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או האנשים
29 מבפנים והנשים מבחוץ, ופרשה¹³ אשה אחת לבין
30 האנשים או איש לבין הנשים - אסורין משום
31 יחוד¹⁴. אפלו¹⁵ איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֶלָּא לְשָׁנִים, כְּדֵי שֶׁיְהִיָּה הָאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מִפְּנֵה
דַּעְתּוֹ וַיּוֹדַע מֶה שֶׁיִּשְׁמַע מִן הָרֶב.

יח. אֵין לָךְ דְּבַר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה שֶׁהוּא קָשָׁה לְרֹב
הָעַם לִפְרֹשׁ אֶלָּא מִן הָעֲרִיּוֹת וְהִבִּיאוֹת הָאֲסוּרוֹת.
אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּשַׁעַר שְׁנָצִטּוּ וְיִשְׂרָאֵל עַל הָעֲרִיּוֹת
כְּכֹ, וְקִבְּלוּ מִצּוֹר זֶה בְּתַרְעֻמַּת וּבְכִיָּה; שְׁנֶאֱמַר: בְּכָה
לְמִשְׁפָּחָתָיו - עַל עֶסְקֵי מִשְׁפָּחוֹת.²⁶

(26) "שנאסר להם קרובות" (רש"י).

יט. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: גִּזְל וְעֲרִיּוֹת - נִפְשׁוּ שֶׁל אָדָם
מִתְאַוָּה לָהֶן וּמִתְמַדְּתָן. וְאֵין אֹתָהּ מוֹצֵא קֶהֱל בְּכָל
זְמַן וּזְמָן שָׁאִין בָּהֶן פְּרוּצִין בְּעֲרִיּוֹת וּבִבִּיאוֹת אֲסוּרוֹת.
[וְעוֹד] אָמְרוּ חֲכָמִים: רֹב - בְּגִזְל, מְעוֹט - בְּעֲרִיּוֹת,
וְהַפֵּל - בְּאֶבֶק.²⁷ לְשׁוֹן הָרַע.²⁸

(27) כלומר, מעין לשון הרע כאבק שאינו עפר ממש.
(28) "אבק לשון הרע כיצד? מי יאמר לפלוני שיהיה כמות
שהוא עתה, או שיאמר: שתקן מפלוני, איני רוצה להודיע
מה אירע ומה יהיה".

כ. לְפִיכָף רְאוּי לֹא לְאָדָם לִכְף יָצָרוֹ בְּדָבָר זֶה,
וּלְהִרְגִיל עֲצָמוֹ בְּקִדְשָׁה יִתְּרָה וּבְמִחְשָׁבָה טְהוּרָה
וּבְדַעַת נְכוֹנָה, כְּדֵי לְהַנְצִיל מִזֶּה. וַיִּזְהַר מִן הַיְחוד,
שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל. גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ אוֹמְרִים
לְתַלְמִידֵיהֶם: הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי בְּתִי, הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי
כְּלָתִי. כְּדֵי לִלְמַד לְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְבַּשְּׁשׁוּ מִדְּבַר
זֶה, וַיִּתְרַקְקוּ מִן הַיְחוד.

כא. וְכֵן יִנְהַג לְהִתְרַחֵק מִן הַשְּׁחוּק וּמִן הַשְּׁכָרוֹת
וּמִדְּבָרֵי עֲגֻבִּים,²⁹ שֶׁאֵלּוּ גּוֹרְמִין גְּדוּלִּים וְהֵם מַעֲלוֹת
שֶׁל עֲרִיּוֹת. וְלֹא יוֹשֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה, שֶׁמִּנְהֵג זֶה גּוֹרֵם
לְטִהָרָה יִתְּרָה. גְּדוּלָה מְכֹל זֹאת אָמְרוּ:³⁰ יִפְנֶה עֲצָמוֹ
וּמִחְשָׁבָתוֹ לְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְיִרְחִיב דַּעְתּוֹ בְּחֻכְמָה;
שָׁאִין מִחְשָׁבַת עֲרִיּוֹת מִתְגַּבֶּרֶת אֶלָּא בְּלֹב פְּנוּי מִן
הַחֻכְמָה. וּבְחֻכְמָה הוּא אוֹמֵר: אֵילֵת אֲהָבִים וַיַּעֲלֵת
חֵן, וַיִּדְּיָה יְרוּדָה בְּכָל עֵת, בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגָּה תְּמִיד.

(29) דברי תאוה. (30) ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה
יט.

סלקו להו הלכות אסורי ביאה בסייעתא דשמיא

הלכות מאכלות אסורות

יח. בְּכָלֶיךָ שְׁמוּנָה וְעֲשָׂרִים מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת
עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע וְעֲשָׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא
פְּרָטָן: (א) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי בְּהֵמָה וְחִיָּה לְהַבְדִּיל בֵּין
טָמֵא לְטָהוֹר. (ב) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי הָעוֹף לְהַבְדִּיל
בֵּין הַטָּמֵא לְטָהוֹר.² (ג) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי חֲגָבִים לְהַבְדִּיל

לְיַחוד, מִפְּנֵי שְׁאִימַת בַּעֲלָה עָלֶיהָ. וְאִם יִהְיֶה זֶה גִּס
בֶּה, כְּגוֹן שֶׁגִּדְּלָה עִמּוֹ אוֹ שֶׁהִיָּתָה קְרוֹבָתוֹ - לֹא
יִתְנַחַד עִמָּה וְאָף עַל פִּי שֶׁבַעֲלָה בְּעִיר. וְכֵן כָּל
הַמִּתְנַחֵחַ עִם אִשָּׁה, וְהִיָּה הַפֶּתַח פְּתוּחַ לְרִשּׁוֹת
הָרָבִים - אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם יַחוד.

(20) לבו קרוב לה, ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה כז.

יג. מִי שָׁאִין לוֹ אִשָּׁה לֹא יִלְמַד תִּינוּקוֹת, מִפְּנֵי
שְׁאִמּוֹת הַבָּנִים בָּאוֹת לְבֵית הַסֵּפֶר לְכַנְיָהֶם, וְנִמְצָא
מִתְגַּרְהֵם²¹ בְּנָשִׁים. וְכֵן אִשָּׁה לֹא תִלְמַד קִטְנִים, מִפְּנֵי
אֲבוֹתֵיהֶן שֶׁהֵן בָּאִין בְּגִלְל בְּנֵיהֶם, וְנִמְצָאוּ
מִתְיַחֲדִים²² עִמָּה. וְאֵין הַמְלַמֵּד צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה אִשְׁתּוֹ
שְׂרוּיָה עִמּוֹ בְּבֵית הַסֵּפֶר, אֶלָּא הִיא בְּבִיתָהּ וְהוּא
מְלַמֵּד בְּמִקְוָמוֹ.

(21) ואפילו באופן שאין חשש ליחוד, אסור משום גירוי
בנשים. (22) כאן כותב רבינו מתייחדים עמה, מפני
שבנשים לא שייך גירוי, ואין אסור אלא אם מתייחדת.

יד. תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים, שֶׁתִּהְיֶינָה הַנָּשִׁים מְסֻפְּרוֹת זֶה עִם
זֶה בְּבֵית הַסֵּפֶר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנס שָׁם אִישׁ, מִשּׁוּם
יַחוד.

טו. אֵין מְמַנִּין אֶפְּלוֹ אָדָם נֶאֱמָן וְכָשֶׁר לְהִיּוֹת שׁוֹמֵר
חֻצֵּר שִׁישׁ שָׁם נָשִׁים, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד בַּחוּץ;
שָׁאִין אֲפּוּטְרוּפּוֹס לְעֲרִיּוֹת. וְאֲסוּר לְאָדָם לְמַנּוֹת
אֲפּוּטְרוּפּוֹס עַל בֵּיתוֹ, שֶׁלֹּא יִנְהַיֵּג אִשְׁתּוֹ לְדַבֵּר
עִבְרָה.

טז. אֲסוּר לְתַלְמִיד חֹכֵם לְשַׁכֵּן בַּחֲצָר שִׁישׁ בֶּה
אֱלֻמָּנָה, אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְנַחֵחַ עִמָּה, מִפְּנֵי
הַחֲשָׁד; אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. וְכֵן אֱלֻמָּנָה
אֲסוּרָה לְגַדֵּל כֶּלֶב,²³ מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְלֹא תִקְנֶה אִשָּׁה
עֲבָדִים²⁴ זָכָרִים, אֶפְּלוֹ קִטְנִים,²⁵ מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.

(23) משום לזות שפתים, שלא ירננו אחריה, כשיראו שהכלב
הולך אחריה, אבל מותרת להתייחד עם הכלב, שלא נחשדו
ישראל על הזכור ועל הבהמה. (24) "ומבואר בש"ס
שכל-שכן דעבד עברי אסור לה לקנות, משום דצנוע
בעיניה, שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר".
(25) "ויראה לי, שאינה אסורה לקנות אלא עבד בן תשע
שנים ומתשע ולמעלה" (קשה להבין דין זה, הלא העבדים
יגדלו? ראה 'טור' יורה-דעה סימן רסז וב'כסף משנה'
הלכות עבדים שם).

יז. אֵין דוֹרְשִׁין בְּסִתְרֵי עֲרִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה, מִפְּנֵי
שֶׁהָאֶחָד טָרוּד בְּשִׁאֲלַת הָרֶב, וְהַשְּׁנַיִם נוֹשְׂאִין
וְנוֹתְנִין זֶה עִם זֶה וְאֵין דַּעְתָּם פְּנוּיָה לְשִׁמְעָה.
שִׁדְעָתוֹ שֶׁל אָדָם קְרוֹבָה אֶצֶל עֲרִיּוֹת, אִם נִסְתַּמֵּק
לוֹ דְּבַר שְׁשֻׁמַּע - מוֹרָה לְהִקָּל. לְפִיכָף אֵין דוֹרְשִׁין

(שם, כג): כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. (19) שנאמר (בראשית לב, לג): לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. (20) שנאמר (שמות לד, כו): לא תבשל גדי בחלב אמו. (21) [אותו הלא-תעשה, ראה לקמן פ"ט ה"ב. כאן הקדים רבינו איסור אכילה לאיסור בישול, אולם ב'ספר המצוות', לא-תעשה קפז, הפך הסדר. והטעם, מפני שלקמן (שם) למד רבינו שני האיסורים מפסוק אחד. וב'ספר המצוות', שלומד איסור אכילה מ"לא תבשל" השני, מקדים איסור בישול, הנלמד מ"לא תבשל" הראשון]. (22) שנאמר (ויקרא כג, יד): ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה. (23-24) מאותו הפסוק שבהערה הקודמת. (25) שנאמר (שם יט, כג): ערלים לא יאכלו. (26) שנאמר (דברים כב, ט): פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם. ו"פן" משמעותה 'לא תעשה'. (27) שנאמר (ויקרא כב, טו): ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה'. (28) שנאמר (דברים לב, לח): אשר חלב ובחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם.

ובאור מצוות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר סימני בהמה חיה ועוף [דג] וחגב; דג טהור שנמצא במעי דג טמא או איפכא; היוצא מן הטמא – טמא.

- 17 א. מצוות עשה לידע² הסימנים שמבדילין בהן בין
- 18 בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן³ ובין
- 19 שאין מותר לאכלן. שנאמר: והבדלתם בין הבהמה
- 20 הטהרה לשמא⁴ ובין העוף הטמא לטהר⁵. ונאמר:
- 21 להבדיל בין הטמא ובין הטהר ובין החיה הנאכלת
- 22 ובין החיה אשר לא תאכל.

(2) גירסת ה'מגיד משנה' "לבדוק" שהרי המצוה אינה ידיעת הסימנים ולימודם, אלא הבדיקה של בעל-החי, כדי להבדיל בין הטמא ובין הטהור. רבינו בפתיחתו להלכות אלו, מנה בדיקת כל מין מצוה בפני עצמה, ויצאו לו ארבע מצוות: בהמה וחיה, עוף, דגים, חגבים. וכן מנא ב'ספר המצוות' עשין קמט-קנב, במצוות-עשה של "והבדלתם וכו'". ובמצוה קמט הוא מבאר כוונת מצוות אלו: "שאנו נצטוו לדרוש סימנים אלה בכל בהמה וחיה, ואז מותר יהיה לאכלה, ודין זה הוא המצוה". (3) המצוה מוטלת על האדם כשהוא רוצה לאכול את בעל-החי, כמו 'עשה' של שחיטה שהאדם חייב בה רק אם הוא רוצה לאכול בשר. (4) רבינו סידר את מיני בעלי-החיים לא כפי שהם סדורים בתורה (ויקרא יא). סדר הכתוב הוא: בהמה וחיה, דגים, עוף, חגבים. והטעם, מפני שהסתמך כאן על הפסוק והבדלתם וכו' שבו נסמך עוף לבהמה, מנה עוף סמוך לבהמה, ולאחר מכן סידר דגים תחילה ואחר-כך חגבים, כסדר שנכתבו בתורה במקומם. ובמצוות "והבדלתם" לא נזכרו דגים וחגבים בפירוש. וראה לקמן הכ"ד.

- 23 ב. סימני בהמה וחיה⁶ נתפרשו⁷ בתורה⁸, והם שני
- 24 סימנים: מפרסת פרסה ומעלת גרה. עד שיהיו
- 25 שניהם. וכל בהמה וחיה⁹ שהיא מעלת גרה – אין
- 26 לה שנים בלחי העליון⁹. וכל בהמה שהיא מעלת

- 1 בין טמא לטהור³. (ד) לבדוק בסימני דגים להבדיל
- 2 בין טמא לטהור⁴. (ה) שלא לאכל בהמה וחיה
- 3 טמאה⁵. (ו) שלא לאכל עוף טמא⁶. (ז) שלא לאכל
- 4 דגים טמאים⁷. (ח) שלא לאכל שרץ העוף⁸. (ט) שלא
- 5 לאכל שרץ הארץ⁹. (י) שלא לאכל רמש הארץ¹⁰.
- 6 (יא) שלא לאכל תולעת הפרות בשתצא לאויר¹¹. (יב)
- 7 שלא לאכל שרץ המים¹². (יג) שלא לאכל נבלה¹³.
- 8 (יד) שלא להנות בשור הנסקל¹⁴. (טו) שלא לאכל
- 9 טרפה¹⁵. (טז) שלא לאכל אבר מן החי¹⁶. (יז) שלא
- 10 לאכל דם¹⁷. (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה¹⁸.
- 11 (יט) שלא לאכל גיד הנשה¹⁹. (כ) שלא לאכל בשר
- 12 בחלב²⁰. (כא) שלא לבשלו²¹. (כב) שלא לאכל לחם
- 13 תבואה חדשה²². (כג) שלא לאכל קלי מן החדש²³.
- 14 (כד) שלא לאכל פרמל מן החדש²⁴. (כה) שלא לאכל
- 15 ערלה²⁵. (כו) שלא לאכל פלאי הכרם²⁶. (כז) שלא
- 16 לאכל טבל²⁷. (כח) שלא לשתות יין נסך²⁸.

(1) שנאמר (ויקרא יא, ב): זאת החיה אשר תאכלו, ודרשו ב'תורת כהנים' פ' שמני פרק ג ס"א א"ב: "אותה באכילה, ואין בהמה טמאה באכילה. ולא הבא מכלל עשה - הריהו עשה". ולכן מצוה לבדוק ('ספר המצוות', עשה קמט. אולם לקמן בפ"א ה"א מוסר רבינו 'עשה' אחרת, היינו מה שנאמר (שם כ, כה) והבדלתם וגו', ראה שם הערה א. (2) שנאמר (דברים יד, א): כל צפור טהורה תאכלו, ומכאן שציפור טמאה אסורה באכילה, ולא הבא מכלל עשה - עשה (מגיד-משנה לקמן פ"ב ה"ד בשם 'ספרי', אולם ב'ספרי' שלפנינו, לא מצאנו זאת). (3) שנאמר (ויקרא יא, כא): את זה תאכלו מכל שרץ העוף, ומשמע אחרים לא תאכלו. (4) שנאמר (שם ט): את זה תאכלו מכל אשר במים. (5) שנאמר (שם ד): אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה. פסוק זה מדבר בבהמה וחיה בעלי סימן טהרה אחד, היינו: גמל, שפן, ארנבת, חזיר, ולמדנו בקל-וחומר את אלה שאין בהם סימן טהרה כלל (ראה לקמן פ"ב ה"א). (6) שנאמר, ואת אלה תשקצו מן העוף (ויקרא יא, ג). (7) שנאמר (שם יא): ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו. (8) שנאמר (דברים יד, יט): וכל שרץ העוף, טמא הוא לכם. (9) שנאמר (ויקרא יא, מא): וכל השרץ השורץ על הארץ, שקץ הוא. (10) שנאמר (שם, מד): ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש. (11) שנאמר (שם, מב): לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום. [במנין המצוות שבפתיחה ליד החזקה' הגירסא: כשיצא לארץ, וכן בכת"י תימן. ומדברי רבינו ב'ספר המצוות' יש ללמוד, שלהלכה אין הבדל בין שתי הגירסאות, ואם יצאו על הפרי (היינו לאויר) נקרא 'יצאו לארץ'". (12) שנאמר (שם, מג): אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ (לקמן פ"ב ה"ב). (13) שנאמר (דברים יד, כא): לא תאכלו כל נבלה. (14) שנאמר (שמות כא, כח): ולא יאכל את בשרו. (15) שנאמר (שם כב, ל): ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. (16) שנאמר (דברים יב, כג): ולא תאכל הנפש עם הבשר. (17) שנאמר (ויקרא ז, כו): וכל דם לא תאכלו. (18) שנאמר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 גרה¹⁰ - הרי היא מפרסת פרסה¹¹, חוץ מן הגמל¹².
2 וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה - היא¹³ מעלת גרה,
3 חוץ מן החזיר¹⁴.

(5) כלומר, סימני ההבדל בין בהמה וחיה טהורה לטמאה, אבל סימני ההבדל שבין בהמה לחיה, מבואר להלן (ה"י) ש"מפי השמועה הן". (6) לשון המשנה חולין נט, א. (7) ויקרא יא, ג. (8) הטהורים. (9) חולין, שם. (10) ואין לה שיניים בלחי העליון (מגיד-משנה). (11) ואין צריך לבדוק (מגיד-משנה). (12) ויקרא יא, ד. ואין לתמוה למה לא הזכיר רבינו השפן והארנבת, שגם הם מעלי גרה ואינם מפרסי פרסה (שם, ה"ו), כהשגת הראב"ד: כי רבינו מדבר במינים הטהורים, ועליהם אמר שאין להם שיניים למעלה, והשפן והארנבת שהם טמאים, אם כי מעלי גרה הם יש להם שיניים בלחי העליון, אבל הגמל הרי דומה לבהמות הטהורות שאין לו שיניים למעלה (מגיד-משנה). (13) בכת"י תימן: הרי היא. (14) שם, ז, א.

4 ג. לפיכך¹⁵, המוצא בהמה במדבר ואינו מפירה,
5 ומצאה חתוכת הפרסות¹⁶ - בודק בפיה¹⁷: אם אין
6 לה שנים למעלה¹⁸ - פידוע שהיא טהורה¹⁹. והוא
7 שפיר גמל²⁰. מצא בהמה שפיה חתוף²¹ - בודק²²
8 בפרסותיה: אם היא שסועה - טהורה²³. והוא
9 שפיר חזיר²⁴. מצא פיה חתוף ורגליה חתוכות²⁵ -
10 בודק בה²⁶ אחר ששחטה בכנפי העקץ²⁷: אם מצא
11 בשרה שם מהלך שתי וערב²⁸ - טהורה. והוא
12 שפיר ערוד²⁹, שכן הוא בשרו³⁰ שתי וערב³¹.

(15) מאחר שאנו יודעים שלשה הסימנים האלו: מעלה גרה, מפרסי פרסה ואין להם שיניים בלחי העליון. (16) ואין האפשרות לבדוק אם היא מפרסת פרסה. (17) חולין, שם. (18) בלחי העליון. (19) שהרי אם אין לה שיניים למעלה, כבר ברור שהיא מעלה גרה, כמבואר למעלה (ה"ב), ומאחר שהיא מעלה גרה, ידוע לנו גם שהיא מפרסת פרסה. (20) כמבואר למעלה (שם). (21) חולין, שם. לגמל רך אין שיניים בלחי העליון, כמבואר למעלה הערה ט. (22) ואי אפשר להכיר אם אין לה שיניים למעלה. (23) חולין, שם. (24) שהרי חזיר הוא מפרסי פרסה. (25) ואין לבדוקה לא בפה ולא ברגלים. (26) שם. (27) בקצות הזנב. (28) לאורך ולרוחב, "יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי (לאורך), ויש שנקרע ערב (לרוחב)" רש"י. כלומר, שהבשר שבקצות הזנב, אם תקרעו שתי - נקרע, ואם תקרעו ערב - גם כן נקרע ('מעדני יום טוב' להרא"ש, שם). ורבינו גרשום מפרש: דמצד אחד הבשר נקרע בשתי, ומצד אחד נקרע בערב. (29) חמור הבר. (30) בכת"י תימן: מהלך שתי וערב. (31) חולין שם.

(44) שם פ, א. (45) דברים יד, ד"ה. (46) מין מיוחד בבקר המצטיין בגדלו ובשמונו. [אין אנו בקיאים בשמות הבהמות והחיות, ואין לסמוך על תוצאות החקירות המדעיות, כי מושגות הן על יסודות רעועים והשערות, ויש לסמוך על

13 ד. בהמה טהורה שילדה במין בהמה טמאה, אף
14 על פי שאינו מפרסי פרסה ולא מעלה גרה, אלא
15 במין סוס או חמור לכל דבר - הרי זה מתר

- המסורת שבידינו מה מותר ומה אסור, כמו בעופות].
 (47) ראה 'מגיד משנה', 'כסף משנה' ו'לחם משנה'.
 (48) אם יש לה שיניים בלחי העליון, כמבואר למעלה ה"ג.
 (49) אם היא מפריסה פרסה, כמבואר למעלה שם.
- ט. אף על פי שפלו מותרין באכילה, צריכין אנו
 להבדיל בין בהמה טהורה וחיה טהורה. שהחיה -
 חלבה מותר⁵⁰, ודמה טעון כסוי⁵¹; והבהמה
 הטהורה⁵² - חלבה בכרת⁵³, ואין דמה טעון כסוי⁵⁴.
- (50) חולין נט, ב. (51) "מצות-עשה לכסות דם שחיטת חיה
 טהורה" (פ"ד מהל' שחיטה ה"א). (52) אבל על חלב של
 בהמה טמאה אינו חייב כרת, כמבואר להלן פ"ז ה"א.
 (53) ויקרא ז, כה. (54) שכיסוי הדם אינו אלא בחיה ועוף
 ולא בבהמה.
- י. וסימני חיה - מפי השמועה⁵⁵ הן: כל מין שהוא
 מפרס פרסה ומעלה גרה ויש לו קרניים⁵⁶
 מפצלות⁵⁷, כגון האיל - הרי זה חיה טהורה בודאי;
 וכל שאין קרניו מפצלות, אם היו קרניו פרוכות⁵⁸
 בקרני השור, וחרוקות⁵⁹ בקרני העז, ויהיה החרק
 מבדל ביהן, והדורות⁶⁰ בקרני הצבי - הרי זו חיה
 טהורה. ובלבד שיהיה בקרניים שלשה⁶¹ סימנין
 אלו: פרוכות, חרוקות והדורות.
- (55) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה, והם תורה שבעל-
 פה" (פ"א מהל' ממרים ה"ב). (56) חולין נט, א.
 (57) שהרבה פיצולין יוצאין מהן (רמ"א יו"ד, סי' פ).
 (58) עקומות ומעוותות (פירוש המשנה לרבינו).
 (59) "מעוותים ומפותלים כמו נפתל, דבר עגול שאין לו
 שפה חדה" (פירוש המשנה לרבינו). (60) עגולות, לשון
 המקרא "והדורים אישר" (ישעיה מה, ב). (61) כלומר,
 ואם חסר סימן אחד - אין זו ודאי חיה.
- יא. במה דברים אמורים? במין שאינו מכיר; אבל
 שבעה מיני חיה האמורין בתורה, אם היה מכיר
 אותן, אפלו לא מצא לו קרניים - הרי זה אוכל
 חלבו, וחיב לכסות דמו.
- יב. שור הבב - מין בהמה הוא⁶². והקדוש⁶³, אף על
 פני⁶⁴ שאין לו אלא קרן אחת - הרי הוא חיה. וכל
 שישתפק לה אם הוא מין חיה או מין בהמה - חלבו
 אסור⁶⁵, ואין לוקיין⁶⁶ עליו, ומכסין את דמו⁶⁷.
- (62) כלאים פ"ה, מ"ו. ואף שהוא גדל במדבר וטבעו כחיה,
 נחשב הוא למין בהמה, מפני שהוא בא משוב וברח למדבר
 ('ירושלמי' שם, ה"ד). (63) חולין נט, ב. (64) וכל החיות
 הטהורות יש להן שתי קרנים. (65) שמה מין בהמה הוא.
 (66) שאולי מין חיה הוא, ואין לוקיין על הספק. (67) מספק,
 כחיה.
- יג. כלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה -
 הוא הנקרא כווי⁶⁸. חלבו אסור⁶⁹, ואין לוקיין עליו⁷⁰,
- ומכסין את דמו⁷¹. ואין מין טמא מתעבר⁷² ממין
 טהור כלל⁷³.
- (68) שם פ, א. (69) כבהמה (הל' ביכורים פ"ב, ה"י).
 (70) שם. (71) חולין פג, ב. (72) בכורות ז, א. (73) וגם
 מין טהור אינו מתעבר ממין הטמא, כמבואר שם בגמרא.
- יד. סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה⁷⁴, אלא
 מנה⁷⁵ מנין טמאים בלבד, ושאר מיני העוף -
 מותרין⁷⁶. והמינין האסורין ארבעה ועשרים הן⁷⁷,
 ואלו הן: (א) נשר. (ב) פרס. (ג) עזניה. (ד) דאה. והיא⁷⁸
 הראה האמורה במשנה תורה⁷⁹. (ה) איה. והיא⁸⁰
 הדיה האמורה במשנה תורה⁸¹. (ו) מין האיה. שכן
 כתוב בה⁸²: למינה, מכלל שהוא⁸³ שני מינין. (ז)
 עורב. (ח) זרזיר. שכן נאמר בעורב⁸⁴: למינו - להביא
 את הזרזיר⁸⁵. (ט) יענה. (י) תחמס. (יא) שחף. (יב) גץ.
 (יג) ושרנקה, והוא מין הגץ⁸⁶. שכן כתוב בו:
 למינה⁸⁷. (יד) פוס. (טו) שלף. (טז) ינשוף. (יז)
 תנשמת. (יח) קאת. (יט) רחמה. (כ) חסידה. (כא)
 האנפה. (כב) מין האנפה⁸⁸. שכן נאמר בה: למינה⁸⁹.
 (כג) הדוכיפת. (כד) העטלף.
- (74) חולין נט, א. (75) ויקרא יא, יג; דברים יד, יב-יח.
 (76) חולין סג, ב. (77) שם. (78) שם. (79) דברים יד, יג.
 (80) חולין, שם. (81) דברים, שם. (82) ויקרא יא, יג.
 (83) בכת"י תימן: "שהן", וכן בסמ"ג. (84) שם, טו.
 (85) חולין סב, א. (86) שם סג, א. (87) ויקרא, שם, טז.
 (88) חולין, שם. (89) ויקרא, שם, יט.
- טו. כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן - הרי
 זה אוכל עוף שאינו מהם, ואינו צריך בדיקה⁹⁰.
 ועוף טהור⁹¹ נאכל במסרת⁹². והוא⁹³ שיהיה דבר
 פשוט באותו מקום שזה עוף טהור. ונאמן ציד
 לומר: עוף זה התיר לי רבי הציד. והוא שיהיה⁹⁴
 אותו ציד⁹⁵ שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן⁹⁶.
- (90) בסימנים המפורשים להלן (בהלכה הסמוכה).
 (91) חולין, שם, ב. (92) ואינו צריך בדיקה. (93) "כלומר,
 שאם קיבלו בני המקום ונהגו בפשיטות לאכלו בחזקת טהור
 שאין לפקפק עליו כלל ואין צריך לבדוקו" (ה'חינוך' מצוה
 קנז). (94) בכת"י תימן: שהחזק. (95) כלומר, הרב
 שהתיר לו (ש"ך, יו"ד, סי' פב). (96) חולין, שם.
- טז. מי שאינו מכיר⁹⁷ ואינו יודע שמותיהן - בודק
 בסימנין אלו שנתנו חכמים⁹⁸: כל עוף שהוא דורס⁹⁹
 ואוכל - בידוע¹⁰⁰ שהוא מאלו המינין¹⁰¹, וטמא¹⁰²;
 ושאינו דורס ואוכל, אם יש בו אחד¹⁰³ משלושה
 סימנין אלו - הרי זה עוף טהור. ואלו הן: אצבע
 יתרה¹⁰⁴, או זפק¹⁰⁵, והיא המראה¹⁰⁶, או שהיה
 קרקבנו¹⁰⁷ נקלף¹⁰⁸ ביד¹⁰⁹.
- (97) ששני הדברים צריכין: לידע את שמותיהן וגם להכירן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21. **תְּרַגֵּל. (ד) וּמִין תְּרַגֵּל, וְהוּא עֲרֻכָּא¹²¹. (ה) אֲרָבָה.**
 22. **(ו) וּמִין אֲרָבָה, וְהִיא צִפְרָת¹²² כְּרָמִים¹²³. (ז) סֻלְעָם.**
 23. **(ח) וּמִין סֻלְעָם, וְהִיא יוֹחָנָא יְרוּשְׁלָמִית¹²⁴.**

(118) ויקרא יא, כב. (119) רבינו שינה מסדר המקרא, שהוא: ארבה, סלעם, חרגול, חגב. מפני ש"חגב" הוא שם הכולל לכל החגבים הטהורים, ומסימני טהרה: ששמו יהא חגב, כמבואר להלן בסוף הכ"ב, לכן הזכיר רבינו את ה"חגב" בראשונה. ומכיון שבתורה כתוב חרגול על-יד חגב, סמכו רבינו למין החגב, ואחרי מין החרגול חזר רבינו לסדר המקרא: ארבה וסלעם. (120) שם. (121) שם. (122) שם. (123) המצויה אצל דקלים צעירים (שבת ז:). (124) חולין, שם.

24. **כב. מִי שְׁהוּא בָּקִי בִּהְיוֹתוֹ וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן - אוֹכֵל. וְהִצִּיד**
 25. **נֶאֱמַר עֲלֵיהֶן, כְּעוֹף¹²⁵. וּמִי שְׁאִינוּ בָּקִי בִּהְיוֹתוֹ - בּוֹדֵק**
 26. **בְּסִימָנָיו. וְשִׁלְשָׁה¹²⁶ סִימָנָיו יֵשׁ בִּהְיוֹתוֹ: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ¹²⁷**
 27. **אֲרָבַע רַגְלִים, וְאֲרָבַע כְּנָפִים שְׁחוּפוֹת¹²⁸ רַב אֲרָף**
 28. **גּוֹפּוֹ וְרַב הֶקֶף גּוֹפּוֹ¹²⁹, וְיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּרָעִים¹³⁰ לְנֹתָר**
 29. **בָּהֶם - הָרִי זֶה מִין טְהוֹר. וְאֵף עַל פִּי¹³¹ שְׂרָאשׁוּ**
 30. **אֲרָף וְיֵשׁ לוֹ זָנָב, אִם הָיָה שְׁמוֹ חָגֹב¹³² - טְהוֹר.**

(125) כמבואר למעלה הט"ו. (126) רבינו מנה את שניהם: ארבע כנפים וחופות רוב אורך גופו - לסימן אחד, וממילא הם שלשה סימנים. אולם, הגמרא (שם סו.) מונה לשני סימנים והרי הם ארבעה (לחם-משנה). ונימוקו של רבינו הוא: שהמשנה הפסיקה בין הארבע כנפים לכנפיו חופין את רובו, בסימן של קרסולים (הכרעים), וממילא הם מחולקים לשנים, אולם רבינו חשיב ה"כרעים" בסוף - וטעמו לזה יבואר להלן (אות קכב) - לכן כללם לסימן אחד. (127) בכת"י תימן: לו, וכן במשנה. (128) ואף-על-פי שבמשנה כתוב הסימן של הכרעים לפני הסימן של החופות את רוב אורך גופו, שינה רבינו את הסדר, שלא נבוא לטעות ולומר שגם הכרעים צריכות להיות חופות רוב אורך הגוף, לכן כתב: "שחופות", אצל הכנפים, ללמדנו שרק הכנפים צריכות להיות חופות, אבל לא הכרעים ('בית יוסף' ל'טור' יר"ד סי' פה). (129) שם סה, א. (130) לשון המקרא (ויקרא יא, כא). (131) שכל שמונת המינים אין ראשם ארוך ואין להם זנב, וזה אפילו אם ראשו ארוך ויש לו זנב, הרי הוא מין טהור, כיון שיש לו כל שלושת הסימנים ושמו חגב. (132) שם סה, ב.

31. **כג. מִי שְׁאִין לוֹ עֶכְשׂוֹ כְּנָפִים אוֹ כְּרָעִים, אוֹ שְׁאִין**
 32. **לוֹ כְּנָפִים הַחוּפִין¹³³ אֶת רַבּוֹ, וְעֵתִיד לְגַדֵּל אוֹתָן אַחֵר**
 33. **זְמַן כְּשִׁיגְדִיל - הָרִי זֶה מְתָר¹³⁴ מֵעֵתָה¹³⁵.**

(133) בכת"י תימן: החופות. (134) שם סה, א. (135) כלומר, ואפילו שעכשיו אין לו הסימנים.

34. **כד. וּבִדְגִים¹³⁶ שְׁנֵי סִימָנָיו: סִנְפִיר וְקַשְׁקֶשֶׁת¹³⁷.**
 35. **וּסְנִפִיר הוּא שְׂפוֹרֵחַ בּוֹ¹³⁸, וְקַשְׁקֶשֶׁת הִיא הַדְּבִיקָה¹³⁹**
 36. **בְּכָל גּוֹפּוֹ. וְכָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַשְׁקֶשֶׁת - יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר¹⁴⁰.**
 37. **אִין לוֹ עֶכְשִׂיו וּכְשִׁיגְדִיל יִהְיֶה לוֹ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ**

(שם בגמרא). (98) שם נט, א. ודף סא, א. (99) "שיתן ידו על הדבר שהוא אוכל ואחר-כך אוכל ממנו, וכן עושים כל בעלי-חיים שהם טורפים" (פירוש המשנה לרבינו). ראה 'מגיד משנה'. (100) שם נט, א. "כל עוף הדורס - טמא". (101) הנזכרים למעלה הי"ד. (102) ואפילו אם יש לו סימני טהרה. (103) שם סב, א. (104) "אצבע הגבוה שאחורי האצבעות" (רש"י, שם). "ואף-על-פי שברוב העופות היא, קרי לה יתירה לפי שאינה בסדר אצבעות חברותיה. ואחרים פירשו: שהאצבע שלפניו גדולה ויתרה מחברותיה, קרויה אצבע יתרה" (הר"ן). (105) "כיס שהאוכל נקבץ שם" (לפני שהוא מגיע לקורקבן, רש"י). "והוא לעוף במקום האסטומכא לאדם" (פירוש המשנה לרבינו). (106) הכתובה בתורה (ויקרא א, טז) "והסיר את מוראתו". (107) קיבת העופות. "ויש בתוכו כיס מקיף על המאכל שבא אליו" (פירוש המשנה לרבינו). (108) כלומר, הכיס שבתוך הקורקבן נקלף. (109) שם סב, ב.

1. **יז. לְפִי שְׁאִין כָּל אֱלוֹ הַמִּינִין הָאֲסוּרִין מִין שְׁאִינוֹ**
 2. **דוֹרֵס וְיֵשׁ בוֹ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה סִימָנָיו אֱלוֹ חוּץ מִפֶּרֶס**
 3. **וְעֻזְנִיה, וּפֶרֶס וְעֻזְנִיה אֵין מְצוּיִין בַּיָּשׁוּב¹¹⁰, אֲלָא**
 4. **בְּמִדְבָּרוֹת אֵין הֵם הִרְחוּקוֹת עַד מְאֹד, שֶׁהֵן סוֹף**
 5. **הַיָּשׁוּב.**

(110) שם.

6. **יח. הָיָה הֶקֶרֶקֶבן נִקְלָף בְּסִפִּין וְאִינוֹ נִקְלָף בִּיד, וְאִין**
 7. **בוֹ סִימָן אַחֵר¹¹¹, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ דוֹרֵס¹¹² - הָרִי**
 8. **זֶה סִפֶּק¹¹³. הָיָה חִזָּק וְדִבֵּק, וְהִנִּיחוֹ בְּשִׁמְשׁ וְנִתְרַפָּה**
 9. **וְנִקְלָף בִּיד - הָרִי זֶה מְתָר¹¹⁴.**

(111) שאם היה בו סימן אחר, הרי הוא עוף טהור, כמבואר למעלה הט"ז. (112) שאם הוא דורס, הרי זה עוף טמא ודאי, כמבואר למעלה (שם). (113) שם סב, ב. (114) שם.

10. **יט. אָמְרוּ הַגְּאוֹנוֹים: שְׁמִסְרָת הִיא בִּידֵיהֶם, שְׁאִין**
 11. **מוֹרִין לְהִתִּיר עוֹף הַבָּא בְּסִימָן אֶחָד, אֲלָא אִם הָיָה**
 12. **אוֹתוֹ סִימָן שֶׁיִּקְלָף קֶרֶקֶבְנוֹ בִּיד; אֲבָל אִם אִינוֹ נִקְלָף**
 13. **בִּיד, אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זָפֵק אוֹ אֲצִבַּע יְתֵרָה -**
 14. **מַעֲזֵלם לֹא הִתִּירוּהוּ.**

15. **כ. כָּל עוֹף שְׁחוּלָק אֶת רַגְלָיו¹¹⁵ כְּשִׁמּוֹתֵהֶן לוֹ חוּט**
 16. **שְׁתִּים לְכָאן וּשְׁתִּים לְכָאן, אוֹ שְׁקוּלֵט מִן הָאֲוִיר**
 17. **וְאוֹכֵל בְּאֵוִיר - הָרִי זֶה דוֹרֵס, וְטָמֵא¹¹⁶. וְכָל הַשּׁוֹכֵן**
 18. **עִם הַטְּמָאִים וְנִדְמָה לָהֶם - הָרִי זֶה טָמֵא¹¹⁷.**

(115) "וענינו שעוף טמא כשעומד על חבל או שרביט דק, ונותן קצת צפרניו על אותו השרביט מצד אחד ומקצתם מצד אחר עד שיהא השרביט תחת אצבעותיו כמו שאוחז שום דבר ביניהן" (פירוש המשנה לרבינו). (116) שם סה, א. (117) שם.

19. **כא. וּמִינֵי חֲגָבִים שֶׁהִתִּירָה תוֹרָה¹¹⁸ - שְׁמוֹנָה, וְאֵלוֹ**
 20. **הֵן: (א) חָגֹב¹¹⁹. (ב) מִין חָגֹב, וְהוּא הַרְזָבִית¹²⁰. (ג)**

וכתב הרגוצ'בי: לאחר שאלו כבר נאסרו בכלל הבא מכלל עשה מן התורה בביאור, מובן שגדר האיסור של חזיר גמל שפן וארנבת אינו מצד גדרם הפרטי אלא משום שחסר בהם סימן טהרה, וממילא אין הק"ו אלא גילוי מילתא בעלמא שגם אלו שחסרים בהם שני סימנים הם בכלל זה. בעניין זה מתגלה אמיתותה של תורה, שכתבה שכל בהמה שהיא מעלת גרה הרי היא גם מפרסת פרסה, וכל שבהמה שהיא מפרסת פרסה היא גם מעלת גרה חוץ מארבע אלו. ובנוגע לדגים, מצינו דבר דומה הנלמד מהפסוק "כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים" ש"כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר", ובנוגע לשרצים "אין תולעת מתקיימת שתיים עשרה חודש", ובנוגע לחלב "חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה".

ונראה מכאן גודל אמיתותה של תורה, שמאז שניתנה תורה ומזמן המשנה והגמרא, ואפילו מאז שכתב הרמב"ם את חיבורו, נתגלו בעולם סוגי בעלי-חיים שלא ידעו על קיומם ושלא היו נמצאים בכל המקומות שבהם חיו התנאים והאמוראים, ואעפ"כ הכללים שהובאו בתורה וברמב"ם הם נכונים ואמיתיים ומהווים הוכחה מוחשית לאמיתותה של תורה וכבודו של הקב"ה ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו".

(על-פי "זין מלכות" ספר קדושה סימן ה)

(2) ביטוי שגור במשנה ובברייתא. כלומר, זה שאומר הכתוב. (3) מבין אני, כלומר, מכאן אני לומד. (4) מאחר שכתוב: "לעשות כך" אנו מבינים שרצון התורה הוא שלא לעשות אחרת, אף שלא נכתב במפורש לא לעשות, וזהו "לאו הבא מכלל עשה", כלומר, שהלאו נלמד מסגנון הפסוק הנכתב בלשון עשה. (5) ואם עשה לא כציווי התורה הוא עובר על עשה. (6) שאינן מפורשות בתורה.

ב. לפיכך, פל האוכל מבשר בהמה וחייה טמאה. כזית - לוקה? מן התורה. בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן החלב. לא חלק הפתוב בטמאים בין בשרם לחלבם.

(7) "כל השיעורין כולן בכזית". (8) כלומר, רק משום לאו של בשר בהמה טמאה, אבל לא משום אכילת חלב.

ג. האדם, אף על פי שנאמר בו: ויהי האדם לנפש חיה. אינו מקבל מיני חיה בעלת פרסה, לפיכך אינו מקבל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי בין מן המת - אינו לוקה, אבל אסור הוא בעשה; שהרי מנה הפתוב שבעת מיני חיה ואמר בהן: זאת החיה אשר תאכלו, הא כל שהוא חוץ מהן - לא תאכלו, ולא הבא מקבל עשה - עשה.

(9) ואין בו סימני טהרה, אף על פי כן אין בשרו בלא תעשה של "את זה לא תאכלו". (10) והתורה כתבה: אך את זה

קשקשת פשהוא בים ופשעלה ישיר קשקשיו - הרי זה מתר. ומי שאין לו קשקשים החופין את פלו - מתר. אפלו אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת. הרי זה מתר.

(136) רבינו שינה כאן את הסדר, והקדים חגבים לדגים כפי שהם סדורים במשנה חולין נט, ששם מקור הדינים שבהלכה זו. (137) ויקרא יא, ט. (138) חולין, שם. (139) במשנה: "קשקשין הקבועים בו". ורבינו כתב: "הדבוקה" במקום "הקבועה", ללמדנו שהקשקשת אינה קבועה בגוף, שהרי היא נקלפת ביד או בכלי, אבל אם היא קבועה שאינה נקלפת מעור הדג, אינה קשקשת (מגיד-משנה). (140) נדה נא, ב. (141) עבודה זרה לט, א. (142) בכת"י תימן: אחד. (143) 'ספרא' שמיני, פרשה ג.

יום שישי י' מרחשון ה'תש"פ

פרק שני

(1) יבאר האוכל מבהמה חיה ועוף הטמאים או מבשר אדם; ודין שמונה שרצים האמורים בתורה; ותולעים הנמצאים בפירות או במים; ודין רסק נמלות והביא אחת שלימה וצירפה לאלו.

א. מקבל שנאמר: וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה, שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה - אסורה. ולא הבא מקבל עשה - עשה הוא. ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר: את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה וגומר. הרי למדת שהן בלא תעשה, ואף על פי שיש בהן סימן אחד. וכל שכן שאר בהמה טמאה וחייה טמאה, שאין בה סימן כלל, שאסור אכלתם בלא תעשה, יתר על עשה הבא מקבל אתה תאכלו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה, שומע אני שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולא הבא מכלל עשה הוא".

וממשיך, "ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר את זה לא תאכלו... הא למדת שהן בלא-תעשה... וכל-שכן שאר בהמה טמאה וחייה טמאה שאין בה סימן כלל, שאיסור אכילתם בלא-תעשה יתר על 'עשה' הבא מכלל אותה תאכלו".

וכתב ה'מגיד משנה' שאין לתמוה על שלאו בהמה וחייה טמאין, בא ק"ו מחזיר שפן וארנבת, והרי אין עונשים מק"ו? לפי שאלו כבר נאסרו ב'לאו' הבא מכלל 'עשה', וכיון שכן אפשר ל'לאו' שלהן לבוא מקל-וחומר. ודבריו דורשים ביאור, שהרי אחרי הכל איסור 'לאו' אינו מצד הק"ו, וא"כ מה עוזר שנאסר כבר ב'לאו' הבא מכלל 'עשה' לגבי איסור 'לאו' להענישו מלקות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י' מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לוקה עליו עד שיהיה בו פזית בשר²³. וכלן מצטרפין
לכזית. אבל אבר שלם מן השרץ אחר שמת - אינו
לוקה עד שיהיה בו פצעשה.²⁹

(22) והטעם, שבמיתתן הם מטמאים לכן שיעור אכילתן
כעדשה, משום שהוקשה לטומאה, אבל בחייהן אינם
מטמאים ולפיכך שיעור אכילתם בכזית בכל איסורי אכילות
שבתורה. (23) ואף על פי שאברים מטמאים בכל שהוא:
"האברים אין להן שיעור אבר מן השרץ כבחייתו", אין
לוקין על אכילתו בכל שהוא, שלא אמרו "שיעור אכילתו
כשיעור טומאתו" אלא בכעדשה, שזהו חידוש בשרץ, אבל
טומאת האברים בכל שהוא, אינה נבדלת בשרצים משאר
הטומאות, שכל הטומאות אבריהן מטמאין בכל שהן, אין
אנו אומרים באברים שיעור אכילתן כשיעור טומאתן,
והשיעור בכעדשה, גם באברים שלמים בעינו עומד. ולמה
בכעדשה ולא בכזית? מפני שאין מתקבל על הדעת, שאבר
שלם שיעורו גדול יותר מחתיכת אבר.

ט. דם שמנה שרצים ובשרן - מצטרף לכעדשה.³⁰
והוא שיהיה הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש³¹
מצטרף לבשרו לכזית ולוקה עליו, לפי שאין בשרו
חלוק מדמו. ואף על פי שאינו מטמא. וכן כל פיוצא
בו משאר שרצים שאינן מטמאין.³⁴

(24) שהוא מן השרצים ששיעורם בכזית. (25) "ואין לך
בכל השרצים מה שמטמא במותו חוץ משמונת המינין
המפורשין בתורה". אבל אסורים באכילה ושיעורם בכזית,
ואין דמן חלוק מבשרן ולפיכך מצטרפין.

י. דם שרצים שפרש, וכנסו ואכלו - לוקה עליו
בכזית.²⁶ והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם
התרו בו משום אוכל דם - פטור²⁷, שאין חיבין אלא
על דם בהמה חיה ועוף.³⁸

(26) אפילו בשמונה שרצים ששיעורן בכעדשה. (27) לא
כרת ולא מלקות.

יא. כל השעורין ומחלקותם²⁸ - הלכה למשה
מסיני.⁴⁰

(28) כלומר, החילוקים שיש בשיעורים, כגון אלה שנאמרו
למעלה: זה בכזית וזה בכעדשה.

יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה.
שנאמר: אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ אשר
ולא תטמאו בהם; הרי כלל בלאו זה שרץ הארץ
ושרץ העוף ושרץ המים. אי זהו שרץ המים? אלו
הבריות הקטנות, כמו התולעים והעלוקה שבמים,
והבריות הגדולות ביותר, שהן חיות הים. כללו של
דבר: כל שאינו בצורת הדגים, לא דג טמא ולא דג
טהור, כגון כלב המים והדלפון²⁹ והצפרדע וכיוצא
בהן.⁴⁹

(29) "דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג".

לא תאכלו וג' וממפריסי הפרסה. (11) כלומר, מפני שהמין
שאינו בעל פרסה אינו בכלל פרסה זו. (12) האדם.
(13) וגם משום בשר מן החי אינו חייב, שזה אינו אלא
בבהמה, חיה ועוף טהורים. וגם איסור נבלה אינו אלא
במינים טהורים. (14) ה"לאו הבא מכלל עשה" שיש בבשר
אדם, אינו אותו שלמד ממנו למינים טמאים בראש הלכה א',
כי מקרא זה מדבר בבעלי פרסה ואדם אינו מבעלי פרסה,
כמו שכתב רבינו בראש הלכה זו, אלא העשה "זאת החיה
אשר תאכלו" ואדם נקרא חיה כאמור למעלה. (15) אפילו
לא מבעלי פרסה.

ד. האוכל פזית מבשר עוף טמא - לוקה מן התורה,
שנאמר: ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו.
והרי עבר על עשה, שנאמר: כל צפור טהרה
תאכלו, היא טמאה - לא תאכלו. וכן האוכל פזית
מדג¹⁶ טמא - לוקה, שנאמר: וישקץ יהיו לכם,
מבשרם לא תאכלו. ועבר על עשה, שנאמר: כל
אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו, מכלל שמי שאין
לו סנפיר וקשקשת - לא יאכל. הא למדת, שכל
האוכל דג טמא או בהמה וחייה טמאה או עוף טמא
- בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה.

(16) רבינו לא הזכיר כאן "מבשר הדג", כמו בבהמה ועוף,
מפני שלא בכל מקום נקרא בשר הדג בשם בשר, בלשון בני
אדם.

ה. חגב טמא - הרי הוא בכלל שרץ העוף, והאוכל
פזית¹⁷ משרץ העוף - לוקה, שנאמר: כל¹⁸ שרץ
העוף טמא הוא לכם לא יאכלו. ואי זהו שרץ
העוף? כגון זבוב או יתוש וצרעה ודבורה וכיוצא
בהן.¹⁵

(17) גם כאן בחגב לא הזכיר רבינו מבשר שרץ העוף, כי
חגבים לא נקראו בשם בשר. (18) בספר ויקרא לא נזכר לאו
על שרץ העוף, אלא בספר דברים בלבד.

ו. האוכל פזית משרץ הארץ - לוקה, שנאמר: וכל
השרץ אשר על הארץ שקץ הוא לא יאכל. ואי
זהו שרץ הארץ? כגון נחשים ועקרבים וחפושית
ונדל¹⁹ וכיוצא בהן.¹⁹

(19) בלשון הפסוק: מרבה רגלים.

ז. ושמנה שרצים האמורים בתורה, שהן: החלד
והעכבר והצב והאנקה והפח והלטאה והחמט
והתנשמת, האוכל מבשרם²⁰ כעדשה - לוקה. שיעור
אכילתן כשיעור טמאתן. וכלם מצטרפין זה עם זה
בכעדשה.²¹

(20) לאחר מיתתן. (21) שאם יש בין כולם ביחד כעדשה -
האוכל מהם לוקה.

ח. במה דברים אמורים? בפאכל מהן אחר מיתתן²²;
אבל החותך אבר מן החי מן אחד מהן ואכלו - אינו

1 יג. אלו המניין שנבראין באשפות ובגופי הנבלות,
2 כגון רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר
3 ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן - הן
4 הנקראין רומש על הארץ. והאוכל מהן כזית -
5 לוקה, שנאמר: ולא תטמאו את נפשתיכם בכל
6 השרץ הרומש על הארץ, ואף על פי שאין פרי
7 ורבי. אבל השרץ השורץ על הארץ הוא שפירה
8 ורבה מזכר ונקבה.

37 "קוקיאני אסיר", כלומר תולעים. ואסורים מפני שאינם
מטהוים ממנו אלא נכנסו לו דרך נחיריו מן החוץ.
38 שבוודאי דרך הנחירים נכנסה. 39 מפני שנתהוו
בבשר אחר מיתה, ואסורות מפני שבהמה ניתרת באכילה
בשחיטה וכל דבר חי שיצא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור
כיוון שאי אפשר לו בשחיטה. 40 אם התולעת עודנה
מחוברת בהם, אבל אם פירשה מהחתיכה - אסורה.

39 יח. שרץ המים הנברא בבורות ובשיחין ובמערות,
40 הואיל ואינן מים נובעין והרי הן עצורים⁴¹ - הרי
41 הן במים שבפלים ומתר. ושוחה ושוחה ואינו נמנע,
42 ואף על פי שפולע בשעת שתיה מאותן השרצים
43 הדיקים.

41 מכונסים. אבל אם אינם עצורים, כגון חרצים ונעיצין
של מים הנמשכים, דינם כימים, אף על פי שאינן נובעין.

44 יט. במה דברים אמורים? שלא פרושו ממקום
45 ברייתו; אבל אם פרוש השרץ, אף על פי שחזר לתוך
46 הכלי או לתוך הבור - אסור. פרוש לדפני החבית
47 וחזר ונפל לתוך המים או לתוך השכר - מותר⁴². וכן
48 אם פרוש לדפני הבור או המערה וחזר למים - מותר.

42 "היינו רביתיה", כלומר כך הוא גדל, זה מקום גידולו,
ודרכו לפרוש לדפני הכלי או הבור ולחזור למים ולפיכך אף
על פי שפירש לדופן אין בכך כלום. ואם פירש לאחריו
הכלי או על שפת הבור בחוץ, אסור שאינו מקום גידולו.

49 כ. המסגן את היין או את החמץ או את השכר,
50 ואכל את היבחושים או את היתושין והתולעים
51 שסגן - לוקה משום שרץ המים⁴³ או משום שרץ
52 העוף ושרץ המים⁴⁴. אפלו חזרו לכלי אחר שסגן,
53 שהרי פרושו ממקום ברייתו⁴⁵. אבל אם לא סגן -
54 שוחה ואינו נמנע, כמו שפרשנו.

43 ביבחושים. 44 ביתושים, שהוא גם שרץ העוף.
ומכיוון שהתהווה במים לוקה גם משום שרץ המים.
45 כלומר, אין לחשוש שאולי פירשו.

55 כא. זה שאמרנו בפרק זה האוכל כזית - כשאכל כזית
56 מבריה גדולה, או שצירף מעט מבריה זו ומעט מבריה
57 זו שבמינה⁴⁶ עד שיאכל כזית; אבל האוכל בריה
58 טמאה בפני עצמה בלה - הרי זה לוקה מן התורה,
59 ואפלו היתה פחותה מן החרדל⁴⁷. בין שאכלה מתה⁴⁸
60 בין שאכלה חיה. ואפלו סרחה הבריה⁴⁹ ונשתנית
61 צורתה⁵⁰, הואיל ואכלה בלה - לוקה.

46 כלומר משם אחד, שאסורים בלאו אחד "כל שאיסורן

9 יד. אלו המניין הנבראין בפרות ובמאכלות: אם
10 פרושו ויצאו לארץ³⁰, אף על פי שחזרו לתוך האכל,
11 מי שאכל מהן כזית - לוקה; שנאמר: לכל השרץ
12 השרץ על הארץ - לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל
13 אם לא פרושו - מותר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.

30 לאו דווקא "לארץ", הוא הדין אם עלתה וריחשה על
הפרי.

14 טו. במה דברים אמורים? שהתליע האכל אחר
15 שנעקר מן הארץ; אבל אם התליע והוא מחבר -
16 אותה התולעת אסורה כאלו פרושה לארץ, שעל
17 הארץ נבראת, ולוקין עליה³¹. ואם ספק - אסורה³².
18 לפיכך, כל מיני פרות שדרפן להתליע כשהן
19 מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו, שמה
20 יש בו תולעת³³. ואם שהה הפרי אחר שנעקר שנים
21 עשר חדש - אוכל בלא בדיקה; שאין תולעת שבו
22 מתקיימת³⁴ שנים עשר חדש.

31 משום הלאו של השרץ השורץ על הארץ. 32 ככל
ספק של איסורי תורה. 33 ואם יש בו אסור מספק.
34 הני תמרי דכדא (שהתליעו) לבתר תריסר ירחי שתא
שויין (אחרי שעברו עליהן י"ב חודש - מותרין).

23 טז. פרושו לאויר ולא נגעו לארץ³⁵, או שפרשו
24 מקצתן לארץ, או שפרשו אחר שמותו, או שנמצאת
25 תולעת על הגרעינה מבפנים, או שיצאו מתוך האכל
26 לתוך אכל אחר - כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין
27 עליהן³⁶.

35 כלומר, שלפני שהגיעו לארץ קלטת בפיו לבולעה.
36 שאין מלקות בספק. וכל הדינים בהלכה זו נאמרו
בהתליעו בתלוש, אבל אם התליעו במחובר פסק רבינו
שאפילו לא פירשה התולעת - אסורה.

28 יז. תולעת³⁷ הנמצאת במעי הדגים ובמח שבראש
29 הבהמה³⁸ והנמצאת בפשו³⁹ - אסורה. אבל דג
30 מליח שהתליע - הרי התולעת שבו מותרת⁴⁰; שהן
31 בפרות שהתליעו אחר שנעקרו מן הארץ, שמתר
32 לאכלן כלן באחת בתולעת שבתוכן. וכן המים
33 שבפלים שהשוריצו - הרי אותן שרצים מותר
34 לשותות עם המים. שנאמר: וכל אשר לו סנפיר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י' מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק שלישי

1) יבאר מאכל היוצא מן האסור אם הוא אסור; ומה טעם לדבש דבורים וצרעים שהוא מותר; חלב האדם אם מותר לאכול או לינק אותו מהשדיים; חלב וביצים הבאים מהטמאה; וביצת עוף טהור שנמצא עליו קורט דם; ודין אפרוח שנולד מביצת טריפה; גבינה וחמאה של גויים וסימני ביצים; וציר דגים טמאים; גוי שהביא חביות פתוחות של ציר ודג טהור באחת מהם.

א. כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתו - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה. כגון חלב בהמה וחייה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים. שנאמר: ואת פת היענה - זו ביצתה. והוא הדין לכל האסור פניעה⁴, ולכל הדברים הדומין לפניה.

2) כלומר, איסורי לאו ולא איסורי 'עשה'. (3) כוונת רבינו היא שהדין "שכל היוצא מן הטמא טמא" אנו למדים מפסוק זה. (4) שמתמצאים מתוך הגוף.

ב. חלב האדם מותר באכילה, אף על פי שבפשוט האדם אסור באכילה, וכבר בארנו⁵ שהוא בעשה⁶.

5) למעלה פרק ב הלכה ג. (6) ובאיסור 'עשה' אין הכלל: "שכל היוצא מן הטמא טמא" כמבואר בהלכה הקודמת.

ג. דבש דבורים ודבש צרעים - מותר, מפני שאינו מתמצית גופן, אלא פונסין אותו מן העשבים בתוף פיהו ומקיאין אותו בפורת, כדי שיקצאו אותו לאכל ממנו בימות הגשמים.

7) כסתם משנה, מכשירין פרק ו, ולא כר' יעקב בבכורות ז.

ד. אף על פי שחלב אדם מותר, אסור חכמים לגדול לינק אותו מן השדים, אלא חולקת אשה לתוף הפלי ושותה. וגדול שניק מן השד - פיוגק שרץ⁸, ומפין אותו מפת מרדות.

8) לפיכך מכין אותו מכת מרדות.

ה. יונק תינוק והולך אפלו ארבע או חמש שנים. ואם גמלוהו ופרש שלשה ימים או יתר, מחמת בריו⁹ לא מחמת חליו - אינו חוזר ויונק. והוא שגמלוהו אחר עשרים וארבעה חדש; אבל בתוף זמן זה, אפלו גמלוהו חדש או שנים - מותר לחזור ולינק עד סוף עשרים וארבעה חדש¹⁰.

9) כשהוא בריא. (10) כלומר, שאם לא פירש כלל, יונק והולך עד ארבע שנים. אבל אם פירש תוך ארבעה ועשרים חודש, אף-על-פי שמותר לחזור ולינק, יונק והולך רק עד סוף כ"ד חודש ולא יותר.

ו. אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה - אין לוקין עליהם¹¹; שנאמר: מבשרם לא תאכלו - על הבשר הוא לוקה, ואינו

1) בלאו אחד מצטרפין אבל שני מינים אינם מצטרפים לכזית. (47) כלומר, בכמות קטנה ביותר, כל שהוא. (48) "טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא". (49) אולם היא עוד ראוייה לאכילת אדם, אבל אם סרחה עד כדי כך שאינה ראוייה כבר לאכילת אדם, פטור כמבואר להלן פרק י"ד הלכה י"א "שאכל אוכל האסור אחר שהסירה והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור". (50) נשתנית, אבל לא נתרסקה.

כב. נמלה שחפרה אפלו אחת מרגליה - אינו לוקה עליה⁵¹ אלא בכזית. לפיכך⁵², האוכל זבוב שלם או יתוש שלם, בין חי ובין מת - לוקה משום שרץ העוף.

(51) בעיני בגמרא: אם חשובה ברייה או לא, ולא נפשטה, ועל ספק אין לוקים. (52) מכיוון שלוקים על אכילת ברייה שלימה כל שהיא.

כג. הרי שהיתה הפרה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ, כגון שהיו לה פנפים⁵³, והיא מהלכת על הארץ פשאר שרצים⁵⁴, והיתה רבה במים⁵⁵, ואכלה - לוקה שלש מלקיות⁵⁶. ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו בפרות - לוקה עליה ארבע מלקיות⁵⁷. ואם היתה מן המינין שפרין ורבין - לוקה חמש. ואם היתה מפלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף - לוקה עליה שש מלקיות: משום עוף טמא, ומשום שרץ העוף, ומשום שרץ הארץ, ומשום שרץ המים, ומשום רומש על הארץ, ומשום תולעת הפרות. בין שאכלה בלה בין שאכל ממנה כזית. לפיכך, האוכל נמלה הפורחת הגדלה במים - לוקה חמש מלקיות.

(53) ופורחת ויש בה לאו שרץ העוף. (54) ההולכים על הארץ, ולכן היא נכללת בלאו "בכל השרץ השורץ על הארץ". (55) שנוסף בה לאו של שרץ המים. (56) מלקות לכל לאו ולא. (57) "אכל פוטיאת לוקה ארבע, נמלה לוקה חמש, צרעה לוקה שש". דעת רבינו שאם יש בדבר אחד כמה לאווין אינו לוקה אלא אחת ולכן הוא מבאר כאן טעם ריבוי המלקיות מפני שבריות אלו יש בהן תכונות שונות ועל ידן הן נכללות בכל אלה המינים והאוכלן לוקה על כל הלאווין ואין זה דומה כלל למקרה של לאווין הרבה על איסור אחד ולפיכך הדגיש כאן את התכונות השונות.

כד. רסק⁵⁸ נמלים והביא אחת שלמה וצרפה לאלו שנתרסקו ונעשה הכל כזית ואכלו - לוקה שש מלקיות: חמש - משום הנמלה האחת, ואחת - משום כזית מנבלת הטמאים⁵⁹.

(58) דכיוון שריסקם ביטלם מתורת ברייה ואין לה דין של אוכל נמלה שלימה. (59) ולא משום לאו "לא תאכלו כל נבלה", כי לאו זה מדבר במיני טהורים. וכאן לוקה משום נבלת הטמאים, כלומר שרצים, משום אל תשקצו את נפשותיכם.

העולם - אסור מדברי סופרים משום שרץ, כמבואר למעלה הלכה ת. (24) כמבואר למעלה הלכה א.

יא. אפרוח שנולד מביצת טרפה - מתר, שאין מינו טמא²⁵. היה העוף ספק טרפה, כל הביצים שתלד בערמה ראשונה²⁶ - משהין אותן²⁷: אם טענה ערמה שניה²⁸ והתחילה לילד - התרו הראשונות, שאם היתה טרפה - לא היתה יולדת עוד²⁹; ואם לא ילדה - הרי הן אסורות.

(25) רבינו לא התכוון כאן לנמק למה האפרוח מותר, אף-על-פי שבא מביצת טריפה, כי לזה ניתן נימוק אחר בגמרא שם, אלא כוונתו לומר מה בין אפרוח מביצת טריפה לאפרוח מביצת טמאה. (26) בטענה ראשונה, כלומר אותן הביצים שהיו במעיה בשעה שנולד בה ספק טריפות. (27) אחרי שגמרה להטיל כל הביצים של הטענה הראשונה. (28) וזמן השחיה עשרים ואחד יום, שזה זמן עיבורה של התרנגולת. (29) "טריפה אינה יולדת" כלומר, אינה מתעברת ויולדת, אבל יולדת היא מה שעיברה לפני שנטרפה.

יב. חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד בחלב הטהורה. ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה טהורה, פשתעמיד אותו - יעמד חלב הטהורה, ויצא חלב הטמאה עם הקום של גבינה.

יג. ומפני זה יתן הדין: שכל חלב הנמצא ביד עובד פוכבים ומזלות³⁰ - אסור, שמא ערב בו חלב בהמה טמאה; וגבינת העובד פוכבים ומזלות - מתרת, שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת העובדי פוכבים ומזלות ואסורם, מפני שמעמידין אותה בעור קבה של שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר: והלא עור הקבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו, ולמה לא יבטל במעוטו? מפני שהוא המעמיד הגבינה, והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד - הרי הכל אסור, כמו שיתבאר³¹.

(30) ואין ישראל רואה אם חלבו מבהמה טהורה. (31) להלן פרק ט הלכה טז.

יד. גבינה שמעמידין אותה העובדי פוכבים ומזלות בעשבים או במי פרות, כגון שרף התאנים, והרי הן נכרין בגבינה - הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה. שפכר גזרו³² על כל גבינת העובדי פוכבים ומזלות, בין שהעמידה בדבר אסור בין שהעמידה בדבר המת, גזרה משום שמעמידין³³ אותה בדבר האסור.

(32) שהגזירה היתה סתם. (33) בכת"י תימן: "משום שהעמידה בדבר האסור", וכן הגירסה בהגהות מיימוניות. פירוש הדברים: מפני שנוהגים להעמיד בדבר האסור, גזרו

1 לוקה על הביצה ועל החלב. והרי האוכל אותן -
2 פאוכל חצי שעור¹², שהוא אסור מן התורה ואינו
3 לוקה, אבל מכין אותו מפת מידות¹³.

(11) "אם ריקמה ואכלה, לוקה עליה משום השרץ השורץ על הארץ", משמע, אבל אם לא ריקמה אף-על-פי שהיא אסורה כביצת טמא - אין לוקין עליה. והוא-הדין כל היוצא מן הטמא שאסור מן התורה, אין שם מלקות. (12) שבא מדרשת כל חלב לא תאכלו, ויש רק איסור מן התורה ואינו לוקה, כן ביצת עוף טמא וחלב בהמה טמאה שבא מדרשת בת היענה אין בהם מלקות אף-על-פי שאיסורם מן התורה. (13) "והאוכל חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות".

4 ז. יראה לי, שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאים
5 במעיהם - פאוכל קרבי דגים טמאים¹⁴, ולוקה מן
6 התורה. וכן ביצי העוף הטמא התלויות באשכול,
7 שעדיין לא פרושו ונגמרו¹⁵, האוכל אותן - לוקה,
8 פאוכל בני מעים שלהן.

(14) כיון שהם בגוף הדגים ואין בהם קליפה, הרי הם כשר גמור. (15) כלומר, שעדיין לא פרושו, וגם לא נגמרו. והמלה "לא", מוסבת על שניהם, שאם נגמרו, אינם כבני מעים ואינו לוקה.

9 ח. ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה
10 ואכלה - לוקה משום אוכל שרץ העוף¹⁶. אבל ביצת
11 העוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה
12 - מכין אותו מפת מידות¹⁷.

(16) "ריקמה לוקה משום שרץ הארץ". ודעת רבינו שהוא-הדין בביצת עוף טמא, שאם ריקמה לוקה משום שרץ העוף, מכיון שהוא ממין העוף, ואף-על-פי-כן אינו לוקה משום עוף טמא, מפני שטרם הגיע לכלל עוף, ועדיין הוא שרץ, ולכן דינו כזבובים ויתושים, וכמבואר למעלה פרק ב הלכה ה. (17) בגמרא שם מבואר שריקמה אסורה מדרבנן כל זמן שהאפרוח לא יצא לאויר העולם. ולכן חייב מכת מרדות.

13 ט. נמצא עליה קרט דם¹⁸: אם על החלבון - זורק
14 את הדם¹⁹ ואוכל את השאר, ואם על החלמון -
15 אסורה פלה²⁰. ביצה המוזרת²¹ - הנפש היפה²²
16 תאכלנה.

(18) טיפת דם. (19) מפני שרק במקום הדם יש קשר הולד, ולא נתפשט בשאר החלקים. (20) שכבר פשט קלקול בכל הביצה. (21) שאינה של זכר אלא התרנגולת "מתחממת בקרקע ויולדת ביצים, ואותן ביצים אין מגדלות אפרוחים". (22) "שארין דעתו קצה בה מחמת מיאוס".

17 י. אפרוח שנולד, אף על פי שלא נתפתחו עיניו -
18 מתר לאכלה²³. בהמה טהורה שנטרפה - חלבה
19 אסור בחלב בהמה טמאה. וכן ביצת עוף טהור
20 שנטרף - כביצת עוף טמא²⁴, ואסור.

(23) ודוקא כשיצא לאויר העולם, וכל עוד שלא יצא לאויר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י' מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְרֹאשָׁה אֶחָד חֵד, וְחֶלְבֹן מִבְּחוּץ וְחֶלְמוֹן מִבְּפָנִים 25
- אֶפְשָׁר שֶׁהִיא בִּיצַת עוֹף טָמֵא⁴⁴ וְאֶפְשָׁר שֶׁהִיא 26
בִּיצַת עוֹף טָהוֹר. לְפִיכָף שׁוֹאֵל לְצִיד וְיִשְׂרָאֵל⁴⁵ 27
שֶׁמוֹכְרָהּ: אִם אָמַר לוֹ: שֶׁל עוֹף פְּלוֹנִי הוּא וְעוֹף 28
טָהוֹר הוּא - סוֹמֵךְ עָלָיו; וְאִם אָמַר: שֶׁל עוֹף 29
טָהוֹר, וְלֹא אָמַר לוֹ שְׁמוֹ - אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו⁴⁶. 30

44) שאין סומכין על סימני טהרה אלו, מפני שסימני ביצים אינם מן התורה, והדבר ספק. 45) אבל גוי אינו נאמן, כמבואר בהלכה הסמוכה. 46) כלשון הגמרא: "של עוף פלוני, וטהור הוא". וכן בעוף טהור, אנו מאמינים רק לצייד שבקי בהם ובשמותיהם, כמבואר למעלה פרק א הלכה טו. וכתב הראב"ד, שאם הוא מוחזק בנאמנות לוקחים ממנו אפילו בסתם. ונראה שגם דעת רבינו כך, כפי שכתב בפירוש גבי ביצי דגים בהלכה כ.

יט. לְפִיכָף אֵין לּוֹקְחִים בִּיצִים מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים 31
וּמְזֻלֹת, אֲלֵא אִם הָיָה מִכִּיר אוֹתָן⁴⁷ וַיֵּשׁ לוֹ בָּהֶן 32
טְבִיעוֹת עֵין שֶׁהֵן בִּיצֵי עוֹף פְּלוֹנִי הַטָּהוֹר. וְאֵין 33
חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שֶׁמָּא הֵן בִּיצֵי טְרֵפָה אוֹ בִּיצֵי נִבְלָה. 34
וְאֵין לּוֹקְחִין מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת בִּיצָה 35
טְרוּפָה⁴⁸ כָּלֵל. 36

47) וכמבואר בהלכה הקודמת, שרק ישראל שאינו מוחזק בכשרות נאמן, אם אומר של עוף פלוני וטהור הוא, אבל לא גוי. ועכשיו לוקחים ביצים מן הגויים אף-על-פי שאינו אומר של עוף פלוני הוא, שסומכים אנו על רוב ביצים המצויים בינינו שהן של עופות טהורים (הגהות מיימוני). 48) ואפילו אם הוא מכיר שהן ממין עוף טהור, מפני שאנו חוששין שמא היא ביצת טריפה, וישראל מכרה לו, כמבואר שם בגמרא.

כ. בִּיצֵי דָגִים - סִימְנֵיהֶם פְּסִימְנֵי בִּיצֵי הָעוֹף. אִם 37
הָיָה שְׁנֵי רֹאשֵׁיהָ בָּדִין אוֹ חֲדָין - טָמֵא. אֶחָד בָּד 38
וְאֶחָד חֵד - שׁוֹאֵל לְיִשְׂרָאֵלִי הַמוֹכֵר⁴⁹: אִם אָמַר לוֹ: 39
אֲנִי מִלְּחֻתִּים⁵⁰ וְהוֹצֵאתִים מִדֶּג טָהוֹר - אוֹכֵל עַל 40
פִּיו⁵¹; וְאִם אָמַר לוֹ: טָהוֹרִין הֵם - אֵינוֹ נֹאמֵן⁵², 41
אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה אָדָם שֶׁהִחֲזֹק בְּכִשְׁרוֹת. 42

49) שגוי אינו נאמן בעדותו. 50) ובעוף, די אם הוא אומר של עוף פלוני. והטעם, שהדגים המלוחים באים ממרחק, ואולי נשמטו הביצים האלו מדג טמא, לפיכך צריך לומר אני מלחתים. 51) אם הוא אינו חשוד ואינו מוחזק בכשרות, אבל אם הוא חשוד למכור טמא בטהור - אינו נאמן, מכיון שהוא נוגע בדבר. 52) מפני שעל סימנים לבד אין סומכים, שסימני ביצי דגים "לאו דאורייתא" הם, כסימני ביצי עוף.

כא. וְכֵן אֵין לּוֹקְחִין גְּבִינָה וְחֻתִּיכַת דֶּג שֶׁאֵין בָּהּ 43
סִימָן⁵³ אֲלֵא מִיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁהִחֲזֹק בְּכִשְׁרוֹת. אֲבָל בְּאַרְץ 44
יִשְׂרָאֵל⁵⁴, כְּשֶׁהָיְתָה רַבָּה יִשְׂרָאֵל⁵⁵ - לּוֹקְחִין מִכָּל 45
יִשְׂרָאֵלִי שֶׁבָּהּ⁵⁶. וְהַחֲלָב - לּוֹקְחִין אוֹתוֹ מִכָּל יִשְׂרָאֵל 46
מִכָּל מְקוֹם. 47

על סתם גבינות גויים, ולא חילקו בין העמידו בדבר אסור או בדבר מותר, ולכן אסורה אפילו במקומות שרובם או כולם מעמידים בהיתר.

1 טו. הָאוֹכֵל גְּבִינַת הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת, או חֲלָב 1
שֶׁחֵלְבוּ עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת וְאֵין יִשְׂרָאֵל רֹאֶהוּ³⁴ 2
- מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת³⁵. הַחֲמָאָה שֶׁל עוֹבְדֵי 3
פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת - מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים הַתִּירוֹה; שֶׁהִרִי 4
לֹא גָזְרוּ עַל הַחֲמָאָה, וְחֲלָב הַטָּמֵאָה אֵינוֹ עוֹמֵד³⁶. 5
וּמְקַצֵּת הַגְּאוּנִים אֲסוּרוֹה, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי חֲלָב שֶׁיִּשְׁאָר 6
בָּהּ. שֶׁהִרִי הַקּוֹם שֶׁפְּחָמָאָה אֵינוֹ מְעֵרֵב³⁷ עִם הַחֲמָאָה 7
כְּדִי שֶׁיִּבְטֵל בְּמַעוּטוֹ, וְכָל חֲלָב שֶׁלָּהֶן חוֹשְׁשִׁין לוֹ 8
שֶׁמָּא יַעֲרֹבוּ בוֹ חֲלָב בְּהֵמָה טָמֵאָה³⁸. 9

34) שחלבו מבהמה טהורה. 35) ככל העובר על איסורי חכמים. 36) וצחצוחי (טיפות זעירות) חלב טמא שנשארו בה, אינם אסורים. שהמה בטלים במיעוטם כשאר איסורים שבטלים בששים, שהרי חלב זה אינו מעמיד. 37) כלומר שהאיסור, היינו הקום, ניכר - אלא שאי אפשר לברור אותו ולסלקו מן החמאה, לפיכך אינו בטל. 38) כמבואר למעלה הלכה יג.

10 טז. יִרְאֶה לִי, שֶׁאִם לָקַח חֲמָאָה מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים 10
וּמְזֻלֹת וּבִשְׁלָה עַד שֶׁחֵלְבוּ לָהֶן צִחְצוּחֵי חֲלָב³⁹ - 11
הִרִי זֶה מִתְּרֵת⁴⁰. שֶׁאִם תֹּאמַר: נִתְעַרְבוּ עִמָּה וְנִתְפָּשְׁלוּ 12
כָּלֵן - בָּטְלוּ בְּמַעוּטָם. אֲבָל הַחֲמָאָה שֶׁבִּשְׁלוּ אוֹתָהּ 13
עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת - אֲסוּרָה מִשּׁוּם גְּעוּלֵי עוֹבְדֵי 14
פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת⁴¹, כְּמֹו שִׁיתְבָּאָר⁴². 15

39) שניתכו על-ידי האש. 40) כלומר, אפילו לשיטת האוסרין חמאה של גוי, מותר אפילו לכתחילה, שהרי יש כאן הרבה ספיקות. שמא לא היה חלב טמא כלל. ואם תמצא לומר שנשאר, שמא בתחלת הבישול ניתך על-ידי אש, ולפיכך אין לאסור משום מבטל איסור. ובכלל אין לאסור משום מבטל מלכתחילה, שהרי כוונתו בבישולה שיותכו הצחצוחים ולא ישארו בה כלל. 41) פליטת איסור מהכלי של הגוי. 42) להלן פרק יז הלכה ב. שסתם כלי גוי הם בני יומן, והבלועה שבהם אינה פוגמת את התבשיל.

16 יז. יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשֵׁב בְּצֵד הָעֵדֶר שֶׁל נֹכְרִי, וּבֹא הַנֹּכְרִי 16
וְהִבִּיא לוֹ חֲלָב מִן הָעֵדֶר⁴³, אִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּעֵדֶר 17
בְּהֵמָה טָמֵאָה - הִרִי זֶה מִתֵּר, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָה 18
אוֹתוֹ חוֹלֵב. וְהוּא שֶׁיִּכּוֹל לִרְאוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא חוֹלֵב 19
כְּשֶׁיַּעֲמֵד; שֶׁהַנֹּכְרִי מִתְּרָא לְחֲלָב מִן הַטָּמֵאָה, שֶׁמָּא 20
יַעֲמֵד וְיִרְאֶה אוֹתוֹ. 21

43) שחלבו לצרכו של ישראל, ומתיירא לערב בו חלב טמא, פן יעמוד ויראה אותו.

22 יח. בִּיצָה שֶׁשְׁנֵי רֹאשֵׁיהָ בָּדִין אוֹ שֶׁשְׁנֵי רֹאשֵׁיהָ 22
חֲדָין, או שֶׁהָיָה חֶלְמוֹן מִבְּחוּץ וְחֶלְבֹן מִבְּפָנִים - 23
בִּידוּעַ שֶׁהוּא בִּיצַת עוֹף טָמֵא. רֹאשָׁה אֶחָד בָּד 24

63) אבל אם אין חיתוכן שוה עם אותן שיש בהן קשקשת - אסורות.

פרק רביעי

1) יבאר האוכל מבשר נבלת בהמה חיה ועוף; הא כל עוף טהור חי ואין בו כזית; האוכל כזית נפל מבהמה טהורה וכן כמה הוא נפל; האוכל כזית טרפה; ושנכנסין הטרפיות בכלל בשר בשדה טרפה; בהמה חולה שתשש כוחה למות או שחט מסוכנת ולא פירכסה; האיסורין אם מצטרפין וכן הנבלות ונבלה עם טרפה; הדברים שעורותיהם כבשרם; ודין שור הנסקל.

א. האוכל פזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתה או עוף שמת - לוקה, שנאמר: לא תאכלו פל נבלה. וכל שלא נשחטה פראי - הרי זו מתה. ובהלכות השחיטה³ יתבאר השחיטה שהיא פראי⁴ ושאינה פראי.

2) חולין לב, א. 3) פרקים ב.ג. 4) כלומר, איזוהי שחיטה שהיא כראוי.

ב. אין אסור משום נבלה אלא מינים טהורים בלבד, מפני שהן ראויין לשחיטה⁶, ואם נשחטו שחיטה פשרה יהיו מתירין באכילה; אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת בהן, בין שנשחטו פראי בין שמתה פזרפה בין שחתך פשר מן החי ממנה ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה⁷, אלא משום אוכל בשר טמאה.

5) חולין ק, א. ומעילה טז, א. כרב. 6) בחולין שם נאמר הטעם, מפני שאין איסור נבילה חל על איסור טמא, אבל מסגנונו של רבינו כאן משמע נימוק אחר. היינו, שאיסור נבילה תלוי בהכשר שחיטה, ולפיכך אין איסור נבילה במינים טמאים, שאין להם הכשר שחיטה, כלומר, שאינם ניתנים בשחיטה. 7) גם בבהמה טהורה אינו חייב על בשר מן החי משום נבילה רק משום טריפה, כמבואר להלן הלכה י. והחידוש בטמאה הוא, שאף משום טריפה אינו לוקה.

ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא - לוקה משום אוכל נבלה⁸, ואף על פי שאין בו פזית, הואיל ואכלו פלו. ואם אכלו אחר שמת - עד שיהיה בו פזית⁹. ואף על פי שאין בכלל בשר פזית, הואיל ויש בכלל פזית¹⁰ - חיב עליו משום נבלה.

8) חולין קב, ב: "אכל צפור טהורה בחייה, בכל שהוא". ורבינו מפרש שהוא חייב משום נבילה ולא משום אבר מן החי (מגיד-משנה). [אבל בגמרא שם נראה ללא כל ספק, שלוקה משום אבר מן החי. ונלאו כל המפרשים למצוא ישוב מלא לדברי רבינו, ובהגהות החזון איש' שנספחו לרמב"ן הוצאת "אל המקורות", כתב שטעות-סופר היא, וצריך לומר: משום אבר מן החי]. וראה שם ברש"י. 9) שם: "במיתתה בכזית". 10) שם: "במשהו בשר גידין ועצמות", כלומר, שגידים ועצמות משלימין לכזית.

53) תוספתא עבודה-זרה פרק ה. ובבביתא שם לט: מונה חלב במקום חתיכת דג. אולם במימרא של רב שם בדין שני חותמות, מוחק רב כהנא "חלב" ומכניס במקומו חתיכת דג. ומסתבר, שגם בבביתא הנוכרת הוא גורס חתיכת דג במקום "חלב". 54) והגירסא שם "אין לוקחין בסוריא". ודעת רבינו, שסוריא לאו דוקא אלא הכוונה לכל חוץ לארץ, ומוכח מכאן שבארץ ישראל מותר. ובזמן הזה (של רבינו), דינה של ארץ ישראל לענין זה כחוזה לארץ, ראה לקמן פי"א הלכה כה. 55) אבל אם אין רובה ישראל, חוששים שמא קנה מן הגוי, כיון שאינו מוחזק בכשרות. 56) כגירסת התוספתא, ראה למעלה. וכנראה שגירסת רבינו בגמרא שלנו כגירסת התוספתא, וכן גורס שם רבינו חננאל.

1 כב. הפזש דגים טמאים - צירן אסור. אבל ציר חגבים טמאים - מותר⁵⁷, מפני שאין בהם לחלוחית. לפיכך אין לוקחין ציר מן העובד פזכבים ומזלות, אלא אם כן היה בו דג טהור⁵⁸ משוטט בו, אפלו דג אחר.

57) "העיד ר' צדוק על ציר של דגים טמאים, שהוא טהור", ופירש רבינו בעדויות פ"ו, משנה ב, שהוא מותר. 58) "ואלו דברים של גוים אסורין... וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו". ורבינו מפרש כלבית דג טהור הוא, וכן פירש רבינו חננאל. והוא הדין לכל דג טהור אם משוטט בו, הציר מותר אלא שנה כלבית לרבותא, אף-על-פי שקטן ביותר.

6 כג. עובד פזכבים ומזלות שהביא ערבה מלאה חביות פתוחות של ציר, ודג אחר טהור באחת מהן - פלן מתרות⁵⁹. היו סתומות, פתח אחת ונמצא בה דג טהור, שניה ונמצא בה טהור⁶⁰ - פלן מתרות. והוא שיהיה ראשו של דג ושריו⁶¹ קיים, כדי שיהא נפר⁶² שהוא דג טהור. לפיכך אין לוקחין דגים מרצצין מלוחין מן העובד פזכבים ומזלות. והם הנקראים טרית טרופה. ואם היה ראש הדג ושריו נפר, אף על פי שהוא מרצץ - מותר לקח אותו מן העובד פזכבים ומזלות.

59) שכל חביות פתוחות כחבית אחת הן, מפני שאדם עשוי ליטול מזו וליתן בזו. ולפיכך כמעורבות הן ומותרות. 60) שנמצא דג טהור בשתים, מוכח הדבר שכולן ציר של דגים טהורים ומותרות. 61) שניהם יחד, כדמוכח שם בגמרא. 62) כלומר, שהוא מכיר בטביעות עין בראש ושדרה שהוא ממין דג פלוני שהוא טהור (רש"י מפרש, שדגים טמאים אין להם שדרה, ותבנית ראשם משונה מזו של טהורים), ואפילו אם אין קשקשת וסנפיר נמצא בו, שאנו תולים שהשיר אותן בים.

16 כד. עובד פזכבים ומזלות שהביא גרב של חתיכות דג שחתכן שורה⁶³, והן נפרין שפלן מדג אחר, ומצא בחתיכה אחת מהן קשקשין - הרי פלן מתרות.

ח. נמצאת למד: שהתורה אסרה המתה, והיא
הנבלה, ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה ואף על
פי שעדיין לא מתה, והיא הטרפה. וכשם שלא
תחלק במיתה בין מתה מחמת עצמה, בין שנפלה
ומתה, בין שחנקתה עד שמתה, בין שדרסתה חיה
והרגתה; כך לא תחלק בנוטה למות בין שטרפתה
חיה ושפרתה, בין שנפלה מן הגג ונשתפרו רב
צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו איבריה, בין שזרק
בה חץ ונשב לבה או ראתה, בין שבא לה חלי
מחמת עצמה ונשב לבה או ראתה או שבר רב
צלעותיה וכיוצא בהן. הואיל והיא נוטה למות מפל
מקום - הרי זו טרפה, בין שהיה הגורם בידי בשר
ודם בין שהיה בידי שמים. אם כן, למה נאמר
בתורה טרפה? דבר הפתוב בהוה²⁹. שאם לא
תאמר כן³⁰, לא תאסר אלא אותה שנטרפה בשדה,
אבל אם נטרפה בחצר - לא תאסר. הא למדת, שאין
הפתוב מדבר אלא בהוה³¹.

(28) שמשמעה שנטרפה בידי חיה. (29) דבר המצוי ורגיל.
(30) אלא שהכל דוקא לפי מה שנכתב. (31) מכילתא
משפטים פרשה ב.

ט. וענין הפתוב³²: שהנוטה למות מחמת מכותיה³³
ואי אפשר לה לחיות³⁴ מחמת מכה זו - אסורה.
מכאן אמרו חכמים³⁵: זה הכלל: כל שאין כמות
חיה³⁶ - טרפה. ובהלכות שחיטה³⁷ יתבאר אי זה
חלי עושה אותה טרפה ואי זה חלי אין עושה אותה
טרפה.

(32) "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו". (33) או מחמת
חולי, כמבואר בהלכה הקודמת. (34) שנים עשר חודש,
כמבואר בפ"א מהל' שחיטה ה"א. (35) חולין מב, א.
(36) "שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה ראויה
לחיות" (רש"י). (37) פ"י ה"ט.

י. וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים³⁸ - הרי
אותו הבשר טרפה³⁹, והאוכל ממנו פזית - לוקה
משום אוכל טרפה. שהרי בשר זה מבהמה שלא
נשחטה ולא מתה⁴⁰, מה לי טרפה אותה חיה מה
לי חתכה בסכין? מה לי בכלה מה לי במקצתה?
הרי הוא אומר: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו -
בין שנעשית בהמה בשר בשדה⁴¹ הרי היא טרפה.

(38) אבל בטמאים, כשם שאיסור טריפה אינו נוהג בהם,
כמבואר למעלה ה"ב, כך אינו נוהג בהם איסור בשר מן
החי. (39) חולין קב, ב. (40) שרק מתה אסורה משום
נבילה, כמבואר למעלה ה"א. (41) שפירש ממקומו (רש"י
שם).

יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש פתה ונטתה
למות⁴², הואיל ולא ארעה⁴³ מכה באבר מאיבריה

ד. האוכל פזית מבשר נפל⁴⁴ בהמה טהורה - לוקה
משום אוכל נבלה⁴⁵. ואסור לאכל⁴⁶ מן הבהמה
שנולדה עד ליל שמיני⁴⁷; שכל שלא שהה שמונה
ימים בבהמה - הרי זה כנפל⁴⁸. ואין לוקין עליו⁴⁹.
ואם נודע לו שפלו לו חדשיו⁵⁰ בפטן ואחר כך
נולד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה וחמשה
לוקה⁵¹ - הרי זה מתר ביום שנולד.

(11) ואפילו אם הוא חי. (12) שנפל חשוב כמת (שבת
קלז.). (13) חולין קלח, ב. (14) שם קלו, א. ומשכנס ליל
שמיני מותר לאוכלה, ואין צריך לחכות שמונה ימים שלמים
(מגיד-משנה). (15) כלומר, ספק נפל (שם קלה, א).
(16) שאין לוקים על הספק. (17) שם קלו, א. (18) בכורות
ה, א.

ה. השליא שניצאת עם הולד - אסורה באכילה⁵².
והאוכלה - פטור⁵³, שאינה בשר⁵⁴.

(19) חולין עז, א. (20) משום נבילה. (21) שם: "חישב
עליה מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת נבילות",
והיינו מפני שאינה בשר, אבל נחשבה לאוכל, כדמוכח שם.

ו. האוכל פזית מבשר בהמה או חיה או עוף
טהורים⁵⁵ שנטרפו - לוקה, שנאמר: ובשר בשדה
טרפה לא תאכלו, לכלב תשליכון אותו. טרפה
האמורה בתורה - זו שטרפה אותה⁵⁶ חית היער,
כגון ארי ונמר וכיוצא בהן⁵⁷. וכן עוף שטרף אותו
עוף הדורס, כגון גץ וכיוצא בו. ואין אתה יכול
לומר שטרפה אותה והמיתה אותה; שאם מתה -
הרי היא נבלה, ומה לי מתה מחמת עצמה או הבה
בסוף והמיתה או שברה ארי והמיתה? הא אינו
מדבר אלא בשנטרפה ולא מתה.

(22) אבל לא טמאים, שאיסור טריפה אינו אלא במינים
טהורים בלבד כמו איסור נבילה, כמבואר למעלה ה"ב.
(23) כגון שדרסה עליה בידה או גרמה לה בכל אופן שהוא,
אחד מסוגי הטרירות המבוארים בפ"ה מהל' שחיטה ה"ה.
(24) שלא דוקא ארי, אלא כל חית יער גדולה, שדרסה
בהמה גסה וכל-שכן בהמה דקה, נטרפה. (25) הרי.

ז. ואם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב
וגרר הגדי ברגלו⁵⁸ או בזנבו או באזנו, ורדף אדם
והצילו מפיו, והיה אסור, שהרי נטרף? תלמוד
לומר: ובשר בשדה טרפה וגומר לכלב תשליכון אתו
- עד שיעשה אותה בשר הראויה⁵⁹ לכלב. הא
למדת, שהטרפה האמורה בתורה היא שטרפה
אותה חית היער ושברה אותה ונטת למות ועדיין לא
מתה. אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות - הרי
זו אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה
ממכה זו הבאה עליה.

(26) כלומר, שלא דרסה בידו, שאם דרסה, הרי היא דרוסת
זאב בדקה, שהיא טריפה. (27) בדפוס רומי ר"מ: הראוי.

1 הממיתים אותה⁴⁴ - הרי זו מתרת; שלא אסרה תורה
2 אלא כעין טרפת חית היער, שהרי עשת⁴⁵ בה מכה
3 הממיתה אותה.

(61) שם לו, א.

32 טז. כל אסורין שבתורה אין מצטרפין⁶² זה עם זה,
33 חוץ מאסורי נזיר⁶³, כמו שיתבאר שם⁶⁴. לפיכך,
34 הלוקח מעט⁶⁵ חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה
35 טמאה ומעט בשר נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט
36 בשר עוף טמא וכיוצא באלו משאר האסורין וצריך
37 מן הכל פזית ואכלו - אינו לוקה, ודינו כדני אוכל
38 חצי שעור⁶⁶.

(62) ערלה פ"ב, מ"א. (63) נזיר לו, ב: "מכל אשר יעשה
מגפן היין, לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זה עם זה".
(64) פ"ה מהל' נזירות ה"ג. (65) פחות מכזית.
(66) "שהוא אסור מן התורה, ואינו לוקה אבל מכין אותו
מכת מרדות" (למעלה פ"ג ה").

39 יז. כל הנבלות⁶⁷ מצטרפות⁶⁸ זו עם זו. ונבלה
40 מצטרפת עם טרפה⁶⁹. וכן כל בהמה וחיה הטמאים
41 - מצטרפין זה עם זה. אבל בשר נבלה עם בשר
42 בהמה טמאה - אין מצטרפין. כיצד? הלוקח מנבלת
43 השור ונבלת הצבי ונבלת התרנגול, וקבץ מן הכל
44 פזית בשר ואכלו - לוקה. וכן אם קבץ חצי זית
45 מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי
46 זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי⁷⁰ מן
47 הטהורה⁷¹, ואכלו - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר
48 והארנבת⁷², שקבץ מכלם פזית ואכלו - לוקה. אבל
49 אם צרף חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר
50 הגמל - אינן מצטרפין. וכן כל פיוצא בזה. וכן
51 בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר
52 שניהן מצטרף, לפי שהן שני שמות; שהרי כל אחד
53 מהן בלאו בפני עצמו, כמו שבארנו⁷³. אבל כל
54 העופות הטמאים - מצטרפין, כמו שמצטרפין כל
55 בהמה וחיה הטמאים. זה הכלל: כל שאסורין בלאו
56 אחד - מצטרפין, בשני לאוין - אין מצטרפין; חוץ
57 מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה תחלת נבלה היא⁷⁴.

(67) כלומר, נבילת בהמה ונבילת חיה ועוף הטהורים.
(68) מעילה טז, ב. (69) שטריפה תחילת נבילה, כמו
שמסיים בסוף ההלכה. (70) שבשר מן החי אסור משום
טריפה, כמבואר למעלה ה"י, ונבילה מצטרפת עם טריפה.
(71) אבל בטמאה אין איסור בשר מן החי, כמבואר למעלה
שם. (72) אף-על-פי שכל אחד מזה לבדו, אמנם הואיל
וכולם נכללו בפסוק "את זה לא תאכלו", כמבואר למעלה
פ"ב ה"א, הרי איסורם בלאו אחד ולפיכך מצטרפים.
(73) למעלה פ"ב. (74) שטריפה אסורה משום שאי-אפשר
לה לחיות, כמבואר למעלה ה"ז. [ולא נתבאר למה הוצרך
רבינו לטעם זה. הלא נבילה וטריפה נאמרו בלאו אחד:
"נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח), וכל

(42) שם לו, א. בלשון המשנה: "מסוכנת". (43) לא קרה.
(44) כוונת רבינו לבאר את ההבדל המהותי בין טריפה
למסוכנת, ואומר - שבטריפה נעשית בה מכה, ובמסוכנת
לא אירעה מכה. (45) בכת"י תימן: נעשית.

4 יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים⁴⁶ לא
5 היו אוכלין מבהמה שממהרין ושוחרטין אותה כדי
6 שלא תמות, ואף על פי שפרקסה בסוף שחיטה⁴⁷.
7 ודבר זה אין בו אסור, אלא כל הרוצה להחמיר על
8 עצמו בדבר זה - הרי זה משבח.

(46) שם לו, ב. (47) שאם לא פירכסה בסוף שחיטה -
אסורה באכילה, כמבואר להלן בהלכה הסמוכה.

9 יג. השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם -
10 הרי אלו מותרין⁴⁸, ואין אומרים שמהם חיה. וכן
11 השוחט את הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת⁴⁹.
12 אבל המסכנת, והיא: כל שמעמידין אותה ואינה
13 עומדת, אף על פי⁵⁰ שהיא אוכלת מאכל בריאות,
14 אם שחטה ולא פרקסה⁵¹ כלל - הרי זו נבלה⁵²,
15 ולוקין עליה. ואם פרקסה - הרי זו מתרת. וצריך
16 שיהיה הפרפוס בסוף השחיטה⁵³, אבל בתחלתה -
17 אינו מועיל.

(48) שם לג, א. (49) שם לו, א. (50) שם, ב. (51) שם.
(52) שכל שלא פירכסה, אין שחיטתה כלום ורק גמר מיתתה
(מגיד-משנה). (53) שם לח, א: "כל שאינה עושה כן בסוף
שחיטה, בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן".

18 יד. כיצד הוא הפרפוס? בבהמה דקה⁵⁴ ובחיה
19 גסה⁵⁵ ודקה: בין שפשטה⁵⁶ ידה והחזירה, או
20 שפשטה רגלה אף על פי שלא החזירה⁵⁷, או
21 שפפפה רגלה בלבד - הרי זה פרפוס ומת; אבל
22 אם פשטה ידה ולא החזירה - הרי זו אסורה,
23 שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד⁵⁸. ובבהמה גסה⁵⁹:
24 אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא פפפה בין
25 פפפה ולא פשטה - הרי זה פרפוס ומתרת; ואם לא
26 פשטה לא יד ולא רגל ולא כפפה כלל - הרי זו
27 נבלה. ובעוף: אפילו לא רפרף אלא בעינו⁶⁰ ולא
28 כשפש אלא בזנבו - הרי זה פרפוס.

(54) שם לו, א. (55) עבודה זרה טז, ב: "חיה גסה, הרי
היא כבהמה דקה לפירכוס". (56) אבל אם היתה ידה
פשוטה מקודם וכפפתה - אינו פרכוס. (57) שם לח, ב:
"אבל ברגל, בין פשטה ולא כפפה, בין כפפה ולא פשטה -
כשרה". (58) שם לו, א. (59) שם לח, ב. (60) שם, וכן
גירסת הרי"ף והערך. אולם הגירסא שלנו בגמרא: "בגפר".

29 טו. השוחט את המסכנת בלילה, ולא ידע אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רש"י שם). (91) עור הזנב מתחת מקום שאין שיער מפני שהוא רך (רש"י שם).

שבלאו אחד מצטרפים? ואולי מפני שחייב המלקות אינו מלאו זה, אלא מלאים מחולקים].

26 כב. נאמר בשור הנסקל: ולא יאכל את בשרו. 27 והיאף היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבלה? אלא לא בא הכתוב אלא להודיע⁹²: שפינון שנגמר דינו לסקילה נאסר⁹³, ונעשה כבהמה טמאה, ואם קדם ושחטו שחיטה פשעה - הרי זה אסור בהנחה, ואם אכל מבשרו פזית - לוקה⁹⁴. וכן פשיסקל לא ימכר ולא יתנו לכלבים ולא לעובדי כוכבים ומזלות. לך נאמר⁹⁵: לא יאכל את בשרו. ופרש של שור הנסקל מתר⁹⁶ בהנאה. נודע שהוא פטור מסקילה⁹⁷ אחר שנגמר דינו, כגון שהוזמו העדים - יצא וירעה בעדר⁹⁸. ואם נודע אחר שנסקל - הרי זה מתר בהנחה⁹⁹.

1 יח. האוכל מנבלה וטרפה או מבהמה וחייה הטמאים מן העור⁷⁵ ומן העצמות ומן הגידים, ומן הקרנים ומן הטלפים, ומן הצפרנים של עוף ממקומות שמבצבץ משם הדם ששיחטכו, ומן השליא שלהן, אף על פי שהוא אסור - הרי זה פטור, מפני שאלו אינן ראויין לאכילה⁷⁶. ואין מצטרפין עם הבשר לכזית.

(75) חולין קיז, ב: "העור. . . והעצמות והגידין והקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות". והטעם: מפני שאין בהן לאו של נבלה (מגיד-משנה). (76) אין כוונת רבינו לומר, שאינם ראויין להחשב כאוכל, שהרי הם מטמאים טומאת אוכלין, אלא שאינם נקראים בשר שיחול עליהם איסור בשר נבילה.

8 יט. קבת⁷⁷ הנבלה וקבת הטמאה - מתרת, מפני שהיא כשאר טנפת שבגוף⁷⁸. ולפיכך מתר⁷⁹ להעמיד הגבינה בקבת שחטת העובד כוכבים ומזלות, ובקבת בהמה וחייה טמאה. אבל עור הקבה - הרי הוא כשאר המעים⁸⁰, ואסור.

(77) חלב הכנוס בתוך הקיבה, ולא חילק רבינו בין קרוש לניגר, וכן דעת הר"ף. וראה 'כסף משנה' ורדב"ז לקמן פ"ט הט"ו. (78) שם קטז, ב: "פירשה בעלמא הוא". (79) שם. (80) שם.

13 כ. עור הבא כנגד פניו של חמור⁸¹ - מתר באכילה⁸², מפני שהוא כמו הפרש ומי רגלים שהן מתרין⁸³. יש עורות שהן כבשר⁸⁴, והאוכל מהן פזית - באוכל מן הבשר. והוא כשיאכל אותן כשהן רכים⁸⁵.

(81) "כעין שליא שהחמור נולד בו" (רש"י). (82) בכורות ז, ב. (83) ראה השגת הראב"ד ו'מגיד משנה'. (84) חולין קכב, א. (85) שם. שאם עבדן או שהילך בהן כדי עבודה שהם מתקשים, אינם אוכל ואינם כבשר.

18 כא. ואלו שעורותיהן כבשר⁸⁶: עור האדם; ועור החזיר של ישוב⁸⁷; ועור חטוטרת⁸⁸ של גמל שלא טענו עליו משא מעולם ולא הגיע⁸⁹ למשא, שעדין היא רכה; ועור בית הבשת⁹⁰; ועור שתחת האלהי⁹¹; ועור השליל; ועור האנקה והפח והלטאה והחמט. כל אלו העורות, כשהן רפות - הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין לטמאה.

(86) ביאור להלכה הקודמת. (87) מפני שהוא רך ואוכלים אותו (רש"י). אבל חזיר הבר קשה ואינו כבשר. (88) דבשת הגמל. "ועל דבשת גמלים" (ישעיה ל, ו) תרגום: על חטרייא גמליא (ערוך). (89) זמנו. (90) בית הרחם

יום ש"ק י"א מרחשון ה'תש"פ

פרק חמישי

(1) יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה; המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה; ודין ביצים שניתקן; עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד; השוחט בהמה מעוברת ומצאה בה שליל או בן תשעה חי.

38 א. מפי השמועה² למדו, שזה שנאמר בתורה: לא תאכל הגפש עם הבשר - לאסור אבר שנתת מן החי³. ועל אבר מן החי⁴ הוא אומר לנת: אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו. ואסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף, בטוהרים אבל לא בטמאים⁵.

(2) תורה שבעל פה. (3) "דאבר חי מקרי נפש שאם יחתכו אינו עושה חליפין שלא ישוב עור, כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעורו עם הבשר בעור החיות עם הבשר". (4) אבר מן החי היא אחת משבע מצוות שבני נח נצטוו עליהן. (5) מחלוקת תנאים בדבר, ופסק כחכמים.

43 ב. אחד אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם, כגון הלשון והביצים והטחול והכליות וחלב⁶ וכיוצא בהן. אלא שהאבר שאין בו עצם - בין שחתך פלו בין שחתך מקצתו⁸, הרי זה אסור משום אבר מן החי; והאבר שיש בו עצם - אינו חיב עליו משום אבר מן החי עד שיפרש כבדתו: בשר

- 1 וגידים ועצמות; אבל אם פרש מן החי הפשר
2 בלבד - חיב עליו משום טרפה, כמו שבארנו,
3 לא משום אבר מן החי.

(6) "אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלוש" (משום חלב ומשום טרפה ומשום אבר מן החי). הרי דגם באבר שאין בו עצם חייב משום אבר מן החי, שהלא אין עצם בחלב. (7) "כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו ... איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו" (שחלו בבת אחת), הרי שאם חתך ממנה אבר שהיא נטרפת מנטילתה חייב משום אבר מן החי כשאכלו (אמנם בגיליון נדפס: "מצאתי כתוב בגליון ספר אחד וזה לשונו, והלב, נראה לי שצריך להיות והחלב כי הלב עושה טרפה אם ניטל", אבל הדברים תמוהים, כי מה בכך אם הבהמה נטרפת, וכי משום זה אין איסור אבר מן החי? (8) "אכל חלב מן החי", משמע אפילו מקצת. הרי שבאבר שאין בו עצם, כמו חלב, חייב משום אבר מן החי אפילו אם חתך מקצתו.

- 4 ג. האוכל מאבר מן החי פזית⁹ - לוקה. ואפילו אבל
5 אבר שלם: אם יש בו פזית¹⁰ - חיב, פחות מקצת
6 - פטור¹¹. חתך מן האבר בפריתו פשר וגידים
7 ועצמות פזית ואכלו - לוקה, אף על פי שאין בו
8 פשר אלא כל שהוא¹². אבל אם הפריד האבר אחר
9 שתלשו מן החי והפריד הפשר מן הגידים ומן
10 העצמות - אינו לוקה¹³ עד שיאכל פזית מן הפשר
11 לבדו, ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לפזית.
12 מאחר ששנה בריתו¹⁴.

(21) נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות בשר קטנות. (22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו. (23) מדרבנן. (24) "מיתה עושה ניפול שחיטה אין עושה ניפול", כלומר, אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה. ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי.

- 9) ככל איסורי תורה. (10) וגידים ועצמות מצטרפים לכזית. (11) אף על פי שאכל אבר שלם. (12) שגידים ועצמות מצטרפים. (13) "חלקו מבחון פטור". ואפילו אם החלק הוא יותר מכזית, אין עליו כבר שם אבר מן החי אלא בשר מן החי, והגידים והעצמות אין מצטרפים. (14) האבר נברא בשר ועצמות וגידים מחוברים, ועכשיו הם נפרדים ולפיכך אין לו דין אבר מן החי.

- 13 ד. חלקו לאבר זה¹⁵ ואכלו מעט מעט: אם יש במה
14 שאכל פזית פשר - חיב, ואם לאו - פטור¹⁶. לקח
15 פזית מן האבר בפריתו פשר וגידים ועצמות ואכלו,
16 אף על פי שגחלק בפיו בפנים קדם שיכלענו -
17 חיב¹⁷.

(15) ולא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות, ואין בכל חלק כזית. אין לו דין אבר מן החי, אלא דין בשר מן החי, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "שאכל כזית בשר", כי הגידים והעצמות אינם מצטרפים. אבל אם יש בכל חלק כזית, הרי הוא אבר מן החי, מכיוון שלא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות. (16) שגידים ועצמות אין מצטרפים בבשר מן החי. (17) "חלקו מבפנים חייב".

- 18 ה. תלש אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו -
19 חיב שתיים: משום אבר מן החי, ומשום טרפה;
20 שהרי שני האסורין באין כאחת¹⁸. וכן התולש חלב

(18) כלומר, בבת אחת, ש"בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת", ואיסור אבר מן החי חל רק בשעה שהופרש האבר ובאותה שעה היא נטרפה ובאיסור בת אחת איסור חל על איסור לכל הדעות. (19) ואף על פי שאיסור אבר מן החי חל בשעה שנחתך האבר ואיסור חלב הרי חל משעת יציאת הבהמה לאוויר העולם, חל איסור אבר מן החי על איסור חלב, מפני שאבר מן החי נאסר גם לגויים, ומתוך שהוא חל על הגויים חל גם על יהודים, אף על פי שכבר נאסר עליהם משום חלב. (20) משום טרפה ומשום חלב ומשום אבר מן החי.

- ו. פשר המדלדל²¹ בבהמה ואבר המדלדל פה, אם
אינו יכול לחזור ולחיות²², אף על פי שלא פרש
אלא אחר שנשחטה - אסור²³, ואין לוקין עליו.
ואם מתה הבהמה - רואין אותו פאלו נפל מחיים²⁴.
לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי. אבל היכול
לחזור ולחיות, אם נשחטה הבהמה - הרי זה מותר²⁵.

(21) נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות בשר קטנות. (22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו. (23) מדרבנן. (24) "מיתה עושה ניפול שחיטה אין עושה ניפול", כלומר, אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה. ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי.

- ז. שמיט²⁶ אבר או מעכו או דכו, כגון הפיצים
שמועף אותן או נתקן²⁷ - הרי זה אינו אסור מן
התורה, שהרי יש בו מקצת חיים, ולפיכך²⁸ אין
מסריח. ואף על פי כן אסור לאכלו ממנה²⁹ שנהגו
כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה לאבר מן החי.

(26) אבל לא תלשו. (27) ונשחטה הבהמה. (28) מפני שיש בו מקצת חיים.

- ח. עצם שנשפר: אם היה הפשר או העור חופה²⁹
רב עביו³⁰ של עצם הנשפר ורב הקף השפר³¹ - הרי
זה מותר; ואם יצא העצם לחוץ³² - הרי האבר אסור.
וכשנשחט הבהמה או העוף - יחתך ממקום השפר
וישליכו, והשאר מותר. נשפר העצם, והפשר חופה
את רבו, אבל היה אותו פשר מרסס³³ או נתאפל,
בפשר שהרופא גוררו, או שהיה מתלקט³⁴ הרב
ממקומות הרבה, או שהיה הפשר שעליו נקבים
נקבים³⁵, או שנסדק הפשר, או שנקדר במין טבעת,
או שנגרר הפשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הפשר
אלא פקלפה, או שנתאפל הפשר מלמטה מעל
העצם שנשפר עד שנמצא הפשר החופה אינו נוגע
בעצם - בכל אלו מורין לאסור³⁶, עד שיתרפא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

[=הבהמה] בשעת שחיטה, ואין לו דין שחיטה. אבל אם הוולד יצא לפני ששחטו את אמו, הרי יש לוולד דין שחיטה, ששחיטת אמו לא התירתו, ואז שחיטתו מתירה גם את האבר היוצא.

י. הוציא מקצת האבר ונשאר מקצתו בפנים, אפלו לא נשאר אלא מעוט⁴³ - הוציא אסור, ושבפנים מתיר⁴⁴. ואם חתך הוציא מן האבר אחר שהחזירו ונשחטה - אותו שניצא בלבד אסור⁴⁵, ונשאר האבר מתיר; ואם לא החזירו וחתכו והוא בחוץ, בין שחתכו קדם שחיטה או אחר שחיטה - מקום החתך אסור. והוא המקום שנגד האויר⁴⁶, אחר שחתך הוציא חוץ וחותך מקום החתך.

כלומר, אף על פי שבלידה אומרים אנו "יצא רובו הרי זה כילוד". (44) כי אין לידה לאברים ואין הרוב היוצא עושה כילוד את המיעוט שנשאר בפנים. (45) ומצמצם וחותך ומקום החתך גם כן נותר בשחיטת הבהמה. (46) "מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה בהמה בבהמה, דלאו בתוכה הוא".

יא. כל אבר עבר שניצא, וחתכו קדם שחיטה והוא בחוץ - הרי זה אבר מן החי⁴⁷ ולוקין עליו, ואפלו מת⁴⁸ העבר קדם שחיטה. ואם נחתך אחר שחיטה - האוכלו אינו לוקה⁴⁹, ואפלו מת. ואם מתה הבהמה ואחר כך חתכו - האוכלו לוקה משום אבר מן החי⁵⁰.

(47) וכמו שביארנו למעלה שהאסור של "ובשר בשדה טרפה" אינו אלא כשנחתך אחרי שחיטת אמו, אבל בנחתך לפני השחיטה הרי זה אבר מן החי. (48) "דעובר שבפנים אפילו מת חשיב כחי דהא מהני ליה שחיטת אמו להתירו אף באכילה". (49) משום אבר מן החי. אבל לוקה משום טריפה. (50) דמיתה עושה ניפול ורואים כאילו נפל מחיים.

יב. עבר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואחר כך נולד והרי היא נקבה - החלב שלה אסור לשותותו מספק, הואיל והוא בא מקלל האיברין ויש בה אבר אחד אסור. והרי זה פחלב טרפה שנתערב פחלב טהור.

יג. השוחט בהמה מעברת ומצא בה שליל⁵¹, בין חי בין מת - הרי זה מתיר באכילה. ואפלו שליל⁵² מתיר באכילה. ושליל שניצאת מקצתה ושחט את הבהמה: אם היתה שליל זו קשורה⁵³ בולד - מה שניצא ממנה אסור⁵⁴, והשאר מתיר; ואם לא היתה קשורה בו - פלה אסורה; שמה שליל זו שניצאת מקצתה הלך לו ולד שהיה בה⁵⁵, וולד זה שנמצא בפטן הלכה שליל שלו. ואין צריך לומר, שאם לא נמצא בפטן ולד כלל, שהשליל פלה אסורה.

(51) עובר. (52) "והוא הכיס שבתוכו יהיה העובר".

הבשר³⁷. ואם אכל מכל אלו - מבין אותו מפת מרדות.

(29) מכסה. (30) שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו מכוסה. (31) רוב היקף הבשר שעל השבר - קיים. (32) הבשר אינו מכסה אותו. (33) כלומר, שהיה הבשר מרודד וקלוש אבל מכסה את רוב העצם. (34) בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד אלא כאן מעט וכאן מעט ואם תצרפו הרי רוב היקפו נכסה. (35) בלא חסרון. (36) כל אלו בעיות הן בגמרא שם ומספק מחמירים. (37) "מסרטו בעצם ומעלה ארוכה", הרי שאם מעלה ארוכה (מתרפא) - כשר.

ט. המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול ומן הכליות וכיוצא בהן³⁸, והניח חתיכות בתוך מעיה, ואחר כך שחטה - הרי אותן חתיכות אסורות משום אבר מן החי³⁹, ואף על פי שהוא בתוך מעיה. אבל אם חתך מן העבר שבמעיה ולא הוציאו, ואחר כך שחטה - הרי חתיכת העבר או איברו מתיר, הואיל ולא נצא⁴⁰. עבר שהוציא ידו או רגלו - נאסר אותו אבר לעולם, בין שחתכו קדם שתשחט אמו בין שחתכו אחר שנשחטה אמו⁴¹. ואפלו החזיר אותו אבר למעי אמו ואחר כך נשחט⁴², או נולד הנולד וניה פמה שנים - הרי אותו האבר אסור משום טרפה. שכל בשר שניצא חוץ למחיצתו - נאסר בבשר שפרש מן החי; שנאמר: ובשר בשרה טרפה - בין שניצא למקום שהוא לו פשדה נעשה טרפה, כמו שבארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיון שיצא למקום שהוא לו כשרה נעשה טריפה".

דין זה מרמז על ישראל בגלות, ש'טריפה' רומז על הגלות, כמארז"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, שהרמז בזה הוא שכאשר ישראל נמצאים חוץ למחיצתן בגלות, הגם שעבודתם בתכלית המעלה והשלמות, הרי מצד שנמצאים ב"שדה" - גלות, אין להם שלימות אמיתית החיות והחירות.

(על"פ לוק"ש חלק ל"ב עמוד 42)

(38) איברים שנשילתם אינה מטריפה את הבהמה. (39) והשחיטה אינה מתירה אותן. (40) וניתר בשחיטת אמו. (41) אכן יש הבדל בין חתכו קודם שחיטת אמו לחתכו אחר שנשחטה אמו, שאם נחתך לפני שנשחטה אמו, אסור משום טרפה כדמסיים בסוף ההלכה. ובחתכו לאחר שחיטת אמו חייב משום אבר מן החי. (42) כלומר, שהוולד יצא חי לאוויר העולם אחרי שחיטת אמו, אז נשאר האבר היוצא באיסורו לעולם ושחיטת אמו אינה מתירתו מכיוון שהאבר לא היה בפנים הבהמה בשעת שחיטה, והוולד עצמו, הרי נחשב כשחוט, מפני שהוא היה בפנים

קצו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעור כזית. (3) משנה כריתות ב. כשלא התרו בו שעבירה זו עונשה מלקות, אבל כשהתרו בו למלקות, בית-דין מלקים אותו ונפטר מכרת. (4) בלשון הגמרא: דם מהלכי שמים. (5) אבל הוא אסור כשפירש, כמבואר בהלכה ב. (6) ברייתא בכריתות כא. דם דגים וחגבים מותר לכתחילה. ובגמרא שם מפרשים, כגון "דאית ביה קשקשים", ולפיכך אין לחוש משום מראית עין, אפילו כנסו בכלי. (7) רבינו אינו מחלק בדם דגים טהורים, בין כנסו ובין לא כנסו. (8) ואין לוקין עליו, כמו שכתב בפרק ג הלכה א, ו, אבל אין בו איסור דם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האוכל כזית מן הדם במזיד, חייב כרת".

ואינו חייב אלא על דם חיה ועוף, אבל דם חגבים ושקצים ורמשים ודם האדם, אין חייבין עליהם משום דם, ובהלכה שאח"ז ממשיך "דם האדם אסור מדברי סופרים ... ומכין אותו מכת מרדות". נמצא שבאיסור דם יש הבדל בין בעלי-חיים גדולים - חיה ועוף - ובין דגים וחגבים ושקצים ורמשים. ולאידך, דם האדם "אין חייבים עליו אלא מדברי סופרים". תוכן זה מצינו גם בהלכה שלפני-זה "כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית, לוקה מן התורה". אבל "האוכל מבשר האדם ... אינו לוקה, אבל אסור הוא ב'עשה'".

וביאור העניין: עניין טומאה וטהרה שייך רק בעניינים השייכים לקדושה - אצל בני ישראל דוקא, כי רוח הטומאה והלעו"ז מתאווה לדבר כדי לקבל יניקה מקדושה, משא"כ בדבר שאין בו קדושה אין השתדלות מצד רוח הטומאה והלעו"ז לקבל ממנו, ועד"ז בענין הגלות ושלטות אוה"ע על ישראל בסיבת החטאים - "מפני חטאינו גלינו מארצנו" כי כשיהודי עובר על המצוות, אזי יש יניקה ללעו"ז.

ומזה יובן גם ההבדל בנוגע לדם בהמה חיה ועוף לדם דגים וחגבים כו' כי בריה קטנה אין בה ריבוי חיות, ומעט הדם שבו הוא להחיות את מציאותו של החגב, ובוודאי שאין בו כדי שמישהו אחר יוכל לקבל ולינוק ממנו ולכן אין איסור לשתות מדמו, אבל בדם בהמה ועוף הגדולים ישנה חיות מרובה ויש מקום ללעו"ז לינוק ממנו ולכן אסור לשתותו. אלא שלפי-זה אין מובן מדוע הותר דם האדם ונאסר רק מדברי סופרים.

והביאור בזה: אמרו חז"ל "חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה", ונמצא שלא זו בלבד שאיסורו של דם האדם חמור יותר משל בהמה חיה ועוף להיותו איסור מדברי סופרים, ומה שאין בו עונש חמור כמו בהם הוא שאיסורו חמור כליכך עד שאי אפשר לתקנו על-ידי עונש. וא"כ צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם "ומכין אותו מכת מרדות" כי הוא אחרי עבודת התשובה, שאז "אין לך דבר שעומד בפני התשובה". ועניינן של מכות מרדות הוא כדי

(53) ואם כן השלייה היא חלק מהוולד שנמצא בתוך הבהמה. (54) שהרי הוא כאבר מן העובר שיצא. (55) ולא נותר בשחיטת האם ולפיכך גם שלייתו אסורה.

1 יד. מַצָּא בֶּה עֶבֶר חִי, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעָה
2 חֲדָשִׁים גְּמֻרִין וְאַפְשָׁר שְׂיַחְיָה - אִינוּ צְרִיף שְׂחִיטָה,
3 אֲלָא שְׂחִיטָת אִמּוֹ מְטַהְרָתוֹ. וְאִם הִפְרִיס עַל גְּבִי
4 קָרָקֶע - צְרִיף שְׂחִיטָה⁵⁶.

(56) ושחיטה זו היא מדרבנן משום מראית עין.

5 טו. קָרַע אֶת הַבְּהֵמָה אוֹ שָׁחַט בְּהֵמָה טְרֵפָה וּמַצָּא
6 בֶּה בֶּן תִּשְׁעָה חִי - צְרִיף שְׂחִיטָה⁵⁷ לְהַתִּירוֹ, וְאִין
7 שְׂחִיטָת אִמּוֹ מוּעֵלֶת לוֹ. וְאִם לֹא גְמְרוּ לוֹ חֲדָשִׁין,
8 אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חִי בְּמַעֲי הַטְּרֵפָה - הָרִי זֶה אֲסוּר,
9 מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּאָבֶר מֵאִמּוֹ. כָּל עֶבֶר שֶׁהוּצִיא רֹאשׁוֹ
10 וְהַחֲזִירוֹ, וְאַחֵר כִּף שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - אִין שְׂחִיטָת אִמּוֹ
11 מוּעֵלֶת לוֹ, וְהָרִי הוּא כְּלִילֹד וְצְרִיף שְׂחִיטָה.

(57) שאין הוולד נותר בשחיטת אמו טרפה.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר האוכל כזית מן הדם ועל איזה דם חייב; ודיני הלב הטחול והכבד ודגים וחגבים; השובר מפרקת בהמה עד שתצא נפשה; ודין מליחת הבשר; ואם מולחין דגים ועופות ביחד; וראש שצלהו בתנור; עופות שהניחן שלמים ומילא חללן בשר וביצים או שטפלן בבצק; סכין ששחט בה אם יחתוך בה רותח.

12 א. הָאוֹכֵל כְּזִית מִן הַדָּם²: בְּמִזִּיד - חֵיב כָּרֶת³,
13 בְּשׁוּגָג - מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְדָבָר מִפֶּרֶשׁ בְּתוֹרָה,
14 שְׂאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל דָּם בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף בְּלָבָד, בֵּין
15 טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין. שְׁנֶאֱמַר: וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ
16 כָּל מוֹשֶׁבְּתֵיכֶם לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה; וְחִיָּה כָּלֹל בְּהֵמָה,
17 שְׁנֶאֱמַר: זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר וְגֹמֵר אֵיל
18 וְצִבִּי וְגֹמֵר. אֲבָל דָּם דְּגִים וְחֲגָבִים וְשִׁקְצִים וְרִמָּשִׁים
19 וְדָם הָאָדָם⁴ - אִין חֵיבִין עָלֵיו⁵ מִשּׁוּם דָּם. לְפִיכָף:
20 דָּם דְּגִים וְחֲגָבִים טְהוֹרִים⁶ - מִתֵּר לְאָכְלוֹ. וְאַפְלוּ
21 כְּנָסוּ בְּכָלִי וְשִׁתְּהוּ - מִתֵּר⁷. וְדָם חֲגָבִים וְדְגִים
22 טְמֵאִים - אֲסוּר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא תִּמְצִית גּוֹפֶן, בְּחֵלֶב
23 בְּהֵמָה טְמֵאָה⁸. וְדָם שִׁקְצִים - כְּבָשָׁרִין, כְּמוֹ שֶׁבֶאֱרַנּוּ.

(2) שיעור איסור אכילת דם בכזית, אף-על-פי שהוא משקה, וכל המשקים שיעורם רביעית. וטעמו של דבר, מפני שהתורה כתבה בלשון אכילה "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה". דמו הוא כל אוכליו יכרת" וכל אכילה שיעורה בכזית, וכן כתב פרק ב הלכה ט"י, וכן משמע מגמרא כריתות כא: כב. ורק לענין טומאה שיעורו רביעית. וכן בנזיר לח. בסוגיא של עשר רביעיות. אולם ביבמות קיד: גרסינן "דם עד דאיכא רביעית", ושם המדובר באיסורי אכילה. וכיצד משערים אותו? שנינו בתוספתא נזיר, ששמים זית בכוס מלאה משקה, והכמות הנשפכת מהכוס הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלו בלא-תעשה. (22) ולפני-זה (פסוק י) כתוב: והכרתי אותה מקרב עמה".

ה. השליל הנמצא במקצי ההקמה - הרי דמו פדם
הילוד²³. לפיכך: הדים הנמצא פנוס בתוף לבו -
חיבין עליו²⁴ פרת²⁵, אבל שאר דמו - הרי הוא פדם
האברין²⁶.

(23) ואפילו הוא בן שמונה שלא שלמו לו חדשיו, שחלבו מותר, כמבואר בפרק ז הלכה ג - דמו אסור. (24) כר' יוחנן חולין עד: וטעם ההבדל בין חלב לדם בשליל שלא שלמו לו חדשיו, שבחלב פירט הכתוב שור או כשב או עז, ושליל שלא שלמו לו חדשיו אינו חלב שור כשב ועז אלא חלב אבר מאיברי אמו, שהתירו התורה מקרא "וכל... בבהמה אותה תאכלו", אבל בדם נאמר "כל דם" ואפילו של שליל משמע, תשובת הרשב"ץ הובאה ב'לחם משנה'. (25) כמבואר בהלכה ג. (26) שעובר בלא-תעשה, אבל אינו חייב כרת.

ו. הלב, בין לצלי²⁷ בין לקדרה²⁸ - קורעו ומוציא את דמו, ואחר כך מולחו²⁹. ואם בשל הלב ולא קרעו - קורעו אחר שבשלו ומתו³⁰; ואם לא קרעו ואכלו³¹ - אינו חיב עליו פרת³². במה דברים אמורים? בלב העוף, שאין בו פזית דם³³, אבל אם היה לב בהמה - חיב פרת; שהרי יש בו פזית מדם שבתוף הלב,
שחיבין עליו פרת.

(27) לצלות אותו. (28) לבשלו. (29) מלשון רבינו נראה שמולחו בין לצלי ובין לקדירה, שאף לצלות את הבשר צריך למלחו קודם, כמו שכתב רבינו בהלכה יב, וראה מה שכתבתי שם. (30) משום שבשר הלב חלק ואינו בולע את הדם (פסחים עד), ולפני-זה רק הלב אינו נאסר, אבל אם לא בשלו עמו דברים אחרים נאסרים, שהדם היוצא מן הלב נבלע בהם ואוסר אותם (רשב"א). (31) בבא בפני עצמה ואינו מוסב על בשלו, דמיירי בלא בישול, שהרי הדם שבשלו אסור רק מדרבנן (מנחות כא. מגיד משנה). וב'לחם משנה' כאן מביא בשם הרלב"ח, שרבינו לא קיבל להלכה את המימרא של ר' חנינא במנחות שהזכרנו, וסובר שגם דם שבישלו, אסור מן התורה וחיבין עליו כרת. (32) ואפילו מלקות אין בו, כיון שאין בו כזית. (33) בתוך הלב. ואם יש בו כזית מדם שבתוכו ומתכנס אליו בשעת שחיטה ביחד, עובר בלאו וחיב מלקות, אבל כרת אין בו, שעל הדם המתכנס אין חיבין כרת כמו שכתב למעלה הלכה ד, ובדם שבתוכו אין שיעור כזית. תשובות ר' לוי בן חביב הובאה ב'לחם משנה'.

ז. הפכד, אם חתכה³⁴ והשליכה לתוף החמץ³⁵ או לתוף מים רותחין³⁶ עד שתתלפן - הרי זו מתרת לבשל אותה³⁷ אחר פן. וכבר נהגו פל ישאל³⁸ להבהבה על האור ואחר כך מבשלין אותה. בין שבשלה לבדה בין שבשלה עם פשר אחר. וכן מנהג פשוט³⁹, שאין מבשלין המזל של ראש ולא קולין⁴⁰ אותו עד שמבהבין אותו באור⁴¹.

לעוררו לתשובה, ואין צורך במלקות ממש שהם לשם צער ועונש אלא רק ב"מכת מרדות" שעל-ידי-זה יבוא הדבר על תיקונו ואף יתהפך לטוב.

(על-פי צ"ח מלכות' ספר קדושה סימן ז)

ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פרש, ומכין עליו מכת מרדות⁹. אבל דם השנים¹⁰ - בולעו ואינו נמנע. הרי שנשף בפת ומצא עליה דם - גזר את הדם ואחר כך אוכל, שהרי פרש.

(9) מלקות מדרבנן, כדי לרדות את החוטאים העוברים על דברי חכמים. (10) בגמרא: דם שבין השיניים.

ג. אין חיבין פרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה או הפזת הראש¹¹, כל זמן שיש בו אדמומית¹²; ועל הדם הפנוס בתוף הלב¹³; ועל דם הקנה, כל זמן שהוא מקלח ויוצא¹⁴. אבל הדם השותת¹⁵ בתחלת הקנה קדם שיתחיל לקלח, ודם השותת בסוף הקנה כשיתחיל הדם לפסק - אין חיבין עליו, והרי הוא פדם האברים¹⁶; שדם הקלות הוא הדם שהנפש¹⁷ יוצאה בו.

(11) כל אלה הם דם שהנשמה יוצאה בו, כמו ששינוי בדם הקנה ונקרא דם הנפש. (12) שהוא דם של חיות הבהמה, אבל הליחה שאין בה אדמימות המטפטפת אינה דם. (13) שם כב. שנמצא תמיד בלב, אבל דם שמתכנס מאליו בשעת שחיטה, אינו חייב כרת אלא בלאו, כמו שכתב בהלכה ד. בגמרא שם גירסת רבינו היא: "כי קאמר רב (שחיב כרת) בדם דיליה (דם שלו), כי קתני "אין חיבין" דאמי מעלמא (שבא מבחוץ). ובספרים שלפנינו הגירסא הפוכה, ראה שם. ופירשה רש"י שדם דיליה זהו דם של בשר הלב, ודינו כדם אברים שאין חיבים עליו כרת, ודם שחיב עליו כרת הוא הדם הכנוס בחלל הלב. (14) הקילות רצוף, שרק דם זה הנפש יוצאה בו. כמו שמסיים רבינו. כרבי יוחנן שם. (15) מטפטף. (16) בהלכה הסמוכה. (17) הנשמה.

ד. דם התמצית¹⁸ ודם האברין, פגון דם השחול ודם הפליות ודם פיצים¹⁹, ודם המתכנס ללב בשעת שחיטה, ודם הנמצא בפכד²⁰ - אין חיבין עליו פרת. אבל האוכל ממנו פזית - לוקה²¹, שנאמר: וכל דם לא תאכלו. ובחיוב פרת הוא אומר: כי נפש הבשר בדם היא²² - אינו חיב פרת אלא על הדם שהנפש יוצאה בו.

(18) דם השותת שאין הנפש יוצאה בו. (19) ביצי זכר. (20) במשנה ובברייתא שם, לא נמנה דם הכבד בין דם האברים. ורבינו-תם למד מזה, שדם הכבד אף-על-פי שפירש, מותר מן התורה. מפני שהכבד כולו דם, והתורה התירה לאכלו. ראה תוספות חולין קי: דיבור-המתחיל כבדא. ורבינו מסתמך כנראה, על מה שאמרו שם קיא. לענין דם הכבד: "דם דאורייתא הוא". (21) כריתות כא: הרי

האיברים, כמו שכתב בהלכה ד. (48) לפי שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא דם. וכששבר מפרקתה, מתוך צרתה אין בה כוח להתאנח ולהוציא דם, והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באיבריה, רש"י. (49) בעיה בגמרא שם ק"ג. ומשום ספק איסור - מחמירים ואוסרים. (50) שהחליטה אינה מוציאה את הדם אלא מצמיתו במקומו, ודם זה שנבלע באיברים אינו דומה לדם האיברים שלא פירש, ו'מגיד משנה' מפרש בדעת רבינו, שכל דם האיברים שלא פירש אסור, ולכן אסור לאכול כל בשר חי בלא מליחה או חליטה, אבל בשובר מפרקתה אפילו חליטה אינה מועילה אלא מליחה. וראה להלן הלכה יב ו'כסף משנה' שם. (51) כיון שאפילו חליטה אינה מותרת. (52) לדעת ה'מגיד משנה' החתיכה אינה מעכבת כלל. וה'לחם משנה' מפרש, שצריך לחתוך כמו בכבד למעלה הלכה ז. (53) אבל חליטה, אפילו אחר החיתוך אינה מועילה. ואין זה דומה לכבד, מפני ששבר המפרקת ונבלע בבשרה דם האיברים שפירש ממקומו כדי לצאת, ולפיכך דינו כדם האיברים שפירש, שאסור. והחליטה אינה מוציאו, אלא מצמיתו במקומו, כמו שנתבאר למעלה. מה-שאיין כן בכבד שדם הכבד שלא פירש מותר, שהרי כולו דם הוא והתורה התירתו, וראה לקמן בהלכה יב בדין חליטה של בשר. (54) שאפילו לצלי צריך מליחה קודם בשובר מפרקתה, וב'לחם משנה' מפרש שלצלי לא צריך חתיכה ומליחה כלל, אלא צולה כשאר הבשר. (55) ואין אומרים שמא מתים היו, כמו שכתב רבינו שם. וגם אין אנו חוששין שמא נבלע דם באיבריה ולא יצא כמו בשובר מפרקתה.

- י. אין הפֿשר יוצא מִידי דְמוֹ אֵלָא אִם בֵּן מוֹלְחוֹ 14
- יָפָה יָפָה וּמְדִיחוֹ יָפָה יָפָה. בְּיָצֵד עוֹשֶׂה? מְדִיחַ 15
- הַפֿשר תַּחֲלֶה, וְאַחֲרֵי כֵן מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה, 56 וּמְנִיחוֹ 16
- בְּמִלְחוֹ כְּדֵי הַלּוֹף מִיֵּל, 57 וְאַחֲרֵי כֵן מְדִיחוֹ יָפָה יָפָה, 58
- עַד שֶׁיֵּצְאוּ הַמֵּיִם זָכִים, וּמְשַׁלְּכֵם מִיָּד, 59 לְתוֹךְ מֵיִם 18
- רוֹתְחִין, אֲבָל לֹא לְפִוְשֵׁרִין, כְּדֵי שֶׁיִּתְּלַבֵּן מִיָּד וְלֹא 19
- יֵצֵא דָם. 20

(56) מכל צדדיו עד שיהיה אינו נאכל מחמת מלחו, הגהות מיימוניות. (57) שמליח הרי הוא כרותח דצלי, שם קיא: ושיעור צלייה, פירשו הגאונים: כדי הילוך מיל. (58) להדיח שתי פעמים, ראשונה להעביר המלח הבלוע מדם, ושניה להעביר לחלוותי המים הראשונים האסורים הנשארים על הבשר, הגהות מיימוניות. (59) חומרת רבינו, אבל הראב"ד כתב: לא שמענו ולא ראינו מימינו. וכל האדמיות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר. והמחמיר יותר מכן, עליו להביא ראיה. וכן דעת כל האחרונים, שאחר מליחה אין צריך שום דבר. ואין מקור לדברי רבינו, מגיד משנה.

- יא. כְּשֶׁמוֹלְחִין הַפֿשר - אֵין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֵלָא בְּכָלִי 21
- מְנַקֵּב. וְאֵין מוֹלְחִין אֵלָא בְּמִלַּח עֶבֶה בַּחוּל הַגָּס; 22
- שֶׁהַמִּלַּח דֵּק כְּקֻמַּח יִבְלַע בְּפֿשר וְלֹא יוֹצֵא דָם. 23
- וְצָרִיךְ לְנַפֵּץ הַפֿשר מִן הַמִּלַּח 61 וְאַחֲרֵי כֵן יְדִיחֶנּוּ. 62. 24

(60) "מילחא גללינתא". והערן פירש גללינתא חזק כאבן.

(34) אע"פ שחולט אותה בחומץ או במים רותחים, צריך לפני כן לחתוך הכבד ואז מותר לבשל אותה, החליטה רק מצמיתה הדם שבכבד עצמה, והדם אינו יוצא והרי הוא כדם האיברים שלא פירש שמותר, אבל הרי יש דם בסמפונות הכבד והוא ככנוס בכלי, ולפיכך צריך לחתוך אותה כדי שיצא הדם שבסמפונות. (35) בגמרא הלשון: חלטה. (36) ולא פושרים, עיין הלכה י. (37) אבל לצלי, דין הכבד כדין בשר ואינה צריכה חתיכה. ויש אומרים, שכבד צריכה חתיכה אפילו לצלי. (38) בבה"ג מביא תשובות הגאונים: שלחו משיבה, שעכשיו אין אנו בקיאים בחליטה וספק איסור להחמיר, ומותר לאכול כבד מבושלת אלא אם צלאוה תחלה ואחר-כן בישלוה, אבל לבשלה לכתחלה (בלי צליה) אסור, וכן המנהג בכל ישראל. ור' אלפסי כתב מנהג ישראל שלא לבשל את הכבד בקדירה אלא לאחר צלייה ולא לאחר מליחה, אבל רבינו-ם אומר שאם נמלחה הכבד, מותר לבשלה כמו אחר צלייה, שגם המלח מוציא דם. (39) אבל לא פשט בכל ישראל. (40) צולין. (41) ועכשיו נוהגים שמוציאים המוח מקדירת הראש שהוא נתון בו ואחר-כך הקרום מעליו ומולחו, ומותר בזה אף לקדירה.

- ח. הַפֿבֿד שֶׁשְׁשָׁלָה וְלֹא הִבְהִיבָה עַל הָאוֹר וְלֹא 1
- חֲלָטָה 42 בַּחֲמֵץ אוּ בְרוֹתְחִין - הֲרִי הַקִּדְרָה כִּלָּה 2
- אֶסוּרָה, הַפֿבֿד וְכָל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִמָּה 43. וּמִתֵּר לְצִלוֹת 44
- כִּבֵּד עִם הַפֿשר בְּשִׁפּוֹד אֶחָד, וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה הַפֿבֿד 4
- לְמִטָּה 45. וְאִם עֶבֶר וְצִלָּאָה לְמַעַלָּה מִפֿשר - הֲרִי זֶה 5
- אוֹכְלוֹ 46. 6

(42) וגם לא חלטה, אבל אם חלטה כדין הגמרא, מותרת הכבד וכל שנתבשל עמה, שמה שתיקנו הגאונים והמנהג הנהוג שלא לבשל כבד אפילו לאחר חליטה, אינו אלא לכתחילה. אבל בדיעבד, אם נתבשלה מותר. (43) כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, שאמר: שלוקה אוסרת ונאסרת. (44) לכתחילה. (45) שהדם הזב מן הכבד, אינו נוטף על הבשר אלא זב לחלל התנור, שם. ודווקא אם השפוד מונח או תלוי בתנור זקוף וחודו למטה, אבל אם השפוד כולו מונח לרוחב התנור על גבי האש ואין כאן מעלה ומטה, בכל אופן אסור לכתחילה, מגיד משנה. והרשב"א כתב: הוא הדין שאסור למלוח לכתחילה את הכבד על הבשר, וכן נהגו. (46) שהדם הזב אגב צליה, אינו נבלע בבשר אלא מחליק ונופל, בגמרא: מישרק שריק.

- ט. הַטָּחוּל - מִתֵּר לְבָשֵׁל אֶפְלוֹ עִם הַפֿשר; שְׂאִינוֹ 7
- דָם, אֵלָא בְּשִׁר הַדּוֹמָה לָדָם. הַשּׁוֹבֵר מִפְּרָקַת בְּהֵמָה 8
- קָדָם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה - הֲרִי הָדָם נִבְלַע בְּאֵבָרִים 48, 9
- וְאֶסוּר לְאָכֹל מִמֶּנָּה בְּשִׁר חֵי, 49, וְאֶפְלוֹ חֲלָטוֹ 50. אֵלָא 10
- בְּיָצֵד יַעֲשֶׂה 51? יַחֲתוֹךְ הַחֲתִיכָה 52 וְיִמְלַח יָפָה יָפָה, 53 11
- וְאַחֲרֵי כֵן יִבְשָׁל אוּ יִצְלָה 54. וְכִבֵּר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁהַשּׁוֹחֵט 12
- בְּהֵמָה חֵיָה וְעוֹף וְלֹא יֵצֵא מִיָּד דָם, שֶׁהוּא מִתְרִין 55. 13

(47) ואף שהוא אדום מאד, ונראה כאילו כולו דם. בגמרא חולין שם: "טחלא שומנא בעלמא הוא". ורבינו כתב: "בשר", שצריך מליחה כשאר בשר. והדם שבו הוא כדם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רק לצלייה מותר. וכן כתב בפירוש ב'טור' יורה-דעה סי' סז, וראה 'לחם משנה' כאן. (73) פסחים שם: אומצא דאסמיק חתכיה וכו'. (74) של זכר, רש"י שם. (75) הקרום שעליהם, שאסור משום דם, כמבואר בחולין צג. וזהו כפירוש רבינו חננאל שם ולא כפירוש רש"י, ראה תוספות שם. (76) כן מפרש רבינו "ומזורקי" שם עד: אבל רש"י מפרש חוטים גסים שהם ורידים שבבית השחיטה. (77) בגמרא, חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה שרי, דין זה כולל בשר שהאדים בתוך החומץ, לחם משנה. וכנראה גם ה'מגיד משנה' מפרש כך. (78) לבשלו צריך גם חתכיה, אבל לצלי לא. ובתוספות חולין צג. דיבור-המתחיל חתכיה, כתבו שגם לצלי צריך חתכיה, אבל לא מלחיה. (79) בגמרא שם, בית השחיטה למטה שהדם זב דרך החתך, ורבינו אומר ופיו למטה שהמדובר במזורקי העורף. ראה מה שכתבנו למעלה. (80) מחלוקת רב אחא ורבינא שם, והלכה כרב אחא להקל.

16 יד. ראש הבהמה שצלוהו פתגור או בכבשן, אם
17 תלוהו ובית שחיטתו למטה⁸¹ - מתר; שהדם יוצא
18 ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד: מחו -
19 אסור⁸², שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הבשר שעל
20 העצמות מבחוץ - מתר⁸³. הניח חטמו למטה⁸⁴: אם
21 הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא דמו
22 דרך חטמו - מתר, ואם לאו - מחו אסור.

(81) והוא-הדין אם ניקב העצם שהמוח מונח בו, וצלאו כשהגרב למטה - מותר (רשב"א). (82) אבל ראשו מותר, וכן כתב בהלכות גדולות בפירוש הסוגיא, ואם בישל את הראש אחרי צלייתו, הכל אסור אם אין ששים נגד המוח, ואף-על-פי שמונח בקדרתו, רמב"ן. (83) בצלי. (84) שם, כלשון ראשון להחמיר.

23 טו. אין מניחין פלי תחת הצלי לקבל מימיו⁸⁵ עד
24 שתקלה פל מראה אדםמומית שבו. וכיצד עושין?
25 משליכין לתוך הפלי⁸⁶ מעט מלח⁸⁷, ומניח הפלי עד
26 שיצלה, ולוקח השמנונית⁸⁸ של מעלה⁸⁹, והמים של
27 מטה שתחת השמנונית אסורה⁹⁰.

(85) השמנונית של הצלי, ואסור מפני שמעורב בה דם. (86) ורש"י שם פירש בין על הבשר ובין בתוך הכלי. (87) בגמרא: "תרי גללי דמילחא". והדם נגרר אל המלח בשולים, ודווקא מעט מלח, אבל כשנותן הרבה מלח מתערב הדם בשומן. רש"י שם (מגיד משנה בשם הלכות גדולות). (88) ויש לשאול: הרי מיד כשנוסף קצת שומן מן הבשר נאסר מחמת איסורו, על-פי הכלל "אפשר לסוחטו אסור"? בעלי התוספות הרגישו בקושיא זו שם דיבור-המתחיל תרי, ותירצו שהדם נפרד לגמרי מן השמנונית ולא נשאר אפילו משהו, ובכגון זה לא אמרו אפשר לסוחטו אסור. (89) בגמרא שם: ומשפיה. ופירש רש"י יערה השומן העליון בנחת מכלי אל כלי, כדי שלא יתערב הדם בו. (90) צריך להיות: אסורים.

28 טז. פת שחתך עליה בשר צלי⁹¹ - מתר לאכלה,

והטעם, שהמלח הדקה נבלעת ואינה מוציאה דם. (61) שנאסר מפני שנבלע בו דם. (62) אפילו בכלי שאינו מנוקב.

1 יב. פל הדברים האלו - לבשר שצריך לבשלו; אבל
2 לצלי - מולח וצולה מיד⁶³. והרופה לאכל בשר חי
3 - מולחו יפה יפה⁶⁴ ומדיחו יפה יפה, ואחר כך
4 יאכל. ואם חלטו בחומץ⁶⁵ - מתר לאכל⁶⁶ בשהוא
5 חי. ומתר לשותות החומץ⁶⁷ שחלטו בו, שאין החומץ
6 מוציא הדם.

(63) שאין צריך לשהות במלחו כדי הילוך מיל, האמור בהלכה י. נראה מזה שדעת רבינו, שאף לצלי צריך מליחה. ובמנחות כא. גורס "אמר אביי, וכן לצלי" שמולחו וצולוהו מיד, מגיד משנה. ואפשר לפרש אחרת בדברי רבינו: אם רצה למלוח ולצלות מיד, בלא הדחה ראשי, שהמלח הנשאר על הבשר לא נאסר. אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו יפה יפה וצולוהו ואוכל. ולפי פירוש זה, אין ללמוד מדבריו אם לצלי צריך מליחה או לא, שהרי כאן המדובר במקרה שהוא רוצה למלוח, והשאלה היא אם צריך להדיח לפני הצליה. (64) והראב"ד משיג ואומר, שמותר לאכול בשר חי בלא מליחה, שדם האברים שלא פירש מותר, והסוגיא דחולין שם, מדברת בבשר מבית השחיטה שבולע יותר כמו חתכיה שהאדימה בהלכה הסמוכה, ולפיכך מולחו יפה יפה, מגדל עוז. ודעת רבינו, שדם האברים אף-על-פי שלא פירש אסור, אם הוא ראוי (יכול) לפרוש. (65) פסחים עד: האי אומצא וכו'. (66) שהחומץ מצמית את הדם ולא יפרוש יותר. ודם האברים שאינו ראוי לפרוש, גם לדעת רבינו מותר, כסף משנה. (67) שם: "הוא וחליה שרי", שהדם לא נבלע בחומץ.

7 יג. חמץ שחלט בו בשר - לא יחלט בו פעם
8 שנייה⁶⁸. וחתיכה שהאדימה⁶⁹ בתוך החומץ - היא
9 והחומץ אסורין⁷⁰, עד שימלח⁷¹ אותה יפה יפה
10 ויצלה⁷². בשר שהאדים⁷³, וכן ביצי בהמה וחיה⁷⁴
11 בקלפה שעליהן⁷⁵, וכן הערף שבו המזרקים⁷⁶ שהן
12 מלאים דם, אם חתכן ומלחן בדת - מתר לבשלן⁷⁷.
13 ואם לא חתכן⁷⁸ וצללן בשפור, וצללה הערף ופיו
14 למטה⁷⁹, או שצללן פלן על הגחלים⁸⁰ - הרי אלו
15 מתרינן.

(68) בשר כדי להתירו כשהוא חי, לפי שנחלש כוחו בחליטה הראשונה, רש"י שם. (69) בגמרא פסחים שם: "אומצא דאסמיק". ורבינו מפרש, שהכוונה להאדים בתוך החומץ. (70) רבינו גורס: "הוא וחליה אסור". כשנותנים בשר חי לתוך החומץ, ואינו שווה בתוכו, הדם נצמת בתוך הבשר ואינו פולט כלום, ולפיכך הכל מותר שהדם לא פירש. ואם שווה בתוכו עד שהתאדם, נעקר הדם מהבשר ונפלט בחוץ, ולפיכך גם החתכיה וגם החומץ אסורים. (71) כבשר שלא נחלט. (72) נראה שהכוונה או יצלה, כי לפי פירושו של ה'מגיד משנה' שאנו הולכים כאן בעקבותיו, מותר גם לבשלו אחרי המליחה. וב'כסף משנה' פירוש אחר, ולדעתו

19 שְׁלֹחַתָּהּ¹⁰⁸: אִם הִיְתָה הַטְּפֵלָה לְבָנָה כְּמוֹ הַפֶּסֶף¹⁰⁹ -
20 מִתֵּר לְאָכַל מִמֶּנָּה, וְאִם לֹא - אֲסוּרָה¹¹⁰. טְפֵלָן
21 בְּשָׂאָר קִמְחִין: אִם הָאֲדִימוֹ - אֲסוּרִין, וְאִם לֹא
22 הָאֲדִימוֹ¹¹¹ - מִתֵּרִין.

(106) האדימה. (107) אינה נדבקת כל-כך ומלחלה, והדם
זב דרך הרווחים הזעירים וכולעו כך פולטו. (108) הקמח
דק, והבצק נדבק ואינו פולט מה שבלע. (109) בגמרא:
"דזיג כזוזא חיוורא". (110) אף בצלי, מה-שאינ-כן
במולייתא שומתרת בצלי, כמו שנתבאר בהלכה זו. וכל
דינים אלה, אף אם העופות מלוחים ומוכשרים לקדירה כמו
שביארנו בדעת רבינו, מגיד משנה. (111) אף שאינו לבן
ככסף.

23 כ. סִפִּין שְׁשַׁחַט בֶּה¹¹² - אֲסוּר לְחַתֵּךְ בֶּה רוֹתַח¹¹³,
24 עַד שְׁלֵכֵן הַסִּפִּין בְּאוּר, אוּ יִשְׁחִינָה בְּמִשְׁחָת, אוּ
25 יִנְעֲצָנָה בְּקִרְקָע¹¹⁴ קֶשֶׁה עֶשֶׂר פְּעָמִים. וְאִם חֲתַךְ בֶּה
26 רוֹתַח - מִתֵּר¹¹⁵. וְכֵן אֵינוֹ חֲתַךְ בֶּה צִנּוֹן¹¹⁶ וְכִיּוּצָא
27 בּוֹ מְדַבְּרִים הַחֲרִיפִּים לְכַתְחֵלָה. וְאִם הָיִיתָ הַסִּפִּין¹¹⁷
28 אוּ שְׁקִנְיָה בְּכָלִי - מִתֵּר לְחַתֵּךְ בֶּה צִנּוֹן וְכִיּוּצָא
29 בּוֹ¹¹⁸, אָבֵל לֹא רוֹתַח.

(112) והסכין בולעת מן הדם, רש"י. (113) חולין קיא:
מפני שחוזרת ופולטת בו, רש"י. (114) כיון שהיא רק
חומרא בעלמא כמו שיתבאר, מספיקה נעיצה בקרקע. אבל
מסכין שבלעה איסור רותח ממש, צריך ללבנה באור אם
רוצה לחתוך בה רותח, ולחתוך צונן מספיקה נעיצה בקרקע.
(115) לאכול, מפני שבית השחיטה צונן, והסכין לא בלעה
דם בשעת השחיטה, אלא לכתחילה אנו מחמירים (מגיד
משנה). (116) שם קיב. "צונן, אגב חורפיה בלע".
(117) שם קיא: כפירוש התוספות שם ח: דיבור-המתחיל
והלכתא, ולא כפירוש רש"י שהצונן שנחתך טעון הדחה.
(118) נראה שרבינו גורס שם בגמרא "צונן" ולא "צונן"
כגירסתנו. וסתם צונן אינו חריף כל כך. ויש ספרים שגורסים
ברבינו "צונן", אבל הסיום "וכיוצא בו", מראה שגירסא זו
מוטעית. וה'מגיד משנה' מקיים גירסא זו, ואם-כן לכל צונן
צריך הדחת סכין לכתחלה או קינוח.

30 כא. קַעֲרָה שְׁמֹלַח בֶּה בֶּשֶׂר, אֲפִלּוּ הִיְתָה שׁוּעָה
31 בְּאֶבֶר - אֲסוּר לְאָכַל בֶּה רוֹתַח¹¹⁹ לְעוֹלָם, שְׁכָבֶר
32 נִבְלַע הָדָם בְּחִרְסִיהָ¹²⁰.

(119) חולין שם. מפני שדם הנבלע בכלי חוזר ונפלט בו.
ויש אומרים שאף בצונן אסור להשתמש בה, שמא יבא
להשתמש בחמין. ולפיכך שבר ר' אמי הקערה שמלח בה.
יש אומרים דוקא כשאין הקערה מנוקבת, אבל אם היתה
מנוקבת לא נאסרה. והרשב"א אוסר אפילו אם היא מנוקבת
(מגיד משנה). (120) משמע שמדבר בכלי חרס, ולפיכך
כתב "אסור לעולם", כי כלי חרס ניתרים בהגעלה במים
רווחים (מגיד משנה).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר האוכל כוית חלב משלשה מיני בהמה; השוחט
בהמה ונמצא בה שליל חי או מת אם חלבו מותר; החלבים

1 שְׁאִינָה⁹² אֵלָא שְׁמֻנְיָת⁹³. דָּגִים וְעוֹפוֹת שְׁמֹלַח זֶה
2 עִם זֶה, אֲפִלּוּ בְּכָלִי מְנַקֵּב - הַדָּגִים אֲסוּרִין⁹⁴; שֶׁהִדָּג
3 רָפָה⁹⁵, וּבּוֹלַע דָּם הַיּוּצֵא מִן הָעוֹף. וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר
4 אִם מָלַח דָּג עִם בֶּשֶׂר בְּהֵמָה אוּ חִיָּה⁹⁶.

(91) שם. והיינו שנצלה עד שיהא ראוי לאכילה. ויש מי
שכתב, כל שהגיע לשליש בישולו, מגיד משנה. ובלשון
התלמוד: "כמאכל בן דרוסא", שהיה אוכל בשר כשהגיע
לשליש בישולו. (92) האדמיות. (93) הואיל ונצלה.
בגמרא: רבא אכל, וקרא לזה יין של בשר. (94) אבל
העופות מותרים. (95) שהקרום שלו רפה, כמבואר בגמרא.
(96) אבל בהמה ועוף, מותר למלוח ביחד בכלי נקוב, מפני
שהעופות פולטים ציר כל זמן שבשר בהמה פולט דם,
ומתוך שטרוד לפלוט אינו בולע את הדם, מגיד משנה.

5 יז. עוֹפוֹת שֶׁהִנִּיחַן שְׁלָמִים וּמָלָא חֲלָל בֶּשֶׂר וּבִיצִים
6 וּבְשָׁלָן - אֲסוּרוֹת, שֶׁהָיָה דָם יוּצֵא לְתוֹכָן⁹⁷. וְאִף עַל
7 פִּי שְׁמֹלַח יָפָה יָפָה⁹⁸. וְאֲפִלּוּ הִיְתָה הַבֶּשֶׂר שְׁבֹתוֹךְ
8 שְׁלוּק אוּ צִלּוּי⁹⁹. וְאִם צִלְאָן - הָיָה אֵלּוּ מִתֵּרוֹת¹⁰⁰,
9 אִף עַל פִּי שֶׁהַבֶּשֶׂר שְׁבֹתוֹךְ חִי¹⁰¹, וְאֲפִלּוּ פִּיהֶן
10 לְמַעַלָּה¹⁰².

(97) כלומר, הדם יוצא מן העופות לתוך הבשר וביצים של
המילוי, מגדל עזר. (98) לפני בישולם, שאין המליח
מפליט את כל הדם בשיעור המליחה, כמו שכתב רבינו
בהלכה י', שאחרי המליחה משליך את הבשר מיד לתוך
רותחין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם. וכשחללן מלא
מבשר, אין המים הרותחים נכנסים לתוכן יפה, מגיד משנה.
והוא מוסיף וכותב, שכל האחרונים חולקים על רבינו
וסוברים, שלאחר המליחה אין כל דם בבשר, ונהגו
כדבריהם. (99) (ואין אומרים שבשר שלוק או צלי הוא רך
ואינו מעכב על המים הרותחים מלהכנס לפנים. ומה שכתב
ה'מגיד משנה' כאן: "מה לי מבושל, מה לי אינו מבושל"
וכו', אי-אפשר ליישבו עם פירושו בעיקר הדין שלפנינו).
(100) שם. והלכתא מולייתא שריא, ופירש הרי"ף: ודוקא
לצלי כעין פסח שהוא צלי, אבל לקדירה לא, מגיד משנה.
(101) דקיימא-לן ככולעו כך פולטו. (102) שהאור שואב
הדם ומוציאו.

11 יח. בְּגִי מַעִים שְׁמֹלַח עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּבֶשֶׂר צִלּוּי אוּ
12 שְׁלוּק¹⁰³, אוּ שְׁמֹלַח בְּבִיצִים וּשְׁלָקָן אוּ קִלְאָן¹⁰⁴ -
13 הָיָה אֵלּוּ מִתֵּרִין; שְׁאִין מְחִזְקִין דָּם בְּבִגֵּי מַעִים¹⁰⁵.
14 וְכֵן הָיוּ הַגְּאוּנִים.

(103) אבל בבשר מלוח, אנו חוששים משום דם היוצא מן
הבשר ובוולעים בני המעיים, שאין המלח מפליט את כל
הדם, כמו שכתבנו בהלכה זו, מגיד משנה. (104) צלאן.
(105) האיברים הפנימיים, שהמאכל סובב בחללם, כמו
שכתב בפרק ז הלכה טו.

15 יט. עוֹפוֹת שֶׁטְפָּלָן בְּצֶאֱק וּצְלָאן, בֵּין שְׁלָמִים בֵּין
16 מִחְתְּכִין: אִם טְפָּלָן בְּסֵלֶת גֶּסֶה, אֲפִלּוּ הִסְמִיקָה¹⁰⁶
17 הַטְּפֵלָה - אוֹכֵל אֶת הַטְּפֵלָה, מִפְּנֵי שֶׁסֵּלֶת גֶּסֶה
18 מִתְּפַרְרֵת¹⁰⁷ וְיוּצֵא הָדָם. וְאִם טְפָּלָן בְּקִמְחָא חֲטִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל¹³ - כל חלבו¹⁴ מותר, ואפילו מצאו חי, מפני שהוא פאבר ממנה¹⁴. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי, אף על פי שלא הפריס¹⁵ על הקרקע ואינו צריך שחיטה¹⁶ - חלבו אסור¹⁷, ותיבין עליו פרת. ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומות האסורין¹⁸, כשאר הבהמות¹⁹.

(13) שלא שלמו לו חדשיו. (14) ואין איסור חלב בו. (15) עמד על פרסותיו, רש"י. (16) כמו שכתב פ"ב הי"ד. (17) כרבי יוחנן וכלשון אחרון, חולין עה, א - שסובר שחדשים גורמים באיסור חלב, וכיון ששלמו לו חדשיו אף-על-פי שלא יצא לאור העולם - החלב אסור. וסובר רבינו שאפילו בנשחטה האם ונמצא העובר בתוכה, גם כן חלבו אסור. אבל מפרשים אחרים אמרו, שכשנשחטה האם - חלבו מותר, ורבי יוחנן לא אמר אלא בשלא נשחטה האם, וכגון שהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של העובר החי ואכלו, אבל נשחטה ועוד העובר במעיה - הכל מותר, כמו שדרשו חכמינו: כל בבהמה תאכלו (מגיד-משנה). (18) שיש בהם משום חלב, וכל-שכן הקרומות האסורים משום דם, כמו שכתב בפ"ו ה"ה. (19) הילודות.

ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתך מחלב העבר שפלו לו חדשיו והוציאו²⁰ - הרי זה חיב עליו פאלו וחתכו מחלב האם עצמה; שהחדשים הן הגורמין לאסור החלב.

(20) משמע דוקא כשהוציאו לחוץ ואכלו, אבל אם תלשו והניחו במעי בהמה, מותר לאכול את החלב שניתר בשחיטת האם, מן הדרש "כל בבהמה תאכלו". וכן כתבו הרא"ש ורמב"ן. ואף-על-פי שכתב רבינו בהלכה הקודמת שאין חלב השליל נותר בשחיטת האם - כאן, בחלב שנחתך ונשאר במעיה - מותר (כסף-משנה).

ה. שלשה חלבים הן שתיבין עליהן פרת: חלב שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים. אבל האליה מתרת באכילה²¹. לא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד, כמו שנקראו חלבים פליות ויותרת הפסד²³ לענין קרבן. כמו שאמרו אומו²⁴: חלב הארץ²⁵ וחלב פליות חטה²⁶, שהוא טובב. ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשורפה לשם נקראו חלב, שאין שם²⁷ דבר טוב אלא המורם לשם²⁸. ולכן נאמר בתרומות מעשר: בהרימכם את חלבו ממנו.

(21) חולין קיז, א. (22) כן מפרש רבינו את תשובת רב זביד לרב מרי שם. ראה שם בסוגיא. (23) לענין קרבן, שם. למדו שיש מעילה בכליות ויותרת הכבד של קדשים קלים, מפסוק "כל חלב לה" לרבות אימורי קדשים-קלים למעילה. (24) כלומר, פירושו של חלב האמור לענין קרבן טובב של הבהמה, היינו המורם לשם. (25) בראשית מה, יח. (26) דברים לב, יד. (27) ראה פ"א מהל' יסודי התורה

שחייב עליהם כרת מן התורה; חוטין האסורין משום דם וחלב; מליחת חלבים עם בשר; וסכין שחתך בה חלבים אם יחתוך בה בשר; ודין טבח שדרכו לנקר הבשר ומצאו אחריו חלב.

א. האוכל פזית חלב²: במזיד - חיב פרת³, בשוגג - מביא חטאת קבועה⁴. ובפרוש אגמרה תורה שאינו חיב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד⁵, שנאמר: כל חלב שור וקשב ועז לא תאכלו. בין שאכל מחלב שחוטת בין שאכל מחלב נבלה וטרפה⁶ שלה⁷. אבל שאר בהמה וחייה, בין טמאה בין טהורה - חלבה כבשרה⁸. וכן נפלי של שלשה מיני בהמה טהורה - חלבו כבשרו¹⁰, והאוכל מחלבו פזית - לוקה משום אוכל נבלה.

(2) כל איסורי אוכלין שיעורם בכזית. (3) משנה כריתות ב, א. (4) כבשה או שעירה, שם. יש שני סוגי קרבן חטאות, קבועה ועולה ויורד, חטאת קבועה בין עני בין עשיר מביא בהמה, וקרבן עולה ויורד - עשיר מביא בהמה, ועני מביא שני תורים או שני בני יונה. ויש קרבנות שעני שקשה לו להביא עופות, מביא סולת למנחה, וזה נקרא בתלמוד "דלי דלות". (5) שם ד, א. (6) ככתוב (ויקרא ז, כד) "וחלב נבלה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו". (7) ראה הלכה ב. (8) בחיה טהורה מותר לאכול אפילו החלב, ובבהמה וחיה טמאות אסור לאכול החלב כבשרן, משום טומאה, אבל אין בו כרת. (9) שלא נגמרו חדשי הריגתו. (10) ואין בו עונש כרת של חלב. ודוקא נפל שלא נגמרו חדשי הריגתו, אבל כשנגמרו חדשיו - אסרה התורה את חלבו, כרבי יוחנן בחולין עה, א. וכלשון אחרון.

ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חיב משום אוכל חלב ומשום אוכל נבלה וטרפה. מתוך שנוסף האסור בכשרה¹¹ שהיה מותר¹², נוסף על החלב, ולפיכך לוקה שתיים.

(11) כלומר, אף-על-פי שכלל בדינו ש"אין איסור חל על איסור", ולמה כאן חל איסור נבילה או טריפה על איסור חלב? ומבאר, מתוך שנוסף וכו'. ובתלמוד זה נקרא "איסור כולל", מפני שהאיסור השני כולל דברים שהאיסור הראשון לא חל עליהם. ו"איסור מוסיף" זהו ענין אחר. ובפירוש המשניות לכריתות פ"ג מ"ד, מגדיר את שלושת האופנים, שאיסור חל על איסור, היינו: כולל, מוסיף ובת-אחת. ולפי הגדרתו שם, המקרה שלפנינו נקרא "איסור כולל". וראה 'מגיד משנה' ו'כסף משנה' כאן. ויש לדייק בדברי רבינו, למה הוא נמק דין זה מפני שהוא "מוסיף", הלא בחולין לו, א - אמר רבא, אמרה התורה יבא איסור נבילה ויחול על איסור חלב, שנאמר (ויקרא ז, כד) "וחלב נבילה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו", והוא חידוש שאין אומרים כאן "אין איסור חל על איסור", כמו שפירש רש"י שם, וכן פירשו 'תוספות' במעילה טז, א. דיבור-המתחיל אמר. וכנראה רבינו מפרש טעם הפסוק על-פי הכלל, שב"איסור כולל" איסור חל על איסור, ואיסור נבילה חל על איסור חלב משום שנבילה "איסור כולל" הוא. (12) אחר שחיטה.

קפב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כן אינו סותם. (42) בחולין צג, א - אמרו: בראש המעים צריך גרידה, ודנו מזה ששאר חלב המעים מותר (מגיד-משנה). (43) היינו "כנתא דהדוריי", וכיון שבשעה שמפרישים את החלב, נשאר מן החלב על המעים ואינו תותב קרום ונקלף כחלב המכסה את הקרב - אינו אסור (רש"י שם מט:). (44) כשהדקין יוצאין מן הקיבה (רש"י שם צג). (45) שם הגירסא: ריש מעיא באמתא בעי גרידה, ופירש רש"י: לגרור חלב שעליהן אורך אמה. ורבינו לא כתב באורך אמה, ונראה שהוא מפרש "באמתא" בבני מעיים, שלבני מעיים קורא אמתא, כמו אמת המים (כסף-משנה בשם הרא"ש). (46) כרבי ישמעאל, שאומר שם מט, ב: "את כל החלב", להביא חלב שעל גבי הדקין. ופירשו שם צג, א בראש המעים בלבד. (47) וכן פירשו הראב"ד ורבינו חננאל בפירוש שני. וכתב ה'מגיד משנה' שרבינו הביא שני הפירושים, שיש לחוש לשניהם. אבל בפ"ו מהל' שחיטה ה"י הוא מונה חלב המעי האחרון, בין החלבים המותרים.

- י. יש בגוף הבקמה חוטין וקרומות שהן אסורין. 27
- מהם משום חלב, ומהן משום דם. 48. וכל חוט או 28
- קרום שאסור משום כל דם לא תאכלו - צריך 29
- לנטלו ואחר כך ימלח ויבשל הבשר, כמו 30
- שאמרנו. 49. ואם חתכו ומלחו. 50 - אינו צריך לנטלו. 31
- וכן לצלי - (אינו צריך לנטלו). 51. וכל חוט או קרום 32
- שהוא אסור משום כל חלב, בין לצלי בין לבשול 33
- צריך לנטלו. 52 מן הבקמה. 34

(48) שם צג, א. (49) פ"ו ה"י. (50) שם. חתכו ומלחו אפילו לקדירה - שפיר דמי. (51) שהצלי מוציא הדם, וכן שם קלג, א. בחוטי לחי אם בצלי הדם זב, ואם לבשל צריך חתיכה ומליחה. וראה למעלה פ"ו ה"ג בענין מזרקים. ודעת הרשב"א שאפילו לצלי צריך חתיכה, אבל אינו טעון מליחה. וראה ב'תוספות' שם צג, א דיבור-המתחיל חתיכה. (52) שם.

- יא. חמשה חוטין יש בכסלים: 53. שלשה מן הימין, 35
- ושנים מן השמאל. השלשה שמן הימין - מתפצל 36
- כל אחד מהם לשנים שנים, והשנים שמן השמאל 37
- מתפצלין לשלשה שלשה. וכלן משום חלב. 38
- וחוטי הטחול וחוטי הפליות - משום חלב. וכן 39
- קרום שעל הטחול וקרום שעל הכסלים וקרום שעל 40
- הפליות - אסורין משום חלב. וקרום שעל דד 41
- הטחול. 54 - חייבין עליו פרת; ושאר הקרום. 55 - 42
- אסור, ואין חייבין עליו. 56. 43

(53) שם: "בכפלי" (בארמית). (54) על מקום עביו (רש"י שם). (55) שעל הטחול. (56) שם.

- יב. ושני קרומות יש לפליא: העליון. 57 - חייבין עליו 44
- פרת, פחלב שעל הפליא; והתחתון - הרי הוא 45
- פשאר קרומות. וחוטין שבהן - אסורין, ואין בהן 46
- פרת. 47

(57) שעל הכליות יש חלב דק והוא חלב גמור, שם.

הערה ד. (28) מובא ב'תוספות' שם צב, ב: חלב שאין ראוי ליקרב לא אמרתי לך.

- ו. חלב שעל המסס ושעל בית הפוסות - הוא החלב 1
- שעל הקרב. 29. וחלב שבפקרי הירכות מבפנים. 30 - 2
- חייבין עליו פרת, והוא החלב שעל הכסלים. ויש 3
- שם חלב על הקבה עקם כמו קשת, והוא האסור. 31; 4
- וחוט משוף כמו יתר, והוא מתר. 32. חוטין שבהן 5
- אסורין. 33, ואין חייבין עליהן פרת. 6

(29) שם צג, א. (30) שם: תרבא דקליבוסתא. וב'הלכות גדולות' וב'שאלות' כתבו: חלב הקלובוסתא במקום שהירכים מתחברות. (31) שם מט, ב. (32) בגמרא שם, שבני בבל נהגו בו אסור שלא מן הדין, ואין אנו נגדרים אחר בני בבל במנהג שלא מן הדין, ובומננו נהגו לאסור (מגיד-משנה). (33) מדרבנן, רש"י שם צב, ב.

- ז. חלב שהבשר חופה אותו - מתר; שעל הכסלים 7
- אסור הפתוב, לא שבתוף הכסלים. 34. וכן חלב שעל 8
- הפליות נאסר, ולא שבתוף הפליות. 35. ואף על פי 9
- כן, נוטל אדם לכן שבתוף הפליא. 36 ואחר כך אוכל 10
- אותה, ואינו צריך לחטט. 37 אחריו. 11

(34) שם צג, א. (35) שם. (36) שיש להחמיר בלובן כוליא. וכן דעת רש"י, ועי' ב'תוספות' שם צב, ב דיבור-המתחיל אמר אביי, שביארו הדברים בהרחבה. (37) כרב אסי, שם.

- ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים. 38
- סמוך לראש הירף. קשה בקמה חיה - חלב זה נראה 13
- במעעים. 39, וקשתמות - ידבק בשר בבשר ויתפסה 14
- חלב זה, ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר. 15
- ואף על פי כן הרי זה אסור, שאין זה חלב שהבשר 16
- חופה אותו. 40. וכל מקום שתמצא בו החלב תחת 17
- הבשר, והבשר מקיף אותו מכל סביביו, ולא יראה 18
- עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר. 19

(38) שם צג, ב: תרבא דתותי מתני. (39) מפני שבחייה, מפורק הבשר מן הבשר. "בהמה בחייה, אפרוקי מיפרקא". (40) כיון שבחיים, אין הבשר חופהו.

- ט. חלב הלב. 41 וחלב המעים. 42, והן הדקין 20
- המלפפין. 43 - כלן מתרין, והרי הם פשמן שהוא 21
- מתר. חוץ מראש המעי שסמוך לקבה. 44, שהוא 22
- תחתל בני מעים, שצריך לגרר החלב שעליו. 45. וזהו 23
- חלב שעל הדקין. 46 שאסור. ויש מן הגאונים 24
- שאומר, שראש המעי שצריך לגררו הוא המעי 25
- שיצא בו הרעי, שהוא סוף המעים. 47. 26

(41) וכן פסק רבינו בהל' שחיטה פ"ו ה"ו, ולמד דין זה ממה שאמרו בגמרא שם מט, ב - שלב שניקב וחלב הלב סותמו - טריפה, שאין זו סתימה טובה. ולמה צריך להשמיענו במיוחד דין זה, הלא כבר נאמר למעלה שחלב אסור אינו סותם? ומוכח מכאן שחלב הלב מותר באכילה, ואף-על-פי-

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 אֶלָּא מִכַּת מִרְדּוּת; וְיִהְיֶה פְּחָצִי שְׁעוֹר⁷³, שֶׁהוּא אָסוּר
19 מִן הַתּוֹרָה וְאֵין לוֹקִין עָלָיו.

70) שאין אלו דם גמור היצא צלול, ואינו דומה לדם האכירים שעובר בלא-תעשה, כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ד, שחוטין וקרומות אינם קרויים דם (מגיד-משנה) וכן כתב רש"י שם צב, ב שאסורים מדרבנן. 71) רבינו אינו מכריע, אלא שדעתו נוטה שהוא מדברי סופרים. 72) שנאמר "כל", לרבות חוטין וקרומות. 73) שגם כן בא מריבוי הכתוב. וכן כתב ה'מגיד משנה' בפ"ג ה"ו שנקט רבינו לשון דומה. [וראה 'ספר המצוות' לרבינו שורש ב, הגדרה מדויקת בדבר הדינים שלמדו ב"ג מידות, איזהו מדאורייתא ואיזהו מדרבנן.]

20 יו. אֵין מוֹלְחִין חֲלָבִים⁷⁴ עִם הַבֶּשֶׂר, וְלֹא מְדִיחִין⁷⁵
21 חֲלָבִים עִם בֶּשֶׂר. וְסָפִין שְׁחַתְּךָ בָּהּ חֲלָבִים - לֹא
22 יִחַתְּךָ בָּהּ בֶּשֶׂר⁷⁶, וְכָלִי שֶׁהִדִּיחַ בּוֹ חֲלָבִים - לֹא יִדִּיחַ
23 בּוֹ בֶּשֶׂר⁷⁷. לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַטָּבַח⁷⁸ לְהִתְקִין שְׁלֹשׁ
24 סְבִינִין: אַחַת - שֶׁשׁוּחַט בָּהּ⁷⁹, וְאַחַת - שֶׁמַּחְתֶּךָ בָּהּ
25 בֶּשֶׂר, וְאַחַת - שֶׁמַּחְתֶּךָ בָּהּ חֲלָבִים.

74) שם צו, ב. שהבשר בולע קימעה מן החלב, וגם נדבק בבשר. ואם עבר ומלח לא נאסר הבשר, כמו שיתבאר לקמן בה"ט. ורבים חולקים בזה על רבינו, וגם לדעתו, צריך לשפשף את הבשר יפה יפה, כדי להוריד את החלב שנדבק עליו מבחוץ (מגיד-משנה). 75) שם ח, ב. 76) בלא קניוח, רש"י. 77) שם. שמא ידיח חלביו תחילה, ויקלטו המים מן השמנונית ע"י השפשוף בידים, ואע"ג שאין החלב נבלע בבשר, נדבק הוא מבחוץ (רש"י). 78) שם. 79) ולא ינקנה על-ידי חיתוך דבר אחר, כדי שלא תיפגם ותתקלקל, ופעמים שיבוא לידי איסור, שישחוט בלא בדיקה (רש"י).

26 יח. וְאֵם דָּרָךְ אוֹתוֹ מְקוֹם שִׁדְיִית הַטָּבַח הַבֶּשֶׂר
27 בַּחֲנוּת, צָרִיךְ לְהִתְקִין לוֹ שְׁנֵי פָלִים שֶׁל מִים⁸⁰: אֶחָד
28 - שֶׁמִּדִּיחַ בּוֹ בֶּשֶׂר, וְאֶחָד - שֶׁמִּדִּיחַ בּוֹ חֲלָבִים.
(80) ועושה באחד מהם סימן (רש"י שם).

29 יט. וְאָסוּר לְטָבַח לְפָרִשׁ⁸¹ חֲלָב הַכֶּסְלִים עַל הַבֶּשֶׂר
30 כְּדִי לְנָאוֹתוֹ; שֶׁהַקְרוֹם שֶׁעַל הַחֲלָב דָּק, וְיִתְמַעַף כִּיד
31 הַטָּבַח⁸², וְיִזּוּב הַחֲלָב וְיִפְלַע בַּבֶּשֶׂר⁸³. וְכָל הַדְּבָרִים
32 הָאֵלּוּ⁸⁴ אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן, וְאֵם נַעֲשׂוּ - לֹא נֶאָסֵר
33 הַבֶּשֶׂר⁸⁵. וְאֵין מִפִּי⁸⁶ אֶת הָעוֹשֶׂה, אֶלָּא מִלְּמִדִּין⁸⁷
34 אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה.

81) בגמרא שם: לסחוף. 82) כיון שיד הטבח ממשמשת בו. 83) יש אומרים: דוקא בעוד שהם חמים, אבל אחר שנצטננו מותר, שהרי כתוב (ויקרא ט, כ) "וישימו את החלבים על החזות" (מגיד-משנה). וכן כתבו ה'תוספות' שם. וכנראה כן דעת רבינו שכתב "טבח", היינו אחר ששחטו שעוד חמים (לחם-משנה). 84) אין מולחים ולא מדיחים חלב עם בשר, סכין שחתך בה חלבים לא יחתוך

1 יג. חוּטֵי הַלֵּב⁵⁸ וְחוּטֵי הַיֶּד⁵⁹ וְחוּטֵי הָעֵקֶץ⁶⁰ וְחוּטֵי
2 הַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן⁶¹ שֶׁבְּצַד הַלְּשׁוֹן מִכֵּן וּמִכֵּן, וְכֵן
3 הַחוּטִין הַדִּקְיָן⁶² שֶׁהֵן בְּתוֹךְ חֲלָב הַדִּקְיָן כְּמוֹ בֵּית
4 עֶפְבַּיִשׁ מִסְפָּכִין זֶה בְּזֶה, וְקָרוֹם שֶׁעַל הַמַּחֲ⁶³
5 שֶׁבְּדֶקֶד, וְקָרוֹם שֶׁעַל הַבִּיצִים - הַכֹּל אָסוּרִין מִשּׁוּם
6 דָּם.

58) שהן מלאים דם. בגמרא לא מוזכרים חוטי הלב, אבל לפי שמלאים דם - דינם כדין שאר החוטים. וכן נוטה דעת הראב"ד, אבל הרשב"א כתב שאינם אסורים אלא הנזכרים בגמרא (ביאור הגר"א). 59) רש"י חולין צג, א. 60) שם: חוטין שבעוקץ, אסורין. ומפרש רבינו שאסורים משום דם, אבל רש"י שם מפרש חוטין שבעוקץ היינו ה' חוטין שבכפלי, ואם כן אסורים משום חלב. וכוונתו לקרום שאנו נוטלים מן הכסלים שקורים פלאנקש, ועב וחזק הוא, לכן אסור שחלב נבלע בו, כמו שכתב רש"י שם ח, ב. אבל אין זה חלב הכפלא ממש. ובוזה תתישב תמיהת ה'לחם משנה' וה'בית יוסף' על רש"י. ולפירוש רבינו, עוקץ לחוד וכפלי לחוד. 61) בגמרא: דלועה. 62) היא הוראת הגאונים שאסור חלב הדקין מפני ריבוי החוטין הדקים שיש בהם דם. ועכשיו נהגו בהם היתר, והבקי בחוטים אלו שולפם היטב עד שלא ישאר אחד מהם (מגיד-משנה). וב'בית יוסף' יו"ד סי' סה, מביא בשם 'הרוקח' סי' סט: יש בבהמה נ"א חוטין, כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה, ואחד בתוך האליה. וסימנך: אל תאכלו נ"א. 63) חולין, שם.

7 יד. בִּיצֵי גְדִי אוֹ טֹלָה⁶⁴ שֶׁלֹּא הִשְׁלִים שְׁלִשִּׁים יוֹם -
8 מִתֵּר לְבָשֶׁלָן בְּלֹא קֶלְפָה⁶⁵. לְאַחַר שְׁלִשִּׁים יוֹם: אִם
9 נִרְאָה בָּהֶן חוּטִין דִּקְיָן אֲדָמִים⁶⁶ - בִּידוּעַ שֶׁהֵלֶךְ בָּהֶם
10 הָדָם, וְלֹא יִבָּשֶׁל עַד שִׁיקְלָף⁶⁷ אוֹ עַד שִׁיחַתְּךָ וְיִמְלַח,
11 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְאִם עֲדִין לֹא נִרְאוּ בָּהֶן חוּטִין
12 הָאֲדָמִים - מִתֵּרִין.

64) שם צג, ב: ביצי דגדיא. משמע דוקא בהמה דקה כמו גדי או טלה, ודינה של בהמה גסה לא נתפרש (מגיד-משנה). 65) בלא קליפת הקרום (רש"י). ואפילו נראים בהם חוטים אדומים, שאין זה אודם אלא שומן (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 66) בגמרא שם: "אי אית בהו שורייקי סומקי". 67) את הקרום.

13 טו. וְכָל בְּנֵי מַעֲיִם שֶׁהֵמָּא כֹּל סוֹבֵב בְּחֶלְלֵן⁶⁸ - אֵין
14 מִחֲזִיקִין בָּהֶן דָּם⁶⁹.

68) כגון לחולות, קיבה, כרס ומעיים, שם קיג, א. 69) ואינם צריכים מליחה, כמו שכתב למעלה בפ"ו הי"ח, אבל הכרס ושאר המעיים צריכים מליחה (מגיד-משנה). וכתב הרשב"א, דוקא במעיים עצמם אין דם, אבל בשומן שעליהם יש דם, והעין מעירה על כך, ולפיכך שמולחים כרכשתא מולחים אותה בצד החיצון ששם נמצא השומן.

15 טז. יִרְאָה לִי, שֶׁכָּל אֵלּוֹ הַחוּטִין וְהַקְרוֹמוֹת - אָסוּרִין
16 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁷⁰. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵן אָסוּרִין מִן
17 הַתּוֹרָה⁷¹ בְּכָלֵל כָּל חֲלָב וְכָל דָּם⁷² - אֵין לוֹקִין עָלֵיהֶן

קפד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ה' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 יזלזל בפאסורין. אכל אם נמצא אחריו חלב, אם היה
8 כשעורה⁹¹ - מעבירין אותו. ואם נמצא אחריו כזית
9 חלב, אפלו במקומות הרבה - מפין אותו מפת
10 מרדות⁹² ומעבירין אותו. מפני שהטבח נאמן⁹³ על
11 החלב.

90 שרק בטבח שנמצא חלב אחריו, אמרו "מכין אותו" או
"מעבירין אותו" מפני שחלב אסור מן התורה, אבל חוטין
וקרומות שאיסורם מדרבנן - לא אמרו (מגיד-משנה).
91 חולין צג, ב. 92 מפני שעובר על "לפני עור לא תתן
מכשול", אבל אינו חייב מלקות מן התורה, מפני שלא זה
כולל כמה דינים, כגון: ליעץ עצה לא נכונה, ללוות
ולהלוות בריבית, וכל הלאוין הכוללים כמה איסורים, אין
לוקים עליהם. ולא כזה נקרא "לאו שבכללות". 'ספר
המצוות' שורש ט, ולא-תעשה רצ"ח. 93 כחכמים שם,
שעד אחד נאמן באיסורין, ואע"פ שיש טורח לחטט אחרי
החלב, הואיל והוא איבד את נאמנותו וחשוד הוא, לפיכך
מעבירין אותו. ונקט רבינו "טבח", מפני שדרכו לנקות
הבשר, כמו שכתב בראש דבריו "וסומכים עליו", ולפיכך
אם מצאו חלב אחריו מעבירים אותו, וכן כתב רש"י שם
שדרך הטבח לנקות הבשר.

בה בשר, כלי שהדיח בו חלבין לא ידיח בו בשר, וכן אסור
לפרוש חלב הכסלים על הבשר. 85 ויש חולקים בדין
חלב הכסלים, וסוברים שהבשר בלע חלב וצריך קליפה
(מגיד-משנה בשם הרשב"א). ודעת רבינו שהיא בליעה
מועטת ובטלה, ולפיכך אין צריך אלא הדחה כדין בשר
למליחה. 86 מכות מרדות, טבח שנמצא אחריו כזית
חלב, כמו שמסיים רבינו בהכ"א. 87 משמע שאין
מעבירין אותו, ראה בהכ"א.

1 כ. וכן אין מולחין⁸⁸ את הבשר קדם שייסיר ממנו את
2 הקרומות ואת החוטין האסורין. ואם מלח - מסיירם
3 אחר שנמלחו⁸⁹. ואפלו היה בהן גיד הנשה - מסיירו
4 אחר שנמלח ומבשל.

88 לכתחילה. משמיענו כאן רבינו שגם חוטים וקרומות
אסור למלוח עם בשר לכתחילה ולא רק חלב, וצריך לטרוח
ולהסירם לפני מליחת הבשר. 89 ודעת הרשב"א, שצריך
להסיר משהו מן הבשר כנגד כל החוטין והקרומות מפני
שאסורים בקליפה (מגיד-משנה).

5 כא. וטבח שדרכו לנקות הבשר, ונמצא אחריו חוט
6 או קרום - מלמדין אותו⁹⁰ ומזהירין אותו שלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ה'י"א מרחשון ה'תש"פ

מיתות בית דין.

והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה,
כי על ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב"
ו"הישר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל
"אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן כשמעיד עדות שקר הרי זה
מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים
אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד
את כל תוכנו.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 56)

2 בבא-קמא פג: 3 ראה להלן. 4 הנקלה, ובלשון
התוספתא (בבא-קמא פרק ט): "אינו דומה המתבייש מן
היקר (המכובד) למתבייש מן הפגום (=הנקלה)".

ב. המבייש⁵ את הערם⁶ או מי שהוא במרחץ⁷ -
פטור⁸. נשבה הרויח⁹ והפכה שוליו¹⁰ על פניו והרי
הוא ערם¹¹, והוסיף זה בהפשטתו - חייב בפשת¹²;
ואינו דומה¹³ מבייש את זה שנעשה ערם למבייש את
שאינו ערם. וכן אם הגביה בגדיו לירד לנהר¹⁴ או
שעלה מן הנהר¹⁵, ובש¹⁶ - חייב¹⁷; ואינו דומה¹⁸
מבייש זה למבייש את המכסה בגדיו.
22

5 באיזו דרך שהיא, כגון רקק בו. 6 המתהלך ערום בפני
בני אדם. 7 אנשים עומדים שם ערומים ואין להם בושת.

יום ראשון ה' מרחשון ה'תש"פ

הלכות חובל ומזיק

פרק שלישי

1 נתבאר בו מהו עניין הבושת וכל פרטיו. וכן נתבאר
הדברים, ששיערו וקצבו חכמים חז"ל העושים.

12 א. כיצד משערינן הבושת? הפל² לפי המבייש
13 והמתבייש³. אינו דומה מתבייש מן הקטן למתבייש
14 מאדם גדול ומכבד, שזה שבישו זה הקל⁴ בשתו
15 מרבה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי המבייש והמתבייש".

היזק הבושת אינו כהיזק הגוף שבו נגרם נזק לאבר מסוים
בגופו של אדם, אלא שהוא היזק נפשי בו האדם מאבד
את ערכו ותוכנו, ולכן מצינו חילוק בתשלומי הבושת
ש"הכל לפי המבייש והמתבייש". מתוך כך יובן גם מדוע
בעניין עדי שקר, כתב הרמב"ם (הלכות עדות פ"ז ה"ב)
שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר
ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא" אזהרה שלא
מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ה' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדבר³⁴ בכל מקום³⁵ ובכל זמן³⁶ כפי שיראו³⁷. ואם
 ביש תלמיד חכם³⁸ - חייב לשלם לו בשת שלמה,
 אף על פי שלא בישו אלא בדברים³⁹. כבר נפסק
 הדין⁴⁰, שכל המביש תלמיד חכם, אפילו בדברים -
 קונסין אותו וגובין ממנו משקל שלשים וחמשה
 דינר מן הזהב⁴¹, שהוא משקל תשע סלעים פחות
 רביע. וכללה⁴² היא בידנו, שגובין קנס זה בכל
 מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ⁴³.

(31) בבא-קמא צא. (32) שם. והטעם שפטור בשניהם מן
 התשלומים, משום שכתוב בתורה "והחזיקה במבושיו",
 ומשמע שלא חייבה תורה אלא על בושת גופו, אבל ביישו
 בדברים או רקק על בגדו - פטור (רא"ש שם). (33) אבל
 יש בזה עוון גדול, ראה להלן הלכה ז. (34) כדי שלא יבזו
 אנשים זה את זה ויבואו לידי מריבות. (35) אפילו בחוצה
 לארץ. (36) אפילו בזמן הזה. וכן כתב רב שרירא גאון,
 שאף על בושת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי, לפי
 כבודו. ומסתבר שבושת בדברים גדול מבושת של חבלה,
 שאין דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חברו
 (רא"ש שם). (37) "מייסרים אותו לפי צורך השעה, ולפי
 מה שרואים בבית-דין" (אוצר הגאונים לבבא-קמא עמוד
 152). (38) ירושלמי בבא-קמא פרק ח הלכה ו. (39) אף-
 על-פי שהמבייש אדם פשוט בדברים - פטור מן
 התשלומים. (40) ירושלמי שם. (41) והוא ליטרא זהב
 שנוכרה בירושלמי שם. וראה הלכה ו. (42) תלמיד מפי
 רבו. (43) אף שאין גובים קנסות בחוץ לארץ (בבא קמא
 כז: -) גובים קנס זה, של המבייש תלמיד חכם, אפילו
 בחוצה לארץ, שלא יבואו לזלזל בכבוד החכם.

ו. מעשים היו אצלנו תמיד בקף בספרד. ויש
 תלמידי חכמים שהיו מוחליין⁴⁴ על זה, וכף נאף
 להם⁴⁵; ויש שתובע ועושין פשרה ביניהן. אבל
 הדינים היו אומרים למביש: חייב אתה לתן לו לטרא
 זהב.

(44) מתוך אהבת השלום. (45) כי תלמיד חכם מצווה
 להיות אוהב שלום ורודף שלום. אבות פרק א, יב.

ז. אף על פי שהמביש שאר העם בדברים פטור מן
 התשלומין - עון גדול הוא⁴⁶. ואינו מתרחק ומגדף⁴⁷
 לעם אלא רשע⁴⁸ שוטף. ואמרו חכמים
 הראשונים⁴⁹, שכל המלביין⁵⁰ פני אדם פשוט⁵¹
 מישראל בדברים - אין לו חלק לעולם הבא.

(46) ראה הלכות דעות פרק ו הלכה ח. (47) אפילו לשם
 תוכחה [בדברים שבין אדם לחבירו. אבל שבין אדם למקום,
 מותר וגם מחוייבים להכלימו ואפילו ברבים, כך משמע
 מלשונו של רבינו שם, וראה לחם-משנה שם]. (48) שעבר
 על הכתוב בתורה "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז),
 שם. (49) אבות פרק ג, יא. (50) המבייש. (51) בבא-
 מציעא נט.

ח. יש הפאות רבות⁵², שיש בהן בוזי וצער מעט,

(8) כיוון שאינו מקפיד ללכת ערום בפני בני אדם, אינו בן
 בושת (רש"י שם פו: וראה ב'תוספות' שם דיבור-המתחיל
 ערום, שפירשו בדרך אחרת). [לא נתבאר למה פטור
 כשבייש במרחץ על-ידי הכאה או ריקקה, ואולי במרחץ
 הכוונה שביישו על-ידי שהפשיט את בגדיו]. (9) גמרא
 שם. (10) שולי בגדיו. (11) נעשה ערום חלקי, אבל לא
 מרצונו. (12) אף-על-פי שבייש בהפשטה אדם שהיה כבר
 ערום. והטעם שהוא חייב, משום שערום זה בן בושת הוא,
 שהרי לא מרצונו נעשה ערום. (13) בושתו של זה שנעשה
 ערום אינו מרובה כבושתו של זה שאינו ערום. (14) גמרא
 שם. (15) כשבגדיו מופשלים. (16) באיזו דרך שהיא,
 אפילו על-ידי הפשטה נוספת. (17) אף-על-פי שמרצונו
 הגביה בגדיו. (18) ובושתו אינו כה מרובה. סיכום:
 בהלכה זו שלושה סוגי ערום: א. ערום לגמרי ומרצונו,
 שהמביישו פטור. ב. ערום חלקי ושלא מרצונו, כגון נשבה
 הרוח. . . שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את שאינו
 ערום. ג. ערום חלקי מרצונו, כגון עלה מן הנהר, שהמביישו
 חייב, אבל פחות מהמבייש את המלוכש.

ג. המביש את הישן¹⁹ - חייב בבשת²⁰. ואם מת בתוך
 שנתו, ולא הקיץ²¹ ולא הרגיש בזה שבישו - אין
 גובין²² בשת זה מן המביש; ואם תפשו היורשין -
 אין מוציאין מידן²³.

(19) שאינו מרגיש בבושתו, בבא-קמא פו: (20) שהרי
 לאחר שהוא מתעורר משנתו הוא מתבייש. (21) ולא ידע
 בבושתו. (22) בעיא שלא נפתרה, אם החיוב בא על בושת
 שלו, המבייש פטור, מאחר שמת המבייש. ואם החיוב בא
 משום בושתם של בני משפחתו, יהיה חייב, שהרי הם
 בחיים. (23) כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

ד. המביש את השוטה²⁴ - פטור²⁵; והמביש את
 החרש - חייב²⁶. המביש את הגר או את העבד²⁷ -
 חייב. המביש את הקטן: אם פשםכלימין אותו נכלם
 - חייב²⁸, ואם לאו - פטור²⁹. ומכל מקום, אינו
 דומה המביש את הקטן למביש את הגדול, ולא
 המביש את העבד למביש את בן חורין³⁰, ולא מביש
 חרש למביש פקח.

(24) "כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משובשת תמיד
 בדבר מן הדברים", כגון שדרכו לשבר כלים או לזרוק
 אבנים (הלכות עדות פרק ט הלכה ט, וראה חגיגה ג: ד).
 (25) כי אינו בן בושת, בבא-קמא פו: (26) אף-על-פי שבדרך
 כלל דין החרש כדין השוטה, כי אין דעתו נכונה, שם.
 (27) שם פו. בדבר ההבדל בין המבייש עבד עברי לבין
 המבייש עבד כנעני, ראה להלן פ"ד ה"ו. (28) אע"פ
 שבדרך כלל דין הקטן כדין השוטה. (29) שם.
 (30) בושתו של עבד אינו מרובה כבושתו של בן חורין, כי
 שיעור הבושת תלוי גם באישיותו של המתבייש. ראה
 למעלה הלכה א.

ה. המביש את חברו בדברים³¹, או שרקק על בגדיו
 - פטור³² מן התשלומין³³. ויש לבית דין לגדר

74) בכל סלע יש ארבעה דינרים, וסלע מכסף ארץ ישראל יש בו שמינית של סלע מכסף נקי, היינו חצי דינר כסף נקי, והיתר הוא נחושת (כסף האמור בתורה הוא כסף נקי). 75) כלומר, מאה סלעים צריכים להכיל כמות זו של כסף נקי (והיתרה נחושת), ובזמן שהפחיתו את אחוז הכסף הנקי בסלע, עליו להוסיף לו סלעים לשם השלמת הכמות הנ"ל של כסף נקי. ראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף מב, ומאירת-עינים שם ס"ק פ. וראה גם שו"ת חוות יאיר סימן א, א, שפלפל ליישב את חשבונו של רבינו כאן, שאינו מביא בחשבון כלל את שווי הנחושת שבדינר מדינה.

26 יא. במקו דברים אמורים? 76) במקבד; אכל אדם
27 שהוא מבזה ואינו מקפיד בכל אלו הדברים? וכיצד
28 בהן - אינו נוטל אלא לפי מה שראוי לו? 78, וכמו
29 שראוי הדינים? 79 שהוא ראוי לטל. לפי שיש בני אדם
30 פעורין? 80, שאין מקפידין על בשתם, וכל היום מבזים
31 עצמן בכל מיני בזוי דרך שחוק וקלות ראש, או פדי
32 לטל פרוטה אחת מן הלצים המשחקים עמהם.

76) שיעורי התשלומים בהכאות הנ"ל. 77) אף שלושת הדברים הראשונים שבהלכה ט, שלא נזכרו במשנה אלא בגמרא. 78) כדעת תנא-קמא שאמר: "זה הכלל, הכל לפי כבודו" (בבא קמא ז:), ולפי מסקנת הגמרא (צא). שלהקל בא, כלומר שהשיעורים האמורים הם למכובדים בלבד, אבל פחותים מהם מקבלים פחות מן השיעור הקצוב. רבינו מרחיב כלל זה של המשנה, אף על שלושת הדברים הראשונים (ואף על כיוצא בהם), שלא הובאו במשנה, כי בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ו) מובאים כהמשך למשנה. וראה ב'תוספות' שם כז: ד"ה הרי. 79) ולא כפי שטוען החובל או הנחבל. 80) נקלים.

יום שני ו' מרחשון ה'תש"פ

פרק רביעי

1) נתבאר בו פרטי הנחבלים והחובלים, מי הם, לפי שדיניהם משתנים, כמבואר שם.

33 א. הנוגף? 2) את האשה ויצאו ילדיה, אף על פי שלא
34 נתפגן? 3) חייב לשלם דמי ולדות לבעל, 4) ונזק? 5) וצער
35 לאשה?

2) המכה. 3) כי כתוב בתורה (שמות כא, כב) "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה", משמע שלא נתכוון לאשה. 4) כתוב בתורה, שהמכה ישלם "כאשר ישית עליו בעל האשה". "יכול אם אמר מנה (מאה זוז) הוא נותן מנה, ואם אמר מאה מנה, יתן מאה מנה, תלמוד לומר, ונתן בפלילים, בדיינים (כלומר, כמה שיאמרו הדיינים), אם כן למה נאמר כאשר ישית עליו בעל האשה, לימד שדמי וולדות לבעל" (מכילתא דרשב"י כא, כב). וראה בבא קמא מב: 5) שנפחת גופה מחמת המכה. 6) שיש לה בהפלה, יותר מאשר בלידה טבעית. 7) בבא קמא מב: [ראה לקמן הלכה טו שלבעלה חלק בנזק זה וכן גם דעת רש"י בגמרא שם. והמגיד משנה מפרש דברי רבינו כפשוטו וקשה למצוא

1 ואין בהן נזק? 53. וכבר פסקו להם חכמים? 54 דמים
2 קצובים? 55. וכל המכה לחברו? 56 הפאה מהן - משלם
3 אותו המזון הקצוב? 57. וכלן קנסות הן? 58. ואותו
4 המזון הקצוב הוא דמי הצער והבשת והרפוי
5 והשבת. בין צריך לרפואה ושבת? 59 בין לא צריך? 60 -
6 בזה? 61 הוא משלם.

52) ראה הלכה ט. 53) ורפוי ושבת לפעמים יש בהן, ולפעמים אין. 54) חכמי המשנה והתלמוד. 55) ראה הלכה ט. 56) ראה הלכה יא. 57) לאותה מכה. 58) ככל תשלום קצוב. ראה בבא-קמא כז: 59) אינו משלם יותר, כי התשלום כולל גם דמי רפוי ושבת, ראה ר"ף שם. 60) אינו משלם פחות. 61) לא פחות ולא יותר. ורש"י שם פירש, שתשלום זה הוא דמי בושת בלבד, ובעד שאר הדברים הוא משלם לחדר.

7 ט. וכמה הוא משלם? הובעט? 62 בחברו ברגלו -
8 משלם חמש סלעים. הפהו בארכבתו? 63 - משלם
9 שלש סלעים. קבץ אצבעותיו כמו אוגד אגודה? 64
10 והפהו בידו כשהיא אגודה - משלם שלש עשרה
11 סלעים. תקע את חברו בכפו? 65 - משלם סלע. סטרו
12 על פניו - משלם חמשים סלעים. סטרו מאחורי
13 ידו? 66 - משלם מאה סלע. וכן אם צרם באזנו? 67, או
14 תלש בשערו, או שרקק והגיעו [הרק בכשורו? 68, או
15 העביר טלית מעליו, ופרע ראש האשה] - משלם
16 מאה סלע? 69. וכזה הוא משלם על כל מעשה
17 ומעשה. כיצד? בגון שבעט בחברו ארבע פעיטות,
18 אפילו זו אחר זו? 70 - משלם עשרים סלעים. סטרו
19 על פניו שתי סטירות - משלם מאה סלע. וכן
20 בשאר.

62) שם. 63) בברכו. 64) היינו אגרוף, וזוהי הסנוקרת הנזכרת בגמרא שם. וראה רבינו חננאל שם. 65) הכה את חברו בפס ידו סגור בעורפו (פירוש המשניות לרבינו בבא-קמא ז:). 66) הבזיון גדול יותר. 67) פגם אוזנו. 68) כי רקק על בגדיו פטור מן התשלומים. ראה למעלה הלכה ה. 69) השיעורים השונים בקנסות, לא נמסר טעמם. "כך ראינו שבקנסות אין דומים זה לזה ואין להם טעם, אלא כל מה שאמרו חכמים ז"ל, ואפילו של תורה, אין להם טעם מפני מה זה כך וזה כך. . . . וכן קנסות של חכמים" (אוצר הגאונים לבב"ק עמ' 65). 70) אינן נחשבות כבושת אחד.

21 י. כל אלו הסלעים? 71 הם מכסף ארץ ישראל? 72
22 באותו הזמן? 73, שהיה בכל סלע חצי דינר כסף? 74
23 ושלשה דינרין ומחצה נחשת. לפיכך, מי שנתחייב
24 בהפאות אלו לשלם מאה סלע - הרי זה משלם
25 שתיים עשרה סלע ומחצה כסף נקי? 75.

71) שקצבו חכמינו, בבא-קמא לו: 72) ובלשון הגמרא (שם) "כסף מדינה". 73) של חכמי המשנה והתלמוד.

14 שְׁהִיָּה שׁוּגֵג - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִן הַתְּשׁוּלוּמִין¹⁷ וְאֵינוֹ
15 מְשַׁלֵּם פְּלוֹם¹⁸; שְׁנָאֵמֶר: וְלֹא יִהְיֶה אֶסּוֹן¹⁹ עֲנוּשׁ
16 יַעֲנֹשׁ²⁰. לֹא חֵלֶק הַכְּתוּב בֵּין שׁוּגֵג לְמִזִּיד בְּדָבָר שֵׁשׁ
17 בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין לְפֶטְרוֹ מִן הַתְּשׁוּלוּמִין.

17) אף על פי שאינו חייב מיתה, פטור מלשלם, משום שיש בעוון זה דין מיתה, כגון שעשה במזיד, ואז הוא פטור מלשלם (כי כלל בדיניו שאין אדם מת ומשלם, כלומר, מסתפקים בעונש החמור של מיתה - "קם ליה בדרכה מיניה"), וכל שיש בו דין מיתת בית דין לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד ובשניהם פטור מן התשלומים (בבא קמא לה. וכתובות לד:). וראה למעלה הלכות גניבה פרק ג הלכה א. (18) לא דמי וולדות ולא כופר לאשה שהמית. (19) ולא מתה האשה. (20) ישלם ממון. מכאן שאם יש אסון, אינו משלם, בבא קמא מב.

18 ו. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים²¹? פְּשֻׁנְתָּפוֹן לְאִשָּׁה²²; אֲכָל
19 אִם נִתְּפֹנֵן לְחִבְרוֹ וְנִגְפָּה אֶת הָאִשָּׁה²³, אָף עַל פִּי
20 שְׁמָתָה - הוֹאִיל וְהִמִּיתָה בְּלֹא פְּוֹנָה, הָרִי זֶה פֶּדְבָּר
21 שְׁאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין²⁴, וּמְשַׁלֵּם²⁵ דְּמֵי וְלָדוֹת.

21) שבשוגג פטור מן התשלומים. (22) אמנם לא רצה להמיתה, והמיתה בשוגג הייתה, אבל כשנגפה התכוון אליה. (23) ולא התכוון אליה כלל, אף לא לנגפה. (24) שאין בו דין מיתת בית דין. [רבינו פוסק כרבי שמעון (סנהדרין יט): שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה (מגיד משנה)]. (25) כדעת רב אדא בר אבהו בבא קמא מב. וראה בית הבחירה לבבא קמא עמוד 129. [בפרק ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה א פסק רבינו, שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור גם מתשלומים, כחזקיה, ואף על פי כן פסק כאן שחייב בדמי וולדות, מפני שרב אדא למד דינו מן המקרא והרי זו גזירת הכתוב בדמי וולדות (מגדל עוז) וראה לחם משנה כאן].

22 ז. הַמִּכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ וְלֹא עָשָׂה בֵּהֶן חֲבוּרָה²⁶ - חֵיב
23 בְּחֻמְשָׁה דְּכָרִים²⁷. אֲכָל אִם עָשָׂה בֵּהֶם חֲבוּרָה, אִו
24 שְׁחָבַל בְּחִבְרוֹ בְּשִׁבְתּוֹ, אֶפְלוּ הִיָּה שׁוּגֵג²⁸ - פֶּטוּר מִן
25 הַתְּשׁוּלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֹוֹן מִיתַת בֵּית דִּין²⁹. וּכְבָּר
26 בְּאַרְנוֹ, שֶׁלֹּא חֵלֶק הַכְּתוּב בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית
27 דִּין בֵּין שׁוּגֵג לְמִזִּיד לְפֶטְרוֹ מִן הַתְּשׁוּלוּמִין.

26) ולא הוציא דם. ואין בזה מיתת בית דין. (27) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, שם. (28) ופטור ממיתה. (29) עוון זה של החובל בשבת או של המכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה, יש בו דין מיתת בית דין, כגון שעשה במזיד.

28 ח. וְהָלוֹא הַחֹבֵל מְקַלְקֵל הוּא, וְכָל הַמְקַלְקֵלִין³⁰
29 בְּשִׁבְתּוֹ פֶּטוּרִין מִן הַמִּיתָה, וְלִמָּה נִחְשָׁב זֶה הַחֹבֵל
30 עֹוֹן שֵׁשׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין? הוֹאִיל וְעָשָׂה נִחַת
31 רוּחַ³¹ לְיִצְרוֹ הָרַע בַּעַת שְׁחָבַל בְּחִבְרוֹ³² - הָרִי הוּא
32 בְּמִתְקָן, וְנִמְצָא עֹוֹן מִיתָה, לְפִיכָּה פֶּטוּר מִתְּשׁוּלוּמִין.

30) כגון הקורע בגד או שורפו. (31) ועל ידי כך שכן

1 הַבּוֹדֵל בֵּין הַדִּין שֶׁבַּהֲלָכָה זֶה וּבֵין הַלָּכָה טוֹ. וְאֵינוֹ מִזְכִּיר
ריפוי ושבת, מכיוון שבדרך כלל אינה צריכה ריפוי ואינה מתבטלת ממלאכה בהפלה יותר מבלידה טבעית (תוספות שם דיבור המתחיל נותן). ולא הזכיר דין בושת, כי נמשך אחר לשון הברייתא שגם כן לא הזכירה בושת, וסמך על דבריו לקמן בהלכה טו. בתוספות שם מנמקים, מפני שהברייתא סוברת כרבי שמעון, שמתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור, אבל רבינו פסק לקמן בהלכה טו שחייב, ולפיכך אנו צריכים לביאורינו שלמעלה, ובתוספתא בבא קמא פרק ט נאמר: הכה את האשה ויצאו ילדיה, משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת לאשה, ורמי וולדות לבעל.

2 ב. וְכִיצַד מְשַׁעְרִין דְּמֵי וְלָדוֹת? שְׁמִין הָאִשָּׁה בְּמָה
3 הִיָּתָה יָפָה⁸ עַד שֶׁלֹּא יִלְדָּה⁹ וְכִמָּה הִיא יָפָה
4 מְשֻׁלְּדָה¹⁰, וְנוֹתְנִין לְבַעַל. אִם מֵת הַבַּעַל - נוֹתְנִין
5 לְיֹורְשֵׁים. וְאִם נִגְפָּה אַחֵר מִיתַת הַבַּעַל¹¹ - נוֹתְנִין אָף
6 דְּמֵי וְלָדוֹת לְאִשָּׁה¹².

8) להימכר בשוק כשפחה. (9) שמחירה גדול, שאם תלד יהיה הוולד לקונה. (10) מאליה בלא מכה, כי פחת הלידה בהפלה מחמת המכה באה בחישוב הנזק, השייך לאשה. משנה בבא קמא מח: (11) יוצא שבשעת הנגיפה לא זכה הבעל בדמי וולדות, ודבר שהוא עצמו לא זכה בו, אינו יכול להורישו ליורשיו. (12) שהרי הכתוב מייחס אותם אליה, שנאמר (שמות כא, כב) "ויצאו ילדיה" (כסף משנה). וראה בבא קמא מג. שמסתם הגמרא משמע, שבמקום שאין הבעל זוכה בדמי הוולדות, הריהם שייכים לאשה.

7 ג. הִיָּתָה נְשׁוּאָה לָגֵר, וְחָבַל בָּהּ בְּחֵי הַגֵּר - נוֹתֵן
8 דְּמֵי וְלָדוֹת לְבַעַל¹³. מֵת הַגֵּר - פֶּטוּר¹⁴. וְאִם חָבַל
9 בָּהּ אַחֵר מִיתַת הַגֵּר - זָכָתָה הִיא¹⁵ בְּדְמֵי וְלָדוֹת.

13) שדין גר כדין ישראל לכל דבריו. (14) המזיק, שאין לגר יורשים, אלא אם כן הניח בן שהורתו ולידתו בקדושה ומכיוון שהגר זכה בדמי וולדות לפני שמת, אין לאשה כל זכות בהם וזכה המזיק עצמו בתשלומי הוולדות. (15) כדעת רבה שם וכמו שאמרנו באשה ישראלית שנגפחה אחר מיתת הבעל, שדמי הוולדות שלה.

10 ד. הִיָּתָה שְׁפָחָה אוֹ עוֹבֶדֶת כּוֹכְבִים בְּשַׁעַת הָרִיוֹן,
11 וּבְשַׁעַת נְגִיפָה נִשְׁתַּחֲרָה אוֹ נִתְּגַיְרָה - הָרִי דְּמֵי
12 הַוְלָדוֹת שְׁלָהָ¹⁶.

16) מכיוון שאין קידושין תופסים בשפחה ובגויה, אין הוא נקרא "בעל האשה", ואין לו זכויות בוולדות האשה שנתעברה ממנו, אפילו כשהוא חי בשעת הנגיפה, ועל כן דמי הוולדות שלה, כמו בהלכות ב"ג. [ואף על פי שהבעל זוכה בדמי וולדות אפילו בביאת זנות, זה רק בראוי להיות בעלה, אבל כאן אין קידושין תופסים בשפחה ואינו יכול להיות בעלה. ומטעם זה גם בא על חייבי כריתות, שאין קידושין תופסים בהן, אינו זוכה בוולדות (רב עוקבא בירושלמי בבא קמא פרק ה הלכה ח)].

13 ה. הַנּוֹגֵף אֶת הָאִשָּׁה וְיָצְאוּ יִלְדֶיהָ וְמָתָה, אָף עַל פִּי

כעסו ונתקררה דעתו (ראה שבת שם). (32) שרב איתו. וכן פסק בהלכות שבת פרק ח הלכה ח.

- ט. החובל בחברו ביום הכפורים³³, אָפּלוּ בְּמִזְיד³⁴
 - חַיֵּב בְּתִשְׁלוּמֵינִי, אָף עַל פִּי שֶׁעָבַר עָבְרָה שֶׁהָיָה
 חַיֵּב עָלַיָּה מְלָקוֹת³⁵. וְהָלֹא כָּל הַמַּחֲזִיב מְלָקוֹת
 וְתִשְׁלוּמֵינִי - לֹקֵה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, שְׂאִין אָדָם לֹקֵה
 וּמְשַׁלֵּם³⁶? כִּן הֵם הַדְּבָרִים בַּפֶּלֶא³⁷, חוץ מִחֻבֵּל
 בְּחֵבְרוֹ שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם³⁸; שֶׁהָיָה בְּפִירוּשׁ רַבְּהִי תוֹרָה³⁹
 חֻבֵּל בְּחֵבְרוֹ לְתִשְׁלוּמֵינִי, שְׂנֵאמַר: רַק שִׁבְתּוֹ יָתֵן.

(33) שאין בו מיתת בית דין, אלא עונש כרת. (34) שחייב מלקות אם התרו בו. (35) שכל חייבי כריתות לוקים אם התרו בהם למלקות (ראה כתובות לב.). (36) ספרי תצא רפו. ובגמרא (שם ומכות יג): נאמר: "כדי רשעתו (דברים כה, ב) משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות". (37) עוון שיש בו מלקות ותשלומים. (38) ואינו לוקה. (39) מימרא של רבי אילעא שנתקבלה על ידי רבי יוחנן, שם. וראה ירושלמי כתובות פרק ג הלכה א.

- 8 י. החובל בעֶבֶד פִּנְעָנִי שְׁלוֹ - פְּטוּר⁴⁰. חֵבֶל בַּעֲבָד
9 עֲבָרֵי שְׁלוֹ - חֵיב⁴¹ בְּכֶלֶן חוּץ מִן הַשָּׁבֶת⁴². החובל
10 בַּעֲבֵד פִּנְעָנִי שֶׁל חֵבְרוֹ - רִבּוֹ שֶׁל עֶבֶד נוֹטֵל חֲמִשָּׁה
11 דָּבָרִים. וְאִפְלוּ עֲצָר⁴³ בָּסֵם וְנִתְרַפָּא בִּמְהֵרָה⁴⁴ - הָרִי
12 כֹּל רְפוּאוֹתָ לְרַבּוֹ.

40) שהרי אפילו חבלו בו אחרים, נוטל רבו של העבד הכל, כי קניינו הוא. 41) כי עבד עברי אדון לגופו. 42) שהרי מלאכתו לרבו. 43) רבו. 44) כגון שאמדוהו שיימשך הריפוי חמישה ימים, ורבו השתמש בסם חריף, שגרם לעבד צער רב, אבל מיהר להתרפא, ומותר דמי הריפוי שייך לרבו (ראה למעלה פרק ב הלכה טו). והטעם הוא, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו (גיטין יב:).

- 13 יא. כָּל עֶבֶד שֶׁיֵּצֵא לְחֵרֶת וְעָדִין לֹא הִגִּיעַ גֹּט
14 שְׁחֹרֶר⁴⁵ לִידוֹ - אֵין לוֹ קֶנֶס⁴⁶. וְאַחֲרִים שֶׁחָבְלוּ בּוֹ
15 - אֵינּוּ יְכוּלִּים לְהוֹצִיא מִמֶּהָ⁴⁷ לַעֲצֹמוֹ, שֶׁעָדִין לֹא נִגְמַר
16 שְׁחֹרֶר; וְלֹא הָאָדָם יְכוּלִּים לְהוֹצִיא מִמֶּהָ, שֶׁהָיָה לֹא
17 נִשְׁאָר [לוֹ] בּוֹ קֶנֶס. לְפִיכָהּ, הַמִּפְסִיל שֶׁן עֶבְדוֹ⁴⁸ וְאַחֲרֵי
18 כֶּף סָמָא עֵינּוּ - יוֹצֵא בִּשְׁנוֹ, וְאֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ דָּמִי
19 עֵינּוֹ⁴⁹; וְאֵם תִּפְשֶׁשׁ⁵⁰ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁵¹.

(45) שטר שחרור. (46) שלושים שקל, אם נגחו שור והמיתו. התורה אומרת: "כסף שלושים שקלים יתן לאדוניו" (שמות כא, לב), והתלמוד שואל, אם רבו של מעוכב גט שחרור עדיין נקרא "אדוניו", או לא, בעייה זו לא נפתרה ומשום כך מספק אין מחייבים בתשלום קנס (שם מב:). (47) בדיינים, תשלומי חמישה דברים. (48) ויצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו. (49) כי עדיין לא הגיע שטר שחרור לידו. (50) מאלו שחבלו בו, או דמי עינו מרבו. (51) בהתאם לדעתו של רבינו בכל בעייה שלא נפתרה. וזוהי שכתב רבינו בפרק ד מהלכות עבדים הלכה יד

שהפיל שינו וסימא עינו משלם לו דמי עינו, הכוונה - אם תפס, וסמך על דבריו כאן. וכן יש לפרש גם דברי רבינו בפרק יא מנזקי ממון הלכה א, בשור שהמית חציו עבד וחציו בן חורין משלם חצי קנס (חמישה עשר שקל) ואף על פי שהוא מעוכב גט שחרור, שהרי לפי משנה אחרונה, כופים את רבו לשחררו (לחם משנה). ואפשר גם לומר בדעת רבינו, שאף על פי שבית דין כופים לשחררו, כל זמן שלא שחררו הוא חצי עבד גמור, והמדובר, כשקיבל שטר שחרור על חציו אחרי שנשחרר על ידי כסף או שותף (ראה פרק ז מהלכות עבדים הלכה ד).

- 20 יב. מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד⁵² וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין שֶׁכִּשְׁאוֹ אָדָם
21 אוֹ צִעְרוֹ אוֹ שֶׁנִּגְחָחוֹ שׁוֹר⁵³ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ: אִם אָרְעוּ
22 זֶה בְּיוֹם שֶׁל רְבוֹ - לְרֵבּוֹ⁵⁴, בְּיוֹם שֶׁל עֲצָמוֹ -
23 לְעֲצָמוֹ.

52) כגון עבד של שני שותפים ושיחרר האחד את חלקו, גיטיין מא. 53) והזיקו. 54) משלם לרבו, שם מב. [רבינו פוסק כאן בבית הלל במשנה ראשונה שם מא: שחציו עבד ונחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. אבל לאחר שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי, שכופין את רבו לשחררו לא שייך דין זה כלל, כך הוא דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א. ולפיכך מפרש הרמב"ן הדין הזה בשפחה, שאין כופים את הרב לשחררה, מפני שאשה אינה מצווה על פרייה ורבייה. ואפשר שרבינו סובר, שכל שלא שיחררו נשאר הדין של משנה ראשונה].

- יג. החובל בעַבְד עַבְרִי שֶׁל חֵבְרוֹ - חַיִּב בְּחַמְשָׁה
 דְּבָרִים. וְלִקַּח בְּהֵן⁵⁵ קֶרֶקַע, וְרָבוּ אוֹכַל פְּרוּתֶיהָ⁵⁶,
 וְלֹכְשִׁיעָא הָעֶבֶד לַחֲרוּת וְצֵא הַשְּׂדֵה⁵⁷ מִתַּחַת רָבוּ.
 הַזִּיקוּ הָזָק שְׂאִינוּ מַעֲבֵב מְלֵאכָה כָּלֵל⁵⁸, כַּגֹּן שֶׁקָּטַע
 רֹאשׁ אֶזְנוֹ אוֹ רֹאשׁ חֲטָמוֹ - הֵפֵל לָעֶבֶד, וְאֵין לְרָבוּ
 בְּהֵן פְּרוּת.

(55) חוץ מהוצאות הריפוי. (56) כרבא שם, שהרי אף הוא מופסיד במלאכתו של העבד שניזק, שם פו. (57) כי חמשת הדברים שייכים לעבד עברי, שאין גופו קנוי לרבו. (58) ולא הפסיד רבו כלל, שם.

- 30 יד. החובל בבֵּית קִטְנָה שֶׁל אֲחֵרִים: אִם נֶזֶק הַפּוֹחֶת
31 אוֹתָהּ מִכִּסֵּפָה⁵⁹ הוּא - הָרִי הוּא שֶׁל אָב; וְכֵן שְׁבֵתָהּ
32 - שֶׁל אָב, שֶׁהָרִי מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ⁶⁰ וְכִסֵּף מִכִּירְתָּהּ⁶¹ שֶׁל
33 אָבִיהָ הוּא; אָבֵל צָעַר וּבִשְׁתּוֹ וּרְפוּי - הָרִי הוּא שְׁלָה;
34 וְכֵן נֶזֶק שְׂאִינוֹ פּוֹחֶתָהּ מִכִּסֵּפָה⁶² - הָרִי הוּא שְׁלָה.
35 וְכֵן הַחֹבֵל בִּבְתּוֹ - מְשַׁלֵּם צָעַר וּרְפוּי וּבִשְׁתּוֹ⁶³.

59) כשבא למכרה לאמה, או להשיאה לאיש, וכגון שפצה בפניה, או קטע ידה. 60) עד שעת בגרותה, וזהו הטעם ששבתה הוא של אב, שם פז: 61) ככתוב "וכי ימכור איש את בתו לאמה" (שמות כא, ז), וזהו הטעם שהנזק הוא של אב. 62) לא נתברר איזהו נזק שאינה פוחתת מכספה. ראה למעלה פרק א הלכה ב, ואפשר שהכוונה לפציעה שאינה פוחתת דמיה עכשיו, אבל כשתגדל יהיה כושר עבודתה ירוד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ו' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קפט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאה דינר, ואם כתב לה יותר, היא תוספת כתובה. (76) כי אם נחייב אותה למכור לאחרים, יכולה היא לאחר המכירה למחול לבעלה את התוספת ויפסידו הלקוחות (שם). (77) שאם תתגרש, התוספת שלו. ואינו משלם אלא סכום פועט, שהרי אם תמות בחייו, בין כה וכה תוספת שלו. (78) גם מעיקר הכתובה וכגון שהנזק עולה על תוספת כתובה. (79) היינו מאתיים לבתולה ומאה לאלמנה. (80) עם אשתו. (81) ואם יגרשנה יגבה מדמי כתובתה שחייב לשלם לה. (82) חמישה דברים. (83) המגיע לו.

יט. החובל בבניו הגדולים, אם אין סומכין על שלחננו⁸⁴ - נותן להם מיד. והקטנים⁸⁵ - ילקח בהן קרקע⁸⁶ בנזקן, והן אוכלין פרותיו⁸⁷. וכן הדין באחרים שחבלו בהן. ואם היו סמוכין על שלחננו וחבל בהן - פטור⁸⁸, בין שהיו גדולים בין שהיו קטנים. ואם חבלו בהן אחרים: בגדולים - יתן להם מיד⁸⁹, ובקטנים - ילקח בהן קרקע, והן אוכלין פרותיה עד שיגדילו⁹⁰.

(84) אין פרנסתם עליו. (85) שאף בהם אין לאביהם שום זכות, מכיוון שאינו מפרנסם ודמי הנזק שלהם. (86) כדעת רבה בר רב הונא שם, ואין נותנים את הכסף בידם, שהרי קטנים הם ואינם יודעים לשמור אותם. (87) כי דמי הנזק שלהם. (88) מכיוון שהוא מפרנסם, הוא מקפיד שלא להפסיד מכספו. וכן הדין בחובל בביתו שסמוכה על שולחנו, שהוא פטור, גמרא שם. ומה שכתב למעלה בהלכה יד, שהחובל בביתו משלם צער ריפוי ובושת, המדובר כשאנינה סמוכה על שולחנו ואף על פי כן פטור מנזק מפני שהרשות בידו למוכרה ומחוייב לזון אותה כל זמן שמתבטלת ממלאכתה, אבל פטור מדיני שבת העולים על מזונותיה (בסוגיא שם). (89) אף על פי שהוא מפרנסם, אינו מקפיד שהכסף יינתן להם, מכיוון שהם סבלו מן הנזק, והוא אינו חסר כלום. ואין זה דומה למציאה שהיא של האב שממילא באה להם ולא סבלו כלום. (90) כשיגדילו עובר השדה לרשותם בלי כל הגבלה.

כ. חרש שוטף וקטן פגיעתן רעה: החובל בהן - חייב⁹¹, והן שחבלו באחרים - פטורין. אף על פי שנתפחת החרש ונשתפחה⁹² השוטף והגדיל הקטן - אינם חייבין לשלם, שפשיעה שחבלו בהן לא היו בני דעת⁹³.

(91) בחמישה דברים או בקצתם, לחרש משלמים את כולם; לשוטה - נזק, צער, ריפוי ושבבת, אבל בושת לא, שאינו בר בושת, והקטן אין לו שבת. אבל בושת פעמים יש לו ופעמים אין לו. וראה למעלה פרק ג הלכה ד. (92) נעשה שפוי בדעתו. (93) ואינם אחראים למעשיהם.

כא. העבד⁹⁴ והאשה פגיעתן רעה: החובל בהן - חייב⁹⁵, והן שחבלו באחרים - פטורין⁹⁶. אבל משלמין לאחר זמן, אם נתגרשה⁹⁷ האשה או מת בעלה או נשתחרר העבד; שהרי בני דעה הן⁹⁸, והרי

על ידי אותה פציעה ואז אין לאב כל זכות בו. (63) ופטור מנזק ושבבת, שהרי שלו הם.

טו. החובל באשת איש - השבת⁶⁴ והרפוי לבעלה⁶⁵, והצער שלה. והבשת והנזק: אם בגלוי הוא⁶⁶, כגון שחבל בפניה ובצוארה או בידיה וזרועותיה - השליש שלה⁶⁷ ושני שלישים לבעל; ואם בסתר הוא הנזק⁶⁸ - השליש לבעל ושני שלישים לאשה. של בעל - נותנין לו מיד, ושל אשה - ילקח בהן קרקע⁶⁹ והבעל אוכל פירות⁷⁰.

(64) שהרי מעשי ידיה שלו. (65) כי הוא חייב לרפאותה. (66) יש בושת גם לבעלה, ועוד שנמאסת עליו והוא סובלה. (67) כדעת רבי יהודה בן בתירה שם. ואף על פי שהוא יחיד, פסק כמותו מפני שבגמרא דנו אמוראים בדבריו נראה שכן ההלכה (רי"ף בשם רב האי גאון). (68) אין לבעלה בושת. ונראה שרבינו מפרש שביישה בסתר ואין אדם רואה, כפירוש התוספות שם וראה למעלה פרק ב הלכה ב. (69) שהרי זה כשאר הנכסים שנפלים לה. (70) והקן שלה, אם יגרשנה או ימות.

טז. במה דברים אמורים? כשחבלו בה אחרים; אבל הבעל שחבל באשתו - חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל הבשת והצער, והפל שלה⁷¹, ואין לבעל בהן פרות⁷². ואם רצתה לתן הדמים לאחר - נותנת. וכזה הורו הגאונים. והבעל מרפא אותה, כדרך שמרפא כל חליה.

(71) שמן הדין הבושת והנזק שלה, אלא שהבעל מקבל חלק מזה, לדעת רבי יהודה בן בתירה, משום שגם הוא מבוייש כשמביישים את אשתו, וכמו כן הוא סובל עימה כשחובלים באשתו והיא מתכערת. אבל אם הוא עצמו חבל בה אינו מקבל כלום, שהרי הוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו (מגיד משנה). (72) קנסו אותו, שלא יהא חוטא נשכר (ראב"ד).

יז. והמזיק אשתו בתשמיש המטה - חייב⁷³ בנזקיה⁷⁴.

(73) אף על פי שיש לו רשות לשמש עימה, בכל זאת צריך היה להיזהר שלא יזיק. (74) בארבעה דברים, היינו: נזק, צער, שבת וריפוי, אבל בושת אין כאן (טור).

יח. האשה שחבלה בבעלה: אם היה תוספת בכתבתה⁷⁵ - מחיבין אותה למכור התוספת לבעלה⁷⁶ בטובת הנאה⁷⁷, וגובה ממנה, אם רצה הבעל; ואם רצה לגרשה ולגבות מן הפל⁷⁸ - גובה. ואם לא היה לה תוספת - אינה יכולה למכור לו עקר כתבתה⁷⁹, שאסור לו לאדם לשהות את אשתו⁸⁰ שעה אחת בלא כתבה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה; אלא אם רצה הבעל כותב עליה שטר⁸¹ בדמי חבלו⁸², או מגרשה ונוטל מכתבתה הראוי לו⁸³.

(75) לפי הדין כותבים לבתולה מאתיים דינר, ואלמנה -

- 17 הַמַּגְבִּיהַ יְדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִכְהוּ - הָרִי
18 זֶה רָשָׁע.¹² לְשִׁלֹּם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אפילו להגביה ידו על חברו אסור".

ובש"ס (סנהדרין נח, ב) נאמר "המגביה ידו על חברו נקרא רשע", והרמב"ם שינה וכתב: "הרי זה רשע", וכן כתב שהוא איסור, מה שאינו בש"ס.

ויש לומר שלשיטתו האיסור על הרמת יד אינו מצד ההיזק שגורם לאדם המוכה, כייאם מצד המרים יד עצמו והיא הנהגה מגונה שאסרוה חכמים עד כדי כך שנעשה רשע ופסול לעדות ולשבועה (כמו שציין ההגהות מיימוניות כאן בשם הראב"ן). אבל הטור השמיט דברי הרמב"ם הנ"ל וכתב "נקרא רשע", וכן לא כתב שיש בזה איסור, כי לשיטתו מתחשבים בצד הניזק. ואם לא הכהו, למעשה, לא גרם לו היזק וצער ולכן אינו אסור, ומה שנקרא רשע הוא בדברי אגדה ואין בזה נפקא-מינה להלכה כי אינו פסול לעדות ולשבועה.

ויש לבאר בשיטת הרמב"ם שהחמיר במרים יד על חברו שיש לו דין רשע ממש, כי עניינה של יד היא נתינה וחסד כמו שאמרו חז"ל "יד המחלקת צדקה", והמרים יד על חברו הופך את תכליתה של היד להיפך הנתינה והחסד ובזה חוטא כלפי הקב"ה, ולכן סבר שהוא לא דין במוכה אלא במכה, ולכן אפילו אם רק הגביה ידו הרי זה רשע. עניין זה נרמז גם במקור ממנו נלמד דין זה - דתן ואבירים שמצד אחד עסקו בדאגה לעם ישראל ומחו בפני משה רבינו על ש"הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה כו' לתת חרב בידם להרגנו" ומצד שני היו ניצים זה עם זה היפך הנתינה והחסד.

(על פי לקו"ש חלק ג' עמוד 1)

(12) "שנאמר: ויאמר לרשע למה תכה רעך (שמות ב, יג), למה הכית לא נאמר, אלא למה תכה, אף-על-פי שלא הכהו - נקרא רשע" (שם נח:).

- ג. המַכֶּה¹³ אֶת חֲבֵרוֹ הַכֹּהֵן שְׁאִין בֶּה שְׁוֹה פְּרוּטָה
- לֹקֶה¹⁴; שֶׁהָרִי אֵין פֶּאן תְּשִׁלוּמִין כְּדִי שְׁיִהְיֶה לֹאוּ
זֶה נִתֵּן לְתִשְׁלוּמִין¹⁵. וְאִפְּלוּ הִכָּה עֶבֶד חֲבֵרוֹ הַכֹּהֵן
שְׁאִין בֶּה שְׁוֹה פְּרוּטָה¹⁶ - לֹקֶה; שֶׁהָרִי יִשְׁנֵנוּ בְּמִקְצַת
מִצּוֹת¹⁷. וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁהִכָּה אֶת יִשְׂרָאֵל - חֲבִיב
מִיתָה; שְׁנֹאֲמַר: וַיִּפֹּן כֹּה וְכֵה וַיִּךְ אֶת הַמִּצְרִי¹⁸.

(13) כתובות לה. (14) שעבר על לאו "לא יוסיף". (15) אם הכה את חברו הכאה שיש בה שוה פרוטה, משלם ואינו לוקה, ראה למעלה פרק ד הלכה ט. (16) בבא-קמא פח. בעבד חברו יש הבדל בין הכאה שאין בה שוה פרוטה ובין הכאה שיש בה שוה פרוטה, אבל במכה עבדו אין הבדל, מכיוון שבשתייהן אינו משלם. ראה למעלה שם

(94) עבד כנעני, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו. בבא קמא פז. (95) חמישה דברים לרבו, כמבואר למעלה בהלכה י. (96) שאין להם מה לשלם. וראה למעלה הלכה יח. (97) ויש לה נכסים. (98) וחייבים לשלם.

- כב. עֶבְדוֹ שֶׁל אָדָם - כְּגוּפוֹ, וּבִהְמָתוֹ - כְּמָמוֹנוֹ.
כִּיצַד? הָרִי שֶׁהֵנִיחַ גִּחְלָת עַל לֵב עֶבְדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ,
וְמָת; אוּ שְׁדַחְפוּ לָיִם אוּ לָאֵשׁ, וְהוּא יָכוֹל לַעֲלוֹת
מִשָּׁם וְלֹא עָלָה, וְמָת - פְּטוּר⁹⁹ מִן הַתְּשִׁלוּמִין. וְאִם
עָשָׂה בֶּן לְבִהְמָת חֲבֵרוֹ - כְּאִלוּ הֵנִיחַ גִּחְלָת עַל
בְּגָדוֹ¹⁰⁰ וְנִשְׂרָף, שֶׁהוּא חֲבִיב לְשִׁלֹּם¹⁰¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּזֵה.

(99) שהיה לו לעבד לסלקה, שהרי בן דעת הוא. (100) שהרי אין בבהמה דעת. (101) ואפילו בעל הבגר רואה אותו שורף את בגדו ולא הציל ממנו, אומרים לו למזיק, לא היה לך להזיק ממון חבריך, גמרא שם, וראה רבינו חננאל.

יום שלישי ז' מרחשון ה'תש"פ

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נתבארו בו איסור החובל בחבירו, ומשפט כל תביעה שתהיה מן החובל והנחבל והנמשך לזה.

- א. אִסוּר לְאָדָם לְחַבֵּל בֵּין פְּעֻצָּמוֹ² בֵּין חֲבֵרוֹ³. וְלֹא
הַחֹבֵל⁴ בְּלֶבֶד, אֶלָּא כָּל הַמֶּכֶה⁵ אָדָם כְּשֶׁרֶ⁶
מִיִּשְׂרָאֵל, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה,
דֶּרֶךְ נִצְיוֹן⁷ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: לֹא
יִסִּיף⁸ לְהַכּוֹתוֹ. אִם הִזְהִירָה תוֹרָה מִלְּהוֹסִיף⁹ בְּהַכָּאת
הַחוּטָא¹⁰, קָל וְחֹמֶר לְמַכָּה אֶת הַצִּדִּיק¹¹.

(2) בבא-קמא צ: (3) ראה סנהדרין פה. (4) פצע את חברו או החסירו אבר. ראה למעלה פרק ב, הלכות א-ז. (5) אפילו לא גרם לו שום נזק. (6) להוציא את הרשע, שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, שנאמר בו "והיה אם בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהן" (דברים כה, ב). (7) מריבה שבאה לידי הכאה, והמלה "נציון" היא על-פי הכתוב "כי ינצו אנשים". (8) "לא יוסיף, אם היה מוסיף, עובר על לא-תעשה" (ספרי כ"תצא רפו), וראה פירוש רש"י לפסוק הזה, וגמרא כתובות לג. ורש"י שם. (9) על "ארבעים יכנו". (10) שהרי התורה מדברת על רשע, ומצוה להכותו. (11) שמכהו באיסור, שבוודאי עובר על לא-תעשה. "ומה במקום מצוה, שמצוה להכותו, מצווה שלא להכותו (יותר מארבעים); שלא במקום מצוה, שאינו מצווה להכותו, אינו דין (קל-וחומר) שמצווה שלא להכותו" (סנהדרין פה).

- ב. אִפְּלוּ לְהַגְבִּיהַ יְדוֹ עַל חֲבֵרוֹ - אִסוּר. וְכָל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ז' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ו, וראה מכות ח: וביאור הגר"א חושן-משפט סימן תכ. (17) כל מצוה שאשה חייבת בה, עבד חייב בה. ומשום כך נקרא "אח"ך היינו אח"ך במצוות, ואף הוא כלול בכתוב (דברים כה, ג) "לא יוסיף . . . להכותו . . . ונקלה אח"ך". [נאמנם רבי יהודה שם מביא את הכתוב: "כי ינצו אנשים" וגו', אבל כאן המדובר בפסוק "לא יוסיף" רצוי להביא פסוק זה]. (18) משום שהכה איש עברי (סנהדרין נח:).

ד. קָנַס קָנְסוּ חֲכָמִים¹⁹ לְאֱלוֹ הַשּׁוֹטִים בְּעַלֵּי זִרְעוֹ, שִׁיְהָא הִנְחַבְל גָּאֻמָּן; וְנִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפִץ²⁰ שְׁזָה חָבֵל בּוֹ חָבֵל זֶה, וְנוֹטֵל²¹ מֶה שְׂרָאוֹי לֹא²². וְהוּא²³, שִׁיְהִי שָׁם עֲדִים²⁴. פִּיצַד²⁵ הָיוּ שְׁנֵי עֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ²⁶ שֶׁלֹּם וְיֵצֵא חָבֹל, וְלֹא רָאוּהוּ בַּעַת שֶׁחָבֵל בּוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא חָבַלְתִּי, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵתָהּ חָבַלְתָּ בִּי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל.

(19) ותיקנו שהנחבל נשבע ונוטל, אף-על-פי שמן התורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון מורה במקצת במטלטלין, שבועת השומרים ונתבע שעד אחד מכחישו (ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב). (20) קדוש, כגון ספר תורה (ראה שבועות לח:). אף ששבועה זו מדרבנן היא, תקנוה כעין שבועה מן התורה בנקיטת חפץ (רבינו שם). (21) שבועות מד: (22) המגיע לו. (23) בתנאי. (24) ואם אין עדים, מפורש להלן בהלכה ו. (25) משנה, שם. (26) רשותו, ונקט לשון המשנה. ונקטה המשנה בלשון "ידו", אולי כדי לציין שבעל הבית היה שם כשנכנס הנחבל.

ז. וְלָמָּה מִשְׁלָם אָדָם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֱלוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ? שֶׁהַשְּׁבֹתָ וְהַרְפוּי מִמּוֹן הוּא וְלֹא קָנַס; שְׁאֵם לֹא יִתֵּן לוֹ, הָרִי חִסְרוֹ מִמּוֹן⁴² שֶׁהוּא מִתְרַפֵּא בּוֹ וּבָטֵל מִמְּלֶאכְתּוֹ⁴³. וְהַבְּשֹׁתָ⁴⁴ לֹא הִגִּיעָה לוֹ⁴⁵ אֶלָּא בְּשַׁעֲהָ שֶׁהוֹדָה בְּפָגְנוֹ שֶׁהוּא חָבֵל בּוֹ; שֶׁהִנְחַבֵּל שְׁלֹא חָבֵל בּוֹ [בְּפָגְנִין אָדָם - אֵין לוֹ בִּשְׁתָּה⁴⁶, וְהוֹדָאתוֹ בְּבֵית דִּין הִיא שְׁבִישָׁה אוֹתוֹ⁴⁷].

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁיתָהּ הַמֶּכָּה בְּמָקוֹם שְׁאֵפְשֹׁר לוֹ לְהַפּוֹת בְּעֲצָמוֹ²⁸, אוֹ שֶׁהִיא עֲמָהּ שְׁלִישִׁי, שְׁאֵפְשֹׁר שְׁזָה הִנְחַבֵּל אָמַר לוֹ לְחַבֵּל בּוֹ²⁹ וְלִהְתַּרְעֵם עַל אַחֵר; אֲבָל אִם אֵין עֲמָהּ אַחֵר, וְהִיתָה הַמֶּכָּה בְּמָקוֹם שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּעֲצָמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִיתָה נְשִׁיכָה³⁰ בֵּין כֶּתְפָיו וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - הָרִי זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבֻעָה³¹.

(27) שהנחבל צריך להשבע, שבועות מו: (28) וחוששים שמא חבל בעצמו, ומשום כך הוא צריך להשבע. (29) בגמרא שלנו הגירסא: "ודילמא אחר עבד ליה" (שמא אחר עשה לו, כלומר חבל בו), אבל גירסת רבינו כגירסת הרי"ף "דילמא לאחר אמר". [גירסת הרי"ף נראית יותר, שהנחבל אמר לשלישי שיחבול בו, כדי שיוכל להתרעם על האחר, כי אילו חבל בו בלי שאמר לו, בוודאי היה תובע אותו לדין]. (30) בשיניים. (31) כי הנשיכה בין כתפיו, כשאין עמהם אחר, היא הוכחה שחבירו חבל בו.

ו. הוֹדָה הַחוֹבֵל שֶׁהוּא חָבֵל - מִשְׁלָם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים; שֶׁהָרִי הָעֲדִים הָיוּ שָׁם³² שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁלֹּם בְּשַׁעֲתָ הַמְרִיכָה וְיֵצֵא חָבֹל. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים קָלָל³³, הוּא אוֹמֵר: חָבַלְתָּ בִּי, וְהוֹדָה מְעַצְמוֹ³⁴ - פְּטוֹר מִן הַנִּזְק³⁵ וּמִן הַצַּעֲר³⁶, וְחָיִב בְּשִׁבְתָּה³⁷ וּבְבִשְׁתָּה וּבְרַפּוּי עַל פִּי עֲצָמוֹ³⁸. לְפִיכָף³⁹, אִם כָּפַר וְאָמַר: לֹא חָבַלְתִּי - נִשְׁבַּע⁴⁰ שְׁבֻעַת הַסֵּת⁴¹.

ו. הוֹדָה הַחוֹבֵל שֶׁהוּא חָבֵל - מִשְׁלָם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים; שֶׁהָרִי הָעֲדִים הָיוּ שָׁם³² שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁלֹּם בְּשַׁעֲתָ הַמְרִיכָה וְיֵצֵא חָבֹל. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים קָלָל³³, הוּא אוֹמֵר: חָבַלְתָּ בִּי, וְהוֹדָה מְעַצְמוֹ³⁴ - פְּטוֹר מִן הַנִּזְק³⁵ וּמִן הַצַּעֲר³⁶, וְחָיִב בְּשִׁבְתָּה³⁷ וּבְבִשְׁתָּה וּבְרַפּוּי עַל פִּי עֲצָמוֹ³⁸. לְפִיכָף³⁹, אִם כָּפַר וְאָמַר: לֹא חָבַלְתִּי - נִשְׁבַּע⁴⁰ שְׁבֻעַת הַסֵּת⁴¹.

(42) והוא משלם לו בדיוק מה שהחסירו. (43) ראה הערה לו. (44) אף שאינה ממון, שהרי לא החסירו ממון, בכל זאת משלם על-פי עצמו. (45) לנחבל, כלומר ביישה אותו. (46) ראה למעלה פרק ב הלכה ב. [מדבריו שם משמע, שאם החבלה במקום גלוי, יש בושת אפילו כשאינו ראה את מעשה החבלה, וצריך עיון]. (47) אין מחייבים אותו על הבושת בשעת החבלה, כי אז בכלל לא היתה בושת, שהרי לא חבל בו בפני אדם, אלא מחייבים אותו על שהוא מבייש אותו עתה בהודאתו בפני בית-דין שחבל בו.

ח. נִמְצְאָתָ לָמַד, שְׁאֵין הַפֶּרֶשׁ בְּבִשְׁתָּה בֵּין בִּשְׁתָּה הַמִּגִּיעַ לֹא⁴⁸ אִם חָבֵל בּוֹ בְּפָגְנִי אַחֲרִים וּבֵין בִּשְׁתָּה הַמִּגִּיעַ לוֹ בַּעַת שֶׁהוֹדָה⁴⁹ בְּפָגְנִי אַחֲרִים שֶׁחָבֵל בּוֹ. לְפִיכָף⁵⁰ מִשְׁלָם אָדָם בִּשְׁתָּה עַל פִּי עֲצָמוֹ⁵¹.

(48) שמבייש אותו. (49) ואף-על-פי שהבושת באה עתה בדבורו על-ידי ההודאה, אין דינו כמבייש את חבירו בדברים שהוא פטור מן התשלומין (ראה למעלה פרק ג הלכה ה), אלא דינו כמבייש אותו עתה בחבלה ממש. (50) מכיון שדין אחד למבייש על-ידי חבלה בפני אחרים, ולמבייש על-ידי הודאה בפני אחרים שחבל בו. (51) אף-על-פי שעצם התשלום אינו ממון, שהרי ביישו עתה בפני עדים.

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ז' מרחשון – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לחברו כדי שלא יענש בגללו. בהלכות תשובה מדובר גם על הסרת כל טינה מלבו, כי עניין זה נדרש לשלמות תשובתו של המבקש. ואילו בהלכות דעות מדבר על הדרישה לשלימות מידותיו האישיות של המוחל שימחול ויתפייס עם הפוגע כאילו לא חטא כלפיו מעולם, ומכאן נובעים ארבעת השינויים דלהלן:

א. כאן הוסיף תנאי "שביקש ממנו החובל ונתחנן לו כו" וידע שהוא שב מחטאו ונחם על רעתו" כי תנאי זה מוכרח לשם כפרת החטא, משא"כ בהלכות תשובה והלכות דעות לא הובא תנאי זה.

ב. כאן מכנה את המוחל בשם "נחבל" כי הוא זה שבמחילתו תבוא כפרה על פעולת החבלה, אבל בהלכות תשובה נקרא "אדם" על שם שמסייע לחברו לחזור בתשובה, ובהלכות דעות נקרא "מוחל" כי שם מדבר הרמב"ם במידותיו האישיות והנעלות.

ג. כאן ובהלכות תשובה כתב "אסור ... להיות אכזרי" אבל בהלכות דעות כתב רק "ולא יהיה המוחל אכזרי" כי שם מדובר על המידות הנדרשות מהאדם כשלעצמו ולא מצד מחילתו לזולת.

ד. כאן נאמר "אסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחול" כי מדובר במחילה על החטא מהסוג הפשוט, אבל בהלכות תשובה "אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס" כי שם מדבר על הסרת כל טינה מלבו.

(על פי לקו"ש חכ"ח ע' 144)

58) זאת לומדים מאברהם שנתפייס מאבימלך והתפלל בעדו, בבא-קמא צב. 59) שאינו חושש לעונש שיבוא על חברו, אף-על-פי שהתחנן בפניו לבקש מחילה ממנו, שם. 60) "שלושה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט.). 61) תחנן הוא יותר מבקשה. 62) לאחר שלא נענה בפעם הראשונה. 63) הנחבל השתכנע. 64) לא ישוב לעשות כזאת. 65) התחרט בלבו. 66) "כל המעביר על מדותיו (שאינו מדקדק למדוד מדה למצעים אותו - רש"י), מעבירים לו על כל פשעיו" (ראש השנה יז.).

13. יא. וְעוֹד יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין נִזְקֵי גּוֹפוֹ לְנִזְקֵי מָמוֹנוֹ. 14. שְׁהָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: סֵמָא אֶת עֵינָי, קָטַע אֶת יָדִי, עַל מְנַת שְׁאַתָּה פְּטוֹר - הֲרִי זֶה חֵיב פְּחֻמְשָׁה דְּכָרִים, 15. שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שְׁאִין אָדָם רוֹצֶה בְּכָף⁶⁸; אֲבָל הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: קָרַע אֶת פְּסוּתִי, שִׁבַּר אֶת בְּדִי, עַל מְנַת שְׁאַתָּה פְּטוֹר - הֲרִי זֶה פְּטוֹר⁶⁹. וְאִם לֹא אָמַר לוֹ 'עַל מְנַת שְׁאַתָּה פְּטוֹר' - הֲרִי זֶה חֵיב לְשֵׁלֶם, אָף עַל פִּי⁷⁰ 20. שֶׁהִרְשָׁהוּ לְהַשְׁחִית.

67) בבא-קמא צב. 68) בחסרון ראשי איברים כאלו, ובצחוק אמר לו כך. אבל אם אמר לו הכני ופצעני, ולא לחסרו ראשי איברים – פטור, אם אמר על-מנת שתהיה פטור (מגיד-משנה). 69) ואין אומרים שדרך צחוק אמר

1. ט. אִינוּ דוֹמָה מִזִּיק חֵבְרוֹ בְּגוֹפוֹ לְמִזִּיק מָמוֹנוֹ. 2. שֶׁהַמִּזִּיק מָמוֹן חֵבְרוֹ - בֵּין שֵׁשֶׁלֶם מָה שֶׁהוּא חֵיב לְשֵׁלֶם נִתְכַּפֵּר לוֹ⁵²; אֲבָל חֵבֵל פְּחֻמְשָׁה, אָף עַל פִּי 3. שְׁנָתָן לוֹ חֻמְשָׁה דְּכָרִים - אִין מִתְכַּפֵּר לוֹ⁵³. וְאִפְלוּ 4. הַקָּרִיב⁵⁴ כָּל אִילֵי נְבִיאוֹת⁵⁵ - אִינוּ מִתְכַּפֵּר לוֹ⁵⁶ וְלֹא 5. נִמְחַל עֲוֹנוֹ, עַד שִׁיבִקֵּשׁ מִן הַנִּחָבֵל וְיִמְחַל לוֹ⁵⁷. 6

~ נקודות משיחות קודש ~

"נתכפר לו"

"המזיק ממון חברו, כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו" אבל בגוזל ממון חברו אין מספיק ששייב הגזילה ו"אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצהו אף-על-פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו" (הלכות תשובה פ"ב ה"ט). כי בגזילה פסק הרמב"ם ש"כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר ... כו' את נפש בעליו יקח", ולשיטתו גזילת ממון אדם בחוזקה ובעל-כורחו, אינה רק פעולה נגד ממונו של אדם אלא אף נגד האדם עצמו, והפקעת בעלות חברו על ממונו דומה ל"נוטל נפשו ממנו" ולכן בגזילה אין מספיק להשיב את הממון אלא חייב לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו, מה-שאי-כן המזיק שפעל רק נגד ממונו של אדם "כיון ששילם מה שחייב לשלם נתכפר לו".

(על פי לקו"ש חכ"ב ע' 116 הע' 39)

52) בידי שמים. 53) כי אין הכסף פיצוי אמיתי לסבל האיש. 54) נוסף על חמשה דברים. 55) לשון הגמרא שם. והאילים שבנביות הם המובחרים, העולים לרצון על מזבח ה' (ישעיה ס, ז). 56) כי זהו חטא בין אדם לחבירו, ואין הקרבן מכפר עליו. 57) כמו שאמר ה' לאבימלך: "השב אשת האיש ... ויתפלל בעדך" (בראשית כ, ז) ולא יתכן שיתפלל אלא-אם-כן מחל לו, גמרא שם.

7. י. וְאִסוּר⁵⁸ לְנִחָבֵל לְהִיּוֹת אֲכֹזְרִי⁵⁹ וְלֹא יִמְחַל. אִין זֶה 8. דְּרַף זָרַע יִשְׂרָאֵל⁶⁰. אֲלֹא בֵּין שִׁבְקֵשׁ מָמוֹנוֹ הַחֹבֵל 9. וְנִתְחַנֵּן לוֹ⁶¹ פְּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה⁶², וַיִּדַּע⁶³ שֶׁהוּא 10. שֵׁב מִחֻטְאוֹ⁶⁴ וְנִחַם⁶⁵ עַל רָעָתוֹ - יִמְחַל לוֹ. וְכָל 11. הַמְמַהֵר לְמַחֵל - הֲרִי הוּא מְשַׁבֵּחַ⁶⁶, וְרוּחַ חֲכָמִים 12. נוֹחָה הֵימָנוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחול"

עניין זה הובא בעוד שני מקומות - בהלכות תשובה (פ"ב ה"י) ובהלכות דעות (פ"ו ה"י) אלא שבכל אחד מהמקומות כתב זאת הרמב"ם בלשון אחרת, ורמז בלשונו על שלושה סוגי מחילה הנדרשים מהאדם בכל אחד משלושת המצבים.

כאן מדבר הרמב"ם על הדרגה הראשונה ובה מוחל האדם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו, שעשוי אדם למחול על ממונו. (70) שיכול לומר לו: הרשיתי לך לקרוע את כסותי על-מנת שתשלם.

שְׁלֵם. שְׁנֵאמַר: וּמִכָּה בְּהִמָּה יִשְׁלַמְנָהּ. לֹא חֵלֶק
הַכֶּתוּב⁹ בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה יא. (3) משנה בבא-קמא כו. (4) שהזיק בלי כוונה. (5) כגון הדוגמאות שלמטה, שאינן אונס גמור, כי אפשר לשים לב ולהשמר מזה, אבל באונס גמור פטור. ראה לקמן הלכה ד, ולמעלה פרק א הלכה יב. (6) משנה, שם. (7) אפילו ברוח שאינה מצויה, והרי זה אנוס. כאן לא חילק רבינו בין רוח מצויה לבין רוח שאינה מצויה, כמו למעלה בפרק א הלכה יב, כי ההבדל ביניהם אינו קיים אלא לענין שלושה דברים (צער, ריפוי ושבח), אבל בנזק - אין הבדל, ובמזיק ממון אין אלא נזק בלבד. בבא-קמא כז. (וראה חושן-משפט סימן שעח סעיף ב, וביאור הגר"א סעיף-קטן ז). (8) והריהו שוגג, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרך כשהם מהלכים, ראה בבא-קמא כז: והלכות נזקי ממון פרק יג, הלכה ה. (9) בבא-קמא לה.

ב. וְאֶחָד הַהוֹרֵג בְּהִמָּתּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ אוֹ הַשּׁוֹכֵר פְּלִיטוֹ¹⁰
אוֹ הַקּוֹרֵעַ בְּגָדָיו¹¹ אוֹ קוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו - הַכֹּל דִּין
אֶחָד הוּא¹².

(10) משנה, שם כו. (11) דוגמה זו, וכן זו של ההורג בהמתו של חבירו או קוצץ נטיעותיו - מובאות בתוספתא בבא-קמא פרק ג. (12) חייב נזק שלם כמזיד, בין שהיה שוגג ובין שהיה אנוס.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?¹³ בְּרִשּׁוֹת הַנִּזְק¹⁴; אֲכָל
בְּרִשּׁוֹת הַמִּזְיק - אֵינוֹ חֵיב לְשֵׁלֵם אֲלָא אִם הָיִזָּק
בְּזִדּוֹן¹⁵, אֲכָל בְּשִׁגְגָה אוֹ בְּאִנּוּס - פְּטוֹר¹⁶. וְכֵן אִם
הָיָה שְׁנִייתָן בְּרִשּׁוֹת¹⁷ אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁלָא בְּרִשּׁוֹת, וְהָיִזָּק
אֶחָד מֵהֶן¹⁸ מִמּוֹן חֲבֵירוֹ שְׁלָא בְּכּוֹנָה - פְּטוֹר¹⁹.

(13) שהמזיק חייב לשלם, בין מגיד בין שוגג ובין אנוס. (14) מכיון שהמזיק צריך היה להזהר, בבא-קמא מח. (15) חייב המזיק, אף-על-פי שנכנס הנזק לרשותו, מפני שיש לו רשות להוציא אלא לא להזיקו (נזקי ממון פרק ז הלכה ז). (16) שיכול לטעון: לא ידעתי שנכנסת, ועל כן לא נזהרתי (שם). ועוד טענה: אתה היית צריך להזהר שלא להניח כל כך במקום שאפשר שיוזקו שלא בכוונה. (17) כגון ברשות הרבים או חצר השותפין או אפילו ברשות בעל הבית, אלא שנתן לו בעל הבית רשות להכנס, בבא-קמא מח: (18) מה-שאינן כן בדוגמא הקודמת, שם רק בעל הבית שהזיק פטור שלא בכוונה. אבל אם הנכנס הזיק את בעל הבית, הוא חייב אפילו שלא בכוונה, מכיון שנכנס שלא ברשות. (19) ובלשון הגמרא (שם) "הוזק זה בזה, פטור". רבינו מפרש "דלא הוה ידע ביה" שאמרו בגמרא, היינו שלא בכוונה. והטעם שהוא פטור, שאין הנזק יכול לבוא בטענה למזיק שהיה עליו להזהר, מכיון ששניהם במצב אחד, ואין הוא חייב להזהר יותר מחבירו.

ד. הִיָּה עוֹלָה בְּסֵלָם²⁰, וְנִשְׁמָטָה שְׁלִיכָה²¹ מִתַּחְתּוֹ
וְנִפְלָה וְהִזְיקָה: אִם לֹא הָיְתָה מִהֲדַקְתָּ²² וְחִזְקָה -
חֵיב²³; הָיְתָה חִזְקָה וּמִהֲדַקְתָּ, וְנִשְׁמָטָה אוֹ

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?⁷¹ בְּשִׁבְאוֹ הַפְּלִים לִידּוֹ
תַּחֲלָה בְּתוֹרַת שְׁמִירָה⁷², בְּגוֹן שְׁהָיוּ שְׁאוּלִין אוֹ
מִפְקָדִין אֲצִלּוֹ, וְאָמַר לוֹ: שְׁבֵר וְקָרַע, וְעָשָׂה בֶן -
חֵיב לְשֵׁלֵם⁷³, עַד שִׁיאֲמַר לוֹ: עַל מְנַת שְׁאֵתָה פְּטוֹר;
אֲכָל אִם אָמַר לוֹ: קַח פְּלִי זֶה וְשִׁבְרוּ⁷⁴, בְּגֵד זֶה
וְקָרַעוּ, וְעָשָׂה בֶן - הָרִי זֶה פְּטוֹר⁷⁵.

(71) שחייב לשלם אם לא אמר לו בפירוש על-מנת שאתה פטור (שם צג). (72) ככתוב "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" (שמות כב, ו), שהתורה מחייבת אותו בפשיעה. (73) מכיון שנעשה שומר על הכלי, אינו פטור עד שיאמר לו במפורש על-מנת לפטור. אבל אם אמר לו קרע, כוונתו קרע אם אתה רוצה, ובלבד שתשלם לי. (74) ולקח אותו לשם שבירה ולא לשם שמירה. (75) כי אחריות שמירה לא קיבל על עצמו, ועל עצם מעשה השבירה אין לחייבו, שהרי נעשה ברשות הבעלים. גמרא שם.

יג. הָאֹמֵר⁷⁶ לְחֲבֵירוֹ: שְׁבֵר פְּלִי שֶׁל פְּלוֹנִי עַל מְנַת
שְׁאֵתָה פְּטוֹר⁷⁷, וְעָשָׂה - הָרִי זֶה חֵיב⁷⁸ לְשֵׁלֵם. וְכֵאלּוֹ
אָמַר לוֹ: סִמָּא עֵינֵינוּ⁷⁹ שֶׁל פְּלוֹנִי עַל מְנַת שְׁאֵתָה
פְּטוֹר. וְאִם עַל פִּי שְׁהָעוֹשָׂה הוּא חֵיב לְשֵׁלֵם, הָרִי
זֶה הָאֹמֵר לוֹ שְׁתַּפּוּ בְּעִיּוֹן⁸⁰ וְרָשַׁע הוּא; שְׁהָרִי
הַקָּשִׁיל עֲנִיר⁸¹, וְחִזְקָה⁸² יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה.

(76) משנה בבא-קמא צב. כלומר, אני אשלם במקומך. (77) העושה, אף-על-פי שאמרו לו במפורש על-מנת שאתה פטור. (79) שהעושה חייב. שאין שליח לדבר עבירה, כלומר בעבירה אין אומרים שלוחו של אדם כמותו ויתחייב השולח, אלא אומרים אחריות מעשה העבירה היא על עושהו, שלא היה צריך לשמוע בקול השולח, אלא בקול התורה, קידושין מב: (80) קידושין מג. (81) והוא רשע שעבר על לאו "ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד). ואף-על-פי שהמזיק ידע שהכלי של חבירו הוא, בכל זאת הוא בבחינת עוור, שאילו לא הבטיחו שיהיה פטור, לא היה שובר, ראה עבודה זרה ו. (82) המריץ אותו וזירזו לעשות את העבירה, גמרא שם.

יום רביעי ח' מרחשון ה'תש"פ

פרק נש"י

(1) נתבאר בו דיני המזיק ממון חבירו היזק גמור וניכר, וכן נתבאר בו כשיש שיתוף לבהמה או לדבר אחר עם האדם המזיק בפועל הנזק.

א. הַמִּזְיק² מִמּוֹן חֲבֵירוֹ - חֵיב לְשֵׁלֵם נִזֵּק שְׁלֵם³. בֵּין
שְׁהָיָה שׁוֹגֵג⁴ בֵּין שְׁהָיָה אֲנוּס⁵ - הָרִי הוּא כְּמִזִּיד⁶.
כִּי צִיד? נִפְל מִן הַגָּז⁷ וְשִׁבְרָתָהּ הַפְּלִים, אוֹ שְׁנִחְקֵל⁸
כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּךְ וְנִפְל עַל הַפְּלִי וְשִׁבְרוֹ - חֵיב נִזֵּק

בְּקוֹרְתוֹ שֶׁל זֶה - פְּטוּר; שְׁלֹזָה רְשׁוּת לְהִלָּךְ⁴⁴ וְלִזְהַר²¹
רְשׁוּת לְהִלָּךְ. הִיָּה בַעַל הַקּוֹרָה רֹאשׁוֹן וּבַעַל הַחֲבִית²²
אַחֲרָיו, וְנִשְׁפָּרָה חֲבִית בְּקוֹרָה - פְּטוּר⁴⁵. וְאִם עָמַד²³
בַּעַל הַקּוֹרָה לְנוֹחַ מִכְבֵּד מִשְׁאֹא⁴⁶ - חַיִּב⁴⁷. וְאִם²⁴
הִזְהִיר לְבַעַל הַחֲבִית וְאָמַר לוֹ: עָמַד - פְּטוּר⁴⁸. עָמַד²⁵
לְתֵקֵן מִשְׁאֹא - הִרִי הוּא בְּמַהֲלָךְ⁴⁹ וּפְטוּר. וְאִף עַל²⁶
פִּי שְׁלֹא הִזְהִיר לְבַעַל הַחֲבִית; שֶׁהוּא טְרוּד בְּדִרְכּוֹ⁵⁰.²⁷
הִיָּה בַעַל חֲבִית רֹאשׁוֹן⁵¹ וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרָיו, וְנִשְׁפָּרָה²⁸
חֲבִית בְּקוֹרָה - חַיִּב; שְׁזֶה פָּמֹ שֶׁשִּׁפְּרוּ בִּידֵי²⁹
בְּכוֹנָה⁵². וְאִם עָמַד בַּעַל חֲבִית לְנוֹחַ - פְּטוּר⁵³. וְאִם³⁰
הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוֹרָה וְאָמַר לוֹ: עָמַד - הִרִי זֶה חַיִּב³¹.
וְאִם עָמַד לְתֵקֵן מִשְׁאֹא, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִזְהִיר לְבַעַל³²
הַקּוֹרָה - הִרִי הוּא חַיִּב. וְכֵן זֶה בֹּא בְּנִירוֹ וְזֶה בֹּא³³
בְּשִׁפְתָּנוֹ⁵⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(42) זה מול זה או זה בצד זה, משנה בבא-קמא לא:
(43) על-ידי שפגעו זה בזה דרך הליכתם. (44) ומכיון
ששניהם ברשות, המזיק שלא בכוונה פטור (למעלה הלכה
ג), ובעל החבית חייב להזהר שלא יפגע בקורה. (45) בעל
הקורה, כי בעל החבית ראה את בעל הקורה הולך כדרכו,
ואף הוא צריך היה ללכת במתינות ולא למהר יותר מדי,
ועל כן הוא עצמו אשם בנזקו. (46) ובעל החבית הלך
כדרכו, ולא הרגיש בעמידתו של בעל הקורה ופגע בו בדרך
הילוכו ונשברה החבית (שם לא). (47) בעל הקורה, שלא
היה לו לנוח בדרך ומשאו על גבו, ובעל החבית לא היה
צריך להעלות על דעתו, שבעל הקורה יעמוד בדרך, כי אין
דרך בני אדם לנוח ומשאם על גבם. (48) אף-על-פי שלא
צריך היה לעמוד, בכל זאת מועילה האזהרה לפטור אותו.
(49) שדרך נושאי משאות לעשות כן. (50) ואין להאשימו,
ובעל החבית צריך היה להרגיש בזה. (51) שם לב.
(52) כי בעל החבית הלך כדרכו, והחבית נשברה מפני שבעל
קורה מיהר יותר מדי ופגע בחבית, ומשום כך הוא חייב.
(53) בעל הקורה, כי בעל החבית לא היה צריך לעמוד לנוח,
שהרי הוא יודע שאנשים באים אחריו. (54) ונשרף הפשתן
בגרו של חבירו.

ט. שְׁנַיִם⁵⁵ שֶׁהָיוּ מְהֻלְכִין⁵⁶ בְּרִשׁוֹת הָרָפִים, אֶחָד רָץ³⁵
וְאֶחָד מְהֻלָּךְ, וְהִזִּיק⁵⁷ אֶחָד מֵהֶן בְּחִבְרוֹ שְׁלֹא בְּכוֹנָה⁵⁸
- זֶה הָרֵץ חַיִּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשֻׁנָּה⁵⁹. וְאִם הָיָה עֹרֵב³⁷
שֶׁבֶת⁶⁰ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁבְּרִשׁוֹת הוּא³⁸
רָץ⁶¹, כִּדִּי שְׁלֹא תִפְגַּס הַשֶּׁבֶת וְהוּא אֵינוֹ פְּנוּי⁶². הָיוּ³⁹
שְׁנֵיהֶם רָצִים וְהִזְקוּ זֶה בְּזֶה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין, וְאֶפְּלוֹ⁴⁰
בְּשִׁפְּאָר הַיָּמִים⁶³.

(55) בבא-קמא לב: (56) זה כנגד זה. (57) על-ידי שפגעו
זה בזה. (58) כי בכוונה, אף המהלך שהזיק את הרץ חייב,
כשם שהמזיק בכוונה חייב אפילו כשהניזק נכנס לרשותו
בלי רשות (למעלה הלכה ג). (59) מדרך בני אדם, ואין לו
רשות לרוץ ברשות הרבים. (60) גמרא שם. (61) ודינו
כמהלך. (62) לקבל את השבת. (63) כדין שניהם שלא
ברשות (למעלה הלכה ג).

1 שֶׁהִתְלִיעָה²⁴ - הִרִי זֶה פְּטוּר, שֶׁזֶה מִכָּה בִּידֵי שְׂמִים
2 הִיא²⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. כָּל אֵלֹו הַדְּבָרִים²⁶ -
3 בְּרִשׁוֹת הַנִּזְק; אֲבָל בְּרִשׁוֹת הַמִּזִּיק - פְּטוּר²⁷, עַד
4 שִׁיתְּפוֹן לְהִזִּיק, כָּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוֹ²⁸.

(20) מכות ז: (21) מדריגה. (22) ממלאת את כל הנקב
שהיא תחובה בו. (23) או אפילו היתה מהודקת, אבל לא
היתה חזקה לשאת כובד האיש העולה בה - חייב, מפני
שבנזקין חייב אדם אפילו הזיק שלא בכוונה.
(24) והתולעים כרסמו והחלישו אותה, וכשעלה על הסולם
נשמטה, גמרא שם. (25) ואונס גמור הוא ופטור (ראה
להלן הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ו ה"ב, ועיין מגיד-
משנה כאן, שהיתה לרבינו גירסא אחרת בגמרא שלפנינו).
(26) שאין המזיק פטור אלא-אם-כן היתה מכה בידו שמים.
(27) בין שוגג ובין אונס רגיל, כעין אלו שמנה רבינו בהלכה
א. (28) בהלכה הקודמת.

5 ה. הִרִי שְׂמֵלָא²⁹ חָצַר חֲבֵרוֹ בִּידֵי יָיִן וְשִׁמְזָן, אֶפְּלוֹ
6 הַכְּנִיסָם בְּרִשׁוֹת - הוֹאִיל וְלֹא קָבַל עָלָיו בַּעַל הַחָצֵר
7 לְשִׁמְזָן, הִרִי זֶה נִכְנָס וְיֻצָא בְּדִרְכּוֹ³⁰; וְכָל שִׁיתְּפוֹן
8 מִן הַפְּדִים בְּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ - הִרִי הוּא פְּטוּר
9 עָלֵיהֶן³¹. וְאִם שִׁבְרָן בְּכוֹנָה³², אֶפְּלוֹ הַכְּנִיסָם בַּעַל
10 הַפְּדִים שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת - הִרִי זֶה חַיִּב לְשִׁלָּם³³. [וְכֵן
11 כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה].

(29) והנכנס והיוצא דורך על הכדים (בבא-קמא כח).
(30) ואין הוא חייב לנהוג בזהירות יתירה וללכת סחור סחור,
וכמו כן אין הוא חייב לטרוח לסדר את הכדים זה על גבי
זה, כדי לפנות לו מעבר. (31) כי ברשות המזיק אינו חייב
עד שיתכוון להזיק (למעלה הלכה ג). ולשון הברייתא
(שם): "משבר ויוצא, משבר ונכנס". (32) להזיק. (33) יש
לו רשות לפנותם מחצרו, אבל לא לשברם.

12 ו. שוֹר שֶׁעָלָה³⁴ עַל גְּבִי שׁוֹר לְהַרְגוֹ בְּרִשׁוֹת
13 הַמִּזִּיק³⁵, שֶׁהוּא בַעַל הַתַּחְתּוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה תָם³⁶ בֵּין
14 שֶׁהָיָה מוֹעֵד³⁷, וְכֹא בַעַל הַתַּחְתּוֹן וְשִׁמְטָא אֶת שׁוֹרוֹ
15 לְהַצִּילוֹ, וְנִפְּלָ עָלָיוֹן וָמָת - הִרִי זֶה פְּטוּר³⁸.

(34) בבא-קמא כ. (35) משום שאינו מתכוון פטור לדעת
רבינו רק ברשות המזיק, ראה למעלה הלכות ג-ד.
(36) שהעליון היה תם, ואם יהרוג את התחתון אינו משלם
אלא חצי נזק, ובעל התחתון יפסיד. (37) אפילו היה מועד,
שמשלם נזק שלם, ובעל התחתון לא יפסיד, אם לא יעשה
דין לעצמו ויפנה לבית-הדין. (38) שלא נתכוון להזיק.

16 ז. דִּחְפוֹ לְעָלָיוֹן³⁹ וָמָת: אִם הָיָה יָכוֹל לְשִׁמְטוֹ⁴⁰ וְלֹא
17 שְׂמִטוֹ - הִרִי זֶה חַיִּב; וְאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשִׁמְטוֹ -
18 הִרִי זֶה פְּטוּר⁴¹.

(39) בכוח, גמרא שם. (40) את התחתון (המאירי), ואז יתכן
ולא היה העליון מת. (41) גמרא שם.

19 ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהֻלְכִין⁴² בְּרִשׁוֹת הָרָפִים, זֶה בֹּא
20 בְּחִבְתּוֹ וְזֶה בֹּא בְּקוֹרְתוֹ, וְנִשְׁפָּרָה חֲבִיתוֹ⁴³ שֶׁל זֶה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ח' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 י. אחד המזיק בידו, או שזרק אבן⁶⁴ או ירה חץ⁶⁵
- 2 והזיק בו, או שפטר מים⁶⁶ על חברו או על הכלים
- 3 והזיק, או שרק⁶⁷ או נעס⁶⁸ והזיק בכיחו⁶⁹ וניעו⁷⁰ בעת
- 4 שהלכו מכוו - הרי זה כמזיק בידו⁷¹. והם תולדות
- 5 של אדם⁷². אבל אם נח הרק והפית על הארץ,
- 6 ואחר כך נתקל⁷³ בהן אדם - הרי זה חייב משום
- 7 בורו⁷⁴; שכל תקלה⁷⁵ תולדת בור היא⁷⁶, כמו
- 8 שבארנו⁷⁷.
- 9 יא. לוטש⁷⁸ שהיה מכה⁷⁹ בפטיש, ויצא גיץ⁸⁰ מתחת
- 10 הפטיש והזיק - הרי זה חייב, כמי שזרק אבן או
- 11 חץ⁸¹. וכן הבנאי⁸² שקבל עלייו⁸³ את הכתל לסתרו,
- 12 ושבר את האבנים או הזיק⁸⁴ - חייב⁸⁵. היה סותר
- 13 מצד זה ונפל מצד אחר⁸⁶ - פטור⁸⁷. ואם מחמת
- 14 המכה⁸⁸ - חייב; שהיה כוזק חץ והזיק בו הוא⁸⁹.
- 78 עובד במתכת. 79 על המתכת המלוכנת. 80 שביב
- לוהט, בבא-קמא סב: 81 שהרי הנץ מכוח מכתו יצא.
- 82 שם צח: 83 עבודה בקבלנות, וכל האחריות עליו.
- אבל אם היה שכיר יום, לא נסתלק בעל הבית משמירתו,
- והיא מוטלת על שניהם, ושניהם משלמים (בית הבחירה
- לבבא-קמא עמוד 281). 84 אחרים. 85 שאדם מועד
- לעולם, והיה צריך להזהר. 86 מחמת אונס, שהיה סבור
- שצד שני יוכל לעמוד בלא זה. 87 שאנוס הוא.
- 88 שהיה מכה בפטיש בכל כוחו, ונתנדנד הכותל מחמת
- המכה. 89 גופו, ומזיק גמור הוא (ולא כגורם בנזקין).
- 15 יב. הכובש⁹⁰ בהמת חברו במים, או שנופלה ומנעה
- 16 מלעלות⁹¹, עד שמתה במים; או שהניחה בהמה
- 17 וצמח עליה המקום כדי שלא תמצא על עד
- 18 שהרגתה החמה - חייב לשלם⁹². וכן כל פיוצא בזה.
- 90 השקיע בידיו ראש הבהמה במים ומתה (סנהדרין עו:).
- 91 אחזה בידיו, ולא נתן לה לעלות מן המים. 92 כדעת
- רבינא בבא-קמא שם, ואף-על-פי שהשמש הרגה אותה,
- והוא אינו אלא גורם לנזק, בכל זאת חייב. ראה להלן פרק
- ז הלכה יא.
- 19 יג. שנים שהמיתו את הבהמה באחת או שברו את
- 20 הכלי באחת - משלשין ביניהן⁹³.

93 מחלקים את תשלומי הנזק, וכל אחד משלם חצי, ואין אומרים שכל אחד ישלם הכל [כלומר שהניזק יגבה ממי שירצה], אפילו אם בכוחה של מכת כל אחד לשבור את הכלי (מאירת-עינים חושן-משפט סימן שפג, סעיף-קטן י'). ומקור דין זה בתוספתא בבא-קמא פרק ב: "חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים לשלם", כלומר, כל אחד משלם חלקו.

יד. חמשה שהניחו חמש חבילות על הבהמה ולא מתה, ובא זה האחרון והניח חבילתו⁹⁴ עליה ומתה: אם היתה מהלכת באותן החבילות, ומשהוסיף זה חבילתו עמדה ולא הלכה - האחרון חייב⁹⁵; ואם מתחלה לא היתה מהלכת - האחרון פטור⁹⁶; ואם אין ידוע⁹⁷ - כלן משלמין בשוה.

94 כך פירש רבינו את לשון הגמרא "מרבה בחבילה", בבא-קמא י. וראה שם רש"י, שפירש אחרת. 95 כי לולא הוא, לא היתה מתה. 96 כי גם בלעדו היתה מתה. גירסת רבינו בגמרא היתה: "היכי דמי, אי דבלאו איהו הוה אזלא (אם בלעדיו היתה הולכת) פשיטא (מובן מאליי שהוא חייב). אלא דבלאו איהו נמי לא אזלא (אלא שבלעדי הוא גם כן לא הלכה), מאי קא עביד (מה הוא עשה, וצריך להיות פטור)". וראה מגיד-משנה כאן. 97 כך משמע מלשון התוספתא שם, שכתוב סתם: חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים.

טו. וכן חמשה שישבו⁹⁸ על הכסא ולא נשבר, ובא אחרון וישב עליו ונשבר, אף על פי שהיה ראוי להשבר בהן קדם שישבו⁹⁹, הואיל וקרב את שבידתו¹⁰⁰ - האחרון חייב; שהרי אומרים לו: אלו לא נסמכת עלינו¹⁰¹, היינו עומדים קדם שישבר. ואם ישבו באחת¹⁰² ונשבר - כלן חייבין. וכן כל פיוצא בזה.

98 בבא-קמא י: 99 ויכול האחרון לטעון, לולא ישבתי גם כן היה הכסא נשבר, ולא עשיתי כלום. 100 לולא ישב היה נשבר כעבור שתי שעות, ולאחר שישב נשבר בשעה אחת, גמרא שם. 101 כך בדפוס רומי ר"מ. בדפוסים שלנו: "עלינו". והפירוש, אילו לא ישבת על הכסא, היינו עומדים לפני השעתיים ולא היה נשבר. ורש"י שם פירש אחרת. ועיין היטב חושן-משפט סימן שפא, מאירת-עינים סעיף-קטן ב וביאור הגר"א שם, שרבינו היתה גירסא אחרת בגמרא שלנו. 102 תוספתא שם.

טז. אדם ושור¹⁰³ שדחפו בהמה או אדם או כלים או בהמת פסולי המקדשין¹⁰⁴ לבור, והזק הנזקף בבור או מת או נשתברו הכלים: לענן נזקי אדם או הזק בהמה - שלשמן חייבין¹⁰⁵; האדם הדוחף ובעל השור ובעל הבור, ומשלשין ביניהן¹⁰⁶; לענן דמי ולדות וארבעה דברים - אדם חייב, ובעל השור ובעל הבור פטורין¹⁰⁷; לענן כפר¹⁰⁸ ושלשים של עבד¹⁰⁹ - בעל השור חייב, ואדם ובעל הבור

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתורה, הם נזק שניכר. (6) חכמים קנסו אותו. ראה הלכה ג. (7) נזק שלם.

1 פטורין¹¹⁰; לַעֲנִין פְּלִים וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - אָדָם
2 וּבַעַל הַשּׁוֹר חִיבִין¹¹¹, וּבַעַל הַבּוֹר פְּטוּר¹¹².

8 ב. בַּיֵּצֵד? הָרִי שְׁטָמָא⁸ אֶכְלִין טְהוּרִים⁹ שֶׁל חֲבֵרוֹ,
9 או שְׁדַמְעָא¹⁰ לוֹ פְּרוֹת, או עֲרַב לוֹ טַפְתָּ¹¹ יַיִן נָסֶךְ¹² בְּתוֹךְ
10 יַיִנו, שֶׁהָרִי אָסַר עָלָיו הַכֹּל¹³, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה¹⁴ -
11 שְׁמִין מֵה שֶׁהַפְּסִיד, וּמִשְׁלֵם נֹזֵק שְׁלֵם¹⁵ מִן הַיָּפֶה
12 שְׁבִנְכָסִי¹⁶, כְּדָרֵךְ כָּל הַמִּזְיקִין¹⁷.

(8) שנגע בהם כשהוא טמא, או הניח עליהם שרץ מת. משנה
שם נב: (9) כגון תרומה שמפסידה לגמרי, שדינה
בשריפה. ואף על פי שיכול ליהנות ממנה בשעת ביעורה,
הרי זה כהפסד מלא, כי הנאה זו אין ערכה רב. או חולין
שחבירו אוכל אותם בטהרה, ואף על פי שאין כאן הפסד
גמור, חייבוהו החכמים לשלם מה שהפחית מדמיהם, מפני
שאסור לגרום טומאה לחולין בארץ ישראל, שהפרושים
אוכלים שם חוליהם בטהרה, שם נג. (10) שערבב תרומה
בחולין של חבירו, ומפסידו, שצריך למכור פירותיו לכהן
בזול, שרק לכהנים מותרים באכילה, שם. (11) שיין נסך
אוסר תערובתו במשהו. (12) שנסכו לעבודה זרה.
(13) המדובר ביין נסך שאוסר אפילו בהנאה. (14) ולא
דווקא אלו שלושה הנזכרים במשנה, והיינו כרב ולא
כשמואל שאמר, שאין ללמוד מאלו על אחרים. [ואף על פי
שהלכה כשמואל בידי ממונות פסק כאן כרב מפני
שבגמרא שם שקלו וטרו לפי שיטת רב. ואפשר גם לומר
שלמסקנה של הסוגייה שם גם שמואל מודה שבעניינים
דומים ממש לומדים מאלה על אחרים, אלא ששלושה אלה
אינם דומים ולכן הוצרכו כולם], שם נג. (15) אף על פי
שמן התורה הוא פטור לגמרי. (16) מן הטובים
שבקרקעותיו, או מטלטלים ואף על פי שאינו אלא מדרבנן,
כי חכמים תיקנו כעין דאורייתא. (17) שכתוב בהם "מיטב
שדחו ומיטב כרמו ישלם", בבא קמא ה.

13 ג. וְדָבָר זֶה¹⁸ קֵנֶס הוּא¹⁹ שֶׁקִּנְסוּהוּ חֲכָמִים, כְּדִי שְׁלֹא
14 יִהְיֶה כָּל אֶחָד מִן הַמִּשְׁחִיתִים הוֹלֵךְ וּמִטָּמֵא
15 טְהוּרֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאוֹמֵר: פְּטוּר אָנִי²⁰. לְפִיכָךְ, אִם
16 מֵת זֶה שֶׁהָיָה הֵזֵק שְׁאִינוֹ נָכַר - אֵין גּוֹכִין הַנֹּזֵק
17 מִנְכָּסִי; שְׁלֹא קִנְסוּ חֲכָמִים אֶלָּא זֶה שֶׁעָבַר וְהָיָה,
18 אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ שְׁלֹא עָשָׂה כְּלוֹם - לֹא קִנְסוּהוּ. וְכֵן
19 הַמִּזְיק הֵזֵק שְׁאִינוֹ נָכַר בְּשִׁנְיָה אוּ פֶּאֶנֶס - פְּטוּר²¹;
20 שְׁלֹא קִנְסוּ אֶלָּא הַמִּתְפַּנֵּן²² לְהִזִּיק מְדַעְתּוֹ²³.

(18) שחייב על היזק שאינו ניכר. (19) ולא מצד הדין, כי
היזק שאינו ניכר אינו היזק (גיטין נג.). (20) נימוק זה
מובא בגמרא שם. (21) משנה גיטין נב: אבל במזיק היזק
שניכר חייב שוגג כמזיד. ראה למעלה שם. (22) ולא שגג.
(23) מרצונו ולא אנוס. הפטור בשוגג ובאנוס נובע מטעם
החייב האמור למעלה "כדי שלא יהיה ... הולך ומטמא ..."
שאינו אלא במתכוון.

21 ד. הַפְּהִיגִים שֶׁפָּגְלוּ²⁴ אֶת הַזֵּבֶחַ: בְּמִזִּיד - חִיבִין
22 לְשִׁלֵּם²⁵, בְּשׁוֹגָג²⁶ - פְּטוּרִין²⁷. וְכֵן הַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה

(103) בבא-קמא נג: (104) בהמת קדשים שנפל בה מום,
שפסולה לקרבן. (105) אף בנזקי האדם, ואף-על-פי
שלמדו אצל בור "כי יפול שמה שור", שור - ולא אדם
(למעלה הלכה י), זהו רק אם מת האדם, אבל אם הוזק
האדם - בעל הבור חייב. (106) אם השור מועד, משלם
כל אחד מהם שליש. ואם השור תם, משלם בעל השור חצי
חלקו בנזק, היינו שתות הנזק (חצי משליש), והיתר מתחלק
שוה בשוה בין האדם ובעל הבית. [כרבי נתן שם, מפני
שהמסקנא שם היא: "הא והא כרבי נתן" (שניהם סוברים
כרבי נתן)]. (107) כי תשלום דמי ולדות וארבעה דברים,
נאמר בתורה באדם בלבד (שמות כא, וראה למעלה פרק א,
הלכה א; פרק ד הלכה א). (108) אם דחפו אדם ושור
מועד את האדם לבור ומת, וצריך לשלם דמי הנהרג, ראה
הלכות נזקי ממון פרק י הלכה ב. (109) אם דחפו עבד
כנעני לבור ומת, ומגיע לבעלים כופר העבד לפי הסכום
הקצוב בתורה שלושים סלע כסף. ראה שם פרק יא הלכה
א. (110) האדם פטור, כי בעבירה שיש בה מיתת בית-דין
פטור האדם מן התשלומין, אפילו היה שוגג שאינו נהרג.
ראה למעלה פרק ד הלכה ה. (111) המדובר בפסולי
המוקדשים שנפדו, והם בכלל "שור רעהו" שהרי מותרים
באכילה. [אבל קדשי-קדשים בעלי מומים מועלים בהם
(פרק שני מהלכות מעילה הלכה טז), והמזיק דבר יש בו
מעילה פטור (פרק ח מנזקי ממון הלכה ה). ובדין שלפנינו
היו כולם פטורים. אמנם מסגנונו של רבינו שם משמע שגם
לפני שנפדו, בכלל "שור רעהו" הם, שהרי כתב "פסולי
המוקדשים עליהם דין נזקין, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם
חולין". משמע שעומדים לפדיון וטרם נפדו. רש"י בבא-
קמא י. אומר שרק אם נפדו הם נקראים "שור רעהו". וצריך
עיון גדול]. (112) בכלים פטור, כלמעלה הלכה י. ועל שור
פסולי המוקדשים אפילו נפדה והוא מותר באכילה (דברים
יב, טו) פטור, שנאמר (שמות כא, לד): "והמת יהיה לו",
וזה אין המת שלו, שהרי הוא טעון קבורה, שנאמר
"ואכלת" - ולא לכלבין. ראה בבא-קמא שם.

יום חמישי ט' מרחשון ה'תש"פ

פרק שביעי

(1) נתבארו בו דיני המזיק נזק שאינו ניכר, והגורם ההיזק,
ורדיני התביעה שיש בין הנזיק והמזיק.

3 א. הַמִּזְיק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ הֵזֵק שְׁאִינוֹ נָכַר² - הוֹאִיל וְלֹא
4 נִשְׁתַּנָּה הַדָּבָר³ וְלֹא נִפְסְדָה צוּרְתּוֹ, הָרִי זֶה פְּטוּר⁴ מִן
5 הַתְּשְׁלוּמִין דִּין תּוֹרָה⁵. אֲבָל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁶ אָמְרוּ:
6 הוֹאִיל וְהַפְּחִית דְּמִיָּהּ, הָרִי זֶה חֵיב, וּמִשְׁלֵם מֵה
7 שֶׁהַפְּחִית⁷ מְדַמְיָהּ.

(2) גיטין נג. (3) שלא חסר בו כלום. (4) פסק כרבי יוחנן,
נגד דעת חזקיה רבו, שדבר תורה חייב, מפני שדעתו
הופרכה שם נג: מברייתא. (5) כי כל הנזקין המפורטים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קצו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אני מנסך. (42) על ידי זה הוא נעשה עכשיו מומר אף על פי שקודם לא היה בחזקת מומר, שם. (43) שבמומר לעבודה זרה אנו מניחים שדעתו לנסך, ואדם יכול לאסור דבר שאינו שלו, שם. (44) פסק כרב, שמנסך במזיד חייב לשלם (מגיד משנה). (45) חייב סקילה. וחייבי מיתת בית דין פטורים מלשלם. (46) על מנת לנסכו ולאסרו, דרכם של המנסכים להגביה את היין לפני הניסוך (ראה תוספות גיטין נב: דיבור המתחיל מנסך). (47) כדין גזלן. (48) ואין המתחייב בנפשו פטור מלשלם אלא אם כן חיוב ממון וחיוב מיתה באים כאחד (שם).

ז. כל הגורם להזיק ממון חברו - חייב לשלם⁴⁹ נזק שלם מן היפה שבנכסיו, כשאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה⁵⁰, הואיל והוא הגורם הראשון - חייב. כיצד? הזורק כלי של⁵¹ מראש הגג על גבי פרים וכסותות⁵², ובא אחר וקדם⁵³ וסלק את הפרים⁵⁴ מעל הארץ, ונחבט הפלי בארץ ונשבר - חייב נזק שלם⁵⁵ כאלו שברו בידו; שסלוק הפרים והכסותות גרם⁵⁶ שישבר. וכן כל פיוצא בזה.

(49) כדעת רבי מאיר בבא קמא ק. בלשון התלמוד: "דינא דגרמי" וכך פסק הרי"ף בבא קמא סוף פרק ב. וולא כל גורם נזק חייב, שהרי רבינו עצמו בהלכות נזקי ממון פרק ב הלכה יט פטור את המשסה כלבו של חבירו בחבירו. וכן פסק שם, פרק יד הלכה יד בטומן קמתו של חבירו. ופירשו רובם של ראשונים ואחרונים שיש לחלק בין "גרמא בנזיקין" ובין "דינא דגרמי". "גרמא" פטור לכל הדעות, ובדינא דגרמי מחלוקת תנאים, ורבינו פוסק כרבי מאיר ודן דיני דגרמי לחייב את הגורם. והאריכו בהגדרות שני המונחים הללו ראשונים ואחרונים, ומדברי כולם יוצא שדיני דגרמי כולל גורמים יותר ישירים ויותר חזקים מגרמא. וראה ש"ך חושן משפט תיח סעיף קטן ד שייחס לרבינו את הדעה, שגרמא בנזיקין ודיני דגרמי היינו הך, אבל יחיד הוא בדבר זה, ומעניין שהמשפט הזה נמצא בסוגריים. וראה ש"ך שם סימן שפו סעיף קטן א וסעיף קטן ד. (50) אלא הוא המזיק באחרונה. (51) ובכלי של חבירו ראה הלכה ח. (52) ואין סופו להישבר וברשות זרקו, שהרי שלו הוא. (53) קודם שהגיע הכלי לארץ. (54) שלא ברשות, שהרי לא שלו הם. (55) שהרי הזורק ברשות עשה, וכל החיוב על המסלק. (56) ששבר, והגורם לנזק חייב נזק שלם.

ח. הזורק כלי של חברו⁵⁷ מראש הגג על גבי פרים וכסותות של בעל הפלי, וקדם בעל הפלי והסיר הפרים⁵⁸ - הזורק חייב⁵⁹; שזריקתו הוא הגורם הראשון⁶⁰ לשבירת הפלי. ואם קדם אחר⁶¹ וסלקן - שניהן חייבין⁶², הזורק והמסלק; ששניהם גרמו לאבד ממנו של זה.

(57) ושלא ברשות זרק. (58) וברשות עשה, שהרי שלו הם. (59) בכל, כי לבעל הכרים מותר לקחת כרים שלו בכל עת שרצה, מה שאין כן הזורק, שכל מעשהו באיסור. ופסק

1 בפרק חטאת²⁸ ובמי חטאת²⁹: במזיד - חייב לשלם³⁰,
2 בשוגג - פטור.

(24) ששחטו את הקרבן או עשו אחת מעבודות הדם, כגון קבלה או זריקה על מנת שיאכלו אותו חוץ לזמנו, ועל ידי כך נפסל הקרבן. (25) את הנזק שהזיקו, אף על פי שזה היוזק שאינו ניכר. (26) כגון שהיה קרבן חטאת וחשבו שהוא שלמים, וחשבו עליו לאכלו שני ימים ולילה אחד, כדין אכילת שלמים, או שלא ידע שהמחשבה אסורה ומפגלת את הקרבן. (27) כדין היוזק שאינו ניכר. במשנתנו הגירסא: "מזידין חייבין" ומשמע ששוגגים פטורים. ויש גורסים בפירוש: "מזידים חייבים שוגגים פטורים", כמו בהמטמא והמדמע והמנסך, וזוהי גם גירסת הרי"ף וראה שם נג: תוספות דיבור המתחיל ותני עלה. (28) בפרה אדומה שמשתמשים באפרה לטהר טמאים, והעושה בה מלאכה פוסלה, שנאמר "לא עלה עליה עול" (במדבר יט, ב). (29) שמערבבים בהם את אפר הפרה, ואף הם נפסלים במלאכה, כגון ששקל כנגדם משקלות. (30) מטעם קנס, כדין היוזק שאינו ניכר (ראה ראב"ד ומגיד משנה).

3 ה. הכניס פרה למרבץ³¹ כדי שתניק³² ותדוש³³,
4 והסיח³⁴ דעתו ממי חטאת³⁵ - פטור מדיני אדם³⁶,
5 וחייב בדיני שמים.

(31) למקום שעומדות פרות קשורות בצוואריהן ודרשות (וראה רש"י בבא מציעא ל.). (32) כגון שהייתה אמה שם. (33) יחד עם שאר הפרות. (34) או הסיח. (35) הטעונים שמירה, שנאמר בהם "למשמרת למי נידה" (שם, ט), כלומר שיהיו משומרים לכך ואם הסיח דעתו משמירתם נפסלו. (36) על שהכניסה אין לחיבו, שהרי לטובתה הכניסה כדי שתניק, ולא נפסלה על ידי זה והפסול בא מחמת מחשבתו שתדוש, ומשום כך פטור מלשלם. בהלכה הקודמת, כהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבים לשלם, אף על פי שהפסול בא מחמת המחשבה - ששם הפסול קשור במעשה השחיטה או זריקת הדם, שעשה שלא כהוגן ולכן הרי זה כפוסלו בידים. ראה שם תוספות רי"ד.

6 ו. המנסף³⁷ יין חברו לעבודה זרה - לא נאסר היין;
7 שאין אדם מישאל³⁸ אוסר דבר שאינו שלו. ואם
8 היה לו בו שתפות, או שהיה מומר³⁹, שהרי הוא
9 פטור מכבים, או שהתרו בו⁴⁰ וקבל ההתראה⁴¹,
10 שהרי הוא מומר⁴² - הרי זה אוסר היין⁴³, וחייב
11 לשלם⁴⁴. והיאך יתחייב זה לשלם והרי הוא מתחייב
12 בנפשו⁴⁵? מפני שמעצ שהגביהו⁴⁶ נתחייב לשלם⁴⁷,
13 ואינו מתחייב בנפשו עד שינסף⁴⁸.

(37) הכניס ידו לתוך היין ושכשך לשם עבודה זרה. (38) אין דרכו לאסור, ומשום כך אפילו שמעו מפיו שכוונתו לנסך, אנו אומרים שלצערו בלבד התכוון, חולין מא. (39) "זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון והורגל ונתפרסם בה ... והוא שיעשה להכעיס" (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז). (40) בישראל שלא ינסך, שהמנסך חייב מיתה (שם). (41) ואמר יודע אני שאני חייב מיתה, ובכל זאת

15 יא. וכן העושה עבדו אפתיק⁷⁵, וחרו ושחררו -
16 חייב המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע
17 שעבודו⁷⁶ וגרם לאבד ממנו⁷⁷. וכופין את בעל חוב
18 גם הוא לשחרר העבד⁷⁸, כדי שלא יפגע בו ויאמר
19 לו: עבדי אתה⁷⁹. וכן הדוחף⁸⁰ מטבע חברו,
20 ונתגלגל⁸¹ ויירד לים - חייב לשלם⁸². וכן הצורם⁸³
21 און הפרה - חייב לשלם, שהרי גרם לפחת דמיה⁸⁴.
22 וכן המרקע⁸⁵ דינרי חברו והעביר צורתן⁸⁶ - חייב
23 לשלם משום גורם. וכן כל פיוצא באלו הדברים.

(75) שאמר לבעל חובו: לא יהיה לך פירעון אלא מזה.
(76) כל עוד שהוא עבד הריהו משועבד לבעל חוב, שיוכל
לגבות חובו ממנו, והשחרור מפקיע שעבודו ולא יוכל
לגבות חובו ממנו, שם. (77) שלא יוכל לגבות חובו משאר
נכסי הלווה, שהרי אמר לו מפורש שלא יגבה אלא מזה,
והגורם להזיק ממון חברו חייב. ראה הלכות מלווה ולווה
פרק יח הלכה ו. (78) אף על פי שמעולם לא היה עבדו,
שהרי גופו לא היה קנוי לו אלא משועבד, והאדון שעבדו
הפקיע שעבודו כששחררו. (79) ויוציא לעז על בניו (שם
מא.). (80) חברו החזיק מטבע בידו, והיכהו תחת ידו
(בבא קמא צח.). (81) ולא בא לידו, אבל אם בא לידו,
דינו כגולן וחייב מדין תורה. (82) אף על פי שלא הזיק
בידיים, חייב משום שגרם להזיק. (83) הפוגם (שם).
(84) שאינה ראוייה למזבח. [ומה שפסק רבינו בפרק ג מנזקי
ממון הלכה ד, שהגולן פרה ונפסלה מלהקריבה למזבח,
אומר לו (הגולן לנגול): הרי שלך לפניך, המדובר,
כשנפסלה מאליה ולא עשה בה מעשה, אבל כשהגולן עצמו
פסלה, משלם את מה שפיתחה]. (85) עושה אותם דקים
על ידי הכאה בפטיש, אבל לא החסירים. (86) הצורה
שהייתה טבועה בדינרים אינה ניכרת כמקודם ומפני כך
פחתו דמיהם.

24 יב. הזורק⁸⁷ כלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו
25 פלים⁸⁸, וקדם אחר ושברו במקל פשהו באויר קדם
26 שניגע לארץ⁸⁹ - הרי זה הראשון פטור; שלא שבר
27 אלא כלי שסופו להשבר מיד בודאי, ונמצא פשוט
28 כלי שבור⁹⁰, ואין זה פגורם⁹¹. וכן כל פיוצא בזה -
29 פטור.

(87) בעל הכלי. בבא קמא כו: (88) כלומר, כרים וכדומה.
(89) והרי הכלי שנזרק עדיין שלם בזמן שהאחר הכהו.
(90) על ידי הזורק, ומשום כך הזורק חייב אם הכלי אינו
שלו. וראה שם יז: רש"י דיבור המתחיל זרק. (91) כמסלק
הכרים בהלכות דח שחייב, שלולא סילק את הכרים לא היה
נשבר, מה שאין כן כאן, שאפילו לא שברו במקל, בוודאי
היה נשבר.

30 יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את
31 הבריות⁹², ואילן העומד לקציצה מפני שהוא מזיק
32 את הרבים⁹³, וקדם אחד ושחט⁹⁴ שור זה וקצץ אילן
33 זה שלא מדעת הפעלים - חייב לשלם לפעלים כמו
34 שיראו הדיינים⁹⁵; שהרי הפקיען מלעשות מצוה⁹⁶.

רבינו כר"ף שאין הלכה כרבה (בבא קמא כו:): שאומר
הזורק פטור. (60) שלולא זרק לא היה הכלי נשבר.
(61) שאינו בעל הכרים. (62) כי שניהם שלא ברשות עשו,
ושניהם שותפים בנזק שגרמו. [מלשונו של רבינו שכתב:
"כרים וכסתות של בעל הכלי" משמע, שאם הכרים היו של
אדם אחר ובעל הכלי סילקם, משלם הזורק חצי נזק בלבד].

1 ט. וכן השורף שטרותיו של חברו - חייב⁶³ לשלם
2 כל החוב⁶⁴ שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף
3 השטר ממון⁶⁵, הרי גרם לאבד הממון⁶⁶. ובלבד
4 שיוודה לו המזיק ששטר מקדם היה⁶⁷, וכן וכן היה
5 כתוב בו⁶⁸, ומחמת ששטרפו הוא אינו יכול לגבות
6 החוב⁶⁹; אבל אם לא האמינו⁷⁰ - אינו משלם לו
7 אלא דמי הנגר בלבד.

(63) כרפרם, שדן דינא דגרמי, ולא כרבה שסובר פטור,
שהשורף יכול לטעון: שרפתי לך פיסת נייר בלבד (שם).
(64) ובלשון הגמרא "דמי שטרא מעליא" (=דמי שטר
מעולה), היינו כל הסכום הכתוב בו ולא דמי השטר כפי
שהוא שווה למכירה (שם). (65) אלא נייר בלבד.
(66) לולא שרפו, היה בעל השטר גובה כל החוב שבשטר.
(67) בית דין אישרו חתימות עדי השטר ורשמו האישור על
השטר ואפשר לגבות בו. (68) כלומר, השורף מאמין לבעל
השטר שסכום זה היה כתוב בשטר. (69) המדובר כשאין
עדים שיוודעים מה היה כתוב בשטר ואם הוא מקויים בבית
דין, שאילו היו עדים, יכול לכתוב לו שטר חדש על פי
העדים ולא יפסיד כלום (שם). (70) וטוען שהנייר ששרף
לא היה שטר כלל.

8 י. וכן ראובן שהיה נושה בשמעון, ומכר השטר
9 ללוי, וחרו אחר שמכרו ומחלו לשמעון⁷¹ - הרי
10 נפטר שמעון, כמו שיתבאר במקומו, ונתחייב
11 ראובן לשלם ללוי כל מה שבשטר⁷²; שהרי גרם
12 לו לאבד השטר, והרי הוא כמו ששטרפו⁷³. וכן אם
13 מחלו יורש ראובן⁷⁴ - משלם המוחל מן היפה
14 שבנכסיו.

(71) ויכול ראובן למחול אף אחרי המכירה, מכיוון שהשטר
אין גופו ממון, וכל עיקרו אינו אלא ראייה, שראובן הלווה
לשמעון. מן התורה יכול אדם למכור לחבירו דבר מוחשי
בלבד, שהוא גופו ממון, וכל קניין שטרות-ראיות אינו אלא
מדרבנן. משום כך המוכר שטר חוב לחבירו, יכול אחר כך
למחול את החוב, כי מן התורה החוב עדיין שלו הוא,
כתובות פו. (ר"ף שם). (72) אפילו קנה לו שטר של אלף
לירות במאה לירות, יקבל כל מה שכתוב בשטר, היינו אלף
לירות (שם). (73) גם במוחל חוב מביא התלמוד דברי
אמימר (בבא קמא צח:), שהשורף משלם "דמי שטרא
מעליא". (74) כך פסק שמואל, שאפילו היורש של
המלווה יכול למחול (ראה למעלה הלכה ז). ואף על פי
שאילו לא מחל, היה הבעל-חוב גובה מבינונית בלבד,
עכשיו שהפסידו ישלם מן העידית. וראה בבא קמא צח:
רש"י דיבור המתחיל כי כשורא לצלמא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ט' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְאִם טָעַן וְאָמַר: אֵתָּה אֲמַרְתָּ לִּי לְהַרְגוֹ וּלְקַצְצוֹ -
2 הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְכַן⁹⁷, הֲרִי זֶה פְטוּר.

(92) אפילו לא המית. (93) כגון שענפיו נוטים לרשות הרבים. (94) כי אין חיוב להרגו אלא לסלק את המזיק. ואפילו שור שהמית וחייב סקילה, אם שחטו עד שלא נגמר דינו, בשרו מותר, שם מד. (95) שיראו אם בעל השור או בעל האילן מדקדק בשאר מצוות או לא, וגם יראו את גודל הטרחה בקיום המצוה, שלפעמים אדם מונע עצמו מן המצוה בגלל הטרחה, ונוח לו שאחר יעשה אותה, מאירת עיניים חושן משפט שפב. (96) "ובערת הרע מקרבך". (97) משום כך הוא נאמן, וכנראה שכח בעל השור שנתן לו רשות, אבל אם השור אינו עומד להריגה, אינו נאמן לטעון שקיבל רשות להרגו, שאין אדם נותן רשות לאחרים שיוזיק ממנו ולפיכך חייב לשלם, אלא אם כן יביא עדים שיעידו כדבריו. שם צא:

3 יד. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁחַט⁹⁸ חֵזֶה וְעוֹף⁹⁹, וְכֵן אַחֵר וְכִסֶּה
4 הָדָם שֶׁלֹא מִדַּעַת הַשּׁוֹחֵט - חֵיב לַתֵּן¹⁰⁰ כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ
5 הַדִּינִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה¹⁰¹, שֶׁהוּא נוֹתֵן קֶנֶס¹⁰²
6 קָצוּב¹⁰³, וְהוּא עֹשֶׂה זְהוּבִים¹⁰⁴. וְכֵן הוֹרֵי, שֶׁכָּל
7 הַמוֹנְעַ הַבְּעָלִים מַעֲשֵׂוֹת מִצְוֹת עֹשֶׂה¹⁰⁵ שֶׁהֵן רְאוּיִין
8 לַעֲשׂוֹתָהּ, וְקֹדֶם אַחֵר וְעֹשֶׂאָה - מִשְׁלֵם לַבְּעָלִים
9 עֹשֶׂה זְהוּבִים¹⁰⁶.

(98) והשוחט חייב במצוות כיסוי (שם). (99) או עוף. (100) שהשוחט יכול לטעון אני רוצה לעשות מצוה זו (שם). (101) מובא ברי"ף שם. (102) שהרי לא החסירו ממון. (103) קבוע, ואינו תלוי בשיקול דעתו של הדיין. (104) כך פסק רבן גמליאל (שם) באחד ששחט וקדם חבירו וכיסה. לפי הדעה הקודמת לא היה זה קנס קצוב, אלא רבן גמליאל קבע תשלום זה של עשרה זהובים לפי ראות עיניו באותו מעשה שבא לפניו. (105) אנו לומדים ממעשה כיסוי הדם על שאר מצוות עשה. (106) כפסק דינו של רבן גמליאל במעשה כיסוי הדם.

10 טו. שְׁמִינִין¹⁰⁷ בִּידוֹ בְּדֶרֶךְ שְׁשִׁמִּין לוֹ אִם הִזִּיק
11 מְמוֹנוֹ. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁהֵרֵג בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁבֵר בְּלִי
12 - שְׁמִין בְּמָה הִזִּיתָ הַבְּהֵמָה שָׁוָה וְכֵמָה הַנִּבְלָה שָׁוָה,
13 וְכֵמָה הִיָּה הַכִּלִּי שָׁוָה וְהוּא שָׁלֵם וְכֵמָה שָׁוָה עֵתָהּ,
14 וּמִשְׁלֵם הַפֶּחֶת¹⁰⁸ לַנֶּזֶק עִם הַנִּבְלָה¹⁰⁹ אוֹ הַכִּלִּי
15 הַשְּׁבוּר¹¹⁰. בְּדֶרֶךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשׁוּרוֹ שֶׁהִזִּיק, שְׁדִין אֶחָד
16 הוּא. דֶּרֶךְ עֲנָבִים¹¹¹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - שְׁמִין לוֹ הִזִּיקוֹ¹¹².
17 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(107) מעריכים. (108) היינו ההפרש בין דמי הפרה קודם שהרגה ובין דמי הנבילה. (109) והנבילה שייכת לניזק, ככתוב (שמות כא, לד) "וזהמת יהיה לו" ופירשו "לו" - לניזק, שם י: ואין הניזק יכול לומר למזיק: טול אתה את הנבילה, ושלם לי את דמי הפרה כולה. (110) בבא מציעא צו: וזו לשון התוספתא (בבא קמא פרק ג:) כלל אמרו בנזיקין: הרג את שורו, וקרע את כסותו, וקצץ נטיעותיו, לא

יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה; טול את הקרעים ותן לי את הטלית; טול את הקצצים ותן לי הנטיעות, אלא שמים אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו, וכמה הן יפין משהוזקו, ולפי כך הם משלמים. (111) ועשה אותם יין. (112) במקרה שדמי ענבים עולים על דמי היין, או אם יעשה מהם צימוקים, ראה בבא בתרא קכו. משמע שם שבדרך כלל דמי היין עולים על דמי ענבים.

18 טז. כְּשֶׁגוֹבִיִן הַפֶּחֶת מִן הַמִּזִּיק, גּוֹבִיִן מִן
19 הַמִּטְלָטְלִין¹¹³ שָׁלוֹ. אִם אֵין לוֹ מִטְלָטְלִין - גּוֹבִיִן מִן
20 הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכְּסֵיוֹ¹¹⁴. וְכֵן הָאוֹנֵס¹¹⁵ וְהַמִּפְתֵּה וְהַמוֹצִיא
21 שֵׁם רַע¹¹⁶ - בְּלִין¹¹⁷ גּוֹבִיִן מִהֵן מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכְּסֵיוֹ.

(113) כדרך שגובים אם ממנו הזיק. ראה הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה י. (114) ככתוב במזיק (שם כב, ד): "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם". אבל מטלטלין רשאי הוא ליתן אפילו סובין, שכולם נחשבים למיטב, כי אם קשה למכרם במקום זה, אפשר למכרם במקום אחר. בבא קמא ז. ז: (115) נערה בתולה שלא נתארסה, שמשלם חמישים כסף לאבי הנערה (דברים כב, יט). (116) על אשתו וטוען "לא מצאתי לה בתולים", שחייב לשלם מאה כסף לאביה (דברים כב, יח). (117) "כולם כאבות (כאבות נזיקין) לשלם ממיטב", בבא קמא ה.

22 יז. כָּל הַמִּזִּיק¹¹⁸ מְמוֹן חֲבֵרוֹ וְאִינוֹ יוֹדֵעַ¹¹⁹ מַה הִזִּיק
23 - הֲרִי הַנֶּזֶק נִשְׁפָּע בְּתִקְנַת חֲכָמִים¹²⁰ וְנוֹטֵל כְּמוֹ
24 שִׁיטְעֵן הַגִּזְלָן¹²¹. וְהוּא¹²², שִׁיטְעֵן דְּבָרִים שֶׁהוּא
25 אֲמוּד בֵּהֶן¹²³, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנִגְזָל.

(118) בידיים, כעין הדוגמא המובאת בהלכה הבאה. (119) משמע אם המזיק יודע ומכחיש את דברי הניזק, אין הניזק נשבע ונוטל. (120) כי מדין תורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון שבועת השומרים (שמות כב) ועוד. ראה הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב. (121) שתיקנו החכמים שישבע ויטול. ראה הלכות גזילה ואבידה פרק ד הלכה א. (122) במה דברים אמורים שנשבע ונוטל כל מה שהוא טוען. (123) שמעריכים אותו, שאפשר להניח שיש לו דברים אלו שהוא טוען. בבא קמא סב.

26 יח. בִּיצֵד? לָקַח פִּסַּת חֲבֵרוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ לַיָּם אוֹ לָאֵשׁ,
27 אוֹ שֶׁמָּסְרוֹ בְּיַד אֲנָס¹²⁴ וְאֶבֶד¹²⁵, בַּעַל הַפִּסַּת אוֹמַר:
28 זְהוּבִים הִיָּה מָלֵא, וְהַמִּזִּיק אוֹמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיָּה
29 בוֹ, שָׁמָּה עָפַר אוֹ תָּבֵן הִיָּה מָלֵא - הֲרִי הַנֶּזֶק נִשְׁפָּע
30 בְּנִקִּיטַת חֲפִץ¹²⁶ וְנוֹטֵל. וְהוּא, שִׁיטְעֵן דְּבָרִים שֶׁהוּא
31 אֲמוּד בֵּהֶן אוֹ אֲמוּד לְהַפְקִידוֹ אֲצִלוֹ¹²⁷, וְדֶרֶךְ
32 לְהַנִּיחֵן בְּכִיסִּים¹²⁸ וְכִיּוּצָא בוֹ; אֲבָל אִם אֵין דֶּרֶךְ
33 לְהַנִּיחֵן בְּכִלִּי זֶה - הוּא פָּשַׁע בַּעֲצָמוֹ. בִּיצֵד? הֲרִי
34 שֶׁחָטַף חֶמֶת¹²⁹ אוֹ סַל מְלֵאִים וּמְחִפִּים¹³⁰ וְהִשְׁלִיכֵם
35 לַיָּם אוֹ שָׂרְפָן, וְטָעַן הַנֶּזֶק שֶׁמְרַגְלִיּוֹת הָיוּ בְּתוֹכָן -
36 אֵינוֹ נֶאֱמָן¹³¹, וְאֵין מְשִׁבִּיעִין אוֹתוֹ עַל כֵּן; שְׁאֵין
37 דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ מְרַגְלִיּוֹת בְּסֻלָּים וּבְחֻמְתוֹת.
38 וְאִם תִּפְשׂ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ¹³², אֲלֹא נִשְׁבַּע

זה מן הדין הוא, ואינו קנס כמו במזיק את חברו היוזק שאינו ניכר, שפטור בו את היורש (למעלה שם הלכה ג). וראה בבא-קמא קטז: קיז. (7) אף-על-פי שבגמרא מדובר על אנס גוי, אבל במשנה שם מדובר על מסיקין = אנסים סתם. (8) שהרי הוא גרם לכל הנזק הזה. (9) נטל. (10) ואינו מזיק בידים. (11) מלשון "לא רגל על לשונו" (תהלים טו, ג), כלומר הלשין, ואמר לאנס היכן ממונו של חברו. ואף שלא עשה מעשה אלא דיבר בלבד - הוא חייב, שגרם לנזק, ראה בבא-קמא ה.

ב. בַּמָּה דְּכָרִים אָמְרוּ?¹² פֶּשְׁהָרָא¹³ הַמוֹסֵר
מַעֲצָמוֹ¹⁴; אָבֵל אִם אָנְסוּהוּ¹⁵ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ
יִשְׂרָאֵל אָנֹס לְהַרְאוֹת, וְהָרָא - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִן
הַתְּשֻׁלוּמִין¹⁶. וְאִם נִשָּׂא וְנָתַן בִּיד¹⁷, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
אָנוֹס - חֵיב לְשַׁלֵּם. הַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ -
חֵיב לְשַׁלֵּם¹⁸.

(12) שהמוסר חייב, אפילו לא נשא ונתן ביד. (13) את מקום ממון חברו. (14) בלא אונס. "אם הראה מעצמו, כנשא ונתן ביד דמי" (בבא-קמא קיז.). (15) על-ידי מכות ויסורים. (16) "ישראל שאנסוהו גוים והראה ממון חברו, פטור" (שם). החיוב באונס אינו אלא במזיק בידים או באחד מאברי גופו, שחיובו מן התורה. אבל הגורם לנזק חייב מדרבנן, ובאונס לא חייבו (הגהות מיימוניות). ראה למעלה פרק ו הלכה א, וראה ר"ף לבבא-קמא קיז. (17) הריהו מזיק בידים, ומשום כך חייב אפילו באונס (גמרא שם). (18) אף שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה-זרה גילוי-ערויות ושפיכות-דמים, בכל זאת חייב לשלם, ראה בבא-קמא קיז:

ג. פִּיעֵד?¹⁹ הָרִי שֶׁגִּזַּר הַמֶּלֶךְ²⁰ לְהַבִּיא לוֹ יֵין²¹ אוֹ
תֶבֶן²² וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, וְעָמַד מוֹסֵר וְאָמַר: הָרִי
יֵשׁ לְפָלוּנִי אוֹצֵר יֵין אוֹ תֶבֶן בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, וְהִלְכוּ²³
וּלְקַחְתָּהּ - חֵיב לְשַׁלֵּם. אָנוֹס הַמֶּלֶךְ לְמוֹסֵר זֶה עַד
שִׁירָאָה לוֹ אוֹצְרוֹת יֵין אוֹ תֶבֶן, אוֹ עַד שִׁירָאָה לוֹ
מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ מִלְּפָנָיו²⁴, וְהָרָא לוֹ מִפְּנֵי
הָאָנוֹס - הָרִי זֶה פֶּטוּר²⁵; שָׂאֵם לֹא יִרְאֶה לוֹ - יִבְהוּ
אוֹ יִמְתִּיהוּ²⁶.

(19) המוסר בדיבור ללא מעשה - חייב. (20) ולא לפי חוקי המלכות, שאילו לפי חוקי המלכות אין לחייב את המוסר, שהרי אמר שמואל "דינא דמלכותא דינא" (בבא-קמא קיג:) וכן פסק רבינו בכמה מקומות. וכבר ביאר רבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק ה הלכה יד, שאם לקח המלך ממי שהוא לא בהתאם לחוק, הרי זה גזל, והודו לו כל גדולי הפוסקים ואמרו: "גזלנותא דמלכותא - לאו דינא". (21) כל שהוא, ולא של אדם מסוים. (22) דוגמאות יין ותבן - מובאות בבבא-קמא קיז. (23) עבדי המלך. (24) מלפני המלך, ומשום כך הוא רוצה לתפוס את ממונו של הבורח. (25) אם הראה לו, אבל לכתחילה אסור (מאירת-עינים חושן-משפט סימן שפח, סעיף-קטן יב). (26) אבל אונס מחמת ממון, שאם לא יראהו יטיל עליו עונש ממון, אינו אונס וחייב. ראה כתובות יח:

1 שְׁמַרְגְּלִיּוֹת הָיוּ בָּהּ וְנוֹטֵל מִמָּה שֵׁשׁ אָצִילוּ¹³³. וְכֵן
2 כָּל פְּיוּצָא בָּהּ.

(124) איש בעל זרוע וכוח, בבא קמא קיז. וראה להלן פרק ח. (125) כי אי אפשר להוציאו מידו. (126) כגון ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב. (127) שאיש נאמן הוא (גמרא שם). (128) כגון כסף. (129) שק עור למים. (130) ומכוסים, ולא ראו מה שבתוכם. (131) אבל אם יש עדים שהיו בתוכם מרגליות, חייב לשלם, אף על פי שאין דרך בני אדם להניח שם מרגליות, ואין המזיק יכול לטעון אתה פשעת, שהנחת מרגליות בסל, כי אין לו רשות להשליך כלים של חברו לים, ולכן חייב לשלם מה שהזיק. (132) כי זוהי בעייה שעלתה בתיקו, שם סב. ורבינו לשיטתו שבבעייתא שלא נפתרה, אם תפס אין מוציאים מידו. ראה נזקי ממון פרק ב הלכות ה"ו. וראה תוספות שם דיבור המתחיל מי מנחי, ולדעתם אפילו אם תפס מוציאים מידו ואפילו אם יש עדים שמרגליות היו בסל, כי הניזק פשע. (133) ממה שתפס, ואם מה שיש אצלו שווה פחות מדמי המרגליות, אינו גובה את השאר.

3 י"ט. יָדַע הַמַּזִּיק שֶׁהִפִּיס הָיָה בּוֹ זְהוּבִים, אָבֵל אֵינוֹ
4 יוֹדַע בַּמָּה הָיָה, וְאֹמֵר הַנֶּזֶק: אֵלֶּף הָיָה - נוֹטֵל אֵלֶּף
5 בְּלֹא שְׂבוּעָה. וְאֵינוֹ יָכוֹל¹³⁴ לְהִשָּׁבַע¹³⁵, כִּמּוֹ שִׁיתִּבְאֵר
6 בְּעֵנֵן הַפְּקָדוֹן.

(134) תיבה זו אין לה מקום כאן. ונראה שטעות סופר היא וצריך לומר "צריך". (135) לו טען המזיק שבכיס לא היו אלף זהובים כפי שטוען הניזק אלא חמש מאות, היה נשבע, כדין מודה במקצת, ומשלם רק חמש מאות, ומכיוון שאינו יודע, הריהו מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע משלם, ואין שכנגדו צריך להישבע (בבא מציעא צח. והלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה ז). ויש למזיק רשות להטיל חרם על כל מי שלקח ממנו יותר מהמגיע לו, מבלי לפרט שם הניזק.

יום שישי י' מרחשון ה'תש"פ

פרק שְׁמִינִי

(1) נתבארו בו דיני המוסר ממון חברו ביד אנס, אם באונס אם ברצון, וכן מי שתפסו לו ממון בשביל חברו, וכל דיני המוסר. ונסתיים הפרק בדין הרודף או הנרדף שהזיק ממון. ונשלמו ההלכות.

7 א. הַמוֹסֵר מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בְּיַד אָנוֹס³ - חֵיב לְשַׁלֵּם⁴ מִן
8 הַפָּה⁵ שֶׁבִּנְכְּסֵיוֹ. וְאִם מֵת - גּוֹבִין מִיּוֹרְשֵׁיוֹ⁶, כִּשְׂאֵר
9 כָּל הַמַּזִּיקִין. בֵּין שֶׁהָיָה הָאָנוֹס עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין
10 שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל⁷, הָרִי זֶה הַמוֹסֵר חֵיב לְשַׁלֵּם כָּל מָה
11 שֶׁלָּקַח⁸ הָאָנוֹס. אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשָּׂא⁹ הַמוֹסֵר וְלֹא
12 נָתַן בְּיָדוֹ¹⁰, אֲלֵא הִרְגִּיל¹¹ בְּלִבָּהּ.

(2) בבא-קמא ה. (3) בעל זרוע. (4) ככל גורם הזיק (למעלה פרק ז הלכה ז). (5) מן העידית, שם. (6) שחיוב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43) אבל משנה שעברה לא, מכיון שהמלך כבר קיבל קצבת אותה שנה, ולפקיד הגובה אין רשות לכפות עליו תשלום לשנה שעברה בעד חבירו (שם). 44) שאף היא חובה על כל איש ואיש. בגמרא שם לא נזכרה תשורה, ורבינו למד דין זה מירושלמי כתובות פרק יג הלכה ב: "אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת". ורבינו מפרש "ארנון" כרבינו חננאל, תשורה "להארכת השלטנות והחילות בעברם בעיר" (ראה תוספות בבא-בבא ח. דיבור-המתחיל והלך).

ז. מי שיש עליו עדים⁴⁵ ששם ממון חבירו, כגון שהראה מעצמו או שנאנס⁴⁶ ונשא ונתן, ולא ידעו העדים⁴⁷ במה הפסידו במסירתו, והנמסר אומר: כך וכך הפסידני, והמוסר כופר⁴⁸ במה שטענו: אם תפש הנמסר - אין מוציאין מידו⁴⁹, אלא נשבע בנקיטת חפץ⁵⁰ וזוהי במה שתפשו⁵¹; ואם לא תפש - אין מוציאין⁵² מן המוסר אלא בראיה ברורה⁵³.

45) אבל אם אין עליו עדים - ישבע הנתבע היסת, כדין כופר הכל, ופטור. 46) ראה למעלה הלכה ב. ואם נשא ונתן בלא אונס, הריהו גזול ממש, ופשיטא שעשו בו תקנת הנגזל, וישבע הנמסר ויטול (ש"ך חושן-משפט סימן שפח, ס"ק ל). 47) בבא-קמא סב. רי"ף שם. אבל אם ידעו העדים כמה הפסידו, ישלם את כל ההפסד שבא מחמתו. 48) אבל אם אינו כופר, אלא אומר איני יודע, הרי הוא מחויב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם, ונוטל הנמסר בלי שבועה. ראה למעלה פרק ז הלכה יט, וש"ך סעיף-קטן לא, וראה בבא-קמא שם, תוספות דיבור-המתחיל עשו. 49) בבא-קמא שם, בעיא שלא נפתרה, אם עשו תקנת הנגזל במסור או לא, כלומר אם גם בנמסר תיקנו שנשבע ונוטל כמו בנגזל או לא. ומכיוון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאיים מספק מיד התופס. וראה למעלה שם הלכה יח. 50) כדין כל הנשבעים ונוטלים. 51) כי בזה הוא מוחזק, אבל אם הוא טוען על יותר ממה שתפס, ורוצה להשבע על כל סכום התביעה, לא תועיל לו השבועה, אלא להחזיק במה שתפס. 52) משום שכל בעיית ממון שעלתה בגמרא בתיקו, אנו פוסקים לטובת המחזיק, רי"ף לבבא-קמא שם. 53) ולא באומדן ולא בשבועה, שלא כרב האי גאון, שפסק שהנמסר נשבע ומוציא מן המוסר חצי ממה שנשבע, שדין "תיקו" לדעתו כדין ממון המוטל בספק וחולקים. ראה אוצר הגאונים לבבא-קמא עמוד 43.

ח. אין משביעין את המוסר שהראה מעצמו לא שבועה חמורה⁵⁴ ולא שבועת הסת⁵⁵, מפני שהוא רשע⁵⁶ ואין לך פסול⁵⁷ יתר מזה. אבל המוסר שנאנסוהו להראות⁵⁸ או להביא ונשא ונתן ביד, אף על פי שהוא חייב לשלם⁵⁹ - אינו רשע⁶⁰, אלא בן תשלומין הוא בלבד, ומשביעין אותו כשאר הפשרין.

54) כגון שבועה של מודה במקצת, שהיא מן התורה. 55) שתיקן רב נחמן בכופר הכל, שבועות מ: 56) ראה הלכה ט. 57) ראה בבא-מציעא ה: ושבועות מא.

ד. נשא ממון חבירו בידו ונתנו לאנס - חייב לשלם מכל מקום, אף על פי שהמלך אנסו להביא²⁷. במה דברים אמורים שאם אנסו להביא והביא חייב? בשלא הגיע הממון לרשות האנס²⁸; אבל אנס שאנס ישראל עד שהראהו, ועמד²⁹ האנס על הממון ונעשה ברשותו³⁰, ואנס את ישראל עד שהוליכו לו למקום אחר, ואפלו הוליכו³¹ זה המוסר שהראהו - הרי זה פטור מלשלם; שפיון שעמד האנס בצד האוצר פטר אבד כל מה שיש בו, וכאלו נשרף³².

27) את ממון חבירו, ואם לא יביא ימיתהו, ומותר לו להביא, כדי להציל עצמו, בכל זאת חייב לשלם. ורבינו פירש את הגמרא שם כרי"ף, אולם הראב"ד חולק עליו ומפרש מה שאמרו נשא ונתן חייב, כשאנסו להביא ממון סתם, אבל כשנקב האנס בשם האיש שאת ממונו הוא דורש, והכריח אותו להביא את ממונו - פטור. [ראה ש"ך חושן-משפט סימן שפח, ס"ק כד]. 28) וזה שנטל ממון חבירו בידו ונתנו לאנס, הריהו מזיק בידים וחייב. 29) בבא-קמא קז. 30) שיוכל לשלוט עליו וליטלו, והריהו כאילו כבר נטלו. 31) מרצונו. 32) שם. על שנטל ונתן ביד הוא פטור, שהרי הממון ברשות האנס היה, וכאלו כבר נשרף ולא הויקו כלום, ועל מה שהראה הוא פטור, שהרי אנוס הוא.

ה. בעלי דין³³ שהיתה ביניהם מריבה על הקרקע או על מטלטלין³⁴, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ועמד אחד מהן ומסרה ביד עובד פוכבים - מנדין³⁵ אותו שיתחזיר הדבר לכמו שהיה, ויסלק יד אנס³⁶ מביניהם, ויעשו דין בישראל³⁷.

33) מעשה שהיה, בבא-קמא שם. 34) שאינם לא ביד זה ולא ביד זה. 35) מחרימים. אפילו אם הוא טוען שאינו מוסר ממון חבירו ביד גוי אלא ממון שלו. 36) כגון שיפדם בכסף. 37) בבית-דין של ישראל.

ו. מי שנתפש על חבירו³⁸, ולקחו עובדי פוכבים ממון ממנו בגלל חבירו³⁹ - אין חבירו חייב לשלם⁴⁰. אין לך מי שנתפש על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם. חוץ מן הנתפש מפני המס הקצוב⁴¹ על כל איש ואיש⁴² בכל שנה⁴³, או הנתפש על התשורה⁴⁴ שנותן כל איש ואיש למלך בעברו עליהם הוא או חילותיו - הרי זה חייב לשלם לו. והוא, שיקחו ממנו בפרוש בגלל פלוני בפני עדים.

38) בגלל ממון שרצו לקחת מחבירו. 39) ועל-ידי-זה נפטר חבירו מלשלם לגוי. 40) מכיון שלא כדין לקחו, יכול הוא לטעון: הייתי מפייס אותם והיו פוטרם אותי מלשלם. 41) על-פי חוק המלך, ולולא שילם חבירו, היה הוא מוכרח לשלם. 42) זהו מס הגולגולת ששלמו היהודים בבבל ובארצות גולה אחרות. [וכן מס המוטל על קרקעות, בלשון התלמוד: "דבורלא" (בבא-קמא קיג:), ורבינו השמיט מס זה, כנראה שלא היה נהוג בזמנו].

(58) שפטור מלשלם, למעלה הלכה ב. (59) שם. (60) שהרי אנוס הוא.

ט. אָסור לְמִסְרוֹ הָאָדָם בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין
בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ.⁶¹ וְאִפְלוּ הִיָּה רִשְׁעִי⁶² וּבָעַל
עֲבֻרוֹת, וְאִפְלוּ הִיָּה מַצֵּר לוֹ⁶⁴ וּמַצְעֵרוֹ. וְכָל הַמוֹסֵר
בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ - אֵין לוֹ
חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.⁶⁵

(61) גיטין ז. (62) כמעשה שבא לפני רב, בבא-קמא קיז.
וראה רי"ף לבבא-קמא פרק הגזול ומאכיל מג: (63) שאמר
דוד: אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי (תהלים לט, ב),
אף-על-פי שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום, גיטין שם.
(64) גורם לו רעות ומצער. (65) "המינין והמסורות . . .
יורדים לגיהנום ונידונים בה לדורי דורות" (ראש השנה יז.
ותוספתא סנהדרין פרק יג).

י. מִתֵּר לְהִרְגֵּי הַמוֹסֵר בְּכָל מְקוֹם⁶⁷, וְאִפְלוּ בְּזִמְן
הַיָּדֵה⁶⁸ שְׂאִין דְּנִין דִּינֵי נְפֻשׁוֹת. וּמִתֵּר לְהִרְגֵּי קִדְּם
שְׂמִימִר⁶⁹. אֲלֵא כְּשֶׁאֲמַר⁷⁰: הִרְיֵי מוֹסֵר פְּלוּנִי בְּגוּפוֹ
אוּ בְּמָמוֹנוֹ, וְאִפְלוּ מִמּוֹן קָלוּ⁷¹ - הִתִּיר עֲצָמוֹ⁷²
לְמִיתָה. וּמִתִּירִין לוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: אַל תִּמְסֹר⁷³. אִם
הֵעֵז פָּנָיו וְאָמַר: לֹא פִי⁷⁴, אֲלֵא אֲמַסְרֵנוּ⁷⁵ - מַצְוָה
לְהִרְגוֹ⁷⁶. וְכָל הַקּוֹדֵם⁷⁷ לְהִרְגוֹ זָכָה.

(66) רב כהנא שבר מפרקתו של מוסר, בבא-קמא קיז.
וברכות נח. (67) ואפילו בחוץ לארץ, שאין שם בית-דין
מומחים, כי מעשה רב כהנא בבבל היה. (68) לאחר
החורבן, כמעשה רב כהנא. (69) כדי להציל את הנמסר,
ואפילו לא עשה כלום. (70) כך היה המעשה, שם.
(71) [שכיוון שנמסר לידי הגוים, יעלילו עליו עלילות שונות
ולא ינצל מידם. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב (ישעיה
נא, כ): "בנין עלפו וכו' כתוא מכמר", מה תוא זה כיון
שנפל למכמר אין מרחמים עליו, כך ממון של ישראל שנפל
ליד גוים אין מרחמים עליו. והראשונים פירשו כמו
שאמרנו. ראה מרדכי כאן, והרא"ש בתשובתיו כלל יז סימן
ב וג]. (72) ומותר להרגו כדין רודף. (73) כך עשה רב,
שם. (74) לא כן. (75) ועל-ידיה ניכר שהוא מתכוון
לעשות זאת. (76) כדין רודף אחר חבירו להורגו, והתורה
אמרה הבא להרגך השכם להרגו, ברכות נח. (77) ולא
דוקא הנמסר.

יא. עֲשֵׂה הַמוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם⁷⁸ וּמָסַר - יִרְאֶה לִי⁷⁹,
שְׂאִסור לְהִרְגוֹ⁸⁰; אֲלֵא אִם בֶּן הַחֲזָק⁸¹ לְמָסַר - הִרֵי
זֶה יַעֲנֹשׁ⁸², שְׂמָא יִמְסֹר אֲחֵרִים⁸³. וּמַעֲשִׂים בְּכָל זִמְן
בְּעֵרֵי הַמַּעֲרֵב⁸⁴ לַעֲנֹשׁ הַמוֹסְרִים שֶׁהֲחֲזָקוּ לְמָסַר מִמּוֹן
בְּנֵי אָדָם, וּלְמָסַר הַמוֹסְרִים⁸⁵ בְּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
לַעֲנֹשָׁם וּלְהַכּוֹתָם וּלְאַסְרָם כְּפִי רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמַּצֵּר
לַעֲבוּרֵי⁸⁶ וּמַצְעֵר - מִתֵּר לְמָסְרוֹ בְּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
לְהַכּוֹתוֹ וּלְאַסְרוֹ וּלְקַנְסוֹ⁸⁷. אֲבָל מִפְּנֵי צַעַר יָחִיד⁸⁸
אָסור לְאַסְרוֹ⁸⁹. וְאָסור לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ⁹⁰ שֶׁל מוֹסֵר, וְאִם
עַל פִּי שְׂמָתָה לַעֲנֹשׁוֹ; שְׂהִי מָמוֹנוֹ לְיִוְרָשׁוֹ⁹¹.

(78) חשב מחשבת בלעל. (79) דעת רבינו, ואינה לא
בגמרא ולא ברי"ף (במרדכי סוף פרק הגזול ומאכיל כתב
בשם רבינו שמחה, שהרי"ף חולק על דעה זו). (80) שהרי
הדין שמותר להרגו אינו אלא כדי להציל את חבירו, כדין
רודף אחר חבירו, אבל לא משום רוצח, שאינו אלא גורם
ופטור. ואפילו רוצח ממש אין הורגים אותו אלא בעדים
והתראה ובבית-דין. (81) שלוש פעמים, וראה סנהדרין
פא: (82) בדפוס רומי ר"מ כתוב "הרג", וכן גם ב'שולחן
ערוך' חושן-משפט סימן שפח, סעיף יא. והמקור הוא:
"המינין והמסורות . . . היו מורידין ולא מעלין" (עבודה
זרה כו:), כלומר מסבבים את הריגתם, כגון שנפל לבאר
והסולם בבאר, מסלקים את הסולם. ולדעת רבינו מותר
להרגו בידים, כמנהג ערי המערב, וכך אם אי-אפשר להרגו
בידיים, מצווים לסבב הריגתו. ראה הלכות רוצח פרק ד
הלכה י. (83) ומצוה להצילים. (84) צרפת.
(85) המוסרים דוקא, אבל רשעים על עבירות אחרות - אסור
למסור לגוים, ראה למעלה הלכה ט. (86) דינו כמוסר.
התלמוד מונה אותו יחד עם המוסר ויתר הרשעים, שאין
להם חלק לעולם הבא. "המינין והמסורות . . . ושנתנו
חיתיתם בארץ חיים (=שמשטילים אימה יתירה על הצבור).
". ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג.
(87) בממונו. (88) ראה למעלה הלכה ט. (89) ב'שולחן
ערוך' חושן-משפט סימן שפח, סעיף יב הגירסא הנכונה
"למסור". (90) מחלוקת רב הונא ורב יהודה בבבא-קמא
קיט. ופסק רבינו שאסור לאבדו כדעת הרי"ף שם. והראייה
היא מן הבעיא, אם עשו תקנת נגזל במוסר. כלומר, אם
הנמסר ישבע ויטול (שם סב.), והבעיא נשארה בתיקו, שאם
מותר היה לאבדו, כל-שכן שנשבע ונטול. (91) ואין לנו
רשות להזיק ליורשיו. התלמוד מוסיף, שיכול ויתקיים בו
הכתוב (איוב כז, יז): "כִּינִי רִשְׁעִי וצדיק ילבש", כלומר,
שלא יורשיו יהיו צדיקים.

יב. רודף⁹² שְׂהִיָּה רודף אחר חֲבֵרוֹ לְהִרְגוֹ אוּ לְדַבֵּר
עֲבֵרָה⁹³, וְשֶׁבֶר אֶת הַפְּלִים, בֵּין שֶׁל נֶרְדָּף בֵּין שֶׁל כָּל
אָדָם⁹⁴ - פְּטוֹר מִן הַתְּשִׁלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְּחִיב
בְּנִפְשׁוֹ; שְׂפִינֵן שְׂרָדָף⁹⁵ הִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה⁹⁶.

(92) בבא-קמא קיז: (93) כגון אחר אחת העריות לאנסה,
בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות, אבל חייבי
לאוין אין מצילים אותן בנפשו של רודף (סנהדרין עג.).
(94) אף-על-פי שמיתה לזה וממון לזה. (95) אפילו לא
הרגו. (96) מותר לכל אחד להרוג אותו, כדי להציל את
הנרדף (סנהדרין שם), ואפילו כשהוא רודף אחר אחת
העריות, שאינו חייב עליה אלא כרת, בכל זאת מותר להרוג
אותו, כדי להצילה מן העבירה, וחייב מיתה וחייב תשלומין
באים כאחד, וקם ליה בדרכה מיניה. ראה הלכות גניבה
ואבידה פרק ג הלכה א.

יג. נרדף⁹⁷ שְׂשֶׁבֶר פְּלִים⁹⁸ שֶׁל רודף - פְּטוֹר; לֹא
יְהִיָּה מָמוֹנוֹ חֲבִיב מְגוּפוֹ⁹⁹. וְאִם שְׂבֵר פְּלִים¹⁰⁰
אֲחֵרִים - חֲבִיב¹⁰¹; שֶׁהִצִּיל עֲצָמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ -
חֲבִיב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק י"א מרחשון – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש רג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ורבינו בהלכות גזילה ואבירה פרק יב הלכה יד מפרש כיצד מחלקים. לפי פירוש זה מסולקת השגת הראב"ד, שכנראה הבין שכוונתו לפטור לגמרי את המטיל, וראה חושן-משפט סימן שפ, סעיף ד, מאירת-עינים סעיף-קטן ט. (108) סיים רבינו במילה "והושיעם", כדי לסיים בכי טוב. ועוד, מילה זו באה לציין סדר נזיקין, שנקרא "ישועות" (שבת לא.), מגדל עוז.

סליקו להו הלכות חובל ומזיק בסיעתא דשמיא

יום ש"ק י"א מרחשון ה'תש"פ

הלכות רוצח ושמירת נפש

9 יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. שְׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה, 10
וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶטן: (א) שְׁלֹא 11
לְרַצֵּחַ. (ב) שְׁלֹא לִקַּח כֶּפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ, אֲלֵא יוֹמֵת. 12
(ג) לְהַגְלוֹת הָרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה. (ד) שְׁלֹא לִקַּח כֶּפֶר 13
לְמַחֲבֵי גְלוּת. (ה) שְׁלֹא יוֹמֵת הָרוֹצֵחַ כְּשִׁירֵצָה קָדָם 14
עַמִּידָה בְּדִין. (ו) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף. 15
(ז) שְׁלֹא לְחוּס עַל הָרוֹדֵף. (ח) שְׁלֹא לַעֲמֹד עַל דָּם. 16
(ט) לְהַפְרִישׁ עֲרֵי מִקְלָט וּלְכַנֵּן לָהֶם הַדֶּרֶךְ. (י) לַעֲרֹף 17
אֶת הָעֵגְלָה בְּנַחֲלָה. (יא) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּאוֹתָהּ קִרְקַע 18
וְלֹא תִזְרַע. (יב) שְׁלֹא לְשׁוּם דָּמִים. (יג) לַעֲשׂוֹת 19
מַעֲקָה. (יד) שְׁלֹא יִכְשִׁיל תָּמִים בְּדָכָר. (טו) לְפָרֵק עִם 20
מִי שֶׁנִּשְׁכַּל בְּדֶרֶךְ. (טז) לְטַעַן עִמּוֹ. (יז) שְׁלֹא יִנְיַחוּ 21
נִבְהֵל בְּמַשְׂאוֹ וְלִלֵּךְ לוֹ. 22

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא יומת".

מניין המצוות שבריש ההלכות הגדולות, נכתב על ידי הרמב"ם, וגם בו מצינו דיוקים בשיטתו, וצריך להבין מדוע במצוות לא-תעשה ב' כתב "שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא יומת" ובמצוות לא-תעשה זו כתב "שלא ליקח כופר למחויב גלות" ולא הוסיף אלא יגלה.

והביאור הוא: הרמב"ם קא משמע לן שהלאו שלא ליקח כופר לרוצח בשגגה כולל שני החיובים, קודם שיגלה ואחר שגלה, ואילו כתב "אלא יגלה" היה משמע שהלאו הוא רק קודם שיגלה אבל אחר שגלה אין איסור ליקח כופר לשוב לשבת בארץ.

ולפרש"י על התורה, הלא-תעשה הוא רק לא ליקח כופר אחר שגלה, ולכן יסד פירושו על המילים "לשוב לשבת". (אבל קודם שגלה יש מצוות-עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש ח"ג ע' 298)

ויבאר מִצְוֹת אֵלּוּ בַּפָּרָקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק ראשון

1) יבאר שכל הורג נפש מישראל עובר בלאו. ושמצוה לגואל הדם להרוג הרוצח. ודין מוזהרים בית דין שלא ליקח

97) בבא-קמא שם. 98) כדי להציל עצמו. 99) שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו, כדי להציל עצמו, כל-שכן שניתן להצילו בממונו של הרודף, שם. 100) צריך לומר: "כלי", וכן הוא בדפוס רומי ר"מ. 101) לשלם, שם.

1 יד. מִי שֶׁרָדֵף ¹⁰² אַחֵר הָרוֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנֶּרְדָּף, וְשִׁבֵּר 2
אֶת הַפָּלִים, בֵּין שֶׁל רוֹדֵף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם - פָּטוּר. 3
וְלֹא מִן הַדִּין ¹⁰³, אֲלֵא תִקְנָה הִיא, שְׁלֹא יִמְנַע 4
מִלְּהַצִּיל אוֹ יִתְמַהֲמַה ¹⁰⁴ וַיַּעֲזִיב ¹⁰⁵ בַּעַת שִׁירְדָּף.

102) שם. 103) שהרי המציל עצמו בממון חברו - חייב, כל-שכן המציל אחרים בממון חברו. 104) יתאחר. 105) שלא ישבר כלים בריצתו, ובינתיים יאחר את המועד.

5 טו. סְפִינָה שֶׁחִשְׁבָה לְהַשְׁבֵּר מִפְּכֵד הַמַּשּׁוּי, וַעֲמַד 6
אֶחָד מֵהֶן וְהִקְל מִמַּשְׂאָה וְהִשְׁלִיךְ בָּיָם ¹⁰⁶ - פָּטוּר ¹⁰⁷; 7
שֶׁהַמַּשָּׂא שָׁבָה כְּמוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהָרֹג. וּמִצְוָה 8
רַבָּה עֲשֵׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעָם ¹⁰⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ספינה שחישבה להשבר ... ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם".

בפנימיות העניינים של הלכה זו נרמזת מעלתם הגדולה של ישראל כי "ספינה" מורה על הנשמה, כמאמר הזוהר (ח"ב קצט, א). "יונה דנחת לספינה דא איהי נשמתא דבר נש דנחת אל האי עלמא למהוי בגופא דבר נש" ובלשון הכתוב "יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים" שאחרי סכנת ה"מים רבים" שהם ריבוי הטרדות והבלבולים של עניני העולם מגיעה למחוז חפצה בשלום ואז ניתוסף עילוי גדול יותר בנשמה מכפי שהיתה קודם ירידתה לעולם.

ים הגלות הוא הים הסוער שמביא את הספינה למצב ש"חשבה להשבר" כי מצד התגברות החושך בעולם נעשה חלישות בקיום התורה ומצוותיה. והמשוי הוא העול של תורה ומצוות, ומצד החשש ש"חישבה להישבר" הקב"ה מיקל המשוי מעליה, שהרי ישנם ריבוי עניני תומ"צ שאי אפשר לקיימם בזמן הגלות כמו דיני הקרבנות, טומאה וטהרה וכו' שמצוות אלו "השליך בים" למעליותא ע"ד "כמים לים מכסים" שמצוות אלו חזרו ונתעלו לשורשן ומקורן בבחינת ההעלם שלמעלה מהגילוי.

ובזה מודגשת מעלתן של ישראל, שכל התורה לא ניתנה אלא בשביל לזכות את ישראל ואם ריבוי התורה מסכן את ישראל "המשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם", שהרי התורה בשביל ישראל ואם אין ישראל תורה למה (ע"ד לשון חז"ל - פדר"א פ"ג. אסת"ר פ"ח, ז).

ספה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 670

106) כדי להציל את הנוסעים. 107) ואינו חייב לשלם כדין מזיק, וכל בעלי המטען מחלקים ביניהם את ההפסד.

רד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"א מרחשון - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זֶה הוֹרֵג אָבִי אָבִיו¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל²⁰; וְאִם אֵין
לוֹ בֶן - אֵין אַחֶד²¹ מִן הָאֲחִין נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הָדָם
לְהַמִּית אֶת אָבִיו, אֲלֹא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ²².
וְאֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה²³ בְּגֵאֻלַּת הָדָם.

(18) מכות יב. (19) אף-על-פי שראוי לו לכבד אותו, מכל-מקום דינו בזה ככל אדם. (20) ומצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. (21) אף-על-פי שזוהי מצוה, כי הבן מצווה על כבוד אביו, והשווה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום (קידושין ל). ומשום כך אפילו הוא שליח בית-דין ואביו נידון למכות, אסור לבן להכותו, סנהדרין פה: (22) כמו בגואל הדם שאינו יכול להמית את הרוצח, בהלכה הקודמת. (23) גם הנקבה מחוייבת להרוג את רוצח קרובה, כי חייבת בכל מצוות שבתורה שאינן תלויות בזמן.

ד. וּמִזְהָרִין בֵּית דִּין שְׁלֹא לִקְחָ²⁴ כֹּפֶר²⁵ מִן הָרוֹצֵחַ²⁶.
וְאִפְלוּ נָתַן כָּל מָמוֹן²⁷ שִׁפְעוּלָם, וְאִפְלוּ רָצָה גּוֹאֵל
הָדָם לִפְטוֹרָם²⁸. שְׁאֵין נִפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַנְּהָרֵג קִנְיָן גּוֹאֵל
הָדָם, אֲלֹא קִנְיָן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁנֵאָמַר: וְלֹא
תִקְחוּ כֹפֶר לְנַפְשׁ רֹצֵחַ²⁹. וְאֵין לָהּ דָּבָר שֶׁהַקְפִּידָה
תּוֹרָה עָלָיו כְּשִׁפְכֵיכֹת דָּמִים; שְׁנֵאָמַר: וְלֹא תִחְנִיפוּ³⁰
אֶת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר, כִּי הָדָם הוּא יִחְנִיף³¹ אֶת הָאָרֶץ
וְגוֹמֵר.

(24) ואם לקחו, עברו בלאו. (25) פדיון נפשו. (26) שלא להרגו. (27) כלומר, יותר מפדיון נפשו. (28) שאמר לבית-דין שהוא מוחל על דמו של הרוצח. (29) חייב מיתה בידי שמים, פודה נפשו בתשלומי כופר, כגון ששורו המועד הרג אדם (שמות כא, ל). אבל מרוצח שחייב מיתה בית-דין, אסור לקחת כופר. ראה 'ספרי' מסעי קסא, וכתובות לו: "שורש מצוה זו ידוע, שאם הורשו אדוני הארץ ליקח כופר מיד הרוצח, נמצא שכל הגדול מחבירו ועשיר ממנו יהרגנו, אם יחרה אפו עליו ויתן כפרו, ונמצא חרב איש באחיו, והישוב בטל" (ספר החינוך מצוה תיב, הוצאת מוסד הרב קוק). (30) ולא תרשיעו. ראה שם תרגום אונקלוס ורש"י. (31) הדגישה התורה שפיכות דמים, ומסיימת בפסוק "ולא תטמא את הארץ", ואמרו חז"ל: "מגיד ששפיכות דמים מטמא את הארץ, ומסלקת את השכינה, ומפני שפיכות דמים חרב בית-המקדש". 'ספרי' שם.

ה. רוֹצֵחַ³² שֶׁהָרַג בְּזֻדּוֹן - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ הָעֲדִים
וְלֹא הַרְוִאִים אוֹתוֹ³³, עַד שִׁיבֹאוּ לְבֵית דִּין וְיִדְּנִינָהוּ
לְמִיתָה³⁴; שְׁנֵאָמַר: וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עֲמֻדוֹ לִפְנֵי
הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט. וְהוּא הַדִּין לְכָל מַחֲבִיבֵי מִיתוֹת בֵּית
דִּין³⁵ שֶׁעָבְרוּ וְעָשׂוּ³⁶, שְׁאֵין מְמִיתִין אוֹתָן עַד שִׁיגְמֹר
דִּינָם בְּבֵית דִּין.

(32) מכות יב. (33) ואפילו הם בית-דין ואינם רשאים לדונו אפילו על-פי עדים אחרים. והטעם הוא, שמכיון שראו אותו שהרג, שוב אין רואים לו זכות, והתורה ציוותה להפוך בזכותו "והצילו העדה". ראש השנה כו. "מנין לסנהדרין

כופר מהרוצח. ואם ממיתים אותם העדים וכו'. ודין מצוה להציל הנרדף באחד מאביו או בנפשו. ודין הדברים שממיתים האדם עד שלא יעשה אותם. ודין היכול להציל ולא הציל.

א. כָּל הוֹרֵג² נִפְשׁ³ בֶּן אָדָם⁴ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאָמַר: לֹא תִרְצַח⁵. וְאִם רָצַח בְּזֻדּוֹן⁶ בְּפְנֵי עֲדִים⁷ - מִיתָתוֹ בְּסִיף⁸, שְׁנֵאָמַר: נָקָם יִנָּקֶם⁹. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה¹⁰ לְמַדוּ שֶׁזוֹ מִיתַת סִיף¹¹. בֵּין שֶׁהָרַג אֶת חֲבֵירוֹ בְּכַרְזָל¹² בֵּין שֶׁשָּׂרְפוֹ¹³ בָּאֵשׁ - מִיתָתוֹ בְּסִיף

(2) בין איש ובין אשה, ואפילו אומר הריני רוצח על-מנת ליהרג (מכילתא דרשב"י, הוצאת מקיצי נרדמים, יתרו כ, יג). "השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה". יבמות פד: ובכמה מקומות. (3) ואפילו תינוק בן יומו, שכלו חדשי עיבורו. (4) ואפילו גוי, עובר בלא-תעשה, אבל אין הישראל הרוצח נהרג עליו (לקמן פרק ב הלכה יא). (5) הציווי מנוסח באופן כללי, משום שהוא מכוון לכל. וראה בבא-קמא טו. ו'תוספות' שם דיבור-המתחיל השווה. (6) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה" (שמות כא, יד). (7) "כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח" (במדבר לה, ל) וראה 'ספרי' מסעי קסא. (8) מתיזים את ראשו בסיף, סנהדרין נב: (9) במכה עבדו ומת. (10) תלמיד מפי רבו. (11) כי "נקמה" נזכרת בתורה בקשר ל"חרב", "חרב נוקמת נקם ברית" (ויקרא כו, כה). מכילתא משפטים ז, וסנהדרין שם. (12) "ואם בכלי ברזל הכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טז). (13) אין אומרים דינו בשריפה. ראה 'ספרי' מסעי קס, על הפסוק "ואם בשנאה יהדפנו", וראה סנהדרין עו:

ב. מִצְוָה¹⁴ בִּיד גּוֹאֵל הָדָם [לְהָרֵג אֶת הָרוֹצֵחַ], שְׁנֵאָמַר: גּוֹאֵל הָדָם הוּא יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ. וְכָל הָרְאוּי לִירְשָׁה¹⁵ הוּא גּוֹאֵל הָדָם. לֹא רָצָה גּוֹאֵל הָדָם, או שְׁלֹא הָיָה יָכוֹל לְהַמִּיתוֹ, או שְׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל דָּם¹⁶ - בֵּית דִּין מְמִיתִין¹⁷ אֶת הָרוֹצֵחַ בְּסִיף.

(14) "מצוה ביד גואל הדם להמיתו", 'ספרי' שם וסנהדרין מה: ודברי רבינו הם המשך להלכה הקודמת "ואם רצח בזדון . . .", ואז מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. אבל בהורג בשגגה, שיצא מעיר מקלטו, פסק רבינו לקמן פרק ה הלכה י כרבי עקיבא שאין מצוה אלא רשות ביד גואל הדם להמיתו, ואפילו יצא בזדון. וראה מכות יב (15) היינו קרובי האב, ואף לענין עדות פסק רבינו שרק קרובי האב פסולים להעיד מן התורה, כי רבי עקיבא לומד דין זה מן הכתוב "לא יומתו אבות על בנים". ראה הלכות עדות פרק יג, הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ג הלכה ט, ובמראה-הפנים שם. (16) כגון גר צדק. (17) "וימנין שאם אין לו גואל שבית-דין מעמידים לו גואל, שנאמר בפגועו בו, "מכל-מקום", כלומר הפוגע הורגו, ואף-על-פי שאינו גואל הדם, אלא במקום גואל הדם, סנהדרין שם ורבינו חננאל שם. סיכום שיטת רבינו - ראה לקמן פ"ה הי"א בהערות.

ג. הָאֵב שֶׁהָרַג¹⁸ אֶת בְּנוֹ: אִם הָיָה בֶּן לְנִהָרֵג - הָרִי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק י"א מרחשון – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש רה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(52) בין... ובין. (53) בביצוי, מקום מסוכן. בתורה נאמר "וקצותה את כפה", באשה ששלחה ידה והחזיקה במבושיו של גבר. (54) "ומבושיו" אינו אלא דוגמה. (55) "והחזיקה במבושיו" - אין לי אלא מבושיו, מנין לרבות כל דבר שיש בו סכנה, תלמוד-לומר "והחזיקה" מכל-מקום, "ספרי" שם רצב (כתוב "ושלחה ידה והחזיקה במבושיו", והמלה "והחזיקה" מיותרת, שהרי מספיק היה לכתוב "ושלחה ידה במבושיו", משום כך דרשו שלריבוי באה). (56) דין אחד לאיש ולאשה כרודפים וכנרדפים, ואף-על-פי שהכתוב מדבר על אשה המתקיפה איש. "השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה", בבא-קמא טו. (57) המתכונן לעשות, ועדיין לא עשה. (58) ואסור להרגו, ראה הלכה ז. (59) של הרודף, שהורגים אותו. (60) כשאין אתה יכול להצילו על-ידי "וקצותה את כפה". ראה הלכה הקודמת.

ט. אף זה⁶¹ מצות לא תעשה⁶², שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך הורו חכמים⁶³, שהעפירה שהיא מקשה לילד⁶⁴ - מתר לחתף העפר במעייה, בין כסם בין ביד, מפני שהוא כרודף אחריה להרגה. ואם משהוציא ראשו⁶⁵ - אין נוגעין⁶⁶ בו; שאין דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם⁶⁷.

(61) כשם שמצוה לחוס על נפש הנרדף ולהצילו, כך מצוה שלא לחוס על נפש הרודף, אם אי-אפשר להצילו באחד מאיבריו. (62) "לא תחוס עיניך". (63) אהלות פרק ז, משנה ו. (64) ומסוכנת מחמת הקושי, שאין העובר יוצא. (65) והקושי שבשעת הלידה מסכן חיי האם. (66) לשון המשנה, שם. (67) שאשה בשעת הלידה מסוכנת, ואין הוולד נחשב לרודף. ובלשון הגמרא: "משמא קא רדפי לה" (מן השמים רודפים אותה), סנהדרין עב: אבל לפני שהוציא העובר ראשו אינו נקרא נפש, וישראל שהרג עובר אינו נהרג ולפיכך חייה קודמים, אף-על-פי שזה טבעו של עולם. [לשונו של רבינו כאן הוא תמוה קצת, אבל לא נמצא פירוש אחר מתקבל על הדעת]. וראה תוספות רבי עקיבא איגר שם אות טו.

י. אחד הרודף⁶⁸ אחר חברו להרגו או רודף אחר נערה מארסה⁶⁹ לאנסה. שנאמר⁷⁰: כי פאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, בן הדבר הזה⁷¹; והרי הוא אומר: צעקה הנערה המארשה ואין מושיע לה⁷². הא יש לה מושיע⁷³ - מושיעה בכל דבר שיקבל להושיע, ואפילו בהריגת הרודף.

(68) סנהדרין עג. (69) שיש בה דין מיתה, אבל הרודף אחרי הפנויה, שאסורה רק בלאו שענשו מלקות (פרק א מהלכות אישות הלכה ה) אין מצילין אותה בנפשו. (70) במי שאנס נערה מאורסה. (71) "מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה (מן העבירה והקלון) בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו", סנהדרין שם. וראה 'ספרי' כ"תצא רמג. (72) משמע שחייבים להושיע לה. (73) לשון הגמרא, שם.

יא. והוא הדין לשאר כל העריות⁷⁴ חוץ מן

שראו אחד שהרג את הנפש, שאין ממיתים אותו עד שיעמוד בבית-דין אחר" (מכות שם, 'ספרי' זוטא, וילקוט שמעוני מסעי לה). וראה בית-הבחייה למכות, עמוד נו. (34) וכל עוד שלא דנו אותו למיתה, אין הוא חייב מיתה. (35) הפסוק "לא ימות הרוצח", הוא דוגמה לכל יתר מחוייבי מיתת בית-דין. "יכול יהרגו אותו משהרג ומשנאף, תלמוד-לומר ולא ימות הרוצח עד עמדו". ספרי זוטא, וילקוט שם. (36) והתרו בהם עדים.

ו. במה דברים אמורים?³⁷ בשעבר ועשה העון שחייב עליו מיתת בית דין; אבל הרודף³⁸ אחר חברו להרגו, אפילו היה הרודף קטן³⁹ - הרי כל ישראל⁴⁰ מצוין⁴¹ להציל הנרדף מיד הרודף, ואפילו בנפשו של רודף⁴².

(37) שלא יהרגו את החוטא עד שידונו אותו בית-דין למיתה. (38) סנהדרין עג. (39) אף-על-פי שאינו בר עונשין, לענין "רודף" דינו כגדול, כי המטרה היא להציל את הנרדף, שם עב: (40) ולאו דוקא בית-דין. (41) ראה הלכה ז. (42) להרוג אותו. "הצל דמו של זה בדמו של זה". אף-על-פי שעדיין לא הרג אותו, ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה. שם.

ז. כיצד⁴³ אם הזהירוהו⁴⁴ והרי הוא רודף אחריו, אף על פי שלא קבל עליו התראה⁴⁵, בין שעדיין הוא רודף⁴⁶ - הרי זה נהרג⁴⁷. ואם יכולים להצילו באיבר מאיבר הרודף, כגון שיפנו אותו בחץ או באבן או בסיף ויקטעו את ידו או ישברו את רגלו או יסמו את עינו - עושין⁴⁸. ואם [אין] יכולין לכונן⁴⁹ ולהצילו אלא אם כן הרגוהו לרודף - הרי אלו הורגין אותו, אף על פי שעדיין לא הרג⁵⁰; שנאמר: וקצתה את כפה⁵¹, לא תחוס עינך

(43) דין הרודף. (44) שלא ירדף, שאם לא כן יהרגו אותו כמצוות התורה, שם. (45) שלא אמר יודע אני, ועל-מנת כן אני רודף, שאהרג עליו, שם. לא כן במחוייב מיתת בית-דין, שאינו נהרג עד שיקבל עליו התראה. (46) והנרדף בסכנה. (47) "רודף אינו צריך התראה" (שם), שהרי קיים צורך דחוף להציל את הנרדף ממוות. (48) ואם הרגו, חייב מיתה בידי שמים, וראה להלן הלכה יג. (49) לאחד מאבריו. (50) ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה, ובזה שונה דין רודף מחייבי מיתות בית-דין, שאין ממיתים אותם אלא-אם-כן עברו ועשו (הלכות ה"ו). (51) "מלמד שאתה חייב להצילו בכפה, מנין שאם אין אתה יכול להצילו בכפה, הצילו בנפשה, תלמוד-לומר לא תחוס עיניך", 'ספרי' כ"תצא רצג.

ח. אחד⁵² במבושיו⁵³ ואחד כל דבר⁵⁴ שיש בו סכנת נפשות⁵⁵. אחד האיש או האשה⁵⁶. ענין הקתוב: שכל החושב⁵⁷ להכות חברו הכאה המקימה אותו - מצילין את הנרדף בכפו של רודף⁵⁸; ואם אין יכולין - מצילין אותו אף בנפשו⁵⁹, שנאמר: לא תחוס עינך⁶⁰.

19 תעמוד⁹¹ על דם רעף'. וכן הרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹבֵעַ
20 בַּיָּם⁹², או לִסְטִים בָּאִים עָלָיו, או חֵיה רָעָה בָּאָה
21 עָלָיו, וְכוּל לְהַצִּילוֹ הוּא בַּעֲצָמוֹ או שִׁישְׁכֹר
22 אַחֲרֵים⁹³ לְהַצִּילוֹ, וְלֹא הַצִּיל; או שִׁשְׁמַע עוֹבְדֵי
23 כּוֹכָבִים או מוֹסְרִים מִחֻשְׁבִּים עָלָיו רָעָה⁹⁴ או טוֹמֵנִין
24 לוֹ פֶּח, וְלֹא גָלָה אֶזְנֵן חֲבֵרוֹ וְהוֹדִיעָיו⁹⁵; או שִׁידַע
25 בַּעֲבוּד כּוֹכָבִים או בְּאוֹסֵם שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵרוֹ, וְכוּל
26 לְפִיִּסוֹ בְּגִלָּל חֲבֵרוֹ לְהַסִּיר מִה שֶׁבִּלְבוֹ, וְלֹא פִּיִּסוֹ;
27 וְכָל פִּיּוּצָא בְּדִבְרֵים אֱלוֹהִים⁹⁶ - הַעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל
28 'לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רַעֲף'⁹⁷.

90 חבירו מסכנה, ולא דוקא מיד רודף. 91 ופשוטו של
מקרא, שאם רואה חבירו בסכנה, לא יעמוד בחיבוק ידיים,
אלא ישתדל בכל הדרכים להצילו. 92 והרואה יודע
לשחות ויכול להצילו. ספרא קדושים פרק ד, ח וסנהדרין
עג. 93 אף-על-פי שיש בזה טרחה, שם. 94 ומובן
מאלו, שהניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, שאין
אדם חייב להציל חבירו בממון של עצמו, כשיש ממון
לניצול, רא"ש, סנהדרין פרק ח. 95 טובע בים הוא
דוגמה לאדם שכבר נתון בתוך הסכנה; לסטים באים עליו
- דוגמה לסכנה המתקרבת לאדם; מוסרים מחשבים עליו
רעה - הסכנה עדיין במחשבה בלבד, ובכולם דין אחד,
שחייבים להציל. 96 אף-על-פי שבאותו כתוב אסרה
תורה ללכת רכיל ולגלות סוד, בכל זאת כאן כשסכנה
אורבת לחבירו - הוא חייב לגלות ולהודיע לו. 97 כגון
היודע עדות לחבירו ואינו מעידו, ספרא שם.

29 טו. הַרוֹאֶה רוֹדֵף⁹⁸ אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ או אַחֵר
30 עֲרוּהָ⁹⁹ לְבַעֲלָהּ, וְכוּל לְהַצִּיל וְלֹא הַצִּיל - הָרִי זֶה
31 בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהִיא 'וְקִצְתָּהּ אֶת כַּפָּה', וְעֹבֵר עַל
32 שְׁנֵי לְאוֹיִן: עַל 'לֹא תַחֹס עֵינֶיךָ'¹⁰⁰ וְעַל 'לֹא תַעֲמֹד
33 עַל דָּם רַעֲף'¹⁰¹.

98 כי הכתוב מחייב את האדם להשתמש בכל האמצעים,
כדי להציל את חבירו. 99 למעלה הלכה ז.
100 למעלה הלכה יא. 101 למעלה הלכה ח.

34 טז. אף על פי שאין לוקין על לאוין אלו מפני
35 שאין מעשה¹⁰² בהן - חמורים הם; שֶׁפֶל הַמְּאֻבָּד¹⁰³
36 נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - בְּאֵלוֹ אֶבֶד כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ,
37 וְכָל הַמְּקִיִּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - בְּאֵלוֹ קָיָם כָּל
38 הָעוֹלָם כְּלוּ.

102 "ומנין לרודף אחר חבירו להורגו, ואחר הזכור ואחר
נערה המאורסה, שחייב אתה להצילו בנפשו, תלמוד-לומר
ולא תעמוד על דם רעף", ספרא שם. 103 ראה הלכות
מתנות עניים פרק ח, הלכה י.

1 הַבְּהֵמָה⁷⁵. אֲבָל הַזָּכוֹר⁷⁶ - מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנֶפֶשׁ
2 הַרוֹדֵף, בְּשָׂאֵר כָּל הָעֲרִיּוֹת. אֲבָל הַרוֹדֵף אַחֵר
3 הַבְּהֵמָה לְרַבָּעָה, או שְׂרָדֵף לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ
4 או לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבַּת וְעֲבוּדָה
5 זָרָה עֲקָרִי הִדָּת⁷⁷ - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ⁷⁸, עַד שִׁיעֲשֶׂה⁷⁹
6 וַיְבִיאֻהוּ לְבֵית דִּין וַיְדִינוּהוּ וַיָּמוּת.

74 בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות מצילים
אותם בנפש הרודף, אף-על-פי שהכתוב מדבר בנערה
המאורסה בלבד. סנהדרין שם. 75 הרודף אחר הבהמה
לרבעה, ואף-על-פי שזה דומה לעריות וחייב מיתה, שלא
ניתן להציל בנפשו אלא בדבר שהוא ערוה, ויש בה קלון
לנרדף, שם. 76 הרודף אחר הזכר לאנסו. 77 והמחלל
את השבת דינו כעובד עבודה-זרה. 78 שלא כדעת רבי
אלעזר ברבי שמעון שאמר: מחלל את השבת ניתן להצילו
בנפשו, ושלא כדעת רבי שמעון בן יוחאי שאמר: עובד
עבודה-זרה ניתן להצילו בנפשו. שם עג: 79 לאחר שהתרו
בו וקיבל על עצמו התראה, כדין יתר חייבי מיתות בית-דין.
ראה למעלה הלכה ה.

7 יב. רֹדֵף אַחֵר עֲרוּהָ וְתַפְשָׁהּ וְשָׁכַב עִמָּה וְהָעֲרָה⁸⁰,
8 אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָמַר בִּיאָתוֹ⁸¹ - אֵין מְמִיתִין⁸² אוֹתוֹ
9 עַד עֲמֹדוֹ בְּדִין. רֹדֵף אַחֵר עֲרוּהָ, וְאַחֲרֵים הָיוּ רוֹדְפִין
10 אַחֲרָיו לְהַצִּילָהּ, וְאַמְרָה לָהֶם: הַנִּיחֻהוּ כְּדִי שֶׁלֹּא
11 יִהְיֶה גִנְיָ⁸³ - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ⁸⁴, אֲלֹא מְבַהִילִין אוֹתוֹ
12 וּמוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלְּבַעַל בְּאֵיבָרָיו⁸⁵; וְאִם אֵינֶן יוֹכְלִים
13 בְּאֵיבָרָיו - אֲפֹלוּ בְּנֶפֶשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ⁸⁶.

80 "העראה זו נכנסת עטרה". סנהדרין שם. 81 שלא
הכניס את כל האבר. 82 אין מצילים אותו מגמר ביאה
בנפשו של רודף, שהרי כבר נבעלה, ודינה כנעברה בה
עבירה, שאין מצילים אותה בנפשו, שם עג: 83 קודם
שתשיגו אותו, מכיון שאתם רוצים להרוג אותו בגללי, שם.
84 שהרי אנוסה היא, ומתוך פחד אמרה כך. 85 על-ידי
הכאת איבריו. 86 למעלה הלכה ז.

14 יג. כָּל הַיְּכוֹל לְהַצִּיל בְּאֵיבָרָיו מֵאֵיבָרָיו וְלֹא טִרַח
15 בָּכָף, אֲלֹא הַצִּיל בְּנֶפֶשׁוֹ⁸⁷ שֶׁל רוֹדֵף וְהָרִיגוֹ - הָרִי זֶה
16 שׁוֹפֵף דָּמִים וְחֹזֵב מִיתָה⁸⁸; אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין
17 אוֹתוֹ⁸⁹.

87 מפני שזה קל לו יותר. 88 "נהרג עליו", סנהדרין עד.
89 מאחר שנתכוון להציל, אין כאן קבלת התראה, ומה
שאמרו "נהרג עליו" הכוונה למיתה בידי שמים. (כסף-
משנה).

18 יד. כָּל הַיְּכוֹל לְהַצִּיל⁹⁰ וְלֹא הַצִּיל - עוֹבֵר עַל 'לֹא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה'י"א מרחשון ה'תש"פ

יום ראשון ה' מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה שמח. שמט.

שנ. שאנ.

1 המצוה השמ"ח — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
2 בהמה, בין זכרים בין נקבות, והוא אמרו "ובכל-בהמה
3 לא-תתן שכבתך" (ויקרא יט, כג) והעובר על זה בידון —
4 חיב סקילה, ואם לא נסקל — הרי הוא בכרת; ואם היה
5 שוגג — מקריב חטאת קבועה.

6 המצוה השמ"ט — האזהרה שהזהרנו הנשים
7 מלהביא עליהן בהמות, והוא אמרו יתעלה: "ואשה
8 לא-תעמד לפני בהמה לרבעה" (שם), וגם זו מצוה בפני
9 עצמה ואינה נכללת במצוה שקדמה לה. כי באסורו על
10 הזכרים לבוא על הבהמות לא נאסר על הנשים להביא
11 בהמות עליהן, ולולא הלאו המיוחד שבא בכך. ובתחילת
12 ברתות אמרו: "שלושים יושב ברתות יש בתורה ומנו
13 אותן בכללן הבא על הבהמה ואשה המביאה את-
14 הבהמה עליה אף-על-פי (למרות) שמנו שם כללי
15 הענינים (שהמשנה מונה רק קבוצות כלליות של חייבי כרת
16 ולא מפרטת לפרטים) כמו שבארנו בפרושנו ("פירוש
17 המשניות") הנה נתבאר שהיא מצוה בפני עצמה מכלל
18 מצוות לא-תעשה. והעובר על לאו זה — בסקילה. ואם
19 לא נתקיימה העדות — הרי היא בכרת אם היתה מזידה;
20 ואם היתה שוגגת — מקריבה חטאת קבועה.

21 המצוה הש"נ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
22 הזכר, והוא אמרו: "ואת-זכר לא תשכב משכבי אשה
23 תועבה הוא" (שם, כב) וכבר נכפל הלאו בענין זה בעצמו
24 ואמר: "ולא-יהיה קדש מבני ישראל" (דברים כג, יח)
25 וזוהי הסבא הנכונה שלאו זה נכפל לחזוק, לא שהוא
26 אזהרה לנשכב; וממה-שאמר: "לא תשכב" נלמדה
27 אזהרה לשוכב ונשכב. ובגמרא סנהדרין (נד): נתבאר
28 שרבי ישמעאל הוא שעושה "לא-יהיה קדש" אזהרה
29 לנשכב, ולפיכך הבא על הזכור והביא זכור עליו בהעלם
30 אחד (מכח אותו העלם — אותה טעות) — חיב שתיים
31 לדעת רבי ישמעאל, ורבי עקיבא אומר: אינו צריך,
32 (פסוק מיוחד להטיל לאו על הנשכב) הרי הוא אומר
33 בתורה: "ואת-זכר לא תשכב" — קרי ביה: לא תשכב,
34 לפיכך הבא על הזכור והביא זכור עליו בהעלם אחד —
35 לדעתו אינו חיב אלא אחת. אמרו בטעם ענין זה: לא
36 תשכב ולא תשכב — חדא היא, ולדעתו בא "לא יהיה
37 קדש" לחזוק, כמו שאמר: "לא תנאך" והוא אזהרה
38 לאשת איש, כמו שבארנו (מצוה שמח), ואמר (פסוק נוסף
39 לחזוק): "ואל-אשת עמיתך לא-תתן שכבתך", ורבים

40 כמו זה כמו שבארנו בכלל התשיעי. והעובר על לאו זה
41 — בסקילה. ואם לא נסקל — הרי הוא בכרת אם היה
42 מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

43 המצוה השא"נ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
44 האב, והוא אמרו: "ערות אביך לא תגלה" (ויקרא יח, ז),
45 וגם העובר על לאו זה — בסקילה, עד שיהיה הבא על
46 אביו חיב שתיים: משום שוכב עם זכר ומשום מגלה
47 ערות אביו. ובגמרא סנהדרין (נד): נתבאר שממה
48 שאמר: "ערות אביך לא תגלה" — אביך ממך". והקשו
49 שם ואמרו: "האי מ'ואת-זכר לא תשכב" נפקא (אפשר
50 ללמוד זאת מ"ואת זכר גר"? "והשיבו: "לחיבו שתיים
51 וכדרכי יהודה דאמר: גוי הבא על אביו חיב שתיים".
52 וישם בארו ואמרו "מסתברא מלתיה דרבי יהודה (דברי
53 רבי יהודה מתאפשרים) בישאל ובישוגג ולקרבן, והאי
54 דאמר "גוי" לשנא מעליא" (והטעם לביטוי "גוי" — כי זוהי
55 לשון נקיה שלא להתבטא במפורש יהודי בעניני חטא),
56 כלומר: שאם שגג באביו — יביא שתי חטאות כמי
57 ששגג בשתי עריות; ואין בן השוגג בזכור דעלמא (זכר)
58 סתם שאינו אביו), שאינו מביא אלא חטאת אחת.

יום שני ו' מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה שנב.

שמז. שמו.

59 המצוה השנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
60 אחי האב, והוא אמרו: "ערות אחי-אביך לא תגלה"
61 (ויקרא יח, יד) עד שגם שוגג באחי אביו חיב שתי
62 חטאות, כמו שבארנו באביו. ובגמרא סנהדרין (כד):
63 אמרו: הבא על אחי אביו — חיב שתיים לדרגה הפל,
64 דכתיב: "ערות אחי-אביך לא תגלה".

65 ודע שענין אמרי "נתקיימה העדות" (בכל איסורי עריות —
66 כתנאי לקיים בהם דיני מיתה) הוא שיהיו שם שני צדים
67 פשרים מתרים בו או יותר, ובית דין פשר של עשרים
68 ושלשה שהעדות נגבית לפניהם, ויהיה זה בזמן (שבית
69 המקדש קיים, ותנאים נוספים) שדיני נפשות נוהגים.
70 ופשוט הוא, שכל-העריות האלה שקדם זכרן (שהזכרנו
71 קודם) נאמר בהן הכרת בלשון התורה, והוא אמרו אחר
72 שמנן: "כי כל-אשר יעשה מפל התועבת האלה ונקרתו
73 הנפשות העולות" (שם, כט), וכן כל-מה שהזהרנו מהן
74 שחיבים עליו מיתת בית דין, גם הוא לשון התורה. אבל
75 שנוי מיני המיתה שאמרנו מקצתן בסקילה ומקצתן
76 בחנק ומקצתן בשרפה, הרי יש מהם שבאו בסקילה

לֹא שִׁמְעֵנוּ — תִּלְמִיד לֹמֵר: "לֹא תִנָּאף". וּבִסְפָּרָא: 47
 "אֲשֶׁר יִנָּאף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִשׁ אֲשֶׁר יִנָּאף אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ" 48
 וגו' ("מות־יומת הַנָּאף וְהַנָּאֶפֶת") (שם), עֲנֵשׁ שִׁמְעֵנוּ אֶזְהָרָה 49
 לֹא שִׁמְעֵנוּ — תִּלְמִיד לֹמֵר "לֹא תִנָּאף", אֶחָד הָאִישׁ 50
 וְאֶחָד הָאִשָּׁה. וְלֹא עָשׂוּ "וְאֶל־אִשְׁתּוֹ עֲמִיתָךְ לֹא־תִתֵּן 51
 שְׂכָבְתָךְ" (ויקרא יח, כ) אֶזְהָרָה — לְפִי שֶׁהוּא לֹא שְׂאִינוּ 52
 כּוֹלָל נֹאֵף וְנֹאֶפֶת, אֲלֹא אֶזְהָרָה נֹאֵף בְּלִבְדּוֹ. וְכֵן בִּשְׁאֵר 53
 הָעֲצִוֹת אֵי אֲפָשֶׁר לָהֶם שְׁלֹא יִלְמְדוּ אֶזְהָרָה גַּם לֹא־שָׂא, 54
 אֲמָרוּ (ספרא): "לֹא תִקְרָבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּהָ" (שם, ו) — הָרִי 55
 כָּאֵן שְׁנֵים לְהִזְהִיר הָאִישׁ עַל־יְדֵי הָאִשָּׁה, וְהָאִשָּׁה עַל־יְדֵי 56
 הָאִישׁ". וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדִירִין (נא): אֲמָרוּ: "הַכֹּל הָיָה בְּכֻלָּל 57
 נֹאֵף וְנֹאֶפֶת, הוֹצִיא הַפְּתוּב (פרט בנפרד) אֶת־בֵּית כֹּהֵן 58
 לְשִׁרְפָּה וְאֶת־נַעֲרָה מֵאֲרָשָׁה לְסָקִילָה". וּבְכָר קָדָם לָנוּ 59
 (הפסוק: "אֲשֶׁר יִנָּאף .. מוֹת יוֹמֵת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת") פְּרוּשׁ דְּבָר 60
 זֶה בְּהַקְדָּמַת מֵאָמֵר זֶה (השורש (הכלל) השביעי). 61

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ו — הָאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל 62
 הַנָּדָה בְּזִמְנֵי טְמֵאָתָהּ, כְּלֹמֵר: כָּל־שִׁבְעַת הַיָּמִים. וְהוּא 63
 אֲמָרוּ: "וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרָב" (ויקרא יח, 64
 ט); וְגַם כָּל־זִמְנֵי שְׁלֹשָׁה יָמִים אַחֵר שִׁבְעַת הַיָּמִים הֵיא 65
 נִדָּה. וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה אִם הָיָה מִזִּיד חֵיב כֶּרֶת; וּבִשְׁוִיג 66
 — חֵיב טְמֵאָתָהּ קְבוּעָה. 67

יום שלישי ז' מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה נב. נג.

נה. נד. שנד. שס. שסא.

הַמִּצְוָה הַנ"ב — הָאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהִתְחַתֵּן 68
 בַּכּוֹפְרִים, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם" (דברים 69
 ז, א), וּבִבְאֵר הַהִתְחַתְּנוּת מִה הֵיא וְאָמֵר: "בִּתְּךָ לֹא־תִתֵּן 70
 לְבָנוּ וּבִתּוֹ לֹא־תִתֵּן לְבָנָךְ" (שם) וּבִפְרוּשׁ אֲמָרוּ בְּמִסְכַּת 71
 עֲבוּדָה זָרָה (לו): "דִּרְךְ חֲתָנוּת אֶסְרָה תוֹרָה". הַעֲוֹבֵר עַל 72
 לֹא זֶה יֵשׁ בְּעֲנֵשׁוֹ הַפֶּרֶשׁ וְהוּא: אִם בָּא עָלֶיהָ בְּפִרְהֶסְיָא 73
 (לעיני רבים) — הָרִי הַהוּא בְּשַׁעֲה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת־ 74
 הַעֲבָרָה, כְּכֹר קָיָם אֶת־עֲנִשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה פִּינְחָס בְּזִמְרִי 75
 (במדבר כח, ח) אֲמָרוּ (סנהדרין פא): הַבּוֹעֵל אֶרְמִית קָנָאִין 76
 פּוֹגְעִין בּוֹ, וְדִנְקָא בְּתַנָּאִים שְׂאֲמָרוּ, וְהֵם: שִׁיבְעוּל 77
 בְּפִרְהֶסְיָא וּבִשְׁעַת מַעֲשֵׂה וּבְמַעֲשֵׂה שֶׁהֵיא (בדיוק כפי 78
 שֶׁהִתְרַחַשׁ אֲצֵל פִּנְחָס וּזְמִיר) אֲכָל אִם לֹא עָשָׂה זֶה בְּפִרְהֶסְיָא, 79
 או שֶׁפָּרַשׁ וְלֹא פָּגְעוּ בּוֹ קָנָאִים — הָרִי הוּא מִחֵיב כֶּרֶת. 80
 אֲכָל לֹא נִתְבָּאֵר בּוֹ כֶּרֶת זֶה בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה. אֲמָרוּ: "לֹא 81
 פָּגְעוּ בּוֹ קָנָאִים מִהוּ?" וְנִתְבָּאֵר שֶׁהוּא כֶּרֶת, שְׁנֵאָמֵר: "כִּי 82
 חָלַל יְהוֹדָה קִדְשׁ ה' אֲשֶׁר אֶהָב וגו' זְכָרָת ה' לֹאִישׁ אֲשֶׁר 83
 יַעֲשֶׂה עֵר וְעֵנָה" (מלאכי ב, יא־יב), אֲמָרוּ: מִכָּל דְּבָכְרָתָהּ. 84
 כְּשֶׁמִּתְבָּרֵר אִם כֵּן שְׂאָדָם בְּעַל אֶרְמִית בְּעָדִים וְהִתְרַאָּה — 85
 לִקְרָה מִדְּאוּרִיתָא, וְדַע זֹאת. וּבְכָר נִתְבָּאֵר דִּינֵי כָל־ 86
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּעֲבוּדָה זָרָה (לו): וּבִסְנֵהֲדִירִין (פב). 87

1 (חז"ל) וּמִהֵן מִפְּרָשִׁים בְּפִתּוּב. וּבְכָר נִתְבָּאֵר דִּינֵי כָל־
 2 הָעֲצִוֹת הָאֵלֶּה בְּמִסְכַּת סְנֵהֲדִירִין וּבְמִסְכַּת כֶּרֶתוֹת וּבְמִסְכַּת
 3 מְקוֹמוֹת בִּיבְמוֹת וּבְתַבּוּת וְקִדּוּשִׁין.
 4 וּבְכָר נִתְבָּאֵר בְּרִישׁ כֶּרֶתוֹת (מַשְׁנָה ב) שְׁכָל־חֲטָא שְׂחִיבִים
 5 עַל זְדוּנוֹ כֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה קְבוּעָה — חֲיָבִים עַל
 6 "לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ" (כֹּאשֶׁר הוּא מְסוּפֵק אִם חֲטָא) אֲשֶׁם תְּלוּי.
 7 וְעִנְיָן אֲמָרָם "חֲטָאָה קְבוּעָה" הוּא שֶׁתִּהְיֶה מִן־הַבְּהִמָּה
 8 דִּיןָא: כְּשֶׁבָּה או שֶׁעִירָה. וְאִם תִּעֲיֵן בְּכָל־מִצְוֹת לֹא־
 9 תַעֲשֶׂה אַחַת אַחַת וְתִתְבּוֹנֵן בְּעֲנֵשִׁים שֶׁנִּזְכְּרוּ בְּכָל־מִצְוָה
 10 וּמִצְוָה מִהֵן תִּמְצָא, שְׁכָל־חֲטָא שְׂחִיבִים עַל זְדוּנוֹ כֶּרֶת
 11 וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה — אוֹתָהּ הַחֲטָאָה — חֲטָאָה קְבוּעָה,
 12 חוּץ מִשְׁנֵי חֲטָאִים שְׂחִיבִים עַל זְדוּן כָּל־אֶחָד מֵהֶם כֶּרֶת
 13 וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה שְׂאִינָה קְבוּעָה, אֲלֹא הֵיא "עוֹלָה־
 14 וְיֹרֵד" (= קָרֵב הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְפִי יְכוּלַת הַמַּקְרִיב); וְאוֹתָם שְׁנֵי
 15 הַחֲטָאִים הֵם טְמֵאָתָהּ מִקְדָּשׁ וְטְמֵאָתָהּ קִדְּשִׁין (לֹא תַעֲשֶׂה עוֹ,
 16 וּקְבֹט). כְּוִנָּתִי בְּאֲמָרֵי טְמֵאָתָהּ מִקְדָּשׁ: טְמָא שְׂוִיבֵנִס לְעוֹרָה:
 17 וְטְמֵאָתָהּ קִדְּשִׁין; טְמָא שְׂאָכֵל בִּשְׂרָ קִדְּשִׁין.
 18 וְכֵן יִתְבָּאֵר לָהּ, שְׁכָל־מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה שְׂחִיבִין עַל זְדוּנָהּ
 19 כֶּרֶת חֲיָבִין עַל שִׁגְגָתָהּ חֲטָאָה, חוּץ מִחֲטָא אֶחָד, וְהוּא:
 20 הַמִּזְדַּהֵף (לֹא תַעֲשֶׂה ס), שֶׁזְדוּנוֹ בְּכֶרֶת וְאִין חֲיָבִין עַל
 21 שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה. וְכֵן יִתְבָּאֵר לָהּ, שְׁכָל־אָדָם שְׂחִיבִין מִיתָת
 22 בֵּית דִּין — אִיזוֹ מִיתָה שֶׁתִּהְיֶה — הָרִי אוֹתוֹ אָדָם בְּכֶרֶת
 23 גַּם כֵּן אִם לֹא הִמִּיתוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין או שְׁלֹא יָדְעוּ בּוֹ,
 24 חוּץ מִעֲשֶׂרָה שֶׁהֵם מִחֵיבִין מִיתָת בֵּית דִּין וְאִין עֲלֵיהֶם
 25 כֶּרֶת, וְהֵם: מִסִּית, וּמִדִּית, וּבִי־אִשְׁקָר, וּמִתְנַבֵּא בְּשֵׁם
 26 עֲבוּדָה זָרָה, וְזִקְן מִמָּרָא, וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרָה, וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ
 27 מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹצֵחַ, וּמַכֵּה אֶבְיֹן וְאִמּוֹ וּמְקַלֵּל אֶבְיֹן וְאִמּוֹ.
 28 כָּל־אֶחָד מֵאלוֹ אִם נִתְקַיְמָה עָלָיו הָעֲדוּת — נִהְרַג וְאִם
 29 לֹא יָדְעוּ בּוֹ או שְׁלֹא הָיָה אֲפָשֶׁר לְבִית דִּין לְהִרְגוֹ —
 30 הָרִי הוּא מִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, אֲלֹא שְׂאִינוּ עוֹמֵד בְּכֶרֶת.
 31 דַּע כְּלָלִים אֵלֶּה וְזָכְרָם.
 32 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ז — הָאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל
 33 אִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְהוּא אֲמָרוּ: "וְאֶל־אִשְׁתּוֹ עֲמִיתָךְ לֹא־תִתֵּן
 34 שְׂכָבְתָךְ לְזָרָה" (ויקרא יט, כ). וְיֵשׁ בְּעֲנֵשׁ הַעֲוֹבֵר עַל לֹא
 35 זֶה הַפֶּרֶשׁ, וְהוּא: אִם הִתָּה אִשְׁתּוֹ אִישׁ זֶה נַעֲרָה מֵאֲרָשָׁה
 36 (אֲחֵר קִידּוּשִׁין לְפָנֵי נְשׁוּאִין) — שְׁנֵיהֶם חֲיָבִים סָקִילָה, כְּמוֹ
 37 שֶׁבָּאֵר הַפְּתוּב (דברים כב, כא); וְאִם הִתָּה בֵּית כֹּהֵן —
 38 הֵיא נִשְׂרָפָת, וְהוּא בְּחִינָה, כְּלֹמֵר: הַבּוֹעֵל; וְאִם הִתָּה בֵּית
 39 יִשְׂרָאֵל וְהִתָּה בְּעוֹלָה (נְשׁוּאָה) — חֲיָבִים שְׁנֵיהֶם חֲנֹק
 40 כָּל־זֶה אִם נִתְקַיְמָה הָעֲדוּת; אֲכָל אִם לֹא נִתְקַיְמָה — הָרִי
 41 הוּא בְּכֶרֶת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרוּ? כְּשֶׁהִתָּה מִזִּיד, וְאִם הִתָּה
 42 שְׁוִיג — מִקְרִיב חֲטָאָה קְבוּעָה. וּבְכָר נִכְפַּל הָלֹא בְּעֲבָרָה
 43 זֶה וְהוּא אֲמָרוּ בְּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת: "לֹא תִנָּאף" (שְׁמוֹת כ,
 44 יד; דברים ה, יז), כְּוִנָּתוֹ בְּזֶה הָאֶזְהָרָה עַל בִּיאַת אִשְׁתּוֹ אִישׁ.
 45 וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשׁת יִתְרוֹ שֵׁם): "לֹא תִנָּאף, לְמָה
 46 נִאָּמֵר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר: (ויקרא כ, י) עֲנֵשׁ שִׁמְעֵנוּ, אֶזְהָרָה

דיני מצוה זו בכמה מקומות בשבת (שם) ויבמות (עה). 44

יום רביעי ח' מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.

קנח. קנט.

המצוה הקס"א — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק בזכרי 45

מלשא אלמנה, והוא אמרו יתעלה: "אלמנה וגרושה 46

וחללה ונה את-אלה לא יקח" (ויקרא כא, יד) וכפל 47

(באיסור מיוחד לכהן גדול) אזהרה זו בכהן גדול בגרושה 48

וחללה וזונה (למרות שכבר הוא מוזהר על כך בכל כהן 49

הדיוט) לענין שבארוהו בגמרא קדושין (עו). והוא: ששם 50

ארע שתהיה אשה אחת אלמנה וגרושה וזונה וחללה, 51

ובעלה כהן גדול — לוקה ארבע מלקיות; ואם בעלה 52

כהן הדיוט — לוקה שלש. ושם אמרו: "אלמנה וגרושה 53

וחללה ונה בזמן שהן פסדר — חייב על פל-אחת 54

ואחת", ובארו שנה באשה אחת. וענין אמרם "פסדר", 55

שחלו אלו הענינים לפי הסדר שבפסוק, שתהיה תחלה 56

אלמנה, ואחר-כך גרושה, ואחר-כך תהיה חללה, ואחר- 57

כך תהיה זונה. והצרכנו לזה, מפני שהיא אשה אחת 58

ובבעלה אחת אנו רוצים לחיבו ארבע מלקיות אלו. 59

וכלל הוא אצלנו (שם עו): אין אסור חל על אסור 60

אלא-אם-כן היה אסור מוסיף (שהאסור שבא אחרון מוסיף 61

חומרה יתרה בפרטי האיסור): או אסור כולל (שאיסור 62

האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים"; איסור השולט על 63

תחום רחב יותר) או אסור בת אחת (שהאיסורים חלים יחדיו 64

באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין אחד מקדים), כמו 65

שבארנו במקומו במסכת כרתות בפרושנו ("פירוש 66

המשניות" פרק ג משנה ד; ואם יהיו על הסדר (בדוגמה 67

שלנו ב"סדר" זה), יהיה בכלם אסור מוסיף, כמו שנתבאר 68

שם. אבל אם יהיו גופים רבים (נשים שונות), כגון שבעל 69

אשה אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת זונה 70

ואשה אחרת גרושה — אין צריך לומר שהוא לוקה על 71

פל-אחת ואחת. ואפשר שתקשה ותאמר: כיון שהכלל 72

אצלנו: אין לוקין על לאו שבכללות — מדוע לוקה על 73

פל-אחת ואחת, ויהי פלן מזקק עליהן בלאו אחד? דע 74

שבגלל ענין זה פל את-הלוא בכהן גדול על גרושה 75

וזונה וחללה — להשמיענו שדינו כהן כמו דין כהן 76

הדיוט שלוקה על פל-אחת ואחת, ונתחייב כהן הדיוט 77

מלקות על פל-אחת ואחת, כיון שגתידה אחת מהן 78

בלאו אחד, נעשו פלן לחלק, והוא אמרו: "ואשה גרושה 79

מאשה לא יקחו" (שם בא, ז). והאיל יחיד הגרושה 80

בלאו, ויהי הוא לוקה על הגרושה בפני עצמה, כך לוקה 81

על זונה בפני עצמה, ועל חללה בפני עצמה. וזה ענין 82

אמרם בגמרא קדושין (עו): "כשם שחלוקה גרושה 83

המצוה הנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק בזכרי 1

(גברים של) עמון ומואב דוקא — אפלו אחר שנתגירו, 2

והוא אמרו יתעלה: "לא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה'" 3

(דברים כג, ד) העובר על לאו זה — לוקה, כלומר: שגור 4

עמוני ומואבי שבעל ישראלית בנשואין — לוקין 5

שניהם מלקות דאורייתא וכבר נתבאר דיני מצוה זו 6

בפרק ח' מיבמות (עו) ובסוף קדושין (עד). 7

המצוה הנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהרחיק 8

את-המצרים ומלהתרחק מלהתחמק בהם אחר שנתגירו, 9

והוא אמרו יתעלה: "לא-תתעב מצרי" (שם, ח) וכבר 10

נתבאר דיני שתי המצוות האלה, כלומר: דיני מצרי 11

ואדומי (אזהרה נד, נדפסה לקמן), בפרק ח' מיבמות (שם) 12

ובסוף קדושין (עו). 13

המצוה הנ"ד — אזהרה שהזהרנו מלהרחיק זרע 14

עשו אחר שנתגירו, כלומר: שאנו מזקרים לכל נהרחק 15

מלהתחמק בהם אחר שנתגירו, והוא אמרו יתעלה: 16

"לא-תתעב אדמי כי אחיד הוא" (שם). 17

המצוה השנ"ד — האזהרה שהזהרנו מהמזר מלבוא 18

על בת ישראל, והוא אמרו יתעלה: "לא-יבא ממזר 19

בקהל ה'" (שם, ג). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר 20

נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מיבמות (עה) ובסוף 21

קדושין (עד). 22

המצוה הש"ס — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת 23

ישראל מי שנשחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר 24

לו להוליד, והוא אמרו יתעלה: "לא-יבא פצוע-דפא 25

וכרות שפכה בקהל ה'" (שם, ב). ואם בעל בת ישראל 26

אחרי הקדושין — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו 27

בפרק ט' מיבמות (עו). 28

המצוה השס"א — האזהרה שהזהרנו מלהשחית 29

את אברי התשמיש של זכרים מכל-מין של בעלי חיים 30

ושנה בזה האדם וזולתו, והוא אמרו יתעלה אחר 31

שהזכיר מעורף וכתות ונתיק וכרות — "ובארצכם לא 32

תעשו" (ויקרא כב, כד), כא הפרוש (ספרא אמור): "ובכם 33

לא תעשו". והעובר על לאו זה — לוקה, כלומר: 34

המסרס מישוה מאיזה מין שיהיה. ובפרק שמונה שרצים 35

(שבת קי) אמרו: "תניא מגין לסרוס באדם שהוא אסור? 36

תלמוד לומר: "ובארצכם לא תעשו". ואפלו מסרס אחר 37

מסרס — חייב. דאמר רבי חייא בר אבון אמר רבי יוחנן: 38

הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב, שגאמר: 39

"לא תאפה חמץ" (שם ו, י) "לא תעשה חמץ" (שם ב, 40

יא); במסרס אחר מסרס שהוא חייב, שגאמר: ומעורף 41

וכתות וכו'. אם על כרות חייב, על נתיק לא פל-שפן! 42

אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב". וכבר נתבאר 43

בתולה — שהיא אסורה עליו בעשה. לפי שהכלל הוא
אצלנו: לאו הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר
שהיא מצות עשה. ואמרו עוד (הוריות יא): "ומצוה על
הבתולה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מיכמות
(בט), ובמקומות בכתובות (נז): וקדושין (סח).

המצוה המְשַׁלֶּמָה מֵאָה וְשָׁשִׁים — האזהרה
שהזהר הפהן מלשא גרושה, והוא אמרו: "ואשה גרושה
מאשה לא יקחו" (שם, ז) וקשבא (ויש גורסין: כל־זמן שבא)
עליה — חֵיב מלקות.

המצוה הקנ"ח — האזהרה שהזהר הפהן מלשא
זונה (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה),
והוא אמרו: "אשה זנה וחללה לא יקחו" (ויקרא כא, ז)
ויקשבא (ויש גורסין: כל־זמן שבא) עליה — חֵיב מלקות.

המצוה הקנ"ט — האזהרה שהזהר הפהן מלשא
חללה (שנולדה מן הפסולים לכהונה וכן כשנבעלה לפסול
מכהונה — מתחללת), והוא אמרו: "אשה זנה וחללה"
(שם); ויקשבא (ויש גורסין: כנ"ל) עליה — חֵיב מלקות.

יום חמישי ט' מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה שנג.

מצות עשה קמט.

המצוה השנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתענג
באחת מפל־העצירות ואפלו בלי ביאה, כגון החבוק
והנשיק וכיוצא בהן מפעלות הזנות, והוא אמרו יתעלה
באזהרה על זה: "איש איש אל־כל־שאר בשרו לא
תקרב לגלות ערוה" (ויקרא יח, ו) באלו אמר: לא
תתקרב אליהם קרבה המביאה לגלות ערוה. ולשון
ספרא (אחרי שם): "לא תקרב לגלות ערוה", אין לי אלא
שלא יגלה, מניין שלא יקרב? תלמוד לומר: "ואל־אשה
בגדת טמאתה לא תקרב" (שם, יט), אין לי אלא נדה בל
תקרב ובל תגלה, ומניין בכל־העצירות שהן בכל תקרב
ובל תגלו? תלמוד לומר: "לא תקרב לגלות ערוה".
ושם (שם בט) נאמר: "ונקרתו הנפשות העשת", מה
תלמוד לומר? לפי שנאמר: "לא תקרב" יכול יהיו
חיבין פרת על הקריבה — תלמוד לומר "העשת", לא
הקרבנות. וכבר נקפל הלאו באסור הדברים המכפרים
האלה ואמר: "לכלית עשות מחקות התועבות" (שם, ל)
אבל אמרו: (בפסוק שנאמר בהקדמה לאיסור כל העריות)
"כמעשה ארץ־מצרים אשר ישבתם־בה לא תעשו
וכמעשה ארץ־כנען וגו' לא תעשו" (שם, א), אינו מזהיר
בשני לאוין אלו מחקות התועבות בלבד, אלא מזהיר
בהם מהתועבות עצמן שבאר אחר כך, כלומר שהביא
שני לאוין כלליים על כל־העריות. וכאשר הזהיר על
מעשה ארץ מצרים ומעשה ארץ כנען — וזה כולל

מחללה וזונה בכהן הדיוט, כף חלוקה בכהן גדול". ושם
נתבאר, שאם הנשים גופין מחלקין לוקה על כל־אחת
ואחת, בין שהיו על הסדר או שלא על הסדר. הנה
נתבאר לך שהלאו על כל־אחת מהן מצוה בפני עצמה,
ולפיכך לוקה על כל־אחת ואחת. ושם (עח). נתבאר,
שאין כהן הדיוט חֵיב מלקות משום אחת מהן עד שישק
(יקדש) ויבעול, והוא אמרם: "בעל — לוקה, לא בעל
— אינו לוקה; (והכתובים: "אלמנה וגרושה וחללה זונה את
אלה לא יקח .. ולא יחלל זרעו בעמיו" — מובנם לגבי כהן
הדיוט הוא): מה־טעם קאמר: (כלומר): מה־טעם "לא
יקח"? משום "לא יחלל" (ואין ב"לא יחלל" אזהרה על
הקידושין). וכבר נתבאר דיני ארבע מצות אלו (קנח־קסא)
בשלמות ביכמות וקדושין.

המצוה הקס"ב — האזהרה שהזהר כהן גדול
מלבוא על האלמנה אפלו בלי קדושין, והוא אמרו
יתעלה: "ולא־יחלל ורעו בעמיו" (שם, טו). ופרשו שכהן
הדיוט נאסר עליה הנשואין (ב"גרשה" "זונה" ו"חללה" —
האסורים על כהן הדיוט), שנאמר: "לא יקחו" (שם, ז),
ולקוחין הם הקדושין, אלא שאינו לוקה עד שיעבול,
כמו שבארנו לעיל (ובהמשך: לא תעשה קנח, קס ובסוף
קסא); אבל אם בעל בלי קדושין, אף־על־פי שהן אסור
ומזהר עליו (מצד "לא תהיה קדשה") ופסלה (עשאה חללה
לכהונה ולתרומה) — אינו לוקה משום זה, בין שלא
נתפרשה אזהרה לכהן. אבל כהן גדול באו בו שני לאוין:
אחד "לא יקח" והוא אסור הנשואין, והשני "ולא יחלל
ורעו" והוא אסור הביאה אפלו בלי קדושין. ובגמרא
קדושין (עח). אמרו: "ממדה רבא בכהן גדול באלמנה,
שאם בעל ולא קדש שולקה, "ולא יחלל ורעו" אמר
רחמנא — ויהי חלל". ושם אמרו: "כהן גדול באלמנה
— לוקה שתיים: לוקה משום "לא יקח", ולוקה משום
"לא יחלל". ולא נתיחד זה באלמנה (על אף שבפשוט
הכתובים מתייחס לכל הקבוצה שבפסוק שלפניו) אלא לפי
שהיא המיוחדת בלאו על כהן גדול והיא קשרה לכהנה,
ובבעילה זו חללה ופסלה לכהנה. אבל גרושה וזונה
וחללה הרי דינו בשלישתן פדיון כהן הדיוט, כלומר:
שכל־אחת מהן פסולה לכהנה מתחלתה (ולא עשה כאן
הבחן הגדול חלול מעיקרו), ולא כפל אסורן על כהן גדול
(לצורך איסור נוסף של חילול, או כדי לאסור גם בביאה) אלא
לענין שהזכרתי לך (אזהרה קסא — כדי לייחד לאו לכל
אחד).

המצוה הל"ח — הצווי שנצטוו כהן גדול לשא
בתולה (שלא נבעלה) בבתוליה והוא אמרו יתעלה:
"והוא אשה בבתוליה יקח" (שם, יג) ובפרוש אמרו
(כתובות ל). "עושה הנה רבי עקיבא ממזר אפלו מחגי
עשה". ובארנו את־זה, כגון: שבעל כהן גדול מי שאינה

העוף, והוא שרק כמה מינים מהם יהיו מתירים. וסמני
העוף לא נאמרו מן התורה אלא השגו בתקירה, כי
כאשר אנו מתבוננים בכל המינים שנתבאר אסורם
(בתורה, ובפרטות) אחד אחד, מוצאים אנו בהם דברים
הכוללים אותם ("צד השווה" — פרטים משותפים), והם
סמני עוף טמא וזה שנוצטונו לדון בעופות ולומר: זה
טמא וזה טהור — הוא מצות עשה. ולשון ספרי:
"כל-צפור טהרה תאכלו (דברים יד, יא) — זו מצות
עשה". הנה נתבאר מה-שצטונו עלי; וכבר נתבאר דיני
מצוה זו במסכת חלין (נט.).

המצוה הקנ"א — הצווי שנוצטונו לבדק גם בסמני
חגבים, והם המפרשים בתורה: "אשר לו כרעים ממעל
לרגליו" (ויקרא יא, כא). וענין מצוה זו כמו שבארנו במצוה
שלפניה, והפסוק שנאמר בה הוא אמרו: "את-זה תאכלו
מכל שרץ העוף". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג'
ממסכת חלין (מז.).

המצוה הקנ"ב — הצווי שנוצטונו לבדק בסמני
דגים והם מפרשים בתורה והוא אמרו: "את-זה תאכלו
מכל אשר במים" (שם שם, ט) ובפרוש אמרו בגמרא חלין
(סו:): "שאוכל דג טמא עובר בעשה ולא-תעשה. כי ממה
שאמר 'זה אכול' שומע אני שזולתו לא תאכל, ולא
הבא מפלל עשה — עשה. הנה נתבאר, שאמרו "את-זה
תאכלו" — מצות עשה. והענין באמרנו שהיא מצות
עשה הוא כמו שהזכרתי לך, שאנו נצטונו לדון בסמנים
אלו ונאמר: זה מותר לאכלו וזה אינו מותר, כמו שבאר
הפסוק ואמר: "והבדלתם בין-הבהמה שהורה לטמא
וגו'" (שם ב, כה) לא תהא הבדלה אלא בסמנים —
לפיכך יהיה כל-מיין ומין מארבעת מיני הסמנים האלה
מצוה בפני עצמה, כלומר: סמני בהמה וחיה, וסמני
העוף, וסמני חגבים, וסמני דגים. וכבר בארנו לשונם,
שקראו לכל-אחד עשה לבדו. וכבר נתבאר גם דיני
מצוה זו, כלומר: סמני דגים, בפרק ג' ממסכת חלין
(שם).

המצוה הקע"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול
בהמה טמאה וחיה טמאה, והוא אמרו (דברים יד, ה):
"אף את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו'" את-הגמל
ואת-האזנבת ואת-השפן ואת-החזיר". אבל שאר בהמה
טמאה לא בא בהן לאו בפרוש, אבל ממה שאמר:
"וכל-בהמה מפרסת פרסה וגו'", מעלת גרה בבהמה אתה
תאכלו" (שם יד, ו), ידענו שכל-מה שאין בו שני הסמנים
יחד מזהרים על אכילתו, אלא שהוא לאו הבא מפלל
עשה שנתבאר שהוא עשה, וכלל הוא אצלנו: לאו הבא
מפלל עשה — עשה, ואין לוקין עליו. אבל נאסרה
עלינו שאר בהמה וחיה טמאה וחיבתו על אכילתו
מלקות בקל וחמר, שאנו אומרים: ומה חזיר וגמל שיש

1 כל-מה שהיו עושים, השחיתות ועבודת האדמה ומקצה
2 המקנה וישוב הארץ גם כן, לפיכך חזר ובאר שאותם
3 המעשים שהזהרתיך מהם הם אלו ואלו: ערות לא תגלה
4 וערות לא תגלה (כלומר, פרט כל תועבה בפני-עצמה), וכמו
5 שבאר בסוף הענין ואמר: "כי את-כל-התועבת האל עשו
6 אנשי-הארץ" (שם, כז). ולשון ספרא (שם): "יכול לא יבנו
7 בנינות ולא יטעו פרמים כמותם (וגם זה, לכאורה, כלול
8 ב"מעשה ארץ כנען לא תעשו") — תלמוד לומר:
9 "ובחקותיהם לא תלכו" (שם, ג), לא אמרתי אלא בחקים
10 החקוקים להם ולאבותיהם". ושם אמרו: "ומה היו
11 עושין? האיש נושא איש והאשה נושאה אשה ואשה
12 נשאת לשני אנשים". הנה נתבאר שהלואין האלה שהם
13 כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם
14 אזהרה על ביאת כל-העירות על דרך הכלל. וחזר וכפל
15 את-הלאו בהן, כל-עונה לבדה. וכבר בארנו אנו את
16 כל-דיני המצוה הזאת בפרק ז' מסנהדרין (משנה ד)
17 בפרוש המשנה ובארנו שלוקין עליהם. וממה-שאמרה
18 צריך לדעת, שכל-אשה שחבים על ביאתה כרת — הרי
19 הנולד מאותה הביאה שיש בה חיוב כרת נקרא: ממזר,
20 והוא שקראו ה' ממזר, בין שאותה הביאה בודון בין
21 בשגגה — הנולד ממזר, חוץ מן-הנדה בלבד שהנולד
22 ממנה אינו ממזר אלא נקרא: בן-הנדה. וכבר נתבאר
23 ענין זה בפרק ד' מיבמות (מט.).

המצוה הקמ"ט — הצווי שנוצטונו לבדק בסמני
24 (הכשרות של) בהמה וחיה, הינו: שיהיו מעלי גרה
25 ופרסתן סדוקה, ואז מותר לאכלן. וזה שאנו מצוים לבדק
26 אותן בסמנים אלו — הוא מצות עשה, והוא אמרו:
27 "זאת החיה אשר תאכלו וגו'" (שם יא, ב). ולשון ספרא
28 (פרשת שמני): אתה תאכלו — אותה באכילה ואין בהמה
29 טמאה באכילה, כלומר: את שיש-בה סמנים אלו — היא
30 שמתר לאכלה, משמע מזה, שאת שאין בה סמנים אלו
31 — אסור לאכלה, וזה לאו הבא מפלל עשה, שהוא עשה
32 לפי הכלל שבידינו לפיכך אמרו בסמוך ללשון זה: "אין
33 לי אלא בעשה, מניין בלא-תעשה? תלמוד לומר: את-
34 הגמל" — כמו שנתבאר במצות לא-תעשה (קעב). הנה
35 נתבאר, שאמרו "אתה תאכלו" — מצות עשה. והפונה
36 במצוה זו היא מה שהזכרתי לך, והוא: שאנו נצטונו
37 לרדוש סמנים אלו בכל-בהמה וחיה, ואז יהא מותר
38 לאכלה, ודין זה — הוא המצוה. וכבר נתבאר דיני
39 מצוה זו במסכת בכורות (ו) ובמסכת חלין (נט.).

יום שישי י' מרחשון ה'תש"פ

מצות עשה קנ. קנא. קנב.

מצות לא תעשה קעב. קעד.

41 **המצוה הק"ן** — הצווי שנוצטונו לבדק גם בסמני

לכם מבשרם לא תאכלו ואת-נבלתם תשקצו" (ויקרא יא, 30
יא). והאוכל מבשרם כזית – לוקה. 31

המצוה הקע"ה – האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ 32
העוף, כגון הזבובים והדבורים והצרעים וזולתם מן 33
המינים האלה, והוא אמרו במשנה תורה: "וכל שרץ 34
העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, ט). ולשון 35
ספרי: "וכל שרץ העוף וכו' – מצות לא-תעשה", 36
והאוכלם – לוקה. 37

המצוה הקע"ו – האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ 38
הארץ, כגון התולעים והחפושיות והדומה להם, וזהו 39
הנקרא: שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-השרץ 40
השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (ויקרא יא, מא). 41
והאוכל מהם משהו (אם היתה זו בריה שלמה) – חייב 42
מלקות. 43

המצוה הקע"ז – האזהרה שהזהרנו מלאכול השרץ 44
המתהנה מן-העפושים, אף-על-פי שאינו מין מסים 45
ואינו נולד מזכר ונקבה, והוא אמרו: "ולא תטמאו 46
את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ" (שם, מד). 47
ולשון ספרא (פרשת שמיי): "השרץ הרמש על-הארץ – 48
אף-על-פי שאינו פונה ורובה", וזהו החלוק שיש בין 49
אמרו "השרץ השרץ על הארץ" (לעיל אזהרה קעו) ובין 50
אמרו "השרץ הרמש". לפי שהשרץ השורץ – הוא 51
השרץ שיש בו כח המוליד את המין והרי הוא משרץ 52
(מוליד שרצים) על הארץ; והשרץ הרומש – הוא השרץ 53
המתהנה מן-העפושים שאינו מוליד כמותו, וגם האוכל 54
ממנו – לוקה. 55

המצוה הקע"ח – האזהרה שהזהרנו מלאכול בעלי 56
החיים המתהווים בתוך הנרעים והפרות משניצאו ונקמשו 57
על פני אותו הנרע או אותו הפרי, אפלו מצאנום 58
אחר-כך בתוך האכל – אסור לאכלם, והאוכלם – 59
לוקה, והוא אמרו: "לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא 60
תאכלום כִּי-שקץ הם" (שם יא, מב). ולשון ספרא (פרשת 61
שמיי): "להביא את שפרשו לארץ וחרו". 62

בהן סימן טהרה אחד – לוקין עליו, קל וחמר לשאר 1
בהמה וחייה שאין בהן סימן טהרה כלל – שלוקין 2
עליהן. ושמע לשון ספרא (פרשת שמיי) בכל-זה, אמרו: 3
"אתה תאכלו" – אותה באכילה ואין בהמה טמאה 4
באכילה. אין לי אלא בעשה, בלא-תעשה מנין? תלמוד 5
לומר: "את-זה לא תאכלו מבעלי הגרה", אין לי אלא 6
אלו בלבד, שאר בהמה טמאה מנין? ודין (קל וחומר) 7
הוא: מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא-תעשה 8
על אכילתן, שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה, 9
אינו דין שתהא בלא-תעשה על אכילתן! נמצאו: הגמל 10
והארנבת והשפן והחזיר – מן-החית, ושרץ בהמה 11
טמאה – מקל-וחמר: ונמצאת מצות עשה שלהן – 12
מן-החית (בלאו הבא מכלל עשה – עשה), ומצוה בלא- 13
תעשה – מקל-וחמר. אלא שקל-וחמר זה לגלויי מלתא 14
בעלמא הוא (כלומר: ה"קל וחומר" מגלה את הנעלם לכאורה 15
בין השורות) והרי זה נחשב כאילו כתבה זאת התורה 16
במפורש, בדרך שאמרו בבתו, כמו שנקבאר במקומו (לא 17
תעשה שלו – שיעור פח). ולפיכך כל-האוכל כזית מבשר 18
בהמה או חיה טמאה מאיזה מין מהן שיהיה – לוקה 19
מדאורייתא. ונדע זאת (כלומר: כיון שעיקר האיסור אנו 20
יודעים גם מבלי ללמוד "קל וחומר" – אין זה בסתירה ל"אין 21
מוזהירין מן הדין" – ולוקה). 22

המצוה הקע"ד – האזהרה שהזהרנו מלאכל עוף 23
טמא, והוא אמרו באותם המינים: "ואת-אלה תשקצו 24
מן-העוף לא יאכלו" (ויקרא יא, יג). וגם האוכל מהם כזית 25
מבשרם – לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו עם 26
השמים שלפניה בפרק ג' מחלין (נט). 27

יום ש"ק י"א מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה קעג. קעה.

קעו. קעז. קעח.

המצוה הקע"ג – האזהרה שהזהרנו מלאכול דג 28
טמא, והוא אמרו באותם המינים מן הדגים: "ושקץ יהיו 29

ירמיה פרק כג לג

לג וְכִי־יִשְׁאַלְךָ הָעָם הַזֶּה אֹי־הַנְּבִיאִים אֲוִי־כֶהֱן לֵאמֹר מַה־מִּשְׁאַ יְהוָה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־מַה־מִּשְׁאַ וְנִמְשַׁתִּי אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה: לֹד וְהַנְּבִיאִים וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֲשֶׁר יֹאמְרוּ מִשְׁאַ יְהוָה וּפְקַדְתִּי עַל־הָאִישׁ תְּהִיָּה וְעַל־בֵּיתוֹ: לֹה כֹה תֹאמְרוּ אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶל־אֲחִיו מִה־עֵנֶה יְהוָה וּמִה־דִבְרֵי יְהוָה: לו וּמִשְׁאַ יְהוָה לֹא תִזְכְּרוּ־עוֹד כִּי מִשְׁאַ יְהִיָּה לְאִישׁ דְּבָרוֹ וְהַפְכָתָם אֶת־דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵינוּ: לו כֹה תֹאמְרוּ אֶל־הַנְּבִיאִים מִה־עֵנֶךְ יְהוָה וּמִה־דִבְרֵי יְהוָה: לח וְאִם־מִשְׁאַ יְהוָה תֹאמְרוּ לָכֵן כֹה אָמַר יְהוָה יַעַן אֲמַרְכֶם אֶת־הַדִּבְרֵי הַזֶּה מִשְׁאַ יְהוָה וְאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם לֵאמֹר לֹא תֹאמְרוּ מִשְׁאַ יְהוָה: לט לָכֵן הִנְנִי וְנִשְׁתִּי אֶתְכֶם נֶשֶׂא וְנִמְשַׁתִּי אֶתְכֶם וְאֶת־הָעִיר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְלָאֲבוֹתֵיכֶם מֵעַל פָּנָי: מ וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם חֲרָפַת עוֹלָם וּכְלָמוֹת עוֹלָם אֲשֶׁר לֹא תִשְׁכַּח:

רש"י

השקר מהפך את הפי' לצד אחר והיה מדבר בדוגמת נביא האמת כדי שיאמינו בו וכן עשה חנניה בן עוזר לכן הוא אומר אל תשאלו משא ה' את לשון הסגנון אלא מה דבר ומה ענה את פירוש הדבר שאלו לנביא אמת לאמר להם מה הקב"ה אומר ולהיכן נוטין את דבריו: כי המשא יהיה לאיש דברו. סיגנון סתם הקב"ה אמרו סתם לאיש עצתו שאינו חשוד להפכו ואתם שואלי אותו כדי להפכו והפכתם את דברי הקב"ה וזהו שאמר למעלה מגנבי דברי איש מאת רעהו (כאן) גם זה לשון מיותר: (לז) כה תאמרו אל הנביא. כשאתם באים לשאול דברי מאת הנביא: (לט) ונשיתי. לשון גיד הנשה (בראשית לב) ולשון ונשתה גבורתם (לקמן נא) קופץ ומטלטל ממקום למקום:

(לג) מה משא ה'. לשון שחוק לפי שנבואתו להם למשא: ואמרת אליהם את מה משא ונמשתי וגו', ונמשתי. ועזבתי אומרים לכם מה המשא, אתם למשא להקב"ה והוא אמר שיטוש וישליך אתכם מעל זרועותיו משמים ארץ כך שמעתי: (לו) כי המשא יהיה לאיש דברו. אע"פ שאתם מהפכין את המשא לגנאי משא דבר ה' לאיש דברו ולאיש עצתו הוא מגלהו ואתם מהפכין אותו ללשון משאוי זו לא שמעתי כן והיא עיקר אבל כך שמעתי כי המשאוי יהי' משאוי של פורענות למי שאומרו השואל מה משא, ע"א משא ה' ל' נבואה הוא והיה הנביא השקר שואל לנביא האמת לאמר לו את דבר הקב"ה בלשון שבא הסיגנון אליו והסיגנון לא היה מפרש הדיבור כל כך והיה נביא

מצודת ציון

(לג) משא. כן נקרא הנבואה: ונמשתי. ענין עזיבה: (לד) ופקדתי. ענין זכרון: (לה) על רעהו. אל רעהו: ענה. מלשון עניה ותשובה על השאלה: (לט) ונשיתי. נשא. ענין הסרה והעתקה כמו נשתה גבורתם (לקמן נא):

אעשה לכם וחזר ופירש ונמשתי אתכם כאדם העוזב ומשליך את המשא הכבידה עליו: (לד) ופקדתי. במקרא שלפניו אמר שהנביא ישיב להם דרך אונאת דברים שהמקום יעזוב את ישראל בעוונם וישליכם כאדם המשליך משא כבידה וכזה אמר העון הזה אזכור להשיב גמול ביחוד על האיש המדבר ועל ביתו: (לה) כה תאמרו. בלשון הזה תאמרו וכו': מה ענה ה' וכו'. ר"ל אם תשאלו על המענה תאמרו מה ענה ה' ואם תשאלו על מה שמדבר מבלי שאלה תאמרו מה דיבר ה': (לו) ומשא. לשון משא לא תזכרו עוד: כי המשא יהיה לאיש דברו. ר"ל דברי הנבואה המה כאילו למשא על הנביא שה' דיבר בו על כי לא יוכל לכבוש הנבואה לבלי להגידה כאילו היתה למשא עליו וכמ"ש ואמרתי וכו' ולא אדבר עוד בשמו והיה בלבי כאש וכו' ונלאיתי כלכל (לעיל כ) ובעבור גם זה יתכן לקרוא בשם משא מלבד מה שנקראה כן על כי נשאת בפי הנביא: והפכתם. אבל אתם מהפכים את דברי וכו' היא מלת המשא לומר שהיא למשא על השומעים ולא כן הוא: (לז) כה תאמרו אל הנביא. ר"ל ואף אם תשאלו את הנביא עצמו עם כי למולו כאילו למשא על כי לא יוכל להסתירה עכ"ל אז תזכרו שם משא רק בלשון הזה תאמרו מה ענה לך ה' אם יהיה השאלה על המענה או מה דיבר ה' אם יהיה על דבר מבלי שאלה קדומה: (לח) ואם וכו'. ואם אחר כל האזהרות תאמרו שוב לשון משא ה': לכן. בעבור זה כה אמר וכו': ואשלח. ר"ל ואף כי שלחתי אליכם אשר לא תאמרו לשון משא ה' ועכ"ל לא שמעתם: (לט) לכן הנני. בעבור זה הנני מוכן לשלם גמול ועל העון הזה בלבד אסיר אתכם בהסרה מלפני ואעזוב אתכם כאדם העוזב משא הכבידה עליו ר"ל העון הזה לבד כדאי הוא לזה העונש מזה במדה על שאמרו לשון משא יעזוב אותם כמשא: ואת העיר. גם את העיר אשר וכו' אעזוב ואשליך מעל פני ותהיה מסורה ביד הכשדים: (מ) חרפת עולם. זמן מרובה תהיו בחרפה גולים ביד הכשדים: וכלימות עולם. זמן מרובה יזכר הכלימה שהיה לכם בעת תלכו שבי לפני צר אשר לא תשכח הכלימה ההיא על כי תהיה מרובה וגדולה:

מצודת דוד

(לג) וכי ישאלך. אמר המקום לירמי' אם ישאלך העם הזה או נביא השקר או כהן הבעל לאמר מה משא ה' ר"ל מה דבר ה' ובדרך לעג אמרו לשון משא לפי שהיה להם למשא ולעול כבד: ואמרת. אז תאמר אליהם את מה משא ר"ל את מה שיאות ויצטרך במשא, כלומר מה שיאות לעשות במשא

קהלת פרק י הי

ה יֵשׁ רָעָה רְאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כְּשֶׁנֶּגְדָה שִׁינָא מִלִּפְנֵי הַשְּׁלִיט: ו נָתַן הַסֶּכֶל בְּמִרוּמִים רַבִּים וְעִשְׂרִים בְּשֶׁפֶל יֵשְׁבוּ: ז רְאִיתִי עֲבָדִים עַל־סוּסִים וְשָׂרִים הֹלְכִים כְּעֲבָדִים עַל־הָאָרֶץ: ח חֹפֶר גּוֹמֵץ בּוֹ יִפּוֹל וּפְרִץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נַחֲשׁ: ט מִסִּיעַ אֲבָנִים יַעֲצֵב בָּהֶם בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסְכֵּן בָּם: י אִם־קָהָה הַבְּרֹלָ וְהוּא לֹא־פָנִים קָלָקֵל וְחִילִים יִגְבֵּר וְיִתְרוֹן הַכְּשִׁיר חֲכָמָה:

רש"י

בלשון פריצת גדר הזכיר בתשלומין לשון נשיכת נחש שהוא דר בחורי נקבי כתלי בתים פרוצים: (ט) מסייע אבנים יעצב בהם. מסייע אבנים ממחצבתם בהרים מתיגע להם: יעצב. לשון יגיעה כמו (בראשית ג) בעצבון תאכלנה כלומר כל אדם לפי מלאכתו עצבוננו אף עושה רעה לפי זריעתו יקצור: יסכן בם. יתחמם בם כמו (מלכים א א) ותהי לו סוכנת אף העוסק בתורה ובמצות סופו ליהנות מהם: (י) אם קהה הברזל. חרבות צורים שקיהו פיהם וחדודם: והוא לא פנים קלקל. ואינם לטושים ומרוטים (יחזקאל כא) למען היות להם ברק, אע"פ וחילים יגבר מגביר הוא במלחמה את גבורי החיילים לנצח: ויתרון הכשר חכמה. ומעלת כשרון יש עוד לחכמה יותר מן הברזל, אם תלמיד חכם משחיר פניו ברעב ואתה רואהו מסכן בין העשירים הרבה חיילים מתגברים על ידו ועל תתמה על ו"יו וחילים כי הרבה ווין נופלים כן בלשון עברית כמו (תהלים. ג) אם ראית גנב ותרץ עמו (שמות טו) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה והרבה מפורשים כזה:

(ה) כשנגה שיוצא מלפני השליט. דומה הוא לשליט שהוציא דבר שגגה מפיו שוגג ואי אפשר לחזור כך אומר הקב"ה ואין להשיב: (ו) נתן הסכל במרומים רבים. זו היא הרעה שהיא כשגגה שיוצא מלפני השליט שניתן השטות והרשע במרומי גובה שהגביהם הקב"ה את הכסילים ואת הרשעים שאני רואה ברוח הקודש שהם עתידים לפשוט יד בהיכלו ולשום אותותם אותות: ועשירים בשפל ישבו. ישראל שכל הגדולה והכבוד שיש להם עכשיו בימי, עתידים לישב בשפל שנאמר (איכה ב) ישבו לארץ ידמו: (ז) ראיתי עבדים על סוסים. כשדים הם שנאמר בהם (ישעיה כג) זה העם לא היה יתעלו להיות על סוסים מוליכים את שבויי ישראל אסורים בקולרין: הולכים כעבדים על הארץ. לפני קרונין של כשדים: (ח) חופר גומץ. שוחה: בו יפול. פעמים שהוא נופל בו, כלומר יש לך חורש רעה וסופו לשוב עליו בסוף שכלה זרעו של נבוכדנצר ע"י כלי בית המקדש שנאמר (דניאל ח) ועל מרי שמיא התרוממת: פורץ גדר. סייג של חכמים לעבור על דבריהם: ישכנו נחש. מיתה בידי שמים, ולפי שדיבר

מצודת ציון

(ו) הסכל. הכסיל: במרומים. מלשון מרום וגובה: רבים. רוצה לומר גדולים: בשפל. מקום נמוך: (ח) חופר. כורה: גומץ. גומא ובור ואין לו חבר ומענינו יוכן פתרונו: ופורץ. ענין הריסה: גדר. כותל אבנים: ישכנו. מלשון נשיכה ונכיתה: (ט) מסייע. מלשון הסעה ועקירה ממקומם. כמו ויסיעו אבנים גדולות (מ"א ה יא): יעצב. מלשון עצבון: בוקע. ענין חיתוך: יסכן. מלשון סכנה: (י) קהה. ענינו עכירות וחושך. כמו והנה כהה הנגע (ויקרא יג נו), ובאה הק"ף במקום הכ"ף כי גיכ"ק מתחלף: קלקל. ענין לטישה וזינוך. כמו קלקל בחצים (יחזקאל כא כו) והוא מלשון נחושת קלל (שם א): וחילים. אנשי חיל יוצאי מלחמה: ויתרון. מלשון יתר ומרובה: הכשיר. ענין ישר וטוב:

מצודת דוד

(ה) יש רעה. אשר ראיתי תחת השמש: כשגגה. ממשלת המושל מצריכו לעשות פעמים היפוך הראוי, ומראה לעם כאילו שגג בדבר, אשר לא כן הוא: (ו) נתן הסכל. רוצה לומר, וזהו הכסיל ניתן במקומות גבוהים מקומות שאין ראוי לו והעשירים הראויים לכבוד ישבו במקום שפל ונמוך. וזה נראה כאילו בשגגה נעשה אבל לא כן הוא: (ז) על סוסים. רוכבים על סוסים מה שאין ראוי להם: כעבדים. כמו שראוי לעבדים: על הארץ. הולכים ברגליהן על הארץ: (ח) חופר גומץ. החופר בור שיפול בו הזולת, אזי החופר עצמו יפול בו, רוצה לומר, המכין תקלה לחבירו הוא בעצמו נתקל בו: ופורץ גדר. ההורס גדר של אבנים למען יצאו החוצה הנחשים הדרים בנקבי חורי הגדר ויזיקו לבני אדם, אזי הנחש ישך את ההורס עצמו. והוא כפל ענין במלות שונות: (ט) מסייע

אבנים. העוקר אבנים ומסייעם ממקומם להשליכם בחוצות למען יכשלו בהם בני אדם, אזי המסייע עצמו יעצב על ידם, כי הוא עצמו יכשל בהם: בוקע עצים. להפיל הבקיעות על בני אדם להרגם אזי הבוקע בא על ידם לידי סכנה, כי עליו יפלו. וכפל הדבר פעמים רבות וכדרך המקרא ולומר שבכל פעם הוא כן: (י) אם קהה הברזל. אם ברזל להב החרב נעצר ונחשך. ולתוספת ביאור אמר והוא לא פנים קלקל, רוצה לומר, שמראית פניו אינו לטוש וזנוך: וחילים יגבר. עם כל זה מגביר הוא במלחמה את אנשי החיל לנצח את הנלחמים בהם: ויתרון הכשיר חכמה. עוד יתר כשרון יש לחכמה, וכמו שנאמר טובה חכמה מכלי קרב:

ז שלמים, קדשים קלים – שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין בכל העיר, לכל אדם, בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד. המזבח מהם – פיוצא בהן, אלא שהמזבח נאכל לפניהם, לנשיהם, ולבניהם, ולעבדיהם.

ח הבכור והמעשר והפסח, קדשים קלים – שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון מתנה אחת, ובלבד שיתן פנגד היסוד. שנה באכילתן: הבכור נאכל לפניהם, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר, (לכל אדם), בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד; הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי.

פירוש ברטנורא

ז שחיטתן בכל מקום בעזרה. שלש פרשיות נאמרו בשחיטת שלמים, חדא בבן בקר, וחדא בכשב, וחדא בעז. בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד, ובתרתא בתרייתא כתיב לפני אהל מועד, להכשיר את כל הרוחות שבעזרה, דלפני משמע כל שלפני ההיכל: לשני ימים ולילה אחד. דהכי כתיב בשלמים (שם י) והנותר מבשר הבה ביום השלישי באש ישרף:

ח והמעשר. מעשר בהמה: ודמן טעון מתנה אחת. דלא כתיב בהו סביב, אלא ואת דמם תזרוק כתיב גבי בכור. והנך נמי מתחם יליפין, מדלא כתיב ואת דמו אלא ואת דמם: כנגד היסוד. במקום שיש יסוד תחתיו, למעוטי מורחת דרומית שאין שם יסוד כדאמרן. ובכור ומעשר ופסח טעונים יסוד, דילפינן זריקה וזריקה לגזירה שוה מעולה, ובעולה כתיב (ויקרא ד') אל יסוד מובח העולה: שינה באכילתן. זה מזה. אע"פ שהשווה אותן למתן דמים: הבכור נאכל לפניהם. כדכתיב (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך: והמעשר לכל אדם. שלא מציעו בכל התורה שיהיה לכהנים חלק בו: ונאכלין בכל העיר. דכתיב (דברים י"ב) והבאתם שמה עולותיכם וחביבכם ואת מעשרותיכם. ותניא, בשני מעשרות הכתוב מדבר, חד מעשר בהמה, וחד מעשר דגן. וכתיב בההוא קרא ובכורות בקרכם וצאנכם, ומדלא קבע להו מחיצה שמע מינה דמעשר ובכור נאכלים בכל העיר: לשני ימים ולילה אחד. דבכור הוא אומר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, הקישו הכתוב לחזה ושוק, מה חזה ושוק של שלמים לשני ימים ולילה אחד, אף בכור לשני ימים ולילה אחד, ומעשר בכור: למנויו. לאותם שנמנו בדמי לקחתו כדכתיב (שמות י"ב) איש לפי אכלו תכוסו:

משניות מבוארות – קהתי

למדים מפסוק זה, שהואיל ולא נאמר "את דמו" אלא "את דמם" הרי זה בא לרבות מעשר ופסח לזריקת דם, ומכאן – דינם כדין הבכור שדמם טעון מתנה אחת, ובלבד שיתן פנגד היסוד – ביצדי המזבח שהיה יסוד תחתיהם, שלמדים בגזרה שווה "זריקה" ו"זריקה" מעולה, מה עולה טעונה יסוד, שכתוב (ויקרא ד, ז): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה"; ודורשים מכאן, שמתן דמה של עולה ניתן על הקיר שכנגד היסוד, אף הבכור והמעשר והפסח, זריקת דמם צריכה להיות כנגד היסוד; אבל לא בצד מזרח ובצד דרום, שלא היה שם יסוד, כמבואר בהקדמה למשנה ג. שנה באכילתן – שינה אותם הכתוב כדין אכילתם: הבכור נאכל לפניהם – כולו נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם, כחזה ושוק של שלמים, שנאמר בו (במדבר יח, יח): "ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה"; והמעשר לכל אדם – נאכל כולו לבעלים, ואין לכהנים כל חלק בו, כמו שהזכרנו לעיל. ונאכלין בכל העיר – ירושלים, כדין שאר קדשים קלים, (לכל אדם) – רוב המפרשים אינם גורסים פסיקה זו, שהרי הבכור אינו נאכל אלא לכהנים; בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד – שכתוב בבכור (שם): "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין" – הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה ולילה אחד (גמרא נז, א). ומעשר למדים בבנין אב משלמים: מה שלמים קדשים קלים ונאכלים לשני ימים ולילה אחד, אף מעשר קדשים קלים ונאכלין לשני ימים ולילה אחד (תוספות שם). הפסח – קרבן הפסח, אינו נאכל אלא בלילה – שכתוב בו (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה", והיינו בליל הראשון של פסח; ואינו נאכל אלא עד חצות – הלילה; ומבואר בגמרא (תבחים נז, ב), שמשנתנו היא כרבי אלעזר בן עזריה הסובר, שמן התורה אין הפסח נאכל אלא עד חצות, ולפיכך נקטה המשנה לשון "אלא עד חצות"; שכן שנינו בברייתא (שם): רבי אלעזר בן עזריה אומר: נאמר כאן: "ואכלו את הבשר בלילה הזה", ונאמר להלן (שם שם, יא): "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה", מה להלן עד חצות, אף כאן עד חצות. ואינו נאכל אלא למנויו – לאלה שנימנו על קרבן פסח זה, שכתוב (שם שם, ט): "איש לפי אכלו תכוסו על השה". ואינו נאכל אלא צלי – שכתוב בו (שם שם, ט): "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, כי אם צלי אש".

יוסרא שו

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד בענין מעשה שלמים, וכבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שאין בין תודה לשלמים אלא כדין זמן אכילתם בלבד.

שלמים, קדשים קלים – ואין מועלים בהם, שחיטתן בכל מקום בעזרה – שכתוב בהם (ויקרא ג, ח): "ושחט אותו לפני אוהל מועד", ומכאן שכל הצדדים שבעזרה כשרים לשחיטה, שהכל הוא "לפני אוהל מועד", ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע – כמבואר בעולה, שגם בשלמים כתוב "וזרק... על המזבח סביב", כמו שהבאנו במשנה הקודמת, ונאכלין בכל העיר – ירושלים, לכל אדם – לישראל, בכל מאכל – כמבואר לעיל בתודה, לשני ימים ולילה אחד – שכתוב (ויקרא ז, טז): "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל, וממחרת", והיינו ביום הזביחה וביום שלאחריו ובלילה שביניהם. אבל בלילה שלאחר היום השני אסור לאכלם, שכתוב (ויקרא י, ו): "ביום זבחכם יאכל וממחרת, והנותר עד יום השלישי באש ישרף", ודרשו: "עד יום השלישי" – בעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלשי (תבחים נז, ב). המזבח מהם – החזה ושוק שנותנים מהשלמים לכהנים, פיוצא בהן – נאכלים בכל העיר לשני ימים ולילה אחד, אלא שהמזבח נאכל לפניהם, לנשיהם, ולבניהם, ולעבדיהם – כמבואר במשנה הקודמת.

באור משנה ח

הבכור – בכור זכר, פטר רחם של בהמה טהורה, שכתוב בו (במדבר יח, יח-יח): "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם, את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר... ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה"; והמעשר – מעשר בהמה, כמו שכתוב (ויקרא כ, לב): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט, העשירי יהיה קדש לה" – ודינו שמקריבים אימוריו על המזבח, והבשר נאכל לבעלים, ואין לכהנים בו שום דבר, אפילו חזה ושוק; והפסח – קרבן הפסח הנקרב בארבעה עשר בניסן; קדשים קלים – שלשת הקרבנות הללו, שנימנו במשנתנו, קדשים קלים הם; שחיטתן בכל מקום בעזרה – כמבואר בתודה ואיל נזיר (משנה ו). ודמן טעון מתנה אחת – שכן בבכור כתוב (במדבר יח, יח): "את דמם תזרוק על המזבח", ולא כתוב בו "סביב" כמו בעולה ובשלמים, ומכאן למדים שזריקה אחת דיה. ואף המעשר והפסח

פ ר ק ש ש י

א קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח – רבי יוסי אומר: כאלו נשחטו בצפון. רבי יוסי בר יהודה אומר: מחצי המזבח ולצפון – בצפון; מחצי המזבח ולדרום – בדרום. המנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה, ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהנה, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות.

ב חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. בכל מקום היתה כשרה, אלא זה היה מקומה. ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה, ושלשה מלמעלה: מלמטה – חטאת העוף, וההגשות, ושירי הדם; מלמעלה – נסוף המים והיו, ועולת העוף כשהיא רפה במזרח.

פירוש ברטנורא

א קדשי קדשים. כאילו נשחטו בצפון. דכתיב (שם כ') וחבת עליו את עולותיו ואת שלמיו, כולו כשר לעולה וכולו כשר לשלמים, ואע"ג דעולה טעונה צפון ואין שלמים טעונים צפון: מחצי המזבח ולצפון בצפון. דמשמע ליה חציו לעולותיו וחציו לשלמיו. דאי סלקא דעתך כולו לעולה כשר, השתא כולו לעולה אמרת דכשר, כולו לשלמים ששחטתו בכל מקום מביעאי. ואידך, איצטריך, סלקא דעתך עולה דחזיק לה מקום, שלא הוכשרו לה שאר הרוחות, ופעמים שהעולות מרובות וצר להם המקום, לפיכך הכשיר להם ראש המזבח, אבל שלמים דלא דחיק להו המקום לא הכשיר להם ראש המזבח, קמ"ל. והלכה כרבי יוסי: היו נקמצות בכל מקום. ואינם טעונות צפון. דלא קבע הכתוב מקום לקמיצה: לפני מן הקלעים לזכרי כהונה. דכתיב (במדבר י"ח) לכל קרבנם ולכל מנחתם, וסמך ליה בקודש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו: ליום ולילה עד חצות. דלפינן מנחת לחמי תורה:

ב חטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית דרומית. משום דמנחת חוטא קרויה חטא, דכתיב במנחת חוטא (ויקרא ה') לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא. ומשמע נמי שהחטאת קרויה מנחה. דחטאת נהפכה להיות מנחה בדלי דלות, ומנחה מצינו שטעונה הגשה בקרן מערבית דרומית דכתיב (שם ו') הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, איהו רוח שהוא לפני ה' ואל פני המזבח, הוי אומר זו רוח מערבית דרומית, דלפני ה' הוא מערב, לפני המזבח הוא הדרום ששם היה הכבש, ומה מנחה טעונה הגשה בקרן מערבית דרומית, אף חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית דרומית. והוא דמה היא עיקר עבודתה: בכל מקום חיתה כשרה. למליקתה: אלא זה היה מקומה. להזאתה. והכי מפרש לה בגמרא: מלמטה. למטה מחוט הסקרא: הגשות. של מנחות קודם קמיצתן, כדכתיב (שם ב') והגשה אל המזבח: שירי הדם. של חטאות החצונות היה שופך אל יסוד דרומי. כדלפינן בפרק איהו מקומן: נסוף המים. בחג הסוכות: וחיין. בכל יום. ששם היו השיתין ולא היה אפשר לנסך כי אם שם: ועולת העוף כשהיא רפה במזרח. דעיקר

משניות מבוארות – קהתי

חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית –

העבודות בחטאת העוף, דהיינו מליקת העוף והזאת הדם, נעשו בזוית דרומית מערבית של המזבח. בגמרא למדים זה ממנחה, שכתוב בה (ויקרא ו', ז): "הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח", איזוהי רוח שהיא "לפני ה' אל פני המזבח"? הווי אומר: זו רוח מערבית דרומית כי "לפני ה'" הוא מערב, שהוא לפני ההיכל; ו"פני המזבח" הוא הדרום, ששם היה הכבש; ומכאן שמנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית. ומה מנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית, אף חטאת העוף (והואיל ואנו מוצאים שחטאת קרויה מנחה, שהרי בקרבן עולה ויורד נהפכה החטאת להיות מנחה, כשאין ידו משגת לתורם או לבני יונה) עבודתה בקרן דרומית מערבית (זבחים טג, ב). **בכל מקום היתה כשרה –** מליקתה, אלא זה היה מקומה – להזאתה (גמרא טז, א); ובעל "תפארת ישראל" מפרש: ששם (בקרן דרומית מערבית) היה מקומה להזאת דמה, והואיל ודמה מועט ויאבד בדרך, לפיכך היתה אף המליקה נעשית שם במקום ההזאה, אבל מצד הדין מותר למלקה בכל מקום בעזרה. ושלשה דברים היתה אותה הקרן – דרומית מערבית, משמשת מלמטה – למטה מחוט הסקרא, ושלשה – דברים היתה משמשת, מלמעלה – בראש המזבח בקרן זו: מלמטה – היו עושים בזוית זו שלושה עבודות דלקמן: א. **חטאת העוף –** מליקתה והזאתה של חטאת העוף, כמו ששינוי למעלה במשנתנו; ב. **וההגשות –** של המנחות אל המזבח קודם קמיצתן, כמו שכתוב (ויקרא ו', ז-ח): "ואם מנחת מרחשת קרבנך... והקריבה אל הכהן והגיש אל המזבח", וכבר הבאנו למעלה את הכתוב הבא ללמד, שמנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית; ג. **ושירי הדם –** של כל הקרבנות, שהיו שופכים אותם על יסוד דרומי בזוית זו, חוץ מן החטאות הפנימיות ששירי דמם היו שופכים על יסוד מערבי, כמו שלמדנו בפרק הקודם. **מלמעלה –** היו שלוש העבודות דלקמן: א. **נסוף המים –** בחג הסוכות (עיין משנה סוכה ז, ט); ב. **והחיין –** שמונסכים בכל יום בשעת הקרבת תמיד של שחר ותמיד של ערב, ובקרבן זו בראש המזבח היה הספל שמונסכין לתוכו היין ובאמצעיתו היה נקב, שבו שותתים ויורדים הנסכים לשיתין, והוא חלל גדול כמין מערה שתחת הקרקע בצד המזבח (תפארת ישראל); ג. **ועולת העוף כשהיא רפה במזרח –** שכן עיקר מקומה של

י ו ט ש נ י

באור משנה א

בפרק הקודם למדנו, שקדשי קדשים נשחטים בצפונה של העזרה. משנתנו באה ללמד, שאם נשחטו בראש המזבח, נחלקו בזה תנאים. כן מוסיפה המשנה ללמד בענין מעשה המנחה.

קדשי קדשים – עולות, חטאות, אשמות ושלמי ציבור, ששחטן בראש המזבח – על המזבח למעלה, רבי יוסי אומר: כאלו נשחטו בצפון – כדינם, והקרבנות כשרים, שכתוב (שמות כ, כא): "מזבח אדמה תעשה לי וחבת עליו את עולותיו ואת שלמיו", ודורש רבי יוסי מכאן: כולו לעולה וכולו לשלמים, כלומר אף על פי שעולה טעונה צפון ושלמים אינם טעונים צפון, כל המזבח ראוי גם לשחיטת עולה וגם לשחיטת שלמים. **רבי יוסי בר יהודה אומר: מחצי המזבח ולצפון –** שחטם בראש המזבח מחציו ולצפון, בצפון – דינם כאילו נשחטו בצפון; **מחצי המזבח ולדרום –** אבל מחציו ולצד דרום, בדרום – ואין השחיטה כשרה שם אלא בקדשים קלים; שכן רבי יוסי בר יהודה דורש את הכתוב "והחבת עליו את עולותיו ואת שלמיו" – חציו לעולותיו וחציו לשלמיו (גמרא זבחים נה, א). **המנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה –** בקרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו (ויקרא ב, א-ב): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה. והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה, והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה"; ובאה משנתנו ללמד, שעבודת הקמיצה של המנחות אינה טעונה צפון, והיא נעשית בכל מקום בעזרה; ונאכלין לפני מן הקלעים – כמשכן, ותוך חומות העזרה במקדש, לזכרי כהנה – לכהנים זכרים בלבד, שנאמר (במדבר יח, ט-י): "כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם... בקודש הקדשים תאכלנו, כל זכר יאכל אותו", בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות – שכן למדים ממנחת לחמי תורה (רש"י).

באור משנה ב

הקרבנות שבאו מן התורים או מן בני היונה נקראים קרבנות העופות. קרבנות אלו היו קרבנות יידי. ושני סוגים בלבד היו: א. חטאת העוף; ב. עולת העוף. משנתנו באה ללמד בענין מעשה חטאת העוף.

ג פל העולים למזבח, עולין דרך ימין, ומקיפין ויורדין דרך שמאל, חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו, שהיו עולים, וחוזרים לעקב.

ד חטאת העוף פיצד היתה נעשית? היתה מולק את ראשה ממול ערפה, ואינו מבדיל. ומזה מדמה על קיר המזבח. שירי הדם היתה מתמצה על היסוד. אין למזבח אלא דמה, וכלה לפניהם.

ה עולת העוף פיצד היתה נעשית? עלה בפכש, ופנה לסוכב, בא לו לקרן דרומית מזרחית, היתה מולק את ראשה

פירוש ברטנורא

מקומה בקרן דרומית מזרחית, מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה ונוצה, כדכתיב (שם א') והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן. וכשהיא רבה שם שיש כהנים הרבה באותה הקרן עסוקים בעולות ואין לה מקום לעמוד בסוכב דעולת העוף נעשית למעלה, בא לו לקרן דרומית מערבית, שאף היא סמוכה לבית הדשן יותר משאר שתי קרנות, שביה הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח:

ג ומקיפין דרך שמאל. מקיפים את המזבח בשביל צרכי עבודה. כגון למתן דמי חטאות ולסידור מערכה או להפך אברים בצנורא, ויורדים במערבו של כבש שהיא שמאל העולין למזבח כעלייתו: חוץ מן העולה לג' דברים אלו. הנעשים בקרן מערבית דרומית, שהן ניסוך המים והיון ועולת העוף, שכשהוא עולה למזבח פונה לסוכב לשמאל באותה הקרן וכשנמר חזר על עקב דרך עלייתו. בניסוך המים והיון, שמה יתעשנו בעשן המזבח בעוד שהוא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ופיגו מעטן וירחן, ואנן בעינן תמימים יהיו לכם וגססיהם שיהיו הנסכים תמימים. ועולת העוף נמי שמה תתעשן ותמות:

ד היתה מולק את ראשה. אוהו שתי גפיה כשתי אצבעותיו ורת וקמיצה של ידו השמאלית, והעוף על גבי ידו ופניו של עוף לצד גב ידו שיהיה העורף למעלה, ומותח צוארו הגרון על רוחב של שתי אצבעותיו אצבע ואמה. ומולק בצפרנו. וזו אחת מעבודות קשות שבמקדש: ואינו מבדיל. הראש מן הגוף. אלא חותך שדרה ומפרקת ורוב בשר עמו עד שמגיע לושט או לקנה ונוטל סימן אחד לברו ומולק, כדכתיב ולא יבדיל: ומזה מדמה. אוהו בעוף ומה. שלא היה מזה לא בכלי ולא באצבע אלא בגופו של עוף: היתה מתמצה. שמקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד. דבחטאת העוף כתיב (ויקרא ה') והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח, אוהו קיר שהשריש שלו מתמצין ליסוד. הוי אומר זה קיר התחתון, דהיינו מן החוט ולמטה. דאי קיר העליון, דהיינו מן החוט ולמעלה, פעמים שהיה מתמצה לסוכב, כיון שעושה למעלה מן הסוכב שהחוט למטה מן הסוכב אמה:

ה עלה בכבש. לפי שעולת העוף נעשית למעלה, ולא כתיב בעולת העוף יסוד, אלא בחטאת העוף בלבד. ובכמהה איפכא, דחטאת בהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנות המזבח, ועולת בהמה למטה דכתיב (שם ד') אל יסוד מזבח העולה, תלה היסוד בעולה: בא לו לקרן דרומית מזרחית. לפי שהיא קרובה

משניות מבוארות – קהתי

ממול ערפה – הכהן היה חותך בצפורנו שבאגודל ידו הימנית את ראשה של חטאת העוף ממול ערפה, היינו מאחורי הצואר, ואינו מבדיל – את הראש מן הגוף, אלא קוצץ את השדרה ואת המפרקת (נצט הצואר) עד שמגיע לושט או לקנה וחותך רובו של אחד מהם. ומזה מדמה – אוהו בעוף ומה, שלא היה מזה לא בכלי ולא באצבע, אלא בגופו של עוף, על קיר המזבח – למטה מחוט הסיקרא כמו שלמדנו לעיל (משנה ב'). שירי הדם היתה מתמצה – לאחר ההזאה היה מקרב בית מליקתו לקיר המזבח ולוחץ בו בכוח, והדם היה מתמצה (נצט) על היסוד – שהיה שותת ויורד למטה, ליסוד, כמו שכתוב בחטאת העוף (ויקרא ה, ט): "והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח". אין למזבח אלא דמה – רק דמה של חטאת העוף היו מזים וממצים על המזבח, וכלה לפניהם – כולה נאכלת לכהנים.

יום רביעי

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות בענין מעשה חטאת העוף, באה משנתנו ללמד בענין מעשה עולת העוף.

עולת העוף פיצד היתה נעשית? עלה בפכש – עלה הכהן בכבש של המזבח, לפי שעולת העוף היתה נעשית למעלה בקרן דרומית מזרחית, כמו שכבר שנינו לעיל (משנה ב'), ופנה לסוכב – ופנה לכבש הקטן ועלה בו אל הסוכב; ויש מפרשים, שאין כוונת המשנה לריבוע האמצעי הסוכב את המזבח, שהיה בגובה שש אמות מרצפת העזרה (ראה הציור בהקדמה למשנה ג בפרק הקדום). אלא הכוונה כאן למקום הילוך הכהנים שעל ראש המזבח, שגם הוא נקרא "סוכב" (תוספות יום טוב; "תפארת ישראל"). בא לו לקרן דרומית מזרחית – שהיא מקום מליקתה של עולת העוף, מפני שהיא קרובה לבית הדשן, כמו שבארנו במשנה ב, היתה מולק את ראשה ממול ערפה – כמו שבארנו בחטאת העוף, ומבדיל – את הראש מן הגוף, שהואיל וכתוב בחטאת העוף: "ולא יבדיל", נמצאנו למדים, שבעולת העוף מבדיל (רמב"ם). ומממזה את דמה על קיר המזבח

עולת העוף למליקתה היה בקרן דרומית מזרחית, מפני שקרן זו קרובה לבית הדשן לזרוק שם את המוראה (הזנפ) בנוצתה, כמו שכתוב (ויקרא א, ט): "והסיר את מוראתו בנוצתה, והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן"; אבל נשויא רבה שם, שהרבה כהנים היו עסוקים בעולות העוף בקרן דרומית מזרחית, היו מולקים עולות העוף גם בקרן דרומית מערבית למעלה, והואיל ואף קרן זו סמוכה לבית הדשן יותר משאר הקרנות, שביה הדשן היה במזרחו של הכבש ולדרומו של המזבח.

יום שלישי

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת ששלושה דברים היו נעשים למעלה בקרן דרומית מערבית, באה משנתנו ללמד, כיצד היו עולים למזבח וכיצד היו יורדים ממנו.

פל העולים למזבח – כל הכהנים העולים בכבש אל המזבח, עולין דרך ימין – דהיינו בצד מזרחו של הכבש, שהכבש היה בדרומו של המזבח, ומקיפין – את המזבח לעבודה, כגון למתן דמי חטאות או לסידור המערכה וכדומה, ויורדין דרך שמאל – בצד מערבו של הכבש, חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו – ששנינו במשנה הקודמת, הנעשים למעלה בקרן דרומית מערבית והם: ניסוך המים והיון ועולת העוף, שהיו עולים, וחוזרים לעקב – כשהיו עולים הכהנים למזבח, לא היו עולים דרך ימין ומקיפין את המזבח, אלא היו עולים מיד דרך שמאל לקרן דרומית מערבית, ולאחר שהיו מסיימים את העבודה, היו חוזרים בדרך שעלו. בגמרא מבואר הטעם: בניסוך המים והיון – שמה יתעשנו הנסכים מעשן המערכה, כלומר שחוששים, שמה עד שייקף את המזבח כדי להגיע לקרן דרומית מערבית יתקלקלו הנסכים, והרי כתוב (במדבר כח, לא): "תמימים יהיו לכם וגססיהם" – שאף הנסכים יהיו תמימים; ובעולת העוף – שמה ימות העוף מעשן המערכה.

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה בענין מעשה חטאת העוף.

חטאת העוף פיצד היתה נעשית? היתה מולק את ראשה

ממול ערפה, ומבדיל. וממצה את דמה על קיר המזבח. נטל את הראש, והקיף בית מליקתו למזבח, וספגו במלח, וזרקו על גבי האשים. בא לו לגוף, והסיר את המראה, ואת הנוצה, ואת בני מעים היוצאים עמה, והשליכן לבית הדשן. שפע, ולא הבדיל; ואם הבדיל – פשר. וספגו במלח, וזרקו על גבי האשים.

ו לא הסיר לא את המראה, ולא את הנוצה, ולא את בני מעים היוצאים עמה, ולא ספגו במלח; כל ששנה בה מאחר שמצה את דמה – פשרה. הבדיל בחטאת, ולא הבדיל בעולה – פסול. מצה דם הראש, ולא מצה דם הגוף – פסולה. מצה דם הגוף, ולא מצה דם הראש – פשרה.

ז חטאת העוף שמלקה שלא לשמה, מצה דמה שלא לשמה, או לשמה ושלל לשמה, או שלל לשמה ולשמה – פסולה. עולת העוף – פשרה, ובלבד שלא עלתה לבעלים. אחד חטאת העוף, ואחד עולת העוף, שמלקה ושמצה דמן, לאכול דבר שדרבו לאכול, להקטיר דבר שדרבו להקטיר, חוץ למקומו – פסול ואין בו פרת; חוץ לזמנו – פגול ותיבין עליו פרת, ובלבד שיקרב המתיר במצותו. ביצר קרב המתיר במצותו: מלק בשתיקה, ומצה

פירוש ברטנורא

לבית הדשן ששם משליך המוראה והנוצה: ממול ערפה. מול הרואה את ערפה. והוא אחורי הצואר. ואע"פ שלא נאמר בעולה מול עורף, למדנו בה מול עורף מחטאת: ומבדיל. חותך שני סימנים. דמדרכוב בחטאת העוף ולא יבדיל, למדנו שבעולת העוף מבדיל: וחקיף בית מליקתו למזבח. מקרב ודוחק בית המליקה בקיר המזבח כדי שיתמצה הדם: ספגו במלח. לשון שאיבה ולקחה, כמו סופג את הארבעים. אף כאן נותן עליו מלח כדי שיהא הראש מושך ומקבל המלח. פירוש אחר, ספגו בנימ"ל כמו סופקו בק"ף, לשון ויספוק את כפיו (כמדבר כ"ד): מוראה. זפק: נוצה. קודר בו כמין ארובה ונטול כל העור והנוצה שכנגד הזפק עם הזפק ומשליך: שפע. את העוף בין אנפים ולא היה מבדיל:

י הבדיל בחטאת. שמלק שני סימנים בחטאת: או לא הבדיל בעולה. שמלק בה סימן אחד: פסול. דכל שינוי שהוא לפני עבודת הדם פסול: ולא מיצה דם הגוף פסולה. דעיקר דמים בגוף הוא דשכיו:

יז חטאת העוף שמלקה שלא לשמה. מליקה בעוף במקום שחטיטה בבהמה. ומיצוי בעוף במקום זריקת הדם בבהמה. והמחשבה הפוסלת בשחיטה זוריקת דם בבהמה, פוסלת במליקה ובמיצוי הדם בעוף. אבל קבלה והלוקח אין בעוף: עולת העוף כשרה. כרתגן בריש פרק קמא גבי בהמה, כל הוחבים שנובחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת: לאכול דבר שדרבו לאכול. חטאת העוף: להקטיר דבר שדרבו

משניות מבוררות – קהתי

הדם מצוי בגוף. אבל מצה דם הגוף, ולא מצה דם הראש, פשרה – הקרבן כשר.

י ו ט ח מ י ש י

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד, שכל מחשבה שפוסלת בשחיטה ובזריקה בקרבן בהמה, פוסלת גם במליקה ובמיצוי הדם של קרבן עוף.

חטאת העוף שמלקה שלא לשמה – אלא לשם קרבן אחר, או מצה דמה שלא לשמה, או לשמה ושלל לשמה – שעשה אחת העבודות, מליקה או מיצוי, מקודם לשמה ואחר כך שלא לשמה, או שלא לשמה ולשמה – תחילה שלא לשמה ואחר כך לשמה, פסולה – חטאת העוף, כדין חטאת בהמה, שפוסלת בה מחשבת שלא לשמה בשחיטה ובזריקה. אבל עולת העוף – שמלקה שלא לשמה או שמיצה דמה שלא לשמה וכו', פשרה, ובלבד – ובדבר זה בלבד שונה היא משאר עולות העוף, שלא עלתה לבעלים – לשם חובה, כדין עולת בהמה, שנשחטה או שנוקד דמה במחשבת שלא לשמה (א, א). אחד חטאת העוף, ואחד עולת העוף – בין חטאת העוף ובין עולת העוף, שמלקה ושמצה דמן – או שמיצה את דמן, על מנת לאכול דבר שדרבו להקטיר – דהיינו חטאת העוף, או להקטיר דבר שדרבו להקטיר – דהיינו עולת העוף, חוץ למקומו – חוץ לעזרה, פסול ואין בו פרת – כדין מחשבת חוץ למקומו בקרבן בהמה; חוץ לזמנו – עשה אחת העבודות – מליקה או מיצוי הדם – על מנת לאכול או להקטיר לאחר זמנו, פגול ותיבין עליו פרת – האוכל ממנו אפילו תוך זמנו חייב כרת, ובלבד שיקרב המתיר במצותו – שמיצוי הדם, שהוא המתיר גוף העוף לאכילה או להקטרה, יחא כמצוותו בלי פסול אחר. ביצר קרב המתיר במצותו: מלק בשתיקה – בלי מחשבת פסול, ומצה הדם חוץ לזמנו – ואחר כך מיצה הדם על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו; או שמלק חוץ לזמנו – במחשבת חוץ לזמנו, ומצה הדם בשתיקה – בלי כל מחשבת פסול; או שמלק ומצה הדם חוץ לזמנו – שעשה

– מקרב את בית מליקתה אל קיר המזבח ולוחץ בכוח עד שממצה את דמה; ואין בה הזאה כמו בחטאת העוף אלא מיצוי הדם בלבד. נטל את הראש, והקיף – וקירב – בית מליקתו למזבח – לחץ אותו בקיר המזבח כדי שיתמצה הדם, וספגו במלח – קינחו במלח הנמצא בראש המזבח (רש"י), כמו שכתוב (ויקרא ב, יג): "על כל קרבנך תקריב מלח"; ויש מפרשים: שנתן עליו מלח כדי שיהא הראש סופג ומקבל המלח (ברטנורא), וזרקו על גבי האשים – על האש שעל גבי המזבח. בא לו לגוף – אחר כך בא לעסוק בגוף של העוף, והסיר את המראה – הוציא ממנו את הזפק, ואת הנוצה – הנוצות שעל העור כנגד הזפק, ואת בני מעים היוצאים עמה – עם המוראה, שגם הם בכלל "ההסיר את מוראתו בנוצתה" (ויקרא א, טז); ויש מפרשים "בנוצתה" – בפרש שלה (תרגום אונקלוס); עיין רש"י על התורה, והשליכן לבית הדשן – שבדרום המזבח, למזרחו של הכבש. שפע – את העוף בין האגפיים, ולא הבדיל – לא קרע את הגוף לשניים, כמו שכתוב (שם שם, יז): "ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל"; ואם הבדיל – אם קרע את הגוף לשתי תחיכות, פשר – בדיעבד. וספגו במלח – כמו שבארנו לעיל, וזרקו על גבי האשים – שעל המזבח.

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדיני עולת העוף וחטאת העוף, והיא באה להשיענו, מה דינם אם נעשו בהם שינויים.

לא הסיר לא את המראה, ולא את הנוצה, ולא את בני מעים היוצאים עמה, ולא ספגו במלח – כמו ששינוי במשנה הקודמת, כל ששנה בה מאחר שמצה את דמה – הואיל וכל השינויים הללו היו לאחר מיצוי הדם, פשרה – עולת העוף, שעיקר עבודתה היא מיצוי הדם. הבדיל בחטאת – אם בחטאת העוף הבדיל הראש מן הגוף, ולא הבדיל בעולה – או שבעולת העוף לא הבדיל הראש מן הגוף, שמלק בה רק סימן אחד (הוושט או הקנה), פסול – את הקרבן, הואיל ושינה לפני עבודת הדם. מצה דם הראש, ולא מצה דם הגוף, פסולה – הקרבן פסול, שרוב

הדם חוץ לזמנו; או שמלק חוץ לזמנו, ומצא הדם בשתיקה; או שמלק ומצא הדם חוץ לזמנו – זה הוא שקרב המותר במצותו. כיצד לא קרב המותר במצותו? מלק חוץ למקומו, ומצא הדם חוץ לזמנו; או שמלק חוץ לזמנו, ומצא הדם חוץ למקומו; או שמלק, ומצא הדם חוץ למקומו. חטאת העוף שמלקה שלא לשמה, ומצא דמה חוץ לזמנה; או שמלקה חוץ לזמנה, ומצא דמה שלא לשמה; או שמלקה, ומצא דמה שלא לשמה – זה הוא שלא קרב המותר במצותו. לאכול בזית בחוץ ובזית למחר; פזית למחר ובזית בחוץ; פחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר; פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ – פסול ואין בו פרת. אמר רבי יהודה: זה הכלל: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום – פגול וחיבין עליו פרת; ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן – פסול ואין בו פרת. וחכמים אומרים: זה וזה פסול ואין בו פרת. לאכול פחצי זית ולחקטיר פחצי זית – פשר; שאין אכילה וחקטירה מצטרפין.

פרק שביעי

א חטאת העוף שעשאה למטה, במעשה חטאת לשם חטאת – פשרה; במעשה חטאת לשם עולה, במעשה עולה לשם חטאת, במעשה עולה לשם עולה – פסולה. עשאה למעלה במעשה כלם – פסולה.

פירוש ברטנורא

להקטיר. עולת העוף: שלא לשמה. אין מוציא עולה מדי פגול, לפי שהיא כשרה שלא לשמה. וכולה מתניתין מפורשת לעיל פרק ב':
א חטאת העוף שעשאה למטה. מחוט הסקרא, כהלכתה שהיא נעשית למטה, כדאמרינן בפרקין דלעיל: במעשה חטאת. כהוא ומצוי: ולשם חטאת. אף על פי ששינה בסדר מליקה כגון שמלק והבדיל, ובחטאת נאמר ולא יבדיל: כשרה. הואיל ונעשית למטה ובשאר עבודות כהלכתה: במעשה חטאת לשם עולה וכו' פסולה. דחטאת שלא לשמה פסולה: במעשה כולם. כלומר כמעשה אחד מכולם האמורים כאן, ואפילו כמעשה חטאת לשם חטאת, הואיל ועשאה למעלה פסולה:

משניות מבוארות – קהתי

שאין אכילה וחקטירה מצטרפין – פסקה זו מיותרת כאן, שהרי בחטאת העוף אין חקטירה, ובעולת העוף אין אכילה, ואם חשב לאכול ולחקטיר באחת מהן, הרי יש כחצי זית שאין דרכו לאכול או להקטיר, והרי פשוט, שמחשבה כזו אינה פסולה, אלא הואיל ומשנתנו חזרות על כל העניינים שבשתי המשניות האחרונות שבפרק ב, הביאה אגב גררא גם את הענין האחרון, אף שאין כאן מקומו. (עיין "תפארת ישראל").

באור משנה א

חטאת העוף שעשאה למטה – מחוט הסיקרא, כדינה, במעשה חטאת – שמלקה בסימן אחד והיה דמה ומיצה את הדם, לשם חטאת – שבכל העבודות נתכוון לשם חטאת, פשרה – שזו היא מצוותה, וכל זה נישנה כאן אגב הסיפא (תוספות). ויש מפרשים, שבאה המשנה להשיענו, שאף על פי ששינה בסדר מליקה, כגון שמלק והבדיל, הואיל ונעשתה למטה, ובשאר העבודות כהלכתה הרי היא כשרה (ברטנורא), ולא כמשנה ו בפרק הקודם, ששינו שם: "הבדיל בחטאת, פסול" (עיין "תוספות יום טוב"). אבל אם עשאה במעשה חטאת לשם עולה – שעשאה למטה כדינה, ועשה בה הזאה ומיצוי, אבל כוונתו היתה לשם עולה; או שעשה במעשה עולה לשם חטאת – שמלק והבדיל (לפי פירוש התוספות ברישא), או שעשה מיצוי בלי הזאה, לשם חטאת העוף, או שעשה במעשה עולה לשם עולה – דוגמה זו מיותרת היא, ולא נשתה כאן אלא אגב שאר הדוגמאות; בכל אלו הדברים שנאמרו כאן, פסולה – חטאת העוף, שחטאת שלא לשמה פסולה, וכן חטאת העוף שלא נעשתה כמעשה חטאת, פסולה היא. עשאה למעלה במעשה כלם – כלומר שעשה את חטאת העוף כמעשה אחד מכל אלה שזכרו במשנה, ואפילו כמעשה חטאת לשם חטאת, אלא שעשאה למעלה, פסולה – החטאת; ברם, אינה פסולה אלא לאכילה, אבל הבעלים נתכפרו בה, שכיון שהגיע דם למזבח נתכפרו הבעלים (תוספות).

שתי העבודות במחשבת חוץ לזמנו, זה הוא שקרב המותר במצותו – וחלה על הקרבן מחשבת הפיגול. כיצד לא קרב המותר במצותו? מלק חוץ למקומו – שמלק על מנת לאכול או להקטיר כזית ממנו חוץ לעזרה, ומצא הדם חוץ לזמנו – על מנת לאכול או להקטיר לאחר זמנו; או שמלק חוץ לזמנו – במחשבת חוץ לזמנו, ומצא הדם חוץ למקומו – במחשבת חוץ למקומו, או שמלק, ומצא הדם חוץ למקומו – יש נוסחאות שאין גורסים פסקה זו; ונראה שנכון הוא, מאחר שהפסקה אינה מובנת כאן. וכן חטאת העוף שמלקה שלא לשמה, ומצא דמה חוץ לזמנה – על מנת לאכול ממנה לאחר זמנה; או שמלקה חוץ לזמנה – במחשבת חוץ לזמנה, ומצא דמה שלא לשמה; או שמלקה, ומצא דמה שלא לשמה – ויש שאין גורסים פסקה זו ("או שמלקה, ומצא" וכו'). – עיין הערתנו לעיל בפסקה "או שמלק ומיצה הדם חוץ למקומו"; זה הוא שלא קרב המותר במצותו – שמלבד מחשבת פיגול יש בה פסול אחר, והרי הוא מוציא את הקרבן מדי פיגול. לאכול פזית בחוץ ובזית למחר – אם בעבודה אחת כגון במליקה, חשב לאכול כזית חוץ למקומו וכזית לאחר זמנו; או פזית למחר וכזית בחוץ – שקדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום; או פחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר; או פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ, פסול ואין בו פרת – לפי שמעורב בו פסול אחר. אמר רבי יהודה: זה הכלל: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום – בין בשתי עבודות ובין בעבודה אחת, פגול וחיבין עליו פרת – שהואיל וקדמה מחשבת פיגול, שוב אין מחשבת אחרת חלה על הקרבן; ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן, פסול ואין בו פרת – שסובר רבי יהודה: תפוס לשון ראשון. וחכמים אומרים: זה וזה פסול ואין בו פרת – בין אם קדמה מחשבת הזמן ובין אם קדמה מחשבת המקום, אין מחשבת פיגול חלה על הקרבן, אלא הקרבן פסול, והאוכל ממנו אינו חייב כרת. לאכול פחצי זית ולחקטיר פחצי זית, פשר;

ב עולת העוף שעשאה למעלה, במעשה עולה לשם עולה – בשרה; במעשה עולה לשם חטאת – בשרה, ובלבד שלא עלתה לבעלים; במעשה חטאת לשם עולה, במעשה חטאת לשם חטאת – פסולה. עשאה למטה במעשה כלן – פסולה.

ג וכלן אינן מטמאות בבית הבליעה, ומועלין בהן, חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה, במעשה חטאת לשם חטאת.

ד עולת העוף שעשאה למטה, במעשה חטאת לשם חטאת – רבי אליעזר אומר: מועלין בה. רבי יהושע אומר:

פירוש ברטנורא

ב עולת העוף שעשאה למעלה. כהלכתה שהיא נעשית למעלה: במעשה עולה לשם עולה. אף על פי ששינה במליקתה שלא הבדיל, ומן הרין היה לו להבדיל, אפילו הכי כשרה: במעשה עולה לשם חטאת כשרה. וכל הזבחים שנבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת: עשאה למטה במעשה כלן. כמעשה אחד מכולן, ואפילו כמעשה עולה לשם עולה: פסולה. הואיל ועשאה למטה פסולה:

ג וכלן אינן מטמאות בבית הבליעה. אע"פ שנפסלו, מליקתן מטהרתן מידי נבילה, ואין מטמאין בבית הבליעה כדן נבלת עוף מותר שהאוכלה אע"פ שלא נגע בה כגון שחבבה לו חבירו בבית הבליעה נטמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו, אבל אלו אף על פי שאין מליקתן מתירנת באכילה מפני הפסול שאירע בהן, מכל מקום מטהרתן ומוציאתן מידי נבילה: בהן. הנהנה מהן בשוה פרוטה מביא קרבן מעילה כדן כל נהנה מן ההקדש. ואפילו חטאת, הואיל ונפסלה ולא היה בה שעת היתר לכהנים, לא יצאה מידי מעילה: חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת. דכשרה היא ויש בה שעת היתר לכהנים, ושוב אין בה מעילה אפילו לזר:

ד רבי אליעזר אומר מועלים בה. דהא עולה היא וזו הוציאה ממעילתה, והלא שעת היתר לכהנים לא היה לה: רבי יהושע אומר אין מועלים בה. דכיון דשינה שמה ומעשיה ומקומה לשם חטאת, נעשית חטאת: וזו חטאת העוף שאין מועלים בה. כששחטה לשמה, שהרי נאכלת לכהנים: שינה את שמה.

משניות מבוארות – קהתי

טהור מדין נבלת בהמה, שכן נבלת בהמה. דהיינו בהמה שמתה או בהמה טהורה שאירע פסול בשחיטתה, מסמאה במגע ובמשא. ואילו נבלת עוף טהור. דהיינו עוף טהור שמת או שנשחט שלא כהלכה, אינה מסמאה במגע ובמשא. אלא בבית הבליעה, כלומר שהבולע כזית מנבלת העוף הטהור, כל זמן שהכזית נמצא בבית בליעה, הריהו מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם באותה שעה, ועושה אותם ראשון לטומאה (חוץ מאדס וכלי חרס שאינן מסמאט). משנתה באה להשימע בענין קרבנות שנפסלו, כמו ששינו בשתי המשניות הקודמות, שמכל מקום מליקתם מטהרת אותן מידי נבילה.

וכן – כל אותן חטאות העופות ועולות העופות, ששינו עליהן למעלה (משניות א וב), שנפסלו, משום ששינה הכהן במעשיהן, או חטאת העוף שעשאה שלא לשמה, אינן מטמאות בבית הבליעה – אף על פי שפסולות הן, ואינן מותרות באכילה, אין דינן כנבלת עוף טהור לטמא בבית הבליעה, כמו שבארנו לעיל, שכן מליקתן מטהרת אותן ומוציאתן מידי נבילה, ומועלין בהן – הנהנה מהן בשוה פרוטה, חייב להביא קרבן "אשם מעילות", כדן כל הנהנה מן ההקדש, חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה, כמעשה חטאת לשם חטאת – שהואיל ונעשתה כמצוותה והותרה לכהנים באכילה, זר הנהנה ממנה (לאחר חזאת דמה) אינו מועל בה, כלומר שאינו חייב קרבן מעילה; אבל חטאת העוף שנפסלה, ולא היתה בה שעת היתר לכהנים, הנהנה ממנה מועל בה. מה שאין כן בעולת העוף, שאף על פי שנעשתה כמצוותה, כל הנהנה ממנה מועל בה, שהרי כולה נקרכת על גבי המזבח.

שבת קדוש

באור משנה ד

במשנה הקודמת למדנו, שעולת העוף – בין שנעשתה כמצוותה ובין שנפסלה – מועלים בה. משנתנו דנה בעולת העוף, שלא עשאה הכהן למעלה מחוט הסיקרא כהלכתה (עין לעיל ג. ה), אלא עשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, אם מועלים בה או אין מועלים בה, כפי שיבואר; ונחלקו בזה תנאים.

עולת העוף שעשאה למטה – שלא כדינה, כמעשה חטאת לשם חטאת – שמלך ולא הבדיל, והיהוה מרמה על קיר המזבח, ומיצה שיירי הדם, למטה מחוט הסיקרא, לשם חטאת – שאף מחשבתו היתה לשם חטאת העוף, רבי אליעזר אומר: מועלין בה – הואיל והוקדשה לעולה, שאין בה היתר לכהנים, אף על פי שעשאה כחטאת, אין דבר שיוציא אותה מידי מעילה. רבי יהושע אומר: אין מועלין בה – שסובר רבי יהושע, הואיל ושינה שמה ומעשיה ומקומה, נעשתה כחטאת, ולכן אין בה מעילה, כמו ששינו בסוף המשנה הקודמת.

י ו ש ו

באור משנה ב

בפרק הקודם למדנו, שמעשה עולת העוף שונה ממעשה חטאת העוף, שכן חטאת העוף נעשית למטה, דהיינו שהכהן עומד על רצפת העזרה אצל קרן דרומית מערבית של המזבח, ומולך שם את חטאת העוף, ומה מרמה על קיר המזבח למטה מחוט הסיקרא. ואחר כך ממצה את הדם; אבל עולת העוף נעשית למעלה, דהיינו שהכהן עולה ככבש ובא לו לקרן דרומית מזרחית, ומולך שם את עולת העוף וממצה את דמה אל קיר המזבח (למעלה מחוט הסיקרא). כן יש הבדל בין מליקת חטאת העוף למליקת עולת העוף, שבמליקת חטאת העוף חותך הכהן רק סימן אחד (וושט או קנה) או רובו של הסימן, ואינו מבדיל את הראש מהגוף; ואילו במליקת עולת העוף חותך הכהן את שני הסימנים כולם (הוושט והקנה). והוא מבדיל את הראש מהגוף. – לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין חטאת העוף שעשאה הכהן שלא לשמה, או ששינה במעשיה, באה משנתנו ללמד בענין עולת העוף, שנעשתה שלא לשמה או ששינה במעשיה.

עולת העוף שעשאה למעלה – כהלכתה, כמו שבארנו לעיל, כמעשה עולה – שמלך והבדיל ומיצה את דמה למעלה מחוט הסיקרא, לשם עולה – שעשה הכהן את העבודות לשמה, כשרה – שזו היא מצוותה. ודין זה לא נישנה כאן אלא כהקדמה לשאר הדינים שבמשנתנו. ברם, הרב מברטנורא מפרש, שמשנתנו באה להשימע, שאף על פי ששינה במליקתה, שלא הבדיל הראש מן הגוף, מכל מקום כשרה; ולפי פירוש זה חולק התנא של משנתנו על מה ששינו לעיל (ו, ו), שאם לא הבדיל בעולה – פסל (עין יחוספות יום טוב). וכן עולת העוף שעשאה כמעשה עולה – כמו שבארנו לעיל, לשם חטאת – היינו שלא לשמה, כשרה – ליקרב על המזבח, ובלבד שלא עלתה לבעלים – לשם חובה, כדן עולת בהמה שנשחטה שלא לשמה (א, א; ג, ו), וצריכים הבעלים להביא עולה אחרת לחובתם. אבל עולת העוף שעשאה כמעשה חטאת – כגון שמלך ולא הבדיל; ולפי פירושו של הרב מברטנורא (ברישא) – כגון שהיהוה מרמה ולא מיצה את הדם, לשם עולה – אף שנתכוון לשם עולה; וכן עולת העוף שעשאה כמעשה חטאת לשם חטאת – שגם כוונתו היתה לשם חטאת ולא לשם עולה, פסולה – משום ששינה במעשיה. עשאה למטה כמעשה כלן – כמעשה אחד מכל אלו שזכרו במשנתנו, ואפילו כמעשה עולה לשם עולה, פסולה – הואיל ועשאה למטה, הרי היא פסולה.

באור משנה ג

להבנת משנתנו יש להקדים, כי בענין טומאת נבילה שונה דינה של נבלת עוף

אין מועלין בה. אמר רבי אליעזר: מה אם חטאת שאין מועלין בה לשמה, בפשיטה את שמה, מועלין בה – עולה שמועלין בה לשמה, בפשיטה את שמה, אינו דין שימעלו בה? אמר לו רבי יהושע: לא, אם אמרת בחטאת ששנה את שמה לשם עולה, שכן שנה את שמה לדבר שיש בו מעילה, תאמר בעולה ששנה את שמה לשם חטאת, שכן שנה את שמה לדבר שאין בו מעילה? אמר לו רבי אליעזר: והרי קדשי קדשים ששחטן בדרום, ושחטן לשם קדשים קלים יוכיחו, שכן שנה את שמן לדבר שאין בו מעילה, ומועלין בהן; אף אתה אל תתמה על העולה, שאף על פי ששנה את שמה לדבר שאין בו מעילה, שימעלו בה. אמר לו רבי יהושע: לא, אם אמרת בקדשי קדשים ששחטן בדרום, ושחטן לשם קדשים קלים, שכן שנה את שמן בדבר שיש בו אסור והתר, תאמר בעולה ששנה את שמה בדבר שפלו התר?

ה מלך בשמאל, או בלילה, שחט חלין בפנים, וקדשים בחוץ – אינן מטמאין בבית הבליעה. מלך בסבין, מלך חלין בפנים וקדשים בחוץ, תורין שלא הגיע זמנן, ובני יונה שעבר זמנן, שיכש גפה, ושנסמית עינה, ושנקמעה

פירוש ברטנורא

נפסלה ולא באה לכלל היתר: מועלים בה. דהא רבי יהושע גופיה לא פליג עליה: לדבר שיש בו מעילה. לשם עולה: ששחטן בדרום. לשם שלמים, יוכיחו: ששינה שמן ומעשיתו לדבר שאין בו מעילה. שקדשים קלים אין מעילה אלא באימוריה; ומועלים בהן. מפני שנפסלו בשינוי מקומן ולא הוציאתן זריקתן מידי מעילה: אסור והותר. קדשים קלים יש באימוריהן מושם מעילה ואין בבשרן מושם מעילה: בדבר שכולו הותר. בחטאת העוף שאין בו צד מעילה. והלכה כרבי יהושע:

ה מלך בשמאל. דמליקתו פסולה. שכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינו אלא של ימין: או בלילה. דאין מליקה בלילה, דרחמנא אמר ביום צוותו: אינן מטמאין. הואיל ופסולו בקודש ואהני מליקה דידהו שאם עלו לא ירדו: שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ אין מטמאין בבית הבליעה. ואע"פ שאסורים באכילה: מלך בסבין. לאו מליקה היא ולאו שחיטה היא, דהא מליקה בצפורן היא בעצמו של כהן: מלך חולין בפנים. דלא שייך מליקה בחולין אלא בקדשים בפנים, והמולק חולין בכל מקום או קדשים בחוץ הוי כאילו נזר או מעקר, ואין אותה מליקה מוציאה מידי נבילה: תורין שלא הגיע זמנן. תורים גדולים, כשרים, קטנים פסולים. בני יונה, קטנים כשרים, גדולים פסולים: ושיכש גפה. דמחוסר אבר פסול אף בעופות. דהא דקיייל אין תמות וזכרות

משניות מבוארות – קהתי

אסור מעילה באימוריה והיתר בבשרם, תאמר בעולה ששנה את שמה בדבר שפלו התר – שחטאת העוף אין בה אימורים, ומשעה שהותרה לכהנים אין בה צד מעילה; התאמר, שעולה ששינה את שמה לשם חטאת יש בה דין מעילה? והלכה כרבי יהושע.

באור משנה ה

במשנה ג למדנו בענין קרבנות העופות שנפסלו, שאינם מטמאים בבית הבליעה, לפי שמליקתם מטהרתם מידי נבילה, משנתנו מוסיפה ללמד בענין זה, והיא באה להשמיע, שאפילו נפסלה המליקה, כל שנפסלה בקודש (בנזרה). הרי היא מוציאה את העוף מידי נבילה; אבל אם נפסלו העופות קודם שבאו לעזרה, או שמליקתם אין שמה מליקה, כפי שיבאר, הרי הם מטמאים בבית הבליעה כדין כל נבלת עוף טהור.

מלך בשמאל – מלך הכהן בצפורן האגודל של ידו השמאלית שמליקתו פסולה, שכל מקום שנאמר בתורה "אצבע" או "בהן" אינו אלא ימין, או בלילה – שמלך בלילה, ואין העבודה כשרה אלא ביום, שנאמר (ויקרא ז, לח): "ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם", ומכאן שביים מקריבים ולא בלילה. שחט חלין בפנים – שחט עוף של חולין בעזרה, שאסור הוא באכילה, וקדשים בחוץ – או ששחט עוף קדשים חוץ לעזרה, שנפסל; כל העופות הללו אינן מטמאין בבית הבליעה – שאם מלך בשמאל או בלילה, אף שהמליקה פסולה, מכל מקום מועילה היא, שאם עלו על המזבח לא ירדו, כפי שנלמד להלן (ט, ב), ולפיכך המליקה מטהרתם מידי נבילה; וכן אם שחט חולין בפנים או קדשים בחוץ, אף על פי שאסורים העופות באכילה, מכל מקום מועילה השחיטה לטהרם מידי נבילה, ואינם מטמאים בבית הבליעה. אבל מלך בסבין – שאין זו מליקה, לפי שמליקה אינה אלא בצפורן, וכן אין זו שחיטה; מלך חלין בפנים – ואין מליקה אלא בקדשים, וקדשים בחוץ – או שמלך קדשים בחוץ, ואין מליקה אלא בקדשים בפנים; או שמלך, לשם קרבנות בפנים, תורין שלא הגיע זמנן – כלומר שעדיין אינם כשרים לקרבן, ובני יונה – או בני יונה, שעבר זמנן – שכן בתורים, הגדולים כשרים ולא הקטנים; ובבני יונה, הקטנים כשרים ולא הגדולים; ובגמרא (חולין כב, ב) מבואר, עד אימתי בני יונה

אמר רבי אליעזר – ראייה לדבריו על ידי לימוד קל וחומר: מה אם חטאת שאין מועלין בה לשמה – חטאת העוף שעשאה הכהן לשמה, מאחר שהותרה לכהנים, אין מועלים בה, ואילו בפשיטה את שמה, מועלין בה – שאם מלך שלא לשמה אלא לשם עולה, כיון שנפסלה ולא הותרה לכהנים, מועלים בה, עולה שמועלין בה לשמה – עולת העוף שעשאה לשמה כהלכתה, הואיל וכולה למזבח, מועלין בה, בפשיטה את שמה – ועשאה כמעשה חטאת לשם חטאת, אינו דין שימעלו בה – כלום אינו קל וחומר, שיהא בה דין מעילה? אמר לו רבי יהושע – לרבי אליעזר: לא – אין זה קל וחומר, אם אמרת בחטאת ששנה את שמה לשם עולה – שמועלים בה, שכן שנה את שמה – של חטאת העוף, לדבר שיש בו מעילה – לשם עולה שמועלים בה, כמו שבארנו לעיל, האם גם תאמר בעולה ששנה את שמה לשם חטאת – שימעלו בה? שכן שנה את שמה לדבר שאין בו מעילה – ששינה את שמה לשם חטאת שאין מועלים בה, כמו שבארנו לעיל. אמר לו רבי אליעזר: והרי קדשי קדשים ששחטן בדרום – בדרום העזרה, שלא כדין, שהרי שנינו (לעיל ה, א): "קדשי קדשים שחיתתן בצפורן, ושחטן לשם קדשים קלים – כגון לשם שלמים, ששחיתתם בכל מקום בעזרה, יוכיחו – הוכחה הם לדברי, שכן שנה את שמן לדבר שאין בו מעילה – שקדשים קלים אין בהם מעילה אלא באימורים לאחר זריקת דמם, אבל לא בבשר, ומועלין בהן – ואף על פי כן, קדשי קדשים אלו ששחטם בדרום לשם קדשים קלים, הואיל ונפסלו בשינוי מקום, אין זריקת דמם מוציאתם מידי מעילה, והנהנה מהם חייב קרבן מעילה; אף אתה אל תתמה על העולה – ששינה את שמה לשם חטאת שאף על פי ששנה את שמה לדבר שאין בו מעילה, כמו שבארנו לעיל, שימעלו בה – כפי שלמדתי בקל וחומר. אמר לו רבי יהושע – לרבי אליעזר: לא – אין זו הוכחה, אם אמרת בקדשי קדשים ששחטן בדרום, ושחטן לשם קדשים קלים – שמועלים בהם, שכן שנה את שמן – של קדשי קדשים, בדבר שיש בו אסור והתר – בקדשים קלים, שלאחר זריקת דמם יש

רְגֵלָה – מִטְמֵא בְּבֵית הַבְּלִיעָה. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁהִיא פְּסוּלָה בְּקֹדֶשׁ – אֵינָה מִטְמֵאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. לֹא הִיא פְּסוּלָה בְּקֹדֶשׁ – מִטְמֵאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. וְכָל הַפְּסוּלִים שְׁמֻלְקוּ – מְלִיקְתָן פְּסוּלָה, וְאֵינָן מִטְמֵאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה.

פירוש ברטנורא

בעופות, הני מילי כגון דוקין שבעין שאין מומן ניכר, אבל מחוסר אבר, הקריבהו נא לפחתך: מִטְמֵא בְּבֵית הַבְּלִיעָה. דלא מהני מליקה דידהו למידי, שאפילו עלו ירדו: כֹּל שֶׁאֵין פְּסוּלָה בְּקוֹדֶשׁ. שנפסלו קודם שבאו לעזרה. וכל שאין פסולין בקודש אמרינן לקמן בפרק המזבח מקדש, דאם עלה ירד. אבל אותן שפסולין בקודש כגון הקדשים הראויין אלא שנפסלו בעבודותיהן, אין מטמאין, דהא אהני להו מליקה דאם עלו לא ירדו: כֹּל הַפְּסוּלִים. כגון זר, ואונן וטבול יום ומחוסר כפורים וכל אותן השנויין בריש פרק ב': וְאֵינָן מִטְמֵאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה. שאע"פ שאין מליקתן מתרת קדשים באכילה. מכל מקום מוציאתן מידי נבלה:

משניות מבוארות – קהתי

עוף טהור. בעל "תפארת ישראל" מעיר, שהכלל הזה אינו כולל "שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ", ששנינו לעיל במשנתנו, שאינם מטמאים בבית הבליעה, שהטעם בהם הוא פשוט, לפי השחיטה מוציאה אותם מידי נבילה. בגמרא מבואר, ש"זה הכלל" בא לרבות ברישא שחיטת קדשים בפנים (השוחט עוף קדשים בעזרה. אף שדינו במליקה ולא בשחיטה. מכל מקום מוציאתו השחיטה מידי נבילה). ובסיפא – מליקת חולין בחוץ (שהואיל ולא שייך מליקה בחולין. המולק חולין בכל מקום. בין בפנים ובין בחוץ. אין אותה מליקה מוציאה מידי נבילה). וְכָל הַפְּסוּלִים שְׁמֻלְקוּ – כגון זר, ואונן, וטבול יום, וכל אותם המגויים בתחילת פרק ב, מְלִיקְתָן פְּסוּלָה – שאין מליקה אלא בכהן כשר, וְאֵינָן מִטְמֵאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה – לפי שנפסלו בקודש, ומועילה מליקתם, שאם עלו לא ירדו, הלכך המליקה גם מוציאה אותם מידי נבילה.

כשרים, ומאמתי התורים כשרים. שִׁיבֵשׁ גִּפְּהָ, וְשִׁנְסָמִית עֵינָהּ, וְשִׁנְסָטָעָה רִגְלָה – כלומר שמלק לשם קרבן, עוף שיבש גפו או נסמית עינו או נקטעה רגלו; ואף על פי שאין המומים פוסלים בעוף, שלא נאמר "תמים" אלא בבהמה בלבד, מכל מקום מחוסר אבר פסול גם לקרבן עוף, ומה ששנוי כאן "נסנסמית עינה" היינו שנחטטה (שנוקדה) עין; בכל המקרים הללו, העוף מִטְמֵא בְּבֵית הַבְּלִיעָה – כדין נבלת עוף טהור, שמליקה זו אינה מליקה, ואפילו עלו למזבח, ירדו. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁהִיא פְּסוּלָה בְּקֹדֶשׁ – שהיה זה עוף כשר לקרבן, ונמלק בצפורן בפנים, אלא שנפסל בעזרה מצד דבר אחר, כגון שמלק בשמאל או בלילה, אֵינָה מִטְמֵאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה – שהמליקה מועילה להוציא את העוף מידי נבילה. לֹא הִיא פְּסוּלָה בְּקֹדֶשׁ – שנפסל העוף קודם שבא לעזרה, כגון שהיה מחוסר אבר וכדומה שלא היה ראוי לקרבן, או שנפסל משום שמליקתו אינה מליקה, כגון שנמלק בסכין, מִטְמֵאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה – כדין נבלת

אגרות קודש

ב"ה, ח' מר חשוון, ה'תשכ"ג

ברוקלין, נ. י.

הרב גדלי' שי' קלפרמן

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מיום ג' מ"ח, ות"ח גם בעד ספריי בדברי ימי עמנו, ובשעת הפנאי כמובן אעיין בהם, ועל פי הצעתו בסיום מכתבו אכתוב מה שנראה לי להעיר עליהם.

בהתענינות קראתי במכתבו מהתרשמותו מדברי תורת החסידות ששמע בביקורו, ומתאים למאמר חכמינו ז"ל גדול למוד שמביא לידי מעשה, ולא עוד אלא - לא המדרש עיקר אלא המעשה, התקוה חזקה שימשיך העניינים מעולם המחשבה הדיבור והרגש לעולם המעשה, ובפרט בהיותו רק בקהלה חשובה בישראל, אשר בודאי משתדל שתהיה קהילה ראוי לשמה - קהילה קדישא. והובטחנו הבא לטהר (ועל פי דיוק אדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע - לא (רק) ליטהר (עצמו) אלא (גם) לטהר (אחרים)) מסייעין אותו.

בכבוד ובברכה.

נ"ב. הרבה בשבחים במכתבו והפליג בהם, ובוודאי, כנ"ל, הכוונה לתורת החסידות ועניני; ויהי רצון שכל אחד מאתנו יזכה להיות ספוג ומשפך לתורתה והוראותיה, וביחד עם זה שיהיו הדברים יוצאים מן הלב שאז נכנסים אל הלב.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף יט ע"ב: המשנה מונה את המצוות שזמנן כל הלילה: **כָּל הַלַּיְלָה כָּשֶׁר לְקַצֵּירַת הָעוֹמֵר** במוצאי יום טוב ראשון של פסח (ויקרא כג י"א), ו**לְהַקְטִיר חֲלָבִים** של קרבנות ו**אֲבִירִים** של עולות הקריבות כליל למזבח. **זֶה הַכֹּלֶל, דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם כָּשֶׁר כָּל הַיּוֹם, וְדָבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּלַּיְלָה כָּשֶׁר כָּל הַלַּיְלָה.**

גמרא הגמרא מבארת את מקור דיני המשנה. מבררת הגמרא: **מִנָּלָן** שקריאת המגילה כשירה כל היום. משיבה הגמרא: **דְּאָמַר קָרָא** (אסתר ט כח) **וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנִעֲשִׂים**, ומבואר שזמנה ביום, ופשוט מסבירא דהיינו כל היום.

הגמרא מבארת את מקור הדינים הנוספים שבמשנה: כל היום כשר **לְקִרְיַת הַחֵלֶל, דְּכֵתִיב** (תהלים קיג ג) **'מִמּוֹרָח שָׁמֶשׁ עַד מָבֹאֵל מְהֵלָּל שֵׁם ה'**, ומבואר שזמנה ביום. **(רבי יוסי) [רב יוסף] אומר**, המקור הוא מפסוק שבהלל (שם קיח כד) **'זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה' נִגִּילָה וְנִשְׁמָחָה בּו'.** ו**לְנִטְיִילָת לִזְלָב** המקור שזמנו ביום הוא, **דְּכֵתִיב** (ויקרא כג ז) **'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן.** ו**לְתַקִּיעַת שׁוֹפָר** המקור שזמנו ביום, **דְּכֵתִיב** (במדבר כט א) **'וּזֶם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם.** ו**לְמוֹסָפִין** המקור שזמנו כל היום, **דְּכֵתִיב** בקרבנות המוספין (ויקרא כג לו) **'דָּבָר יוֹם בַּיּוֹם.** ו**לְתַפְלַת הַמוֹסָפִין** המקור שזמנו ביום, שכן **בְּקִרְבָּנוֹת הַמוֹסָפִין שׁוֹיִיחַ רַבָּנָן**, כיון שנתקנו כנגד קרבנות המוספים, ולכן זמנו ביום כזמן קרבנות המוספים.

ולִידוֹי פָּרִים מקורו שהוא רק ביום, **דִּילָף** בגזירה שוה **'כַּפָּרָה' 'כַּפָּרָה' מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים**, שנאמר בפריים אלו (ויקרא ד ט) **'וְכָפַר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן**, וביום הכפורים נאמר (שם טז יא) **'וְכָפַר בַּעֲדוֹ וּבַעֲד בֵּיתוֹ**, ומפסוק זה למדים את דין וידוי כהן גדול ביום הכפורים, **דִּתְנִיָא** בברייתא, לגבי הפסוק שנאמר **נָבִי יוֹם הַכַּפּוּרִים 'וְכָפַר בַּעֲדוֹ וּבַעֲד בֵּיתוֹ**, **בְּכַפָּרַת דְּבָרִים** - בוידוי שמכפר על עצמו בדברים **הַכְּתוּב מְדָבָר**, וְהָרִי דִּינִי הַכַּפָּרָה של יום הכפורים **בִּמְמָא הוּא**, **דְּכֵתִיב** ביום הכפורים (שם טז ל) **'כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם**, וממילא נלמד בגזירה שוה שגם הכפרה שנאמרה בפריים וידוי היא, וממילא אף וידוי זה נאמר דווקא ביום.

שנינו במשנה: **ולִידוֹי מַעֲשֵׂר וכו'.**

מבארת הגמרא את המקור שזמנו ביום: **דְּכֵתִיב** (דברים כו יג) **'וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּעֲרֵתִי תַקְדֵּשׁ מִן הַבֵּית, וְסָמִיד לִי** (שם כו טז) **'הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מִצְוָךְ**, ומסמיכות זו אנו למדים שזמן וידוי מעשר ביום.

שנינו במשנה: **לְסַמִּיכָה וְלִשְׁחִיטָה.**

המקור שהן רק ביום: **דְּכֵתִיב** (ויקרא ג ח) **'וְסָמִיד וְשֶׁחֶט'**, ולמדים מסמיכותן שדינן שוה, ו**כְּתִיב כָּהֵן בִּשְׁחִיטָה** (שם יט ו) **'בַּיּוֹם זֶבְחָכֶם**, ומבואר שהשחיטה היא רק ביום, והוא הדין לסמיכה שזמנה ביום.

המקור לדינים נוספים שבמשנה: **וְלִתְנוּפָה** המקור שהיא ביום דווקא, **דְּכֵתִיב** (שם כג יב) **'בַּיּוֹם הַנִּפְתָּכֶם אֶת הָעוֹמֵר.** ו**לְהַנְשֵׂה** המקור שהיא רק ביום, למדים מ**דְּאִיתְקַשׁ לְתִנּוּפָה** שהיא ביום כאמור, **דְּכֵתִיב** לגבי סוטה (במדבר ה כה) **'וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאוֹת וְהִנִּיף וְהַקְרִיב**, והאשה **הַגִּשָּׁה**, ונסמך ל'והניף' להקישו לו לענין זה.

שנינו במשנה: **וְלַמְלִיקָה וְלַקְמִיצָה וְלַהֲזִיחָה.**

הגמרא מבארת המקור שכל עבודות אלו נעשות רק ביום: **דְּכֵתִיב** (ויקרא ז לח) **'בַּיּוֹם צִוּוֹתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת קֶרְבָּנֵיהֶם לָה'.**

מקור הדין הבא: **וְלִתְשַׁקֵּת סוּטָה** המקור שזמנה ביום, **אֲתֵיָא** בגזירה שוה **'תוֹרָה' 'תוֹרָה', כְּתִיב הָכָא** בפרשת סוטה (במדבר ה ל) **'וַעֲשֵׂה לָהּ חֶכְחֵן אֶת כָּל תּוֹרָה הַזֹּאת, וְכְתִיב הָתָם** בענין המשפט (דברים יז יא) **'עַל פִּי תוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵךְ וְעַל הַמִּשְׁפָּט, מִהַּ הַמִּשְׁפָּט יֵשׁ לַעֲשׂוֹתוֹ דוּקָא בַּיּוֹם, אֵף כָּאֵן** בהשקאת סוטה יש לעשותה דווקא בַּיּוֹם.

שנינו במשנה: **וְלַעֲרִיפַת הָעֵגְלָה.**

הגמרא מבארת את המקור שדווקא ביום: **אָמַרְי דְּבִי רַבִּי יֵאָר, 'כַּפָּרָה' כְּתִיב כָּהֵן** בפסוק **כָּפַר לְעֶמְקָה יִשְׂרָאֵל** (דברים כא ח), והרי היא **כְּקַדְשִׁים**, ולכן דינה כמותם שדווקא ביום.

שולש פעמים.

עונה הגמרא: **אמר רב אשי**, דקפין בחד בשבת וחזאי, וקפין בחד בשבת וחזאי, (ובשבת קפצה ולא חזאי), ולחד בשבת (אחריתא) חזאי בלא קפיצה – וביום ראשון שלאחר מכן (השלישין) ראתה דם ללא שקפצה קודם לכן, דהתם איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים – שבאופן זה התברר לנו שהיום הוא זה שגורם לה את ראיות הדם ולא הקפיצות, שהרי בפעם השלישית ראתה ללא שקפצה קודם לכן, ומשום כך אמר רב הונא שקבעה וסת רק לימים וללא לקפיצות, כלומר שצריכה לחשוש מהיום לכל יום ראשון בשבוע בין אם תקפוץ ובין אם לא, ולקפיצות אינה צריכה לחשוש.

משנה

המשנה מביאה את תקנת חכמים שאשה העוסקת בטהרות צריכה לבדוק בכל בוקר וערב האם ראתה דם, ומבאר באלו נשים נאמרה תקנה זו ובאלו לא נאמרה:

אף על פי שאמרו במשנה (לעיל ב.) שאשה שיש לה וסת, כאשר היא רואה דם דיהי שקפצה – שאינה מטמאה למפרע תרומות וטהרות, משום שהיא אינה עלולה לראות קודם הזמן הקבוע לה, מכל מקום צריכה להיות בודקת את עצמה בכל יום בבוקר ובערב כשאר נשים שמא תמצא דם, חוץ מן הנדה, שהיא טמאה שבועה ימים אפילו אם לא תוסיף לראות בהם דם, ולכן אינה צריכה לבדוק באותם ימים. וכן אשה היושבת על דם מזהר – אשה שילדה והיא נמצאת בימי הטוהר, שאינה צריכה לבדוק, כיון שאפילו אם תראה דם באותם הימים היא לא נטמאת.

המשנה מביאה תקנה נוספת, שכל אשה העוסקת בטהרות צריכה לבדוק בשעה שהיא משמשת עם בעלה, ומבאר באלו נשים נאמרה תקנה זו ובאלו לא נאמרה:

וישמשות בעדים – חוץ מהתקנה הראשונה שצריכה לבדוק בכל יום, צריכה כל אשה, ואפילו שיש לה וסת, לבדוק את עצמה בסדינים לפני ואחרי משמשת עם בעלה. חוץ מיושבת על דם מזהר, שאינה צריכה לבדוק לפני ואחרי תשיש משום שאף אם תראה, הרי דמה טוהר, וכן בתולה שדמייה מזהרים – שהדמים שתראה ארבע לילות לאחר שנבעלה לבעלה טהורים, ומשום שאף אם תמצא דם אינו דם טמא אלא יש לתלותו בדמי הבתולים.

המשנה חוזרת לפרש את התקנה הראשונה שצריכה לבדוק בכל יום: **וישמשות בעדים** – צריכה להיות בודקת אשה זו שהצריכה חכמים לבדוק, אחד בשחרית כדי להכשיר את הטהרות שהתעסקה בהן בלילה, שכאשר תמצא עכשיו בבדיקה זו שהיא טהורה, אפילו אם תראה באותו יום או בלילה שאחר כך דם, לא תסתפק על הטהרות שהתעסקה בהן בלילה זה ותדע שהן טהורות, ואחד בין השמשות, כדי להכשיר את הטהרות שהתעסקה בהן ביום, ואפילו אם תראה דם בלילה או ביום שאחרי.

המשנה חוזרת לפרש את התקנה השנייה של 'משמשת בעדים': וצריכה האשה לבדוק את עצמה בעדים, בשעה שהיא עוברת משאר עיסוקיה ומכינה את עצמה לשמש את ביתה – עם בעלה. המשנה מביאה תקנה נוספת לבדיקות לכהנות האוכלות תרומות: **יתירות עליהן –** חוץ מהבדיקות הנזכרות, נוספה תקנה לבדיקה, בגשים בנהנות האוכלות ומתעסקות בתרומות שהן צריכות לבדוק אף בשעה שהן אוכלות בתרומה – לפני שהן אוכלות בתרומה, כדי שלא יאכלו תרומות בטומאה. רבי יהודה אומר, שהן צריכות לבדוק אף בשעת עבדתן – בשעה שהן גומרות ועוברות מלאכול בתרומה, כדי שאם תראה אחר כך דם לא נחשוש שהיתה טמאה כבר בזמן אכילתה ונגיעתה בתרומות ונטמא את מה שנשאר מהן מחמת שנטמאו על ידה.

גמרא

שנינו במשנתנו שכל הנשים חייבות בבדיקה שחרית וערבית חוץ מן הנדה. מבאר הגמרא: דבתוך ימי נדתה לא נעניא בדיקה.

שופעות דם ובאות בימי עיבורן ומניקותן, דין שעתן כל ימי עיבורן ודין שעתן כל ימי מניקותן, דברי רבי מאיר. רבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון אומרים, לא אמרו דין שעתן אלא בראייה ראשונה, אבל בראייה שנייה מוטמאה למפרע מעת לעת ומקפידה לפקידה, כשאר הנשים.

סוגיא זו תדון בדינה של אשה שיש לה וסת מחמת אונס, הנקרא גם בשם וסת הקפיצות, האם קובעת וסת ובאיזה אופן.

שנינו במשנה: **ואם אשה זו ראתה את ראייתה הראשונה וכו' מחמת אונס, אומרים גם בראייה השנייה ידיה שעתה.**

רב הונא מחדש דין הנוגע לאשה הרואה מחמת אונס: **אמר רב הונא, אשה שקפצה, וראתה דם מיד לאחר שקפצה, ושוב קפצה וראתה, ושוב קפצה וראתה פעם שלישית, קבעה לה וסת.** הגמרא מבאר לאיזו וסת הכוונה, ובאיזה אופן מדובר. מבררת הגמרא: **למאי –** לענין מה קבעה האשה וסת, ואלימא שקבעה וסת לימים, והיינו שמדובר שראתה לאחר קפיצה שלש פעמים באותו יום בשבוע, כגון שבכל פעם ראתה ביום ראשון בשבת, ובאופן זה מחדש רב הונא שקבעה וסת לימים, שבכל יום ראשון צריכה לבדוק האם אינה רואה דם, ואפילו לא קפצה, הא כל יומא ולא קפין לא חזאי – הרי בכל היום עד שלא קפצה, לא ראתה דם, אלא רק לאחר שקפצה ראתה, ומדוע תקבע וסת ליום ראשון ללא קפיצה.

מסיקה הגמרא: **אלא ודאי כוונת רב הונא, שאם אשה ראתה שלש פעמים לאחר שקפצה, ובכל פעם היה זה ביום אחר בשבוע, הרי היא קובעת וסת לקפיצות, ובכל פעם שתקפוץ, צריכה לבדוק את עצמה.**

הגמרא מקשה על דברי רב הונא, לפי מה שביארה בכוונתו שהאשה קובעת לקפיצות. מקשה הגמרא: **והתניא כל וסת שתקפצה –** שתרצה לקבוע אותה מן היום, כגון שקפצה וראתה, ואפילו אם המשיכה כך כמה וכמה פעמים, לא קבעה וסת. **מאי לא שאלו קבעה וסת כלל, בין לימים ובין לקפיצות, וקשה על רב הונא שאמר שהאשה שקפצה וראתה שלש פעמים קובעת וסת לקפיצות.**

מתרצת הגמרא: **לא זו כוונת הברייתא, אלא הכוונה היא שלא קבעה וסת לימים להוריהו (לבדם) ולקפיצות להוריהו (לבדם), אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות יחד, כגון שראתה בכל יום ראשון בשבוע לאחר שקפצה, וקובעת וסת לכל יום ראשון לאחר שתקפוץ.**

מקשה הגמרא: **אם כוונת הברייתא שלא קבעה לימים להוריהו, פשיטא.**

מתרצת הגמרא: **אמר רב אשי, כגון דקפין בחד בשבת וחזאי –** שקפצה ביום ראשון וראתה, וקפין בחד בשבת וחזאי, (ובשבת קפצה ולא חזאי), ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה. מהו דתימא שאיגלאי מילתא למפרע דיומא הוא דקגרים ולא קפיצה – התגלה לנו למפרע שהיום הוא זה שגורם לה את הראיות ולא הקפיצה, שהרי בפעם השלישית ראתה ביום ראשון אף על פי שלא קפצה, וקובעת וסת ליום ראשון, קא משמע לן שאין הדבר כן, אלא דקפיצה נמי דאתמול גרמא – שגם הקפיצה של אתמול (בשבת) גרמה לראייתה ביום ראשון, והאי דלא חזאי משום דאפתי לא מנא זמן קפיצה – ומה שלא ראתה כבר בשבת הוא משום שעדיין לא הגיע זמן ראייתה, שהרי הוסיף מורכב מהקפיצה ומהיום יחד, ולכן קובעת וסת לימים ולקפיצות, כלומר, שצריכה לחשוש כל יום ראשון אם תקפוץ בו ווכפי שביארה הגמרא בתחילה את דברי הברייתא.

הגמרא מביאה נוסח אחר בדברי רב הונא: **לישנא אחריתא בדברי רב הונא. אמר רב הונא, קפצה וראתה, ושוב קפצה וראתה, ושוב קפצה וראתה פעם שלישית, קבעה לה וסת רק לימים ולא לקפיצות, שחוששת ליום זה שבו ראתה שלש פעמים, ואפילו אם לא קפצה בו, ולקפיצות לבד אינה צריכה לחשוש.**

הגמרא תבאר את כוונת רב הונא לפי הלישנא אחריתא. שואלת הגמרא: **היכי דמי שחוששת רק לימים, אף על פי שקפצה וראתה**

נדה. פרק ראשון – שמאי דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכה רש"י תוספות

שופעות – לאו דוקא. קפצה – היו אונס. קפצה וראתה – שלש פעמים קבעה לה וסת, כדמפרש ואזיל, אילמא לימים – כגון קפצה באחד בשבת וראתה, וקפצה באחד בשבת וראתה, וכן שלישית – קבעה לה וסת באחד בשבת. וכל זמן שזרעה עזר באחד בשבת, ואפילו בלא קפיצה – דיה שעתה. ואם הגיע אחד בשבת, ולא בדקה עצמה – טמאה מספק, דאדור בומנו הוא בא, כל יומא באחד בשבת. דלא קפיץ לא חזאי – אלא לא וסתה הוא. אלא לקפיצות – כיון דראתה וסת פעמים על ידי קפיצה, הורגלה לראית קפיצה, ובכל יום שתקפץ מחזיקין לה ברואה. ואם לא בדקה – טמאה, ואפילו שאר ימות שבת. לימים ולקפיצות – כל אחד בשבת שתקפץ מחזיקין לה ברואה, דזמנה הוא לראות באחד בשבת על ידי קפיצה. לימים לחודיהו פשיטא – דלא קבעה. ויומא הוא דקא גרים – ודאי אחד בשבת וסתה, אפילו בלא קפיצה. קא משמע לן – הא דאמר דלא קבעה וסת לימים, דקפיצה דאתמול גרמה לראייה דהאידיגא. ואין לה וסת באחד בשבת בלא קפיצה, ולא לקפיצה בלא אחד בשבת, מדלא חזאי אתמול. משנה אף על פי שאמר דיה שעתה – באשה שיש לה וסת. צריכה להיות בודקת – בכל יום שחרית וערבית, כשאר נשים. חוץ מן הנהיגה – משראתה יום אחד – טמאה שבעה, ואינה צריכה בדיקה כל שבעה, שהרי בלא ראייה היא טמאה. והיושבת על דם טוהר – דלמה לה בדיקה, אפילו תראה דם – וסתה היא ומשפשת בערים – אף על פי שיש לה וסת צריכה לשמש בעדים ולברוק לפני תשמיש ולאחר תשמיש. ובתולה שרמיה מהורין – ארבעה לילות. ודאי אינה צריכה לשמש בעדים, שהרי דמה טוהר, ואפילו נשתנו מראה דמיה, הואיל ושמשה אמרין: דמשום תשמיש נשתנה. אבל שחרית וערבית, היכא דלא שמשה אחר בעילה ראשונה, צריכה בדיקה, כדמפרש בגמרא: שמה נשתנו מראה דמים שלה. ופעמים צריכה להיות בודקת – כל אשה. שחרית ובין השמשות – שחרית – להכשיר טהרות של לילה, ערבית – להכשיר טהרות של יום, כדאמרין טעמא בריש פירקין. לשמש את בנה, עם בעלה. גמרא מתוך ימי זיבתה – כגון ראתה בראש חודש, וחזרה וראתה בחמשה עשר לחודש, כשעומדת בימים שזדא ראייה לזיבה דהיינו אחד עשר יום שבין נדה לנדה. וחזרה וראתה בראש חודש, ובחמשה עשר לחודש. וחזרה וראתה בחמשה עשר לחודש, ולא ראתה בראש חודש שלפניו – שקבעה לה וסת לחמשה עשר בחודש, ומצטרפין תרתי ראיות דימי זיבה להך ראייה לקביעות וסת. ואין אשה קובעת לה וסת בימי נדה – כגון ראתה בראש חודש, וחזרה וראתה בחמשה עשר לחודש – שאין קבוע וסת. ודאי ראית ימי נדה ראייה לקבוע, שהיא עוללה לראות בימי נדותה. שפיר – קתני במתניתין דלא בעיא בדיקה, דאי לטמאי – טמאה היא, ואי לקבוע וסת ולדעו אם תשנה וסת שלשה פעמים ליום אחר שאינה למודה עד עכשיו – הא אמרת דלא קבעה. מפעין סתום – כדמפרש אליבא דרבי יוחנן בשלזיזי פרק "בנות כותים" (נדה לטב). כגון דחזאי ריש ירחא, וריש ירחא, ועשרים וחמשה, וריש ירחא – דהוא ראייה בתרייתא בימי נדותה, דאפילו הכי הוה קביעות וסת בריש ירחא. דאמר: וסתה בריש ירחא קבעה, והא דאקדים ירחאי – זמני ירחאי איתוספו בה. דהא ודאי קבעה, משום דתחילת הוה וסות הוחזק ממעין סתום וגם ראייה אחרונה חשבינן לה כמעין סתום, כדאמר: הא דאקדים ירחאי – תוספת דמים הוא. אבל ממעין פתוח, כגון שדראית הראשונות וסת ידו בתוך ימי נדה כי מתניתין (דלא מיירי בתחלת נדה, דהא לא מפליג בה מידי, אלא סתמא קתני "חזין מן הנדה"), הילכך לא בעיא בדיקה בימי נדות, שהרי נפתח מעינה, ואפילו היא רואה – לא תקבע וסת. לישנא אחרינא: ממעין סתום – שראתה היום, ופסקה, וחזרה וראתה ברביעי או בחמישי לנדה. אבל ממעין פתוח – כגון שלא פסקה, וראתה ראשון, שני, שליש, רביעי לחודש, וראתה פעם שניה ברביעי בחודש, וכן שלישית – לא מהניא ראייה דרביעי בחודש נדות קמא למיקבע, ומתניתין במעין פתוח. וראשון ישר בעיני. מבקשת לישב – כשכלכין ימי לידה, כגון בשביעי לזכר או יום ארבעה עשר לנקבה – לא בעיא בדיקה, דהא אפילו אינה רואה היא טמאה. הניחא לרב דאמר – בפרק "בנות כותים" (נדה להב). מעין אחד הוא – דם הבא בתוך שבעה של לידה ודם הבא לאחר שבעה – ממעין אחד הוא. תהויה פמאית – תוך שבעה לזכר וארבעה עשר לנקבה. ותהויה מהרתי – כל ימי הטוהר. שפיר – קתני מתניתין דלא בעיא בדיקה, דהא בין פסקה ובין לא פסקה, טמאה היום וטהורה למחר. אלא ללוי – דאמר: שני מעיינות וכן, נפתח הטמא לא ימי הלידה ונסתם הטוהר, ולסוף שבעה לזכר וארבעה עשר לנקבה – נסתם הטמא ונפתח הטוהר. ואוקימנא התם דשופעת מתוך שבעה לאחר שבעה, סבירא ליה ללוי דאפילו בשמיני לעולם היא טמאה, עד שתפסוק, דהא לא נסתם הטמא – תברוק בשביעי דילמא וכו'.

אלא לרב דאמר מעין אחד הוא תבדוק — הוה מצי לשנוי: דרב מוקי במבקשת לישב, אלא דניחא ליה לשנוי אליבא דתרווייהו מתניתין בענין אחד. **אפילו** הכי מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה — ואין להקשות: לרבי אליעזר דאמר, כל אשה שעברו עליה שלש עונות כו', תבדוק בימי טהרה, כגמל תפסוק שלש עונות — דהכי נמי מימי טהרה לימי טומאה, לא מקרי הפסקה.

ומשמשת בעדים — א"א רבע נשים" 1
וא"א שיש לה וסת" קאי. 2
שלא פסקה מחמת תשמיש — דכל פעם 3
שמשמשת וראה, אפילו תשמיש מופלג מחבירו 4
חדש או שלשה חדשים — הוה דם תשמישי, וטהור. 5
כדאמר בפרק בתרא (נדה סה:ב) משה ונתן לה 6
רבי ארבעה לילות מתוך שנים עשר חדש. וכי 7
משמשת מלילה וראתה למחרתה, וכלו בביאה ראשונה כל 8
כך בלא תשמיש — טהורה. אבל אכאראתה יום שני 9
לשמושה — טמאה. כדקאמר "עבר עליה לילה 10
אחת בלא תשמיש" כו'. וביום תשמיש נמי, אם 11
נשתנו מראה דמים שלה משל אמש — טמאה. ואם 12
פסקה מחמת תשמיש, וראתה אחרי כן, אפילו 13
באותו יום בין בתשמיש בין בלא תשמיש — טמאה. 14
דודאי חיותה המכה, וכלו בביאה ראשונה כל 15
בתולים. ואפילו לרב אשי דאמר בפרק בתרא (שם) 16
סד:ב) בעל ולא מצא דם, וחזר ובעל ומצא דם — 17
טהורה, היינו משום דאימא: בביאה ראשונה בעל 18
בהטיה, כשמואל. אבל הכא, דבביאה ראשונה 19
מצא דם ובשניה לא מצא דם — דדאי חיותה המכה. 20
כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן — פירשתי 21
לקמן פרק שני (טו:א). 22

הדא מכלל חברתה איתמר — פירש רבינו 23
שמואל בן מאיר: דהך דהבא איתמר 24
מכלל ההיא דלקמן, ואין רגאה, דבההיא לא 25
פירש שמואל דאירי בעסקה בטהרות, אלא רבא 26
דייק בפירוק מודל מפליג ליה רבי ירמיה בר 27
אבא לרבי יוסי: ביש לה וסת — לטהרות. 28
בדיקה, לבעלה — לא בעיא בדיקה. אין לה וסת 29
— לבעלה נמי בעיא בדיקה, שמע מינה קסבר 30
שמואל: כל לבעלה לא בעיא בדיקה. לכך נראה 31
לפרש: דההיא איתמר מכלל הך דהבא, ומשום 32
דרבי ירמיה בר אבא הוה ידע מדרך דהבא דאף אין 33
לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה, לא מפליג לרבי 34
יוזא הכי. 35

תניא נמי הכי כו' — אבל לבעלה מותרת. ואם 36
תאמר: ודילמא דוקא ביש לה וסת איירי? 37
וה לומר: מדרתני סיפא "אבל הניחה בחזקת 38
טמאה", מכלל דמיירי באין לה וסת. דאי ביש לה 39
וסת דוקא, הוה ליה לפלוגי בדידה: אפילו אם 40
הניחה בחזקת טהרה, ביש לה וסת כו'. אבל 41
משום דאף באין לה וסת לא משכחת טמאה 42
לבעלה, אלא בהניחה בחזקת טמאה. ובסמוך 43
ברבייתא דתמרין ופועלין כו', דקתני נמי: אבל 44
הניחה בחזקת טמאה, אף על גב דביש לה וסת 45
מיירי — היינו משום דבהניחה בחזקת טמאה 46
אשמעינן: אפילו ערה — טמאה, עד שתאמר 47
טהורה אני. אבל הניחה בחזקת טהרה, באין 48
לה וסת, הויא דערה — לא בעיא בדיקה. דכיון 49
דבא מן הדרך, מסתמא תובעה. ואמרין לקמן 50
(יב:א) כיון שתבעה, אין לך בדיקה גדולה מזו. 51
והרב רבינו יוחנן בן הרב רבינו יוסף טוב כתב: 52
דרשא דבריייתא זו הכי שנייה בתוספתא: 53
מעוברת ומניקה — בעולה טהור, פירוש: אפילו 54
לרבי עקיבא, דאמר לעיל ברואה דם דטמאה 55
בועלה למפרע. וכל אשה שיש לה וסת, וכן שאר 56
כל הנשים — פירוש: דאין להן וסת. דאין סברא 57
לפרש: בתולה חוקה — דאם כן, הוה תני להו בהדי מעוברת ומניקה דרישא. מטמאות במגע — פירוש: לטהרות. וטהרות לבעליהן, אלמא ברייתא מיירי דאין לה וסת.

בית שמאי היא, דאמרי מעין אחד הוא. וסתם לן תנא כבית
שמאי? - סתם ואחר כך מחלוקת הוא, וכל סתם ואחר
כך מחלוקת - אין הלכה בסתם. ואי בעית אימא: מי קתני
"מבקשת לישב"? "יושבת" קתני. אי יושבת, מאי למימרא?
- מהו דתימא: תיבדוק, ודיילמא קבעה לה וסת - קא משמע
לן דמעין טהור למעין טמא לא קבעה. הניחא ללוי, דאמר
שני מעינות הם, אלא לרב דאמר מעין אחד הוא - תבדוק,
דימא קבעה לה וסת! - אפילו הכי, מימי טהרה לימי טומאה
- לא קבעה. "ומשמשת בעדים" וכו'. תנן התם: תינוקת שלא
הגיע זמנה לראות ונשאת, בית שמאי אומרים: נותנין לה
ארבע לילות. ובית הלל אומרים: עד שתתהי הפקדה. אמר
רב גידל, אמר שמואל: לא שנו אלא שלא פסקה מחמת
תשמיש, וראתה שלא מחמת תשמיש. אבל פסקה מחמת
תשמיש וראתה - טמאה. עבר לילה אחת בלא תשמיש
וראתה - טמאה. נשתנו מראה דמים שלה - טמאה. מתיב
רבי יונה: ובתולה שדמיה טהורים, אמאי? תשמיש בעדים,
דיילמא נשתנו מראה דמים שלה! אמר רבא, אימא רישא:
חזין מן הנדה והיושבת על דם טהור - הוא דלא בעיא
בדיקה, אבל בתולה שדמיה טהורין - בעיא בדיקה. אלא
קשיין אתרדי! - כאן - שמשמשה, דאימא שמש עכרן, כאן
- שלא שמש. תניא נמי הכי: במה דברים אמורים - שלא
פסקה מחמת תשמיש וראתה שלא מחמת תשמיש, אבל
פסקה מחמת תשמיש וראתה - טמאה. עבר לילה אחת
בלא תשמיש וראתה - טמאה, נשתנו מראה דמים שלה
- טמאה. "פעמים היא צריכה" וכו'. אמר רב יהודה אמר
שמואל: לא שנו אלא לטהרות, אבל לבעלה - מותרת. -
פשיטא, "שחרית" תנן! אלא, אי אתמר - אסיפא אתמר:
ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה. אמר רב יהודה
אמר שמואל: לא שנו אלא באשה עסוקה בטהרות, דמגו
דבעיא בדיקה לטהרות - בעיא נמי בדיקה לבעלה. אבל אינה
עסוקה בטהרות - לא בעיא בדיקה. מאי קא משמע לן?
תנינא: כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן! - אי ממתניתין
- תוה אמרנא: הני מילי - באשה שיש לה וסת, אבל אשה
שאין לה וסת - בעיא בדיקה. והא מתניתין באשה שיש
לה וסת עסקינן! - מתניתין - בין שיש לה וסת בין אין לה
וסת, והא קא משמע לן: דאף על גב דיש לה וסת, מגו
דבעיא בדיקה לטהרות - בעיא נמי בדיקה לבעלה. והא
אמרה שמואל חדא זימנא! דאמר רבי יוסי, אמר רבי אבא
בר ירמיה, אמר שמואל: אשה שאין לה וסת - אסורה
לשמש עד שתבדוק. ואוקימנא: בעסקה בטהרות! - חדא
מכלל הכרתה אתמר. תניא נמי הכי: במה דברים אמורים
- לטהרות, אבל לבעלה - מותרת. במה דברים אמורים
- שהניחה בחזקת טהרה, אבל הניחה בחזקת טמאה
- לעולם היא בטומאתה, עד שתאמר לו "טהורה אני".
בעא

בית שמאי היא דאמר — בפרק "בנות כוחים" מעין אחד הוא. יושבת קתני — שכבר נכנסו ימי 1
טהרה. דילמא קבעה לה וסת — תוך שמונים דנקבה, שלש ראיות מעשרים לעשרים — לרבן 2
שמעון בן גמליאל, ולרבי — שתי ראיות משלשים לשלשים, שבכשיכיל ימי טהרה הוה ליה וסת 3
לעשרים. המכה — מכת בעילה, דכל זמן שתהא וראה דם מחמת תשמיש — דם בתולים הוא. 4
לא שנו — אבית הלל קאי. שלא פסקה — ממראות 5
דם. מחמת תשמיש — דכל זמן שמשמה, ראתה. 6
וראתה שלא מחמת תשמיש — כלומר, אפילו 7
חזרה וראתה ביום שלא מחמת תשמיש — 8
מחזיקין לה בדם בתולים, הוואל ומחמת תשמיש 9
לא פסקה. אבל פסקה מחמת תשמיש — שמשמה 10
פעם אחת ולא ראתה, ואחרי כן ראתה, בין 11
שראתה מחמת תשמיש בין שלא ראתה מחמת 12
תשמיש — טמאה. דאמרין: כיון דבשעת תשמיש 13
פסקה פעם אחת, וגילס לדרב שהבתולים כלו 14
כבר, וזה ממוקם טמא ירד. נשתנו מראה דמים — 15
ממראה דם בעילה ראשונה. תשמיש בעדים — 16
אחר לפני תשמיש ואחר לאחר תשמיש. כאן 17
שמשמה — הא דקתני שאינה משמשת בעדים, 18
משום דשמשו בעשי, דאי נמי חזיא לאחר 19
תשמיש ונשתנו מראה דם — טהורין. דאמר 20
שמש עכרן — אבר התשמיש. כאן שלא שמש — 21
הא דאמר "נשתנו מראה דמים שלה, טמאה" — 22
שלא שמשו הימים, אלא טהרות עסקה סמוך 23
לבדיקה. הילכך, לענין טהרות שחרית וערבית 24
בעיא בדיקה. ולפני תשמיש היינו טעמא דלא 25
בעיא בדיקה: דכיון דלאחר תשמיש לא בעיא 26
בדיקה, לפני תשמיש נמי לא טהורין. ואמר 27
דאמרין לקמן: כל לבעלה — לא בעיא בדיקה, 28
אלא מגו דבעיא בדיקה לאחר תשמיש לטהרות 29
בעיא נמי בדיקה לפני תשמיש לבעלה, והבא 30
ליבא מגו. לישנא אחרינא: כאן שמשמה לאחר 31
תשמיש ראשון — לא בעיא בדיקה, ואפילו 32
שחרית וערבית, ואפילו נשתנו — אמר: שמש 33
עכרן, והא דתני נשתנו טמאין — כשלא שמש 34
לאחר לילה הראשון. ולאו טעמא הוא, דאם כן 35
אפילו לא נשתנו — נמי ממה, דהא עברה עליה 36
לילה אחת בלא תשמיש אמרין לעיל דטמאה. לא 37
שנו — הא דתנן שחרית וערבית בודקת, אבל 38
לבעלה מותרת — בלא בדיקה. פשיטא שחרית כן 39
— דטהרות הוא. דהא אין משמשין מטה ביים. מגו 40
דבעיא בדיקה לטהרות — לאחר תשמיש, שמו 41
ראתה לאחר תשמיש מחמת תשמיש. בעיא נמי 42
בדיקה לבעלה — לפני תשמיש. הא נמי תנינא — 43
במתניתין פרק שני (נדה טו:א). בחזקת טהרה — 44
לבעליהן, ומתניתין דקתני דבעין עסקה 45
כיוון הכי מתרצת לה מתניתין: דהבא בדיקה 46
בטהרות, והתם בשאינה עסוקה בטהרות. והא 47
מתניתין דהבא ביש לה וסת עסקינן? — דקתני: "זאת 48
על פי שאמר ריה שעתה" וכו', והא דאי ביש 49
לה וסת, ועלה מיירי שמואל ואמר: אבל לבעלה 50
מותרת, אבל אין לה וסת — לא קאמר. בין יש לה 51
בין אין לה — דכיון דאמר: ביש לה וסת קאמר שמואל, 52
כל שכן דאין לה וסת, ואבולוה בעיא שמואל, 53
אבל לבעלה מותרת. והא דאירי מתניתין ביש לה 54
וסת, הא קא משמע לן דאף על גב כו'. והאמר 55
שמואל חדא זימנא — דאפילו אין לה וסת לא בעיא 56
בדיקה לבעלה, אלא אם כן גילה לעשות טהרות. 57
ואוקימנא — לקמן, במה דברים אמורים — דבעיא 58
בדיקה לטהרות — כלומר, בעסקה בטהרות, 59
אבל לבעלה גרידא שאינה עסוקה בטהרות — לא. 60
כשעוקר

בית שמאי היא, דאמר (להלן לר), מעין אחד הוא. מקשה הגמרא: וסתם לן תנא בבית שמאי שאין הלכה כמותם. מתרצת הגמרא: סתם ואחר כך מחלוקת הוא שבמשנה להלן (שם) הובאה מחלוקת בין זה, והכלל הוא (בבמות מב), כל סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם, ולכן ניתן לפרש שהמשנה כאן סתמה בבית שמאי אף שאין הלכה כמותם.

תירוצו נוסף: ואבעית אימא, מי קתני מבקשת לישב – שעדיין לא התחילו 'ימי הטוהר' שלה והיא רוצה לצאת מימי טומאה לימי טהרה, והלא יושבת קתני ויש לפרש שכבר הפסיק מעיינה הטמא ונכנסה לימי הטוהר, ולכן אינה צריכה לבדוק, כיון שאף אם תראה, לא תטמא.

שואלת הגמרא: אי יושבת שכבר נכנסה לימי הטוהר, מאי לימרא – פשוט שאינה צריכה בדיקה, שהרי לא תועיל לה כלום כיון שגם אם תראה, טהורה תהיה. משיבה הגמרא: מהו דתיקא שכול מקום תבדוק דילמא קבעה לה וסת על ידי ראיות בימי הטוהר. קא משמע לן שאינה צריכה בדיקה, משום (דמעין) [דממעין] טוהר למען טמא לא קבעה ולכן, אף אם ראתה בתוך ימי הטוהר, אין ראיות אלו מצטרפות לקביעות וסת לאחר שכלו ימי הטוהר שאז הראייה היא ממעין טמא.

שואלת הגמרא: הניחא שאינה צריכה לבדוק בימי הטוהר ללוי, דאמר שני מענינות הם, ואינה קובעת ממעין טהור למען טמא, אלא לרב דאמר מעין אחד הוא, מדוע לא תבדוק דילמא קבעה לה וסת על ידי ראיות בימי הטוהר? מתרצת הגמרא: אפילו הכי, מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה וסת, אף שמעין אחד הוא, ולכן, אף לדעת רב אין לחייבה לבדוק.

שינוי במשנה: וימשמשת בעדים וכו' חוץ מיושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורים.

הגמרא דנה במחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה לקמן, ומבשרת האם יש להקשות ממשנתנו: תנן הים (לקמן סד), תינוקת שלא הגיע זמנה לראות דם נדות, ונשאת, בית שמאי אומרים, נוטתין לה לשמש עם בעלה ארבע לילות עם ליל הנישואין, שבהם כל דם שתראה, תולים שהוא דם בתולים. ובית הלל אומרים, נותנים לה לשמש עם בעלה ולתלות בדם בתולים עד שתתקף הפה – עד שתתרפא מכת הבעילה.

הגמרא מביאה שלשה אופנים בהם מודים בית הלל שאין תולים בדם בתולים: אמר רב גידל אמר שמואל, לא שנו בית הלל שעד שתהיה המכה תולים בדם בתולים, אלא באופן שלא פסקה מלראות מהמת תשמיש – שלא עבר עליה תשמיש אחד שלא ראתה בו, ואז אפילו אם ראתה שלא מהמת תשמיש תולים בדם בתולים. אבל אם פסקה מלראות מהמת תשמיש – ששמשה פעם אחת ולא ראתה מחמת התשמיש, ואחר כך ראתה, בין מחמת תשמיש אחר ובין שלא מחמת תשמיש, טמאה, שהרי כאשר שמשה ולא ראתה התברר לנו שהבתולים כבר כלו והמכה נרפאה, וממילא דם זה טמא הוא. וכן אם עבר לילה אחת בלא תשמיש, ולאחריו ראתה שלא מחמת תשמיש, טמאה, שהרי לא שמשה בלילה שלפני הראייה שנוכל לתלות את הדם בדם בתולים. וכן אם נשתנו מראי דמים שלה שרואה עכשיו ממראה דמי הבתולים שראתה בזמן הבעילה הראשונה, טמאה, כיון ששינוי זה מוכיח שאין דם זה מדם בתולים.

הגמרא מקשה ממשנתנו על דינו האחרון של רב גידל בשם שמואל: מתיב רבי יונה על הדין שאם נשתנו מראה הדמים מודים בית הלל שהיא טמאה, ממה ששינוי במשנתנו, ובתולה שדמיה טהורים, שאינה צריכה בדיקה בשעת תשמיש, ואם כבר גידל, אמאי אינה צריכה לבדוק, הלא יש לנו לומר שתשמיש בעדים לפני ואחרי תשמיש, דילמא נשתנו מראי דמים שלה ותהיה טמאה.

הגמרא מביאה חילוק בין זה של השנו מראה הדמים, ומתרת על פי זה את קושיית רבי יונה: אמר רבא, אימא רישא ששינוי שהנשים צריכות לבדוק שחרית וערבית, 'חוץ מן הנדה והיושבת על דם מוהר', ומדויק שדווקא נדה ויושבת על דם טוהר הוא ולא

בניא בדיקה, אבל בתולה שדמיה טהורים, בניא בדיקה, אלא שאם נדייק כן, קשיין אהדר, שבסיפא מבואר שבתולה אינה צריכה בדיקה. אלא ודאי יש לחלק, כאן – בסיפא, ששינוי שאינה משמשת בעדים, הוא משום ששמישה, ולכן אינה צריכה בדיקה כיון שאפילו אם תראה דם שמראה שונה ממראה דם הבתולים, תהיה טהורה משום דאימא, שמש עכרן – שאבר התשמיש שינה את מראיהם של הדמים, ובאמת דם בתולים הוא, ואילו כאן – בדברי רב גידל בשם שמואל, שכאשר נשתנו מראה הדמים שלה, טמאה, מדובר בשלא שמישה היום אלא עסקה בטהרות סמוך לבדיקה, ואז אם נשתנו מראה הדמים שלה, היא וטהרות טמאות. ולכן ברישא שמדובר על בדיקת שחרית וערבית כדי לטהר טהרות, אף הבתולה צריכה בדיקה שמא השתנו הדמים ותטמאם.

הגמרא מביאה שהדינים של רב גידל בשם שמואל מפורשים גם בברייתא: תניא נבי הכי, בפה דברים אומרים – שכל דם שתראה תולים בדם בתולים עד שתתרפא המכה לדעת בית הלל, דווקא כשלא פסקה מלראות מהמת תשמיש, ואז אפילו אם ראתה שלא מהמת תשמיש אנו תולים בדם בתולים ואינה טמאה. אבל אם פסקה מלראות מהמת תשמיש, ואחר כך ראתה בין מחמת תשמיש אחר ובין שלא מחמת תשמיש כלל, טמאה. וכן אם עבר לילה אחת בלא תשמיש ולאחריו ראתה שלא מחמת תשמיש, טמאה. וכן אם נשתנו מראי דמים שלה, טמאה.

שינוי במשנה: פעמים היא צריכה וכו' להיות בודקת שחרית וערבית ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה.

הגמרא מבארת באיזו אשה נאמרו תקנות המשנה לבדוק בשחרית וערבית וקודם תשמיש: אמר רב יהודה אמר שמואל, לא שנו שהיא בודקת שחרית וערבית, אלא לטהרות – באשה העוסקה בטהרות, ובודקת כדי שלא תטמא למפרע, אבל לבעלה – אשה שאינה עוסקה בטהרות אלא רוצה לשמש עם בעלה, מותרת ללא בדיקה, ואינה צריכה לחשוש שמא תראה בתוך מנת לעת.

שואלת הגמרא: פשיטא שהמשנה מדברת לגבי טהרות ולא לגבי בעלה, שהרי שחרית תנן, ובודאי שלא מדובר בבדיקה לבעלה, שהרי אין משמשין את המטה ביום, וממילא פשוט שמדובר במשנה על תקנה לטהרות. משיבה הגמרא: אלא אי אתמר בשם שמואל שמשנתנו מדברת לגבי טהרות, על כרחך אסיפא אתמר, ששינוי במשנה, ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה, ועל כך אמר רב יהודה אמר שמואל, לא שנו שצריכה לבדוק קודם תשמיש, אלא באשה שהיא עוסקה בטהרות, דמנו דבעיא בדיקה לטהרות – שמתוך שתקנו חכמים שהיא צריכה בדיקה לאחר תשמיש לצורך טהרות, שמא ראתה מחמת התשמיש, בניא נבי בדיקה לבעלה. אבל אשה שאינה עוסקה בטהרות, לא בניא בדיקה לבעלה.

שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן שמואל שאין חיוב בדיקה רק לתשמיש, הלא תניא (לקמן מו), כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן, ולכאורה במשנתנו מפורש שצריכה בדיקה קודם תשמיש, אלא ודאי, שמשנתנו מדברת באשה העוסקה בטהרות והמשנה שם באינה עוסקה, ומה חידש שמואל בדין זה. מתרצת הגמרא: אי מיתנינן הוה אמנא הני מילי שכאשר אינה עוסקה בטהרות אינה צריכה בדיקה, באשה שיש לה וסת, ולכן אינה צריכה לחשוש שמא ראתה כשאינה עוסקת בטהרות, אבל אשה שאין לה וסת, בניא בדיקה אפילו כשאינה עוסקה בטהרות, וזה השמינענו שמואל, שאף אשה שאין לה וסת, אם אינה עוסקה בטהרות אינה צריכה בדיקה לבעלה.

שואלת הגמרא: והא מיתנינן שחייבה בדיקה לפני תשמיש, באשה שיש לה וסת עסקתה, ובאשה זו חידש שמואל שאינה צריכה בדיקה קודם תשמיש, ולא באשה שאין לה וסת. מתרצת הגמרא: מיתנינן בין באשה שיש לה וסת בין באשה שאין לה וסת, והא קא משמע לן המשנה, דאף על גב דיש לה וסת, אינה פטורה לגמרי מבדיקות לבעלה, אלא מנו דבעיא בדיקה לטהרות, בניא

לכן כל כך ולא נראית עליו טיפת דם קטנה, והנשים שאין
 צנועות, בודקות בעד זה פעם שניה ולא איכפת להן בזה שכבר
 אינו לכן כל כך, ואין לקרוא להן רשעיות כיון שלמעשה הן
 בודקות את עצמן בעד גם קודם התשמיש.
 הגמרא חוזרת לבאר את דינו של שמואל שהובא לעיל (יא):
 גופא, אמר רבי וירא אהר רבי אבא בר ירמיה אמר שמואל, אשה
 שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק. שואלת הגמרא: אמר
 ליה רבי וירא לרבי אבא בר ירמיה, וכי רק אשת לאין לה וסת בעיא
 בדיקה לפני תשמיש ואסור לה לשמש קודם שתבדוק, ואילו אשה
 שיש לה וסת לא בעיא בדיקה לפני תשמיש, והלא מפורש במשנה
 (לעיל יא), שאף אשה שיש לה וסת צריכה בדיקה לפני תשמיש
 אם היא עוסקת בטהרות.
 משיבה הגמרא: אמר ליה, שמואל שאמר את דינו רק באשה שאין
 לה וסת, אינו כדי שנדיק מדבריו שאם יש לה וסת אינה צריכה
 בדיקה זו, אלא יש חילוק אחר בין כי יש לה וסת לאין לה, שבאשר
 יש לה וסת, אם היא ערה שהיא ראויה לעסוק בטהרות, בעיא
 בדיקה לבעלה, אך אם היא ישנה שאינה ראויה לעסוק בטהרות,
 לא בעיא בדיקה. ואילו אשה שאין לה וסת, בין אם היא ערה ובין
 אם היא ישנה, בעיא בדיקה.
 הגמרא דנה בתירוץ של רבי אבא בר ירמיה ומתוך כך מתבאר
 שיטת שמואל. שואלת הגמרא: אמר רבא, מדוע ביאר רבי אבא
 בר ירמיה בשיטת שמואל שהחילוק שבין יש לה וסת לאין לה וסת
 הוא בישנה, ולימא ליה שבשניהם מדובר בין ערה ובין בישנה,
 והחילוק הוא, שבאשר יש לה וסת, לטהרות בעיא בדיקה מחמת
 חומרתה, אך לבעלה לא בעיא בדיקה, כיון שהיא בחזקת שלא
 תראה עד זמן הוסת, ובאשר אין לה וסת, אפילו לבעלה נמי בעיא
 בדיקה – גם לבעלה צריכה בדיקה, ומדיק רבא, ופליגא אמר ליה
 רבי, אלא חילק בין ערה לישנה, שמע מינה דקפד שמואל, כל
 לבעלה לא בעיא בדיקה אפילו כשאין לה וסת. ולכן הוכרח רבי
 אבא בר ירמיה לומר שכונת שמואל היא לחלק בין ערה לישנה
 ובעסוקה בטהרות בלבד.
 הגמרא מביאה ברייתא שלכאורה יש להקשות ממנה על דינו של
 שמואל ודנה בביאור דברי הברייטא: תני רבנן, חמין – אנשים
 המנדיגים חמורים עם סחורות ממקום למקום, ופוללין, והבאין
 מבית האכל ומבית המשתה לביתם, נשיהם להם בחזקת טהרה,
 ובאין ושוהין עמם בין ישנות בין ערות. כמה דברים אמורים,
 שהניחין בחזקת טהרה – שבאשר הלכו מהן היו הנשים טהורות,
 אבל הניחין בחזקת טומאה – כאשר הלכו מהן היו טמאות, לעולם
 היא בחזקת טומאה, עד שתאמר לו 'טהורה אני'.
 מקשה הגמרא: והא – וברייטא זו שחילקה רק בין הניחה בחזקת
 טהרה להניחה בחזקת טמאה, שמואל במאי מוקי לה – שמואל
 שאמר ולפי ביאורו של רבי אבא בר ירמיהו שאשה שיש לה וסת,
 ערה בודקת וישנה אינה בודקת, ובשארין לה וסת אף הישנה חייבת
 לבדוק. באיזה אופן יעמיד את דין הברייטא הזו, ופשיט לה וסת,
 אם כן קשיא ערה – יקשה על שמואל מדוע אמרה הברייטא
 שאפילו כאשר היא ערה, מותרת לו בלי בדיקה וכשהניחה בחזקת
 טהרה, והלא לדעת שמואל אם היא ערה צריכה בדיקה. ואי
 בשארין לה וסת, אם כן קשיא בין ערה בין ישנה ששמואל חייב
 בדיקה בין בערה ובין בישנה, וברייטא מבואר שבין ערה ובין
 ישנה מותרת לו בלי בדיקה.
 מתרצת הגמרא: לעולם מדובר בברייטא באשה שיש לה וסת,
 והטעם לכך שאף כשהיא ערה היא אינה צריכה בדיקה, הוא,
 שבין שתבדוק בעלה לתשמיש והסכימה, אין לה בדיקה גדולה מזו,
 שהרי אם לא היתה יודעת בודאי שהיא טהורה היתה בודקת.
 הגמרא דנה כיצד יש לנהוג למעשה בדין המבואר בברייטא זו:
 אמר ליה רב פפא לרבא, מהו למקדכי כי הא מתיבתא – האם יש
 לנהוג כמתבאר בברייטא זו שהישנה צריכה תביעה או בדיקה.

הגמרא מביאה ספק באשה שאינה עסוקה בטהרות הרוצה
 להחמיר ולבדוק כעסוקה בטהרות: בעא מיניה רבי וירא מרב
 יהודה, אשה שאינה עסוקה בטהרות ופטורה מבדיקות לבעלה
 כמבואר לעיל (יא): מהו שתבדוק עצמה לבעלה – האם מותר לה
 להחמיר ולבדוק את עצמה לפני תשמיש לכבר האם היא מותרת
 לבעלה. אמר ליה לא תבדוק. שואלת הגמרא: ותבדוק, ומה בכה.
 משיבה הגמרא: הטעם שלא תבדוק הוא משום שאם כן שיראנה
 בעלה שהיא בודקת לפני התשמיש, לבי נוקפא – יהיה חושש בלבו
 מן הספק ופירש מביאה, ועל ידי כך יבטל מפריה ורביה.
 הגמרא מביאה ספק נוסף: בעא מיניה רבי אבא מרב הונא, אשה
 שאינה עסוקה בטהרות, מהו שתבדוק עצמה בפשיעור וסת – האם
 חובה על האשה לבדוק עצמה מיד לאחר התשמיש כדי לחייב
 בעלה חמא – שאם תראה דם בבדיקה זו יוכח בבירור שהיה דם
 גם בשעת ביאה, ויתחייב בעלה חטאת כדן בועל נדה בשוגג.
 משיבה הגמרא: אמר ליה, מי משכחת לה לבדיקה בפשיעור וסת –
 וכי מצאת אופן שתוכל לעשות בדיקה בחורים ובסדקים מיד
 לאחר הבעילה בשיעור המחייב את הבעל בחטאת, והנניא, ואהו
 שיעור וסת ששנינו בו (לקמן יד), שאם מצאה דם מיד לאחר
 בעילה ודאי שהיה גם בשעת בעילה ושיניהם חייבים חטאת.
 מבאר הברייטא: יש לומר בזה משל לשמש ועד שעומדים בצד
 המשקוף ומיד בציצית השמש נכנס העד, והיינו, ששיעור וסת הוא
 באופן שאבר התשמיש וסדן הבדיקה עומדים בצד מקום
 התשמיש, וכאשר יוצא אבר התשמיש נכנס סדן הבדיקה. ואם
 כן, כאשר תבדוק בחורים ובסדקים יאריך זמן הבדיקה משיעור זה,
 ובאופן כזה הוא רק ספק ואין בו חיוב חטאת אלא אשם תלוי.
 ומסיק רב הונא: הוי – אמור מעתה, וסת שאמר שם בדיקה
 ומצאה דם באותו זמן, חייבים חטאת, לא נאמר אלא לקנות
 מבחוץ, שבאשר תמצא דם באופן זה תדע בודאי שהיה הדם אף
 בשעת הביאה, ולא לבדיקה בחורים ובסדקים, ואם כן, אף אם
 תבדוק ותמצא דם אינה מחייבת את בעלה בחטאת.
 חזר רבי אבא ושאל את רב הונא: אלא כך יש להסתפק, מהו
 שתקנה מבחוץ מיד לאחר בעילה כדי שאם תמצא דם בקינוח
 יתחייב בעלה חטאת. איבא דאמר רבי אבא מינה, אשה מהו
 שתבדוק עצמה כדי לחייב את בעלה באשם תלוי. אומרת הגמרא:
 אמר לו, לא תבדוק.
 חזר רבי אבא ושאל את רב הונא, ותבדוק, ומה בכה. השיב לו רב
 הונא: אם כן שצריכה לבדוק לאחר התשמיש מתקנת חכמים,
 לבי נוקפא שמה לאחר הביאה תבדוק ותמצא דם, ופירש מאשתו.
 שנינו במשנה: ובשעה שהיא עוברת וכו' לשמש עם בעלה, צריכה
 בדיקה.
 הגמרא מבאר את דרכן של הנשים הצנועות בבדיקה שלפני
 תשמיש: אמר רבי אמי אמר רבי ינאי, וזהו עין של צנועות – בדיקה
 בעד מחמת מדת חסידות ואינה חיוב.
 שואלת הגמרא: אמר ליה רבי אבא בר מלל לרבי אמי, תנא תני
 צריכה ואת תני צנועות – תנא שנה שכל הנשים צריכות לעשות
 בדיקות אלו, ואין אתה אומר שבדיקה זו היא רק מדת חסידות.
 משיבה הגמרא: אמר ליה, מה שאמרתי שזהו 'עין של צנועות',
 אינו מפני שהוא רק מדת חסידות, אלא מפני שאני אומר, שכל
 הקמים את דברי חכמים, נקרא צנוע, ונשים אלו המקיימות את
 תקנת חכמים לבדוק קודם התשמיש, הרי הן צנועות.
 שואלת הגמרא: אמר רבא, וכי מי שאינו מקיים את דברי חכמים,
 צנוע הוא ולא מקרי הא רשע לא מקרי, והלא ודאי שהוא נקרא
 רשע, ואם כן אין לקרוא לאדם המקיים את דריהם בשם 'צנוע'
 ששמע שהוא עושה יותר מן המצוי. משיבה הגמרא: אלא אמר
 רבא, הצנועות מעלה אחרת יש להן בבדיקה זו, שבאותו עת
 שקדקו בו את עצמן לפני תשמיש זה, אין בודקות בו לפני תשמיש
 אחר, מאחר שהוא מטון מחמת הבדיקה הראשונה וכבר אינו

בשיעור וסת — מיד לאחר בעילה, בחטאת, דאמרין לקמן בפרק שני (דא.) נמצא על
סדין שלה אותיות, כלומר, מיד לאחר בעילה — חייבין בקרבן, דודאי דם הוה בשעת
ביאה. לבדיקה — לחורין ולסדקין. הילכך, בשיעור וסת לא משכחת לה. לשמש = אבר.
וער = סדין שמקנחת בו. לקינוח — מבחורין. אם בקינוח מצאה דם בכשיעור הוה — חייבין
חטאת, אבל אם בבדיקתה מצאה — כבר ארך
השיעור, שהרי לא בצד המשקוף עומד אלא
בידה אחותה, ויש כאן שיעור עודף כדי הבאה
מידה למשקוף, ואשם תלוי איבא ולא חטאת.
מהו שתקנה — אשה שאינה עסוקה בטהרות מי
בעיא קינוח לאחר תשמיש כשיעור וסת, ליער
אם תמצא דם, ויהא בעלה חייב חטאת. מהו
שתבדוק — בדיקה נמצא. באשם תלוי —
דאמרין לקמן (שם) חייבין נמצא על שלה לאחר זמן
יותר מכשיעור וסת — זיבין באשם תלוי, דספק
הוה דם בשעת ביאה ספק בא לאחר מכאן. אם
כן — שתצריכנה לבדוק אחר ביאה. לבו נוקפו
— קודם ביאה, והא דתנן לקמן (שם) דרך גנות
ישראל משמשות בשני עדים — בעסקות
בטהרות. וזהו ערן של צנועות — כלומר, מדת
חסידות שנו כאן, ולא חובא הוא. דאמרין
בפרק שני (שם) הצנועות שתקנות להן שליש
לתקן את הבית, וזהו ערן, אלפני תשמיש קאי.
אין בדיקת בו — לפני תשמיש אחר, לפי
שמוטף ובהא מראית ליבנו בבדיקה ראשונה,
שוב אין נראית בו טיפה כחרדל. יש לה וסת לא
בשעת בדיקה — בתמיה. והא קתני מתניתין ביש
לה וסת, דבעיא בדיקה, כיון דעסוקה בטהרות.
ולקמן פריך: לישני ליה, הא באינה עסוקה
בטהרות? ומשנ: קסבר שמואל כי אינה עסוקה,
אפילו אין לה וסת — לא בעיא בדיקה לבעלה.
הואיל ואינה עסוקה בטהרות. ערה — דחויא
לעסוקי בטהרות, בעיא בדיקה לבעלה. אי נמי
דליכא טירחא לצעורה, אבל ישנה — איכא
צערא, ולא אטרחרוה רבנן. אי נמי: ישנה, דלא
חזיא לטהרות, אפילו רגילה לעסוק בטהרות —
לא בעיא בדיקה. לטהרות בעיא בדיקה —
כלומר, העסוקה בטהרות בעיא בדיקה, אפילו
לבעלה. לבעלה לא בעיא בדיקה — היכא
דאינה עסוקה. אין לה וסת אפילו לבעלה —
גרידא, דאינה עסוקה בטהרות — בעיא בדיקה.
כל לבעלה — בלא טהרות. לא בעיא בדיקה —
אפילו אין לה וסת. הילכך, הא דאמר שמואל:
אסורה לשמש עד שתבדוק — בעסוקה
(בטהרות) קאי, והיינו דאמר לעיל ואוקומנא
בעסוקה בטהרות. כיון שחבעה — לתשמיש. אין
לך בדיקה גיולה מו — דאי לא קים לה
דטהורה היא, הוה בדיק. ובדיקה דקאמר
שמואל לעיל, בתביעה גמי. ולבי מגמגם. כי הא
מתניתא — בעיא בדיקה, או תביעה.
סודני

בְּעָא מִינִיהּ רַבִּי יִרְא מִרְבּ יְהוּדָה: אִשָּׁה מַהוּ שְׁתֵּבְדֹּק
עֲצָמָה לְבַעְלָהּ? אָמַר לִיה: לֹא תִבְדֹּק. - וְתִבְדֹּק,
וּמַה בְּכָד? - אִם כֵּן - לָבוּ נֹקְפוּ וּפּוֹרְשׁ. בְּעָא מִינִיהּ
רַבִּי אָבָא מִרְבּ הֵינָא: אִשָּׁה מַהוּ שְׁתֵּבְדֹּק עֲצָמָה
כְּשִׁיעוּר וָסֵת, כְּדִי לְחַיִּיב בְּעָלָה חֲפָאָה? - אָמַר
לִיה: מִי מוֹשְׁכַּחַת לָהּ לְבִדְיָקָה כְּשִׁיעוּר וָסֵת? וְהִתְנַיָּא:
אִיְהוּ שִׁיעוּר וָסֵת - מִשָּׁל לְשִׁמְשׁ וְעַד שְׁעוּמִדִּים בְּצַד
הַמְשָׁקוֹף, בִּיצִיאוֹת הַשִּׁמְשׁ - וְכֹכָם עַד, הָיוּ: וָסֵת
שְׁאֵמָרוּ - לְקִנּוּחַ וְלֹא לְבִדְיָקָה. אֱלָא: מַהוּ שְׁתֵּבְדֹּק?
אִיכָא דְאָמְרִי, הִכִּי בְּעָא מִינִיהּ: אִשָּׁה מַהוּ שְׁתֵּבְדֹּק
עֲצָמָה, כְּדִי לְחַיִּיב בְּעָלָה אִשָּׁם תְּלוֹי? אָמַר לוֹ: לֹא
תִבְדֹּק. - וְתִבְדֹּק, וּמַה בְּכָד? - אִם כֵּן - לָבוּ נֹקְפוּ
וּפּוֹרְשׁ. "וּבְשָׁעָה שְׁהִיא עוֹבֶרֶת" וכו'. אָמַר רַבִּי אֲמִי
אָמַר רַבִּי יִנְאי: וְהוּוּ עֵדָן שֶׁל צְנוּעוֹת. אָמַר לִיה רַבִּי
אָבָא בַר מִקְּל לְרַבִּי אֲמִי: תֵּנָּא תִנִּי "צָרִיכוֹת" וְאֵת תִּנִּי
צְנוּעוֹת! - אָמַר לִיה: שְׁאֵנִי אֹמְרִי כֹל הַמְקַיִּים דְּבִרִּי
חֲכָמִים נִקְרָא "צְנוּעִי". - אָמַר רַבָּא: וְשִׁאֲנוּ מְקַיִּים
דְּבִרִּי חֲכָמִים, "צְנוּעִי" הוּא דִּלְא מְקַרְי, הָא "רָשָׁע"
לֹא מְקַרְי? אֱלָא אָמַר רַבָּא: צְנוּעוֹת, עַד שְׁבִדְקוּ בּו
עֲצָמָן לִפְנֵי תִשְׁמִישׁ זֶה - אִין בּוֹדְקוֹת בּו לִפְנֵי תִשְׁמִישׁ
אַחֵר; וְשִׁאֲנִין צְנוּעוֹת - בּוֹדְקוֹת וְלֹא אִיכְפַּת לָהֶן.
גּוֹפָא, אָמַר רַבִּי יִרְא, אָמַר רַבִּי אָבָא בַר יִרְמְיָה, אָמַר
שְׁמוּאֵל: אִשָּׁה שְׁאִין לָהּ וָסֵת - אִסּוּרָה לְשִׁמְשׁ עַד
שְׁתֵּבְדֹּק. אָמַר לִיה רַבִּי יִרְא וְרַבִּי אָבָא בַר יִרְמְיָה:
אִין לָהּ וָסֵת - בְּעָא בְּדִיקָה, יֵשׁ לָהּ וָסֵת - לֹא בְּעָא
בְּדִיקָה? - אָמַר לִיה: יֵשׁ לָהּ וָסֵת, עֵרָה - בְּעָא
בְּדִיקָה, יֵשְׁנָה - לֹא בְּעָא בְּדִיקָה. אִין לָהּ וָסֵת; בִּין
עֵרָה בִּין יֵשְׁנָה - בְּעָא בְּדִיקָה. אָמַר רַבָּא, וְלִמָּא לִיה:
יֵשׁ לָהּ וָסֵת, לְמַחְרֹת - בְּעָא בְּדִיקָה, לְבַעְלָה - לֹא
בְּעָא בְּדִיקָה, אִין לָהּ וָסֵת - אִפִּילוּ לְבַעְלָה גַּמִּי בְּעָא
בְּדִיקָה; וּמִדְּלֹא אָמַר לִיה הִכִּי, שְׁמַע מִינִיהּ קָסְבַּר
שְׁמוּאֵל: כֹּל לְבַעְלָה - לֹא בְּעָא בְּדִיקָה. תִּנּוּ רַבְּנִי:
חֲפִרִין וּפּוֹעֲלִין וְהַבָּאִין מִבֵּית הָאֵבֶל וּמִבֵּית הַמְּשֻׁתָּה
- נְשִׁיהֶם לָהֶם בְּחֻקַּת טָהֳרָה, וּבָאִין וְשׁוֹחִין עִמָּהֶם,
בִּין יֵשְׁנוֹת בִּין עֲרוֹת. בְּמַה דְּכָרִים אֲמֹרִים - שְׁהִינִין
בְּחֻקַּת טָהֳרָה, אֲבָל הִינִין בְּחֻקַּת טוּמְאָה - לְעוֹלָם
הֵיא מְאֹאָה, עַד שְׁתֵּאמַר לוֹ "טְהוֹרָה אָנִי". וְהֵיא, שְׁמוּאֵל בְּמֵא מוֹכֵר לָהּ? אִי בְּשִׁישׁ לָהּ וָסֵת
- קָשִׁיא עֵרָה! וְאִי בְּשִׁישׁ לָהּ וָסֵת - קָשִׁיא בִּין עֵרָה בִּין יֵשְׁנָה! - לְעוֹלָם בְּשִׁישׁ לָהּ וָסֵת, וּבִינִין
שְׁתֵּבְדָּה - אִין לָךְ בְּדִיקָה גְּדוֹלָה מִזֹּו. אָמַר לִיה רַב פֶּפְא לְרַבָּא: מַהוּ לְמַעֲבַד כִּי הָא מִתְנִיתָא?

למעבד כי הא מתניתא — פירש רש"י: כי הא מתניתא דבעיא בדיקה או תביעה. וקשה: דבערה דוקא מצריך בדיקה, ואם כן מאי קא מהדר ליה: דמגניא באפיה, דבתיבועה לא מגניא באפיה
ועוד: אי לבעלה גרידא קבעי, כדמשמע דלבני בבל היה שואל, הא פשיטא. דאמר לעיל (יא.ב.) כל לבעלה — לא בעיא בדיקה. וגם אין להחמיר לבדוק, דאם כן לבו נוקפו ופורש, כדאמר
לעיל. אי בעסוקה בטהרות קבעי, פשיטא שצריכה בדיקה, כדתנן "ובשעה שהיא עוברת לשמש ביתה" כו'. ותו: למה תולה בעייתו בברייתא זו, כיון דמתניתין גמי מצרכה בדיקה לטהרות?
ווראא לפי: "מהו למעבד כי הא מתניתא" דלא מצרכה מדי בישנה, דשמן אף לבעלה גרידא צריך להקיצה ולתובעה. והא דאמרין לעיל, דאפילו באין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה
בישנה, מכל מקום דילמא תביעה בעיא. אי נמי: לעיל איירי כשהוא בעיר, דאם איתא דהיתה טמאה — הוה אמרה ליה קודם לכן, אבל בבא מן הדרך, איכא למיחש. ומתניתין דפרק שני
(נדה טו.א.) דבאין מן הדרך נשים להם בחוקת טהרה, איכא נמי למימר דהיינו דלא בעו בדיקה, אבל בעו תביעה. אי נמי: בערות דווקא. אי נמי: ביש לה וסת.

נדה. פרק ראשון – שמאי דף יב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזולץ) רש"י תוספות

אמר ליה מגניא באפיה – פירושו: אם צריך להקצוה עד שתתיישב דעתה להשיב אם טוהרה היא אם לאו. **מ**י מצריכו לכו בדיקה – פירושו: להקצו אתכם עד שתתיישב דעתכם להשיב אם טוהרה היא, ובגן שדיו באין מדי שבת או מדי חדש, אבל לא לזמן מרובה, כדאמר לקמן (טו.א.) והוא שבא תוך ימי עונתה, אבל יותר – יש לחוש שמא ראתה בנתיים. **ל**א פירות – נבסי מלוג שאכל, ולא דין פירות. דיינינו: פרקנה. ואיירי בין הכיר בה בעין, לא הכיר בה. דבלא הכיר בה – דהי מקח טוען, ומחלה ליה, הניחא לה דניפק עלה שמוא דאישות, כדאמרין גבי אילונית בפרק "איהו נשך" (בבא מציעא סו.א.) ובהכיר בה נמי אין לה כלום, כדאמר ב"ש מותרות" (יבמות פה.ב) בשניות לעירות: שהיא מרגילתה, משום דורעה כשר.

ביון דלא חזיא לביאה לית לה כתובה – אף על גב דאיכא מאן דאמר בפרק "בנות כותים" (נדה לט.א) אפילו לרבי מאיר: אשה שאין לה וסת מותרת לשמש באחד עשר שבין נדה לגרשה, שהיא מסולקת מדמים, מכל מקום צריך לגרשה, דלמא מלקלה ליה בשאר יומי. וכיון דאסור לקיימה, אין לה כתובה, וכל זמן שלא גרשה, מותר לשמש באותן אחד עשר יום. ולאבא חנן, דאית לה כתובה, היינו משום דמותרת לשמש באחד עשר יום, כיון דחזיא לביאה, אף על פי שגזרו חכמים עליו לגרשה – לא תפסיד בכך כתובתה. **א**ילו הייתי יודע שכן הוא – לא תמי: תאמר: הוא כיון דאיהו תובעת כתובתה, ואם יצא להוציא לעז, כדאמר בפרק "הבא על יבמתו" (יבמות סה.א) גבי "נשאת לשלישי ולא היו לה בנים, ונשאת לרביעי והיו לה בנים" כו'. וקאמר: אומרים לה "שתיקותיך יפה לך מדבוריך", שלא יצא לעז ואמר "אלו הייתי יודע" כו'. ופרקי: אי איהו שתקה, אגן מי שתקנין ומשני: השתא הוא דבריא. וזו לומר: דהבא בקל על ידי מנמנים תחזיר לוסתה, ואיכא טעם לעז, ולא דמי לעקרה, דאין לה רפואה בקל לבא ליד בנים, ומשמאי הוא דמסו לה. והרב רבינו שלמה מדרי"ש תירץ: דהבא איכא למיחש דמתקנא וקבעה לה וסת, כמו שדיה סמוך לגרשה, דאגלאי מילתא דבעוד שהיא תחתיו איבריה ולא השתא, והבא לא שיק למיפר: "אגן מי שתקנין", כיון דלא שיק כן לומר: "השתא הוא דאיבריה", דכיון שאומרים לה: "היו יודע" כו', וזו ליכא לעז, וכן לרבי יהודה ב"השולח" (גיטין מו.ב) גבי אילונית, לא שיק למפר, אף על גב דאניו כי אם חשש אילונית.

וראי אילונית אין לה רפואה, ולא שיק "השתא הוא דאיבריה", דכיון שאומרים לה: "היו יודע" – מגרשה לגמרי, ואבל אם תובעת כתובתה, יכול לומר: "אדעתא דהכי לא גירשתך". וגבי נשאת לרביעי, אין צריך "היו יודע", דאניו יכול להוציא לעז, דאיכא למימר: "השתא הוא דאיבריה". ואי לאו טעמא ד"השתא הוא דאיבריה", אפילו לרבנן לא חיישינן לקלקל גבי אילונית, לא היה שתקנין. משום דכיון דכבר גרשה ראשון ושני – ניכר שגם השלישי שגרשה, משום בנים מגרשה, ואיכא לעז, אי לאו טעמא ד"השתא הוא דאיבריה".

דמתיני לא מתני הא – פירש רש"י: רבי יהודה דפסיק הלכה כרבי חנינא דאירי בעסקה בטירות, לא מתני הדיא דרבי אבא ברבי ירמיה. וקשה רש"י: הא רבי יהודה גופיה אמר משמיה דשמואל: לא שנו אלא לטהרות! ותירץ: דהתם, לא אשמועינן רבי יהודה אלא דלבעלה לא בעיא בדיקה. ואם תאמר: והא מתניין ביש לה וסת, אבל אין לה וסת – איכא למימר דאסוריה כרבי מאיר, אם כן שמואל דאוקמא אפילו באין לה וסת, משמע דסבר כרבי חנינא כן אנשיגסו ויש לומר: דמתניין משמע שפיר גם באין לה וסת, והכי קאמר: אפילו אותה שדיה שעתה משמשת בעדים, וכל שכן שאין לה וסת. ואם תאמר: ואמאי לא משני הכא, דהוא מכלל חברתה איתמר, כדלעיל: ויש לומר: דלעיל אינו בפירוש בדברי רבי אבא בר ירמיה דלבעלה לא בעיא בדיקה, ואף רבי אבא לא חילק לרבי יודא בין יש לה וסת לאין לה וסת בין טהרות לבעלה, משום דשמעי לה מכלל דרבי יהודה דלבעלה לא בעיא בדיקה. אבל הכא פירש בהדיא משמיה דשמואל דאין לה וסת מותר לקיימה אם תברוק. וכן בפסקא דהלכה כרבי חנינא אין להקשות: דמה צריך לפסוק כרבינו חנינא, כיון דבעסקה בטירות איירי, וכי הילכתא למשיחא: דהא בארץ ישראל לעולם היו עוסקים בטירות, כדאמר לעיל (ו.ב).

סודני – תלמיד חכם, על שם (תהלים כה.) "סוד ה' ליראיו". **ל**א בעיא בדיקה – רבי מצטרבא לה בדיקה – מיגניא באפיה, לישנא אחרינא: מהו למעבד כי הא מתניתא, דלא בעיא בדיקה. דאידו סבירא ליה: באין מן הדרך לאו דוקא, וכל שכן שהוא יושב בביתו. אמר ליה: סודני. רבי פפא מטיל שכר דוא, כדאמר ב"איהו נשך" (בבא מציעא סה.א) שיכראי לא פסדי, ומטיל שכר נקרא "סודני", כדאמרין ב"עריב פסחים" (פסחים קי.א.) תמור בחלוץ, וזו סודא רהוט. **ל**א מיגניא באפיה – בתמיה, אם אתה מצריכה בדיקה, והלא תמאס ותתנגה בפניו דלמא אינה מחמירי אנפשיהו – ומצריכים בדיקה לנשותיהן, ומורים לאחרים – היתר כהילכתא דאוקמנא דלא בעיא בדיקה. לפיכך שאל לנשותיהן, דאידו נמי בעי לאחמורי כותיהו. לישנא אחרינא: איהו מחמירי אנפשיהו, ומורים דצריכה בדיקה לחמירי, והם אין מצריכין נשותיהן לבדוק, ושיבש הוא, דלאו היינו מחמירי אנפשיהו אלא מקילי אנפשיהו ומחמירי לאחרים, וחלילה לעשות כן. ולא פירות – שאוכל בעלה מנכסי מלוג שלה, וזו אמרין: כיון דאין לה כתובה הימנה, אישתכח דלאו אשתו היא, וליהדר לה פירי דאכל, ולא מזונות – אם הלך למדינת הים קודם שגרשה, אין בית דין פוסקים לה מזונות מנכסי, ולא בלאות – כגון, אם הכניסה לו בגדים בשומת כתובתה, ואמרין בכתובות (עט.ב) עילא ליה גלימא – מכסי בה ואילו עד דבלי, וזו כשגרשה, אף על כן קצתה הבלאות קיימין – אין מחזירין לה. בשני עדים – סדינין, עותוה – אי חזאי. תקנה – אי לא חזאי. אוי לבעלה – כדמפרש לקמן, מזונות – תנאי כתובה הן: "את תהא יתבא בבית, ומיתונא מנכסי", ובלאות נמי משומת כתובה הן, ששמו לה מה שהיא מבנסת, והוא מקביל עליו שלם לכשימנה או לכשיגרשה. הכי נמי אמרין גבי מציא, "ודין נדוניה דהנעלת ליה" וכו'. ובעני מפורים – הילכך, אומרים לה: "היו יודע שהמגרש את אשתו משום וסת – לא יחזיר, ואפילו היא חוזרת וקובעת", ותו לא מצי למימר: "אלו הייתי יודע שכן" כו', שהרי החרו בו, וגמר בדעתו ומגרש, הכי נמי אמרין גבי מציא, אתה אשתו משום שם רע או משום נדר, במסכת גיטין (מו.א.) דבעי לאנבוייה כתובתה – והכי קאמר ליה: "את אמרת: אין לה כתובה, ואנא סבירא לי אוי לו לבעלה, שנחסר ממנו, ודאי יש לה כתובה", דשקללה ליה – את אמרת:

משמשת בעדים או לבעלה, דילמא לא חזיא לפני תשמיש, וחזיא בשעת תשמיש. **א**מר שמואל חזא יזמנא – כדמוכחי ואילו מדריב אבא בר ירמיה, ומינה משמעין דמביא ליה לשמואל דעסוקה בטירות – בעיא בדיקה לבעלה, ושאינה עסוקה בטירות – לא בעיא בדיקה. **מ**אן דמתיני הא לא מתני הא – לעולם בעסוקה, ודקשיא לך: תרתי למה לי? – רב יהודה דמתיני הא משמיה דשמואל לא מתני הא דרבי אבא, ורבי אבא לא מתני הא דרבי יהודה. ואי קשיא: הא רבי יהודה נמי אמר, דאמר רבי יהודה לעיל גבי מתניתין דקתיני לעיל: "ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה", ואמר רבי יהודה האת שמואל: "לא שנו אלא בעסוקה" כו' – לאו פירכא היא, דרבי יהודה לא אשמועינן התם בעסוקה מידי. דמתניתין הוה שמעינן בין עסוקה בין אינה עסוקה, ואתא רבי יהודה למימר ואשמועינן משמיה דשמואל דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה, והבא אשמועינן דהלכה כרבי חנינא וכאותה משנה דעסוקה בטירות בעיא בדיקה, והבא עיקר, ואית דמפרשי כי האי לישנא: והאמר שמואל חזא יזמנא, לעיל דאוקמנא למתניתין דקתיני "משמשת בעדים" בעסוקה בטירות! **מ**אן דמתיני הא כו' לעולם בשאינה עסוקה, ודקשיא לך דרבי אבא בר ירמיה אתא דרבי יהודה, לא תקשי, אמוראי נינהו אליבא דשמואל. וטועין בדבר, דאם כן קשיא דרבי יהודה אורב יהודה, דהא אידו גופיה אמר דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה. הדרן עלך שמאי אומר

הדרן עלך שמאי אומר

משמשת בעדים או לבעלה, דילמא לא חזיא לפני תשמיש, וחזיא בשעת תשמיש. **א**מר שמואל חזא יזמנא – כדמוכחי ואילו מדריב אבא בר ירמיה, ומינה משמעין דמביא ליה לשמואל דעסוקה בטירות – בעיא בדיקה לבעלה, ושאינה עסוקה בטירות – לא בעיא בדיקה. **מ**אן דמתיני הא לא מתני הא – לעולם בעסוקה, ודקשיא לך: תרתי למה לי? – רב יהודה דמתיני הא משמיה דשמואל לא מתני הא דרבי אבא, ורבי אבא לא מתני הא דרבי יהודה. ואי קשיא: הא רבי יהודה נמי אמר, דאמר רבי יהודה לעיל גבי מתניתין דקתיני לעיל: "ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה", ואמר רבי יהודה האת שמואל: "לא שנו אלא בעסוקה" כו' – לאו פירכא היא, דרבי יהודה לא אשמועינן התם בעסוקה מידי. דמתניתין הוה שמעינן בין עסוקה בין אינה עסוקה, ואתא רבי יהודה למימר ואשמועינן משמיה דשמואל דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה, והבא אשמועינן דהלכה כרבי חנינא וכאותה משנה דעסוקה בטירות בעיא בדיקה, והבא עיקר, ואית דמפרשי כי האי לישנא: והאמר שמואל חזא יזמנא, לעיל דאוקמנא למתניתין דקתיני "משמשת בעדים" בעסוקה בטירות! **מ**אן דמתיני הא כו' לעולם בשאינה עסוקה, ודקשיא לך דרבי אבא בר ירמיה אתא דרבי יהודה, לא תקשי, אמוראי נינהו אליבא דשמואל. וטועין בדבר, דאם כן קשיא דרבי יהודה אורב יהודה, דהא אידו גופיה אמר דשאינה עסוקה לא בעיא בדיקה. הדרן עלך שמאי אומר

נדה דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רלא

50 הָאֵמֶר לִיהִי הָרָחָק – שִׁיכּוֹל לַהֲחֻזְרָה שֶׁהָרִי קִבְעָה לָהּ וּסְתָּ וּשְׁבוּ אֵין
 51 לַחֲשׁוֹשׁ שְׂמָא תִּרְאֶה בִּשְׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ, קָא מְשַׁמְעֵן לָן שְׂאִינוּ יִכּוֹל
 52 לַהֲחֻזְרָה, וְהִטְעַם הוּא מִשּׁוֹם דְּיִמְנִין דְּאִילָא וּמִנְסָנָא וּמִתְקָנָא –
 53 שְׂמָא יְהִי פַעֲמִים שְׂלֵאֲחַר גִּירוּשִׁי תֵּלָךְ וְתִינְשָׁא לֵאדָם אַחֲרָ,
 54 וְאַחֲרָ כִּךְ תִּקְבַּע לָהּ וּסְתָּ, וְאֵמֶר הִבְעַל הָרָאשׁוֹן שְׁגִירֶשָׁה, אִילּוּ
 55 קוּדָם שְׁגִרֶשְׁתִּיהָ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שְׂכֵךְ (חֵיה) [הוּא] שְׁתִּקְבַּע לָהּ וּסְתָּ
 56 וְיִידִיהָ מוֹתֵר לִי לְקִימָהּ, אִפִּילוּ הָיִיתָם נוֹתְנִין לִי מָהָה מְנָה כְּדִי
 57 לַגִּרְשָׁה, לֹא הָיִיתִי מְגִרְשָׁה], וְאִם אֵכָן יֵאמֹר כֵּן, מִתְבָּרֵר שֶׁהִגֵּט נִיתַר
 58 בְּטַעוֹת, וּמִמִּילָא נִמְצָא גַּם כְּפָל וּבְנִיָּה מְזוּרִין – אִם אַחֲרָ קִבְלָתָּ
 59 הִגֵּט נִישָׂאָה אַחֲרָ וְנוֹלְדוּ לָהּ בָּנִים מִמֶּנּוּ, כִּיּוֹן שֶׁהִתְבָּרֵר שְׂאִמָּם
 60 הִיא אִשְׁתּוֹ אִישׁ שֶׁל הָרָאשׁוֹן הִיא. לָכֵן אֹמְרִים לִבְעַל בִּשְׁעָה
 61 שֶׁמִּגִּרְשָׁה, דַּע שְׂלֵא תוֹכַל לַהֲשִׁיבָהּ, וּשְׁבוּ אִינוּ יִכּוֹל לֹמֵר שְׂאִילוּ
 62 הִיא יוֹדֵעַ שְׁתִּקְבַּע וּסְתָּ לֹא הִיא מִגִּרְשָׁה, שֶׁהָרִי הִתְרוּ בּוֹ וְאָף עַל פִּי
 63 כֵּן גִּמַּר בְּדַעְתּוֹ לַגִּרְשָׁה.
 64 הַגִּמְרָא מְבַאֵרַת אֵת דַּעַת אַבָּא חֲנַן. שְׁנִינוּ בְּבִרְיָא: מִשּׁוֹם אֲמַר אָבָּא חֲנַן
 65 אָמְרוּ אוּי לֹא לְבַעְלָהּ. אִיכָּא דְאָמְרוּ לְרַבִּי מֵאִיר אָמְרָ לִיה – אַבָּא חֲנַן
 66 בָּא לַחֲלוּקָה עַל רַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁאִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וּסְתָּ אִסּוּרָה
 67 לְשִׁמְשׁ וְחַיִּיב לְהוֹצִיאָהּ וְאִינוּ נוֹתֵן לָהּ דְּמִי כְּתוּבָתָהּ, וְאִמְרָ אַבָּא חֲנַן
 68 שְׂאִי לֹא לִבְעַלָּהּ שֶׁל זֶה, מִשּׁוֹם דְּכָעֵי לְאִנְבִּינָהּ כְּתוּבָתָהּ – שְׁצִירָךְ
 69 לַגִּרְשָׁה אֵת אִשְׁתּוֹ וְשִׁלְשָׁם אֵת כְּתוּבָתָהּ.
 70 אִיכָּא דְאָמְרוּ לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִינְגוֹס קָאֵמֶר לִיה – אַבָּא חֲנַן בָּא
 71 לַחֲלוּקָה עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִינְגוֹס הַסּוֹבֵר שֶׁאִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וּסְתָּ
 72 יִכּוֹלָה לְשִׁמְשׁ עַל יְדֵי שְׁתִּבְרוּקָה לְפָנֶי תְּשֻׁמִּישׁ, וְאִמְרָ אַבָּא חֲנַן
 73 שְׂאִי לֹא לִבְעַלָּהּ שֶׁל זֶה, מִשּׁוֹם דְּמִקְלָקְלָתָּ לִיה – שְׁגָם אִם תְּשֻׁמִּישׁ
 74 בְּעֵדִים יִתְכַּן שְׁתִּקְלַקֵּל בֹּזֵה, שְׂמָא לְפָנֶי תְּשֻׁמִּישׁ לֹא תִּרְאֶה וּמַחֲמַת
 75 תְּשֻׁמִּישׁ תִּרְאֶה]. וְזֶה כּוּוֹנֵנוּ שֶׁל אַבָּא חֲנַן, אוּי לֹא לִבְעַלָּהּ שִׁיתְכַּן
 76 שִׁיכְשֵׁל בְּבַעֲלִיתָ נָדָה.
 77 הַגִּמְרָא פּוֹסֶקֶת הִלְכָה בַּמַּחֲלוּקָה זֶה: אָמֶר רַבִּי יְהוֹדָה אָמֶר שְׂמוּאֵל,
 78 הִלְכָה כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִינְגוֹס שֶׁאִמְרָ שְׂאִינָה שְׂאִין לָהּ וּסְתָּ,
 79 מִשְׁמַשְׁתָּ בְּעֵדִים. שְׁוֹאֵלָתָה הַגִּמְרָא: וְכִמְאִי – בִּאִזּוֹ אִשָּׁה אִמְרָ כֵּן,
 80 מִשְׁמַשְׁתָּ בְּעֵדִים, אִי בְּעֵסְקָה בְּמַהֲרִית, הָא אָמֶרָ שְׂמוּאֵל הָדָא
 81 וְיִמְנָא שֶׁהִעֲסֻקָה בְּטַהֲרוֹת צְרִיכָה בְּדִיקָה וְשִׂאִינָה עֲסוּקָה אִינָה
 82 צְרִיכָה, כְּמִבּוּאֵר לַעֲלִי (ע"א) שְׁלֹמֹה כֵּן רַבָּא מִתּוֹךְ דְּבִרֵּי רַבִּי אַבָּא
 83 בְּרִי יִרְמִיָּה]. וְאִי בְּשִׂאִינָה עֲסוּקָה בְּמַהֲרִית אִמְרָ שְׂמוּאֵל שְׁצִרִיכָה
 84 בְּדִיקָה, קִשָּׁה, הָא אָמֶר שְׂמוּאֵל עֲצָמוּ, כֹּל לְבַעְלָהּ לֹא כְּעִיָּה בְּדִיקָה,
 85 דְּאָמֶר רַבִּי יוֹדָא אָמֶר רַבִּי אָבָּא בְּרִי יְרֵמְיָה אָמֶר שְׂמוּאֵל, אִשָּׁה שְׂאִין
 86 לָהּ וְסְתָּ אִסּוּרָה לְשִׁמְשׁ עַד שְׁתִּבְרוּקָה, וְאִיכָּא מְנָא לָהּ – הַגִּמְרָא (לַעֲלִי
 87 ע"א) הִעֲמִידָה אֵת דְּבִרֵּי בְּעֵסְקָה בְּמַהֲרִית, וּמִשְׁמַע, שְׂכָאִשָּׁר אִינָה
 88 עֲסוּקָה, אִינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה לִבְעַלָּהּ. וְאִם כֵּן קִשָּׁה, מַה בָּא שְׂמוּאֵל
 89 לְלַמְּדֵנוּ בְּדִבְרֵיו שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִינְגוֹס.
 90 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אִמְנָם בִּשְׁתֵּי הַמִּימְרוֹת כּוּוֹנֵת שְׂמוּאֵל הִיא שֶׁרַךְ
 91 אִשָּׁה הִעֲסֻקָה בְּטַהֲרוֹת צְרִיכָה בְּדִיקָה, וְאִילוּ אִשָּׁה שְׂאִינָה עֲסוּקָה
 92 אִינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה לַעֲלוֹם, וְנִכְפְּלוּ הַדְּבָרִים מִשּׁוֹם דְּמָאן דְּמִתְנִי
 93 הָא לֹא מִתְנִי הָא – מִי שֶׁשֶּׁנָּה דִּין אֶחָד שֶׁל שְׂמוּאֵל לֹא שֶׁנָּה אֵת
 94 הַדִּין הַשֵּׁנִי.

1 אָמֶר לִיה רַבָּא לְרַב פַּפָּא, סוּדְנִי – כִּינּוּי לְתַלְמִיד חֶכֶם, לֹא – אִינָה
 2 צְרִיכָה בְּדִיקָה, מִשּׁוֹם דְּמִנְיָא בְּאִפִּיָּה – שְׂכָאִשָּׁר יֵאמֹר לָהּ לְבִדּוּק
 3 בְּבוּאוֹ מִן הַדֶּרֶךְ, תִּתְּנָהּ וְתִימָאֵס בְּפִנּוּיָ.
 4 הַגִּמְרָא מְבַאֵרַת אֵת הַנְּהִגָּתָה הָאֲמוּרָאִים עִם נְשׁוֹתֵיהֶם בַּעֲנִין בְּדִיקָה
 5 שְׁלִפְנֵי תְּשֻׁמִּישׁ כְּשֶׁבָּאוּ מִן הַדֶּרֶךְ: אָמֶר רַבִּי כְּהֵנָּה, שְׂאִלְתִּינְהוּ לְאִינְשֵׁי
 6 בִּיתֵיהֶם דְּרַבִּי שְׁפָא וְדְרַבִּי הוּנָא בְּרִיהֶם דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ, כִּי אֵתוּ רַבְּנָן מִבֵּי רַב
 7 לְבִיתְכֶם, מְצִרְכֵי לְבֹ בְּדִיקָה לְפָנֶי תְּשֻׁמִּישׁ. וְאָמְרוּ לִי, לֹא הִיוּ
 8 מִצְרִיכִים אוֹתָנָה. שְׁוֹאֵלָתָה הַגִּמְרָא: מִדּוּעַ רַב כְּהֵנָּה שָׂאֵל אֵת בְּנֵי
 9 בֵּיתָם, וְלִישְׁלִילְתֵּיהוּ לְדִידְהוּ – שִׁישָׁאֵל רַב כְּהֵנָּה אֵת רַב פַּפָּא וְרַב
 10 הוּנָא עֲצָמָם הָאֵם יֵשׁ חַיִּיב לְבִדּוּק. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: מַה שְׂלֵא שָׂאֵל
 11 רַב כְּהֵנָּה אוֹתָם בְּעֲצָמָם, הוּא מִשּׁוֹם שְׁחָשׁ דִּילְמָא אִינְהוּ קָא
 12 מְחִמִּיר אֲנָפְשֵׁיהוּ לְהַצְרִיךְ אֵת נְשׁוֹתֵיהֶן בְּדִיקָה וְאִילוּ לְאִחֲרֵיהֶם הֵם
 13 מוֹרִים הִיתֵר כְּפִי שְׂאֵכָן הִהִלְכָה, וְרַב כְּהֵנָּה רָצָה לְהַחֲמִיר כְּמוֹהֶם
 14 וְלָכֵן שָׂאֵל אֵת נְשׁוֹתֵיהֶן כִּיכַד מִנְהֶגָם.
 15 הַגִּמְרָא מְבַאֵרַת מַחֲלוּקָתָה בַּעֲנִין אִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וּסְתָּ קְבוּעָה: תְּנִי רַבְּנָן,
 16 אִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וְסְתָּ קְבוּעָה, אִסּוּרָה לְשִׁמְשׁ לַעֲלוֹם, שְׂמָא תִּרְאֶה
 17 בִּשְׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ וְנִמְצָא שְׁהוּא בּוֹעַל נָדָה]. וְכִיּוֹן שֶׁאִסּוּרָה לִבְעַלָּהּ
 18 כֹּל יְמֵיהָ, הָרִי שְׁקִידוּשִׁיהָ שֶׁל אִשָּׁה זֶה מִקַּח טַעוֹתָהּ, וּמַחֲמַת כֵּן אֵין
 19 לָהּ לֹא כְּתוּבָתָהּ, וְלֹא פִּירוֹת שְׂאֵכָל מִנְכַּסִּי מִלּוֹל שֶׁהִכְנִיסָה לּוֹ. וְלֹא
 20 מוֹזוֹנוֹת – אִם הֵלֶךְ בְּעַלָּה לְמִדְּוִיתָה הִים לְפָנֶי שֶׁהִסְפִּיק לַגִּרְשָׁה, אִינָה
 21 מְקַבֶּלַת מוֹזוֹנוֹת מִנְכַּסִּין]. וְלֹא בְּלֹאֵת – כִּיּוֹן אִם הִבִּיאָה עֲמָהּ בְּגִדִים
 22 וּכְתְּבוּ אֵת שְׁוִים בְּכְתוּבָתָהּ, שֶׁהָדִין הוּא שִׁיכּוֹל הִבְעַל לְלוּבֶשׁ עַד
 23 שִׁיתְכַּשֵּׁל, וְאִשָּׁה זֶה, כְּאִשְׁרָ בְּעַלָּה מִגִּרְשָׁה, אִפִּילוּ אִם נִשְׁאָר קִצַּת
 24 בְּלֹאֵת מִבְּגָדִים אֵלּוּ, הִיא אִינָה מְקַבֶּלַת אוֹתָם בַּחוּזָה. וְיוֹצִיא –
 25 וְחֹבֶה עַל הִבְעַל לַגִּרְשָׁה אוֹתָהּ, וְלֹא מְחִיר עוֹלָמִית – וְאִינוּ יִכּוֹל
 26 לְשׁוּב וְלִישָׂא אוֹתָהּ לַעֲלוֹם, אָף אִם תִּשְׁבוּב וְתִקְבַּע וּסְתָּ, וְכִמְבּוּאֵר
 27 בְּגִמְרָא בְּסוּמוֹךְ, דְּבִרֵּי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִינְגוֹס אָמֶר,
 28 מְשַׁמְשֵׁת בְּשְׁנֵי עָרִים, הֵן (עוֹתוֹת) [עוֹתוֹתֵיהֶן] – הֵם מְקַלְקְלִים אוֹתָהּ
 29 אִם תִּרְאֶה, שְׂאֵם תִּמְצָא אֵת הָדָם בְּבִדִּיקָה שְׁקוּדָם תְּשֻׁמִּישׁ, יִמְנְעוּ
 30 מִלְשֻׁמֶשׁ, וְאִם תִּמְצָא דָם בְּבִדִּיקָה שְׂלֵאֲחַר הַתְּשֻׁמִּישׁ יִטְמְאוּ הִבְעַל
 31 וְהָאִשָּׁה בְּטוֹמָאֵת בַּעֲלִיתָ נָדָה וְיִצְטָרְכוּ לְהִבִּיאַ קֶרֶב, הֵן (תִּקְנוּתָה) [תִּקְנוּתֵיהֶן] –
 32 וְהֵם מִתְקַנִּים אוֹתָהּ אִם לֹא תִּרְאֶה, שֶׁהִבְדִּיקָה שְׁלִפְנֵי
 33 הַתְּשֻׁמִּישׁ שְׂלֵא נִמְצָא בָּהּ דָּם, תִּתִּיר לָהֶם לְשִׁמְשׁ, וְכָאִשְׁרָ לֹא
 34 יִמְצְאוּ דָם בְּבִדִּיקָה שְׂלֵאֲחַר הַתְּשֻׁמִּישׁ לֹא יִטְמְאוּ וְלֹא יִצְטָרְכוּ
 35 לְהִבִּיאַ קֶרֶב. מִשּׁוֹם אֲמַר חֲנַן אָמְרוּ, אוּי לֹא לְבַעְלָהּ שֶׁל זֶה שְׂאִין לָהּ
 36 וּסְתָּ, וְכִמְבּוּאֵר לְהִלֵּךְ בְּהַמְשָׁךְ דְּבִרֵּי הַגִּמְרָא.
 37 הַגִּמְרָא חוֹזֵרַת לְבֹאֵר אֵת דַּעַת רַבִּי מֵאִיר. מְבַאֵרַת הַגִּמְרָא: מַה
 38 שְׂאִמְרָ רַבִּי מֵאִיר שֶׁאִשָּׁה זֶה אִסּוּרָה לְשִׁמְשׁ, הוּא מַחֲשֵׁשׁ דִּילְמָא
 39 מְקַלְקֵלָתָ לִיה – שְׂמָא תִּרְאֶה בּוֹמֵן הַתְּשֻׁמִּישׁ וְיִכְשְׁלוּ בְּבִיאַת נָדָה.
 40 וְמַה שְׂאִמְרָ רַבִּי מֵאִיר שְׂאִין לָהּ כְּתוּבָתָהּ, הִטְעַם הוּא כִּיּוֹן לֹא חֲזִיא
 41 לְבִיאָהּ לִית לָהּ כְּתוּבָתָהּ אִינָה נוֹטֶלֶת אֵת דְּמִי כְּתוּבָתָהּ. וְכֵן אֵין לָהּ
 42 לֹא פִירוֹת וְלֹא מוֹזוֹנוֹת וְלֹא בְּלֹאֵת, מִשּׁוֹם שְׂכָל הַחַיּוּבִים הָאֵלּוּ שֶׁל
 43 הִבְעַל, הֵם תְּנָאִי כְּתוּבָתָהּ – תְּנָאִים הָאֲמוּרִים בְּכְתוּבָתָהּ, וְכִיּוֹן שְׂכָן
 44 בְּכְתוּבָתָהּ דְּמֹה, וְכִיּוֹן שְׂאִין לָהּ כְּתוּבָתָהּ, גַּם חַיּוּבִים אֵלּוּ אִינוּ חַיִּיב לָהּ.
 45 שְׁוֹאֵלָתָה הַגִּמְרָא: מַה שְׂאִמְרָ רַבִּי מֵאִיר וְיוֹצִיא וְלֹא יִתְּנִי עוֹלָמִית],
 46 פְּשִׁטָּא שְׂאִסּוּר לֹא לְחוֹזֵר וְלִישְׁאָנָה, שֶׁהָרִי אִם מִפְּנֵי שְׂאִין לָהּ וּסְתָּ
 47 הִיא עֲלִי לַגִּרְשָׁה, וְדָאִי שְׂלֵאֲחַר שְׁגִירֶשָׁה לֹא יִכּוֹל לְשׁוּב
 48 וְלַהֲחֻזְרָה, כִּיּוֹן שְׁשׁוּב יִצְטָרְךְ לַגִּרְשָׁה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: לֹא צְרִיכָא
 49 דְּתִרְדָּה וְאִתְקַנָּה – שְׁחֻזָּה הָאִשָּׁה וְקִבְעָה לָהּ וּסְתָּ, שְׂבֹאֲפֹן זֶה, מְהִי

הדרן עלך שמאי אומר

כיוון שיש מנהיג לבירה זה העולם ואין בו דבר לבטלה, מוכרח ניצול פעיל וחיובי של העושר, ואין מספיק כלל וכלל זה שלא ישתמשו בעושר בכיוון בלתי רצוי.

ממכתב כ"ה תשרי, ה'תשי"ט

פרק שני - בל חיד

משנה

לעיל (יא). שנינו שאף אשה שיש לה וסת קבוע חייבת לבדוק עצמה בזמנים מסוימים. משנתנו תבאר שהמסופיה לבדוק עצמה תדיר, משובחת, מה שאין כן באיש: כל הדין המרבה לבדוק, בנשים, יד אשה הבודקת עצמה תדיר שמא ראתה, משובחת, שכן נמנעת מספק טומאה, ומונעת בעלה מלהכשל בבעילת נדה. ובאנשים, כלומר, יד איש הבודקת תדיר באברו לברר אם ראה קרי, תקצין, שעל ידי משמושו באברו מתחמם ומוציא זרע לבטלה.

גמרא

שואלת הגמרא: מאי שנא יד נשים, שהמרה לבדוק משובחת, ומאי שנא יד אנשים שתקצין. משיבה הגמרא: נשים, דלאו בנות הרגשה נינהו – שאינן בנות הרגשה, כלומר, על ידי משמוש באותו מקום אינן מתחממות, ואינן באות להשחתת זרע, משובחות, מה שאין כן אנשים, דבני הרגשה נינהו, יד הבודקת תקצין. מקשה הגמרא: אי הכי – אם הטעם שתקצין הוא מפני שנכשלים בהשחתת זרע, מאי איריא – מדוע נקט התנא דווקא יד המרבה לבדוק תקצין, והלא כי לא מרבה נמי – גם יש לה להקצין. מתרצת הגמרא: כי קתני יד המרבה דווקא אנשים – על ידי נשים נאמר, שנכלל שמרבה כך משובחת, אבל מה ששנינו ש'באנשים תקצין', היינו אף אם עושה כן פעם אחת.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת אופנים שגם בדיקה באנשים משובחת: תנא, במה דברים אמורים שיד הבודקת באנשים תקצין, כשבדוק לענין אם יצאה ממנו שכבת זרע ונעשה בעל קרי, אבל אם בודק עצמו לענין זוב – שחושש שיצאה ממנו זיבה, ורוצה לבדוק האם באמת זיבה היא כדי למנות מספר ראיותיו, אף הוא משובח בנשים. היתר נוסף: ואפילו כשבדוק לענין שכבת זרע, אם בא לבדוק בצירוף – באבן קטנה, או בחרס, בודק, שמשמוש בדבר קשה אינו מחמם.

בברייתא שנינו שעל ידי צרור או חרס יכול האיש לבדוק. מקשה הגמרא: ובמטלית לא יבדוק, והתניא, בודק איש עצמו במטלית, ובכל דבר שרוצה. מתרצת הגמרא: בראשון אפי' במקום אחר ויובא בסמוך למדובר במטלית עבה, הלא נמי בברייתא שהתירה לבדוק במטלית, היינו במטלית עבה שקשה ואינה מחממת, ודומה לחרס או צרור, אבל ברכה אסור.

מבררת הגמרא: והיא איתמר דאפי' – והיכן נאמרו דברי אביי האמורים. משיבה הגמרא: אהא דתנן (להלן מ). היה הטהור אוכל בתרומה, ובעודה בפיו רגיש שגודעו איכריו – שנעקרה שכבת זרע מגופו, אוהו באפתו ומונע שלא יצא הזרע מגופו, וכלע את התרומה. ותמחו בני הישיבה, אוהו באמתו, בתמיה, והתניא, רבי אליעזר אומר, כל האוחז באפתו ומשתי, באילו מביא מכול לעולם, שעלול לגרום להשחתת זרע. אפי' אפי', כוונת המשנה שאוחזה במטלית עבה שאינה מחממת.

תירוץ אחר: רבא אמר, אפילו תימא שאוחז במטלית רפה לא קשה, שכיין דעקר שכבת זרע מגופו, עקר, ואף שמתחמם על ידי אחיזתו באמה לא יוסיף להוציא זרע.

מבארת הגמרא: ואפי' לא התיר אלא במטלית עבה דחייש דלמא אתי לאוסופי – חושש שמא על ידי החימום יבא להוצאת זרע נוסף. ורבא לא חייש דלמא אתי לאוסופי.

הגמרא מקשה על רבא: ולא – וכי אין החימום בעת יציאת הזרע גורם לזרע נוסף שיצא, והתניא, הא וימשמוש האבר וחימומו למה זה דומה, לזנות אצבע בעין, שכל זמן שאצבע בעין, עין מרמעת וחוזרת ומרמעת, וכמו כן כל זמן שמחמם את אברו חוזר ומוציא זרע.

מתרצת הגמרא: ורבא סבר, כל אחמומי והדר אחמומי בשעתיה לא

שכיח – כל שהתחמם כבר ויצא ממנו זרע בהרגשת זעזוע אברים, לא מצוי שיתחמם מיד שוב ויצא ממנו זרע נוסף. ומה שדימתה הברייתא להכנסת אצבע לעין, היינו רק באופן שלא נעקר ממנו בתחילה כל הזרע על ידי הרגשת זעזוע אברים, אלא יוצא ממנו מעט מעט על ידי משמוש האבר, ואז כל משמוש מוסיף יציאה נוספת של זרע.

גופא – נשוב לברייתא שהובאה לעיל, רבי אליעזר אומר, כל האוחז באפתו ומשתי, באילו מביא מכול לעולם. אמרו לו חכמים דרבי אליעזר, והלא אם אין מגביה אברו שישתין למרחוק, נצוצות וטיפות מי רגלים נתון על רגליו, ונראה לבני אדם בברית שפכה – כמי שנכרת אברו ואינו מוליד, שאין מי רגליו יוצאים בקילוח אלא שותתים, וניתנים טיפות על רגליו, ונמצא זה שאין אוחז באברו מוציא לעו על בניו שהן מפורים, שחושבים אותו לכרות שפכה, ואומרים בודאי אשתו זינתה תחתיו וכך הולידה בניה. אמר להן רבי אליעזר, מוטב שיצא לעו על בניו שהן מפורים, ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום על ידי שישתין זרעו. נוסח אחר בתשובת רבי אליעזר: תניא אידה, אמר להן רבי אליעזר לחכמים, אפשר שעמוד אדם בשפת מקום גבוה וישתין למקום נמוך למטה מרגליו, ואז אין ניצוצות ניתנים עליו. או ישתין בעפר תיחוח שנבלעים בו המי רגלים ואין ניתנים, ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום על ידי אחיזתו באבר.

מבררת הגמרא: הי – איזו תשובה אמר להו רבי אליעזר ברישא – בתחילה, אילימא קמייהו אמר להו ברישא – אם נאמר שאת התשובה האמורה בברייתא הראשונה 'מוטב שיצא' וכו', אמר תחילה, קשה, בטר דאמר להו אפסורא – לאחר שאמר להם שאסור בשום אופן לאחוז באמתו, ואף אם אין לו תקנה שלא יפלו עליו ניצוצות, הרי אמר להו תקנתא – שוב אמר להם שיש תקנה להשתין במקום גבוה או על עפר תיחוח, ומשמע שכשאנו יכול לנהוג כן מותר לאחוז באמתו כדי שלא להוציא לעו על בניו. והלא נמצאו דבריו סותרים. מסיקה הגמרא: אלא הא אמר להו ברישא – בתחילה אמר להם שאסור לאחוז באמתו מחשש ניצוצות, כיון שיש תקנה על ידי שיעמוד במקום גבוה, או שישתין על עפר תיחוח. ואמרו ליה חכמים, אין לו מקום גבוה ועפר תיחוח מאי – מה יעשה. אמר להן רבי אליעזר מוטב שיצא לעו על בניו, ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום.

שואלת הגמרא: וכל כך למה – מדוע החמיר רבי אליעזר כל כך שלא לאחוז באמה, אף שעלול לבא להוצאת לעו על בניו. משיבה הגמרא: מפני שפוטרי – שעלול להוציא שכבת זרע לבטלה, ועון זה חמור, דאמר רבי יוחנן, כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה, שנאמר לגבי אונן בנו של יהודה שהשחית זרעו (בראשית לח י) 'וירע בעיני ה' (את) אשר עשה, וימת גם אותו', הרי שענשו במיתה.

מאמרים נוספים בחומרת האיסור: רבי יצחק ורבי אמי אמרי, המשחית זרעו באילו שופך דמים, שנאמר בנבואה על הרשעים (ישעיה נז ה) 'הנחמים באלים תחת כל עין רעין' – אלו המתחממים במדורות גדולות העשויות מעצי אילנות, כלומר אנשים המתענגים בהנאות העולם, שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הפלעים, אל תקרי 'שוחטי הילדים' אלא 'שוחטי הילדים', והיינו שסוחטים מגופם זרע שראוי להיות ממנו ילדים, ונכתב 'שוחטי הילדים' ב'ש' לדרוש שהרי זו כשיחית הילדים.

רב אסי אמר, המשחית זרעו באילו עויד עבודת פוכבים, פתיב הקב לענין סוחטי הילדים (שם) 'תחת כל עין רעין' ופתיב הקב בעבודה זרה (דברים יב ב) 'על החרים הרמים ותחת כל עין רעין'. הגמרא מביאה מעשה בענין אחיזה באמה להשתין, ודנה באופני ההיתר: רב יהודה ושמואל הוו קיימי אאינרא דבי בנישתא דשה ויתיב בנתרעא – היו עומדים על גג בית הכנסת של מקום הנקרא 'שף ויתיב' שהיה בתחום עיר נהרעא, אמר ליה רב יהודה לשמואל, צריך אני להשתין. אמר ליה שמואל, שינא – מחודד, אחוז באמתך והשתן שיפלו מי רגליך לחוץ, ולא על גג בית הכנסת.

כל היד. באנשים תקצץ – ואם צריך לבדוק, יבדוק בצירור או בדרס, כדאמר בגמרא. ואם תאמר: הא לקמן אמר דלמטה מעטרה מותר, והיינו בפי האמה, ושם הוא בודק עצמו ויש לומר: דגם למעלה לצד הגוף צריך לבדוק, שמא הלך שם טפת קרי. אי נמי: אפילו מעטרה ולמטה לא שרי, אלא להשתין משום ניצוצות או משום בית הכנסת, אבל כדי לבדוק עצמו – לא.

[נשים] – דלא בנות הרגשה ניהו. לרבינו תם דמפרש (יבמות יבב.) "שלש נשים משמשות במוך" – היינו: צריכות, ושאר נשים מותרות משום [ודלא] מפקדא אפריה ורביה, יש לומר: כיון דלא בנות איסור הרגשה ניהו, אפילו הוו מרגישות. לפירוש רבינו חם קשה לרבי יוחנן בן ברוקה, דתניא (שם סהב.) על שנידים נאמר "פרו ורבו" ועוד: נדה נמי דלא מפקדו אפריה ורביה, להשתין זרע וזקוק לאיש לכל על עשין שבתורה ויש לומר: דהיינו טעמא, שהנשים לעולם מותרות בפנים, ושם הוא דרך להוריה, אבל אנשים מותרים בחוץ, ואין דרך להוריה שם. גיליון.

אוחז התניא רבי אליעזר אומר כי – ואם תאמר: ליתא לא דקאמר "אוחז ובלע" היינו למטה מעטרה, דשרי? ויש לומר: אם ניחא הורע לבא עד פי האמה, שוב לא יוכל לעכבו. אי נמי: כיון שאחוז באמה ברוחק שלא יצא זרע, יש הרחוק אפילו למטה מעטרה. ואם תאמר: ומאי פריך מרבי אליעזר, והלא רבנן פליגי עליה ושרו? וכן לקמן מאי פריך אדרב יהודה מרבי אליעזר ויש לומר: דרבנן לא שרו אלא במשתין משום לעו ממזרות, אבל לצורך דבר אחר – אסרי. ורב יהודה נמי היה עומד במקום גבוה, דליכא ניצוצות, ולא היה אוחז אלא כדי שלא יפול מי רגליו על הבתול, ובהא לא שרו רבנן. אי נמי: לטוף הורו חכמים לרבי רבי אליעזר, מדאמר בפרק "כיצד מברכין" (ברכות מא.) אין מי רגלים כלץ אלא בישיבה או בעפר תיחוח או במקום גבוה, והיינו כרבי אליעזר. אבל אוחז באמה לא קאמר, אף על גב דמתניא כמז כן כלץ. ולקמן בפירקין (טזב.) שלש שנאתי, וחשיב "אוחז באמה ומשתין", ולא החזיר שם רבי אליעזר.

והלא ניצוצות נתיחן – ואם תאמר: וישפשוף בידו, כדאמרין בפרק "אמר להם הממונה" (יומא לא.) דמצוה לשפשוף ויש לומר: דכשאין אוחז איכא רוב ניצוצות, ולא סגי בשפשוף. אבל באוחז ליכא אלא מעט, וסגי בשפשוף. דאי היה סגי בשפשוף אף כשאין אוחז, גם רבנן לא הוו שרו.

ויעמוד במקום גבוה – ואפילו בקרקע קשה. והא דאמר בפרק "מזמין אלו" (בכורות מדב.) לא ישתן לא על גבי מקום קשה ולא על גבי כלי, דאמר רב: הני מורדי דבבל מהדרי מא לעץ עיטם? ויש לומר: דהחם מיירי מורך לפרה, שהיא גבוה מכל הנדרות, כדאמרין (בכורות נהא.) כל הנדרות למטה משלש נדרות, ושלש נדרות למטה מפרת, ומפרת שזוהא גבוה מכלם יורד לעין עיטם שהוא גבוה, כדאמרין (ובחים נדב.) סבור למבנייה בעין עיטם, דמודלי טפי. אבל רחוק מפרת, או אפילו לתוך שאר נדרות – שרי. **אם** היה נשוי מותר – ובפרק "כל כתבי" (שבת קיחג.) דקאמר דידר ליה לרבי "רבינו הקדוש" – שלא תהיה ידו למטה מאגבט. היינו רבותא: שהיה נשוי, והיה מחזיר על עצמו. המקשה

מקשה: **מקשה** – גבול יש לו, מעטרה ולמטה – מותר, מקשה

משנה כל היד הריבה לבדוק – שבודקת תמיד שמא ראתה. בנשים משוכחת – שמתוך כך לא אתי ליד ספק טומאה, ובעלה לא אתי ליד איסורא. ובאנשים – שבודק עצמו תדיר באמתו שמא יצא ממנו קרי. תקצץ – שמתחכם ומרגיש כשממשמש באמה, ומציא שכבת זרע כבלטה. **גמרא** הרגשה – שנוודעוץן אבריו כשמתחכם, ורואה קרי. אנשים – "משוכחת" דקתני קאי "מרבה", אבל איתא תקצץ? דבאנשים – אפילו חרא זמנא. לענין יבה – שריצא זוב ממנו, ורוצה לבדוק כדי למנות ראיותיו: שתיים – לטומאה, ושלש – לקרבן. זוב דומה למצ בצק של שעורים, ובא מבשר המת. ושכבת זרע בא מבשר החי, וקשורה כלובן ביצה שאינה מותרת. בצירור – דבר קשה, אינו מחמם. כפמלית עבה – קשה היא, ואינה מחממת. שנוודעוץן אבריו – שנועקך זרע מגופו. אוזו באמה – שלא יצא הזרע עד שיבלע את התרומה שבפיו. דתנן לקמן בפרק "יוצא דופן" (מא.) הוב ובעל קרי אין מטמאין עד שתצא טומאתן לחוץ. כאילו מביא מבול – שעבירה זו היתה בידם, דכתיב (בראשית ו.) "כי השחית כל בשר". ואמרו: ברותחין קלקלו. כיון דעקר עקר – ומשום חומם דהדתא לא נפיק מידי. לא שכיח – ובי קתני "למה זה דומה" דתחילתו לא יצא אלא על ידי משמוש האבר, שאינו נעקר ידיו, אלא כשהוא ממשמש ויצא מעט מעט ודחלק. אבל דוכא דיצא מהרגשה ונעקר כולו כאחד, הו לא מוסיף. ניצוצות נתיחן – שאינו אוחז, ואינו משל למרדוק. ברות שפכה – סריס אין מימי רגליו עושים כיהם. איסורא – אסור לאחוז, ואפילו אי אפשר לו בענין אחר, אף על פי שמרציא לעו, כדקתני: מוטב שירציא לעו כר, תקנתא – ישתן על גבי עפר תיחוח. דמשמע דאי ליכא הני יאחוז באמה. הנחמים כאלים – שמתחממים בעצי אילנות במדורות גדולים, כלומר, בעלי הנאות. כאלים – כמו (שם לה.) "תחת האלה". דשף ויתבי – שם מקום המובלע במלכות נהרדעא. מפי מורי הזקן. אוחז באמה – שלא יפול מימ על הגג. עשאוהו – הוא דרב יהודה. כבולשת – "בולשת" – חיל שמחפשין ובוזזין, כדמרגמינן (שם פא.) "יוחפש": "ובלש". ומתירא שם אורל.

דרכה – ומוציא דרכה – שורה בבית הכנסת. אימתא דמריה – הקדוש ברוך הוא, ואפילו במקום אחר נמי שרי לדידיה. עטרה = שפה גבוהה המקפת את ראש הגוף. מעטרה

יעשה עצמו רשע שעשה אחת לפני המקום, וכל כך למה? מפני שמוציא שכבת זרע לבטלה. דאמר רבי יוחנן: כל המוציא שכבת זרע לבטלה – חייב מיתה, שנאמר: "ויער בעיני ה' (אה) אשר עשה וימות גם אתו". רבי יצחק ורבי אמי אמרי: פאילו שופך דמים, שנאמר: "הנחמים כאלים תחת כל עץ רענן שהייתם הולכים תחת סעפי הפלעים", אל תקרי "שוחטי" אלא "סוחטי". רב אסי אמר: פאילו עובד עבודה זרה, פתיב הכא "תחת כל עץ רענן" וכתיב החם "על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן". רב יהודה ושמואל הוו קיימי אאיגרא דבי פנישתא דשף ויתבי בנהרדעא. אמר ליה רב יהודה לשמואל: צריך אני להשתין, אמר ליה: שינא, אחוז באמתך והשתן לחוץ. – היכי עבדיה? והתניא, רבי אליעזר אומר: כל האוחז באמתו ומשתין – פאילו מביא מבול לעולם! – אמר אביי: עשאו כבולשת. דתנן: בולשת שגכנס לעיר. בשעת שלום, כחיות פתוחות – אסורות, סתומות – מותרות. בשעת מלחמה – אלו ואלו מותרות, לפי שאין להן פנאי לנסף. אלקא: דכיון דבעיית – לא אתי לנפוכי, הכא נמי – כיון דבעיית לא אתי לרהורי. והכא מאי בעיתותא איכא? איבעית אימא: בעיתותא דליקא דאיגרא. ואיבעית אימא: בעיתותא דרביה. ואיבעית אימא: בעיתותא דשכינה. ואיבעית אימא: אימתא דמריה עליה, דקרי שמואל עליה: אין זה ילוד אשה. ואיבעית אימא: נשוי הוה, דאמר רב נחמן: אם היה נשוי – מותר. ואיבעית אימא: כי הא אורי ליה, דתני אבא בריה דרבי פנמיין בר חייא: אכל מסייע בביצים מלמטה. ואיבעית אימא: כי הא אורי ליה, דאמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן: גבול יש לו, מעטרה ולמטה – מותר, מקשה

המקשה עצמו לדעת יתא בנדי - אינו מנודה מעצמו, אלא כלומר: חייבים לנדותו. כדאמרין בפרק קמא דקדושין (כחג): עד היכן הוא לגולל שבועה עד שיאמר "השבע לי שאין עבדי אתה". הווא שמוני משמתנין ליה דתניא: הקורא לחברו "עבד" - יתא בנדי. משמע ד"הא בנדי" היינו: דמשמתנין ליה. **בין** ביד בין ברגל - היינו: דמשפשו מילתו ביד או ברגל. **קשים** גרים לישראל

כספחת - מה שמקשה רש"י דלא חשיב כסוטה ערבות דערב רב, ויש לומר: לפי שלא ידע בשבועתו. מיהו במכילתא אמר דערב רב דיו כפלים כיוצאי מצרים. ורבינו יצחק מפרש: דלפיכך קשים, שזנטעמים בישראל, ואמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עב:א) אין שכניה שורה אלא על משפחות המיוחסות בשבישראל. וכן נראה, דהתם על ההיא מילתא מיתר דרבי חלבו. וועיין עד תוספות יבמות מוב. ותוספות קדושין עב. דיבור המתחיל "קשים".

עד שיכלו כל הנשמות שבגוף - וזא דאמר (שבת קכח:ב) אילמלי שמור ישראל שתי שבתות - מיד היו נגאלים ויש לומר: דהרבה היו יולדות בכרס אחד.

דינא תנן - ובשבת (קמב) דאמרין: "יד לפה - תקצץ", אינו לא דינא ולא לטותא, אלא כלומר: טוב לו לקץ ידו קודם שיגע למקומות הללו, משום בת מלך. **אלמא** דינא תנן - השתא סבור דתקצץ ממש. והיינו דקאמר "כריסו נבקעת", ומשני: יסיר הקץ - תבקע כריסו. וקשה: דמאי טעם דתתן מעיקרא, דהא בהדיא קתני "והלא כריסו נבקעת" אחר "ישב לו קוץ"? ומיהו בתוספתא גריס "והלא כריסו נבקעת" ברישא, והשתא אתי שפיר. ומכל מקום משני: דהכי קאמר, אם אסור לעולם ליגע, פעמים שכריסו נבקעת, כגון אם ישב לו קוץ, הכי קאמר, תקצץ ידו על טבורו, פירושו: שנגע על טבורו, ולעולם לטותא הוא. וזא קתני "כריסו נבקעת" לא קאי א"תקצץ" אלא על "ישב לו קוץ", דאם לא יסיר הקוץ תבקע כריסו וקשה דמאי ס"ד מעיקרא דזא בהדיא קתני והלא כריסו נבקעת אורי ישב לו קוץ ומיהו בתוספתא גריס והלא כריסו נבקעת ברישא והשתא אתי שפיר ומ"מ משני דה"ק אם אסור לעולם ליגע פעמים שכריסו נבקעת כגון אם יש לו קוץ:

רוכבי

מַעֲטָרָה וְלַמַּעֲלָה - אָמַר רַב: הַמְקַשָּׁה עֲצֻמוֹ לְדַעַת - יִהְיֶה בְּנִדּוּיָהּ. - וְלִימָא "אָסוּר"! - דְּקַמְּנִי יִצְרָהָר אֶנְפְּשִׁיהָ. וְרַבִּי אָמַר: אָמַר: נִקְרָא "עֲבָרִיין", שְׂכָךְ אוֹמְנָתוֹ שֶׁל יִצְרָהָר, הֵינּוּ אוֹמְרִי לוֹ: "עֲשֵׂה כָךְ", וְלִמְחָר אוֹמְרִי לוֹ: "עֲשֵׂה כָךְ", וְלִמְחָר אוֹמְרִי לוֹ: "לֹא עָבֹד עֲבֹדָה זָרָה", וְהוֹלֵךְ וְעוֹבֵד. אִיפֹא דְאָמַר, אָמַר רַבִּי אָמִי: כָּל הַמְּבִיא עֲצֻמוֹ לִידֵי הָרְהוּר - אֵין מְכַנְסִין אוֹתוֹ בְּמַחֲצִיתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּתוּב הֵכָּא: "וַיֵּרַע עֲשִׂינִי ה'", וְכֵתִיב הֵתָם: "כִּי לֹא אֶל חֶפֶץ רִשְׁעִי אֶתָּה לֹא יִגְדֹךְ רַע". וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: מָאִי דְכֵתִיב "וַיִּדְּבֶקֶת דְּמַיִם מִלֵּאֵי" - אֵלּוּ הַמְּנַאֲפִים בְּיַד. הֵנָּה דְבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "לֹא תִנְאֶף" - לֹא תֵהָא כָךְ גִּיּאִוּף, בִּין בִּיד בִּין בְּרַגְלִי. תֵּנוּ רַבְּנֵי הַגֵּרִים וְהַמְשַׁחֲשֵׁק בְּתִינוּקוֹת - מַעֲכָבִין אֶת הַמְּשִׁיחִי. בְּשִׁלְמָא גֵרִים - כְּדִרְבִּי חֵלְבּוֹ, דְּאָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ: קָשִׁין גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כַּסְפָּחָת. אֵלּא מְשַׁחֲשֵׁק בְּתִינוּקוֹת מָאִי הִיא? אִילְמָא מִשְׁכָּב זָכּוּר - בְּנִי סָקִילָה נִינְהוּ! אֵלּא דְרָךְ אַכְרִים - בְּנִי מַבּוּל נִינְהוּ! אֵלּא דְגִסְיִי קְטָנוֹת, דְּלֹא גָנוֹת אוֹלוּדִי נִינְהוּ. דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שִׁיכְלוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּגוֹף, שְׁנֵאמַר: "כִּי רוּחַ מוֹלֶפְנִי יַעֲבֹר וְנִשְׁמוֹת אֲנִי עוֹשִׂיתִי".

"בְּאֲנָשִׁים תִּקְצָצִין". אִיפֹעֵי אֵלּוּ: דִּינָא תֵּנוּ, או לְטוֹתָא תֵּנוּ? דִּינָא תֵּנוּ - כִּי הָא דְרַב הוֹנָא קִין דִּיא, או לְטוֹתָא תֵּנוּ? תָּא שְׁמַע, דְּתִנְיָא, רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמַר: יֵד לֹאֶמָּה - תִּקְצָצִין יָדוֹ עַל טַבּוּרוֹ. אָמַרְוּ לוֹ: יֵשֵׁב לוֹ קוּץ בְּכִרְסוֹ לֹא יִלְנָגוּ? אָמַר לָהֶן: לֹא. וְהָלֵא כְרִיסוֹ נִבְקַעַת! אָמַר לָהֶן: מוֹטָב תִּבְקַע כְּרִיסוֹ, וְאֵל יִרְד לְבָאָר שַׁחַת. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא דִּינָא תֵּנוּ - הֵינְנוּ דְאָמְרִי "וְהָלֵא כְרִיסוֹ נִבְקַעַת", אֵלּא אִי אִמְרַת לְטוֹתָא תֵּנוּ - מָאִי "כְּרִיסוֹ נִבְקַעַת"? אֵלּא מָאִי - דִּינָא תֵּנוּ? לֹא סְנִי דְלֹא עַל

טַבּוּרוֹ? אֵלּא, הֵכִי קָאָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: כָּל הַמְּכַנְסִים יָדוֹ לְמַטָּה מִטַּבּוּרוֹ - תִּקְצָצִין, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי טַרְפוֹן: יֵשֵׁב לוֹ קוּץ בְּכִרְסוֹ, לֹא יִלְנָגוּ? אָמַר לָהֶן: לֹא. וְהָלֵא כְרִיסוֹ נִבְקַעַת! אָמַר לָהֶן: מוֹטָב תִּבְקַע כְּרִיסוֹ, וְאֵל יִרְד לְבָאָר שַׁחַת. **מִשְׁנַה** הַחֲרִשָּׁת וְהַשּׁוֹטָה וְהַסּוּמָא וְשִׁנְטָרְפָה דְּעִתָּה, אִם יֵשׁ לָהֶם פְּקָחוֹת - מְתַקְנִת אוֹתָן, וְהֵן אוֹכְלוֹת בְּתִרוּמָה. **גְּמָרָא** "חֲרִשָּׁת". אִיהִי תַבְדּוּק לְנִפְשָׁה! דְּתִנְיָא, אָמַר רַבִּי: חֲרִשָּׁת הִיתָה בְּשִׁכּוּנְתֵינוּ, לֹא דִיָּה שְׁבוּדָרְקָת לְעִצְמָה - אֵלּא שְׁחִבּוּתִיהָ רֹאוּת וּמִרְאוּת לָהּ! - הֵתָם - בְּמִדְבַּרְת וְאִינָה שׁוֹמַעַת, הֵכָּא - בְּשִׁאֲנִיָּה מִדְבַּרְת וְאִינָה שׁוֹמַעַת. דְּתִנְיָא: חֲרִשׁ שְׂדֵדְרֵי חֲכָמִים כָּכֵל מְקוֹם - אִינוּ שׁוֹמַע וְאִינוּ מְדַבֵּר. "הַסּוּמָא". אִיהִי תַבְדּוּק לְנִפְשָׁה וְחִיּוּתוֹ לְחִבְיִיתָהּ! אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: סוּמָא אִינָה מְשֻׁנָּה. "וְשִׁנְטָרְפָה דְּעִתָּה". הֵינְנוּ שׁוֹטָה! - שְׁנִיטָרְפָה דְּעִתָּה מִחַמַּת חוּלִי. תֵּנוּ רַבְּנֵי: כִּהֵן שׁוֹטָה - מְטַבְּלִין אוֹתָהּ וּמִאֲכִילִין אוֹתָהּ תְּרוּמָה לְעֶרֶב, וּמְשַׁמְרִין אוֹתָהּ שְׁלֹא יִישָׁן, יִישָׁן - מָמוּא, לֹא יִישָׁן - מְהוּר. רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמַר: עוֹשִׂין לוֹ כִּים שֶׁל עוֹר. אָמְרוּ לוֹ: כָּל שֶׁפֶן שְׁמִבִּיא לִידֵי חִימוּם! אָמַר לָהֶן: לְדִבְרֵיכֶם שׁוֹטָה אֵין לוֹ תִּקְנָה! אָמְרוּ לוֹ: לְדִבְרֵינוּ, יִישָׁן - מָמוּא, לֹא יִישָׁן - מְהוּר, לְדִבְרִיךְ - שְׁמָא יִרְאֶה טַפָּה בְּחִרְדָּל וְחִפְלַע בְּכִים! תֵּנָּה, מִשּׁוּם רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר: עוֹשִׂין לוֹ כִּים שֶׁל מִתְכַּת. אָמַר אַבְיִי: וְשֶׁל נְחֻשֶׁת. דְּתִנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: רֹאִין אוֹתָן גְּבוּעִלִין שֶׁל אוֹזָב כְּאִילוֹ הֵן שֶׁל נְחֻשֶׁת. אָמַר רַב פַּפֵּא: שְׁמַע מִינָּה - מְכַנְסִים אֲסוּרִים. - וְהִתְכִּיב "וְעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסִי כִּד לְכַסּוֹת בְּשׁוּר עֲרוּהָ" -! - הֵהוּא - דְּתִנְיָא: מְכַנְסִי כְהֵנִים לָמָּה הֵן דּוֹמִין? כְּמִין פְּמִלְנִיא שֶׁל פְּרָשִׁים. לְמַעְלָה - עַד מְתָנִים, לְמַטָּה - עַד יוֹכִים, וְיֵשׁ לָהֶם שְׁנָצִים, וְאֵין לָהֶם לֹא בֵית הַנֶּקֶב וְלֹא בֵית הָעֶרְוָה. אָמַר אַבְיִי:

רוכבי

מַעֲטָרָה וְלַמַּעֲלָה - לְצַד הַגּוֹף. וַיֵּרַע - אֵלּאמָא מִקִּיר רַע. וְכֵתִיב לֹא יִגְדֹךְ - לֹא יִגְדֹךְ עִמָּךְ רַע. בִּיד - מוֹצִיא זֶרַע לְבִטְלָה. כַּסְפָּחָת - דְּכֵתִיב בְּגִרִים (ישעיהו יד): "נִגְלוּהוּ הָגֵר עֲלֵיהֶם וְנִסְפּוּהוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב", לְשׁוֹן סַפְחוֹת. שְׂקִישׁ יִשְׂרָאֵל כַּסְפָּחוֹת, שְׂאִין בְּקִיאִים בְּמִצּוֹת, וּמִבְּאֵין פְּרֻעוֹת. וְעוֹד, שְׁמָא לְמַדְרֵי יִשְׂרָאֵל מְמַשְׁקִיחַ. מִפִּי מוֹדִי חוֹקִן, וְיֵשׁ אוֹמַר: שְׂכֵל יִשְׂרָאֵל עֲרִיבִים זֶה בּוֹהַ, וְלֹא מִלְתָּא הִיא. שְׁלֹא נִתְעַרְבוּ בִּשְׁבִיל הַגֵּרִים, דְּאִמְרִינוּ בְּמִסְכָּה סוּטָה (לזב:א) נִמְצָא לְכָל אִדָּח מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁשׁ מֵאוֹת אֵלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים בְּרִיתוֹת, שְׂכוּלִין נִתְעַרְבוּ זֶה בּוֹהַ, אֵלּאמָא לֹא נִתְעַרְבוּ עַל הַגֵּרִים. בְּנִי סָקִילָה נִינְהוּ - וְאֵת אִמְרַת "מַעֲכָבִים אֵת הַמְּשִׁיחִי" וְתוֹ לֹא, הֵלֵא בְּמִיתָה הֵן נִידוּנִים דְּרַךְ אַבְרָם - הֵינְנוּ שְׂכֵבְתָה רַבִּי לְבִטְלָה, וְאִינוּ מְשַׁכָּב זָכּוּר, וּמְשַׁכָּב זָכּוּר כְּתוּב (ויקרא כ:א) "מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה". דְּנִסְבִּי קְטָנוֹת - הוּא רֹאִי לְהוֹלִיד, נִמְצָא בְּטַל מְפָרִיחַ וּרְבִיחַ כֹּל יָמֵי קְטָנוּתָה. שְׁבִנָּה - חֲדָר כִּי גוֹף, שֶׁם מְקוֹם הַמִּיחּוּד לְנִשְׁמוֹת הָעוֹתִידִים לְהוֹיָה גוֹלְדִים. כִּי רוּחַ - הַרוּחוֹת שֶׁ"לִּפְנֵי" - שְׁגוּרֵי הַחוּיֹת גוֹלְדִים קוֹדֵם, "עֵטוּף" - מַעֲכָב כִּי הַגּוֹאֹלָה, דְּקָרָא בְּגוֹאֹלָה בְּתוּב: "כִּי לֹא לְעוֹלָם אֵרִיב וְלֹא לִנְצַח אֶקְצוּף" וְגו' נִשְׁמוֹת שְׂאֵנִי עֵשִׂיתִי יַעֲטוּף. וּמִסְפִּיחָה לְרִישָׁה מְדִרְשָׁה. "עֵטוּף", כְּמוֹ (בראשית א:א) "וְהַעֲטוּפִים לִבְנֵי". קִין יִיא - דְּאִמְרִינוּ בְּסִנְהֶדְרִין: כֹּל הַגֵּרִים יָדוּ עַל חֲבִירוֹ - תִּקְצָצִין, דְּכֵתִיב: "וְרוּעֵה דִמַּת שְׂחָר". רַב הוֹנָא קִין דִּיא. אֵלּאמָא "תִּקְצָצִין" - רִמָּה תִּקְצָצִין יָדוּ עַל מְבוּרֵי - קָא טַסְלָק דְּעִתָּה: טַבוּרֵי מִמֶּשׁ, וְהֵינְנוּ דְּאִמְרִי לִיָּהּ וְהָלֵא כְרִיסוֹ נִבְקַעַת כְּשִׁקְצָצִין שֶׁם אֵת יָדוֹ. לְמַטָּה מְטַבוּרֵי - וְהֵכִי קָאמַר: תִּקְצָצִין עַל שְׁהִנְסִיחָה לְמַטָּה מְטַבוּרֵי. וְהָלֵא כְרִיסוֹ נִבְקַעַת - מִפְּנֵי הַקִּץ. **מִשְׁנַה** תִּקְנִית אוֹתָן - בּוֹדֻקָת אוֹתוֹן מְטַבְּלִין אוֹתוֹ. **גְּמָרָא** וּמִרְאוּת לָהּ - שְׁהִיתָה בְּקִיאָה בְּמִדְבָּרָה דֶּם טַמָּא וְדֶם טְהוֹר. מִדְּבַרְת וְאִינָה שׁוֹמַעַת - כְּבֵר שְׁמַעָה וְלִמְדָה לְדַבֵּר, וְאִחֵר כֵּן נִתְחַרְשָׁה. כָּכֵל מְקוֹם - לְהוֹצִיא מִכָּכֵל בֶּן דַּעַת. שְׁלֹא יִישָׁן - כִּדִּי שְׁלֹא יִתְחַמֵּם וְיִרְאֶה. כִּים שֶׁל עוֹר - וְכִשְׁרִיצוֹ לְהִאֲכִילוֹ, יִבְדּוּק בְּכִים. וְהַבְּלַע בְּכִים - וְקָאבִיל תְּרוּמָה טְמוּנָת חוֹף, הוּא בְּמִיתָה, דְּכֵתִיב (ויקרא כב:א) "וּמִתּוּ בֹ בֵית יִחֲלִלְהוּ". וְרֹאִין אוֹתוֹן - לַעֲנִין מִי חֲטָאָת קָאמַר לְטַמָּא בְּמִשָּׁא דְּבַעֲיָן עַד דְּרִידִי כְּשִׁיעוֹר הוּא, כְּדִאמַר בְּפֶרֶק קָמָא (נדה טא:א) מָמָה יָדוּ בְּמִים וְיִזְהִי בְּהֵם כִּדִּי הוּאָה - כִּדִּי שִׁטְבוּל רֹאשִׁי גְבוּעוֹלִין וְיֹה, כְּלֹמַר, כִּדִּי שִׁיָּא בְּהֵם כִּדִּי לְחוֹת לְכַד מִשֶּׁהֲאֻזָּב בּוֹלַע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר כִּי שֶׁל נְחֻשֶׁת - אֵלּאמָא שֶׁל נְחֻשֶׁת לֹא בִלַע. שְׁמַע מִינָּה - מְדַקְנֵי: כֹּל שֶׁכֵּן שָׂאתָ מִבְּאִי לִידֵי חִימוּם, אֵלּאמָא מְכַנְסִים אֲסוּרִין. פְּמִלְנִיא - סִינֵה, פְּרִיצִינֵט, חֲלָלָה תְּלוּי לְמַטָּה בְּרוּחָב שְׁלֹא יַעֲטוּף הָאבֵר וְיִתְחַמֵּם. שֶׁל פְּרוּשִׁים - צְנוּעִים. לְשׁוֹן אַחֵר: שֶׁל פְּרָשִׁים. שְׁנָצִים - אֲשֶׁר־לָשׁוֹן, כְּעִין שְׁלֵנוּ. וְאֵין חֲלָלָה בֵית הַנֶּקֶב וְלֹא בֵית הָעֶרְוָה - כְּלֹמַר, לְכָלֹּא רֹבֵב וְתוֹלִי לְמַטָּה, וְלֹא הִיָּה תִיק בִּין הִירְכִילֵי הַחוּיֹת הָאבֵר מִתְעַפֵּב בִּי שְׁלֹא יָבֵא (הֵאבֵר) לִידֵי הַחֲרוּר, הֵינְנוּ "בֵּית הָעֶרְוָה". וְבֵית הַנֶּקֶב כְּשׁוֹן קִצְרוֹת כְּנֵגֵד נֶקֶב הָרַעִי כְּתַבְנִית אֲדָם נִכְסוּת בִּין עֲגֻבוֹתֵי וּמְלוֹכּוֹת בּוֹדִיעָה, וְגִנָּי הוּא לְכִגְדִּי קֹדֶשׁ כְּכִר. לִישָׁנָא אֲדִירָנָא: בֵּית הַנֶּקֶב וְבֵית הָעֶרְוָה - דְּכִין הִיָּה לְעוֹשֵׁת נִקְבִים מְכַנְסִים כְּנֵגֵד בֵּית הָעֶרְוָה לְהַשְׁתִּין מִים לְחִץ דְּרַךְ שֶׁם, וְכֵן כְּנֵגֵד בֵּית הָרַעִי, וְכִשְׁנוֹמֵר קִשְׁר תִּקְבַּע בְּרִצְעוּתָה וְסוּתָמָה.

רוכבי

נדה דף יג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי)

מַעֲבָרָה וְלִמְעָלָה לְצַד הַגּוֹף, אִסּוּר לֵאחֹז. 1
אִמֶּר רַב, הַמִּקְשָׁה עֲצָמוֹ לְדַעַת – הַמְבִיא עֲצָמוֹ בְּכוּוּנָה לְיָד קִישוּי 2
אֲבָר שֶׁלֹּא לְצוּרָה, וְהָאֵל גִּנְיָו – צָרִיךְ לְנִדּוּתוֹ, שְׁגוּרָה לְהַשְׁחֵת 3
זֶרַע. 4
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלִימָא רַב שְׁאִסּוּר לְאֹדָם לְהַקְשׁוֹת עֲצָמוֹ לְדַעַת, 5
וּמְמִילָא נִדַּע שְׁצָרִיךְ לְנִדּוּתוֹ כִּכְל עוֹבֵר עַל אִסּוּר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: 6
רַב אִמֶּר כֵּן כִּדִּי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁהָאִסּוּר גְּדוֹל בְּיוֹתֵר, מִפְּנֵי דְקָמְנָרִי 7
יֵצֵר הָרַע אֲנִפְשִׁיָּה – שְׁמַגְרָה אֶת הַיֵּצֵר הָרַע עַל עֲצָמוֹ. 8
מֵאִמֶּר נֹסֵף בַּגְּנוּת הַמִּקְשָׁה עֲצָמוֹ: וְרַבִּי אִמִּי אָמַר, הַמִּקְשָׁה עֲצָמוֹ 9
נִקְרָא (עֲבִירִין) [מְשֻׁמָּד], שְׂכִינָן שְׂמַתְפַּתָּה לְיִצְרוֹ עֵלּוּל לְבָא לְיָדִי 10
עֲבוּדָה זֹרָה, שְׂכָךְ אֲוִמְנָתִי – מְלֹאכְתּוֹ שֶׁל יֵצֵר הָרַע, הַיּוֹם אֲוִמֶּר לִי 11
[לֹא-לְאֹדָם] עֲשֵׂה כָךְ – עֲבִירָה קְלָה, וְלִמְחַר אֲוִמֶּר לִי, עֲשֵׂה כָךְ – 12
עֲבִירָה חֲמוּרָה יוֹתֵר, וְלִמְחַר אֲוִמֶּר לִי, לָךְ עֲבוּד עֲבוּדָת בּוֹכְבִּים, 13
וְהוֹלֵךְ הָאֹדָם וְעוֹבֵד. 14
גִּירָסָא אַחֲרָת: אִיכָא דְאָמְרִי, אִמֶּר רַבִּי אִמִּי, כֹּל הַמְבִיא עֲצָמוֹ לְיָדִי 15
הִתְהוּר זִנּוּת, אֵין מְכַנְיִין אוֹתוֹ בְּמִחְצִיתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. 16
דְּתַנִּיב הָקָא – נֵאמַר לִגְבִּי אֲוִן שְׁשִׁיחַת זֶרַעוֹ אֶרֶצָה (בְּרֵאשִׁית ל"ח 17
י') וְיֵרַע עֲיָנִי ה' אֲשֶׁר עֲשָׂה; הִרִי שְׁנִקְרָא יֵרַע' בְּעֵינֵי ה', וְתַנִּיב הָתָם 18
(תְּהִלִּים ה' ז') כִּי לֹא אֶל חֲפִין רֵשַׁע אָתָּה, לֹא יִגְדֹף רַע', הִרִי שְׁאֵין 19
רַע' גַּר בְּמִחְצִית הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. 20
מֵאִמֶּר נֹסֵף בַּגְּנוּת הַמְשֻׁחִית זֶרַעוֹ: אִמֶּר רַבִּי אֶלְעָזָר, מָאי דְתַנִּיב – 21
מָה הִיא כּוּוּנָה הַכּוּוּב (יִשְׁעִיָּה א' ט') שְׁאֵין קִרְבָּה מֵאֲוִין לְתַפִּילָת 22
יִשְׂרָאֵל מִחֲמַת שְׁדִּירֵכְךָ דְּכִים מְלֹא; אִילוּ הַמְּבָאִים כִּד – 23
הַמְּצִיאִים זֶרַעוֹ לְכַטְלָה עַל יְדֵי שְׁפָשׁוֹף בִּיד. 24
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁדוֹרֶשֶׁת בְּעֵינֵי זֶה: תָּנָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, 25
נֵאמַר בְּעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת (שְׁמוֹת כ' יג) לֹא תִנָּאף, הֵינִי לֹא תִתָּא כָךְ 26
נִיאוּף – הַשְׁחָתָת זֶרַע, בֵּין עַל יְדֵי שְׁפָשׁוֹף בִּיד, וְבֵין עַל יְדֵי שְׁפָשׁוֹף 27
בְּרִיָּל. 28
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְפֹּרֶשֶׁת שְׁנֵי דְבָרִים הַמַּעֲכִבִּים אֶת בִּיאַת 29
הַמְּשִׁיחַ: תִּנּוּ רִבְּנָן, הַגְּרָם, וְהַמְּשֻׁחָקִין בְּתִינּוּקוֹת, מְעַכְבִּין אֶת בִּיאַת 30
הַמְּשִׁיחַ. 31
שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן מָה שְׁשִׁנּוּ שְׁהָרִים מַעֲכִבִּים אֶת 32
הַמְּשִׁיחַ. בְּדְרַבִּי חֵלְבֵן, דְּאָמַר רַבִּי חֵלְבֵן, קִשְׁיִין גְּרָם לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁפְחָת 33
– כְּקוּשִׁי צִרְעַת לִגּוֹף, שְׁאִינִם בְּקִיאִים בְּדִינֵי הַמְּצוּוֹת, וְאִינִם וְהִירִים 34
לְקִימָם, וְעַל יְדֵי כֵן מְבִיאִים פּוֹרְעֵנוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְגַם לְמִדִּים יִשְׂרָאֵל 35
מִמַּעֲשִׂיהֶם. אִלָּא מָה שְׁשִׁנּוּ מְשֻׁחָקִין בְּתִנּוּקוֹת, מָאי הִיא – מָה 36
הַכּוּוּנָה בּוֹזָה, אִילִּימָא – אִם נֵאמַר שֶׁהַכּוּוּנָה לְשׁוֹכְבִּים עַל תִּינוּקוֹת 37
מְעַכְבִּי זָכוֹר, וְכִי רַק מַעֲכִבִּים אֶת הַמְּשִׁיחַ, וְהִלָּא בְּנֵי כְּסִילָה נִינְהוּ 38
[הֵם]. אִלָּא תֵאמַר שֶׁהַכּוּוּנָה לְבָאִים עַל תִּינוּקוֹת, וְהִלָּא בְּנֵי מְבֹל נִינְהוּ 39
כְּלוּמַר, שְׁמַחְכִּים גּוֹפֵם זֶה בּוֹזָה בְּלֹא בְעִילָה, הִלָּא בְּנֵי מְבֹל נִינְהוּ 40
– כִּבְנֵי דוֹר הַמְּבֹל הֵם, כִּיֹּן שְׁמִשְׁחִיתִים זֶרַעוֹ, וְלֹא רַק מַעֲכִבִּים 41
הַמְּשִׁיחַ. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: אִלָּא הַכּוּוּנָה לְאִנְשִׁים הָרְאוּיִים לְהוֹלִיד, 42
בְּנִיכֵי – שְׁנוּשָׁאִים נָשִׁים קְטָנוֹת, דְּלֹא בְּנוֹת אֲוִלּוּדִי נִינְהוּ – שְׁאֵין 43
רְאוּיֹת לְהוֹלִיד, וּמִשׁוּם שְׁבַטִּים מְפִרְיָה וְרִבִּיָּה עַד שִׁיגְדִלוּ 44
נְשׁוּתִיהֶם, הִרִי הֵם מַעֲכִבִּים אֶת הַמְּשִׁיחַ, כִּדְאָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֵין בֵּן 45
דְּיָד בָּא לְגַאּוּל אֶת יִשְׂרָאֵל, עַד שִׁיכְלוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת שְׁבִנּוּף – עַד 46
שִׁיּוּלְדוֹ כֹּל הַנְּשָׁמוֹת שְׁנִבְרָאוּ בְּבִרְיָאָת הָעוֹלָם, שְׁנִיתֵנוּ בַּחֲדָר 47
שְׁנִקְרָא גּוֹף, שְׁאִמֶּר (יִשְׁעִיָּה נ"ז טז) כִּי לֹא לְעוֹלָם אֲרִיב וְלֹא לְנֶצַח 48
אֶקְצוּף, כִּי רוּחַ מְלִפְנֵי יְעֻזָּאֵל, וְנִשְׁמוֹת אֵין עֲשִׂיתִי, וּפְרִירוֹשׁ הַפְּסוּק 49
הוּא, שֶׁהַקְּבָ"ה אֹמֵר, לֹא לְעוֹלָם אַחֲרָי אֶת זְמַן הַגְּאֻלָּה מְלִבּוֹא, 50
וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוּף מְלִגְאוּל אֶת יִשְׂרָאֵל, אִלָּא כִּי רוּחַ מְלִפְנֵי, 51
כְּלוּמַר, הַרוּחוֹת הַנִּמְצָאוֹת לִפְנֵי, שְׁגוּרֵי שִׁיּוּלְדוֹ קוֹדֵם הַגְּאֻלָּה, 52
יִעֲטוּף, מַעֲכִבִּים אֶת הַגְּאֻלָּה מְלִבּוֹ, וְכֵן וְנִשְׁמוֹת אֵין עֲשִׂיתִי, 53
כְּלוּמַר, כִּיֹּן שֶׁהַנְּשָׁמוֹת שְׁאֵין עֲשִׂיתִי עֲדִין לֹא כָּלוּ לְכֵן מִתְאַחֲרָת 54
הַגְּאֻלָּה. 55
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: יֵד הַמְּרַבָּה לְבִדּוֹק בְּאִנְשִׁים תִּקְצִין. 56
מִתְפַּקֶּת הַגְּמָרָא: אִיכָּעָא לְהוּ, הָאֵם דִּינָא תִנָּן – הוֹרָאָת דִּין שְׁנִינוּ, 57
שְׁצִירִכִּים בֵּית דִּין לְקוֹץ אֶת יְדוֹ. אִו שְׁמָא לְטוֹתָא תִנָּן – קִלְלָה 58
שְׁנִינוּ, שְׁמַקְלָלוּ הַתָּנָא שְׁתַּקְצִין יְדוֹ. מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא: דִּינָא תִנָּן, כִּי 59

הָא דְרַב הוּנָא קִין דָּא – כִּפִּי הַמַּעֲשֶׂה שְׁהוּבָא מִבְּסַכָּת סְנֵהֲדִירִין (נִזָּה) 60
שֶׁרַב הוּנָא קִצֵּץ יָד אִישׁ שְׁהִיָּה רִגְלִי לְהִרִים יְדוֹ לְהַכּוֹת אֶת חֲבִירוֹ, 61
עַל פִּי מָה שֶׁדִּרְשׁוּ שֶׁם מִהַפְּסוּק (אִיּוֹב ל"ח טו') וְזֶרַע רְקָמָה תִּשְׁבֵּר' 62
שֶׁהַמִּרִים יָד עַל חֲבִירוֹ תִּקְצֵץ יְדוֹ, הִרִי שְׁבַמְקוֹם שְׁנֵאמַרְהָ לְשׁוֹן זֶה 63
הַכּוּוּנָה לְהוֹרָאָת דִּין, וְכִי יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם כּוּוּנָת מִשְׁתַּנּוּ. אִו שְׁמָא 64
לְטוֹתָא תִנָּן בְּמִשְׁתַּנּוּ וְלֹא הוֹרָאָת דִּין. 65
הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְפַשְׁוֹת הַסֵּפֶק: תָּא שְׁמַע, דְּתִנָּא, רַבִּי טְרַפּוֹן אָמַר, יָד 66
הַנְּשַׁלַּחַת לְאִמָּה, תִּקְצֵץ יְדוֹ עַל טְבוּרָה. אִמֶּר לֹא חֲכָמִים, (יִשָּׁב לֹא 67
קוּץ בְּכָרִיסִי לֹא יִפְלְגוּ, אִמֶּר לָהֶן, לֹא) וְהִלָּא בְּכָרִיסִי נִבְקַעַת וְכִפִּי 68
שִׁיבּוּאֵר בְּסִמּוֹן. אִמֶּר לָהֶן רַבִּי טְרַפּוֹן, מוֹטָב תִּבְקַע בְּכָרִיסִי, וְאֵל יָרֵד 69
לְבָאָר שְׁחָת – לְגַהֲנוֹם. הַגְּמָרָא מְבִאָרָת רֵאשִׁיתָּה: אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא 70
– מוֹבֵן הַדְּבָר אִם נִפְרַשׁ דִּינָא תִנָּן בְּמִשְׁתַּנּוּ, וְאִם כֵּן גַּם רַבִּי טְרַפּוֹן 71
הַתְּכוּיִן שְׁצָרִיךְ לְקַצּוֹץ אֶת יְדוֹ עֲבוּדָה עַל טְבוּרָה, הֵינִי דְאָמְרִי – זֶהוּ 72
מָה שְׁאִמְרוּ לֹא חֲכָמִים, וְהִלָּא אִם נִקְצוֹץ יְדוֹ כְּשִׁהָיָה עַל כְּרִיסוֹ, 73
בְּכָרִיסִי נִבְקַעַת. אִלָּא אִי אִמְרַת לְטוֹתָא תִנָּן בְּמִשְׁתַּנּוּ, אִם כֵּן רַבִּי 74
טְרַפּוֹן לֹא הַתְּכוּיִן אֵלָּא לְקַלְלוֹ שְׁתַּקְצֵץ יְדוֹ עַל בְּטָנוֹ, וְאִם כֵּן מָאי 75
– מָה הִיא הַתְּמִיחָה וְהִלָּא בְּכָרִיסִי נִבְקַעַת'. 76
הַגְּמָרָא מוֹכִיחָה שְׁגָם אִם 'דִּינָא תִנָּן' אֵין דְּבָרִי בְּרִייתָא מוֹבִנִים, 77
וּבַהֲכֹרַח שְׁצָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּבָרִי בְּרִייתָא בְּאִפּוֹן אַחֲרָי. אִלָּא מָאי – מָה 78
תֵּאמַר, דִּינָא תִנָּן, יֵשׁ לְתַמּוּהָ, מִדּוּעַ הוֹרָה רַבִּי טְרַפּוֹן לְקוֹץ יְדוֹ 79
עֲבוּדָה עַל כְּרִיסוֹ, וְאִף שְׁנִבְקַעַת, וְכִי לֹא מְנִי דְלֹא עַל טְבוּרָה – אֵין 80
דִּי לְקַצּוֹץ אֶת יְדוֹ סָתֵם שְׁלֹא עַל טְבוּרָה, אִלָּא בַּהֲכֹרַח דְּהִכִּי קָאָמַר 81
רַבִּי טְרַפּוֹן, כֹּל הַתְּכָנִים יְדוֹ לְמַטָּה מִטְבוּרָה, תִּקְצֵץ יְדוֹ. אִמֶּר לֹא 82
חֲכָמִים לְרַבִּי טְרַפּוֹן, לְדַבְרִיךְ שְׁמַחְמִיר אֶתָּה כֹּל כִּךְ בְּאִסּוּר זֶה, אִם 83
יִשָּׁב לֹא קוּץ בְּכָרִיסִי לְמַטָּה מִטְבוּרָה, וְכִי לֹא יִפְלְגוּ מִשָּׁם בִּידוֹ. אִמֶּר 84
לָהֶן רַבִּי טְרַפּוֹן, אֲבָן לֹא יוֹצִיאוּ מִבְּשֵׁר בִּידוֹ. חֲזוּר וְאִמְרוּ לֹא חֲכָמִים, 85
וְהִלָּא אִם אֵינוֹ נוֹטֵל הַקּוֹץ בְּכָרִיסִי נִבְקַעַת מִחֲמַת הַקּוֹץ, אִמֶּר לָהֶן רַבִּי 86
טְרַפּוֹן, מוֹטָב תִּבְקַע בְּכָרִיסִי, וְאֵל יָרֵד לְבָאָר שְׁחָת אִם יִכְשַׁל 87
בַּהֲשַׁחַתָּת זֶרַע. 88

משנה

הַמְּשִׁנָּה מְבִאָרָת כִּיצַד נְטִירוֹת נָשִׁים שְׁאֵין בְּנוֹת דַּעַת: הַחֲרָשָׁת – 90
שְׁאִינָה מְדַבֵּרַת וְאִינָה שׁוֹמְעָה, וְהַשּׁוֹטָה, וְהַסּוּמָא, וְהַשְּׁנִיטָרָה 91
וְנִשְׁתַּבְּשָׁה דְעִתָּהּ, אִם יֵשׁ לָהֶן נָשִׁים בְּקָחוֹת הַמְּסִיעוֹת לָהֶן, 92
מִתְקַנְתָּ אוֹתָן – בּוֹדְקוֹת אוֹתָן בְּשַׁעַת וְסָתֵן אִם לֹא רָאוּ דָם נִידוּת, 93
וְאִם רָאוּ מִטְבִּילוֹת אוֹתָן בְּשַׁעַת שְׁצִירִכוֹת לְטְבוּלָה, וְכִי הֵן אוֹקְלוֹת 94
בְּתִירוּמָה. 95

גמרא

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה אֶת ה'חֲרָשָׁת' בֵּין הַנָּשִׁים שְׁצִירִכוֹת שְׁנִישִׁים פָּקוּחַת 96
יִתְקֵנוּ אוֹתָן. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: חֲרָשָׁת, אִינָה תִבְדּוֹק לְנִפְשָׁה – הִיא 97
תִּבְדּוֹק עֲצָמָה, דְּתִנָּא, אִמֶּר רַבִּי, חֲרָשָׁת הִיא גְּרָה בְּשִׁכְנוּתֵיהָ, לֹא 98
דִּינָה שְׁבִדְקָתָה לְעִצְמָהּ, אִלָּא שְׁחִיבּוּתֶיהָ רִוּאוֹת מֵרֵאוֹת דָּם, וּמִפְּרָאוֹת 99
לָה שְׁתִּבְדּוֹק אִם דָּם טָמֵא הוּא אוֹ טוֹהָר. הִרִי שְׁחֲרָשֶׁת בַּת דַּעַת 100
לָכֶר. 101
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָתָם – בְּבִרְיִיתָא מְדוּבֵר בְּמִדְּבָרָת וְאִינָה שׁוֹמְעָה, 102
זֶה בַּת דַּעַת גְּמוּרָה הִיא, הָקָא – בְּמִשְׁתַּנּוּ מְדוּבֵר בְּשִׁאֲנָה מִדְּבָרָת 103
וְאִינָה שׁוֹמְעָה, זֶה אִינָה בַּת דַּעַת, בְּדָתָנָן (תְּרוּמוֹת פ"א מ"ב), חֲרָשִׁי 104
שְׁדִּירֵי חֲכָמִים בְּכָל מְקוֹם בְּכָל אֵלּוּ שְׁאִינִם בֵּן דַּעַת, הֵינִי שְׁאִינוּ 105
שׁוֹמְעִי וְאִינוּ מְדַבְּרִי, אֲבָל אִם רַק אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הִרִי הוּא בֵּן דַּעַת. 106
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הַסּוּמָא, נָשִׁים פָּקוּחוֹת מִתְקַנּוֹת אוֹתָהּ. מִקְשָׁה 107
הַגְּמָרָא: אִינָה תִבְדּוֹק לְנִפְשָׁה וְתִתִּיזוּ לְחִבְרָתָה – תִּבְדּוֹק הַסּוּמָא 108
עֲצָמָה, וְתִרְאָה אֶת עַד הַבְּדִיקָה לְחִבְרָתָה שְׁתִּבְדְּקוּ. 109
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמֶּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי תִנָּא, סוּמָא אִינָה מְשֻׁנָּה, 110
כְּלוּמַר, יֵשׁ לְמַחּוֹק אֶת 'הַסּוּמָא' מִמִּשְׁתַּנּוּ, שְׁהִי בּוֹדְקָת עֲצָמָה 111
וּמִרְאָה לְחִבְרָתָה. 112
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְנִשְׁנִיטָרָה דְעִתָּהּ, נָשִׁים פָּקוּחוֹת מִתְקַנּוֹת אוֹתָהּ. 113
114

מעט לעת.

מזדים חכמים לרבי עקיבא ברוךא ברתם ששטמאח את בועלה שבעת ימים כדן בועל נדה.

גמרא

שנינו במשנה שאם נמצא דם על עד שלו או על שלה שבדקה אותיו, טמאים שניהם בודאי. מקשה הגמרא: וניחוש דלמא דם מאכולת הוא – ונחשוש שמא הדם שנמצא על העד דם כינה הוא שנתמעכה באותו מקום של האשה ויצא ממנה דם, ובעת הבעילה נדבק הדם באברו, וזהו הדם שנמצא בעד שקינה בו, ואם כן אין לנו לטמאם אלא מספק בודאי.

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, אותו מקום באשה בדוק הוא אצל מאכולת, כלומר, אין מאכולת נמצאת כלל באותו מקום, ובודאי שהדם מגופה הוא, וטמאים בודאי.

נוסח אחר: ואיבא דאמר בשם רבי יזרא, אותו מקום דחוק הוא אצל מאכולת, כלומר, אינה יכולה להכנס לאותו מקום מחמת דחקות, ולכן טמאים בודאי.

שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל להלכה בין שני הלשונות. משיבה הגמרא: איבא בינייהו, דאשכח מאכולת בצופה – באופן שנמצאת מאכולת מעוכה על העד רחוק קצת מן הדם – שעל העד, להך לישנא דאמר שאותו מקום בדוק הוא ממאכולת, בהכרח הוא מעלמא אתאי – מאכולת זו ממקום אחר באה כשהיא כבר מעוכה, ואם כן הדם שנמצא על העד ושקודם הבדיקה היה בדוק לה שנקי הוא, בודאי מגופה הוא ולא מהמאכולת, וטמאים בודאי. אבל להך לישנא דאמר שאותו מקום דחוק הוא, איבא נדחקה המאכולת באותו מקום ובעת הבעילה ששם ו-אבר הבעל רצפה – דחקה ומעכה, והדם שעל העד דם המאכולת הוא, וטמאים רק מספק.

הגמרא דנה בדן עד בדיקה שנמצא עליו דם לאחר שעבר זמן מעט הבדיקה בה אתמר, בדיקה עצמה בעד הדוק לה שנקי הוא, ולא בדקתו אחר הבדיקה, ונחתה בדיקה – ודחקה בידה את העד על ירכה, ולמחר מצאה עליה – על ירכה דם. אמר רב, ממהא נדה – טומאה ודאית, שאנו אומרים שהדם היה על העד ומשם בא על ירכה, ואין אומרים שאינה טמאה אלא ספק טומאה, שמא העד נקי היה והדם שעל ירכה בא ממקום אחר.

אמר ליה רב שימי בר חיאי לרב, והא חוששת אמרת לן – והלא בעבר אמרת לנו שבאופן זה טמאה רק מספק, שמא בא הדם על ירכה ממקום אחר. ולא השיבו רב מפני שחזר בו, וסבר שטמאה בודאי.

מביאה הגמרא: אתמר נמי, אמר שמואל, אשה זו ממהא נדה – בודאי, וכן מורין הלכה בכי מדרשא, שאשה זו ממהא נדה. מאמר נוסף בדן ספק בבדיקה: אתמר, בדיקה עצמה בעד שאינו בדוק לה שנקי הוא, ולאחר הבדיקה הניחתה בקופסא בלא לבדוק, ולמחר מצאה עליו דם, ומעתה יש להסתפק האם הדם בא על העד מגופה בעת הבדיקה, או שהיה עליו קודם לכן. אמר רב יוסף, כל ימיו של רבי חיאי עד זקנותו טמא אשה זו, ולעת זקנתו של רבי חיאי, חזר בו ויטהר במעשה כזה.

מסתפקת הגמרא: איבעיא לה, היכי קאמר – מהי כוונת רב יוסף, האם כוונתו שכל ימיו טמא רבי חיאי אשה כזו משום נדה – בודאי, שכיון שיש לאשה חזקת דמים, מחזיקים בודאי שהדם מגופה הוא, ולא היה על העד מקודם. ולעת זקנתו מיהר רבי חיאי משום נדה, ויטמא משום ברתם – כדן אשה שמצאה חכם על בגדה, הטמאה מספק שמא הדם מגופה הוא. או דלמא כוונתו, כל ימיו טמא רבי חיאי משום ברתם – טומאת ספק, ולעת זקנתו מיהר מולא כלום – טיהרה לגמרי.

פרשטת הגמרא: תא שמע, דתניא, בדיקה עצמה בעד שאינו בדוק לה, והניחתה בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר, ממהא משום נדה, ורבי חיאי אמר ממהא משום ברתם.

רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה עד שיטבלו ויעריב שמשם, שיש לחשוש שראו קרי מחמת שאבריהם מתחממים בבשר הגמל. הגמרא מביאה ברייתא לסייע לאבוי: תניא נמי הכי, רוכבי גמלים כולם רשעים, כדברי אבוי, שמשחיתים וזעם, הספנים – המנהיגים ספינות, כולם צדיקים, שמחמת שדירתם בים שהוא מקום סכנה, ליבם תמיד לשמים ונוהרים מלחטוא. החקמים – הרוכבים על חמורים, יש מהן רשעים ויש מהן צדיקים. הגמרא מבארת מי הם החמורים הרשעים ומי הם הצדיקים: איבא דאמר, הא – הצדיקים הם הרוכבים על חמור דמקף – שיש עליו אוכף מעץ, שקשה הוא ואין אבריהם מתחממים, הא – הרשעים הם הרוכבים על חמור דלא מקף, שמתחמם אבריהם בבשר החמור. ואיבא דאמר, בשניהם מדובר בלא אוכף, אלא הא – הרשעים הם הרוכבים דמפרשין – בצורת מאזנים, רגל אחת מכאן ורגל אחת מכאן, ואבריהם מתחממים, הא – הצדיקים הם דלא מפרשין – שאינם רוכבים בצורת מאזנים, אלא כרכיבת הנשים ששתי רגליהם מצד אחד, וכך אין אבריהם מתחממים.

הגמרא מביאה הלכה בצורת השכיבה הראויה: רבי יהושע בן לוי לוי – קילל אמא דגני אפרקיד – מי שישן בשכיבה על גבו, שגנאי הוא לשכב כך, שפעמים שמתקשה אברו בשנתו ומתגלה.

תמחה הגמרא: איני – האם כך הוא שאסור לשכב על גבו, והאמר רב יוסף, פרקדן – השוכב על גבו, לא יקרא קרית שמע. מדייקת הגמרא: קרית שמע הוא דלא יקרא, הא מנא – לשכב לישן שפיר דמי – מותר.

מתרצת הגמרא: לענין מנא, כי מצלי – אם מוטה מעט על צידו שפיר דמי, אבל לענין קרית שמע אפילו כי מצלי אסור, שמקבל עליו מלכות שמים דרך שררה וגאווה.

מקשה הגמרא: והא רבי יוחנן מצלי וקרית שמע. מתרצת הגמרא: שאני רבי יוחנן דבעל בשר הוה, ולא יכל לשכב על צידו לגמרי, ולכן קרא כששוכב על גבו ומוטה במקצת.

משנה

לעיל (יא). שנינו שאחד מהזמנים שחייבת אשה לבדוק עצמה הוא קודם תשמיש, וכן לאחר תשמיש. משתנינו עוסקת בבדיקות אלה: דרך ו-מנהג גנות ישראל שמשמשות בשני עדים, כלומר, דרכן להכין שתי מטליות לצורך תשמיש, עד אחד לו – לבעל, לקנה אחת תשמיש ולבדוק אם אין עליו דם, ועד אחד לה – לאשה, לבדוק עצמה לאחר תשמיש. והצנעות – המחמירות על עצמן, מתקנות – מכינות עד שלישי, לתמן את תפית – להכין עצמה לבעלה, והיינו לבדוק בו קודם תשמיש.

המשנה מפרטת את הדינים במצאו דם: נמצא דם על עד שלי, אף שקינה עצמו אחר זמן רב מהבעילה, שניהם טמאין שבעת ימים כדן טומאת נדה, שהעד מוכיח שהיה דם בשעת תשמיש. ותייבין כל אחד תרין חטאת, על איסור בעילת נדה בשוגג.

נמצא דם על עד ששלה כשבדקה אותה – מיד אחר הבעילה, שניהם טמאין טומאת נדה, ותייבין תרין חטאת.

נמצא דם על עד ששלה שבדקה לאחר זמן, טמאין שבעת ימים מספק, שמא היה הדם בשעת תשמיש, אבל אינם טמאים בודאי, שמא ראתה רק לאחר תשמיש. ופירושים מן תרין חטאת באה אלא על עבירה ודאית.

מבארת המשנה: איזהו אחר זמן, שאם בדקה עצמה בתוך זמן זה ונמצאה דם, טמאים שניהם מספק, שיעור זמן כדן שתי חטאות ותייבין – ונתקנה בעד את פניה שלמה, והיינו אותו מקום.

ואחר כך – ואם בדקה עצמה לאחר שיעור זמן זה וראתה דם, דין ראייה זו כסתם ראייה, כפי ששינוי בתחילת המסכת (ב). ששטמאח האשה טהרות ואדם שנגעה בהם תוך פעת לעת קודם הבדיקה, שחוששים שמא נעקר הדם ממקורה מאז, ואולם אינה ממהא את בועלה כדן בועל נדה הטמא שבעת ימים, אף שבעלה תוך מעט לעת, אמנם טמא טומאת ערב כיון שנגעה בו תוך מעט לעת. דעה חולקת: רבי עקיבא אומר אף ממהא את בועלה שבעלה תוך

נדה. פרק שני - כל היד דף יד עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רלז רש"י תוספות

רובבי גמלים אסורין לאכול בתרומה — ואף על גב דאמר שמואל בפרק "יוצא דופן" (נדה מג,א): כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש — אינו מטמא! הכא דלמא הרגיש כל גופו, ולא אדעתיה. **רובבי** גמלים כולם רשעים החמורים מהן רשעים מהן צדיקים — ואם תאמר: דאמרין בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין פב,א): גמלים — רובן כשרים, חמורים — רובן לויסטי? ויש לומר: דהכא מיירי ברובבים ומשום

הזרז, והתם לא מיירי ברובבים אלא בנותנין סחורה על הגמלים והם הולכים ברגל רחוק במקום סכנה. וחמורין ושהם ליסטיס, משום דבשעה שקונים עושין רמאות במשא ובמתן. **אפרקדי** — פירש הקונטרס: פניו למעלה, וכן משמע ב"המכר את הספינה" (בבא בתרא עז,א) גבי מתי מדבר דגנו אפרקדי, וחליף טייעא תותי בריידיה ורומחא בידיה, ולשון "אפרקדי" אפרייאה קדל (קדקדא). ולא כפירוש הערוך דפירש: פניו מטה, ולשון "אפרקדי" אפוי קדי. ועוד קשה ר"ש ד"אפרקדי" למה לזו ועיין עוד תוספות פסחים קח,א דיבור ובתחיל "פרקדי". **לייט** אמאן דגני אפרקדי — פירש בקונטרס: שידיו מונחות על מילתו, ומתחמם. ורשב"ם פירש: שבגידו נופלין על אמתו, ומתחמם. ומה שפירש עוד: שפעמים ומתקשה ומתגלגל, לא נראה, דבבית סגור או אפל מאי איכא למימר ועוד שמעת: כששוכב אפרקדי מתחמם השדרה, ומחממת זה יתקשה האבר, ויבא לידי קרי. גליון. **קריאת** שמע כי מצלי אסור — היינו כשהוא קצת אפרקדי, אבל על צידו לא נלמדי — שרי, כדאמר בפרק "מי שמתן" (ברכות כד,א): שנים שהן ישינים במטה — זה הופך פניו לכאן וזה הופך פניו לכאן, וקורין קריאת שמע, וליחוש דלמא דם מאכולת הוא — אבל על בדיקת דמטמאין לה אם מצא דם לא פריך, דלמא חומרא היא, אבל הכא פריך אמאי חייבין בקרבן, דלמא מייתי חליץ בעורה. ועוד נראה, וכן פירש רבינו חננאל, דפריך א"נמצא על שלח, כי לא נמצא על שלה אמאי מטמאין, כיון דאיכא הוכחה דלא אתי מגופה. **רחוק** הוא אצל מאכולת — אין לפרש: שאינה יכולה ליכנס אלא בדוחק ולפעמים נכנסת, דאם כן הוה ליה למימר בסמוך ללישנא דרחוק הוא: אמר איתרוממו איתרומ, ולמה צריך להוכיח דשמו רצפה. לכך יש לומר: בדוק הוא — שאינה באה כלל סמוך לרחם מפני הוזהמא שיכול השמש להכניס, ורחוק הוא אצל מאכולת. היינו דאינה נכנסת בשום פנים מאליה, אלא שפעמים שמתקרבת לרחם כל כך עד שהשמש מכניסה ומרצפה.

ושחתו בירכה — פירשו: במקום שאין דם המקור יכול ליפול שם. **ולמחר** מצאה עליה דם — הכי גרס רש"י — פירשו: על ירכה, וקאמר דטמאה נדה, דאיכא למימר דמן העד נתלכלך ירכה ולא מעלמא. ואם תאמר: ותברוק העד? ויש לומר: שנאבר העד. אי נמי: שמא דם העד עצמו בא מודם ירכה, כיון שנמצא על העד רק במקום שנגע בירכה וכן שיש בגרסי ועוד, דליכא חששא דמאכולת. ואו שמא כיון שנמצא על ירכה במקום שנגע בעד, מוכח מילתא שמחמת העד הוא, וטמאה. גליון. ודוקא בעד הבדוק לה, אבל בשאינו בדוק לה — הוי ספק ספקא, כדפירש רש"י. ודוקא טחתו בירכה, אבל הניחתו בקופסא — פשיטא דטמאה. ורבינו חננאל גרס: "נמצאה עלי" — פירשו: על העד, וטחתו בירכה — היינו בגלוי, שלא הניחתו בקופסא. דבהניחתו בקופסא פשיטא דטמאה. ופריך: והא "חוששין" אמרת, לן דאימר מעלמא אתי. **אמר** שמואל טמאה נדה — אפילו רבי חייא דמסור בסמוך מודה הכא, דהא רבי חייא ברבי יוסי סבירא ליה, ושמואל גופיה פסיק ב"האשה" (נדה נט,ב) כרבי יוסי, והכא קאמר דטמאה נדה.

בעד

רובבי גמלים — אבריהם מתחממים בבשר הגמל, ומוציאים זרע. כולם רשעים — כדאמר. **כולם צדיקים** — שדרים בסכנה, ולבם לאביהם שבשמים. דמכא — לשון אופק של חמור. אם יש לו אופק — האבר אינו מתחמם, שהעץ קשה הוא. ואם אין לו אופק — מתחמם בבשר החמור. אבל דרך גמלים לרכוב בלא אופק, אלא במרדעת, ומתחמם.

דמפטרין — ירך מכאן וירך מכאן, ואברו מתחמם. **דלא מפטרין** — רוכב כאשה. ופירשו: — לשון מאוזנים, כדאמרין במנחות (פ"א,א) ובי כריתין יבנים. **אפרקדי** — פניו למעלה. וגנות הוא, שפעמים שיתקשה אבר הוך שינתו, ויתגלה. ועוד: שידיו מונחות לו על אברו, ומתחמם. **מצלי** = מטה מעט על צדו. כי **מצלי נפי אסור** — אלא אם כן יושב או שוכב כולו על צדו. **משנה** אחד לו ואחד לה — לקצת לאחר תשמיש. לתקן את הבית — כלומר: לבדוק לפני תשמיש, ולהכין עצמה לבעלה. והוא הדין לכל הנשים, כדתן בפרק קמא (נדה יא,א): ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה. והא דנקט "צנועות" — כדמפרש בפרק קמא: צנועות עד שבדרכת בו לפני תשמיש זה, אין בודקת בו לפני תשמיש אחר. **נמצא דם על שלח** — ואפילו לאחר זמן, ששהה לאחר בעילה זמן ארוך קודם קנינו — בידוע שהיה דם בשעת תשמיש. **מטמאים** — שניהם טומאת שבעה, כיון בועל נדה, כדכתיב (ויקרא טו:א) "ותהי נדתה עליך. אותיות — מיד לאחר בעולה. לאחר זמן — לאחר אותיות — טמאים מספק שניהם שבעה ימים. ומידו טומאת טמא, הוא, לתלות אבל לא לשרוף. **את פניה** = פניה שלמטה. ואחר כך — כלומר: שהתה יותר מכשיעור הזה — "אחר אחר" הוא זה. **מטמאות מעת לעת** — טהרות ואדם במגע טומאת ערב, ומדרבנן כדן מעת לעת, דאמר בפרק קמא: ומה היא מטמאה — משכבה ומושבה. וכיון דעושה משכב ומושב לטמא אדם, כל שכן דהיא עצמה מטמאה אדם. ואינה מטמאה את בועלה — טומאת שבעה ימים. רבי עקיבא **אומר אף מטמאה את בועלה** — רבי עקיבא לטעמיה, דאמר: כל מעת לעת מטמאה את בועלה מספק טומאת שבעה בפרק קמא (נדה יא,א). **נמרא** מאכולת — כינה. ואמאי טמאין ודאי לשרוף תרומה ולהתחייב בקרבן ודאי? להוי ספק, לתלות תרומה ולהביא אשם תלוי ולא טמאנו דלמא דם מאכולת הוא. שהיה באותו מקום כאשה, וכשבעל — נדבק בו. בדוק — ודאי אין שם מאכולת, ודם ודאי מגופה אתאי. דחוק הוא — שאין מאכולת יכולה ליכנס שם. **רצופה** — מעוכה על העד רחוק מן הדם קצת. ללישנא דבדוק — כיון דקים להו לרבנן דאין שם מאכולת. ודאי דם מגופה הוא. שהרי העד היה בדוק לה קודם דחקינה, ומאכולת (מעלמא) הואי התם בעד שהיא רצופה. וללישנא דרחוק — איכא לספוקי שמו הא דם ממאכולת, ומתוך שדחוק הוא, מעכה השמש בשעת תשמיש. ולמחר **מצאה עליה דם** — על הדרך. **טמאה נדה** — טומאה ודאי, דכיון דהעד בדוק לה שלא היה בו דם קודם בדיקה, ודאי מגופה אתאי על העד, ומשם הוטח בירכה. ולא אמרינן: דלמא מעלמא אתא על ירכה. וספק טומאה היא. ולמחר **מצאה עליה דם** — על העד, ואיכא לספוקי: דלמא מקמי הכי הוה ביה. להכי לא נקט הכא "טחתו בירכה", דאם כן הוה תרי ספקי לקולא: חדא, דלמא לאו מן העד הוטח על ירכה. ואפילו אם תימצי לומר מן העד אתא, דלמא כיון דאניו בדוק — מקמי הכי הוה. **משום נדה** — טומאה ודאית, דכיון דחוקת דמים שם, לא מספקינן במקמי דהכי. **משום בתם** — כלומר: טומאת ספק, ותולין.

שצריכה

בער שאינו ברוך לה — נראה לפרש: דידעה שהיה נקי לפני יום או יומים, ועתה בשעת בדיקה נטלתו ממקום המרצנע, ולא בדיקה העד. אבל אין נראה לפרש: שלא היה ברוך מעולם, דבהא לא היה רבי מחזיק טומאה ודאי. **מאי** לאו בוקטו — פירש רש"י מדפליג על רבי. ואין נראה, דנמצנו הרבה תלמידים שחלקים על רבם בילדותם! ורשב"ם פירש: דרבי חייא תחילה למד בבבל, ולעת זקנתו עלה ולמד

לפני עזר, כדאמרין (סוכה כ"א): חזרה ונתכתבה — על רבי חייא ונבני, ויסדוה. ועוד יש לומר: מודקאמר רבי חייא אף אתה עשיתו כהם, ולא קאמר "אף אתה רבי", שמע מינה דבוקטו היה, דההא תלמידי חבר, כדאמר בשילהי "מי שמת" (בבא בתרא קנ"ב): בן עזאי — תלמידי חבר של רבי עקיבא, דאמר ליה (ש"ב אתה), ולא קאמר "שב מר". **הא"ר** מניחין דברי הרב — משמע דרבי יוסף היה רבו של רבי, וקשה: דאמר בפרק של בורר" (סנהדרין כ"א): כמה מחבבים זה את זה, דאילו רבי יוסי קיים, הוה כפוף ויושב לפני רבי, ואמר "כבר הורה זקן". ורש"י פירש תהם: שהיה כפוף, מחמת כבוד נשיאותו של רבי. ואין נראה, דאם כן היכי מוכיח דמחבבין זה את זה, וכי בשביל נשיאות לא היה לו לפסוק כרכו ואומר רבינו תם: דבביתו של רבי היה רבי יוסי גדול יותר, ובוקטו ומוחמת דתלמידים! נתחכם רבי יותר, כדאמר נמי הכא: הואיל ושכחי רבנן קמיה — מחזירין שבעותיה. **ורבי** יוסי מטרה — נראה דלגמרי מטרה, מודקאמר "לעצמו טהור". כמו גבי "אשה שעשתה צריכה", דהתם נראה דלגמרי מטרה. דאין נראה לפרש "לעצמו טהור", דמדומה גבי אשה שעשתה צריכה לגמרי, הכא בעד שאינו ברוך — יסור לכל הפחות מנדה ועישנה כמו כהם, דאם כן, מאי פריך בסמוך: האמר רבי יוסי ברבי חנינא לא טימא רבי מאיר כו', מאי קושיא? והלא יש להחמיר בעד שאינו ברוך לה טפי מבאשה שעשתה צריכה! מדורו רבינו חננאל פירש: דרבי יוסי לאו לגמרי מטרה באשה שעשתה צריכה, וכמסקנא דרבי מאיר משום נדה אימרה. ולפירוש זה הא דתנן בפרק "האשה" (גדה נ"ט): איש ואשה שעשו צריכה בספל ומנא דם, דרבי יוסי מטרה, ופריך בגמרא: למא ליך בבא? ומשני: אי מרישא, הוה אמנא דיעבד — קא משמע על סיפא, דאף לכתחלה רבינו חננאל לא קאי אף לכתחלה אירשא, אלא אסיפא דוקא.

בעינן חתיכה משתי חתיכות — ואם תאמר:

בריש פרק "ספק אכל" (כריתות ז"ב), דפריך לרבי חייא בר רב דבעי חתיכה משתי חתיכות מבכריתא דהבא, ומשני: רבי אליעזר היא, דאמר: כיון שחייב על חלבו אשם תלוי. אדמקשה מבכריתא, לא יסליעה ממלתא דהבא דפסח מקרבין? ויש לומר: דשמו מתניתין לא פסידה אלא מחטאת, ולא פליג אברייתא. והא דקאמר "ותנא דידך", הכי קאמר: אם תימצא לומר דמתניתין פוסט אף מאשם תלוי, היינו טעמא דסבר בעינן חתיכה משתי חתיכות. **מאי** אחר אחר אור — ותימה: כיון דתנא "כדי שתושיט ידו ותטול עד תחת הכר", דהוי טמא בועלה שבעה, חייב אשם תלוי, ממילא ידעין דאם תשהה יותר עד שתרד מן המטה "אחר אחר", הוא, ואינה מטמאה בועלה טומאת שבעה ועיין ברבינו שמשון בן אברהם.

לא

אָמַר לו רבי חייא: אי אתה מודה שצריכה פגרים ועוד?
אָמַר ליה: אָבֵל. אָמַר לו: אם כן, (אתה) אף אתה עשיתו כהם. ורבי סבר: בעינן פגרים ועוד - לאפוקי מדם מאכולת, ובינן דנפק לה מדם מאכולת - ודאי מגופה אָתָא. מאי לאו בוקטו קאי? הא בילדותו - טימא משום נדה! שָׁמַע מִיָּנְיָהּ. מִשְׁתַּבַּח לִיה רבי לרבי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲמָא בַּר בִּישָׁא דְאָרֶם גְּדוֹל הוּא. אָמַר לו: לְכִישְׁבָּא לִידָךְ, הִבְיָאוּ לְדִי. כִּי אָתָא, אָמַר לִיה: בְּעֵי מִיָּנְיָא מִלִּילָתָא. בְּעָא מִיָּנְיָהּ בְּרָקָה בְּעַד שְׁאִינוּ בְּרוּךְ לָהּ, וְהִנֵּחְתָּהּ בְּקוּפְסָא, וְלִמְחָר מִצָּאָה עָלֶיךָ דָּם, מָהוּ? אָמַר לו: בְּרַבִּי אָבָא אִימָא לָךְ, או בְּרַבִּי רַבִּי אִימָא לָךְ? אָמַר לִיה: בְּרַבִּי רַבִּי אִימָא לִי. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: זֶהוּ שְׁאוּמְרִין עָלֶיךָ דְּאָרֶם גְּדוֹל הוּא?! הִיאָךְ מִיָּנְיָחִין דְּבִרְבִּי הֵרֵב וְשׁוּמְרִין דְּבִרְבִּי תִּתְלַמְדוּ? וְרַבִּי חֲמָא בַּר בִּישָׁא סָבַר: רַבִּי - רִישׁ מְתִיקָתָא הוּא, וְשִׁכְחִי רַבְּנָן קָמִיָּה, וְנִחְזְדִּי שְׁמַעְתִּיהּ. מָאִי רַבִּי וּמָאִי רַבִּי יוֹסִי? אָמַר רַב אָדָא בַּר מִתְנָא, תְּנָא: רַבִּי - מְטָמֵא, וְרַבִּי יוֹסִי - מְטָהֵר. וְאָמַר רַבִּי יוֹרְאִי: כְּשִׁטְמָא רַבִּי - בְּרַבִּי מָאִיר, וְכְשִׁטְמִיהָ רַבִּי יוֹסִי - לְעִצְמוֹ מִיָּהֵר. דְּתִנְיָא, הָאִשָּׁה שְׁהִיתָה עוֹשָׂה צְרִיכָה וְרָאָתָה דָּם, רַבִּי מָאִיר אֹמֵר: אִם עוֹמֶדֶת - מְטָמָהּ, אִם יוֹשֶׁבֶת - מְטָהֶרָה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: בֵּין כֶּף דְּבִין כֶּף מְטָהֶרָה. אָמַר לִיה רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי: וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: כְּשִׁטְמָא רַבִּי מָאִיר - לֹא טִימָא אֱלָא מִשּׁוּם כְּתָם, וְאִילוּ רַבִּי מִשּׁוּם נִדָּה קָאמַר! אָמַר לִיה, אֲנִי הִכִּי קְאָמְרִין: כִּי אִיתְמַר הִיאָהּ - מִשּׁוּם נִדָּה אִיתְמַר. "נִמְצָא עַל שְׁלָה אוֹתִיוֹם מְמָאִין" וכו'. תְּנִין רַבְּנִין: אִיזוּהוּ שִׁיעוּר וְסָת? - מִשָּׁל לְשִׁמְשׁ עַד שְׁעוּמְרִין בְּצֵד הַמִּשְׁקָף, בְּצִיצִית שִׁמְשׁ נִכְסֵם עַד, הָיוּ וְסָת שְׁאָמְרוּ - לְקוֹנִיָּה, אָבֵל לֹא לְבִדִּיקָה. "נִמְצָא עַל שְׁלָה לְאַחַר זֶמֶן" וכו'. תְּנָא: וְחִיבִין אֲשֶׁם תְּלוּי. וְתָנָא דִּין מָאִי מְעָמָא? - בְּעִינֵין חֲתִיכָה מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת. "אִיזוּהוּ אַחַר זֶמֶן" וכו'. וְרַמְיָנָה, אִיזוּהוּ "אַחַר זֶמֶן"? פִּירֵשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק: בְּדִי שְׁתוּשִׁיט יָדָה תַּחַת הַכֶּר או תַּחַת הַכֶּסֶת וְתִפּוּל עַד וְתִבְדּוּק בּוֹ! אָמַר רַב חֲסֵדָא: מָאִי "אַחַר" - אַחַר אַחֵר. וְהָא קִתְּנִי עָלֶיהָ "נִמְצָא עַל שְׁלָה לְאַחַר זֶמֶן" - טְמֵאִין מִסְפַּק וּפְטוּרִין מִן הַתְּרִבָּן. אִיזוּהוּ "אַחַר זֶמֶן" - בְּדִי שְׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתִדִּיחַ פְּנִיָּה! הִכִּי קְאָמַר: אִיזוּהוּ "אַחַר זֶמֶן"? - בְּדִי שְׁתוּשִׁיט יָדָה לְתַחַת הַכֶּר או לְתַחַת הַכֶּסֶת וְתִפּוּל וְתִדִּיחַ אֵת פְּנִיָּה - מִחֲלָלָת רַבִּי עֲקִיבָא וְחֲכָמִים. וְהָא "אַחַר כֶּךָ" קִתְּנִי! הִכִּי קְאָמַר: וְזֶהוּ "אַחַר כֶּךָ" שְׁנִחְלָקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְחֲכָמִים. רַב אִשִּׁי אָמַר: אִידִי וְאִידִי חַד שִׁיעוּרָא הוּא, עַד בִּידָה - בְּדִי שְׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתִדִּיחַ אֵת פְּנִיָּה, אִין עַד בִּידָה - בְּדִי שְׁתוּשִׁיט יָדָה לְתַחַת הַכֶּר או לְתַחַת הַכֶּסֶת וְתִפּוּל עַד וְתִבְדּוּק בּוֹ. מִיתִיב: אִיזוּהוּ "אַחַר זֶמֶן"? דְּכִר זֶה שְׁאֵל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק לְפָנֵי חֲכָמִים בְּאִישָׁא, וְאָמַר לָהֶם: שֶׁמָּא

שצריכה פגרים ועוד — כשיעור שאר כתמים שאין מטמאין אלא בכגריס ועוד, כדאמרין ב"הרואה כתם" (גדה נ"ב) דעד כגריס יכולה לתלות ולומר "דם מאכולת הוא". אבל = הן באמת. אמר לו — רבי חייא. אף אתה עשיתו כהם — נוהג אתה בו דין כהם דשיעורו כגריס ועוד, ובפחות מכאן — לאו כלום. הלכך, טומאתו נמי ספק, דאי ודאי ראה הואי מגופה כדקאמרת, האמר בפרק "יוצא דופן" (גדה מ"א). אפילו כעין החרדל ובפחות מכן. לאפוקי מדם מאכולת — דכיון דאדנו ברוך לה כל כמה דליכא כגריס ועוד, הוה לה לספוקי בדם מאכולת קודם בדיקה. **מאי** לאו בוקטו קאי — מדפליג עליה דרבי. רביה. **אמר** ליה — רבי ישמעאל לרבי חמא: בעי מינאי מילתא. **בבבאי** אמר — רבי יוסי או כדברי רבי, ולקמן תני פלוגתיהו בשמעתין. **לעצמו** מיהר — לעצמיהו אדל, דאמר נמי הכי בדוכתא אחריני (גדה נ"ט). **צריכה** = מטילה מים. עומדת טמאה — דכיון דרחוקה היא — הדור מי רגלים למקור, ואיתיה דם. והכי מפרש בפרק "האשה" (שם נ"ט). **יושבת** שחורה — דממקום מי רגלים הוא בא ואין טמא אלא דם המקור. ומדקאמר רבי מאיר: עומדת — מבדוק, ואף על גב דליכא לספקיהו במקום מי רגלים, כיון דרגלים דלבר דחזיק לה עלמא חזקת דמים מן המקור מיטמא — הכי נמי מיטמא. **פגרים** כהם — טומאת ספק לתלות, ואילו רבי לעזל טמא משום נדה דקתני: רבי אומר: טמאה נדה. **כי איתמר** — דהיא דרבי יוסי בר חנינא. הוי וסת שאמר — לחיבה בחטאת. לקינוח — מבדוק ולא לבדיקה מבפנים, דאם כן שהתה יותר מכשיעור, ואין כאן אלא טומאת ספק ואשם תלוי. **תנא** וחייבין באשם תלוי — אינמצא לאחד אותיות קאי, דקתני במתניתין: "ופטורין מן הקרבן". **בעינן** חתיכה משתי חתיכות — דכתיב באשם תלוי (ויקרא ה'): "אתה מכל מצות ה'", וקסבר: יש אש למקרא — "מצות" קרינן. הילכך, בעינן שתים: אחת של איסור, ואחת של היתר, ואכל אחת ואינו יודע איזהו אבל. אשתו ואחותו עמו בבית, ובא על אחת מהן, כסבור: אשתו היא. ונדע ששתיהן היו במטה, ואינו יודע על איזהו מהן בא. אבל הכא, חדא חתיכה היא: ספק שריא ספק אסורה. ותנא ברב דרבי: יש אם למסורת. והכי פליגי במסכת כריתות (ז"ב). **שתושים** — ועודה במטה, הא "כדי שתרד" — שיעורא רבה, ואינה מטמאה את בועלה אלא כשאר מגע מעת לעת. **מאי** אחר — דקתני במתניתין: "איזהו אחר זמן כדי שתרד" — לאו א"אחר אותיות קאי, דטמאים מספק, אלא איזהו "אחר זמן" שהוא אחר אותו שלאחר אותיות, שאינה מטמאה את בועלה לרבנן אלא לרבי עקיבא — כדי שתרד בו. **והא** עלה קתני בו — אלמא א"טמאין מספק קאי, משום שמטמאה את בועלה אפילו לרבנן. **הכי קאמר** — חסורי מחסרהו דכתיב קתני: איזהו אחר זמן שחן טמאין מספק — כדי שתושיט. אבל שדחת כדי שתרד מספק — כדי שתרד, וקשיא ברייתא דרבי טמאה אפילו לרבה, וקשיא ברייתא דרבי שמשון.

נדה דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום רביעי) רלט

שבדקה בעד שאינו בדוק, בשיטת רבי מאיר טימאה, ורבי יוסי
שטיהר בעד שאינו בדוק לשיטתו טיהר, שהרי גם במצאה דם במי
רגליה טיהר.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, והא אמר
רבי יוסי בריה דרבא, כשמימא רבי מאיר אשה שראתה דם
כשעשתה צרכיה, לא מימא אלא משום כהן, כלומר, טומאת ספק
בלבד, שמא בא הדם ממכה מקורה, אבל לא טימא אותה טומאת ודאי,
שמא בא הדם ממכה שיש לה במקום מי רגלים, ואילו רבי שטימא
אשה שבדקה בעד שאינו בדוק משום נדה קאמר שהיא טמאה,
וכיצד אמר רבי זירא שרבי טימאה בשיטת רבי מאיר.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי, אמן הכי קאמרין, כי איתמר
ההיא - מה שנאמר בשם רבי יוסי בריה דרבא דעתה רבי מאיר,
משום נדה איתמר - נאמר, כלומר, הנוסח שהובא בשם רבי יוסי
ברבי חנינא מוטעה הוא, שאנו אמרנו בשמו ששטימא רבי מאיר
אשה שעשתה צרכיה משום נדה (וטומאה ודאית) טימא אותה.
וכדברי רבי לענין בדקה בעד שאינו בדוק.
שנינו במשנה: נמצא על שלח או תיבתו טמאין וכו' וחייבין בקרבן.
תנו רבנן, איזהו שיעור נסת - 'אותיות' האמור במשנה שאם בדקה
בתוך שיעור זה ומצאה דם טמאים בודאי, משל לשמש - אבר
הבעל ועד - מטלית הבדיקה שעומדין בצד המשקוף, כלומר, אילו
היה העד בידיה סמוך לאותו מקום, שתיכף ביציתא שמש נכנס עד
ובדק. הוי - מכאן אתה אומר, וסת שאמרו חותנים אכל לא
לבידק, כלומר, מה ששנינו שאם בדקה אותיות ומצאה דם
טמאים בודאי וחייבים בחטאת, מדובר שלא בדקה עצמה בעומק
אותו מקום, אלא קינחה מבחוץ, שאילו בדקה בעומק בודאי עבר
הזמן האמור, ואין לטמאותם בודאי, שמא בא הדם לאחר
תשמיש, ואין לחייבם בחטאת.
שנינו במשנה: נמצא על שלח לאחד זמן וכו' טמאין מספק ופטורים
מן הקרבן (וחטאת).
הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה על דברי המשנה: תנא, וחיובין
הבעל והאשה להביא אשם תלוי, שהרי הם בספק כמדת ראתה
הדם בשעת תשמיש, ועברו על איסור בעילת נדה.
שואלת הגמרא: ותנא דין - והתנא של משנתנו, מאי מעמא אמר
בסתם ופטורין מן הקרבן ומשמע אף מאשם תלוי פטורים.
משיבה הגמרא: התנא סבר, שכדי שיהא החוטא חייב באשם תלוי
בענין - צריך שיהא ספק על חתיכה משפתי תיבות, כלומר, שיש
לפניו שני דברים אחד אסור ואחד מותר, ועבר על אחד מהם, כיון
חשש בשניהם מותרים, ואחר כך נודע לו שאחד מהם היה דבר
איסור ואינו יודע איזה מהם. וכגון, חתיכה של חלב וחתיכה של
שומן לפניו וחשב ששתיהן של שומן ואכל אחת מהן, ונודע לו
שאחת מהן חלב, ואין ידוע איזו. אבל כאן שחתיכה אחת לפניו,
והיינו שהספק הוא על אשה זו שנבעלה, האם היתה טמאה בשעת
הבעילה או שהיתה טהורה, אין זה ספק המחייב באשם תלוי.
אמנם התנא בברייתא סבר שכל ספק מחייב באשם תלוי.
שנינו במשנה: נמצא על שלח לאחר זמן, טמאין מספק ופטורין מן
הקרבן, איזהו אחר זמן וכו' כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה.
ורמינהי - ויש להקשות סתירה על שיעור הזמן ששנינו במשנה,
מברייתא ששנינו בה, איזהו אחר זמן שאם בדקה בו טמאים רק
מספק, פירש רבי אליעזר בריה דרבי, שיעור זמן כד שחשבוש ידה
תחת חביון - שתחת ראשה או תחת תפסת ו - מצע ששוכבת עליו,
ותפול משם עד ותבדוק בו את עצמה בעודה שוכבת במטה. וזמן
זה קצר יותר מהאמור במשנה, כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה.
מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, מאי אחר זמן ששנינו במשנה
שזמנו כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה, אחר אחר זמן הוא.
כלומר, אין המשנה מבארת את שיעור 'אחר זמן' וזמן ב' שאו
טמאים שניהם מספק, אלא הכוונה לבאר את שיעור 'אחר אחר
זמן' וזמן ג', המוזכר בהמשך המשנה 'אחר כך' (כלומר, אחר
שכבר עבר שיעור הזמן של 'אחר זמן') מטמאה מעת לעת וכו'.
ונמצא שאין סתירה בין המשנה לברייתא, שהזמן המבואר

אמר לו רבי הניא לרבי, אי אתה מודה שצריך שיהא
המראה שעל העד שיעור כגרים ועוד כדי לטמא אותה, אבל
בפחות מכך טהורה, משום שתולים בדם מאכולת שהיה על העד
קודם הבדיקה. אמר לו רבי, אכל - אכן כן הוא. אמר לו רבי חייה,
אם כן, (אתה) אף אתה עשיתו - דנת מראה זה כדין כהן, כלומר,
כטומאת ספק ולא כראייה ודאית, ואם כן אף כשיש בה שיעור
כגרים ועוד אין לטמא אותה אלא מספק.
הגמרא מבארת דעתו של רבי שטימא בודאי: ורבי סבר, בענין -
צריך שיהא במראה כגרים ועוד כדי לאפוקי מדם ו - מספק שהוא
דם מאכולת, שבפחות מכך יש לתלות שדם מאכולת הוא
שנמנעה על העד קודם שבדקה בו, וכיון דנפק לה מדם מאכולת,
כלומר, כל שיש בו שיעור כגרים ועוד שבודאי אינו דם מאכולת,
ודאי מנופה אתה - ודאי מגופה בא הדם, ויש לטמא אותה טומאת
ודאי כדין ראייה ולא כדין כתם.
הגמרא מסיימת את הראיה לבירור דעת רבי חייה: מאי לאו
בזקנותו קאי - האם לא נאמרו דברי רבי חייה בברייתא זו
(שטמאה רק מספק) כשעמד בזקנותו, שבצערותו ודאי לא נחלק
על רבי שהיה רבו, הא בלדותו מימא משום נדה, וכונת רבי יוסף
באומרו שלעת זקנתו של רבי חייה 'טיהר' היינו שטיהר מטומאת
נדה וטימא בטומאת כתם. מסיקה הגמרא: שמע מינה.
הגמרא מביאה עוד תנאים שדנו בדין בדקה בעד שאינו בדוק:
משפחה ליה רבי לרבי ישימאל בריה דרבי יוסי בריה דרבא דאמר
גדול הוא - רבי שיבא לפני רבי ישימאל בריה דרבי יוסי את רבי חמא
בר ביסא שאדם גדול הוא, אמר לו רבי ישימאל לרבי, לכשיבא
רבי חמא לידך הביאתו לידך. כי אתה - כשבא רבי חמא לפני רבי
ישימאל, אמר ליה רבי ישימאל, בעי מינאי טילתא - שאל ממני
דבר. בעא מיניה, בדקה בעד שאינו בדוק לה, ולא בדקתה, והניחתה
בקופסתא, ואתמר מצאה עליו דם, מהו. אמר לו רבי ישימאל, כדעת
מי אשכח לה, בדברי אבא ו - אבי, רבי יוסי איתא לה, או בדברי רבי
איתא לה, שנחלקו בדיון זה כפי שיבא בתלמי. אמר ליה רבי חמא,
בדברי רבי איתא לי. אמר רבי ישימאל בתמיה, והו - רבי חמא,
שאמרין עליו דאדם גדול הוא, היאך מניחין בדרי הרב ורבי יוסי,
שהיה רבו של רבי, ושומעין בדרי התלמיד.
מבארת הגמרא: ורבי חמא בר ביסא סבר, רבי ריש מתיבתא - רבי
ראש ישיבה הוא, ושכיחי רבנן קמיה ופחדו שמעתייה - ומצויים
החכמים לפניו, ומחדדים את שמועתו, ולכן יש לפסוק כמותו אף
כנגד דעתו של רבי יוסי רבו.
שואלת הגמרא: מאי רבי ודאי רבי יוסי שהזכיר רבי ישימאל.
משיבה הגמרא: אמר רב אבא בר מתנא, תנא, בדקה בעד שאינו
בדוק לה והניחתה בקופסתא ולמחר מצאה עליו דם, רבי מטימא
טומאת ודאי, ורבי יוסי מטהר.
רבי זירא מבאר שמחלוקת רבי ורבי יוסי תלויה במחלוקת אחרת:
ואמר רבי זירא, כשמימא רבי בריה דרבי מאיר טימא, וכשמימא רבי יוסי
לעצמו - לשיטתו מיהר. (רמיתא) [דנתן] [להלן נטו]: האשה שהיתה
עושה צרכיה - שהיתה מטילה מימם, וראתה דם בתוך מי רגליה,
רבי מאיר אומר אם עשתה צרכיה כשהיא עומדת, הרי היא טמאה,
שתולים שכיון שלא יכלה לעצור את עצמה ונדחקה להטיל מימם
מעומד, חזרו המים למקור ויצאו משם עם דם. אבל אם עשתה
כשהיא יושבת, הרי היא טהורה, שאו תולים שהדם בא ממכה
שיש לה במקום מי רגלים, ולכן טהורה היא שאין מטמא אלא דם
המקור בלבד. רבי יוסי אומר, בין כך ובין כך - בין עומדת ובין
יושבת, טהורה, שתולים שהדם בא ממכה שיש לה במקום מי
רגלים.
ונמצאנו למדים שרבי מאיר סובר שאף שגם בעומדת יש להסתפק
שמא בא הדם ממקום מי רגלים, מכיון שמצוי שמחמת הדחק
עולים מי רגלים למקור, והמקור יש לו חוקה שמצוי בו דם, תולים
שהדם ממקורה בא ומטמאים אותה. וכמו כן במי שבדקה עצמה
בעד שאינו בדוק, אין מסתפקים שמא היה הדם על העד קודם
לכן, אלא תולים שבא הדם ממקורה. הרי שרבי שטימא האשה

עליה ביאה גמורה, אלא בהעראה לחוד, ולכן טהור לגמרי.
 שנינו במשנה: ומוזקים חכמים לרבי עקיבא ברוחא כהן שמטמאה
 את בועלה.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור הודאת חכמים: אמר
 רב, הכוונה היא שחכמים מודים שהרואה כתם מטמאה את
 בועלה למפרע, כלומר, כל שבעלה תוך מעת לעת למציאת
 הכתם, ורבי מאיר היא – וחכמים היינו רבי מאיר, המחמיר לענין
 כתמים, ולכן גם לענין טומאת מעת לעת למפרע סובר שאף שאם
 ראתה אין מטמאים את בועלה למפרע, במצאה כתם מטמאים
 אותו.
 ושמאל אמר, הכוונה היא, שחכמים מודים שהרואה כתם מטמאה
 את הבועלה מכאן – וממנו מציאת הכתם) ולחבא, אבל לא את
 הבועלה תוך מעת לעת, ורפין היא – וחכמים המזכירים במשנה
 הם חכמים החולקים על רבי מאיר, וסוברים שאין להחמיר
 בכתמים יותר מבראיה ממש.
 תמזה הגמרא על שמואל: מכאן ולחבא פשיטא שמטמאה את
 בועלה.
 מתרצת הגמרא: מהו דתיקא הואיל וטומאת מעת לעת רק מדרבנן
 היא, שמדאורייתא אינה טמאה אלא משעת ראייתה ואילך,
 וטומאת כתמים מדרבנן, שמדאורייתא אין האשה נטמאת אלא
 בראייה בהרגשה, ואם כן מה מעת לעת לא מטמאה את בועלה
 לדעת חכמים, אף כתמים לא מטמאה את בועלה מכאן ולחבא,
 כיון שאינה טמאה אלא מדרבנן, קא משמע לן התנא במשנתו
 שאין הדבר כן, אלא הרואה כתם מטמאה את בועלה מכאן
 ולחבא.
 מקשה הגמרא: ואיכא הכי נמי – ושמוא באמת נאמר כן, שכשם
 שסוברים חכמים בטומאת מעת לעת שלא גזרו טומאה על
 הבועלה, כמו כן לא גזרו בטומאת כתמים.
 מתרצת הגמרא: הוה בטומאת מעת לעת, אין שור שחוט לפניה,
 כלומר, במעת לעת קודם הראייה אין סיבה לפניך לטמאותה,
 שהרי לא ראתה או דם, ואין זה אלא סייג שעשו חכמים לחשוש
 שמוא ראתה דם, ולכן סוברים חכמים שאין להחמיר בזה לענין
 הבועל, אבל הוה בטומאת כתמים, יש שור שחוט לפניה, כלומר,
 יש לפניך כתם שודאי בא מגופה, ולכן טומאתה חמורה יותר
 מטומאת מעת לעת ואף ששתי הטומאות מדרבנן, ולכן גם
 הבועלה מכאן ולחבא טמא טומאת בועל נדה.
 הגמרא מביאה שאמוראים נוספים נחלקו בפירוש כוונת התנא:
 וכן אמר ריש לקיש כדברי רב, שכוונת התנא היא שמודים חכמים
 שמטמאה את בועלה למפרע כל מעת לעת למציאת הכתם, ורבי
 מאיר היא. ורבי יוחנן אמר, כוונתו היא שחכמים מודים שמטמאה
 מכאן ולחבא, ורפין היא, וכפי שפירש שמואל.

משנה

המשנה תבאר שכל אשה בחזקת טהרה לבעלה, ואינה צריכה
 בדיקה קודם תשמיש: כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן, ואין
 צריכות לבדוק עצמן קודם תשמיש. וכן אנשים הפאין מן הדרה,
 נשיהן להן בחזקת טהרה, ויכולים לשמש עמהן בלא בדיקה.

גמרא

שואלת הגמרא: למה ליה לפתני – מדוע הוצרך התנא לחזור
 ולשנות שהפאין מן הדרה נשיהן בחזקת טהרה, והלא בכלל כל
 הנשים הן.
 משיבה הגמרא: אילו שנינו רק את הרישא, סלקא דעתך אמינא,
 הני מילי – דברים אלו שכל אשה בחזקת טהרה דווקא תיקא
 דאיתיה בכתא – באופן שנמצא בעלה בעיר, דרמא אנפשה וברקה
 – שיש עליה עול לבדוק עצמה, ובודאי אם הרגישה הרגשת
 ראייה בדקה עצמה, ויודעת אם טמאה היא או טהורה, ולכן

שמוא רבי עקיבא אהם אומרים, שמיטמאה את בועלה כל שבעלה
 תוך מעת לעת לראייתה, ולכן אינכם צריכים לשיעור 'אחר זמן'
 שכל מעת לעת דינו שוה.
 אמרו לו החכמים, לא שמענו השיעור ולכן לא פירשנוהו, אמנם
 סוברים אנו כחכמים המחלקים בין בדקה 'אחר זמן' לבדקה 'אחר
 אחר זמן', וצריכים אנו לדעת השיעור של 'אחר זמן'.
 אמר להם רבי אלעזר ברכי צדוק, כך פירשו זאת השיעור חכמים
 בכתא, לא שהיתה קודם בדיקתה שמצאה בה דם כל כך זמן כדי
 שתירד מן המטה ותדיח את פניה, אלא בדקה עצמה בעודה במיטה,
 אף ששהתה ליטול העד מתחת הכר או הכסת, תוך זמן 'אחר
 אותיות' הוא זה, ושמאין שניהם שבעת ימים מספק, ופאורין מקרבן
 חטאת, ותיבין באשם תלוי.
 שהיתה קודם בדיקתה כדי שתירד מן המטה ותדיח את פניה, שזמן
 גדול הוא יותר מהושטת היד ובדיקה, אחר הזמן הוא זה, כלומר,
 'אחר אחר הזמן' הוא. וכן בששששש קודם בדיקתה יותר וזמן זה,
 עד מעת לעת לבעילה, ומפקדה לפקדה – והיתה הבעילה בין
 פקדה לפקדה, כלומר בין בדיקה זו (שמצאה דם) לבדיקה
 הקודמת, ולא בדקה בין הבעילה לבדיקה זו ומצאה טהור, בועלה
 מטמא רק משום מנע בנדה, ודינו טומאת יום אחד בלבד, כיון
 שנגע בה תוך מעת לעת לראיית הדם, ואינו מטמא משום בועל
 נדה טומאת שבעת ימים. רבי עקיבא חולק ואומר, אף מטמא
 הבועל אותה תוך מעת לעת, טומאת שבעת ימים משום בועל נדה.
 שיטה שלישית: רבי יהודה בנו של רבן יוחנן בן זכאי אומר, בעלה
 נכנס לחיכל ומקטיר קטורת – בעלה טהור לגמרי, ואף מותר לו
 להכנס למקדש ולהקטיר קטורת.
 הגמרא מסיימת את ראייתה מהברייתא לשיטת רב חסדא: בשלמא
 לרב חסדא היינו דמסתיין רבנן – מובן הדבר לשיטת רב חסדא
 הסובר שאם בדקה בתוך זמן 'כדי שתירד מן המטה ותדיח פניה'
 הרי זה 'אחר אחר זמן', שנחלקו בו חכמים ורבי עקיבא, שלכן
 שנינו בברייתא: שלדעת חכמים אם בדקה בתוך זמן זה הבועלה
 טהור מטומאת בועל נדה. אלא לרב אשי הסובר שאם מוכן עד
 בידה, אזי אף בתוך 'כדי שתירד מן המטה ותדיח פניה' נחשב
 'לאחר זמן', אמאי מסתיין רבנן – מדוע טיהרו חכמים את הבועל
 אם בדקה עצמה בתוך זמן זה. וכן תיקא – ואם תאמר לפרש
 שהברייתא עוסקת באופן דאין עד בידה, אלא צריכה ליטול עד
 מתחת הכר או הכסת, ואז גם לדעת רב אשי אם בדקה עצמה תוך
 כדי שתירד מן המטה הרי זה 'אחר אחר זמן', אין לפרש כן, משום
 דהאי עד בידה ואין עד בידה מיכאליה – חכמים היו צריכים לפרש
 שמדובר שאין עד בידה, אבל אם עד בידה ובדקה עצמה תוך כדי
 שתירד מן המטה ותבדוק בו הרי זה 'אחר זמן', וגם הבעל טמא
 מספק שבעת ימים, ואין סתמו חכמים דבריהם, והלא עלולה
 לצאת מכך תקלה, שיטעו לומר שגם אם עד בידה אם שהתה כדי
 לירד מן המטה קודם שבדקה עצמה, אין בועלה טמא שבעת ימים.
 מסיימת הגמרא: אכן פשיטא על רב אשי מהברייתא.
 שנינו בברייתא: רבי יהודה בנו של רבן יוחנן בן זכאי אומר בעלה
 נכנס לחיכל ומקטיר קטורת.
 מקשה הגמרא: ותיפוק ליה דהוה נוגע במעת לעת שפניה – גם אם
 סובר רבי יהודה שלא גזרו על הבועל אותה תוך מעת לעת
 לבדיקתה שיהא טמא טומאת בועל נדה, הלא יש לטמאותו
 טומאת יום אחד שהרי נגע בה תוך מעת לעת.
 מתרצת הגמרא: הוא דאמר – רבי יהודה סבר בשמאי, דאמר (לעיל
 ב), כל הנשים היין שעתן – די לנו אם נאמר שמטמאות תרומה
 וטהרות שיגעו בהן משעת ראייה ואילך, ואין חוששים שמא קודם
 לכן כבר היה הדם בבית החיצון ואם היתה בודקת היתה רואה
 אותו.
 שוב מקשה הגמרא: ותיפוק ליה – הלא גם בלא טומאת נוגע בנדה
 יש לו להיות טמא משום דהוה בעל קרי, ואין אמר רבי יהודה
 שמותר להכנס למקדש בלא טבילה.
 מתרצת הגמרא: הברייתא עוסקת בשללא נמר ביאתו – שלא בא

נדה. פרק שני - כל היד דף טו עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמא רש"י תוספות

שפא כרבי עקיבא אתא אומרים שפמא את בועלה — כל מעת לעת, ואין לכם שיעור בדבר אלא מעת לעת. לא שמענו — את שיעורו, (וכרבי אלעזר) לא סבירא לן, לא שהתה כדי שתירי — אלא כדי שתשב ותבדוק ועודה במטה — טמאין מספק, דהיינו אחר אותים, כרב חסדא, שהתה כדי שתירי — דנפיש שיעוריה, אחר הזמן הוא זה — כלומר: אחר אחר הוא זה, וכן מעת לעת — כלומר:

כשיעור הזה, ומכאן והלך כל מעת לעת של בעלה אם בדיקה ומצאתה טמאה — בועלה, מטמא משום נוגע במעת לעת בנדה טומאת ערב, וספק מדרבנן לתלות, ואינו מטמא משום בועל נדה טומאת שבעה, ואפילו לתלות, נכנס להיכל — לקמן מפרש לה, בשלמא לרב חסדא — דאמר: כדי שתירי "אחר אחר", הוא, היינו דמסתייר רבנן, וכי תימא דאין עד בידה — דאחר שתירי והצרכה להושיט, דהוה להו תרי שיעורי, אם כן איבעי ליה למיתני ולפלוני בין עד בידה לאין עד בידה, דלא תיפוק חורבה מיניה. והשתא משמע: דאפילו עד בידה, דלא שהתה אלא כדי שתירי, מסתייר רבנן, ומדלא מפליג, שמע מינה: דודאי מסתייר רבנן בכדי שתירי לחודיה, בשלמא גמר ביאתו — ואפילו הכי לרבי עקיבא מטמאה את בועלה, דהעראה בנדה — כגמור ביאה, דכתיב (ויקרא כ): "את מקורה הערה", אבל לענין קרי — עד שיוצא, ורבי מאיר היא — דממחר בביתם, כדאמר בפרק קמא (נדה הא), ולקמן בפרק "בא סימן" (בבב), פשיטא — מאי מודי, הא בלמפרע פליגי לגבי מעת לעת, ולא במכאן ולהבא? ובתמים דרבנן — אפילו מכאן ולהבא, אין שור שחוט — דאתמול לא חזא, אלא סייג בעלמא הוא, הכא הרי שור שחוט לפניך — דבעצור לא נתעסקה, ובשוק של טבחים לא עברה, ומיום שלבשתו היא בספק זה. משנה בזה הנשים בחזקת מותר לבעליהן — בלא בדיקה, שלא הוצרכה בדיקה אלא לעסוק בטהרות, גמרא בתוך ימי עונתה — שלשים יום לראייה, אבל לאחר שלשים בעיא בדיקה, הואיל וסתם נשים חזין לסוף עונה, לא שנו — דכי מצאה תוך ימי עונתה לא בעיא בדיקה, אלא שלא הגיע עת וסתה — בתוך חזין ימים שהיה בדרך, כגון אשה שיש לה וסת, ולא הגיע בתוך ארבעה הימים. אבל הגיע עת וסתה — קודם ביאתו מן הדרך. אסורה — דאורח בזמנא בא, דאורייתא — הלכה למשה מסיני דמחזיקין לה בטומאת ספק, וסתות דרבנן — הצריכה חכמים לבדוק ביום וסתה, שמא תראה, ומיהו היכא דלא הוה בעיר, ולא ידעין אי בדיקה אי לא בדיקה — לא מספקינן לה בטומאה.

שפא כרבי עקיבא אתאם אומרים, שפמא את בועלה? אומר לו: לא שמענו. אמר להם, כך פירשו חכמים ביבנה: לא שהתה כדי שתירי מן המטה ותרד את פניה - תוך זמן הוא זה, וטמאין מספק, ופסטרין מקרבן, וחיובין באשם תלוי. שהתה כדי שתירי מן המטה ותרד את פניה - אחר הזמן הוא זה. וכן בששהתה מעת לעת ומפקידה לפקידה - בועלה מטמא משום מגע, ואינו מטמא משום בועל. רבי עקיבא אומר: אף מטמא משום בועל. רבי יהודה בנו של רבן יוחנן בן זבאי אומר: בעלה נכנס להיכל ומקטיר קטורת. בשלמא לרב חסדא - היינו דמסתייר רבנן, אלא לרב אשי - אמאי מטהרי רבנן? וכי תימא: דאין עד בידה, האי "עד בידה" (י"אין עד בידה" מביעי ליה! קשאי. "רבי יהודה בנו של רבן יוחנן בן זבאי אומר: בעלה נכנס להיכל ומקטיר קטורת". ותיפוק ליה דהוה נוגע במעת לעת שפגרה! - הוא דאמר בשפא, דאמר: כל הנשים דין שעתן, ותיפוק ליה דהוה פעל קרי! - בשלמא גמר ביאתו. "ומודים חכמים לרבי עקיבא ברוואה בתם". אמר רב: למפרע, ורבי מאיר היא. ושמואל אומר: מכאן ולהבא, ורבנן היא. מכאן ולהבא, פשיטא! - מהו דתימא: הואיל ומעת לעת דרבנן, ובתמים דרבנן, מה מעת לעת - לא מטמאה את בועלה, אף בחמים - לא מטמאה את בועלה, קא משמע לן. ואימא הכי גמיו! - התם - אין שור שחוט לפניך, הכא - יש שור שחוט לפניך. וכן אמר ריש לקיש: למפרע, ורבי מאיר היא. רבי יוחנן אומר: מכאן ולהבא, ורבנן היא. משנה בזה הנשים בחזקת מותר לבעליהן. הבאין מן הדרך - גשיהו להן בחזקת מותר. גמרא למה ליה למתני "הבאין מן הדרך"? - סלקא דעתך אמינא: הני מילי - היכא דאיתיה בפתא, דרמיא אנפשה ובדקה, אבל היכא דליתא בפתא - דלא רמיא אנפשה - לא, קא משמע לן. אמר ריש לקיש משום רבי יהודה גשיאה: והוא שפא ומצאה בתוך ימי עונתה. אמר רב הונא: לא שנו אלא שאין לה וסת. אבל יש לה וסת - אסור לשמש. כלפי לייא? אדרבה, איפכא מסתברא! אין לה וסת - אימא חזאי, יש לה וסת - וסת קביע לה! אלא, אי איתמר - הכי איתמר, אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה, אבל הגיע שעת וסתה - אסורה. קסבר: וסתות דאורייתא. רבה בר בר חנה אמר: אפילו הגיע שעת וסתה - גמיי מותרת, קסבר: וסתות דרבנן. רב אשי מתני הכי, אמר רב הונא: לא

לא שהתה כדי שתירי מן המטה מטמאה את בועלה (וחייבת באשם תלוי) שהתה כדי שתירי כדי עקיבא אומר מטמאה בועלה — תימיה: אי רבי עקיבא מודה ברישא, כדמשמע דלא פליג אלא אסיפא, אם כן סבר: יש אם למסורת, ובפרק קמא דסנהדרין (ו,א) אית ליה לרבי עקיבא יש אם למקרא, גבי "רביעית דם הבא משני מותר", דקאמר "נפשות" קרינן ולכא למימר: דהבא פליגי גמי ברישא, דהתנן פרק "דם שחיטה" (בכירות כב), בחתיכה של קודש חתוכה של חולין, אבל אחר את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה — זה מביא אשם תלוי, זה מביא אשם תלוי, דברי רבי עקיבא, ואמאי חייב השני, הא בשעה שאכל לא היו לפניו שתי חתיכות, ולמאן דבעי שתי חתיכות פטור כבהאי גזווא, כדאמר התם בסוף פרקין, ורבי גמי אית ליה בפרק "ספק אבל" (שם י"א), היכא דאכל את הראשונה במידי והשניה בשוגג, דחייב אשם תלוי על השניה, ורבי סבר בפרק קמא דסנהדרין (ו,א), יש אם למקרא וצריך לומר: דיש שום חילוק בין מקרא למסורת זה למקרא ומסורת דעלמא, דחייב בר רב דבעי שתי חתיכות, סבר: דכולי עלמא סברי הכא דיש אם למקרא, ורב אסי דפליג עליה סבר: דכולי עלמא סברי יש אם למסורת, כמו שמצינו (בבא מציעא כב), גבי "ויתן דומיא ד"יתן" ריעובד" דומיא ד"עבד" (פסחים כו,ב), ו"עוני" דומיא ד"עני" (שם לו,א), ו"כפות" דומיא ד"כפת" (סוכה לב,א), וחתם ש טעמא אחרינא, ותרע: דכי פריך התם טובא לחייא בר רב, ומשני: רבי אלעזר היא דמחייב אשם תלוי על חלב כו, והא כמה תנאי פליגי במקרא ובמסורת, ואמאי נקט טפי רבי אלעזר דשמתיי הוא? וגם המקשה, וכי לא הוה ידע דטובא תנאי פליגי במקרא ובמסורת? אלא בדפרישית, ועוד יש לומר: דרבי עקיבא ורבי איירו דהראשון לא אבל כל החתיכה, אלא חציה, וכשאכל השניה — היו עדיין שתי החתיכות לפניו, ומענין זה מותרין הירושלמי בהאשה רבה.

האי עד בידה ואין עד בידה מביעי ליה — פירש רש"י: דהוה ליה לפלוני הכל בשחתה, וקשה: דלמא מפליג בדידה באין עד בידה, בין שהתה ללא שהתה? ונראה לפרש: דהוה ליה לפרושי בביריתא באין עד בידה, כיון דמתניתין איירי בשב עד בידה. **בשמיא** דאמר דיה שעתה — ומכל מקום מודה שמאי בחד "אחר" דטמא שבעה, כיון דחייב אשם תלוי.

אמר רב למפרע ורבי מאיר היא — ואם תאמר: דבפרק קמא דיומא (ב,א) תנן: מפרישין כהן גדול מביתו שבעה ימים דשמן יבא על אשתו ספק נדה, וקאמר: כמאן — כרבי עקיבא, דאמר: אף מטמאה את בועלה, וקאמר בר חסדא: דאתי אפילו כרבנן, ובחד "אחר" מווד דבועלה טמא שבעה. אמאי לא משני: שמא תמצא בתם? דהא מודים חכמים לרבי עקיבא ברוואה בתו ויש לומר: משום שמואל דאמר הכא: מכאן ולהבא, ועוד יש לומר: דדיאי תבדוק חלוקה קודם פרישתו, ורבי לא טנמא בחזקת קודם בדיקה, ואת תאמר: אמאי קאמר "שמא תמצא אשתו ספק נדה", לימא "דאי נדה" אם תבדוק שיעור וסת סמוך לבעילה ויש לומר: דהא לא שכיחא. **הכ**י איתמר לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה, דאמת הוא דדיאי בחזקת טהרה, כדאמרין בפרק קמא (נדה יב,א), כל לבעלה לא בעיא בדיקה, אפילו אין לה וסת, והיה יכול להוסיף: ויש לה וסת גמי, כשלא הגיע שעת וסתה כו', אלא מיישב הלשון שאמר תחלה בלא תוספת. **אפילו** הגיע זמן וסתה מותרת — תימיה: היאך מותרת, הא אמרינן בשבועות פרק שני (יהב), ולקמן פרק "אהשד" (סג,ב) אוהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתין ויש לומר: כשהשתה אחר וסתה שבעה ימים, שיכולה לטבול איירי, דספק טבילה מוציאה מידי ספק ראתה, כדהוא דרבי יוחנן דבסמוך. ולמאן דאמר וסתות דאורייתא, אפילו שהתה כשיעור זמן טבילה — אסורה, דודאי ראתה חשבין לה, ומותר כן

אלא שלא הגיע שעת וסתה — לא היה לו לחזור ממה שאמר תחלה "לא שנו אלא שאין לה וסת", דאמת הוא דדיאי בחזקת טהרה, כדאמרין בפרק קמא (נדה יב,א), כל לבעלה לא בעיא בדיקה, אפילו אין לה וסת, והיה יכול להוסיף: ויש לה וסת גמי, כשלא הגיע שעת וסתה כו', אלא מיישב הלשון שאמר תחלה בלא תוספת. **אפילו** הגיע זמן וסתה מותרת — תימיה: היאך מותרת, הא אמרינן בשבועות פרק שני (יהב), ולקמן פרק "אהשד" (סג,ב) אוהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתין ויש לומר: כשהשתה אחר וסתה שבעה ימים, שיכולה לטבול איירי, דספק טבילה מוציאה מידי ספק ראתה, כדהוא דרבי יוחנן דבסמוך. ולמאן דאמר וסתות דאורייתא, אפילו שהתה כשיעור זמן טבילה — אסורה, דודאי ראתה חשבין לה, ומותר כן יש לדקדק דסבירא ליה לרבי יוחנן דבסמוך וסתות דרבנן.

אפילו ילדה דבוקא למיטבל - פירש הקונטרס: אפילו נערה שבושה לטבול, ומשנה: ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן חך נמי, כיון שלא ראתה בודאי שרי רבי יוחנן. ואינו מיושב. ורבינו חננאל מפרש, וכן רבינו תם: אפילו ילדה דבוקא למיטבל - פירוש: שהולידה, ומפחדת לטבול תוך שלשים. כדאמר בפרק "מפניך" (שבת קטז, ב) דבת רב חסדא

טבלה תוך שלשים לילדה חולתה, ואמטיה דאמר לערסא, ואיטיסא. והשתא אתי שפיר דבאר ליה: ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן, אם כן יולדת אפילו לא היתה דואגת לטבול לא יתיר רבי יוחנן דספק טבילה אינו מוציאה מידי ודאי ראתה. ריבוי - לשון פחד, כדחזיא דפרק שני דיבמות (כו, א): לא מביעאי אביו דבויז בריה מיניה. מידו בפרק "אלו דברים" (פסחים ע"ב), משמע שהיה לשון ברשת, גבי "יבמות בויז מיניה", ובפרק "בית שמואי" (יבמות קי"ב, א): "מבז בויז מיניה". מידו גם יש לפרש לשון פחד. ובערוך פירש: לשון בושת. **הבר** שמת והניח מגורה מלאה פירות כו' - בפרק קמא דחולין (י"א, ג) גבי "שחט ונמצא סכין במוט" קאמר נמי: אין ספק מוציא מידי ודאי, ולא מנייה מקד דחבר ושפחה. משום הדבא הוי ספק טוב ורגיל, ואפילו לקולא מוציא מידי ודאי. והכי נמי לא שייך לאתויי ההיא דהתם ד"טבל ועלה" דאתי ספק מוציא מידי ודאי, דהתם היינו משום דהוי לחמומא.

בהמתו אוכלת - דוקא בהמתו, כדפירש הקונטרס: דכל מה שהיא אוכלת - מיקר עראי, אבל אדאם אסור מדרבנא לטבול אכילת קבע. וכן משמע בתוספא. ומייתי לה בפרק קמא דביצה (י"ג, א): הכניס לבית שבלים לעשות חזן עיסה - אוכל מן עראי, ופטור. וכן משמע נמי מדרש "בהמתו". והא דפריך במנחות בפרק "רבי שמעאל" (סו"א, א) אמאי דקאמר "מירוח הגוי אינו פטור, משום בעלי כיסים", פירוש: עשירים שמוכרים תבואתן לגויים קודם מירוח וחזורין וקונין אחד מירוח, אפשר דעבד כרבי אושעיא - פירוש: שיוכל להערים ולפטור, שיכניס התבואה במוץ שלה. ומה הועילו חכמים בתקנתם? משמע דלגמרי פטורו הכי פירוש: עבדי ליה כרבי אושעיא, ובמידה דמאכל בהמה מה הועילו חכמים בתקנתם. ובמידה דאי מירוח הגוי אינו פטור רק עראי, כמו שהיה קודם מירוח, אתי שפיר. אך צריך עיון בשילהי פרק קמא דבכורות (יא"ב), והשתא קשה: כיון דהוי ודאי טבל לענין אכילת קבע, אפילו הכניסה במוץ כדפירשית, היכי אתי ספק מוציא מידי ודאי דחשבינן להו בחוקת מתוקנים? וליתא למימר: דספק מוציא

מידי ודאי דרבנן, דהא בפרק קמא דפסחים (טז, ב) פריך מיניה אדא דקאמר התם "כל מקום שחולדה וברדלס מצוין שם - אין צריך בדיקה", הא ודאי חמץ - צריך בדיקה, דספק אבל אין מוציא מידי ודאי, ופריך מקד דחבר, ומשני: ספק וספק הוא. כדריב אושעיא. והשתא מכל מקום חזיא הכא מוציא מידי ודאי דרבנן, ובדיקת חמץ נמי הוי דרבנן, ומדאורייתא בטבול בעלמא סגי ואומר רבינו יצחק: דמתניתין דהתם איירי שלא בטלו, דהוי ודאי דאורייתא. ועד אומר רבינו יצחק: דהא דקאמר הכא דהוה בחוקת מתוקנים, היינו בהנך דלא חזו אלא לבהמה. **כרי** שתהא בהמתו אוכלת - משמע דבטבל שראה פני הבית, אפילו בהמתו נמי לא אכלה. והימיה לרבינו יצחק: מאי שנא משאר הנאות דשרי, דלא מצינו טבל שיהיה אסור בהנאה? ויש לומר: דדרשינן ב"במה מדליקין" (שבת כ"ג, א) "אין מוציאין טבול טבלא. משום דכתיב "את משמרת הרממות" - בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת טהורה ואחת טמאה, מה טהורה אין לה - פירוש: אכילה, אלא משעת הרממה ואילך, אף מנאכל כן, דהיינו טמא, והדר נגמר טהורה מטמאה. דמיתסרה בחדלקה קודם הרממה, והוא הדין למאכל לבהמתו וכל שאר הנאה של כילוי. ומחבא נמי שמעינן דאין ישראל מאכל לבהמתו כרבינו תרומה. וועין עוד תוספות פסחים ל"א, דיבור המתחיל "חמץ לו". **בשפחתו** של מסיק - משמע דשפחה מטמאה בלידה, וכן מוכח בפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קל"ב). דקאמר: לקח שפחה ותבערה אצלו - והו "יליד בית" שנימול לשמונה. והתם קאמר: כל שאין אמו טמאה לידה - אינו נימול לשמונה. ובתורת כהנים תניא נמי בהדיא: אין לי אלא בני ישראל, גירות ושפחה בין משוחררת ובין שאינה משוחררת מנץ? תלמוד לומר: "אשה". ונראה דהא דילף לאינה משוחררת מ"אשה", אסמכתא בעלמא הוא, ואגב אחריני נקט לה. דבפרק קמא דבכירות (ה"ב) משמע מגורה שוה דלה"ל - אתיא, ובפרק "הערל" (יבמות ע"ב). לא יליף מ"אשה" אלא גירות ומשוחררת, ושאינה משוחררת אינו מזכיר שם. **ובא** כהן הוציץ - אומר רבינו תם: דכהן שוטה היה. דאפילו אם נאמר דשל גבירתה היה, וכתן זה קרוב היה, לא היה לו לטמאות. דאמר בתורת כהנים דאין כהנים משמטין לנפלים, דבעין דומיא דאביו ואמו". ועוד, דבאן לא היה לצורך הדת. **ספק** גררוהו היא שעת כו' - אם תהא רבי ודאי קא, אי ברשות הרבים - אפילו בספקא אחת טהור, אי ברשות היחיד - מאי משני: שותילתא כהן נפל לבור, והתניא דברשות היחיד כל ספקות שאתה יכול להברות טמא? ויש לומר: דגרירת חולדה וברדלס הוי ספק חרגיל, וקרוב לוודאי. ותעד דאפילו מידי ודאי בעי למימר שמוציא זה הספק, ואומר רבינו יצחק: דצריך לומר דרגלי הכהן היו ברשות הרבים, דאי רגליו היו ברשות היחיד - נידשו דלמא גררוהו כנגד רגליו, וטומאה בוקעת ועולה. דעל כרחך ליכא בחזיריהן פותח טפה, דכי איכא - מאי מועלת גרירה, והא בפתח טפה מביא הטומאה. ועד יש לומר: דרגלי הכהן ברשות היחיד, וגררוהו ואכלוהו הוי ספק חרגיל. **מסיק** - בסמ"ך גרס, שהיה מוסק וזיזים וחוששת

לא שנו - הא דתנן "בחוזה טהרה", דמשמע אפילו הגיע עת וסתה. **אילא** באין לה וסת לימים - לחדייהו בלא קפיצה, אלא לקפיצה ולימים. **מחשב** ימי וסתה - אם שהה בדרך שבעה ימים אחר וסתה, דעביש עומדת בימים שיכולה להטהר, אפילו הגיע וסתה אמרין: טבלה ואין צריך לשואלה. **דבויזא** - ברשה היא לטבול, עד שפייסנה. ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן - שאל יתא צריך לשואלה, ואפילו היא זקנה. **אימר** טבלה - וכיון דטעמא דרבי יוחנן משום ספקא הוא, לא שנא ילדה לא שנא זקנה. הוי **ספק** - להיתר. ודאי - לאיסור. ואין **ספק** מוציא - את הדבר מידי ודאי שלו. והא **הכא** דודאי טבל - דהא חזיון שנגמרה מלאכתו וממורדחין הן. **איבעית** אימא **ספק** וספק הוא - דכי היכי דמספקא לן אי מעשרי אי לא, הכי נמי מספקא לן דלמא לא טביל ולא איחייב במעשר, דאימא כרבי אושעיא עיילה ומכניסה במוץ שלה. דאין טבל מתחייב במעשר אלא בראיית פני הבית, כשרואה את הפתח, וכיון דבשעת ראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתו למעשר, ות לא מייחייב, אף על פי שהוא דשה וממרחק לאחר שהכניסה מידי דהוה אכניס פירות דרך גגו וקרפיו לבית, אפילו היא ממורדת, דקיימא לן דפטורה מן המעשר דהואיל ולא ראתה את הפתח. **כדי** שתהא בהמתו אוכלת - אפילו לאחר מירוח, ולהכי נקט "בהמתו", דאילו מאכל אדם לא מצי למימר הכי, דאין נמי לא מחייב מדאורייתא - רבנן גזור על אכילת קבע, אפילו דבבר שלא נגמרה מלאכתו. אבל מאכל בהמה - קבע שלה, עראי חשיב לה, דתנן במסכת פאה (פרק א משנה ו'): מאכל לבהמה לטעוף ולחיות, עד שימרח. הדין כל כהמ דלא חזו עולה שם טבל דאורייתא - מאכלי בהמה חל עליה, ואם כיון דאיכא למימר דעבדי להו כרבי אושעיא - מותרין לאדם, דלגבי איסורא דרבנן מהניא חוקת חבר. **אם זכר הוא כו'** - כהן חכם היה, ומורה הוראות, ומוכיחן להורות לה ימי טומאה וטהרה. אי נמי: שגורה אצלו בבית, ונוגעת בתרומתו, ורצה להוחרר ממנו כל ימי טומאתו, ויש מרובים: ליעד אימתי יזא זמן הבאת קרבנה, אם יארע במשמרתו אם לאו. ולא סבירא לי, דבשביל תור עולה אחת לכולה משמרה - לא עילי האי כהן נפשיה להכי. ועוד: שהרי היא יכולה לאורר קרבנה כל זמן שתרצה. וגם לשון ראשון אינו נראה, דאי חכם הוא - כלום הוא בא להאדיל ולעבור על לאו

דטומאת מת? אלא כהן עם הארץ היה, או קטן, ושגורו אשה להצניץ ולראות. ושהיהו - מאהל המת.

כבין

דטומאת מת? אלא כהן עם הארץ היה, או קטן, ושגורו אשה להצניץ ולראות. ושהיהו - מאהל המת.

מחילתם, שהרי רואים אנו שממורחין דן ונגמרה מלאכתו, וספק
 מעושר על ידי החבר, ספק אינו מעושר, וקאמי – ובא ספק שמא
 עישרם ומוציא מידי ודאי טבל, ומתיר הפירות באכילה. הרי ספק
 טוב להיתר מוציא מידי ודאי איסור.
 מתרצת הגמרא: הָתָם וְדָא וְדָא הוּא – ודאי שמוציא מידי ודאי
 הוא, שכשם שודאי התחייבו במעשר, כך בודאי עישרם החבר
 קודם שמת, כְּדֵרֵב חֲנִינָא חוּזָא, דְּאָמַר רַב חֲנִינָא חוּזָא, הֲזָקָה עַל
 חֵבֶר שְׂאִינוּ מוֹצִיא מִתַּחַת יָדוֹ דְּכֵר שְׂאִינוּ מִתּוֹקָן.
 הגמרא דוחה באופן אחר: וְאִינְעִית אִימָא, אף אם אין ודאות
 שהחבר עישר את הפירות, מכל מקום אין כאן ספק שמוציא מידי
 ודאי, אלא ספק וספק הוא, שאף שאנו רואים שהתבואה נגמרה
 מלאכתה והרי היא בבית, יש צד לומר שלא באה מעולם לכלל
 חיוב טבל, ולכן די בספק אם עישרה החבר כדי להתיר הפירות.
 יצד הספק הוא שמא נהג החבר כְּדֵרֵב אִישְׁעִינָא, דְּאָמַר רַבִּי
 אִישְׁעִינָא, מְעָרִים וָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ – מותר לאדם לנהוג בדרך
 הערמה כדי שתבואתו לא תתחייב במעשר מן התורה, וזאת על
 ידי שִׁמְכִּנְסָה בְּמִזְן שָׁלָה – מכניס את התבואה לבית קודם שיפריד
 הגרענים מהקש, וגומר את מלאכתה בבית, כְּדִי שְׁתֵּהֵא בְּהִמְתּוֹ
 אוֹיָלָה מִהֶתְבוּאָה וּפְסוּדָה מִן הַמַּעֲשֵׂר – ולא יצטרך לעשר את
 הפירות קודם אכילתה. והטעם, משום שאין חיוב מעשר חל אלא
 אם ראו הפירות פני הבית (והיינו שנכנסו לבית דרך פתחו) לאחר
 שנגמרה מלאכתם, ותבואה זו שנכנסה לבית קודם גמר מלאכה
 אינה חייבת במעשר, אלא שחכמים אסרו לאדם לאכול ממנה
 אכילת קבע והתירו לו לאכול ממנה אכילת עראי. ואולם את
 בהמתו מותר לו להאכילה אף בכמות גדולה, לפי שאכילת בהמה
 בכל כמות שהיא, נחשבת לאכילת עראי. מעתה, כיון שיש
 להסתפק שמא החבר שמת גם נהג כך, וגמר את מלאכת הפירות
 רק לאחר ראיית פני הבית, נמצא שפירותיו הם ספק טבל, ולכן
 הספק שמא עישר מוציא מידי ספק טבל. אבל באשה שודאי
 נטמאה, אין ספק (אפילו קרוב לודאי היתר) מוציא מידי ודאי
 איסור.
 הגמרא דנה בראיה מבריייתא אחרת. מקשה הגמרא: וְאִבְתִּי אֵין
 סָפֵק מוֹצִיא מִיַּד וְדָא, וְהִתְנִיָּא, מַעֲשֶׂה בְּשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִית שֶׁל מִסִּיק
 (שֶׁמֶלֶאכְתּוֹ בְּלִקְטַת זֵיתִים מִהַעֲרִין אַחֵד שְׁהִיָּה דִּר בְּרִימּוֹן) – שם
 מקום] שֶׁהִטִּילָה נֶפֶל לְבוֹר, וְכָאן אֶחָד וְהִצִּיץ בּוֹ כְּדִי לִידַע אִם
 זָכָר אִם נָקֵבָה הִפִּילָה, כְּדִי לִידַע כַּמָּה יָמֵי טוּמָאָה וְטָהֳרָה יֵשׁ לָהּ,
 ולא ראה את הנפל, והסתפקו האם נטמא כשהאחיל על הבור.
 וְכָאן מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, וְטָהֳרוּהוּ, מִפְּנֵי שְׁחִילָהּ וּבְרָדֶלֶס מְצִיִּים
 שָׁם בְּבוֹר, וְקֵרֹב לודאי שאכלו את הנפל או גררוהו לחורן קודם
 שהצִיץ הכהן. מסיימת הגמרא: וְהָא הָכָא דְּוְדָא הִטִּילָה נֶפֶל לְבוֹר
 והיתה טומאה ודאית בבור, וסָפֵק אִם נִרְוּהוּ הַחֹלְדָה וְהַבְּרָדֶלֶס,
 ושוב אין טומאה בבור, סָפֵק לֹא נִרְוּהוּ, וְקָאֵתִי סָפֵק גְּרִירָה וּמוֹצִיא
 מִיַּד וְדָא טוּמָאָה.
 מתרצת הגמרא: לֹא תִימָא – אל תגרסו בבריייתא הִטִּילָה נֶפֶל לְבוֹר,
 אֶלָּא אִימָא

לֹא שָׁנוּ שְׂכַל אִשָּׁה בַּחֲזָקַת טָהֳרָה לְבַעֲלָהּ וְאִם עֶבֶר זָמַן וְסָתְהָ,
 אֶלָּא כְּשֶׁאֵין לָהּ וְסָת לַיָּמִים בְּלִבָּהּ, כְּלוּמַר, שְׁאֵין לָהּ קְבִיעוּת לִרְאוּת
 בְּיוֹם מְסוּיִם בְּלֹא מַעֲשֶׂה, אֶלָּא יֵשׁ לָהּ וְסָת לַיָּמִים וְלִקְפִיצוֹת יַחֲדוּי,
 שְׂרָתָהּ שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בְּאוֹתוֹ יוֹם לְאַחַר שְׁקִפְצָהּ, וּבִיּוֹן דְּקַמְעָשָׁה
 תְּלִיָּא מִלְּתָא – שוֹסְתָהּ תְּלִיָּא גַם בְּמַעֲשֶׂה וְלֹא רַק בַּיָּמִים, אִימָא לֹא
 קָפִיץ לֹא חָזָא – יש לומר שלא קפצה ביום וסתה ולא ראתה, ויש
 להעמידה בחזקת טהרה אף אם עבר יום וסתה. אֶבְל אִם יֵשׁ לָהּ
 וְסָת לַיָּמִים לְחֹדֶר, כִּיּוֹן שְׁהָגִיעַ יוֹם וְסָתָה קוֹדֶם שְׂבֹא בַעֲלָהּ מִן
 הַדֶּרֶךְ, אִסְוִירָה לְשִׁמּוּשׁ, שְׂבִחֻקָּתָה טְמֵאָה הִיא, כֹּל שְׂלֹא בְּדָקָה עֲצָמָה
 בְּיוֹם וְסָתָה וּמַצָּאָה טָהוֹרָה. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: קָפְכֵר רַב הוּנָא וְסָתָה
 דְּאוֹרִיִּיתָא.
 דַּעַת חֻלְקָתָה: רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר, אֶפִּילוּ יֵשׁ לָהּ וְסָת לַיָּמִים לְחֹדֶר,
 מוֹתֶרֶת לְבַעֲלָהּ, אִם אִם עֶבֶר יוֹם וְסָתָה. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: קָפְכֵר רַבָּה
 בַּר בַּר חֲנָה וְסָתָה דְּרַבְּנָן.
 הגמרא מבארת דין אשה שיש לה וסת קבוע, מתי מותרת לבעלה
 הבא מן הדרך כשעבר יום וסתה בחיזותו בדרך: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל
 מְשִׁמִּיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסָת קְבֹועָה, בְּעָלָהּ הָבֹא מִן הַדֶּרֶךְ
 מִחֻשָּׁב יָמֵי וְסָתָה – מחשב אם יכלה כבר להטוה מטומאתה אילו
 ראתה ביום וסתה, והיינו אם עברו שבעה ימים מיום וסתה וקָא
 עָלֶיהָ בְּלֹא לְשֹׂאֵלָה אִם טָהוֹרָה הִיא, שְׂבִחֻקָּתָה טָהוֹרָה הִיא, שְׂאִינוּ
 אוֹמְרִים שְׂאִף אִם רָאִתָה בְּיוֹם וְסָתָה, כְּבֵר טַבְלָה וְנִטְהַרְהָ.
 הגמרא מבארת באיזה אופן נאמר דין זה: אָמַר לִיה רַב שְׁמוּאֵל בַּר
 יִיבָא לְרַבִּי אֲבָא, הָאֵם אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵת דִּינוֹ אֶפִּילוּ בְּבַעֲלָהּ שֶׁל
 יָלְדָה – נַעֲרָה, דְּבִיּוּזָא לְמַטְבֵּל – שְׂבוּשָׁה לְטַבּוּל, וְאִינָה טוֹבֵלֶת עַד
 שִׁפְיִיסָהּ בַּעֲלָהּ וְיִדְבֵּר אֶל לִיבָהּ שֶׁתְּטוּבֹל.
 אָמַר לִיה רַבִּי אֲבָא, אָמַר וְדָא רָאִתָה – וכי באופן שידוע לנו
 שראתה דם ונטמאה מי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שְׂאֵם עֶבֶר שְׂבַעָה יָמִים יֵשׁ
 לְתַלּוֹת שְׁבוּדָאֵי טַבְלָה, וְהִלָּא אִימָר דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּאִשָּׁה שְׂכַל
 יִדְעָתָהּ הוּא רַק שְׁעֵבֶר יוֹם וְסָתָה, וְהִרִי זֶה סָפֵק שְׂמָא רָאִתָה סָפֵק
 לֹא רָאִתָה, וְאִם תִּמְצָא לִמֶּר רָאִתָה, כְּלוּמַר, וְאִם אִם רָאִתָה, אִימָא
 – יש לומר שכבר טָבְלָה, ולכן אמר רבי יוחנן שמעמידים אותה
 בחזקת טהורה. אֶבְל בְּאוּפֵן דְּוְדָא רָאִתָה, אֶפִּילוּ אִם בּוֹגֶרֶת הִיא
 שְׂאִינָה בּוֹשָׁה לְטַבּוּל, מִי יִימָר – מי יאמר דְּמִכְּבָּלָהּ, וְהָיָה לִיה סָפֵק
 טַבְלָה וְוְדָא טוּמָאָה, שְׁהִרִי יָדוּעַ לָנוּ שְׁנִטְמָאָה, וְהַכֹּלֵל הוּא שְׁאֵין
 סָפֵק מוֹצִיא דְּבֵר מִיַּד וְדָא שְׁלֹו. וכיון שדינו של רבי יוחנן אינו
 אלא באופן שספק אם נטמאה, אם כן אין לחלק בין בוגרת לנערה,
 וגם בנערה הבושה לטבול, כל שעברו ימים שאף אם ראתה יש
 לומר שטבלה, יש להעמידה בחזקת טהרה.
 הגמרא מביאה ברייתא ודנה אם היא סותרת את הכלל האמור
 שאין ספק היתר מוציא מידי ודאי איסור: וְלֹא – וכי אין ספק מוציא
 מידי ודאי, וְהִתְנִיָּא, חֵבֶר – מי שקיבל על עצמו להיות נאמן על
 המעשרות] שָׁמַת, וְהִנֵּחַ בְּבִיתוֹ מְנוּחָה – (אוֹרֵצַר שֶׁל תְּבוּאָה) מִלְּאָה
 פִּירוֹת, אֶפִּילוּ הֵן כְּנִי יוֹמָן, כְּלוּמַר אִם אֵף נִיכֵר שָׂרָק בְּיוֹם זֶה נִגְמְרָה
 מִלְּאֲכָתָן וְנִתְחַיִּיבוּ בְּמַעֲשֵׂר, הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת מְתוּקָנִין – מעושרים
 ומותרים באכילה, שיש לתלות שהחבר תיקנם קודם שמתו.
 מסיימת הגמרא: וְהָא הָכָא בְּפִירוֹת הַחֵבֶר, דִּהְפִּירוֹת וְדָא מְכָל דֵּן

על־פי גזרת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעיו במקום אשר הניצוצות הצריכים להתברר על־ידו מחכים לגאולתם.

הטילה קמין נפל לבור, כלומר ספק אם היה זה נפל, או שפיר מלא
 רוה, והרי זה ספק המוציא מידי ספק, שספק הגרירה מוציא מידי
 ספק טומאה.
 מקשה הגמרא: והא לידע אם זכר אם נקבה קתני בברייתא, ומשמע
 שברור שהיה נפל, ורק מינו לא היה ידוע.
 מיישבת הגמרא: הברייתא קיצרה בלשונה, והכי קאמר, וזאב כהן
 והצניץ בו לידע אם נפל הפילה ועליה למנות ימי טומאה וטהרה,
 אם רוח הפילה ואינה צריכה למנות. ואם תמצני לומר – ואם יראה
 שנפל הפילה, יתבונן לידע מינו, אם זכר אם נקבה.
 תירוצו נוסף לקושיית הגמרא שיש להוכיח מכך שטיהרו הכהן
 שהצניץ לבור ספק מוציא מידי ודאי: ואיבעית אימא, אמנם
 השפחה הטילה ודאי נפל לבור, אמנם בין החולקה וברדלס מצויים
 שם בבור, ודאי גררוהו, שחזקתם בכך, ונמצא שודאי הוציא מידי
 ודאי.
 לעיל (טו.) נחלקו אמוראים האם דין 'וסתות' הוא מדאורייתא או
 מדרבנן. הגמרא מביאה ספק חכמי הישיבה בזה: קעו מיניה מרב
 נחמן, האם וסתות דאורייתא – חובת הבדיקה בעת הוסת היא מן
 התורה, ולכן דווקא אם בדקה בעת וסתה ולא מצאה דם, הרי היא
 טהורה, אבל אם לא בדקה, אף שבדקה לאחר זמן ומצאתה
 טהורה, הלכה למשה מסיני שטמאה מספק, שחזקה שראתה בזמן
 וסתה, אלא שנפל הדם ונאבד. או שמה חיוב הבדיקה הוא רק
 מדרבנן, ואם עברה ולא בדקה בעת וסתה, בחזקת טהורה היא.
 רב נחמן פושט את הספק: אמר להו, מדאמר הונא תברין – מכך
 שאמר רב הונא חברנו משמיה דרב, שאשה שיש לה וסת קבוע,
 והגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולבסוף – ובבדיקה ראשונה
 שבדקה עצמה לאחר שעברה עונת וסתה, ראיתה דם, חוששת
 לוסתה – שמא ראתה כבר בזמן וסתה, ומטמאה כל טהרות שנגעה
 בהם מאז, וחוששת גם לראייתה – שמא ראתה מעת לעת קודם
 לראייתה, ומטמאה כל טהרות שנגעה בהם מאז. ולכן אם בדקה
 עצמה בתוך מעת לעת לוסתה, מטמאים גם הטהרות שנגעה בהם
 קודם וסתה, כל שנגעה בהם תוך מעת לעת לראייתה וזהבין רב
 נחמן שכן הדין גם אם לא ראתה דם בבדיקתה שלאחר זמן וסתה
 שהרי היא מטמאה כל טהרות שנגעה בהם מזמן וסתה ואילך.
 אלמא – יש להוכיח שוסתות דאורייתא, שאילו רק מדרבנן, כל
 שעבר וסתה טהורה אף שלא בדקה עצמה בזמן הוסת.
 נוסח אחר בתשובת רב נחמן: אימא דאמר, הכי קאמר להו, יש
 לדייק מדברי רב הונא בשם רב בר, מנא איתיה – דווקא אם
 ראתה לאחר זמן, מטמאים כל טהרות למפרע מזמן וסתה,
 שתולים שאילו בדקה אז גם היתה מוצאת הדם, הא לא ראיתה
 לאחר זמן, אין חוששין שמא ראתה בזמן וסתה ונאבד הדם, ואין
 מטמאים טהרות שנגעה בהם משעת וסתה ואילך. אלמא וסתות
 דרבנן, שאילו מדאורייתא הם, כל שלא בדקה עצמה בזמן וסתה
 ומצאה טהורה, יש לתלות שהדם בא בזמן, ולטמאותה מזמן
 וסתה, אף אם לא ראתה לאחר זמן.
 הגמרא מביאה מחלוקת רב ושמואל בדין אשה שלא בדקה עצמה
 בשעת וסתה, ובדקה לאחר זמן: אימא, אשה שיש לה וסת קבוע,
 והגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולבסוף – ולאחר זמן בדקה.
 אמר רב, אם בדקה ומצאה טמאה, הרי היא טמאה, ואם מצאה
 טהורה, הרי היא טהורה, ואין חוששים שראתה בזמן וסתה ונאבד
 הדם.
 דעה חולקת: ושמואל אמר, אפילו בדקה ומצאה טהורה, נמי טמאה
 מזמן וסתה ואילך, מפני שחזקה שאורחין – ראיית הדם) בן זמנו
 הקבוע בא.
 הגמרא מנסה לתלות מחלוקת רב ושמואל ביסוד דין וסתות: לויא
 בוסתות קמיפליג, דמר – ששמואל סבר וסתות דאורייתא, ולכן אף
 אם מצאת טהורה, הרי היא טמאה. ומר – ורב סבר וסתות דרבנן,
 ולכן כל שמצאת טהורה הרי היא טהורה, אף שלא בדקה עצמה
 בשעת וסתה.
 דוחה הגמרא: אמר רבי וירא, דכולי עלמא וסתות דאורייתא, אלא,

באן – מה שטיהרה רב כשמצאה טהורה, היינו כשבדקה עצמה
 בשעת וסתה – מיד סמוך לזמן וסתה, ולכן טהורה כיון שאילו
 ראתה בשעת וסתה בודאי היתה מוצאת הדם בבדיקה כעת.
 אמנם שמואל סובר שכיון שלא בדקה עצמה בשעת וסתה ממש,
 חוששים שראתה אז ונאבד הדם. וקאן – ומה שאמרו לעיל שכיון
 שוסתות דאורייתא כל שלא בדקה עצמה בשעת וסתה הרי היא
 טמאה, לדברי רב היינו כשלא בדקה עצמה בשעת וסתה לוסתה,
 אלא לאחר זמן.
 שיטה אחרת: רב נחמן בר יצחק אמר, בוסתות גופייהו קמיפליג רב
 ושמואל, דמר – ששמואל סבר וסתות דאורייתא, ולכן כל שלא
 בדקה עצמה בשעת וסתה ומצאת טהורה, הרי היא טמאה. ומר –
 ורב סבר וסתות דרבנן, ולכן אם בדקה עצמה אחר וסתה ואף
 לאחר זמן ומצאת טהורה, הרי היא טהורה.
 רב שש מביא שכבר נחלקו תנאים ביסוד דין וסתות: אמר רב
 ששת, בתנאי, ששנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר, אשה שעבר
 וסתה בלא בדיקה, טמאה נדה, שוסתות דאורייתא, וחזקה אורח
 בזמנו בא. ורבי יהושע אומר, תפסק לאחר וסתה, ואם מצאה
 עצמה טמאה, הרי היא טמאה למפרע משעת וסתה, אבל אם
 מצאה עצמה טהורה הרי היא טהורה, שוסתות דרבנן.
 הגמרא מביאה שתנאים נוספים נחלקו בזה: והני תנאי כי הני תנאי,
 דתנאי, רבי מאיר אומר, עבר וסתה בלא בדיקה, טמאה נדה.
 והקמים אומרים, תפסק כעת ואם מצאה טמאה, טמאה למפרע
 משעת וסתה, אבל אם מצאה טהורה הרי היא טהורה, שוסתות
 דרבנן.
 הגמרא מביאה ששיטת רבי מאיר הוזכרה גם במשנה: אמר אביי,
 אף אמן נמי תנינא שלדעת רבי מאיר וסתות דאורייתא, דתנן (להלן
 טז.), רבי מאיר אומר, אם היתה האשה בפתחא מחמת פחד
 ליסטים או גייס של חיילים, והגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה,
 ועברה שעת וסתה, הרי היא טהורה, ואין חוששים שראתה בשעת
 וסתה, כיון שתורה מסלקת את הדמים, ויש לדיק, מנא שטהורה
 הוא משום דאיכא תורה המסלקת דמים, הא ליכא תורה, כל
 שעבר זמן וסתה בלא בדיקה, טמאה, אף שלא מצאה דם, שחזקה
 אורח בזמנו בא, אלמא שלדעת רבי מאיר וסתות דאורייתא.
 הגמרא מבררת האם יש לתלות מחלוקת תנאים נוספת במחלוקת
 אם וסתות דאורייתא או דרבנן: לויא הני תנאי כהא נמי פליגי –
 האם יש לומר שגם תנאים אלו נחלקו ביסוד דין וסתות, דתנאי,
 הויה דם מחמת פחד שיש לא באותו מקום, אפילו ראתה בדקה
 ימי נדה – בימים שגילה לא ראתה דם וסתה, והיינו בזמן עונה
 בינונית, או בזמן וסתה הקבוע, כהורה, שתולים כל הדם במכתה,
 שאינו מטמא, דבר רבן שמעון בן גמליאל. רבי אומר, אכן אם אין
 לה וסת קבוע, אף אם עבר זמן עונה בינונית וראתה דם מחמת
 מכה, הרי היא טהורה, אמנם אם יש לה וסת קבוע, וראתה דם
 בזמן הוסת, חוששת לוסתה – יש לה לחשוש שמעורב בדם המכה
 דם נידות, וטמאה. מסיימת הגמרא: מאי לאו, כהא קמיפליג, דמר
 – שרבי סבר וסתות דאורייתא, ולכן כל שראתה בזמן וסתה יש
 לחשוש שדם נידות מעורב בדם המכה, ומר – ורבן שמעון בן
 גמליאל סבר, וסתות דרבנן, ולכן תולים כל הדם בדם מכה,
 וטהורה.
 דוחה הגמרא: אמר רבינא, לא בכך נחלקו, אלא דכולי עלמא
 סוברים וסתות דרבנן, ויש לתלות שכל הדם דם מכה הוא, והכי
 – ולגבי אשה זו שיש לה מכה, במקור מקומו טמא קמיפליג – בדין
 החרם והוא מקור הדמים באשה נחלקו, האם הוא נחשב למקום
 טמא, שכן אף דם מכה היוצא דרך שם נחשב לדם טמא מפני
 שנגע בו. רבן שמעון בן גמליאל סבר, אמנם האשה כהורה מטומאת
 נדה, שתולים שהכל דם מכה הוא, ואולם דם המכה טמא הוא,
 משום דקאמי – שבא דרך מקור שמקומו טמא, וביציאתו מטמא
 את האשה טומאת ערב. ואמר ליה רבי, אי חיישת לוסת – אם
 חושש אתה לדם וסת המעורב בדם המכה, אם כן אשה נמי טמאה
 טומאת נדה (שבעת ימים), ואי לא חיישת לוסת, שהרי לא טימאת

נדה. פרק שני - כל היד דף טז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רמזה

במין נפל – הלכך ספק וספק הוא, לדלמא מעיקרא לא נפל הוא. ודאי נדרוהו – הלכך
 ודאי ודאי הוא. וסתות דאורייתא או דרבנן – הא דקימא לן דבני בדיקה בשעת וסתה
 – דאורייתא היא, דאם לא בדיקה – שמא, ואפילו בדיקה אחר זמן ומצאתה סתורה,
 דאורח בזמנא הוא, ודם חזאי ונפל לקרקע. או דרבנן הוא דאצרכה, ואם לא בדיקה –
 סתורה ולבנות אתה, בבדיקה ראשונה

בְּמִין נָפֹל - וְהָא "לִידַע אִם זָכָר אִם נָקֵבָה" קִתְּנֵיו - הָא
קָאָמְרִי, וְכֹא בְּהֵן וְהִצִּיץ בּו לִידַע אִם נָפֹל הָפִילָה אִם רוּחַ
הָפִילָה, וְאִם תִּמְצִי לִזְמִיר נָפֹל הָפִילָה - לִידַע אִם זָכָר אִם
נָקֵבָה, וְאִיפְשִׁית אִמְרָא: כִּינֵן דְּחוּלְדָה וּבְרַדְלָם מְצִיִּים שָׁם -
וְדֹא יִנְרוּהוּ. בְּעֵן מִצִּינָה מִרְבַּ נְחָמִן: וְסָתוּת דְּאִוִּרְיִיתָא אוּ
דְּרַבְּנָן? אָמְר לְהוּ: מְדַאָמְר הוּנָא חֲבָרִין מִשְׁמִיָּה דְּרַב, אִשָּׁה
שִׁישׁ לָה וְסָת, וְהִנְעִי שַׁעַת וְסָתָה וְלֹא בְּדָקָה, וְלִבְסוּפָה דְּרָתָה
- חוֹשֶׁשֶׁת לִסְתָהּ וְחוֹשֶׁשֶׁת לְרִאִיִּיתָה, אֲלֵמָא - וְסָתוּת
דְּאִוִּרְיִיתָא. אִיכָא דְּאָמְרִי, דְּכִי קָאָמְר לְהוּ: טַעְמָא - דְּרָתָתָה
הָא לֹא דְּרָתָה, אִין חוֹשֶׁשֶׁת, אֲלֵמָא - וְסָתוּת דְּרַבְּנָן. אִיכָמְר:
אִשָּׁה שִׁישׁ לָה וְסָת, וְהִנְעִי שַׁעַת וְסָתָה וְלֹא בְּדָקָה, וְלִבְסוּפָה
בְּדָקָה. אָמְר רַב: בְּדָקָה וּמִצָּאת טַמְאָה - טַמְאָה, טְהוּרָה -
טְהוּרָה, וְשִׁמּוּאֵל אָמְר: אִפִּילוּ בְּדָקָה וּמִצָּאת טְהוּרָה - נְמִי
טַמְאָה, מִפְּנֵי שְׂאוּרָה בּוֹמְנָא. לִימָא בְּסָתוּת קְמִיפְלָגִי,
דְּמִר סָבַר - דְּאִוִּרְיִיתָא, וְמִר סָבַר - דְּרַבְּנָן? אָמְר רַבִּי יוֹרָא
- דְּכּוּלִּי עֲלֵמָא - וְסָתוּת דְּאִוִּרְיִיתָא, כָּאֵן - שְׁבִדְקָה עֲצֻמָּה
בְּשִׁיעוּר וְסָת, כָּאֵן - שְׁלֹא בְּדָקָה עֲצֻמָּה בְּשִׁיעוּר וְסָת. רַב
נְחָמִן בְּר יִצְחָק אָמְר: בְּסָתוּת גּוֹפִיִּיהוּ קְמִיפְלָגִי, דְּמִר סָבַר -
וְסָתוּת דְּאִוִּרְיִיתָא, וְמִר סָבַר - וְסָתוּת דְּרַבְּנָן. אָמְר רַב שִׁשְׁת:
כְּתַנָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְר טַמְאָה נְדָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמְר
תְּבִדְק. וְהֵינִי תַנָּאִי כִי הֵינִי תַנָּאִי, דְּתַנָּאִי, רַבִּי מֵאִיר אוֹמְר:
טַמְאָה נְדָה, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: תְּבִדְק. אָמְר אַבְיִי: אִף אֲנִי
נְמִי תַנָּאִי, דְּתַנָּן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמְר: אִם הִיתָה בְּמַחְבֵּא, וְהִנְעִי
שַׁעַת וְסָתָה וְלֹא בְּדָקָה - טְהוּרָה, שְׁחֲרָדָה מִסְּלָקָת אֶת
הַיָּמִים. טַעְמָא - דְּאִיכָא חֲרָדָה, הָא לִיכָא חֲרָדָה - טַמְאָה,
אֲלֵמָא - וְסָתוּת דְּאִוִּרְיִיתָא. לִימָא הֵינִי תַנָּאִי בְּהָא נְמִי פְלִיגִי,
דְּתַנָּאִי: הִרְוָאָה דִּם מַחְמַת מִכָּה - אִפִּילוּ בְּתוּלָה יָמִי נְתָתָה,
טְהוּרָה, דְּבִרִּי רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל. רַבִּי אוֹמְר: אִם יֵשׁ
לָה וְסָת - חוֹשֶׁשֶׁת לִסְתָהּ. מֵאִי לָאו, בְּהָא קְמִיפְלָגִי, דְּמִר
סָבַר - וְסָתוּת דְּאִוִּרְיִיתָא, וְמִר סָבַר - וְסָתוּת דְּרַבְּנָן? אָמְר
רַבִּינָא: לֹא, דְּכּוּלִּי עֲלֵמָא - וְסָתוּת דְּרַבְּנָן, וְהִכָּא - בְּמִקּוּד
מִקּוּמוֹ טַמְאָה קְמִיפְלָגִי. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל סָבַר: אִשָּׁה
- טְהוּרָה, וְדָם טַמְאָה - דְּקָאָתִי דְּרָדָה מְקוּר. וְאָמְר לִיה רַבִּי:
אִי חִיִּישֶׁת לִסְתָהּ - אִשָּׁה נְמִי טַמְאָה, וְאִי לֹא חִיִּישֶׁת לִסְתָהּ
- מְקוּר מְקוּמוֹ טְהוּרָה הוּא. **בְּשִׁנְנָה** בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים:
צְרִיכָה שְׁנֵי עֲרִים עַל כָּל תְּשֻׁמִּישׁ וְתְשֻׁמִּישׁ, אוּ תְשֻׁמִּישׁ
לְאוּר הַנֶּה. בֵּית הֶלֶל אוֹמְרִים: דִּיה בְּשֵׁנִי עֲרִים כָּל הַלֵּילָה.

שקנחה בו. ויה בשני קדים כל הלילה — אחד לפני תשמיש ראשו, ואחד לאחר תשמיש
אחרו. ואף על גב דמשמשת, ולא ידעה אי חזאי ביני וביני — בין לבית שמאי בין לבית
הלל לא איכפת לן, דלא חוצרבו לבדוק אלא לחומר טהרות.

גמרא

וְחֻשׁוֹשֶׁת לִרְאִיתָהּ — פִּרְשׁ רִשִׁי: לַעֲנֹן מִצֶּת לַעֲת. אָף עַל גַּב דְּקִימָא לֵן כִּרְבִּי
דוּסָא. דְּרָאֵשׁ שִׁישׁ לֹא וְסֵת דִּיה שְׁעָתָה — שְׁלָא בִּשְׁעָתָה וְסֵת מִרְדָּה דְּמִטְמָא
לְמַפְרָע. וְעוֹד שֵׁי לִמּוֹר: דְּהָבָא מִיָּדִי לַעֲנֹן שְׁתָּהָא מְקוֹלְקֶלֶת לְמַנְיָנָה. **אַלְמָא** וְסֵתוֹת
דְּאוּרִייתָא — הִשְׁתָּא סִבָּר. הָא דְנָקֵט "רָתָתָה" — לֹא־שׁוֹמְעִין דְּחוֹשֶׁשֶׁת לִרְאִיתָהּ, וְלֹא
חֲשָׁבִין לָהּ כְּאִילוּ דְּוֹאִי רָתָתָה מִזְמָן הוֹסֵת. וְהוּא
הָדִין כֵּן אֶל-רָתָתָה — חוֹשֶׁשֶׁת, וְאֵם אֲמַתָּה.
הֵיאָן רִצְצָה לְחֻבְסִיָּה דוֹסֵתוֹת דְּאוּרִייתָא, וְהָלֵא
אִפִּילוּ אִי וְסֵתוֹת דְּרִבְנָן, כִּיּוֹן דְּרָתָתָה עֲבָשִׁי —
טִמְאָה גַּם מִזְמָן הוֹסֵת מִסְפָּק: וְיֵשׁ לִמּוֹר: הֵי מִיָּלִי
לְשֹׁתוֹת, אֲבָל מְקוֹלְקֶלֶת לְמַנְיָנָה לֵא הוּא.
אַלְמָא וְסֵתוֹת דְּרִבְנָן — וְאֵם אֲמַתָּה: דְּלַעֲלִי
(טוֹא) אֲמַר כִּי הוּא: לֵא שֵׁן אֵלֵא
שְׁלָא הִגִּיעַ שְׁעַת וְסֵתָה כו', אֲלֵמָא וְסֵתוֹת
דְּאוּרִייתָא וְיֵשׁ לִמּוֹר: דְּהָבָא קֶאֱמֹר מִשְׁמִיָּה
דְּרִב, וְלִיה לֹא סִבְרִיא לִיה, וְאֵלִיבֵא דְרִב אִיכָא
לְקַנָּן שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת. אִי מְנֵי: לַעֲלִי אֲחֵי כְּלִישָׁא
קִמָּא דְּהָבָא. **וְרַב** נַחְמָן בְּרִי יִצְחָק אֲמַר בּוֹסֵתוֹת
וּפְסִיחוּ דְּרִבְנָן — בְּרָאָה דְּהִלְכָּה דוֹסֵתוֹת דְּרִבְנָן,
דְּהוּא דְּרִב פִּלְגִי בְּרִי יִצְחָק הוּאָה בְּתָרָא אִית לִיה
דְּלִבֵּל וְסֵתוֹת דְּרִבְנָן, וּבִפְרָק "יֵשׁ כְּבוֹר" (בְּבוֹרוֹת
מִטְב). פִּסְקִי כִרְבִּי בְּאִסּוּרִי. וְעוֹד: דְּקִימָא לֵן כִּרְבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בְּסוֹמְרוֹן לִגְבִּי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וְכּוֹחֲמִים לִגְבִּי
רַבִּי מֵאִיר. וְאָף עַל גַּב דִּתְנָן בִּפְרָק "בְּנוֹת כּוֹתִים"
(רֵבִי לֵט, א), בִּירְשָׁא דְּהִיתָה בְּמַחְבָּא, הִגִּיעַ שְׁעַת
וְסֵתוֹת אֵלֵא בְּדָקָה — טִמְאָה, כְּמִקּוּם נִרְאָה
דְּהִלְכָּה הוּי וְסֵתוֹת דְּרִבְנָן, כְּפִרְשִׁיתָּה. וְעוֹד:
דְּאִיכָא דְּמוֹקִי לָהּ בִּפְרָק "בְּנוֹת כּוֹתִים" (שֵׁם) כִּרְבִּי
מֵאִיר. וְכֵן פִּסְקִי בְּשִׁאלוֹת דְּרִב אֲחֵי וְרִבֵּי
תִּנְגָּל. וְהִלְכָּן אֲשֶׁה שִׁישׁ לָהּ וְסֵת, וְלֹא בְּדָקָה
בִּשְׁעַת וְסֵתוֹה, וְאֲחֵר כֵּן בְּדָקָה וּמִצְאָתָה טְהוּרָה
— טְהוּרָה בְּכֻלָּהּ. וּמִיּוֹדוּ הוּאָה לְכַתְּלָתָה צִירִיבָּה
לְבוֹדֵךְ בִּשְׁעַת רוֹתָה.
וּמָר סִבָּר וְסֵתוֹת דְּרִבְנָן — נִרְאָה דְּדוּקָא
בְּמִרְגְּשָׁת שְׁבָא דֵּם זֶה מִן הַמְכָּה, וְאִפִּילוּ
הִכִּי אֵם זֶמֶן וְסֵת הוּא, אִי וְסֵתוֹת דְּאוּרִייתָא —
אִישִׁינָן שְׁמוֹא גַּם מִן הַמְקוֹר בָּא הָדָם. אֲבָל אֵם
אִישִׁינָה מִרְגְּשָׁת יִצְאָתָה דֵּם מִן הַמְכָּה — טִמְאָה
לְכוּלָּהּ עֲלֵמָא, אֵם הוּאָה מִן וְסֵתוֹה. דְּאִי לֹא זָכִי,
וְכִי לַעֲלֹם לֹא תְהָא נְדָה, וְהָלֵא קֶדָם מִכָּה
הוּא לָהּ וְסֵת. **בְּמִקּוּר** מִקּוּמוֹ טִמְא קְמִיפְלָגִי —
וְרִבֵּן שְׁמַעֲן בֶּן גְּמִלְיָאֵל לְטַעְמִיָּה בִּירֵשׁ "תִּינוּקָה"
(נֶדֶה טוֹא). וְאָף עַל גַּב דְּטוֹמָאֵת בֵּית הַסְתִּירִים
הֵיא, וּבִפְרָק "דֵּם הַנְּדָה" (נֶדֶה נְהָב) אֲמַר נָמִי
דָּדִם בְּעִי בִּרְעִיתָה. וְהָא קֶאֱמֹר טִמְא אָף עַל
כִּי דְלִיבָא רִבְעִיתָה, כְּדִאֲמַרְיָנִן בִּפְרָק "יִצְחָק דְּפוֹן"
(נֶדֶה מֵאֵב). מְקוֹר: שְׁהוּיַע כְּשֵׁתִי טִיפִי מִרְגְּלִית
— טִמְאָה. שְׁמָא חָבֵא הִלְכָּה לְמַשֶּׁה מִסְתִּי הוּא.
תֵּדַע, שְׁהַמְקוֹר — טִמְא. וְהִאֲשֶׁה — טְהוּרָה.
בֵּית שְׁמָאֵי אֲמוּרִים צִירִיבָּה שְׁנֵי עֵדִים עַל
כִּי תִשְׁמֵשׁ — פִּירֵשׁ רִשִׁי: שְׁנֵי עֵדִים חֲדָשִׁים,
אֲחָד — לְפָנֵי תִשְׁמֵשׁ, וְאֲחָד — לְאַחֵר תִּשְׁמֵשׁ,
וּמִצְנַעַת עַד הַבֶּקֶר. וּבֵית הַלֵּל אֲמוּרִים: דִּיה בִּשְׁנֵי
עֵדִים כֹּל הַלֵּילָה, אֲחָד — לְפָנֵי תִשְׁמֵשׁ רֵאשׁוֹן,
וְאֲחָד — לְאַחֵר תִּשְׁמֵשׁ אַחֲרוֹן. וְעוֹד: דְּשִׁמְעֵה אֵל תִּשְׁמֵשׁ לֵאדוּר נָה, אֵם רִצְצָה לְהִלְקֵל
כְּבִית הַלֵּל. וְאִפִּילוּ תִשְׁמֵשׁ לֵאדוּר הַנֵּר, צִירִיבָּה לְבִית שְׁמָאֵי כִּדְרִיקָה בְּכָל תִּשְׁמֵשׁ. אֲבָל
לְפִירוֹשׁ רִשִׁי וְלִפְרִישׁ רִבְעִי יִצְחָק אֲחֵי שְׁתֵּי "תִּשְׁמֵשׁ לֵאדוּר הַנֵּר" — פִּירוֹשׁ: שְׁמָאֵי
כִּי מִסְתַּמָּא אֵם הִיתָה שְׁנֵי טִיפֵי חֲדָל, וְהִיא רִזְצָה אִפִּילוּ עַל עֵד שֵׁן. וְלִפְרִישׁ
לְפִירוֹשׁ רִשִׁי וְלִפְרִישׁ רִבְעִי יִצְחָק אֲחֵי שְׁתֵּי "תִּשְׁמֵשׁ לֵאדוּר הַנֵּר" — פִּירו

58 ר' הבה, ולישנא "בתוך הבה", הדי משמע, גיליון וקשה: ולפני תשמיש לא בעי
59 ש, דלעיל אמר דאין צנועות — עד שבודקות בו לפני תשמיש זה, בודקות בו לפני
60 שבלילה שניה. ועוד קשה: מה יודעת מתי שימש באחרונה, שתבדוק אחריו ואם
61 לא בנדות טמא כוללה שבעה ועוד קשה: דקאמר בית שמאי "שמוא תחפזה שכבת
62 אחר תשמיש אחר! ועוד: דבית הלל נקט "נימוק", ובית שמאי נקט לישנא אחריתא
63 ולא על הדם שעל העד, דהא בית הלל לא מצרכי בדיקה אחר תשמיש ראשון
ועוד:

ועוד: דקאמר "מדיברי כולן נלמד בעל נפש לא יבעול וישנה" — פירושו: בלא בדיקה ביתנים, אפילו לבעלה גרידא, הא לבית הלל אף לטהרות לא צריכה בדיקה! ונראה לרבינו יצחק כפידוש רבינו שמואל בן מאיר: דלביט שמאי צריכה שני עדים חודשים אחר תשמיש: אחד — לו, ואחד — לה. והא דקתני "צריכה" — היינו, כלומר, שהיא מכינה, כדתנן: בנות ישראל

משמשות בשני עדים, אחד — לו ואחד — לה. אף על גב דלפני תשמיש אינה צריכה חרש, אלא צנועות — היינו לפי שאין העד מלוכלך כל כך. אבל לאחר תשמיש, שמלוכלך בשכבת זרע — צריכות בכל פעם חרש. ובית הלל אומרים: דיה בשני עדים כל הלילה, מודים שצריכה בדיקה אחר כל תשמיש, אך דלא מצרכי חרש. וטעמא, משום דאחר תשמיש איכא רוב כלכול משכבת זרע, ואין ריח בעד חרש. ואפשר דאפילו צנועות לא בעו חרש לאחר תשמיש. והשתא אתי שפיר הכל.

לא יבעול וישנה — פירושו: אם לא יבדוק, דשמא מחמת חידוש תשמיש ראשון ראתה. ודוקא בעל נפש, דרבי זירא ידע נמי דלבעלה לא בעיא בדיקה. ורבא אמר: אפילו בעל נפש לא, דלמא לבו קונפו ופורש. ואם תאמר: ומאי מיידי? תניא נמי הכי, דלמא ברייתא לא מיירי בבעל נפש, אלא בסתם בני אדם או בביאה ראשונה? ויש לומר: ד"אבל לבעלה מותרת" משמע היתר גמור לכל העולם ואפילו בביאה שניה. **בדיקה** ואבר העד — לפירוש רבינו שמואל בן מאיר הכי פירושו: בדיקה לפני תשמיש ואבר העד לפני תשמיש — אסורה לשמש עד שתבדוק פעם שני. אבל לאחר תשמיש אפילו לא אבר העד, צריכה לעולם בדיקה לפני תשמיש. ורבי אלעזר פריך ממיתנין שפיר, אף על גב דמתניין לא איירי בעד שלפני תשמיש, אלא בשל אחר תשמיש. אי נמי, מיירי הכא בעד שאחר תשמיש, אם אבר אסורה לשמש עד שתבדוק, אפילו אם רפה לשמש מיד אחר תשמיש ראשון. אבל אם לא אבר — מותרת, כי למא תבדוק שתי פעמים מיד זה אחר זה. **מלאך** הממונה על החרין — אבל על הלידה אין שום מלאך ממונה. כדאמר בריש תענית (בא). שלשה מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא, של חיה ושל גשמים ושל מיתות. והנהו שלש מפתחות נמי פעמים מיתות לשליח לפי שעה, שהרי אליהו היה בידו מפתח של גשמים, והזיחיה חמת, וכן אלישע וכמה צדיקים, ואף ברי (אותות) (איוב לו) שהוא שר מטר אין עושה אלא ברשות הקדוש ברוך הוא. **הכל** ביד שמים חוץ מיראת שמים — וב"אלו נערות" (כתובות לא), דאמר: הכל ביד שמים חוץ מצנינים ופחים — הכא איירי בתולדות האדם ובמדותיו, והתם מיירי במאורעות כגון חלאים ופורעניות, דהכל נגזר עליו ואינו יכול ליהרר. כדאמר בחולין (נ.ב.) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, חוץ מצנינים ופחים — שיכול לשמור עצמו. ואם תאמר: והא חזקיה חזא דהו לידי בני דלא עמל (ברכות יא), אלמא דגמור קודם לידה שלא יהיו יראי שמים ויש לומר: דהראיה מה שעשית לחיות. ועוד: דהרבה דברים תלוי במזל, כדאמר בשילוי שבת (קנא). מאן דאיתליד בצדק — יהא צדקן במצות, דאיתליד בשבת — מתקרי קדישא. וכן הא דאמרי כלדאי

למאי דרב נחמן בר יצחק. בריך, נבא ליהי (שם, ב). ועוד: דאין זה בידי שמים, כי אין הקדוש ברוך הוא רוצה לשנות הילוך המזלות. **שר** הנרגל — פירש בערוך: שמתרעמים עליו בבית מבשחתא.

גמרא תנו רבנן, אף על פי שאמרו "המשמש מפותל לאור הנר - הרי זה מגונה", בית שמאי אומרים: צריכה שני עדים על כל תשמיש, או תשמש לאור הנר. ובית הלל אומרים: דיה בשני עדים כל הלילה. תניא, אמרו להם בית שמאי לבית הלל: לדבריהם, לחוש שמא תתאם מופת דם בחדל בביאה ראשונה, ותתחפה שכתב זרע בביאה שניה! אמרו להם בית הלל: אף לדבריהם - לחוש עד שהרוק בתוך הפה שמא יפוק והולך לזו אמרו להם: לפי שאינו דומה נימוק פעם אחת לנימוק שתי פעמים. תניא, אמר רבי יהושע: רואה אני את דברי בית שמאי. אמרו לו תלמידיו: רבי, כמה הארכת עלינו? אמר להם: מוטב שאאריך עליכם בעולם הזה, כדי שיתארכו וימייך לעולם הבא. אמר רבי יודא: מדיברי כולם נלמד - בעל נפש לא יבעול וישנה. רבא אמר: בועל וישנה, כי תניא ההיא - למטהרות. תניא נמי הכי: כמה דברים אומרים - למטהרות, אבל לבעלה - מותרת. וכמה דברים אומרים - שהניחה בחזקת מטהרה, אבל הניחה בחזקת טמאה - לעולם היא בחזקתה עד שתאמר לו "מטהרה אני". אמר רבי אבא, אמר רבי חייא בר אשי, אמר רב: בדיקה בעד, ואבר - אסורה לשמש עד שתבדוק. מתקיף לה רבי אילא: אילו איתא - מי לא משמש ואף על גב דלא ידעה? השתא נמי - תשמש! אמר ליה רבא: זו - מוכיחה קיים, וזו - אין מוכיחה קיים. אמר רבי יוחנן: אסור לאדם שישמש מפותל ביום. אמר רב המנונא מאי קרא? שנאמר: "ואבר יום אולד בו והלילה אמר הרה נבר" - לילה ניתן להריון, ויום לא ניתן להריון. ריש לקיש אמר מהבא: "בזוה דרכיו ימות". וריש לקיש, האי קרא דרבי יוחנן מאי דריש ביה? מבעי ליה לכדדריש רבי חנינא בר פפא. דדריש רבי חנינא בר פפא: אותו מלאך הממונה על ההריון, "לילה" שמו, ונוטל טפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא, ואומר לפניו: רבונא של עולם, טפה זו מה תהא עליה? גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני? ואילו "רישע

או צדיק" - לא קאמר, בדרבי חנינא. דאמר רבי חנינא: הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים, שנאמר: "ועתה ישראל מה ה' אליהך שאל מעמך כי אם ליראה" וגו'. ורבי יוחנן - אם כן נכתוב קרא "נבר הורה", מאי "הורה נבר"? לילה ניתן להריון, ויום לא ניתן להריון. ורבי יוחנן, האי קרא דריש לקיש מאי דריש ביה? מבעי ליה לכדכתובי בספר בן סירא: "שלושה שנאתי, וארבעה לא אהבתי: שר הנרגל בבית המשפחות, ואמרי לה: שר הנרגל ואמרי לה: שר הנרגל, והמושיב שבת במרומי קרת, והאוחז באמה ומשתיין מים. והנכנס לבית חבירו פתאום. אמר רבי יוחנן: ואפילו לביתו. אמר רבי שמעון בן יוחאי: ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונא ואני איני אוהבן: הנכנס לביתו פתאום, ואין צריך לו מר - לבית חבירו. והאוחז באמה ומשתיין מים, ומשתיין

גמרא מונה — טעמא מפרש לקמן. שפא תראה — בביאה ראשונה, ויעמידהו כותלי בית הרהם. ובין דלא מצריכיתו בדיקה בין תשמיש לתשמיש, כי הדר משמש — תחפנה שכבת זרע בביאה שניה, וכי בדיקה לאחר תשמיש אחרון לא מיכיר למחר. ונהי נמי דלדידן משמשא לאחר קינות, ואף על גב דלא ידעין עד למחר, מיהו בעינן מוכיחה קיים. דאי לאו הכי, מה הוועיל חכמים בתקנתם. עד שהרוק בתוך הפה בו" — דרוק — דם, פה" — אותו מקום. כלומר, אפילו כשהיה בדיקה לאחר תשמיש, שמא ראתה טפה בחדל ותחפתה שכבת זרע באותה ביאה עצמה. הארכת = התמרת. בעל נפש = חסיד. לא יבעול וישנה — בלא בדיקה ביתנים, דאפילו בית הלל מצרכי בדיקה לסוף תשמיש. אלמא חיישין לשמא ראתה דם מחמת תשמיש, אלמא מי שהווא ירא ופורש ספק איסור — לא יבעול וישנה. כמה דברים אומרים — דבעיא בדיקה. בדיקה בעד — בלילה לפני תשמיש. ואף על גב דלא ידעה — דהא לבית הלל, עד למחר לא בדיקה. ואפילו לבית שמאי נמי, אם יש לה שני עדים לכל תשמיש, משמשת בלא נר, אף על גבי דלא ידעה אי איכא דם בעדים של תשמיש ראשון, זו מוכיחה קיים — הרי העד לפנינו, ולמחר תראה בו, ומנהי לה לטהרות. דכי אצרכיה רבנן לשמש בעדים — משום טהרות הוא, וגם אם ימצא דם באותו שלפני תשמיש — תביא חטאת כפרתה. וזו — שאבר עדתה אין מוכיחה קיים, ואי אמרת תשמש — מה תקנת חכמים יש כאן, דהרי היא כמו שלב בדיקה. בזהו דרכי תשמיש. כמו (משלי לו): "דרך גבר בעלמה". והמשמש ביום — בא לידי ביון, שמא יראה בה דבר מגונה, ותתנגה עליו. הכל בידי שמים — כל מדותיו וקורותיו של אדם באין לו בגזרת מלך, חוץ מזו. כי אם ליראה — דבר זה לבדו הוא שואל ממך, לפי שהכל בידו, וזה בידך. מאי הורה נבר — מודסמן הירון ללילה, שמע מינה למדרש הכי: לילה ניתן להריון, ולא יום. מדאסמכיה קרא — שמעינן דלרבי יוחנן, ומנופה דקרא — שמעינן להא דרבי יוחנן בר פפא. מיכני ליה בו" — והיינו "בזה דרכיו" — שמנוה עצמו, שמלעזין עליו בני המדינה במנהגו. שר = תלמיד חכם. הנרגל = רגיל. נרגל = מרבה דברים. ואמרי לה נרגו — בזעם, דנראה כנבל ומשחכר. והמושיב שבת — לתלמידים במרומי קרת אתה, שנראה מגסי הרוח. ועוד: שמפסיקין אותן עוברי דרכים. ואפילו לביתו — דלמא עבדי מדי דנעניתא. מוקדש

ומשתיין

ומשתיין

גמרא

המחלוקת ששנינו במשנה מובאת גם בברייתא: תנו רבנן, אף על פי שאמרו שהמשמש מפתח לאור הנר הרי זה מגונה, בית שמאי אומרים, צריכה האשה שני עדים על כל תשמיש שתשמש בלילה אחד, או תשמש לאור הנר, ותבדוק אחר כל תשמיש. ובית הלל אומרים, היה בשני עדים לכל הלילה.

מביאה הגמרא ברייתא שמבארת את טעמי המחלוקת: תנא, אמרו להם בית שמאי לבית הלל, לדבריהם שאין האשה בודקת אלא לאחר תשמיש אחרון, ליתוש – יש לחשוש, שפא תפא מיפת דם בגריר הדרל בביאה הראשונה, ותשאר בכותלי בית הרחם, ותתפנה השכבת ורע בביאה שנית, ובבדיקה שלאחר ביאה האחרונה לא תמצא את הדם. משיבים בית הלל: אמרו להם בית הלל, אף לדבריהם שהיא בודקת לאחר כל תשמיש ותשמיש, ליתוש – יש לחשוש שעד שהרקה – השכבת ורעו בתוך הפה – אותו מקום, שפא נימון וחולד לו – שמה באותה ביאה עצמה הוא מתכסה בשכבת ורע ונאבד ולא ימצא בבדיקה, אלא על כרחך שאין לחשוש לכך. אמרו להם בית שמאי, שיש לחלק בין החשש של אותה ביאה עצמה לחשש של ביאה שניה, לפי שאינו דומה החשש שהדם נימון פעם אחת, לחשש שמה נימון שתי פעמים, ולפיכך יש לה לבדוק אחר כל תשמיש.

רבי יהושע מכריע במחלוקת שלעיל: תנא, אמר רבי יהושע, רואה אני את דברי בית שמאי שצריכה שני עדים על כל תשמיש. אמרו לו תלמידיו, רבי כמה הארכת – החמרת! את הדין עלינו. אמר להם רבי יהושע, מוטב שאאריך עליכם בעולם הזה, כדי ששעל ידי כן יאריכו ימיכם לעולם הבא.

הגמרא מביאה מחלוקת אם חסיד יחמיר לבדוק יותר מדברי בית הלל: אמר רבי יוחנן, מדבריהם בולס – בית שמאי ובית הלל בלמה, שבעל נפש – חסיד – לא יבעול וישנה – לא יבעול פעמים באותו לילה ללא בדיקה בין תשמיש לתשמיש, שאף לבית הלל יש חשש שתראה מחמת התשמיש, שהרי הצריכו לבדוק לאחר תשמיש אחרון. ורואה אמר, בועל וישנה, בלא בדיקה. ובי תנא ההיא שצריכה לבדוק אחר תשמיש, רק להקרות תיקון זאת ולא לבעלה.

מביאה הגמרא ראייה לדברי רבא: תנא נמי חבי, כמה דברים אמורים שתיקנו בדיקות לאשה, להקרות, אבל לבעלה מותרת בלא בדיקה. וכמה דברים אמורים שמתרת לבעלה בלא בדיקה, באופן שהניחה בפעם האחרונה בחזקת טהרה, אבל אם הניחה בחזקת טהרה, לעולם היא בחזקתה ואסורה לשמש, עד שתאמר לו 'טהורה אני'.

הגמרא מבארת את הדין אם בדקה בעד ונאבד: אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, בדקה בעד לפני תשמיש ולא הסתכלה האם יש בו דם, ואבד העד, אסורה לשמש עד שתבדוק שוב. מקשה הגמרא: מתקנה לה רבי אילא, אילו איתא – ואם היה העד קיים, מי לא משמש ואף על גב דלא ידעה – האם אינה מותרת לשמש אף שעדיין אינה יודעת אם אין עליו דם, כמבואר במשנתנו שמניחה את העדים לבדוקם ביום, ואם כן קשה. השתא נמי תשמש – אף עכשיו שנאבד העד תהא מותרת לשמש. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, יש לחלק, זו שהעד שלה נמצא, מוכיחה קנים, ומחר תבדוק את העד ויוכח האם נטמאה. ואילו זו שנאבד עדה, אין מוכיחה קנים, ואם תשמש בלא בדיקה תתבטל תקנת חכמים שיש לבדוק לפני התשמיש.

בברייתא לעיל הובא בגנות המשמש לאור הנר, אגב זה מביאה הגמרא את דין התשמיש ביום: אמר רבי יוחנן, אסור לאדם שתשמש מפתח ביום. מבררת הגמרא: (אמר רב תמנא) מאי קרא – מהו הפסוק בו נרמז דין זה. משיבה הגמרא: שפאמר (איוב ג ג), יאבד יום אולד בו ותלילה אמר הורה נבר, פסוק זה אמר איוב מתוך יסוריו, וקילל את היום שנולד בו, ואת הלילה שבו אמר המלאך

הממונה על ההריון שאביו יעבר את אמו. וממה שאמר שבלילה נאמר שאביו הורה את אימו, למדנו שדווקא הלילה ניתן לשמש בו ולבוא להריון ואילו היום לא ניתן להריון, ואסור לשמש בו. ריש לקיש מביא מקור אחר לכך שאסור לשמש ביום: ריש לקיש אמר, מהא – המקור לכך שאסור לשמש ביום הוא ממה שנאמר (משלי יט טז), 'בוזה דרכיו ימות', כלומר, שהמשמש באופן שיכול להביא לידי ביוץ, ימות, והמשמש ביום מביא לידי ביוץ אם יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו.

הגמרא שואלת מה דורש כל אחד מהאמוראים מהפסוק שהביא השני, שואלת הגמרא: וריש לקיש, האי קרא דריש יוחנן – פסוק זה 'והלילה אמר הורה גבר' שממנו למד רבי יוחנן שאסור לשמש ביום, מאי דריש ביה – מה דורש בו ריש לקיש. משיבה הגמרא: מפני ליה לכדוריש רבי תנינא בר פפא – לדעתו צריך את הפסוק ללמוד ממנו את מה שדרש רבי חנינא בר פפא. דריש רבי תנינא בר פפא, אותו מלאך הממונה על ההריון, 'לילה' שמו, כלשון הכתוב 'והלילה אמר הורה גבר', כלומר, שהמלאך ששמו 'לילה' אמר שיהיה ההריון. ונזמל המלאך את התפסה של הזרע, ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא, ואומר לפניו, רבנו של עולם, מפה זו מה תהא עליה, האם האיש שיהיה נוצר ממנה יהיה גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני. מדקדקת הגמרא: ואילו האם יהיה רשע או צדיק, לא קאמר – לא שואל המלאך, והטעם לכך הוא, בדרבי תנינא, אמר רבי תנינא, הכל בידי שמים – כל המדות של לאדם וקורות חייו, נגזר מה ששמים, הוין מילית שמים שתלויה בבחירת האדם. שנאמר (דברים יב), 'ועתה ישרא מזה ה' אלךך שואל מעמך כי אם יוראה' וגו', שרק דבר זה מבקש הקב"ה מהאדם לפי שהוא בידו, אבל שאר הדברים הם בידו של הקב"ה. ולפיכך המלאך אינו שואל אם יהיה האדם רשע או צדיק.

שואלת הגמרא: וריש יוחנן איך דרש מפסוק זה שאסור לשמש ביום. משיבה הגמרא: אם בן שלא בא הפסוק אלא ללמדנו ששם המלאך הממונה על ההריון הוא 'לילה', נכתוב קרא – היה צריך לכתוב בפסוק 'נבר הורה', מאי הורה נבר – לשם מה נכתב בפסוק 'הורה גבר', אלא לכך נסמכה התיבה 'הורה' לתיבה 'לילה', כדי לדרוש מכאן, שלילה ניתן להריון ויום לא ניתן להריון.

שואלת הגמרא: וריש יוחנן, האי קרא דריש לקיש – פסוק זה 'בוזה דרכיו ימות' שממנו למד ריש לקיש שאסור לשמש ביום, מאי דריש ביה. משיבה הגמרא: מפני ליה לכדוריתב בספר בן סירא, שליש מנהגים שפאמר, וארבעה לא אהבתי, כלומר, המנהג הרביעי אינו שנאוי כל כך אולם אינו אהוב עלי. ואילו הן: א. שר – תלמיד חכם הנרגל – שרגיל להימצא בבית המשתאות, שהוא מבזה את כבודו. ואמרי לה – ויש שאמרו בלשון זו, שר הנרגל – תלמיד חכם שמרבה בדברים. (ואמרי לה, שר הנרגל – תלמיד חכם שבוטע ונראה כמו אדם נבל). ב. והמשיב שבת – המושיב ישיבה לתלמידים בקדומי קרית – במקום גבוה שבעיר, שהוא נראה מגסי הרוח, וגם שמפריעים אותם העוברים ושבים מתלמודם. ג. והאוחו באתה ומשתין מים, לפי שהוא מתחמם ובא לידי קרי. שלשה דברים אלו אני שונא. ד. ודבר זה איני אוהב, והנכנס לבית חבירו פתאום, בלא להודיע. מוסיפה הגמרא: אמר רבי יוחנן, ואפילו לביתו שלו לא יכנס פתאום בלא להודיע, שמה עסוקים שם בדברים של צניעות. וסובר רבי יוחנן, שדברים אלו אנו לומדים מהפסוק 'בוזה דרכיו ימות', שהעושה מעשים אלו הוא בזה את דרכיו, שמגנה עצמו, ומלעזים עליו בני המדינה.

אגב שוואבא לעיל כמה דברים ששנואים בעיני בן סירא, מביאה הגמרא גם ברייתא בענין זה. ואמרת הברייתא: אמר רבי שמעון בן יוחאי, ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונא, ואף אני איני אוהבן. ואלו הן: א. הנכנס לביתו פתאום בלא להודיע, שמה עסוקים שם בדברים של צניעות, ואין צריך לומר שהנכנס לבית חבירו פתאום אינו ראוי. ב. והאוחו באתה ומשתין מים.

ג. ומשתיין מים ערום לפני מפתו, שמאוס לישון במקום מטונף. ד.
והמשמש מפתו בפני כל חי.
מבאר הגמרא בפני איזה חי אסור לשמש: אמר ליה רב יהודה
לשמואל, האם ואפילו לפני עקברים נאמר שאסור לשמש. אמר
ליה שמואל, שינא ו-תלמיד חכם מחודד בתלמודו, לא, אלא על
גנון מנהגם של בית פלוני, משמשין מפותיהן בפני עקביהם
ושפותיהם. מבררת הגמרא: ואינהו מאי דרש – והם מאיזה
מקרא דרשו שמוות לעשות כן. משיבובי, בשעת תשמיש. רבא
לאליעזר עבדו, "שבו לכם פה עם החמור" (בראשית כב ה). ולמדנו
מכאן שעבד הוא עם החמור. וסברו שמוות לשמש בפני
עבדים ושפחות כמו בפני חמור.
הגמרא מביאה עובדות מהאמוראים בענין זה: רבא בר רב הונא
היה מקרקש גוי דכילתא – מקשקש בפעמונים שתלויים בכילה
ו-מיטה מכוסה ביליון קודם התשמיש, שיצאו בני ביתו. אפי
באלי דידבי – היה מגרש אף את החובבים, בשעת תשמיש. רבא
באלי פרוחי – היה מגרש אף את היתושין בשעת תשמיש.
הגמרא מביאה עוד כמה הנהגות שאמר רבי שמעון: אמר רבי
שמעון בן יוחי, חמשה דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו –
גורם לעצמו מיתה, ודמו בראשו – וחובת דמו נדרשת ממנו. ואלו
הן: א. האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלושה שעבר עליהן
הלילה. ב. והשוטה משקין מווגין ו-כגון שמוג יין במים שעבר
עליהן הלילה. ג. ותלן בבית הקברות. ד. והנחיל צפרניו וזרקן
לרשות הרבים. ה. והמקין דם ומשמש מפתו.
למדנו בברייתא: האוכל שום קלוף בו' ובצל קלוף וביצה קלושה
שעבר עליהן הלילה. מבאר הגמרא: ואף על גב דמנחי בסילתא
– שהבצל והשום והביצה מונחים בסל, ומצריי וחתמי – והיו
צרורים וחתומים בלילה, אין לאכול מהם, שרוח רעה שורה עליהן.
ולא אמרן שרוח רעה שורה עליהן, אלא דלא שירי בהן עיקרן
ו-השערות שבראשן או קליפתן, אבל שירי בהן עיקרן או קליפתן
לית לן בה. אין בזה חשש.
למדנו בברייתא: והשוטה משקין מווגין שעבר עליהן הלילה. הגמרא
מבאר באלו כלים לנו: אמר רב יהודה אמר שמואל, והוא שלנו
בכלי מתכות. מוסיפה הגמרא: אמר רב פפא, וכלי נתר – כלים
העשויים מאדמה שחופרים ממנה 'צריך' (ע"ז לג), בכלי מתכות
דמו, ומשקין שלנו בתוכם יש בהם סכנה. וכן אמר רבי יוחנן, והוא
שלנו בכלי מתכות, וכלי נתר בכלי מתכות דמו.
למדנו בברייתא: ותלן בבית הקברות. אומרת הגמרא: הטעם
שזהו ללון בבית הקברות, הוא כדי שתשיר עליו רוח טומאה,
ועל ידה אוחו את העינים כדרך הליצינים. ומתחייב בנפשו, דיומין
דמסקני ליה – שלפעמים השדים שבבית הקברות מסכנים אותו.
למדנו בברייתא: והנחיל צפרניו וזרקן לרשות הרבים דמו בראשו.
מבאר הגמרא את הטעם: מפני שאשה מעוברת עוברת עליהן
ו-על הצפרנים, ומפלת את עובריה.
הגמרא מבאר באיזה אופן אסור להשליך את הצפרנים, אומרת
הגמרא: ולא אמרן שיש סכנה להשליך צפרנים, אלא דשקיל
בגנוקסרי – שנטל אותם במספריים. עוד תנא: ולא אמרן, אלא
דשקיל דידיה ודברעיה – שנטל את כל צפרני ידיו ורגליו. תנאי
נוסף: ולא אמרן, אלא דלא נו מדי בתרייה – שלא חתר איזה דבר
אחרי שנטל את צפרניו, אבל נו מדי בתרייה לית לן בה – אבל
אם חתר איזה דבר אחריהם, אין בזה חשש. מסיקה הגמרא: ולא
היא, אלא לבולה מילתא חיישינן שלא להשליך את הצפרנים.
הברייתא מבאר מה יש לעשות בצפרנים: תנו רבנן, שלש דברים
ו-דרגות נאמרו בצפרנים, השורפן הוא חסוי, שעל ידי כך לא
יתגלו לעולם. הקובץ צדיק, שנזכר שלא יזוקו בהם. והזרקן דשע.
למדנו בברייתא: והמקין דם ומשמש מפתו דמו בראשו. הגמרא
מבאר את הסכנה שבדבר: דאמר מר, המקין דם ומשמש מפתו,
הויין ו-היו לו בנים ויתקין – חלשים. ואם הקיזו שניהם ושמשו,
הויין לו בנים בעלי ראיה, שהם חלשים ביותר. שיש להם שרץ

במוחם. מבאר הגמרא: אמר רב, ולא אמרן, אלא דלא טעים מדי
– שלא טעם כלום בין ההקזה לתשמיש, אבל טעים מדי לית לן
בה – אין בזה חשש.
הגמרא חוזרת לעסוק בדיון תשמיש המיטה ביום: אמר רב חסדא,
אסור לו לאדם שישמש מפתו ביום, שנאמר (ויקרא יט יח) 'ואהבת
לרעך כמך'. מבררת הגמרא: מאי משמע – היכן משמע דין זה.
משיבה הגמרא: אמר אפי, אם משמש ביום יש חשש שפא ורעה
בה דבר מנונה, ותתנהג עלי, ויבטל מצות ואהבת לרעך כמך.
אמר רב הונא, ישראל קדושים הם, ואין משמשין מפותיהן ביום.
אמר רבא, ואם היה בית אפל ו-חשוך מותר לשמש ביום, שאין
חשש שיראה בה דבר מגונה. מוסיף רבא: ותלמיד חכם מאפיל
ו-מחשיך בכסותו ומשמש ביום, לפי שידוע לנוצח בצניעותו.
מקשה הגמרא: תנו, לבית שמאי צריכה שני עדים לכל תשמיש,
או תשמש לאור הנר, הרי שמוות לשמש ביום. מתרצת הגמרא:
אימא, לבדוק את העדים לאור הנר.
מקשה הגמרא: תא שמע, שנינו בברייתא (לעיל טז), אף על פי
שאמרנו המשמש מפתו לאור הנר הרי זה מנונה, צריכה האשה שני
עדים על כל תשמיש או תשמש לאור הנר. הרי שמוות לשמש
לאור הנר. מתרצת הגמרא: אימא, הבדוק מפתו וכלומר, את
העדים לאור הנר הרי זה מנונה, שאי אפשר לבדוק היטב אלא
לאור היום.
מקשה הגמרא: תא שמע, והאנשים של בית מנונה המלך היו עושין
שלש דברים, ומזכירין אותן לשבח על כך. ואלו הן: א. היו משמשין
מפותיהם ביום. ב. ובדקין מפותיהם – נשיהם בודקות דווקא
במילא פרחבא – בצמר גפן, שהוא לבן ונראית בו טיפת דם
כחדל. ג. ונוהגין טומאה ומהרה בשלגים אף שהשלג אינו מאכל
או משקה. מסיימת הגמרא את הקושיא: קתני מיהא, משמשין
מפותיהן ביום. מתרצת הגמרא: אימא, בודקין מפותיהם ביום, ולא
לאור הנר. מביאה הגמרא ראיא לתירוץ: הכי נמי מסתברא, דאי
סקלא דביתך משמשין ביום, מדוע מזכירין אותן לשבח, אף אם
מותר לשמש ביום אין מעלה בכך. דרוח הגמרא את הראיה: אין
הכי נמי, שיבחו אותם ששימשו ביום, שבלילה יש חסרון, דאנב
דאימא אונם שניה מנניא באפיה – שמפני שאנוס להירדם, אינו
מתאה לה כל כך ומתנגה בפניו.
הגמרא מבאר איזה עד כשר לבדיקה: שנינו בברייתא, ובדקין
מפותיהן במילא פרחבא. מביאה הגמרא ראיא מכאן לדברי
שמואל: מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל, אין בודקין את המפה
אלא בפקולין – בצמר גפן, או בצמר של כבש, נקי ורך.
אמר רב, היינו דכי הווי התם – זהו הדבר שכאשר הייתי בארץ
ישראל, בערבי שבתות הווי אמרי מאן בעי פקולי בנהמא – היו
מכריזים ואומרים מי רוצה צמר גפן בלחם, ולא ידענא מאי קאמרי
– ולא הבנתי מה כוונתם. עכשיו אני מבין שהם מכרו צמר גפן
לבדיקה.
הגמרא דנה בכשרות הפשתן לבדיקה: אמר רבא, הני שחקין
דכיתנא מעלי לבדיקה – בגדי פשתן שחוקים ובלויים טובים
לבדיקה. מקשה הגמרא: איני, והא תנא דבי מנשה, אין בודקין את
המפה לא בעד אדם ולא בעד שחור ולא בפשתן, שהוא אינו לבן,
ואין הדם ניכר יפה אלא על עד לבן. ואין לבדוק אלא בפקולין או
בצמר נקי ורך. הרי שאין לבדוק בפשתן. מתרצת הגמרא: לא
קשיא, הא בכיתנא – הברייתא מדברת בפשתן עצמו שאינו לבן,
והא במונני דכיתנא – ורבא דיבר בבגדי פשתן שהם לבנים. עוד
תירוץ: ואיפית אימא, הא והא במונני דכיתנא – כאן וכאן מדובר
בבגדי פשתן, אלא דהא בחרתי – דברי הברייתא בחדשים שאינם
לבנים כל כך, והא בשחקין – ורבא דיבר בשחוקים ובלויים שלבנים
יותר.
שנינו בברייתא: נוהגין טומאה ומהרה בשלגין. הגמרא מבררת את
דין הטומאה ודוהרה בשלגים: תנו רבנן, שלג אינו לא אוכל ולא
משקה ואינו מקבל טומאה. ואף אם הישב עליו לאכילה, אינו

נדה. פרק שני – כל היר דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמט

תוספות

1 **ומשתיין** מים ערום לפני מטותו — דאמר בשבת (ב.ב.ב.) דקשה לענינותא. ויש ספרים דגרסי
2 הכא: "משמש מטתו ערום", וכן הוא בויקרא רבה. וטעמא, שיש לו להיות צנוע
3 בשעת תשמיש, כדאמרין בגדרים (כ.א.). **מקרקש** זני — פירש הקונטרס: פעמונים
4 התולים בבילה, להוציא ממנו בני ביתו. וקשה לרבינו תם: דאן הוה מרת צניעותא ונראה לו
5 כגירסת רבינו תנאל והערך וערך גזח: "מקרקש
6 גוי זבובים", דאמר בבבכות (ז.ב.). דבש הגויין
7 והצירעין. והוי דאמיא דאביי דבלי ירדבי ורבא
8 דבלי פרוחי.
9 **משמששין** מטותיהן בפני עבדיהן — ומיירי
10 בבילה או במקום אפל, דבמקום
11 אורח, אפילו בלא לפני עבדיהם אסור.
12 **שורפן** חסיד — דליכא למחשש שמא יתגלו.
13 ובערך וערך "שלש" פירש: שורפת
14 צפורן מזקת לאדם, וכן כל דבר הבא מן האדם,
15 כדאמר בסוף פרק "כלל גדול" (שבת עה.ב.) גבי דם
16 הנדה: אידי דחלשא, לא מצנעה לשונרא. ולכן
17 הוא חסיד — שנמחרת לשורפן, אף על גב דשמוקל לו.
18 **אימא** בודקין מטותיהן ביום — ולכן מזכירין
19 לשבת, דאף על גב דאמרין בית שמאי צריכה שני
20 עדים על כל תשמיש ותשמיש, ולבית הלל דיה
21 בשני עדים כל הלילה ומענינא בהו למחר, מכל
22 מקום מודו דאם רוצה לעיין בלילה לאור הנר —
23 הדרשות בידה. **הא** בחדתי הא בשחקי — תימה:
24 דבפרק קמא דשבוועת (ז.ב.) גבי "שאת" — בצמר
25 לכן, שניה לה — בקרם ביצה, ומפרש: כמו גלימא
26 דכינתא וסחוקה, משמע שחורש לכן מן הישן ויש
27 לומר: דהתם — בגלימא שאין גרילות לכסס, ודכא
28 — בחלוק וכיצא בו שמכבסין תדיר. ועוד יש לומר:
29 דהתם לענין חשיבות מיירי, הא כן דלעיל, כגון
30 שבור מלבא וריש גלותא. אפילו

1 מקרקש זני — פעמונים התולים בבילה שסביב מטותו מקשקשן בעת תשמיש, לסור בני
2 ביתו משם. **באלי ירדבי** — מגרש הזבובים, שלא לשמש מטתו בפני כל חי. פרוחי =
3 יתושים. **דמו בריאשו** — נגעש על עצמו, וחובת דמו נדרשת ממנו לאור מיתתו. וראיה
4 לדבר: "דדמו בראשו" דמרגלים (יהושע ב) — חובת דמו היא מוטל בראשו. ומתחייב
5 בנפשו — כלומר, הוא גורם לעצמו. **שעבר**
6 עליהם הלילה — אבולוה קאי, אשום ובעל
7 ומשקין. **בסילתא** = סל. עיקרן — שערות
8 שבראש השום והבעל. רוח **זומא** — כמדת
9 הליצים, שקורין גרמנטיר, האוחזים את
10 הענינים. **בגנוסטר** = מספרים. חסיד — עדיף
11 מזדיק, כשקוברין איכא למיחש דהדרי ומגלו.
12 ויתקין — חלשים. בעלי ראתן — חלשים יותר
13 מראי, שיש להם שרץ במוחם, כדאמר
14 בכתובות. תלמיד חכם — ידע לאצטנעי
15 נפשיה. **אף על פי** שאמרו המשמש מטתו כו' —
16 כדאימא בביריתא דלעיל בריש שמעתי,ן
17 ומסקנא: "או תשמש לאור הנר" — אלמא מוגבה
18 הוא דהוי, אבל איסורא ליכא, מדרקתי "או
19 תשמש". והשתא ליכא למימא: תבדוק, דאם כן
20 מאי "אף על פי שאמרו" כו'. **אימא תבדוק** מטתו
21 לאור הנר כו' — משום דלא מיבדיק שפיר,
22 אפילו הכי או תביא שני עדים לכל תשמיש, או
23 תבדוק לאור הנר. **מילא פריחא** = קוטין. מתוך
24 שהוא לבן, נראית בו טיפה כחרדל. לישנא
25 אחרינא: צמר נקי ורך. ומוכירין חכמים אותן
26 לשבח — בתמיה. נדי איה מותר בעלמא והוי
27 תמיה לן, וכל שכן שמוכירין לשבת, ומה הוא
28 שבח? **אונס שניה** — מתוך שהוא נאנס בשניה
29 אינו מתאווה לה כל כך, ומשמש לקיום מצות
30 עונה בעלמא או לרצותה, ולבו קץ בה. והוא
31 מבני תשע מדות דאמרו בגדרים (כ.ב.). **פקולין** =
32 קוטין. **דכי הואי** — תתם — בארץ ישראל.
33 **בערבי** — שבתות. נדי איה מותר בעלמא והוי
34 חכמים מערב שבת לערב שבת. שחקי **דכינתא**
35 = בגדים בלויין של פשתן, ולא בפשתן — שאינו
36 לכן, ואין דם ניכר יפה אלא בעד לכן. שחקים —
37 לבנים יותר מן החדשים. חישוב עליו וכו' —
38 דקרב להיות משקה יותר מאוכל. לא
39 **נפמא** כו' — דאינו חסר, אלא כל קורט בפני
40 עצמו חשוב, ואינו טמא אלא מקום מגע טומאה.
41 נפחר מקצתו — כגון חישוב עליו למשקה,
42 ונטמא טומאת משקין — סלקא ליה השקה
43 במקוה כשאר מים, ולא משום טבילה, דאין
44 אוכל ומשקה נטהרין במקוה, דלא כתיב
45 טבילה אלא באדם וכל. אבל יין ולא שום
46 משקה — אין להם טהרה אלא מים, ומשום
47 זריעה — דכי משיק להו, הוי להו חבור מים
48 שבכלי עם מי המקוה, ובטילו להו גביהו.
49 כדנתן (תרומות פרק ט משנה ז): שתייל תרומה
50 שנטמא ושתלן — טהרו מלטמא, אלמא
51 מטהרה להו זריעה, ומים במים זו היא זריעה.
52 נפחר מקצתו — שלא נגע המים אלא בפי
53 הכלי. נפחר כולו — ומדקתי "נטהר כולו"
54 מכלל דטמא כולו, והיכי משכחת לה דנגעה
55 טומאה בכלו. שחקיבדו — לשלג. על אור
56 תנור — ושרץ בתוכו נטמא מאור כלי חרס.
57 דהתורה העידה — "כל אשר בתוכו יטמא"
58 (ויקרא יא).

ואפילו

44 **משקין**. **נטמא מקצתו** — לא נטמא כולו, נטהר מקצתו — נטהר כולו. הא גופא קשאי, אמרת נטמא מקצתו — לא נטמא כולו, והדר
45 תני נטהר מקצתו — נטהר כולו, למימרא דנטמא כולו! — אמר אביי: כגון שהעבירו על אור תנור, דהתורה העידה על כלי חרס

אפילו

אפילו מלא חרדל – למאי דמפרש רבינו תם דאין פחות מכביצה מקבל טומאה, לאו דוקא "מלא חרדל" אלא "מלא ביצים", אלא משום דמדברגן מקבל טומאה, נקט ליה. **פרוודור** – "פרח" בלשון יוץ, לפני, "דור" – לשון דירה. אית דגרס "פרוודור" ברליית. **ורם** העליה – משמע דרם העליה טהור, אפילו הוא ממראה דמים טמאים. דאי אין בעליה מארבעה מיני דמים טמאים – אם כן,

דס שבפרוודור אמאי הוי ספק? נחוי אי הוי מארבעה מיני דמים אי לאו דרוחק לומר: דאיירי בנאבד, וחינו טעמא דטהור: דכתיב "ממקור דמיה" – דוקא דמי מקור, וחינו חרדל. אי נמי: "דמיה" כתיב – מקום שצוין שם הרבה דמים, ובעליה ליכא אלא מין אחר. **והתנן** שחוקתו מן המקור – ואף על גב דבמתניתין קתני נמי "ספק טמא" – היינו ספק דאי טמא, בדרבנן? בהדיא "שחוקתו מן המקור". והוא מצי לשנוי: כגון שנמצא בקרקע פרוודור, כדמשני בסמוך אריב חייא. אי נמי: שמא קרקע פרוודור, לא הוה קרי ליה "ספק".

מן הלול ולפנים נמי כו' – פירוש: לדברך, שאתה חושש לשינוי, אמאי ודאי טמא? נידוש נמי ולמא אידוקרד ומעליה אתאזא ורמי: דאדרבא, כיון דמן הלול ולחוץ, אף על פי שמן העליה הוא בא שם כדרכו, חיישין לדם החרד שהוא חרוק, ואין יכול לבא אלא על ידי שחייה, משום דרוב דמים מן המקור אתו – משום הכי יש לסמא בודאי מן הלול ולפנים, ולתלות בדמי החרד המרובים והקרובים יותר מדמי העליה? ועד דכתיב: דבריק "לא יחפור" (בבא בתרא כד, א) אמר רב חנינא: רוב וקרוב – הלך אחר הרוב. ומוכח התם דרבי חנינא מיייר, אפילו בקורבא דמוכח, ואמר אביי: אף אן נמי חנינא כרבי חנינא. נמצא בפרוודור – ספקו טמא, שחוקתו מן המקור. ואף על גב דאיכא עליה דמקרבא טפי, ומאי ראייה מייחזי דהא ללישנא דבתר חששא ווללישנא דבתר חששא אוליגן, שחוקתו מן המקור, היינו אפילו מן הלול ולחוץ – יש לחוש שזנא מן המקור בא, משום הדשחא הוי רגילות. ולא בא אלא ליתן טעם אמאי ספקו טמא מבחוץ, ולעולם אידי ואידי ספקא הוי. גליון אולת, לא

אוליגן אתר רובא כלל טפי מקורבא. אלא אידי ואידי ספקא הוי, ואפילו מן הלול ולפנים. שדמי החרד רוב, וגם באין משום בלא שינוי – חיישין לדמי העליה שהם מעטים ואינם יכולין לבא שם. אלא אם כן נזקקד. וללישנא דבתר חזקה אולת, מטהר מן הלול ולחוץ, ולא חייש לרובא דדמי החרד. דהא דמטמא מן הלול ולפנים – לאו משום רובא גרידא. אלא משום דבא נמי מן החרד בלא שינוי. וקורבא דעליה לא מוכח כלל, ולא חיישין לאידוקרד. ונראה לפרש: דכל אמוראי דשמעתין איירי בג פרוודור. וכן הענין, דג פרוודור מן הלול ולפנים, גבה ומשתעף ועולה. ואינו יכול לבא שם מן העליה, אלא אם כן נזקקד. ומן החרד אינו יכול לבא לג פרוודור, אפילו מן הלול ולפנים, אלא אם כן שחתה ביותר. והוא שני גדול מדיקור של עליה. כי הלול שדמי החרד יוצאים לפרוודור. הוא לצד קרקע פרוודור. אבל מן הלול ולחוץ, משתעף ויורד ובא שם מן העליה כדרכו, ומן החרד בא שם בשני גדול יותר ממנן הלול ולפנים. והשחא פריך שפיר: מאי שנא מן הלול ולחוץ דספק, אף על גב דמן החרד אינו בא שם אלא בשני גדול נאזא. ומן העליה בא שם כדרכו, אלא משום דשחתה רגילות הוא. דאי לא רגילות הוא, הוי ודאי טהור. ואפילו הכי לא בעי למיזל בתר רובא שהוא ודאי טמא. מן הלול לפנים נמי אימור אידוקרד. דכיון דשחתה רגילות הוא, אידוקרד נמי רגילות. ואמאי ודאי טמא? ואף על גב דרוב דמים מן המקור, איך ללכת והוא דרוב, כמו מן הלול ולחוץ דלא הוי טמא ודאי, אף על גבי דשחתה הוי רגילות. אלא אמר

אביי: אי בתר חששא אולת, משום דשחתה רגילות הוא, בדפרישית – אידי ואידי ספקא. ואי בתר חזקה אולת, ולא בתר חששא דשחתה לאו רגילות הוא – מן הלול ולחוץ ודאי טהור. ומכל מקום מן הלול ולפנים, אף על גב דשחתה לאו רגילות הוא – הוי ודאי טמא. דממה נפשך: על ידי שינוי בא, או שחתה או אידוקרד. ואית לן למימר: דמן החרד אתא. משום דחזקת דמים מן המקור באין. ומוכח שפיר ב"לא יחפור" מהא לישנא, דבתר חזקה דהוי עיקר, כדמשמע לישנא "שחוקתו מן המקור", דרוב וקרוב – הלך אחר הרוב. אפילו בקורבא דמוכחא. דמן הלול ולפנים – ודאי טמא, דאוליגן אחר רוב דמים שמן המקור, אף על גב דהעליה מקרבא ומוכח. דהא מעליה בא בשנינו מועט יותר ממנן החרד. כדפרישית. **ואין** שורפין עליו את התרומה – תימה: כיון דהוי ספק טומאה ברשות הרבים – טהור ודאי, וברשות היחיד – טמא ודאי, ושורפין ויש לומר: כדפרישית לעיל (ב,ב). דמסוטה לא ליפגן נמוטא דאיתא על ידי ראיית גופה. לכן בכל מקום ספק. וצריך עיון במכילתין (ע,א). גבי דם תבוסה, דמשמע דספק יצא מחיים ספק לאחר מיתה, ברשות היחיד – ספקו טמא, ברשות הרבים – ספקו טהור. ואם תאמר: וכיון דלא ליפגן מסוטה, נוקי אשה בחזקתה, ונטהר אפילו ברשות היחיד? ויש לומר: משום דדמי החרד מצוין ביותר, כדאמר ב"לא יחפור" (בבא בתרא כד, א): רוב ומצוי קאמרת? ולא חשית חזקה וקורבא לגבי רובא אלא כפלטא ופלטא.

אפילו מלא חרדל – שאין נוגע בתנור אלא גרגרין שאצל הדפנות, ואפילו הכי כולו טמא מן הארץ. **משנה** החרד והפרוודור – בגמרא מפרש היכי קיימי. דם החרד **טמא** – והיינו מקור. **ספקו טמא** – מספק טמא טומאה דאית. שחוקתו כו' – במקור מחזקין ליה, ולא אמרינן: מעליה אתא, ודמים דעליה טהורין. דמפרוודור לא אתי דם, אלא

אפילו מלא חרדל. **משנה** מִשֵּׁל מִשֵּׁל מִשֵּׁל חֲכָמִים פֶּאֶשֶׁה: הַחֲרָד וְהַפְּרוּדוֹר וְהַעֲלִיָּה. דָּם הַחֲרָד – מָמָא, דָּם הַעֲלִיָּה – מָהוֹר, נִמְצָא בַּפְּרוּדוֹר – סָפְקוֹ מָמָא, לְפִי שְׁחֻקָּתוֹ מִן הַמְּקוֹר. **גַּמְרָא רְמִי בִּר שְׂמוּאֵל וְרַב יִצְחָק בְּרִיה דְּרַב יְהוּדָה תִּנּוּ נִדָּה בִּי רַב הוֹנָא. אֲשַׁחֲבִינְהוּ רַבָּה בִּר רַב הוֹנָא יְדִיתְבִּי וְקָאמְרִי: הַחֲרָד מִכַּפְּנִים, וְהַפְּרוּדוֹר מִכַּחוּץ, וְעֲלִיָּה בְּנוּיָה עַל שְׁתֵּיתָן, וְלֹא פְתוּחַ בֵּין עֲלִיָּה לַפְּרוּדוֹר. נִמְצָא מִן הַלּוֹל וּלְפָנִים – סָפְקוֹ מָמָא, מִן הַלּוֹל וְלַחוּץ – סָפְקוֹ מָהוֹר. אֲתָא וְאָמַר לִיה לְאַבְהוּ: סָפְקוֹ מָמָא אֲמַרְתָּ לָן מָר? וְהָא אָנֹן "שְׁחֻקָּתוֹ מִן הַמְּקוֹר" תִּנּוּ! – אָמַר לִיה, אָנָּה הֲכִי קָאמִינָא: מִן הַלּוֹל וּלְפָנִים – וְדָאִי מָמָא, מִן הַלּוֹל וְלַחוּץ – סָפְקוֹ מָמָא. אָמַר אַבְי: מָא שָׂנָא מִן הַלּוֹל וְלַחוּץ דְּסָפְקוֹ מָמָא – דְּדִלְמָא שְׁחַתְהּ, וּמִחֲדָר אֲתָא, מִן הַלּוֹל וּלְפָנִים נְמִי, אִימָא אִידוּקְרָה – וּמַעֲלִיָּה אֲתָא! אֵלָּא אָמַר אַבְי: אִי בְּתַר חֲשֵׁשָׁא אֲזֻלָּת – אִידִי וְאִידִי סָפֵק הוּא, וְאִי בְּתַר חֻזָּקָא אֲזֻלָּת – מִן הַלּוֹל וּלְפָנִים – וְדָאִי מָמָא, מִן הַלּוֹל וְלַחוּץ – וְדָאִי מָהוֹר. תִּנּוּ רַבִּי חִיָּיא: דָּם הַנִּמְצָא בַּפְּרוּדוֹר – חֵיבִין עָלָיו עַל בִּיאַת מְקַדְשֵׁי, וְשׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרֻמָּה. וְרַב קָטִינָא אָמַר: אִין חֵיבִין עָלָיו עַל בִּיאַת מְקַדְשֵׁי, וְאִין שׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרֻמָּה. לְהָךְ לִישְׁנָא דְּאָמַר אַבְי אִי בְּתַר חֲשֵׁשָׁא אֲזֻלָּת – מְסִיעַ לִיה לְרַב קָטִינָא וּפְלִגְנָא דְּרַבִּי חִיָּיא, לְהָךְ לִישְׁנָא דְּאֲמַרְתָּ אִי בְּתַר חֻזָּקָא אֲזֻלָּת – מְסִיעַ לִיה לְרַבִּי חִיָּיא, וּפְלִגְנָא**

הוי ספק ולא ודאי. אי בתר חששא אולת – דלא מחזקת ליה לדם כמנהגו והילוכו, אלא באת לחוש לקלות הגוללות כגון שחתה. אידי ואידי ספקא הוי – דכי הכי נמספקא מן הלול ולחוץ – דלמא שחתה, איכא לספוקי נמי מן הלול ולפנים – דלמא אודקרה. ואי בתר חזקה אולת – דמחזקת ליה לדם כמנהגו והילוכו, ולא חיישין לאימור שחתה ולאמור אודקרה. מן הלול ולפנים ודאי טמא – ודאי מחזר אתא, דאי מעליה אתא – מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשחכוחי, ומתניתין דקתני "שחוקתו מן המקור" נמי מן הלול ולפנים. מן הלול ולחוץ ודאי טהור – ולא אמרינן: אימור שחתה, והוא ליה ספק לתלות, אלא כמנהג מחזקין ליה ודאי טהור. חייבין עליו – אם נבנסה למקדש, ודאי טמאה. ולקמן מפרש אי מן הלול ולפנים אי לחוץ. אין חייבין – אבל איסורא – איכא, אלמא ספק הוא. להך לישנא – דאי בתר חששא – אידי ואידי ספקא הוא. מסייע ליה לרב קטינא – דאמור ספקא הוא, ומוקמינן בין מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ, ופליגא דרבי חייא דאבאי, דהא על כרחין לאביי להאי לישנא ליכא טומאה ודאי, לא שזא לפניא לא שזא לחוץ לא שזא בגג לא שזא בקרקעית, דכיון דתלי טעמא בחששא – בבולחו איכא לספוקי הכי ודאי. להך לישנא – דבתר חזקה, מסייע ליה לרבי חייא, ומתוקמא במן הלול ולפנים.

ופליגא

אפילו מלא חרדל – שאין נוגע בתנור אלא גרגרין שאצל הדפנות, ואפילו הכי כולו טמא מן הארץ. **משנה** החרד והפרוודור – בגמרא מפרש היכי קיימי. דם החרד **טמא** – והיינו מקור. **ספקו טמא** – מספק טמא טומאה דאית. שחוקתו כו' – במקור מחזקין ליה, ולא אמרינן: מעליה אתא, ודמים דעליה טהורין. דמפרוודור לא אתי דם, אלא דמי חרד ודמי עליה פעמים שהן נכנסין לפרוודור. **גמרא** חרד מכפנים ופרוודור מבחוץ – שניהם זה אצל זה בעובי גופה: חרד – לצד אחוריה, ופרוודור – לפניה, וכותלי רחם – למטה באמצע פרוודור, ודרך שם דמים יוצאים. ולול פתוח כו' – ודמי עליה באין לפרוודור דרך הלול. נמצא בפרוודור – מן הלול ולפנים, לצד החרד. ספקו טמא – דאי מעליה אתא – מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשחכוחי. דהא כי נחית מן הלול לפרוודור – כלפי חוץ הוא יורד ויוצא דרך יציאה, ואינו חוזר לצד אחוריה. ולקמן פריך: ודאי טמא הוי, ואמאי קתני "ספקו טמא"? ספקו טמא – ולא ודאי, מדקתני "מן הלול ולחוץ – ספקו טהור". והא אנו שחוקתו מן המקור תנן – מדקתני "חזקתה", מכלל דטומאה ודאית קאמר. ובמאי מוקמת לה? לא מן הלול ולפנים, ולא מן הלול ולחוץ, דלדידך ליכא טומאה ודאית. מן הלול ולפנים – ודאי טמא, ומתניתין – מן הלול ולפנים. ספקו טמא – לתלות, שהרי שני דמים יוצאין דרך שם: דמי החרד ודמי העליה, ולא ידעין מדי אתא. ואף על גב דאמרינן לאאחזקין ברם עולתה, דאי מחזר אתא – לא הוה אויל בפרוודור עד מן הלול ולחוץ, דהוה נפיק ליה ונחית דרך יציאת פתח פרוודור, אפילו הכי מטמאין לה מספקא: דילמא שחתה ונפלה על פניה, ונשתרבו הדם בכל הפרוודור, ובא מצד אחוריה לצד פניה כשיצא מן החרד. דספקו טמא – ולא אמרינן: ודאי טהור. אידוקרה – נזקפה לצד אחוריה, כגון פרקדית שורין שובניצא, ואיכא למימר: מעליה נחית לפרוודור, והא דלא נפיק ונחית מפרוודור דרך פתח בית ורחם וחזר לצד החרד – משום זקיקה הוא. וכיון דאיכא לאחזקין הכי ודאי –

ופליגא

מִן הַלֹּל וְלַחֲוִין, סָפְקוּ טָמֵא – טמא מספק, לחלות, ומטעם, ששני
הדמים, דמי החדר ודמי העלייה, יוצאים דרך הפרוזדור ואין
יודעים מנין הגיע דם זה. ואף שהיה לנו להחזיקו בחזקה שהגיע מן
העלייה ולטהרו, שהרי דם המגיע מן החדר ויוצא לפרוזדור יורד
לבית הרחם קודם שמגיע לצד פניה, מכל מקום, חוששים שמא
התכופפה ונפלה על פניה, ונמצאו אחוריה למעלה ופניה למטה,
וירד הדם לאורך הפרוזדור מצד אחוריה לצד פניה ולא הספיק
לרדת לבית הרחם, ולכן טמא מספק.

מקשה הגמרא: אִמֵּר אַבְי, מִאי שָׁנָא מִן הַלֹּל וְלַחֲוִין, דְּסָפְקוּ טָמֵא
– שטמא מספק שמא הגיע מן החדר, ואין אומרים שודאי טהור
אף שדם החדר אינו בא לשם, ומשום דחוששים דְּלָמָּא שֶׁחֲתָהּ
וּמִתְדַּרְךָ אֵתָּא – שמא התכופפה ומן החדר הגיע דם זה, מִן הַלֹּל
לְפָנֶיהָ נָפְלָה, אִמֵּי אֲדֹקְרָהּ, וְעַלְיָהּ אֵתָּא – שמא הודקפה ונשכבה
לאחוריה, ומן העלייה הגיע דם זה, שעל ידי שכבתה נמצאו
אחוריה למטה ופניה למעלה, והגיע דם העלייה אל צד אחוריה
ולא יצא בדרכו אל בית הרחם. וכיון שאפשר שהגיע מן החדר
ואפשר שהגיע מן העלייה אין לטמאו בתורת ודאי אלא בתורת
ספק בלבד.

לכן מפרש אביי באופן אחר: אֵלָּא אִמֵּר אַבְי, אִי בְּתַר חֲשָׁשָׁא אֲזִילַת
– אם הולך אתה אחר החששות, כלומר, אין אתה סומך על דרך
הילוכו הטבעי של הדם, אלא חושש למקרה הנולד לעיתים, כגון
שהתכופפה, אִידִי וְאִידִי סָפֵק הוּא – גם בנמצא מן הלול ולפנים
וגם בנמצא מן הלול ולחוץ הרי הוא טמא מדין ספק, שכמו שאם
נמצא מן הלול ולחוץ חושש אתה שמא התכופפה והגיע הדם מן
החדר כלפי פניה, כך גם אם נמצא מן הלול ולפנים יש לחוש שמא
הודקפה והגיע הדם מן העלייה כלפי אחוריה. וְאִי בְּתַר חֲזָקָה אֲזִילַת
– ואם הולך אתה אחר חזקת דרך הילוך הדם, ואין אתה חושש
שהתכופפה או הודקפה, בנמצא הדם מן הלול ולפנים, וְדַאי טָמֵא,
שחזקתו שבא מן החדר, שדם העלייה, מן הלול ולחוץ היה עליו
להימצא. ועל אופן זה שנינו במשנה 'שחזקתו מן המקור', שהוא
טמא בודאי. ואם נמצא הדם מן הלול ולחוץ, וְדַאי טָהוֹר, שאין
חוששים שמא התכופפה, ובודאי מן העלייה הגיע, ואין תולים
מספק, אלא טהור הוא מדין ודאי.

הגמרא מביאה מחלוקת בין האמור: תַּנִּי רַבִּי חִיָּא, דָּם הַנִּמְצָא
בְּפְרוּזְדוֹר חֵיבִין עָלָיו עַל בִּיאַת מְקַדְשׁ, כלומר, אם נכנסה האשה
למקדש חייבת חטאת, שטמאה מדין ודאי ואין כאן חשש חולין
בעזרה, וְשׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, כלומר, ואם נגעה בתרומה,
טמאה התרומה מדין ודאי ונשרפת. וְרַב קָטִינָא אָמַר, אִין חֵיבִין
עָלָיו עַל בִּיאַת מְקַדְשׁ, שאין טמאה האשה אלא מספק וחוששים
לחולין בעזרה, וְאִין שׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה אלא תולים, אין
שורפים ואין אוכלים.

מבאר הגמרא: לָהּ לִישָׁנָא, דְּאָמַר אַבְי, אִי בְּתַר חֲשָׁשָׁא אֲזִילַת,
שהולכים אחר החששות, ובנמצא הדם בפרוזדור בין מן הלול
ולפנים ובין מן הלול ולחוץ טמאה מספק ולא מדין ודאי, מִפְּטִיעַ
לִיה אַבְי, לְשִׁית רַב קָטִינָא שאמר שדם הפרוזדור ספק הוא,
ומעמידים דבריו בנמצא בין מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ.
וּפְלִיגָא שִׁיתו דְּרַבִּי חִיָּא על אביי, שהרי ללשון זו לעולם אין
טומאה ודאית בנמצא הדם בפרוזדור כיון שתמיד חוששים שמא
הגיע מן העלייה, ורבי חיאי אמר שטמא בודאי. וְלָהּ לִישָׁנָא
דְּאָמַרְתָּ, אִי בְּתַר חֲזָקָה אֲזִילַת, שכפי דרך הילוך הדם כך מחזיקים
אותו, ומן הלול ולפנים ודאי טמא ומן הלול ולחוץ ודאי טהור,
מִפְּטִיעַ לִיה לְרַבִּי חִיָּא שאמר שטמא בודאי, ומעמידים דבריו
בנמצא הדם מן הלול ולפנים, ובנמצא מן הלול ולחוץ נאמר
שהוא טהור.

וְאִפְּלִי טָלָא גִּרְגְּרִי תְּרִדְל, שרק מעט מהם נוגעים בדפנות הכלי,
ומכל מקום הכל טמא, שנאמר (ויקרא יא לג) 'כל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ
יִטָּמָא', ובאופן זה נטמא כל השלג.

משנה

משנתנו מבאר ענין יציאת דם מן ה'מקור' האמור בתורה
שמטמא את האשה: מִשָּׁל מִשָּׁל חֲכָמִים בבית הרחם שְׂבִאָּה, כדי
לפרש דיניו. שלשה מקומות יש בו שהם כעין הַתְּדִיר וְהַפְּרוּזְדוֹר
וְהַעֲלִיָּה, ובגמרא יתבאר מה הם והיכן מקומם. דָּם הַפּוֹרֵשׁ מִן
הַתְּדִיר טָמֵא, ומטמא את האשה בטומאת נדה או זבה, שהוא דם
המקור שאמרה התורה. דָּם הַפּוֹרֵשׁ מִן הַעֲלִיָּה טָהוֹר, שדם
העלייה אינו דם נדות. אִם נִמְצָא דָם בְּפְרוּזְדוֹר, וּפְרוּזְדוֹר עֲצֻמוֹ
אינו מוציא דם, אלא הדם הגיע או מן החדר או מן העלייה, ואין
ידוע מאיזה מהם, סָפְקוּ טָמֵא – מספק טמא הדם טומאה ודאית,
לְפִי שְׁחֻזְקָתוֹ מִן הַמָּקוֹר – לפי שחזקת דם זה שהגיע מן ה'מקור',
הוא החדר, ולא מן העלייה.

גמרא

הגמרא מביאה מימרא בנדון משנתנו: רַמִּי בְּרַ שְׁמוּאֵל וְרַב יִצְחָק
בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹדָה תִּנּוּ הַלְבוֹת כְּדֵי גַבִּי וְ-אֶצֶל רַב הוּנָא, אֲשֶׁרְחִינְהוּ
רַבָּה בְּרַב הוּנָא, דְּרַבִּי וְקָאמְרִי, הַתְּדִיר מִבְּפָנִים, וְהַפְּרוּזְדוֹר מִבְּחוּץ,
כלומר, החדר והפרוזדור, שניהם נמצאים זה לצד זה בעובי גופה,
החדר שהוא חלל הרחם, לצד אחוריה, והוא המקור, והפרוזדור
לצד פניה והוא צוואר הרחם, וכתלי הרחם עומדים תחת אמצע
הפרוזדור, ודמים היוצאים מן החדר עוברים דרך הפרוזדור
ויורדים לבית הרחם ויוצאים אל מחוץ לגופה. וְעַלְיָה בְּגִינְהָ עַל
גְּבִי שְׁתִּיתָהּ, על גבי החדר והפרוזדור, וְלֹל – פתח העשוי כמין
ארובה פְּתוּחָה, בֵּין עַלְיָה לְפְרוּזְדוֹר, ודרכו יורדים דמי העלייה
לפרוזדור. נִמְצָא דָם בְּפְרוּזְדוֹר, מִן הַלֹּל וְלָפְנִים – בחלק שמן פתח
הלול שבפרוזדור כלפי פנים, לצד החדר, וְהָאֵתָּא טָמֵא – טמא הדם
מספק, לפי שדם זה מן החדר הגיע ולא מן העלייה, שאם מן
העלייה היה בא צריך היה להימצא בצד שמן הלול ולחוץ, שדרך
ירידת הדם מן העלייה היא כלפי חוץ, ולאחר שירד הדם מן הלול
לקרקע הפרוזדור אינו חוזר לאחוריה שהרי אמצעו פתוח לכתלי
בית הרחם, והיה יורד לשם קודם שישוב לאחוריה. נמצא הדם
בפרוזדור, מִן הַלֹּל וְלַחֲוִין – בחלק שמן פתח הלול ולחוץ, כלפי
פניה, סָפְקוּ טָהוֹר – טהור הדם מספק, לפי שדם זה מן העלייה
הגיע וטהור הוא, שאם מן החדר היה בא מן הלול ולפנים היה
עליו להימצא, והיה יורד אל בית הרחם קודם שהיה עובר לצד
פניה.

מקשה הגמרא: אֵתָּא וְאָמַר לִיה לְאִבְיָה – בא רבה ואמר לאביו רב
הונא, סָפְקוּ טָמֵא, אֲמַרְתָּ לִּי מַר – האם כך אמרת להם, שדם
הנמצא בפרוזדור מן הלול ולפנים טמא מספק, ולא מדין ודאי,
וְהָאֵנָּה, 'שְׁחֻזְקָתוֹ מִן הַמָּקוֹר' תִּנּוּ – והרי שנינו במשנה שדם
הנמצא בפרוזדור טמא לפי שחזקתו שבא מן המקור, ומטעם זה
יש לטמאו בתורת ודאי ולא בתורת ספק, ולדברך, במה נעמיד
דברי המשנה, אם מן הלול ולפנים, הרי אתה אומר שטמא מספק,
ומן הלול ולחוץ בודאי לא שייך להעמיד שהרי אתה אומר
שטהור מספק.

מיישבת הגמרא: אָמַר לִיה רַב הוּנָא לרבה, אֵנָּה חֲכִי קָאמִינָא – אני
כך אמרתי להם, נמצא הדם בפרוזדור מן הלול ולפנים, וְדַאי טָמֵא,
שודאי מן החדר הגיע, ועל כך שנינו במשנה 'שחזקתו מן המקור'.

ב"ה, ב' מ"ח, תשכ"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מל' תשרי.

נעם לי לקרות בו ע"ד התרשמותו מאנשי חב"ד בכפר חב"ד, והתקוה אשר פעולתה ניכרת גם בהנוגע לפועל, כוונתי שישתדל להנאות ולהודיע גם אחרים מרושמי האמורים, וע"פ פתגם הידוע מרבנו הזקן בעל התניא והשולחן ערוך, אשר תורת החסידות לא של כתה מסוימה היא ח"ו כי אם היא נחלת כל אחד מבני ישראל, והשתדל, ועד למסירת נפש בזה וכן נשיאי חב"ד לדורותיהם ממלאי מקומו, להפצתה, ונתנו ברכותיהם לכל המשתדלים בזה אשר סוף סוף יצליחו.

ואם בכל אדם הדברים אמורים עאכ"כ בזה שיש לו הזדמנות להשפיע על הנוער, שהשפעה עליהם אפילו השפעה קלה לכאורה, יכולה לשנות אופי חייהם בכלל ובפרט לכשיתחתנו ויבנו בתים בישראל. ובודאי לדכוותי הוא - האריכות בהאמור אך למותר.

לשאלתו אודות לימוד מקצוע חילוני בגילוי ראש, שיש מקום לומר שע"יז בקל יותר ימצא שפה משותפת.

שתי נקודות בדבר :

(א) עניני שולחן ערוך אין נותנין "למסחר", מכירת עבירה קלה בשביל לרכוש מצוה גדולה (כמובן לבד מקרים מיוחדים המפורטים בשולחן ערוך **בפירוש** שאז אין מסחר ח"ו, אלא דין שו"ע כשאר הדינים),

(ב) והוא העיקר, רואים במוחש ובפרט ביחס להנוער, שפשרה אפילו קלה, משפילה בעיניהם הערך וכל האמון בבעל הפשרה שבאם אפשרית פשרה באיזה מהם בדיני התורה והמצוה, הרי זה הוכחה שאין העניינים אמיתיים בתכלית, שהרי **באמת** - אין מקום לפשרות ונטי' כחוט השערה, ואם יש מקום לפשרה - הרי אין זה דרך האמת.

ואף שאמת אמר אל יברא, שהרי אין צדיק בארץ גו' ולא יחטא, ומבוארים העניינים בשיטת חב"ד שצ"ל קירוב כל אחד מבלי יוצא מן הכלל, ובהבטחה שמצוה אחת אפילו - סו"ס יכולה להביא לכל התרי"ג מצות ועכ"פ לא הפסיד וכו' [וכדברי רבנו הזקן בתניא קדישא פרק ל"ב], ולכן באם א"א אחרת מתחילים בדיבור ע"ד מצוה אחת, אבל ביחד עם הנהגה האמורה מוכרח שלא לאמר ח"ו שזוהי מצוה יחידה (ואודותה מדברים) וצדיק **גמור** המקיים אותה כי אם **להדגיש**, אף כי בדרכי נועם ובדרכי שלום, שזוהי רק מצוה אחת מתרי"ג אלא שמפני סיבות עדיין אינו מוכשר שידברו עמו וידרשו ממנו שאר המצוות, ומתחילין בדרך מן הקל אל הכבד.

והנה כל הנ"ל - בהדרישה מהתלמידים, אבל בנוגע להמשפיע, מובן שאין כל לימוד זכות האמור, ואדרבה, כשדורש מהתלמידים ומקבלים - צריך הוא להיות דוגמא חי' לא רק למה שדורש מאתם, כי אם לכל אורח החיים אודותו מדבר, ובסגנון חז"ל - להיות טופח ע"מ להטפח, והרי התלמידים לומדים ק"ו, שבאם לרבו מותר לעבור על ענין פלוני, הרי להתלמיד היתר בעוד כמה עניינים וק"ל.

יש להאריך בכל האמור אבל תקותי שגם שורותי המעטות בכמות בערך חשיבות עניני חינוך, תספיקנה.

בכבוד ובברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ה' לא תצא ^(כח) בכבול, והוא כפה של צמר, דהינו חוטי צמר ארוגים ^(כז) ברחב שתי אצבעות פשעור ציץ ^(כז),
2 ומניחתו סביב פניה לתכשיט במקום ציץ ^(כח), ויש לחוש שפא תשלפנו להראותו:

הלכות שבת, חלק ב סימן שג, דיני תכשיטי אשה סעיף ה

ביאורי הלכה

כח] לא תצא - לרשות הרבים ²⁷.
כז] ארוגים - אם החוטים אינם ארוגים אלא עשויים
לבר, אסורים משום משוי ולא משום תכשיט ²⁸.
כז] כשיעור ציץ - שיעור ציץ בלבד, שלכן נחשב
כתכשיט שיש בו חשש שמא תסירנו ²⁹.
כח] במקום ציץ - היינו שמונח על מצחה מלפניה.

ציונים והוספות

27 אבל בבית או חצר שאינה מעורבת לא גזרו על כבול
ופיאה נכרית, שלא כבשאר התכשיטים (להלן סעיף כג).
28 והוא דין האיצטמא (להלן סעיף ו) שאסורה גם
כשמגניה מצער.
29 לכאורה ההדגשה ב'רוחב שתי אצבעות כשיעור ציץ'
באה לבאר שגם אצל כהן גדול מצינו שהייתה לו "כיפה
של צמר" (חולין קלח, א) ופירשו שיעורה שתי אצבעות
בלבד (שבת סג, ב) ולא שמכסה את כל הראש.
והוא כביאור הרי"ף (נז ע"ב) ועוד ראשונים, אבל לפי רש"י
(ועוד ראשונים) הכבול הוא כיפה גדולה הניתנת תחת
השבכה, וישנם ביאורים שונים מדוע חוששים לצאת בו
בשבת.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפלה - לפי לוח "רב יומי"

1 ג' וכשהוא מוכרח להתחיל מיד ומתחיל עם הש"ץ כשיגיע
2 עם ש"ץ לנקדישך או לנקדש כפי נוסח מדינות אלו
3 יאמר עמו מלה במלה כל נוסח הקדושה כמו שהוא אומר
4 שאף שאין היחיד אומר קדושה בתפלתו כשהוא אומר עם
5 הש"ץ אינו נקרא יחיד וכן יאמר עמו מלה במלה כל נוסח
6 ברכת האל הקדוש וברכת שומע תפלה כדי שיסיים הברכה
7 עם הש"ץ ביחד ושוב א"צ לענות אמן כמו שהש"ץ א"צ
8 שהצבור עונים אחריו ועניית הצבור היא ג"כ על ברכות של
9 זה וגם יכוין שכשיגיע ש"ץ למודים יגיע גם הוא למודים
10 או להטוב שמך כדי שישחה גם הוא עם הצבור במודים
11 ואם יכול לגמור כל התפלה עד שיגיע ש"ץ לסיום שומע
12 תפלה יכול להתפלל בפני עצמו אחר סיום האל הקדוש.

13 וכל זה כשמוכרח להתפלל מיד משום סמיכת גאולה לתפלה
14 או מפני שהשעה עוברת אבל אם אינו מוכרח לא יתחיל עם
15 הש"ץ ולומר עמו נוסח הקדושה לפי שלכתחלה צריך
16 לשתוק ולשמוע נוסח הקדושה מפי הש"ץ ולענות אחריו
17 קדוש וברוך וימלוך בלבד כמו שיתבאר בס' קכ"ה:

18 ד' מי שבא לבית הכנסת תיכף אחר קדושה ואם ימתין עד
19 אחר שיגיע ש"ץ למודים לא יוכל לענות אמן יהא שמיה
20 רבא (אחר הקדיש) שאחר י"ח ואם ימתין עד אחר הקדיש
21 יעבור זמן התפלה או לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור
22 יתחיל מיד שמוטב לבטל מודים מלבטל אמן יהא שמיה
23 רבא.

חלק א' סימן קט דין איך יתנהג היחיד לכיוון בתפלתו עם הצבור:

שע"פ הסוד י"ל מלת ותנני לחן בלשון יחיד אע"פ שהוא
ממטבע הברכה הקבוע לרבים).

ומן הדין יכול לומר תפילת הדרך אפילו כשהוא מהלך אלא
משום מהיות טוב אל תקרא רע יעמוד כשיאמרנה אם אפשר
לו כגון שבני השיירה ג"כ עומדים ומכל מקום א"צ לעמוד
אלא מלילך אבל אם היה רכוב א"צ לירד אלא יעמיד
הבהמה מלילך אם אפשר לו שאם ירכוב הרי הוא כמהלך
(וה"ה ליושב בעגלה שא"צ לירד אלא להעמיד הסוסים אם
אפשר לו):

ה א"צ לומר תפלת הדרך אלא פעם אחת בכל יום שהוא
הולך ואפילו אם ינוח בעיר באמצע היום וחוזר ללכת
ממנה להלאה או לשוב לביתו אבל אם דעתו ללון בעיר
ואח"כ נמלך ויצא ממנה לעבור חוצה לה או לשוב לביתו
צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת כאלו כבר לן בה
(שכן הוא בכל הברכות שכשהוא נמלך צריך לחזור ולברך
כמ"ש בסי' ר"ו):

* * *

ן מאימתי מתפלל אותה משעה שמהלך בדרך אבל לא
כשעדיין הוא בתוך העיר שדר בה לפי שאין להתפלל
תפלת הדרך עד שיחזיק בדרך ועיבורה של עיר דהיינו ע'
אמה ושיריים סמוך לעיר הרי הוא כתוף לעיר ויש מי
שמתיר אפילו בתוך העיר משעה שגמר בלבו והכין עצמו
לצאת בו ביום שזה נקרא ג"כ החזיק בדרך שמוחזק לילך
בודאי ויש לסמוך על דבריו בדיעבד (ולדברי הכל כשהוא
בדרך יכול לאומרה בתוך העיר שלן בה כיון שכבר החזיק
והולך בדרך ועודנו מחזיק בה שבעיר זו אינו אלא אורח
נטה ללון):

ז תפלת הדרך חותמת בברוך ואינה פותחת בברוך לפי
שאינה אלא בקשת רחמים ואע"פ טוב להסמיכה לאיזו
ברכה כדי שתהיה ברכה הסמוכה לחברתה שא"צ לפתוח
בברוך כגון אם הולך בבקר יסמיכנה לברכת הגומל חסדים
טובים לעמו ישראל אם מברך ברכת השחר לאחר שהחזיק
בדרך כמו שנתבאר ואם הולך באמצע היום יאכל או ישתה
כשיעור שיברך ברכה אחרונה או יטיל מים ויברך אשר יצר
ואח"כ יתחיל מיד יהי רצון מלפניך כו':

ח לא תקנו תפלת הדרך אלא כשיש לו לילך פרסה שהיא
ח' אלפים אמה שפחות מפרסה בקרוב לעיר אינו מקום
סכנה מן הסתם ואם רוצה לאמרה על דרך פחות מפרסה
לא יחתום בברוך (אתה ה') אבל אם הוא מקום מוחזק
בסכנה צריך לאמרה אפילו בפחות מפרסה.

ו"א שלא תקנו תפילת הדרך אלא בתחלת הדרך שהיא
פרסה ראשונה ויש לחוש לדבריהם לכתחילה לאמרה
בפרסה ראשונה ואם שכח מלאמרה יאמר אותה כל זמן
שהוא בדרך ובלבד שלא הגיע לתוך פרסה הסמוכה לעיר
שרוצה ללון בה ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה:

* * *

ט היוצא לדרך טוב שיטול רשות מגדולי העיר אע"פ
שאינם רבותיו כדי שיברכוהו ואל יאמרו לו לך בשלום
אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר למשה לך לשלום עלה

א בשעת הדחק שאי אפשר לו להתפלל שמונה עשרה
ברכות כגון שהשעה עוברת או שהוא בדרך וירא שמא
יפסיקוהו עוברי דרכים אם יתפלל כל שמונה עשרה ברכות
דרך הילוכו או מיושב או מעומד כמו שנתבאר בסי' צ"ד
או שעומד במקום שהוא טרוד וירא שמא יפסיקוהו או שלא
יוכל להתפלל תפלה ארוכה ככוונה מחמת טרדת דעתו
מתפלל מעין שמונה עשרה שהוא תפלת הבינו שכוללת כל
י"ג ברכות אמצעיות וחותם בשומע תפלה וצריך לומר
לפניה ג' ברכות ראשונות כתקן ולאחריה ג' אחרונות
כתקן.

י וצריך לאמרן כולן מעומד ואינו יכול לאמרן דרך הילוכו
בדרך כמו שהתירו בתפלת שמונה עשרה כדי שלא יטרד
לבו בעיכוב דרכו ולא יוכל לכיון כמו שנתבאר שם לפי
שכיון שמתפלל תפלה קצרה מעין י"ח לא יטרד כל כך
בעמידתו וכשיגיע לביתו א"צ לחזור ולהתפלל י"ח הואיל
וכבר אמר מעין י"ח.

יא ואינו מתפלל הבינו לא בימות הגשמים מפני שצריך לומר
שאלה בברכת השנים ולא במוצאי שבת ויו"ט מפני שצריך
לומר הבדלה בחונן הדעת (ואין לו לכללן בהבינו לומר בה
מעין הבדלה ושאלה לפי שהשאלה והבדלה אינן ברכות
בפני עצמן אלא תקנו לכללן בברכות י"ח שאלה בברכת
השנים והבדלה בברכת חונן הדעת ואם היה אומר בהבינו
מעין הבדלה ושאלה היה נראה שהן ג"כ ברכות בפני עצמן
כמו כל ברכות האמצעיות שאומר מעין כל אחת ואחת
בהבינו):

ב הפועלים שעושים מלאכה אצל בעל הבית אם אינו נותן
להם שכר חוץ מסעודתן מתפללין י"ח ברכות שלישות
אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאים כפיהם משום
ביטול מלאכתו של בעל הבית ואם נותן להם שכר פעולתם
לבד סעודתם צריכים למהר המלאכה ומתפללין מעין י"ח.
ועכשיו אין דרך בעל הבית להקפיד בכך ומן הסתם על דעת
כן שוכרין אותם שיתפללו י"ח וה"ה שילכו לבית הכנסת
להתפלל בעשרה במקום שאין דרך בעל הבית להקפיד
בכך:

* * *

ג ההולך במקום גדודי חיה וליסטים מתפלל תפלה קצרה
שהוא צרכי עמך מרובים כו' וחותם בשומע תפלה וא"צ
לא לג' ראשונות ולא לג' אחרונות ומתפלל כשהוא מהלך
ואם יכול לעמוד עומד.

ד וכשיגיע לישוב ותתברר דעתו צריך להתפלל תפלת י"ח
כתקנה אם לא עבר זמנה אע"פ שהתפלל תפלה קצרה
מעומד הואיל ולא אמר בה אפילו מעין י"ח ואם שכח או
שעבר זמנה דינו כשכח ולא התפלל לגמרי שצריך להשלים
אותה בזמן תפלה שלאחריה כמ"ש בסי' ק"ח:

ה היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך שהיא יהי רצון
מלפניך ה' או"א שתולכנו לשלום וכו' ואף אם הולך
יחידי יאמרנה בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת ואם
בא להוסיף בה דברי ריעוי יכול לאמרם בלשון יחיד כיון
שאינו ממטבע הברכה שקבעו חובה לרבים (ויש מי שאומר

40 שמיכה זו למדוה חכמים ממה שכתוב יהיו לרצון וגו' צורי
41 וגואלי וכתוב אחריו יענך ה' ביום צרה אבל שבת לאו יום
42 צרה הוא וימים טובים דינם כחול הואיל והם ימי הדין
43 שבפסח העולם נידון על התבואה ובעצרת על פירות האילן
44 ובחג על המים.

45 ואין לסמוך על סברא זו אם לא במקום שצריך לכך לפי
46 שלימוד זה אינו אלא סמך בעלמא ועיקר סמיכת גאולה
47 לתפלה הוא מדברי חכמים שדימו י"ח ברכות אחר ברכת
48 גאולה לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתח המלך ויצא
49 המלך לקראתו ואם רואהו המלך שהפליג והלך לו אף הוא
50 מפליג ושוב אין מתקרב אליו כשחזור ודופק כך הוא
51 במפסיק בין גאולה לתפלה:

52 ג. הש"ץ כשמתחיל י"ח בקול צריך לומר תחלה פסוק אדני
53 שפתי תפתח הואיל והוא מכלל התפלה וטוב שיאמרנו
54 בלחש.

55 אבל שאר פסוקים אין צריך לומר ואם רצה לומר רשאי ואין
56 איסור כלל להפסיק (בעניני התפלה וצרכיה) בין תפלת לחש
57 לתפלה שבקול (אבל להתעסק בדברים אחרים אסור עד
58 אחר נפילת אפים כמו שיתבאר בסי' קל"א):

59 * * *

60 ד. אם עד שלא קרא קריאת שמע וברכותיה מצא צבור
61 שמתפללין לא יתפלל עמהם תחלה ולקרות אח"כ
62 קריאת שמע וברכותיה כמו שעושים בפסוקי דזמרה לפי
63 שסמיכת גאולה לתפלה שחרית גדולה מתפלה עם הצבור
64 (אבל בערבית תפלת הצבור גדולה מסמיכת גאולה לתפלה
65 כמו שיתבאר בסי' רל"ו):

חלק א' סימן קיא דין סמיכות גאולה לתפלה:

66 א. ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים תקנו י"ח ברכות על
67 חסדר ג' ראשונות להסדיר שבחו של מקום תחלה כעבד
68 שמסדר שבחו של רבו תחלה ואח"כ מבקש פרס מרבו וג'
69 אחרונות הן כעבד שקיבל פרס מרבו ונפטר והולך לו וי"ג
70 האמצעיות הן בקשת פרס לפיכך אם רצה היחיד לשאול
71 צרכיו בברכות האמצעיות רשאי כמו שיתבאר בסי' קי"ט
72 אבל בג' ראשונות וג' אחרונות שהן סידור שבח אין לשאול
73 בה צרכי יחיד אבל צרכי צבור מותר שהרי עבודה ושים
74 שלום בקשת צרכי רבים הן ועם מה שהעבד מסדר שבחו
75 של רבו יכול לשאול צרכי צבור שזהו ג"כ שבח וכבוד
76 להרב שרבים צריכים לו ועל כן נהגו במדינות אלו לומר
77 קרוב"ץ בג' ראשונות וג' אחרונות אע"פ שיש בהן כמה
78 בקשות וגם אין בהם משום הפסק בתפלה אפילו להאמרים
79 שאסור להפסיק בפיוטים בברכות קריאת שמע כמו שנתבאר
80 בסימן ס"ח:

חלק א' סימן קיב שלא להפסיק לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות:

1 והצליח ודוד שאמר לאבשלום לך בשלום הלך ונתלה.
2 וכשהוא בדרך יעסוק בתורה (שנאמר ובלכתך בדרך) ולא
3 יעסוק בעיני הלכה שלא יתעה בדרך אלא א"כ יושב בעגלה
4 ואיש אחר מנהיג הסוסים.

5 ואל יאכל בדרך יותר משיעור אכילת שני רעבון משום חולי
6 מעיים אלא א"כ יושב בספינה (וכיוצא) בה.

7 וכשנכנס לעיר ללון יכנס בכי טוב ויצא בכי טוב שמא יפול
8 באחת הפחתים אבל סמוך לעירו שהוא יודע להזהר שם
9 מהפחתים יכול לילך שם בלילה אם אינו הולך יחידי שאין
10 לחוש למזיקים:

11 י. הנכנס לבית המדרש צריך להתפלל בכניסתו שלא יארע
12 דבר תקלה על ידו וביציאתו צריך ליתן הודאה על חלקו.

13 בכניסתו מה הוא אומר יהי רצון מלפניך ה' או"א שלא
14 אכשל בדבר הלכה כו' וה"ה מי שיושב ללמוד ביחידות
15 ובפרט אם הגיע להוראה צריך להתפלל שלא יטעה בלימוד
16 ובהוראה לומר על טמא טהור ועל אסור מותר וטוב לומר
17 נוסח אחד קצר כולל הרבה וזהו יהי רצון מלפניך ה' או"א
18 שתאיר עיני במאור תורתך והצילני מכל מכשול וטעות הן
19 בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה הן בלימוד
20 גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ומה ששגית כבר העמידני
21 על האמת ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד כי ה' יתן חכמה
22 מפיו דעת ותבונה (וכשלומד בחבורה צריך לבקש ג"כ שלא
23 ישמח בתקלתם ולא ישמחו בתקלתו).

24 ביציאתו מה הוא אומר מודה אני כו' וה"ה העוסק בתורה
25 ביחידות צריך לומר כן בכל ערב אחר גמר לימודו (אם למד
26 כל היום):

חלק א' סימן קי דין היוצא לדרך ופועלים מה יתפללו וסדר תפלת
הדרך ובית המדרש:

* * *

27 א. (אע"פ שקריאת שמע וברכותיה מצוה בפני עצמה
28 ותפלה מצוה בפני עצמה) צריך לסמוך ברכת גאולה
29 לתפלה ולא יפסיק ביניהם אפילו באמן אחר גאל ישראל
30 ולא בשום פסוק שנוהגין לומר קודם תפלת י"ח כגון פסוק
31 כי שם ה' אקרא ודומיו חוץ מפסוק אדני שפתי תפתח שהוא
32 חובה מתקנת חכמים ואינו חשוב הפסק שכיון שקבעוהו
33 חכמים בתפלה נעשה מכלל התפלה וכתפלה ארוכה היא
34 וי"א שמותר לענות אמן אחר גאל ישראל וכן נוהגין כמו
35 שנתבאר בסי' ס"ו.

36 ובמוסף ומנחה שאין שם סמיכת גאולה לתפלה מותר לומר
37 פסוקים קודם אדני שפתי תפתח אבל לא אחריו משום
38 הפסק בתפלה שהרי פסוק זה מכלל התפלה הוא:

39 ב. יש מי שאומר שבשבת א"צ לסמוך גאולה לתפלה מפני

‘תורה אור’ פרשת לך לך – הפרשה החסידית

ולא יקרא עוד שמך אברהם¹

מַעוֹלָם וְעַד עוֹלָם, הוּא עַל יְדֵי מֶסֶךְ פֶּרֶסָא מִפְּסִיק בֵּין כָּל
עוֹלָם² כו.

וְזֶהוּ עֵינֵן "הַמַּחֲדָשׁ בְּטוֹבוֹ", שֶׁהַתְּהוּוֹת מֵאִין לִישׁ הוּא
עַל יְדֵי חֲדוּשׁ. דְּהֵיִינוּ, עַל יְדֵי מֶסֶךְ וּפֶרֶסָא נַעֲשֶׂה אֹר
חֲדָשׁ, "אֹר שֶׁל תּוֹלְדָה"³, וְאִין זֶה מִמְּהוּת אֹר הָרָאוֹן;
וּבְשִׁינְיָוִד וּמִשְׁתַּלְשֵׁל נַעֲשֶׂה עוֹד פֶּרֶסָא, עַד שְׁנִתְּהוּהָ
גְּשָׁמִיּוֹת מִמֶּשׁ.⁴

אִף יֵשׁ כַּמָּה מֵינֵי מִסְכִּים הַמַּבְדִּילִין:
שֵׁישׁ עוֹד בְּחִינָה, שְׁאוּמְרִים בְּמוֹצָאֵי שְׁבֹת⁵ "הַמַּבְדִּיל
בֵּין קֹדֶשׁ לַחֹל", שְׁהוּא מֶסֶךְ מַבְדִּיל גָּמוּר. וְאִינוּ דּוֹמָה
לִפֶּרֶסָא שֶׁמִּפְּסִיק בֵּין הַקּוֹדֶשׁ לַקֹּדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, שְׁזֶהוּ דֶּרֶךְ
הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת אוֹתוֹ אֹר עֲצָמוֹ שְׁנִתְּגַשֵּׁם, וְגַם לְאַחֵר
הַפֶּרֶסָא הוּא קוֹדֶשׁ (וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁמַּבְדִּילִין בֵּין מוֹצָאֵי-שְׁבֹת
לְיוֹם-טוֹב: "הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לַקֹּדֶשׁ"⁶);

מֵה שְׁאִין כֵּן "בֵּין קֹדֶשׁ לַחֹל", הוּא מֶסֶךְ שֶׁמַּעֲלִים
וּמִסְתִּיר הָאֹר עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה נִפְרָד מִמֶּשׁ, כְּמוֹ הִיכְלוֹת
הַחִיצוֹנִים הַמַּגְבִּיחִים אֶת עֲצָמָם לּוֹמֵר (יִחְזָקָא בֶט, א): "לִי
יֹאזִירִי כו", אֶלָּא שֶׁ"וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כּוֹלָם" (נַחֲמִיָּה ט, ו);
וְ"קֹרוּ לִיָּה אֱלֹהָא דְאַלְהֵיָא"⁷, וְאִין כּוּפְרִים מִמֶּשׁ.

וְזֶהוּ "הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹקִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ" (תְּהִלִּים
קלו, ב); שֶׁ"לְעוֹלָם חֲסִדוֹ" וְהַשְׁפָּעָתוֹ "מִעוֹלָם וְעַד עוֹלָם"
(תְּהִלִּים קג, יז), עַד שֶׁהוּא בְּבִחִינַת "אֱלֹקֵי הָאֱלֹקִים" – בְּמָקוֹם
הַהֶעֱלֵם וְהַחֲסִתָּהּ וְהַחֲשׁוֹף. וְעַל מֶסֶךְ מַבְדִּיל זֶה נֶאֱמָר
(יִשְׁעִיָּה ג, א): "אֲלִבִּישׁ שְׂמִים קְדָרוֹת וכו'":

5. ("ויבין קדש הקדשים", תרומה כו, ג).

6. (באונקלוס לְפִנֵּינוּ "והבדילה הפרכת" – "ותפרש פרכתא", ותרְגוּם מֶסֶךְ (שם
לו, לו) הוּא פֶּרֶסָא. וְבוֹיָקָהּ לֵה, לֵב "פרוכת המסך" – פֶּרֶכְתָּא דִּפְרָסָא. וּבְאֹר
הַתּוֹרָה הַנוֹסָה: "כַּעֲיֵן מֶסֶךְ וּפֶרֶסָא, וְתִרְגָּם אֲוִנְקָלוֹס "מֶסֶךְ" – פֶּרֶסָא").

7. (כתובות קו, א; "ג פרוכות היו במקדש", הובא לְקַמֵּן בְּרִישׁ דְּבוּר הַמַּתְחִיל
וְ"הַבְדִּילָה").

8. (ראה עַץ חַיִּים שֶׁעַר מֵב (שֶׁעַר דְּרוֹשֵׁי אֲבִי"ע) פֶּרֶק יג יד. שֶׁעַר מֵב (שֶׁעַר סֹדֵר
אֲבִי"ע) פֶּרֶק א. וְרָאָה לְקַמֵּן רִישׁ דְּבוּר הַמַּתְחִיל וְ"הַבְדִּילָה").

9. (ראה עַץ חַיִּים שֶׁעַר מֵב פֶּרֶק ב. לְקַמֵּן יג, א. וְרָא יד, ג. סֹפֶר הָעֲרִכִּים חֲבִיד
כֶּרֶךְ ג עֲמוּד תִּקְיָא וְשֵׁם נִסְמָן).

10. (בְּנוֹסַח הַבְּדִילָה. פְּסוּחִים קג, ב).

11. (שם קד, א).

12. (מִנְחוֹת קי, א. שְׁהוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, וְלֹאֲוֹתוֹן אֱלֹהוֹת שְׁתַּחֲתִּיו נָתַן כֹּחַ
וּמִשְׁקֵלָהּ לְמִשָּׁה וְאִין הוּא מִשְׁגִּיחַ בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. – מִתְרַשׁ"א, חֲדוּשֵׁי אֲגוּדוֹת
שָׁם).

1 "ולא יקרא עוד שמך אברהם, והיה שמך אברהם פי אב
2 המון גוים וכו'":

3 הַעֲנִין, כִּי הִטְעַם לְמִילָה – דְּכַתִּיב (בְּרָאשִׁית ב, א): "אֲשֶׁר
4 בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת" – לְתַקּוּן⁸, שְׁעַדִּין צָרִיר תִּקּוֹן עַל יְדֵי
5 הָאָדָם. כִּי הִגֵּם שֶׁכֶּבֶר בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם – לֹא בָּרָאוּ
6 בְּשִׁלְמוֹת.

7 וּכְדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ-רַבָּה (פְּרָשִׁית בְּרָאשִׁית פְּרָשָׁה י"א):
8 שֶׁשָּׂאֵל עַל הַמִּילָה – אִם חֲבִיבָה הִיא הַמִּילָה, לְמָה נִבְרָא
9 הָאָדָם עֲרָל? וְהִיתָה הַתְּשׁוּבָה: שֶׁכָּל מֵה שֶׁנִּבְרָא בְּשִׁשֶּׁת
10 יָמֵי בְּרָאשִׁית צָרִיכִים עֲשִׂיָּה וְתִקּוֹן, וְכִמוֹ הַתּוֹרֵמוֹסִין
11 שֶׁצָּרִיכִין תִּיקּוֹן.

12 וְלִהְבִּין הַמִּשָּׁל אִיךְ הוּא דּוֹמָה לְנִמְשָׁל?

13 הִנֵּה נּוֹדַע מֵאִמֵּר "הַמַּחֲדָשׁ בְּטוֹבוֹ" בְּכָל יוֹם תַּמִּיד
14 מַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית⁴ – תַּמִּיד הוּא הַחֲדוּשׁ יֵשׁ מֵאִין. וְעֵינֵן
15 הַתְּהוּוֹת יֵשׁ וְגִשְׁמֵי מֵאִין וְרוּחָנִי אִי אֲפֶשֶׁר לְהִיוֹת כֶּךָ, רַק
16 עַל יְדֵי בְּחִינַת מֵה שְׁכַתּוֹב: "וְהַבְדִּילָה הַפְּרוּכַת לָכֶם בֵּין
17 הַקּוֹדֶשׁ כו"⁵. כִּי בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ – שֶׁם הָיָה מְקוֹר הַהִשְׁפָּעָה,
18 וְגִילּוֹ הַשְּׂכִינָה בְּקֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, וְלִהְיוֹת הַהִשְׁפָּעָה נִמְשָׁךְ
19 מִשָּׁם וְלִהְלָאָה, לֹא הָיָה עַל יְדֵי גִילּוֹ כָּל כֶּךָ, כִּי אִם כֵּן
20 הָיָה הַכֹּל אַחָד; רַק שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי מֶסֶךְ מַבְדִּיל, וְהוּא
21 הַפְּרוּכַת הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים שֶׁשָּׁם הָיָה גִילּוֹ
22 הַשְּׂכִינָה – לְבִחִינַת קֹדֶשׁ.

23 ו"פְּרֻכַת" תִּרְגָּם אֲוִנְקָלוֹס "פֶּרֶסָא"⁶. וְכַמָּה בְּחִינּוֹת
24 פְּרוּכַת הָיוּ בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ⁷ וּמִשָּׁכֵן – שֶׁכָּל הַהִשְׁתַּלְשֻׁלוֹת

1. (נֶאֱמָר "יום חמישי פרשת תולדות, תורה ברבים בסעודת מצוה בברית מילה"
שֶׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת הָרֵב בְּרוּךְ שְׁלוֹם כֵּן כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדֹמִיר הַצִּמְחָה צֶדֶק, כֵּט
מִרְחָשׁוֹן, עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלוֹ תַקְסִיו. נּוֹסַח ב' מִהַמְאָמֵר – רְשִׁימַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת
אֲדֹמִיר הַאֲמָצְעִי – נִדְפַס בְּסִידוֹר עִם דֹּא"ח שֶׁעַר הַמִּילָה קָמָה, א (וּבְתוֹסֶפֶת
הַנְּחוּת בְּאֹר הַתּוֹרָה לֶךְ לֶךְ (בְּרָאשִׁית כֶּרֶךְ ד) עֲמוּד תַשִּׁיו). נּוֹסַח ג' מִהַמְאָמֵר –
רְשִׁימַת רִבִּי מִשָּׁה כֵּן אֲדֹמִיר הַזֶּקֶן – בְּסִפֵּר הַמְאָמְרִים תַקְסִיו חֶלֶק א, עֲמוּד צו.

בִּיאֹר עַל הַמְאָמֵר הוּא דְּבוּר הַמַּתְחִיל וְ"הַבְדִּילָה הַפְּרוּכַת" דִּלְקַמֵּן.

מֵאֲמָרִים הַמִּיּוֹסִידִים עַל הַמְאָמֵר: דְּבוּר הַמַּתְחִיל זֶה בְּמֵאֲמָרֵי אֲדֹמִיר הַאֲמָצְעִי
הַנְּחוּת, תַקְעִיו עֲמוּד עֶדֶר. אֹר הַתּוֹרָה בְּרָאשִׁית כֶּרֶךְ ד עֲמוּד תַשִּׁיו וְאִילָךְ.
מִצּוֹת מִילָה בְּסִפֵּר הַמִּצּוֹת לְהַצִּמְחָה צֶדֶק – דֶּרֶךְ מִצּוֹתֵיךְ דָּף ח, ב. פֶּלַח הַרְמָנוֹ לֶךְ
לֶךְ עֲמוּד לֹח דְּבוּר הַמַּתְחִיל "אִנִּי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ".

2. (פְּרָשְׁתֵנוּ יז, ה. וְשָׁם: אֶת שְׁמֶךְ).

3. (ראה בְּרָאשִׁית רַבָּה יא, ו הַמּוֹבָא לְקַמֵּן. וּבִפְרִישׁ רִשִׁי שָׁם: "הָדָא הוּא
דְּכַתִּיב "אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת", "אֲשֶׁר בָּרָא וְעָשָׂה" אִין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא
לַעֲשׂוֹת", לּוֹמֵר שֶׁהַכֹּל צָרִיר תִּיקּוֹן").

4. (נּוֹסַח בְּרַכַת "יוצר אור").

בחינת ראשית הגילוי, יש מאין, שהוא מקור ההשפעה,³²
 נקרא בשם "אב". והיה בבחינת "רם על כל גוים כו"³³
 (תהלים קיג, ד), מפני שהיה על ידי מסר;³⁴
 ועל ידי המילה נקרא אברהם – "אב המון גוים",³⁵
 להוסיף התכללות ניצוצות. כי להיות ההארה בגילוי
 גמור עד שיתקרב הניצוץ ליכלל תחת כנפי השכינה,³⁶
 הוא על ידי המילה.³⁸
 כי מילה אותיות מל"י³⁷ה³⁸, הם חכמה ובינה. ו"מל"³⁹
 הוא לשון התגלות, כי "מל" – מלשון "ממלכא"⁴⁰,
 שהדבור הוא המגלה את החכמה להיות החכמה יוצאת
 מבח אל הפועל ומזההעלם אל הגילוי. ולכן לעתיד-לבא
 דכתיב (צפניה ג, ט): "אז אהפך אל עמים שפה ברורה",⁴³
 כתיב (ישעיה מ, ה): "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר",⁴⁴
 מחמת שיהיה גילוי בחינת דבור, התגלות אלקות,⁴⁵
 התגלות חכמה.⁴⁶
 וגילוי זה למעלה הוא בבחינת חשמל⁴⁷ – "עתים חשות"⁴⁸
 – דהיינו שלפעמים הוא בבחינת העלם, "סייג לחכמה"⁴⁹
 שתיקה⁴⁷; ו"עתים ממללות" – בחינת דבור וגילוי.⁴⁹
 וגם "מל" – מלשון "והוא יושב ממולי" (בלק כב, ה),⁵⁰
 שהוא פירוש נגדי, כלומר דבר שנראה כאילו הוא
 לנוכח עיניו.⁵²
 ולמטה באדם התחתון: הנה כתיב (בראשית א, כו):
 "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", יש גם בן מסר על אבר
 המשפיע, שהוא בבחינת "רם":
 "הנסתרות לה' אלקינו" (נצבים כט, כח) – חכמה ובינה,⁵⁶
 "והנגלות לנו ולבנינו" (שם) – שעל ידי המילה נעשה
 "נגלות לנו ולבנינו", שהגילוי אינו אלא בבחינת
 "לבנינו" שהוא בחינת הולדה. כי לכן כאשר נתוסף ה'⁵⁹
 באברהם, מכל מקום לא נעקר הרי"ש באברהם, שעדיין
 הוא בחינת רם, אלא שנתוסף בחינת ה' להיות בחינת
 רם זה בגילוי.⁶²

והנה בבחינת חול זה יש ב' בחינות:
 א': חול גמור, "היכלות דנוגה"¹³ – "דקרו ליה אלקא
 דאלקא" כנ"ל.
 הב': הוא בחינת "חולין שנעשו על טהרת הקדש"¹⁴;
 "חולו של מועד". דהיינו שנמשך הארה מקדושה,
 בחינת בטול גם בהחול. וכמו על ידי שמירת שבת יש
 הארה בששת ימי החול מבחינת קדושת השבת¹⁵ – ג'
 ימים הראשונים משבת שעברה, וג' ימים אחרונים
 משבת הבא. וזה נמשך לישראל בששת ימי המעשה
 מקדושת שבת, להיות כל מעשיהם בחול על דרך "חולין
 שנעשו על טהרת הקדש".
 (וזהו ענין הבדלה במוצאי שבת: "ברוך המבדיל כו" –
 הברכה היא המשכה שיהיו החולין נעשין על טהרת הקדש).
 ועל זה נאמר (משפטים כג, יב): "ששת ימים תעשה
 מעשיר וכי", וצריך להיות "ששת ימי המעשה" (יחזקאל מו,
 א) דוקא, על ידי ההעלם ומסר ("המבדיל בין קדש לחול").
 שאם לא כן, היה בטול ממש. וכמו ענין תפלת
 שמונה-עשרה בהשתחוואות. וכמו שאי אפשר להרים
 יד לפני המלך כו', ו"מאן דמחוי במחוג קמי מלכא כו"¹⁶.
 ובאמת כתיב (תהלים קכח, ב): "יגיע כפיך כי תאכל" – על
 ידי ל"ט מלאכות: הזרע והחורש והקוצר כו'¹⁷. דהיינו,
 שעל ידי המעשה ממשיך הוי"ה חרשה, והתהוות דבר
 חדש להיות "המחדש בטובו מעשה בראשית" דוקא.
 וזהו "אשר ברא אלקים לעשות" (בראשית א, ג) –
 "תורמוסין צריכין תקון"¹⁸, להפוך מרירו למיתוקו;¹⁹
 להיות "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"²⁰ – שיתעלה
 הכל בבחינת שבת. כי שבת היא מנוחה²¹, בחינת בטול
 כמו שמונה עשרה, ואי אפשר להיות "כולו שבת"²² כמו
 כולו שמונה-עשרה, רק תחלה להיות ימי החול כו'.
 ותקון זה הוא גם בן בחינת המילה:
 כי עד שלא נימול אברהם היה שמו אברם: אב הוא

שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

13. (ראה מקדש מלך לזהר חלק ב דף רכו, א בשם נכתב בצדו מהרח"ו).

14. (תניג' יט, ב).

15. (ראה פסחים קו, א. וראה לקמן בדבור המתחיל "והבדילה").

16. (חייב מיתה. מי שרומז, מסמן באצבעו לפני המלך חייב מיתה. ראה פסחים נו, ב. חגיגה ה, ב).

17. (שבת עג, א במשנה).

18. (בראשית רבה שם).

19. (מר למתוק. ראה זהר חלק א ד, א בהקדמה).

20. (עבודה זרה ג, א)

21. (ראה רש"י בראשית ב, ב. מגילה ט, א דבור המתחיל "ויכל").

22. (סוף מסכת תמיד: "מזמור שיר ליום השבת – מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום

23. (טעמי המצות סוף פרשת לך לך. עץ חיים שער לג פרק ג).

24. (ויהי האדם לנפש חיה) (בראשית ב, ז) תרגם אונקלוס: "לרוח ממלכא" – לרוח מדברת).

25. (וצארא בעין חשמל) (יחזקאל א, כו), אף היא מלה מורכבת: חש-מל. ו"חש" הוא ענין שתיקה כמו "עת לחשות" (קהלת ג, א) "מל" הוא מלשון מלה ודבור". מצודת ציון).

26. (חגיגה יג, ב: "מאי חשמל? . . במתניתא תנא: עתים חשות, עתים ממללות. בשעה שהדבור יוצא מפי הקדוש ברוך-הוא – חשות, ובשעה שאין הדבור יוצא מפי הקדוש ברוך-הוא – ממללות").

27. (אבות ג, ג).

- 1 וְהָנָה הַמִּילָה הִיא גִילּוֹי (וּפְרִיעָה הִיא גִילּוֹי יוֹתֵר, כְּמוֹ
2 (נְשֵׂא הָ, יח): "וּפְרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה"; "שְׁחִטָה מְפֹרָעֶת כִּי" (28)
3 הַמִּסָּךְ הַמְבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל דִּישְׁרָאֵל, "חֻלְטִין
4 שְׁנַעְשְׂנוּ עַל טְהֻרַת הַקּוֹדֶשׁ", שְׁהִיא עֵיקָר הַהִבְדָּלָה.
- 5 כִּי²⁹ בְּשִׁבְעָה הַבְּדֻלּוֹת³⁰, "לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא כו'" (שְׁמִינִי
6 יא, מז) אֵין אָנוּ אוֹמְרִים³¹, לְפִי שְׁאִין צָרִיךְ כָּל כֶּף. כִּי מֵאַחֵר
7 שְׁמַעְבִּירִים הַהִבְדָּלָה שְׁבִין קֹדֶשׁ לְחֹל כו' :

30. (רֹאשׁ פְּסָחִים קג, ב – קד, א).

31. (רֹאשׁ בְּאֶרְבָּה סֵפֶר הַמִּצְוֹת לְהַצְמִיחַ צֶדֶק, מִצְוַת מִילָה פֶּרֶק ה' – דָּרָךְ
מִצְוֹתֶיךָ דף ז עמוד ב' וְאֵילָךְ).

28. (חֻלְטִין יט, ב וְרִש"י: שְׁחִטָה מְפֹרָעֶת: – מְגֻלָּה וְנִבְרָת, כְּמוֹ (נְשֵׂא הָ, יח):
"וּפְרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה").

29. (וְהִלְשֹׁן צָרִיךְ תִּיקוֹן קֶצֶת – הָעֶרֶת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

- 1 (סב) וְהָנָה לְהַבִּין בְּתוֹס' בִּיאור עֵינִין הַנ"ל דּוֹעֲמָדוּ זֵרִים
2 כו' יֵשׁ לְהַקְדִּים תּוֹס' בִּיאור בְּעֵינִין בַּח'י
3 קִטְנוֹת וּגְדֻלּוֹת הַנ"ל ע"ד הַעֲבוּדָה בְּתַפְלָה. דְּהֵנָּה יָדוּעַ
4 בִּיאור בַּח'י מוֹחִין דְּגְדֻלּוֹת בְּתַפְלָה הֵינּוּ בַּח'י
5 הַהֲתַבּוֹנוֹת בְּעֲצָמוֹת אֲא"ס ב"ה שְׁלִמְעָלָה מְכַל
6 הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת דֹּאבִי"ע אֵיךְ שְׁאִין עוֹד מְלַבְּדוּ וְכוּלָּא
7 קָמִיָּה כֹּלָא כו' וְזֵהוּ דֹּאִימָא מְקַנָּא בְּכוֹרְסִיָּא לְהִיּוֹת
8 מְקוֹר לְנִשְׁמוֹת בְּגִ"ע שִׁיחֵי מִשְׁגִּים וּמִתְבּוֹנְנִי בְּעֲצָמוֹת
9 זֵיו הַשְׁכִּינָה בַּח'י מְל' דֹּאצִּי וְזֵהוּ בַּח'י בִּינָה שְׁבַמְל'
10 וְשִׁרְשׁוֹ לְמַעְלָה בְּבַח'י בִּינָה דֹּאצִּי שְׁבָה נִקְרָא מִבֵּין וְלֹא
11 בְּבִינָה יָדִיעָא כִּידוּעַ וְזֵהוּ בַּח'י גְּדֻלּוֹת הַמוֹחִין וְכַמ"ש
12 לְפִי שְׁכָלוֹ יְהוּלָּל אִישׁ עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלֵי אִישׁ שְׁשִׁכְלוֹ גְּדוֹל
13 מְדוּתֵי בְּבַח'י הַגְּדֻלּוֹת לְהַתְּפַעֵל בְּהַתְּפַעֲלוֹת מְדוּת
14 שְׁכִלּוּת מַה שְׁאִין כֵּן הַתִּינוּק שְׁשִׁכְלוֹ קִטְן הַתְּפַעֲלוֹת
15 מְדוּתֵי בְּבַח'י הַקִּטְנוֹת בְּעֵינִינִים קִטְנִים כְּמָה שְׁכָתוּב
16 בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְכֵן בְּעֵינִין הַתְּפַעֲלוֹת בְּהַתְּבּוֹנוֹת גְּדֻלּוֹת ה'
17 יֵשׁ בּוֹהַ ב' מְדִירָגוֹת הָא' הַתְּפַעֲלוֹת הַמְדוּת מְצַד
18 הַתְּבּוֹנוֹת עֲצָמוֹת אֹרֶךְ אֵין סוֹף שְׁלִגְדוּלְתוֹ אֵין חֶקֶר
19 בְּעֲצָמוֹתוֹ כְּנ"ל וּמִמֵּיל' גַּם בַּח'י הַמְדוּת שְׁמִתְּפַעֲלִי מַזֵּה
20 זֵהוּ גַּם כֵּן בְּעֲצָמוֹ אֹרֶךְ אֵין סוֹף ע"כ נִקְרָא מוֹחִין דְּגְדֻלּוֹת
21 שְׁבַמְדוּת כֹּאִישׁ גְּדוֹל בְּשִׁכְלֵי שְׁמִתְּפַעֵל מְדַבֵּר גְּדוֹל כו'
22 אֲבָל הַתְּפַעֲלוֹת הַמְדוּת מִהַתְּבּוֹנוֹת הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת מֵאֹרֶךְ
23 אֵין סוֹף בְּעוֹלָמוֹת לְבַד זֵהוּ בַּח'י קִטְנוֹת הַמוֹחִין
24 שְׁבַמְדוּת כְּמִשְׁלֵי תִינוּק שְׁמִתְּפַעֵל מְשַׁכֵּל קִטְן כו' וְנִקְרָא
25 בַּח'י מוֹחִין דִּינִיקָה כְּמִשְׁלֵי תִינוּק שְׁיֻנוּק שְׁמְדוּתֵי
26 בְּתַכְלִית הַקִּטְנוֹת כִּידוּעַ וְזֵה עֵינִין בַּח'י הַבִּירוּרִים דְּרַפ"ח
27 כו' הַתְּפַעֲלוֹת בִּיטוּל הִישׁ לֹאֵין הָבָא מִהַתְּבּוֹנוֹת
- 28 הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת מֵאֵין לִישׁ כו' וְאֵין זֶה עֶרֶךְ כִּלְלִי לְבַח'י
29 הַתְּפַעֲלוֹת הַנִּשְׁמוֹת מִזֵּיו מַהוּת וְעֲצָמוֹת אֹרֶךְ הָאֱלֹקִי כו'
30 בְּגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן וְכֵן עַד רוֹם הַמַּעֲלוֹת שְׁשִׁרְשׁוֹ זֶה הוּא
31 בְּבַח'י בִּינָה לְהַבִּין בְּעֲצָמוֹת אֵיךְ הוּא וּמַהוּ כו' כְּמָה
32 שְׁכָתוּב בְּמִקּוֹם אַחֵר וְד"ל. וְהֵנָּה יָדוּעַ שְׁשִׁרְשׁוֹ הַשְׁבִּירָה
33 הוּא בְּבַח'י ב"ן דו' מְלָכִים דְּתוֹהוּ וְהוּא בַּח'י קִטְנוֹת
34 הַמוֹחִין בִּיּוֹתֵר וְכֹאשֶׁר יִרְדּוּ וְנִפְלוּ לְמַטָּה מְטָה בְּעוֹלָם
35 הַבְּרִיאָה הֵינּוּ בַּח'י קִטְנוֹת דֶּשֶׁם אֱלֹקִים הַמְצַמֵּם בִּיּוֹתֵר
36 וְזֵהוּ שִׁרְשׁוֹ בַּח'י נוג"ה דְּבִרְיָאָה יִצִּירָה עֲשִׂיהָ כִּידוּעַ.
37 וְלִהְיוֹת כֵּן כֹּאשֶׁר בַּח'י הִישׁ הַנִּפְרָד דְּנוּגָה בֹּא בְּבַח'י
38 הַבִּירוּרֵי לְהַעֲלוֹתָם לְמַעְלָה בְּבַח'י בִּיטוּל הִישׁ לֹאֵין כְּנ"ל
39 ה"ז בַּח'י קִטְנוֹת הַעֲבוּדָה בִּיּוֹתֵר כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלֵי
40 עֲבוּדָה פְּחוּתָה שְׁאֵדָם עוֹבֵד לְרַבּוֹ כְּמוֹ לְבַשֵּׁל קְדִירָה אוֹ
41 לְתַקֵּן דְּבָרִים פְּחוּתִים שְׁבַבִּית כְּפָכִים קִטְנִים וְכַה"ג
42 וְכַמ"ש בְּמִקּוֹם אַחֵר וְאֵע"פ שְׁבַחֲכֵמָה אַתְּבִירֵי לְהַבְדִּיל
43 הַטוֹב מִן הָרַע כו' וְהוּא ע"י הַתְּבּוֹנוֹת דְּהַשְׁתְּלָשְׁלוֹ
44 מֵאֵין לִישׁ שְׁמָזָה מִתְּפַעֵל הַנִּבְרָא לְהִיּוֹת בְּבַח'י בִּיטוּל
45 הִישׁ הַנִּפְרָד לֹאֵין כְּנ"ל א"כ גַּם בַּח'י חֲכָמָה זֹו הִיא
46 בְּבַח'י קִטְנוֹת הַמוֹחִין לְעֲבוּדָה קִטְנָה כְּזֹאת כְּמִשְׁלֵי בִישוּל
47 הַקְּדִירָה שְׁאִין צָרִיךְ שְׁכֵל גְּדוֹל לְזֶה כִּלְלִי כו' וְהוּא בַּח'י
48 שֵׁם ב"ן הַמְּבַרֵּר וְנִקְרָא בְּהֵמָה גִּי' ב"ן וְכַמ"ש בְּזֵהר ע"פ
49 מִצְמִיחַ חֲצִיר לְבֵהמָה בַּח'י בְּהֵמָה רַבָּא דְּרַבִּיעָא עַל אֵלֶּף
50 טוֹרִין וְשִׁתָּה לֹון בְּגִמְיָעָא חֲדָא שֶׁהֵן הַמְּלָאכִים שְׁנִקְרָא
51 חֲצִיר שְׁעוֹלִין מִבִּירוּרֵי נוג"ה וְנִכְלָלִים בְּבַח'י מְל' שְׁנִקְרָא
52 בְּהֵמָה כְּשֶׁהוּא בְּבַח'י הַקִּטְנוֹת כְּמ"ש דוֹד וְאֵנִי בְּהֵמָה
53 הֵייתִי עִמָּךְ שֶׁהוּא בַּח'י דו"ר טְבַעִיִּים כְּמוֹ מִשְׁלֵי מְדוּת
54 הַתִּינוּק בִּימֵי הִינִיקָה וְכַה"ג כְּנ"ל וְד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

22 וכד סיהרא אתפגים בהוא סטרא דחויא בישא,
23 כדין כל אינון נשמתין דנפקין, אף על גב דכולהו דכין
24 וכולהו קדישין, הואיל ונפקו בפגמו, בכל אינון אתר
25 דמטו אינון נשמתין, כולהו אתברו ואתפגמו בכמה
26 צערין, בכמה כאבין. ואילין אינון דאתרעי בהו קודשא
27 בריך הוא כו"ל.¹¹

28 רזא דמלה, שריין פגוונא דלעילא, גופא אתפגים,
29 ונשמתא (פירוש: כשם שלמעלה אין יניקת החיצונים רק
30 מהכלים ולא מנשמת הפרצופים, כך למטה גופא לבד אתפגים
31 ולא נשמתא), לגו פגוונא דלעילא, ודא פגוונא דדא,
32 ובגין פה, אלן אינון דבעיין לחדותי בחדותא
33 דסיהרא¹². עד כאן לשונו לעניינינו עם פירוש ה"מקדש
34 מלך" שם:

35 ולהבין זה, הנה תחלה יש לבאר ענין "פגמו
36 דסיהרא"¹³, שבזה תלוי פגמת גוף הנשמות.
37 והנה הלבנה מתמעטת בחצי האחרון של כל חודש,
38 עד שבסוף החודש היא מסתתרת לגמרי, וחוזרת וגולדת
39 בעת המולד, ואז עושים ראש-חודש, ומקריבין קרבן
40 מוסף, והולכת ומתגדלת, עד שבחצי החודש היא
41 במילואה, ואחר-כך חוזרת חלילה להתמעט ולהסתתר
42 ולהולד ולהגדל כו'. וזהו על ידי ש"אמר לה הקדוש

1 שלא¹ יפנס כהן בעל מום להיכל ולמזבח (רע"ז)
2 שנאמר: "אף אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש
3 כי מום בו"².
4 ועוד באו שני לאוין – בעבודת בעל מום קבוע ועובר,
5 כמו שכתב החינוך (סימן רע"ו. ער"ה). ובשרשי מצוה שם
6 כתוב, שיש רמז לשלימות צורתו לעניינים כו".³

7 ולהבין שרש ענין הרקת בעלי מומין מן העבודה,
8 והיתרם באכילתם בשר קדשי קדשים, ו"המורם
9 מקדשים קלים", בדכתיב לעיל מינה: "לחם אלהיו
10 מקדשי הקדשים, ומן הקדשים יאכל"⁴, וכדפירש רש"י,
11 וכן שנינו בריש פרק י"ב דדבחים⁵ במשנה: "בעלי מומים
12 – בין בעלי מומים קבועים ובין בעלי מומים עוברים –
13 חולקים ואוכלים אבל לא מקריבין" – והרי אכילת
14 הכהנים היא בפרה לבגלים כידוע⁶:
15 יש להקדים⁷ מאמר הרשב"י בפרשה וישב קפ"א
16 עמוד א' על פסוק זה וזה לשונו⁸:

17 תא חזי, בהוא שעתא דהוא נהר נגיד ונפיק,
18 אפיק כל אינון נשמתין, ואתעברת נוקבא, כולהו
19 קיימין לגו בקורטא דלגו, בסיטי קורטא¹⁰. (פירוש: בתוך
20 פנימיות יסוד ועטרת יסוד דמלכות שנקראות ציון וירושלים.
21 ולכך כפל לשונו: "בקורטא דלגו בסיטי קורטא").

9. בדפוסים הזהר: בסיטו. ובפירוש אור החמה: פירש הערוך בערך קרט:
"הממלאים בתיים כסף" (איוב ג, טו) – (ותרגמו) "די מליין קורטיון סימא"
(במקראות גדולות: קורטוריהון; "הבאת אל אצרות שלג" (איוב לח, כב) –
(ותרגמו) "צאלת לקותרי תלגא" (במקראות גדולות: לקורטורין. והכונה, שכל
הנשמות נכנסים בתוך אוצר אחד שהוא לגו, לפי שיש כמה חדרין אית לה.
בסיטו קורטא" – כפי פירוש הערוך בערך סטיו נראה שהוא מקום צר מיוחד
לאותו דבר. ולזהו דידן אמר, שאפילו שהנשמות נכנסו בקורט ללגו, עם כל זה
אינם מפוזרים בכל האוצר ההוא אלא במקום מיוחד בתוכו, וזהו שאמר "בסיטו
קורטא", כלומר באותו מקום שבאותו קורטא.

10. בא ראה, באותה שעה שאותו הנהר שופע יוצא, מוציא כל אותן הנשמות
והנקבה מתעברת, כלם עומדים בפנים האוצר, במקום המיוחד שבאוצר.

11. וכשהלבנה נפגמת באותו צד של הנחש הרע, אז כל אותן נשמות
שיוצאות, אף על גב שקלן טהורות וכלן קדושות – הואיל ויצאו בפגם, בכל
אותם מקומות שהגיעו אותן הנשמות, כלם נשברו ונפגמו בכמה צער, בכמה
כאבים, ואילו הם ונשמות שרוצה בהם הקדוש ברוך הוא.

12. סוד הדיבר, שורים כמו למעלה, הנוף נפגם, והנשמה בפנים כמו שלמעלה,
זהו כמו זה. ומשום כך אלו הן שצריכות להתחדש בהתחדשות הלבנה.

13. לשון הזהר חלק א בראשית גג, א. ובכמה מקומות. עץ חיים שער מיעוט
הידר.

1. איסור עבודת בעלי מומין: ביאורי הזהר ריש פרשת וישב ונא, גא. תורה אור
דבור המתחיל "והנה אגזנו מאלמים אלומים" וכו', גא. ביאורי הזהר ריש פרשת
חוקת וקצא, גא. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות.

המאמר מיוחד, כנראה, על מאמר אדמו"ר הזקן דבור המתחיל "להבין מאמר
הזהר אף אל הפרוכת", על פי הנחת אדמו"ר האמצעי שנדפסה במאמרי
אדמו"ר הזקן תס"ד חלק א עמוד קעד. הנחת הרב משה בן אדמו"ר הזקן
מהמאמר נדפסה שם עמוד צ. קיצורים מהצמח צדק – ביאורי הזהר שלו כרך
א עמוד קלה. וראה אור התורה עניינים עמוד שלד.

2. אמור בא, כג.

3. זה לשונו: "ומלבד זה, אפשר שיש בשלמות צורתו רמז לעניינים שמתוך
מחשבות האדם בהן טהור נפשו ותעלה. ולכן אין ראוי בשום צד שיהיה בו
שנוי צורה מכל צורתיו, פן תתפור נפש המחשב מצד השנוי ותגדו מן החפץ".

4. אמור בא, כב.

5. צח, ב.

6. פסחים נט, ב: "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרין".

7. ראה גם ביאורי הזהר וישב נא, גא. וישם נסמן.

8. "רבי שמעון פתח: "אף אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו
ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשו". "אף אל הפרכת לא יבא" – תא חזי...".

כסיל זה רובו טוב²¹, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה: ²¹
 "שטן ופנינה לשם שמים נחבוננו"²², וביצירה מתגבר ²²
 הרע יותר, עד שבעשייה רובו רע, ועליו כיוונו רבותינו ²³
 זכרונם לברכה²³: "נתן עיניו במקדש ראשון והחריבו, ²⁴
 נתן עיניו במקדש שני כו" ואין המאמרים סותרים זה ²⁵
 את זה²⁴. ²⁶
 ועל דרך זה נפלו הכלים דיו"ד ספירות דב"ן דתהו, ²⁷
 שהיו בבחינת יש בבי"ע. ²⁸
 והבירור²⁵ שלהם הוא על ידי עשר ספירות דמ"ה, ²⁹
 שהחכמה היא בביטול במציאות לגמרי בהתחכמות זו ³⁰
 בביטול הנמצאים אליו יתברך ד"אין עוד"²⁶; וכן שאר ³¹
 כל המדות. ובהתגלותם בכלים דעשר ספירות דב"ן ³²
 שנפלו, הם פועלים בחינת הביטול גם בהם. וזהו ענין ³³
 הבירור שלהם, שמקבלים הביטול על ידי גילוי עשר ³⁴
 ספירות דמ"ה. וכענין מה שכתוב²⁷: "הולך את חכמים ³⁵
 יחכם". ³⁶
 אף צריך להבין, דמכאן משמע שהבירור הוא על ידי ³⁷
 המלכות, וכן כתוב²⁸: "ותקם בעוד לילה ותתן טרף ³⁸
 לבייתה" – ובדוכתי טובא מבואר בזה שהבירור הוא על ³⁹
 ידי החכמה, והוא אומרו²⁹: "בחכמה אתברירו". ⁴⁰

ברוך הוא לך ומעטי את עצמך"¹⁴. ¹
 וידוע שהענין רומז למעלה במדת מלכותו יתברך ²
 המחיה עולמות בי"ע, שיוקדת פן על דרך זה בבי"ע, ³
 ובראש-חדש נולדת ונעשית נקודה תחת יסוד, ועולת ⁴
 לקבל מאור החמה שפע מדותיו יתברך המיוחדות ⁵
 במאצילן איין סוף ברוך הוא. ⁶
 והירידה הזאת הוא כדי לברר בירורי ניצוצים שנפלו ⁷
 בשבירת הכלים מז' מלכין דתהו¹⁵, שהיו בבחינת יש, ⁸
 כמו שכתוב¹⁶: "וימך ל. ו. וימת". כי המליכה רומז על ⁹
 התגלות המדה להיות "יש" ודבר מורגש, כמו שירגיש ¹⁰
 חכמתו, ומזה היה סיבת המיתה, להיות התהוות סטרא ¹¹
 אחרא, שהם בחינת הקליפות, שהם "יש" גמור, לומר ¹²
 "לי יאורי"¹⁷. ¹³
 וכמו שכתוב¹⁸: "ראית איש חכם בעיניו, תקוה לכסיל ¹⁴
 ממנו", פירוש: אף על פי שהאיש חכם בחכמה דקדושה, ¹⁵
 בידיעת גדולת ה' והדר גאווה, אבל כשהחכמה בבחינת ¹⁶
 "יש", הלא דבר הוא¹⁹, ו"חכם בעיניו" – אזי "יש" ¹⁷
 תקוה, רוצה לומר יניקה "לכסיל" העליון הידוע²⁰, ¹⁸
 שהוא שרש הסטרא אחרא – "ממנו". ¹⁹
 והיינו על ידי השתלשלות: שבעולם הבריאה עדיין ²⁰

בראשית חלק ג עמוד 1200 ואילך.
 22. בבא בתרא טז, א (ופירוש רש"י): "שטן ופנינה לשם שמים נחבוננו:
 שטן כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב אמר: חס ושלום
 מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם.
 פנינה – דכתיב (שמואל א, א) ו"וכעסיה צרתה גם כעס בעבור העמה".
 (שתתרגעם על שהיא עקרה ותתפלל).
 דרשה רב אחא בר יעקב בפפזא, אתא שטן נשקיה לכרעיה.
 "הרי שדרש רב אחא שכונות השטן בקטרונו על בית המקדש היה לשם שמים
 לבד ולא בשביל רשעתו וקנאתו – ונראים המאמרים כסותרים זה את זה". –
 ספר המאמרים תקס"ו חלק א עמוד קפג.
 23. סוכה נב, א. עיין שם. ראה לקוטי תורה חקת סב, א.
 24. "אף הענין הוא דבאמת אינם סותרים זה את זה כלל. דמה שאמר "נתן
 עיניו בבחינת רע גמור – הוא בחינת ס"מ דיצירה, ומכל שכן דעשייה ששם
 חצי רע גמור. ומה שאמר "לשם שמים נחבוננו" מיידי ב"מ דבריאה, שמיעוטו
 רע, אף אף על פי כן שמץ מיניה לרע, על כן סתרג לרע. אבל כוונתו אינו לרע
 אלא לשם שמים בלבד, כי בטל הוא לגבי הקדושה ביותר. והיינו ענין שטן
 שבעולם הבריאה ומכל שכן באצילות עצמו דשם "לא יגור רע" כתיב, אין שם
 בשטן אפילו שמץ מן הרע, אף ורק ענין הרגשת עצמותו בלבד – תקס"ו שם.
 25. לכללות המבואר כאן ראה להלן מצות מחצית השקל.
 26. ואתחנן ד, לה: "כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו".
 27. משלי יג, כ.
 28. משלי לא, טו. ראה ביאור הפסוק לעיל מצות מילה חלק א ריש פרק ד.
 29. וזה חלק ב (היכלות) רנד, סוף עמוד ב.

14. חולין ס, ב: "כתיב (בראשית א, טז): וינעש אלהים את שני המאורות הגדולים,
 וכתיב את המאור הגדל ואת המאור הקטן. אמר ר' ירמיה לר' יוחנן: מהו המאור
 רבנו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה: לך
 ומעטי את עצמך".
 נתבאר בארוכה באור התורה בראשית ברוך א דף ט, ב ואילך. ביאורי הוזהר
 להצמח צדק ברוך א עמוד שסב ואילך.
 15. ראה לקוטי תורה להאריך"ל סוף פרשת וישלח. עץ חיים שער הכללים פרק
 א. שער (ט) שבירת הכלים פרק א ואילך. שער (יא) המלכים פרק א ואילך.
 ובכמה מקומות.
 16. וישלח לו, לב. לג ואילך.
 17. יחזקאל כט, ג.
 18. משלי כו, יב.
 19. לשון הכתוב שמואל א יז, כט.
 20. בקהלת ד, יג: "מלך זקן וכסיל", ובפירוש רש"י: יצר הרע, שהוא שליט על
 כל האיברים. זקן – שמשועה שגולד הוולד הוא נתון בו שצאמר (בראשית ד, ו)
 "לפתח חטאת רבץ". וכסיל – שמתעוה בדרך רעה. וראה קהלת רבה על
 הפסוק.
 וראה זה חלק א וישב קעט, א. ו"הרמיו" שם האריך דיצר הרע שרשו מז' מלכין
 קדמאין דתהו ועל כן נקרא "מלך זקן". ומכל מקום נקרא "כסיל", כי בקליפות
 אין להם מוח הדעת וכתיב (משלי יט, בא): "גם בלא דעת נפש לא טוב". – אור
 התורה קהלת עמוד רמג.
 21. שבעולטס הבריאה. רובו טוב. וביצירה. עד שבעשייה רובו רע. ראה עץ
 חיים שער ציור עולמות (שער מג) בהקדמה. שער סדר אבי"ע (שער מז) פרק
 ד. שער הקליפות (שער מח) פרק ג. שער קליפת נוגה (שער מט) פרק ו. מבוא
 שערים שער ו חלק ב פרק ד. לקוטי תורה במדבר ג, ריש עמוד ד. אור התורה

הוא שליח לצורך הצדיקים, כדאיתא בזהר³⁵ ובגמרא³⁶.
ואף על פי כן יש מעלה באלוהו גדולה מבכולם, שגופו
עלה בסערה, ונודף כל כך, מה שאפילו משה נקבר
גופו בארץ.
והענין:

כי אלוהו בגימטריא ב"ן³⁷ – שמשם שרשו, והוא
בחינת חיצוניות. ולכן הגיע הזיכוי גם לגופו, שהיה
בחינת ביטול המציאות בגופו בתכלית, עד שנהפך
להיות באחד מן המלאכים העליונים שנאמר בהם³⁸:
"וצבא השמים לך משתחוים", כי חיצוניות שלמעלה
יכול להיות נשפל ולשלח פארותיו³⁹ למטה מאד;

מה שאין כן במשה, שנמשך משם מ"ה, כמו שכתוב
בו⁴⁰: "ונחנו מ"ה", והוא בחינה פנימית, שאינו יכול
לשלח גילוי כל כך בגוף גשמי – תכלית החיצוניות.
ומכל מקום, מעלת הביטול שהגיע למשה בפנימיותו
נעלה יותר מפנימיות דאלוהו, שהרי "שכינה מדברת
מתוך גרונו של משה"⁴¹. והיינו, לפי שפנימיותו נמשך
ומאיר שם מ"ה שלמעלה משם ב"ן:

איסור עבודת כהן בעל מוס וכניסתו לזיכר, פרשת אמור

והענין³⁰ ששניהם אמת, כי יש ב' מיני בירורים:
אחד – לבד הטוב מן הרע ממש, וזהו על ידי
המלכות שיוצרת בב"ע, ששם הניצוצי קדושה
מובלעים תוך הסטרא אחרא בנוה דבי"ע, ומלקטת
אותם ומפרדת הרע מהם, ועולים בבחינת מ"ן ביסודה.
ואז אחר כך נמשך בחינת מ"ד, והוא בחינת החכמה,
שבה אתבדלו בירור ב' להיות מ"ד-דמ"ה מברר מ"ן
דב"ן, ואז נהפך המ"ן לאלקות ממש, ונכלל בחכמה
שהיא המ"ד.

והוא כמו על דרך משל בזיווג זכר ונקבה, שהנקבה
מזרעת זרע גם כן, כידוע ממאמר רבותינו זכרונם
לברכה³¹ "אשה מזרעת", וכן הסכימו חכמי הטבע.
והזרע הוא ממוכר מהמאכלים שאוכלת.
ואחר כך זרע הזכר מברר את זרעה, והפסולת נדחה,
ומן המוכר נעשה הולד.

והנה ביאור ענין ב' מיני הבירורים למעלה, הוא מוכן
מענין ההפרש שבין משה לאלוהו³²: כי משה היה בודאי
גדול מאלוהו, ואפילו רשב"י, אמרו בזהר³³: "דמיליה
אתחנקון לעילא, ומלוי דאלוהו לתתא"³⁴. ולכן אלוהו

35. תקוני זהר בהקדמה ג, א זהר חד"ש קג, א: "קום אלוהו . . .".

36. ראה שבת לג, ב. תענית כב, א. בבא מציעא פד, א. ובבבא מקומות.

37. מאורי אור אות א סעיף קמא. נתבאר באור התורה נ"ך כרך א עמוד תקמג.

38. נחמיה ט, ו.

39. וקש"ט פארותיו: על פי חזקאל יו, ה: "ותשלח פארות". וברשי: ותשלח –
ותגדל: פארות – ענפים רבים.

40. בשלח טו, ז.

41. ראה זהר חלק ג רלב, א. שמות רבה פרשה ג טו. מכילתא שמות יח, יט.

30. ראה באריכות יותר להלן מצות מחצית השקל; מצות אכילת קדשים.

31. נדה לא, א.

32. ראה גם דבור המתחיל "וגילתה את ראשה", מאמר אדמו"ר הזקן תקס"ה
חלק ב עמוד תתקנא ואילך. (נרפס לעיל בהוספה למצות מילה). המשך תרס"ו
עמוד רו ואילך ושם נסמן. ספר המאמרים תרס"ט עמוד ששה ואילך.

33. זהר חד"ש שיר השירים סג, ב: "חד"י רבי שמעון . . . אמר ליה אלוהו, רבי,
אפתח פומי, דמליך בתיבין לעילא, ומילי בתיבין לתתא". וראה זהר ח"ג אחר
סא, א: "כל אינון דמתעסקי באורייתא בליליא, דיוקנהון אתחנקון לעילא . .
קדשא בריך הוא חקק דיוקנא דרבי שמעון לעילא".

34. שדכ"ר חקקים למעלה ודברי אלוהו – למטה.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

והנה עיקר העלי' יהי' לע"ל, ואעפ"כ אין עלייתן
שוה, והיינו שנש"י מתעלי' יותר, וזהו קול
מזהלות חתני' מחופתן, חתן נק' נש"י ע"ש ביום
חתונתו זו מ"ת, וישראל קיבלו את התורה, ועלייתן
הוא לבחי' חופה וזהו מחופתן. וביאור הענין הנה
איתא במדרש נש"י עלו במחשבה, ולכא' צ"ל מהו
הרבותא שעלו במח' הלא מחשבה היא בחי' לבוש,
והענין הוא דהנה מצינו שמח' נק' חכ' (וע' בד"ה פתח
אלי' בענין לית מח' תפיסא ב'י ובזהר ח"א דקכ"ג ע"א

והנה כתי' סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה
והנה מלאכי אלקים עולים כו', פי' סולם נק'
יעקב שיעקב ראה את הסולם (וגם כמו שהסולם מחבר
כמ"כ יעקב בריח התיכון נק' מחבר), והנה עליית נש"י
הוא ע"י הסולם ובהעלאתם מגביהים ג"כ בחי' מט"ט
וסנד"ל והוא מפני כי נש"י מקבלים ההשפעה ע"י
השרים הנ"ל, לכן כשנש"י מתעלים מתעלים ג"כ
השרים, וזהו והנה מלאכי אלקים פי' בחי' מט"ט
וסנד"ל, עולים דרך הסולם פי' בעליית נש"י.

1 מח' ויובלא שהוא חו"ב ע"ש), ועלו במח' מקור המח'
2 שהוא בחי' פנימיות החכ', ולכן עליית נש"י הוא לבחי'
3 מקיפי' דחכ' וזהו מחופתן, כי הנה כתי' כי על [כל]
4 כבוד חופה כבוד גימ' ל"ב והוא ל"ב נתיבות החכ'
5 וחופה הוא בחי' מקיף, ולכן עליות נש"י בבחי' מקיף
6 דחכ', וזהו מזהלות חתנים מחופתן. ונערים ממשותה
7 נגינתם, פי' כי שרש הנערים שהם המלאכים הם מבחי'
8 דיבור ושרש הדבור הוא מבחי' בינה שנק' ספר (ואף
9 כי שרש הדבור הוא מחכ' אך י"ל כי זהו ע"ד מ"ש
10 בסש"ב שחכ' הוא בחי' כח החכ' כו' ע"ש), ולכן
11 עלייתן לבחי' מקיף דבינה, וזהו ונערים ממשותה
12 נגינתם פי' משותה הוא משתה היין, יין הוא בחי' בינה
13 וכת' נכנס יין יצא סוד, סוד ה' ליריאו, וע"ז כתי' יין
14 המשמח אלקים ואנשים, אנשים היינו בחי' מט"ט
15 וסנד"ל, ומשמח ג"כ בחי' אלקי', כי יש יין המשכר,
16 ויש יין הנק' יין המשומר בענביו יין בחי' גילוי שם ה'
17 סוד ה' וע"ז משמח אלקי', כי אלקי' הוא בחי' הסתר

18 וע"י גילוי בחי' שם הוי' משמח אלקי' כי נכנס יין יצא
19 סוד כו' כנ"ל, אך יש בחי' יין המשומר בענביו משי"ב
20 שהוא בחי' מקיף דבינה (וכמ"ש בע"ח התגלות עת"י
21 בבינה), וזהו פי' ונערים מט"ט וסנד"ל ממשותה נגינתם
22 שעלייתן הוא לבחי' משתה היין בחי' בינה יין
23 המשומר בענביו כו'.
24 ובה' יובן מארז"ל ע"פ עין לא ראתה (ברכות ל"ד
25 ע"ב, חלק צ"ט ע"א) אריב"ל זה יין המשומר
26 בענביו מששת ימי בראשית, ר"ש בר נחמני (או ר"ל)
27 אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל ברי' כו' שמא
28 תאמר גן זה עדן ת"ל ונהר יוצא מעדן, לדברי ריב"ל
29 שמפרש יין המשומר בענביו קאי על עליית הנערים
30 הנ"ל, ולר"ש בר נחמני שמפרש זה עדן קאי על עליית
31 נש"י, כי עליית נש"י הוא לבחי' מקיף דחכ' שהוא
32 בחי' ח"ס חכ' דכתור, וזהו ויטע ה' אלקי' גן בעדן
33 מקדם, קדם בחי' כתר, בעדן מקדם היינו בחי' חכ'
34 שבכתר שהיא עליות נש"י כנ"ל.

קול מזהלות חתנים

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

1 **(כט)** וימי ששכלו טוב וחוץ ודעתו רחבה, יכול ללמוד
2 בעמק יותר. וכמו לדקדק בלשון המשנה, בעצם הלשון,
3 ומה שנראה לכאורה יתור לשון או אפילו ייתור תיבה
4 אחת, ובסדר דברי המשנה. ובשיעור בכל זה, לייגע את
5 עצמו בעומק שכלו, ימצא בזה כמה חידושים בבירור
6 כוונת המשנה, וגם יכול להוציא מזה כמה דינים.
7 אמנם להשמר ולהזהר מאד שיהיה בדרך האמת, כי
8 בזה יכול לעיות דרכו חס ושלום, ולילך בדרך עקלתון,
9 אשר יפסיד בזה כל לימודו חס ושלום, ויגוף לו
10 שנהפכה שלייתו כו"ל¹ וכמו שיתבאר. ודרוש יגיעה
11 גדולה, יגיעת נפש ויגיעת בשר, ושכל ישר, והתקשרות
12 טובה, ועל כולם – שירצה את האמת דוקא.

13 ותכלית לימודו באופן כזה, הוא לפי שזהו עין
14 התורה, אשר מי שחננו ה' בשכל טוב צריך ללמוד כפי
15 שיד שכלו מגעת, אבל לא ירצה חס ושלום לחדש
16 חידושים, כמו שנתבאר לעיל, כי אם לעיין כנ"ל, וירצה
17 את האמת, וכל דבר י שקול בשכלו היטב.

18 ולפי דעתי, ביותר שייר אופן הלימוד הזה במשנה

19 דוקא, לפי שהוא קיצור שאחר האריכות. והיינו לאחר
20 אריכות הפלפול שהיה להם בתורה שבעל-פה, העמיד
21 רבינו הקדוש כל האריכות וכללם בדברי המשנה,
22 שקיצורי דברי המשנה נושאים את כל האריכות אחר
23 הביור והליבון הטוב, והלשון וכל התיבות מכוונים
24 מאד כפי אמיתית הענין.

25 אמנם בגמרא, בפירוש וביאור המשנה, מסופק אני
26 אם אופן הלימוד הרצוי בהם הוא לדקדק בהתיבות. ואם
27 פי ודאי הדברים מדוקדקים מאד, אמנם מאחר שכל
28 ענינה הוא השקלא וטריא והפלפול, להקשות ולתירץ
29 וליישב הדברים, לזאת עיקר העסק בה הוא העיון
30 בהענין. ובודאי צריכים לדקדק גם בן בהלשון והתיבות,
31 אמנם לפי דעתי אין זה עיקר העסק בעיון הגמרא.

32 **(וימה)** שאמרנו שצריכים לדקדק בהלשון והתיבות, זהו דוקא
33 לאחר שלמד כל הסוגיא ובירר וליבן הענין בעין שכלו, או
34 בשיחזור על הלשון וידקדק בזה, בודאי ימצא טוב. וגם אז
35 צריכים זהירות יתירה ושיקול הדעת, שלא יתלה את עצמו
36 בדבר שאינו מוכרח, וכל שכן שאינו אמת חס ושלום.

וְהַעֲקֵר הוּא, לַעֲיִן וְלַהֲעֵמִיק בְּכָל דְּבָר, וְכָל מִימְרָא
וְכָל סִבְרָא פִּרְטִית, לֹא יִחְשׁוּב אֲשֶׁר הִבְנֵתָה הַשְּׁטָחִית וְהוּ
כּוֹלָה, כִּי אִם יֵשׁ בָּהּ עוֹמֵק וְעוֹמֵק לְעוֹמֵק.
אֲךָ מִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ רַחֲבָה וְאֵין יָד שְׂכָלוֹ יִכּוֹלָה לַגְּעַת
הַרְבֵּה, יִסְפִּיק אֶת עַצְמוֹ בְּהִידִיעָה הַשְּׁטָחִית, וּבִאֲוֹפֵן
שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלִיל פֶּרֶק כֹּחַ, בְּהִידִיעָה עַל פִּי פֶשֶׁט, וְלֹא יִיגַע
אֶת עַצְמוֹ עַל דְּבָר שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לַהֲגִיעַ, כִּי רַק יִבְלֶה הַזְּמָן
וְלֹא יִמְצָא (אוּ יִהְיֶה מוֹטָעָה וּמְרוּמָה חֲסִידוֹשְׁלוֹם), אִם לֹא עַל
יְדֵי מוֹרָה וְרַב שֶׁמֶרְאָה לוֹ הָעוֹמֵק שֵׁשׁ בֹּהַ.
אֲבָל מִי שֶׁיִּרְאֶה שִׂיד שְׂכָלוֹ מַגְעַת, צָרִיךְ לַהֲעֵמִיק בְּכָל
עֵינָן עַל יְדֵי הַתְקַשְׁרוֹת שְׂכָלוֹ וְדַעְתּוֹ בְּנוֹשָׂא הַמִּימְרָא,
וְיִמְצָא בָּהּ עוֹמֵק, וְיִתִּילֵד אֲצִלוֹ חֲדָשׁוֹת בְּהַמִּימְרָא אֲשֶׁר
לֹא חָשַׁב מִקֹּדֶם, וְיִכּוֹל לַהֲרַחֵיב אֶת הָעוֹמֵק שִׁמְצָא
וּלְפָרְטוֹ לְפִרְטִים וּלְבָאָרוֹ (וְלֹא רַק "כּוֹל", כִּי אִם בֶּן צָרִיךְ
לִהְיוֹת בְּלִימּוּד הַטּוֹב, וְ"כּוֹל", רוֹצֵה לֹמַר, שֵׁשׁ יְכּוֹלֵת בְּדָבָר
מַצֵּד הַנוֹשָׂא וְכֵן מַצֵּד הָעוֹסֵק בּוֹ)
וְכֵן בְּכָל הַשְׂקָלָא וְטִרְיָא דְגִמְרָא, וּבִהְקוּשִׁיּוֹת
וְתִירוּצִים, יַעֲיִן וְעֵמִיק בְּכָל דְּבָר, וּבִלְתִּי סִפֵּק אֲשֶׁר
יִקְשֶׁה לוֹ אֵיזָה דְּבָרִים אֲשֶׁר לִפִּי הַהֲבֵנָה הַשְּׁטָחִית אֵין
בֹּהַ קוּשִׁיָּא, וּבְשִׁיעֵינָן יִקְשֶׁה לוֹ, אִם בְּדַעַת הַמִּקְשָׁן אִם
בְּדַעַת הַתְרַצָּן אוֹ בְּעֵצֶם הָאוֹקִימָתָא, וְיִיגַע אֶת עַצְמוֹ
לְתַרְץ הַדְּבָר. אֲבָל הַכֹּל בְּדַרְכִּים אֲמִיתִים וּדְבָרִים בְּנִים.
וּבְשִׁיגְמוֹר כָּל הַסּוּגִיָּא, וְתִהְיֶה בְּרוּרָה וּמְסוּדָּרָה אֲצִלוֹ,
יַעֲמִיק דַּעְתּוֹ בְּכִלְלוֹת נוֹשָׂא הַסּוּגִיָּא, וְיִכְרַר וְיִלְבֵּן הַדְּבָר
בְּעֵינָן שְׂכָלוֹ, וְיִרְאֶה אִם כָּל הַפִּרְטִים מִתְאִמִּים הֵמָּה, כִּי
כָּל פֶּרֶט נַעֲשֶׂה לִיבּוֹן לְחִבְרֵי, וּבִזָּה יִכּוֹל לִהְיוֹת הַרְבֵּה
חִידוּד וּפְלִפּוֹל, וּבִפְרֵט בְּהַלְכוֹת הָעֲמוּקוֹת שֶׁבְּגִמְרָא.
וְיִהְיֶה "חֲרִיף וּמִקְשָׁה" וְ"מִתּוֹן וּמִסִּיק"², שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת
שְׁנֵיהֶם. וְכִמּוֹ שֶׁתּוֹבֵב בְּ"שַׁעְרֵי אוֹרָה" דְּבוּר הַמִּתְחִיל "בְּכִ"ה
בְּסִלְיִי" פֶּרֶק נוֹ, דְּכֹאֲשֶׁר "חֲרִיף וּמִקְשָׁה"³ יְכוֹוֵן לְאֲמִיתוֹתָא
שֶׁל תּוֹרָה, מַעֲלָתוֹ יוֹתֵר עֲלִיוֹנָה הַרְבֵּה מִ"מִּתּוֹן וּמִסִּיק"
כִּי.
(וְעֵינָן בְּפִירוּשׁ הָרֵא"שׁ בְּסוֹף הוֹרִיּוֹת דָּף יד עֲמוּד א, דְּרַבִּי
וִירָא גַם כֵּן הִיָּה מְסִיק שֶׁמַּעֲתָתָא אֲלִיבָא דְהִלְכָתָא, אֲלֵא שְׁהִיָּה
מִתּוֹף הַפְּלּוֹל (וְכֵן כָּתַב בְּ"שַׁעְרֵי אוֹרָה" שם). וְרַבָּה בַּר
מִתְנָה הִזִּיה שׁוֹהָה וּמַעֲיִין כִּי, אֲלֵא שֶׁ"לֹא הִיָּה מְפּוֹלְפֵל
וְחֲרִיף כָּל כֶּף". וְכֵן פִּירֵשׁ רִשִּׁי.

וְנִמְצָא, שֶׁגַם הוּא הִיָּה מַעֲיִין וְכֹא אֶל עוֹמֵק הָעֵינָן,
אֲלֵא שֶׁהָעוֹמֵק שְׂבָאִים עָלָיו עַל יְדֵי הַפְּלּוֹל בְּקוּשִׁיּוֹת
וְתִירוּצִים, הוּא מַעוּלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר. וְכִמּוֹ שֶׁתּוֹבֵב בְּשַׁעְרֵי
אוֹרָה שֶׁם בְּהַפְּרָקִים נ"ד, נ"ה, נ"ו.)
וְזֶה תְּלִי אִם הַפְּלּוֹל הוּא פְּלּוֹל שֶׁל אֲמֵת, וְהַדְּבָרִים
מְסוּדָּרִים אֲצִלוֹ (וְעֵינָן מַה שֶׁתּוֹבֵב בְּיְרוּשְׁלַמִּי הוֹרִיּוֹת פֶּרֶק ג'
הַלְכָה ה' בְּ"פִנֵּי מֹשֶׁה" שֶׁם, דְּבוּר הַמִּתְחִיל "קוֹדֵם לְפִלְפֵּל"⁵),
וְהֵינּוּ בְּשִׁדְעָתוֹ חֹזֵק שֶׁהַפְּלּוֹל גַּם בֶּן מְסוּדָּר אֲצִלוֹ – אִזּוֹ
הוּא "מִתּוֹן וּמִסִּיק" גַּם כֵּן, וְ"מִסִּיק שֶׁמַּעֲתָתָא אֲלִיבָא
דְהִלְכָתָא".
(וְזֶה דוֹקָא בְּפִלּוֹל שֶׁל אֲמֵת. שִׁיכּוֹל לִהְיוֹת מְסוּדָּר גַּם כֵּן,
אֲבָל בְּפִלּוֹל שֶׁל שִׁקָּר, בְּהִכְרַח שִׁיחִיו מְבּוֹלְבָלִים הַדְּבָרִים וְזֶה
לֹא יִסִּיק אֲלִיבָא דְהִלְכָתָא. וְכִמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר לְקַמֵּן בְּשֵׁם הַמַּהֲרֵ"ל
מִפְּרָגָא ז'צ"ל).
וְיִדְקֶדֶק הַרְבֵּה מְאֹד בְּפִירוּשׁ רִשִּׁי ז"ל, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב
הַשֵּׁל"ה בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת שֶׁלּוֹ דָּף קפא עֲמוּד ב: "כִּי בְּכָל
דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁל רִשִּׁי יֵשׁ בּוֹ נִסְתָּרוֹת, עֲנִינִים מוֹפְלָאִים
כו'". עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ.
וּבִפְשֻׁטִיּוֹת לְשׁוֹנוֹ הַטְּהוֹר הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַמַּעֲיִין
מֵאִיזָה טְעוּת אוֹ סִפֵּק שִׁיכּוֹל לִיפּוֹל בְּהַמְאָמֵר; וּמִתְרַץ
כְּמַה קוּשִׁיּוֹת מְבָלִי שֶׁמִּקְשָׁה עֲלֵיהֶם כִּי אִם בְּפִשְׁטוֹת
הַלְשׁוֹן; וְהַלְשׁוֹן הוּא מְבוּרָר וּמְלוּבָן מְאֹד. וְלֹאֵת כָּל בַּעַל
שְׂכָל טוֹב צָרִיךְ לְדַקְדֵּק מְאֹד בְּלִשׁוֹן רִשִּׁי, אֲבָל בְּשִׂכָּל
יֵשֶׁר וְעֵינָן טוֹב עַל פִּי הָאֲמֵת כְּמֹן שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלִיל.
וְכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּלִימּוּד הַטּוֹב בְּדְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת.
וְעֵינָן מַה שֶׁכָּתַב הַשֵּׁל"ה בְּתוֹרָה שְׁבַע־לִפְּהָ דָּף תי"ז
עֲמוּד א' בְּ"כָּלֵל תּוֹסְפוֹת", בִּאֲוֹפֵן וְסֹדֵר לִימּוּד הַתּוֹסְפוֹת.
וּמִי שֶׁחֲנֵנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּדַעַת וּבִינָה יִתִּירָה, יַעֲיִין
בְּסִפֵּר "דְּרַבִּי הַגִּמְרָא" לְהַרְבֵּי רַבִּי יִצְחָק קֶאֱמַפֶּאנְטוֹן ז"ל,
וְיִמְצָא נַחַת וְדֶרֶךְ טוֹבָה לְלִימּוּד הַגִּמְרָא וּמִפְּרָשִׁים.
וּמִקְצַת דְּבָרָיו הוֹעֲתֵקוּ בְּשִׁלְ"ה דָּף תי"ב סוֹף עֲמוּד א' עַד
דָּף תי"ג עֲמוּד ב. אֲמֵנָם דֶּרֶךְ הַלִּימּוּד שֶׁלּוֹ דוֹרֵשׁ שְׂכָל יֵשֶׁר
וְדַעַת חֹזֵק בְּיוֹתֵר, וְנִקְנָה בְּיִשׁוּב רַב וּבְמִתִּינּוּת גְּדוּלָּה.
וְכָתַב הַשֵּׁל"ה דָּף תי"ג עֲמוּד ב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:
"אֲבָל דַּעְוָה בְּנִי יצ"ו, כִּי צָרִיךְ דַּעַת וְתוֹבָנָה לְהִבְיֵן
לְ"שׁוֹנָה הַלְכוֹת בְּכָל יוֹם"¹⁰, שִׁיעֲמוּד בְּשְׂכָלוֹ עַל עוֹמֵק

6. תי"ז עמוד א: הוא בסוף חלק תורה שבעל פה. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר
ונרפס לקמן בהוספה ג1. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

7. מפורסם גם בשם: קנפנטון.

8. תי"ב סוף עמוד א: הוא בחלק תורה שבעל פה כלל עיון. – הערת כבוד
קדושת אדמו"ר. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

9. ישמרם צורתו וגו'אלנו או כיוצא בו.

10. מגילה כח, ב.

3. הוריות יד, א: "כְּעֵצָא לְהוֹ רַבִּי וִירָא וְרַבָּה בַּר רַב מִתְנָה: הִי מַנְיִיהוּ עֲדִיף: רַבִּי
וִירָא – חֲרִיף וּמִקְשָׁה, וְרַבָּה בַּר רַב מִתְנָה – מִתּוֹן וּמִסִּיק, מֵאִי? תִּיקוּ". וּבְרִשִׁי:
"חֲרִיף וּמִקְשָׁה – מִתּוֹף פְּלִפּוֹל יִתִּירָא דְּהוֹנָה לִיה, הִזָּה מִקְשָׁה וּמִתְרַץ. אֲבָל רַבָּה
בַּר מִתְנָה לֹא הִזָּה חֲרִיף כָּל כֶּף, אֲלֵא מִתּוֹף שְׁהוּא שׁוֹהָה וּמַעֲיִין יְפָה יְפָה – מִסִּיק
אֲלִיבָא דְהִלְכָתָא".

4. רֹאה בְּמִלּוּאִים.

5. וְשֵׁם: "הַמְּפּוֹלְפֵל וּמַחֲוּדָד וְאֵין הַלִּימּוּד סְדוּר בְּפִיו כָּל כֶּף".

– פירוש: כְּשֶׁאַתָּה עוֹמֵד לִפְנֵי הַשְׂכִּינָה, דִּהְיִינוּ כְּשֶׁהוּא
 עוֹסֵק בַּתּוֹרָה אוּ בַתְּפִלָּה – 'אַל יִמָּהֵר לְהוֹצִיא' מִפִּי אֱלֹא
 דָּבָר בְּרוּר וְהַגּוֹן. וְכֵמוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל¹¹: "וְשִׁנְתָּם – שִׁיחֵיהֶם
 שְׁנוֹן בְּפִי". הַשְׁנוֹן הוּא בִּלְבַב; וְאַחֲרֵי כֵן יוֹצֵא מִפִּי בְּקוֹל
 רָם, כֵּמוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל¹⁶: "חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם – לְמוֹצֵיא
 מִפִּיהֶם". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ :

קיצור. יִפְרֹט אִופֵּן הַלִּימוּד לְמִי שֶׁדַּעְתּוֹ רַחְבָּה. וּמִסִּיק, כִּי
 דִּקְדוּק בְּהִלְשׁוֹן שִׁייר יוֹתֵר בְּמִשְׁנָה; בְּגִמְרָא – עֵינִן בְּהַעֲנִין. צָרִיךְ
 לְהִיטֵר חֲרִיף וּמִקְשָׁה, מִתּוֹן וּמִסִּיק. דִּיק בְּלִשׁוֹן פִּירוּשׁ רַש"י.

הַדְּבָרִים, וְלִהְבִּין כָּל דָּבָר וְדָבָר עַל יְסוּדוֹ, וּלְפַלְּל
 בְּהִלְכָּה, לְפַלְּל בְּחֻכְמָה, כִּי אֵין עֶרֶךְ לְפַלְּלוֹ, וְהַפְּלוֹל
 יִהְיֶה שֶׁל אִמָּת, וְכָל אֶחָד יוֹדֵה לְדְבָרֵי חֲבִירוֹ אִם הָאִמָּת
 אִתּוֹ, וְאִזּוֹ שֶׁמַּעֲתָתָא מִתְּרוּחָא בְּסִייעָתָא דְשִׁמְיָא הַמְּסִיעֵ
 לְבָא לְטַהֵר¹¹. וְאַחֲרֵי בִירוּר פֶּשֶׁט הַהִלְכָה צָרִיךְ לְחֻזּוֹר
 הַהִלְכָה בְּקוֹל רָם וּבְשִׁמְחָה.

וּבִזְהָר פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית¹² אָמְרוּ: מַה שֶׁאָמְרוּ רַז"ל¹³
 'מְלָה בְּסֶלַע כְּשֶׁתִּיקוּתָא בְּשִׁתִּים', נֶאֱמַר אֲפִילוֹ עַל דְּבָרֵי
 תּוֹרָה.

וְהִינּוּ 'וּלְכָךְ אֵל יִמָּהֵר לְהוֹצִיא דָּבָר לִפְנֵי הָאֱלֹקִים'¹⁴

11. יומא לח, ב: "בא לטהר – מסייעין אותו".

12. חלק א, ב, א.

13. ראה מגילה יח, א.

14. קהלת ה, א.

15. ואנתחנן ו, ז. ראה קדושין ל, א.

16. משלי ד, כב. ראה ערוכין נד, א.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'ש"ת

כתוב "למעלה" זאת אומרת שהתיבה תיבנה באופן
 כזה שמלמטה היא תהיה רחבה, ומה שיותר גבוה היא
 תלך ותיעשה יותר צרה ויותר צרה, ועד שלמעלה היכן
 שהיה צריך להיות האור, נשארה רק אמה, הרי היה
 צריך להיות כתוב "למעלה" ומדוע כתוב "למעלה"?
 והנה הבעל-שם-טוב נשמתו-עדין אומר "צוהר תעשה
 לתיבה", המילים שאומרים בתפילה – תיבות
 התפילה – צריך להאיר אותם על-ידי דביקות ושמחה,
 ועם הכוח של כזו תפילה מעוררים רחמים רבים
 למעלה שכאשר יש לאדם צרה חסוד-שלו נהיה
 מ"צרה" "צוהר". וזהו שכתוב "כי עת צרה היא ליעקב
 וממנה ייושע". על-ידי הצרה עצמה, באה הישועה,
 זאת אומרת שהצרה עצמה נעשית צוהר, ובעבודה
 העניין הוא שהחושך עצמו נהיה אור, כידוע שיש כמה
 מיני דרגות בעבודה. יש עבודה כזו שהאור מגרש את
 החושך, כמאמר הידוע שמעט אור דוחה החוצה הרבה
 חושך, יש עוד עבודה שמעבדים ומהפכים את החושך
 שהחושך עצמו נהיה אור. וזהו "צוהר תעשה לתיבה"
 שעל-ידי דביקות ושמחה צריך להאיר את תיבות
 התפילה, כי בתפילה הוא זמן העבודה כמו שכתוב
 בזהר "שעת צלותא שעת קרבא", בעת התפילה הוא
 הזמן של מלחמה ורחינות בין היצר הרע שהוא חושך
 והיצר הטוב שהוא אור. היצר הרע הוא חושך, כי כל
 המשיכה והתאוה שלו היא הכול לדברים הגשמיים,
 ולכן הרי אפילו השכל של היצר הרע נקרא נפש

צהר תעשה לתיבה ואל אמה תכלינה מלמעלה. אור
 תעשה לתיבה, בתיבה שהשם יתברך ציווה
 לעשות, הוא ציווה לעשות שיהיה שם אור וזהו "צוהר
 תעשה לתיבה". ואיך לעשות את האור? יש ברו"ל שני
 פירושים. דעה אחת היא שהאור יהיה מחלון בתיבה,
 הדעה השנייה היא שהאור יהיה מאבן-טוב ידועה
 הנקרא "יוהרא" שיכניסו אותו לתיבה. ההבדל בין שתי
 הדעות מתבטא במהות האור. לפי הדעה הראשונה,
 האור בא מבחוץ זאת אומרת ממקום אחר אלא שהוא
 נכנס לתיבה דרך החלון. לפי הדעה השנייה, האור בא
 מעצם האבן-טוב המאירה מעצמה, ואת הצוהר ציווה
 ה' לנח לעשות באמצע התיבה כדי שיאיר את כל
 התיבה. וצריך להבין את כל עניין התיבה עם הצוהר
 לתיבה מה פירושו בעבודת הוי', ומה הכוונה ב"ואל
 אמה תכלינה מלמעלה", איזו שייכות יש לזה "צוהר
 תעשה לתיבה", כי לפי המשך הפסוק משמע שה"ואל
 אמה תכלינה מלמעלה" הוא הבכך של ה"צוהר תעשה
 לתיבה", שעל-ידי העבודה של "צוהר תעשה לתיבה"
 באים ל"ואל אמה תכלינה מלמעלה". את המילה
 "תכלינה" מפרש התרגום "תשכללינה" שפירושו
 להשלים, להביא לדרגה הכי גבוהה הנקראת "אמה".
 צריך להבין מה היא הכוונה בדרגה של "אמה" שזו
 הדרגה הגבוהה ביותר שאפשר להגיע אליה על ידי
 העבודה של "צוהר תעשה לתיבה". ועוד צריך להבין,
 מדוע נאמר "למעלה", לכאורה היה צריך להיות

זאת־אומרת שהתאוונה משנה את הטוב לרע והרע
נעשה כלי להמית את האדם במיתה רוחנית רחמנא־
ליצלן, ואפילו אם זה לא ממית אותו, זה עושה אותו
לבעל־מום והוא מקבל חיות מהרע וזה מביא אותו
שעניין של תאוונה נהיה עונג לו, ליצר הרע יש גם כלי
זיין המשפיעים מרחוק, זאת־אומרת שהיצר הרע
מחטיא את האדם בדברים אסורים שהאדם עצמו כלל
אינו יודע מכך וממית את האדם במיתה רוחנית
רחמנא־ליצלן, וכהמעשה הידוע שאחד בא עם חתנו,
למדן גדול, אל הרבי [אדמו"ר הזקן] לליאזנא והתלונן
שהחתן תמיד התנהג בהנהגה טובה ופתאום התחילו
ליפול לו ספיקות באמונה ולו עצמו היה מזה צער
גדול, אמר הרבי שהוא נכשל בלא יודעים, בחלב
עכו"ם ונתן לו תיקון לכך והוא נהיה בריא ברוחניות,
וחלב עכו"ם והדומה זהו הכלי זיין של היצר הרע
שזורקים את החיצים שלהם מרחוק וממיתים או
עושים את האדם בעל־מום ברוחניות רחמנא־ליצלן.
והנה, גם אצל היצר הטוב יש שני סוגים של כלי זיין,
כאלה שמשפיעים מקרוב וכאלה שמשפיעים
מרחוק, זאת־אומרת שעל ידי סוג זה של כלי זיין
יכולים לנצח את היצר הרע אפילו ברע הנסתר שלו,
ושני מיני הכלי זיין הם קבלת־עול־מלכות־שמים –
לשאת על עצמו את העול של תורה ומצוות – ויראת
שמים, לפחד מהשם יתברך. העבודה של קבלת־עול,
זהו הכלי זיין של היצר הטוב המשפיעים מקרוב, כי
העניין של קבלת־עול הוא שכל דבר בעבודה אלוקית,
הן לימוד התורה והן קיום המצוות, הנה הוא עושה
זאת לא משום שהוא יודע או רוצה לדעת את טעם
המצווה, אלא הוא עושה זאת כי השם יתברך ציווה
כך, ומה שהשם יתברך ציווה הוא עושה ללא כל
'מדוע', כי העיקר אצלו הוא ציווי השם יתברך וממילא
הקבלת־עול הזו שומרת עליו מהיצר הרע והתאוות
שלו כי יש אצלו החלטה גמורה שאת מה שהיצר הרע
רוצה לא צריכים לעשות, והחלטה זו איננה עם טעם
אלא בקבלת־עול, וההבדל בזה הוא שכאשר ההחלטה
לא לעשות את מה שהיצר הרע רוצה היא מצד הטעם,
הרי כל טעם הוא שכל ובשכל יש שינויים ושכל יכול
להיות אחרת, כפי שאנו רואים במוחש כאשר חכם
אומר השכלה הוא מסביר בסברות טובות מאד וכולם
מבינים שזה מאד חכם, ובכל השכלה יש בכך בפסק
הלכה שיוצא מההשכלה הזו, וממילא, כאשר ההשכלה
היא כך, אזי גם הבכך מההשכלה, זאת־אומרת פסק
ההלכה, הוא גם כך, אבל כאשר בא חכם אחר ומראה
שההשכלה היא בכלל באופן אחר, ממילא הבכך,
זאת־אומרת פסק ההלכה, הוא גם באופן אחר, וזהו

הבהמית. היצר הרע הוא מידות, אהבה, גבורה
והתפארות כו', ויש לו גם את דרגת השכל, אבל השכל
שלו הוא רק מהדברים הגשמיים, הוא שקוע עם כל
ההמצאות כיצד להשיג את כל הדברים הגשמיים
שהוא אוהב, והוא מוצא ראיות להוכיח שהוא צודק,
ויש זמנים שקורה שאפילו האדם עצמו יודע שהוא לא
צודק ובכל זאת הוא מוצא טענות שונות, ואפילו כאלה
טענות שהוא עצמו יודע שהן שקר, ומשתמש בטענות
הללו של שקר כדי לבצע את מה שהוא רוצה, והיות
שהנהגה כזו היא מעשה בהמה, לכן השכל של היצר
הרע נקרא נפש הבהמית, כי עיקר העניין של היצר הרע
הוא חוזק בלתי רגיל וכמאמר הידוע "משביעו
מרעיבו", ככל שעושים אותו יותר שבע, הוא נהיה
יותר רעב. כך גם עם היצר הרע, ככל שהאדם מוותר
לו יותר במה שהוא רוצה, כוח המתאוונה נהיה יותר
חזק ועם להט, עד שהוא יכול להוביל את האדם
לגניבה, גזילה ורציחה בפועל ממש, שזהו העניין של
"בן סורר ומורה", שעל־ידי זה שהוא זולל וסובא, הוא
בא רחמנא־ליצלן לרציחה בפועל ממש, ולכן היצר
הרע ונפש הבהמית נקראים חושך, והיצר והשכל של
היצר טוב – נפש האלוקית – נקראים אור המאיר את
החושך של היצר הרע ונפש הבהמית.
והעבודה של היצר הטוב והנפש האלוקית להאיר
את החושך של היצר והנפש הבהמית
נקראת בשם מלחמה, כי כל אחד מהם, הן הנפש
הבהמית והן הנפש האלוקית, מנצלים לשם כך את
הכוחות הכי גדולים שלהם, שכל אחד מהם רוצה
לנצח את השני, וכוח הניצחון והשליטה על הזולת
השני בכלל ועל זה שהיה מנגד ושונא בפרט הוא כל
כך גדול שבשביל הניצחון הכול כדאי כפי שאנו רואים
במוחש שבשביל ניצחון במלחמה נוצט מעץ אויס
משתמשים/מבזבזים את האוצרות היקרים שכמה
דורות אספו, והצדדים הלוחמים הולכים על מסירות
נפש בפועל ממש, וכך הוא גם במלחמה הרוחנית של
היצר הרע ויצר טוב, שכל אחד מהם מתחזק לנצל את
הכוחות הגדולים ביותר כדי לנצח במלחמה, במלחמה
יש כלי זיין שונים, ישנם כאלה כלי זיין שאפשר
להשתמש בהם רק מקרוב, וישנם כאלה כלי זיין
שאפשר להשתמש בהם דווקא מרחוק, שכל זה ישנו
גם במלחמה רוחנית בין היצר הרע והיצר הטוב,
שלשניהם יש את כל הכלי זיין, ליצר הרע יש את הכלי
זיין הגלויים שהם כל העניינים הגשמיים של דברים
המותרים, כפי שהרבי [אדמו"ר הזקן] נשמתו־עדן
אומר שאפילו דבר המותר, כאשר אוכלים אותו כדי
למלא את התאוונה לזה, נעשה גם הדבר המותר רע,

בדברים גשמיים אחרים כמו אכילה ושתייה והדומה,
אזי לא נופלות לו כלל כל מחשבות זרות, אדרבה
כאשר האדם מדבר או שומע דברים בטלים הוא שוכח
בינתיים על דאגת הפרנסה, ובשעת התפילה אז דווקא
באות כל המחשבות זרות. מנגד, אנו רואים שבשעת
התפילה הגם שהאדם לא יודע כלל את פירוש המילות,
בכל זאת ישנם כאלה מזמורים או פסוקים שאותם הוא
אומר בחמימות רבה והמילים מחיות אותו, ושתי
התנועות הללו באות מהנפש האלוקית והנפש
הבהמית, הנפש הבהמית מפילה לאדם את כל
המחשבות הזרות ולא מניחה לו להתפלל, והנפש
האלוקית מחדירה בו חיות וזו הזעקה הפתאומית
הבאה מהאמונה הפשוטה, העידוד והתקווה.
והנה זהו צוהר תעשה לתיבה, צריך לשמוע ולהידבק
למילים של התפילה. הדביקות במילים של
התפילה היא על-ידי שמחה, זאת אומרת שעל-ידי
ההתעוררות של הנפש האלוקית צריך להתחזק לדחות
את המחשבות הזרות ולהתפלל בדביקות בהבנה של
המילים שהוא אומר, ועצם אמירת המילים של
התפילה צריכה להיות בהתעוררות של תחינה ובקשה,
כי תפילה היא בקשה הבאה מעומק הלב ולכן תפילה
נקראת בשם תחינה, ועל-ידי תפילה באופן כזה נהיה
הצוהר, האור, שבזה יש שתי דעות. דעה אחת היא
שצוהר הוא חלון, והכוונה להתבוננות. והדעה השנייה
היא שצוהר היא אבן טובה והכוונה לאותיות התפילה
שעל-ידי שני העניינים הללו של התבוננות ואמירת
האותיות, על-ידי-זה בא האדם להבנה האמיתית
שהעיקר הוא "ברכת הוי' היא תעשיר", הברכה של
הקדוש-ברוך-הוא היא העושה עושר, כי באמת הרי
אין אדם יודע כמה הוא משתכר, אדם אינו יודע כלל
על-ידי מה הוא יכול לקבל את פרנסתו, וכתוב "ששת
ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" שצריך לעשות כלי
לפרנסה, רק שהכלי צריך להיות על-פי דיני התורה,
כמו שכתוב "הינן צדק", המשקל והמידה צריכים
להיות נכונים, והחכמים מפרשים "הינן צדק", ההן
והלאו שלך יהיו אמת, שבכל דבר שאומרים לא תהיה
גניבת דעת ויבטחו בה' שהוא ישלח פרנסה, וכתוב
"וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה", וגם בכל שאר
ההנהגות ניכר הרושם של התפילה שמתנהג עם הזולת
בהנהגה של חסד ורחמים ושקוע בטובת הזולת, הן
בעניינים הגשמיים והן בעניינים הרוחניים, הכול אצלו
באהבה וחיבה כפי שזה על-פי תורה, כי הוא מביט על
כל הדברים שבעולם כפי שהאמת היא שהכול הוא
בשביל הבירור, ובזה גופא הרי הוא מברר ומעלה זאת.
וזהו הפירוש "ואל אמה תכלינה מלמעלה", המילה

עניין השינויים שיש בשכל שהשינוי בא על-ידי הטעם
שקודם היה כזה טעם ושכל ואחר-כך טעם ושכל אחר,
אבל בעבודה של קבלת-עול הנעלית מעניין הטעם,
ממילא בעבודה כזו גם לא שייך העניין של שינוי,
והחלטה זו של קבלת-עול שמה שהיצר הרע רוצה לא
צריכים לעשות, זהו כלי זיין המנצח את היצר הרע
שהדברים הגשמיים המותרים שהאדם מוכרח לזה
יעשה זאת ללא תאוה אלא רק כי הוא מוכרח לזה
לקיום גופו, הכלי זיין של היצר טוב יראת-שמים,
זאת-אומרת שהוא מפחד ממה שהשם יתברך אסר, זה
מנצח את הרע הנסתר של היצר הרע, כי העניין של
יראת-שמים זו זהירות גדולה בכל דבר שצריך לעשות
וממילא הוא זהיר בכל.
והנה, המקום והזמן של המלחמה הרוחנית הוא
בתפילה, שאז מתגברים שניהם – הן הנפש
האלוקית והן הנפש הבהמית – עם הכוחות הכי
גדולים לנצח זה את זה, כמו שכתוב ביעקב ועשו
"ולאום מלאום יאמץ", "לאום" פירושו ממלכה, כל
אחד הוא ממלכה נפרדת לעצמו. יעקב ועשו זו
חומריות ורוחניות. עשו הוא איש שדה, הוא היה שקוע
רק בחומריות וכל העונג שלו היה רק בגשמיות והוא
רימה את הזולת בשקרים ובהתנהגות מזוייפת, ואפילו
את האבא שלו עצמו שכלפיו היה לו כבוד גדול
וכאשר היה צריך לשרת אותו הוא לבש את הבגדים
הטובים ביותר וקיים את מצוות כיבוד אב, מכל-מקום
הוא רימה אותו בשקרים וברמאות. יעקב הוא רוחניות,
איש תם, כזה שלא יכול ולא רוצה לרמות את הזולת,
נקרא תם, יעקב היה שקוע רק ברוחניות, כל מחשבתו
הייתה נתונה איך לעשות את עצמו יותר עדין ויותר
טוב. כתוב "טוב לבריות, טוב למקום", טוב לבני אדם
ומסור להשם יתברך וכל העונג שלו היה בלימוד תורה,
כמו שכתוב "יושב אוהלים", הוא למד את התורה
שלמדו בישיבות ששם ועבר ניהלו. בעבודת הוי', יעקב
ועשו הם נפש האלוקית ונפש הבהמית, ששניהם רוצים
לשלוט על האדם ומנהלים מלחמה ביניהם. וזהו
"ולאום מלאום יאמץ", אנו רואים בגשמיות כאשר שני
אנשים מתאבקים, עצם ההתאבקות נותנת לכל אחד
מהם מידה מסוימת של עזו וחוזק, וכך גם במלחמה
הרוחנית בין הנפש האלוקית והנפש הבהמית שעיקר
הזמן ומקום של המלחמה הוא בתפילה, לכן אנו רואים
שבזמן התפילה יש שתי תנועות הפוכות שבאות מנפש
האלוקית ונפש הבהמית. אנו רואים במוחש שבשעת
התפילה נופלות לאדם מחשבות שונות והוא שוכח
בכלל שהוא מתפלל ועומד לפני מלך המלכים
הקדוש-ברוך-הוא. כאשר האדם עסוק במסחר או

לזכך ולברר את כל ענייני העולם ולהעלות אותם וזהו
על-ידי תורה ומצוות שעל-ידיה מבררים ומעלים
הכול באלוקות, ואזי נמשך מלמעלה שפע ברכה
בגשמיות וברוחניות.

בס"ד, נח, ש"ת

1 "אמה" היא ראשית-יבנות "אלוקינו מלך העולם",
2 "אלוקינו" פירושו הכוח שלנו והחיות שלנו, אדון
3 העולם, זאת אומרת שעל-ידי אור התפילה מכירים את
4 האמת שאלוקינו מלך העולם, וזהו "תכלינה", צריך

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

33 ללבוש ציצית בגלוי מבלי להתבייש - צריכים לדעת
34 שהולך כאן יהודי.
35 הגאונים שהתירו להוריד את הזקן בסם, שהוא
36 היתר על-פי דין, אך על כתפיהם מסתמכים אלו
37 שעוברים על חמשה לאוין, הם אינם מבדילים בין
38 סם לבין תער.
39 צריך להיות מורגש "חוקי רצונך", צריכים לדעת
40 את הסעיף הראשון ב'שולחן ערוך': "ואל יבוש מן
41 המלעגים".
42 ג. כשהיינו ברוסיה, היתה אימת מוות ממש
43 לפעול בעד התורה. באסיפה מסוימת אודות הרבצת
44 תורה, דיברו על כך, שאם יתפסו את המתעסקים -
45 יאסרו אותם וכו', אמרתי אז לנאספים שיבוא זמן,
46 שיתגעגעו על כך. צריכים לחטוף מה שיכולים, לומר
47 לשני שילך על קידוש השם - אסור, לחפש קידוש
48 השם - לא צריכים, אך אני מוכן לכך - ואתם תעשו
49 כפי שאתם מבינים.
50 כעת הוא הזמן שצריכים לחטוף, עד עכשיו היתה
51 גלות, אך השי"ת אומר "עד פה תבוא", הקב"ה אינו
52 רוצה לחכות יותר.
53 ד. מה חטאה אוזני, לשמוע דיבורים כאלה. בא
54 אלי יהודי ומבקש לברך אותו בענייני הפרטיים. אינני
55 רופא, אינני כותב תרופות - אני נותן ברכה בשם
56 התורה ובזכות אבותי הקדושים. אני שואל אותו:
57 כשאתה בא אלי ומאמין בי, מדוע אינך מאמין
58 בהקב"ה ובמצוותיו? עונה לי אותו יהודי, שבאמריקה
59 איבדו המצוות את ערכן, כך שמע מהראב"י שלו. מה
60 פירוש מצוות שאיבדו את ערכן? תורה ומצוות הן
61 הרי נצחיות בכל זמן ובכל מקום!
62 תלמודי התורה הלא כשרים, ה"ראבי" הלא
63 כשרים, המורים הלא כשרים. ההורים שמוסרים את
64 ילדיהם בידי מורים כאלה, מובילים את ילדיהם

1 א. חנוכה הוא חג בלתי רגיל. חנוכה הוא חג של
2 ניצוח מלחמה. יהודים אינם בנויים לניהול מלחמות,
3 הם בנויים למלחמת התורה. הגוף היהודי יקר מאד.
4 הגמרא אומרת¹ "כל המקיים נפש אחת מישראל,
5 כאילו קיים עולם מלא". שכל אנושי אינו מסוגל
6 להבין כיצד הדבר ש"נפש אחת" היא "עולם מלא".
7 אך ברז"ל מוסבר הדבר מהמאמר ב"אבות דרבי
8 נתן"² "כל מה שברא הקב"ה בעולמו, ברא כנגדו
9 באדם". העולם הוא גוף גדול, והגוף הוא עולם קטן,
10 כדי לתקן את העולם. למרות שגופו של יהודי יקר
11 מאד, מכל-מקום אין הם נמנעים ממלחמת הגוף
12 כשהדבר קשור במסירות-נפש על התורה.
13 "אחד היה אברהם"³. אברהם אבינו עליו-השלום
14 מסר את נפשו לפרסם את ה"אחד" בעולם. מסירות
15 נפשו של אברהם, אינה דומה למסירות נפשו של רבי
16 עקיבא. רבי עקיבא אמר "מתי יבוא לידי ואקיימנו"⁴.
17 אברהם אבינו עליו-השלום לא חיפש מסירות נפש.
18 הוא ידע, שישנו נמרוד "שהמריד את העולם כולו
19 כנגד הקב"ה"⁵, ומסר את נפשו לפרסם אלוקותו
20 יתברך בעולם.
21 ב. היוונים ידעו שבני ישראל הם עם חכם ונבון,
22 ויש לנהל את המלחמה כנגדם באופן אחר. היוונים
23 רצו לתת לבני ישראל, לעם חכם ונבון, חכמה אחרת,
24 כנגד חכמת התורה. על מצוות שהשכל האנושי מבין,
25 כמו כיבוד אב ואם, גזל, גניבה ורציחה - הסכימו.
26 מלחמתם היתה נגד "חוקי רצונך", "להשכיחם תורתך
27 - שהיא תורת ה' - ולהעבירם מחוקי רצונך".
28 מתתיהו ובניו יצאו בקריאה: "מי לה' אלי",
29 ו"שמע ישראל", וב"ה הם ניצחו. צריך לדעת
30 שהמצוות הן "חוקי רצונך", שאפילו הדברים
31 המותרים שעל-פי דין מותר לעשותם, מכל-מקום
32 צריכים להיות נזהרים בהם מאד. לא לגזוז את הזקן,

(3) יחזקאל לג, כד.

(4) יומא יט, ב.

(5) ראה עירובין נג, א.

(*) שיחה זו נדפסה גם בספר השיחות ה'תש"ב, ונדפסה גם כאן משום שהיתה מונחת בין שיחות שנת תש"ג, ורשום עליה תש"ג.

(1) סנהדרין לו, א. במדבר רבה כג, ו.

(2) לא, ג.

24 צריכים לעזור לכל הישיבות, כלומר רק לישיבות
25 בהן לומדים עם יראת שמים, יש לפעול בלי משוא-
26 פנים כלפי אף אחד.
27 אני תובע מכם לא רק כסף על החזקת לומדי
28 תורה ביראת שמים. אני תובע מכם את הכוח
29 היהודי. אבות, אמהות, סבתות וסבים! שילחו את
30 ילדיכם לתלמודי-תורה כשרים, בהם לומדים "אלף
31 בית" קמץ אלף אָ, ישנם כיום ב"ה הרבה תלמודי-
32 תורה כשרים. כעת הוא הזמן שזקוקים ל'נטורי
33 קרתא' האמיתיים, והם הם ה'תינוקות של בית רבן'.
34 ו. החג של הנר החמישי הוא חג חסידי. חסידים
35 שוחררו אז מבית הסוהר. הוד כ"ק רבנו הזקן שוחרר
36 ב"ט כסלו, והחסידים שנאסרו באותה תקופה
37 שוחררו בנר חמישי דחנוכה, מכאן הוראה, שלמרות
38 שהוא יודע את הדבר, מכל-מקום יש להצביע עליו.
39 לחסידים היתה מסירות-נפש לקבוע מדות טובות. חג
40 חסידי אינו חג לחסידים בלבד, זה נוגע לכלל ישראל.
41 ז. מה שלא יכלו עד עתה לעשות באמריקה -
42 הראינו ב"ה שיכולים. יכולים לראות מה שתלמידים
43 'תמימים' ספורים פעלו בקנדה.
44 השי"ת בוודאי יקבל את תפילותינו, דמעותינו
45 וצוּמִינו, ויתן השי"ת לכל אחד התעוררות תשובה
46 שלימה, ונזכה בקרוב לקבל פני משיח צדקנו, אמן.

נר חמישי דחנוכה, תש"ג

1 לשמד ר"ל. מוטב שהילדים ילמדו אצל גוי, מאשר
2 אצל מורים כאלה.
3 האויר כאן באמריקה מקולקל מאד. ברוסיה,
4 כשהיו שם אברכים שמסרו את נפשם על התורה,
5 לא היה האויר מקולקל כמו כאן.
6 ה. רצוני שדבריי יהיו מושמעים מקצה אחד של
7 המדינה לקצה השני. אני מבצע את השליחות
8 שלמענה שלחו אותנו לאמריקה, בלי מחלוקת.
9 אני יודע, שעל כל דבר שאני עושה, יש לי
10 מנגדים, אך אנחנו מבצעים את שלנו בעזה"י. אין אנו
11 רוצים לשכנע אף אחד, לא את מנהל התלמוד-תורה,
12 את מחלל השבת וכו'. כשם שלא יכולים לפתות את
13 מלאך המוות שלא יהרוג, כך לא יכולים לשכנע את
14 המנהל החינוכי ללמוד חומש כפי שצריך.
15 מוכרחים לדעת שאם צריכים ללמוד לימודים
16 אחרים - לימודי חול - הרי זה בהכרח, אך לא לוותר
17 על השעה, זאת בשום אופן לא. אלה שמתנדנדים
18 פעם כך ופעם כך, עליהם לדעת, שהים לא נבקע
19 מיד, קודם צריך לקפוץ אל תוך הים. לא צריכים
20 להתפעל מאף אחד, הן מבני ברית והן משאינם בני
21 ברית.
22 יש להבהיר שעל תורה-ומצוות אין עלינו שום
23 'בעלי בתים'.

אגרות קודש

ב"ה, ה' מרחשון, תשי"א
ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור
זלמן שי

1 שלום וברכה!

2 במענה על מכתבו אדות התלמיד מר ... שי ששאלתי
3 עליו, מפני שאחד ממכרי ר' מאיר נתן שי האפשטיין
4 מווען וכעת בירושלים עה"ק תובב"א כותב לי, ומפליא
5 את כשרונותיו של הנ"ל ומבקש לקרבו להכניסו לישיבה,

6 לכן שאלתי עליו.
7 אצטער על אשר אין מזדמן לו עבודה הראוי לו
8 באהלה של תורה, וצערי כפול בהנוגע לו ברוח ובגשם, ועל
9 איבוד כח של פועל טוב, והנני חושב אשר החסרון הוא
10 בחלישות החיפוש, והשי"ת יזמין לו בקרוב עבודה ופועל
11 טוב באהלה של תורה ועבודה, ויעזרהו בהדרוש לו
12 ולזוגתו תחי' בגשמיות וברחניות.
13 הדו"ש ומברכו

14 יוסף יצחק

אג"ק מוהריי"צ נרץ יז

הצווי "לך-לך" - הפך להיות שלים ה', הפועל מצד צווי הבורא.

פרשת לך-לך

יב « וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לךְ־לךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ: ^א וְאַעֲשֶׂה לְךָ גְּדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאִגְדְּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה: ^ב וְאַבְרָכָה מִבְּרַכְיָךָ וּמִקְלָלְךָ אֲדָר וּנְבָרְכּוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה: ^ג וְיִלְדָּךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וְיִלְדָּךְ אֹתוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: ^ד וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־פְּלִרְכֹּשֶׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן: ^ה וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מָקוֹם שָׁכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וַהֲכַנְעֵנִי אֹז בָּאָרֶץ: ^ו וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֲךָ אֵתָּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִין שָׁם מִזִּבְחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו: ^ז וַיַּעֲתֶק מִשְׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֶהְלֶה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיְבִין־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ^ח וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנוֹסֵעַ הַנִּגְבָּה: ^ט פ וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרֵימָה לָגוֹר שָׁם כִּי־כָבֵד הָרָעַב בָּאָרֶץ: ^י וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה־נָא יִדְּעֵתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּח־מֶרְאָה אֹתָּ: ^{יא} וְהָיָה כִּי יֵרְאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ וְאֵת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתְךָ יָחִיו: ^{יב} אֲמַרְיֵנָּא אֲחֹתִי אֵת לַמַּעַן יִיטְבְּלִי בַּעֲבוּרְךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּלְךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ' עמ' 59)

ויקרא בשם ה' (יב, ח)

שהיה קורא בקול גדול . . את שם ה', מודיע אותו

ואלקותו לבני אדם (רמב"ן)

אין הפננה שאברהם אבינו המשיך לפרסם את האמונה בה' גם בארץ כנען, אלא שבארץ כנען עשה זאת באופן שבאין־ערוף לעבודתו הקודמת. שכן, בהיותו בחוץ לארץ עסק בעבודה זו מצד הבנה שלו והכרה שלו (בלשון הרמב"ם: "והבין קו העצק מתבוננתו הנכונה"), ואלו לאחר

שני יְהוָה כְּבֹא אַבְרָם מִצְרִימָה וַיֵּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־יָפָה הִוא מְאֹד: ^א וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פָרְעָה וַיְהִלְלוּ אֹתָהּ אֶל־פָּרְעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פָּרְעָה: ^ב וְלֹא־בָרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי־לָהּ צָאן־וּבִקָּר וַחֲמֹלִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחָת וְאֶתְנַת וּגְמָלִים: ^ג וַיִּנָּע יְהוָה אֶת־פָּרְעָה נֹגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דֹּבֶר שְׂרֵי אִשָּׁת אַבְרָם: ^ד וַיִּקְרָא פָּרְעָה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא: ^ה לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחֹתִי הִוא וְאִקַּח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קָח וְלָךְ: ^ו וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פָּרְעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ: ^ז יג « וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הִוא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּגְבָּה: ^ח וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵה בַּכֶּסֶף וּבַהֲבָ: ^ט וַיִּלְכֹּד לְמִסְעָיו מִגִּבּוֹר וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם אֶהְלֶה בַּתְּחִלָּה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי: ^י וְאֶל־מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁינָה וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 64)

ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה (יב, י)

וציאתו מן הארץ . . מפני הרעב, עון אשר חטא (רמב"ן) אין הפננה לחטא ממשי, שהרי אברהם "עשה יצר הרע טוב" (ירושלמי ברכות ט, ה), ולא היה לו כלל יצר הרע (וכל אברהם של האבות היו בבחינת 'מרפכה' כל זמיהם). אלא הפננה היא לחטא מלשון חסרון (כמו "והיו אני ושלמה בני חטאים"), הינו שגגה חסרון בהמשכת וגלוי אור אלקי. ובהגמת מעוט האור בסדר השתלשלות, שבכל דרגה יש מעוט אור ביחס לדרגה שלמעלה ממנה.

שלישי ה' וגם ללוט החלף את־אברהם היה צאן ובקר ואהלים: ^א וְלֹא־נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבְת יָחִידוּ כִּי־הָיָה רְכֹּשׁם רָב וְלֹא יָכֹלוּ לְשִׁבְת יָחִידוּ: ^ב וַיְהִי־רִיב בֵּין רַעֲי מִקְנֵה־אַבְרָם וּבֵין רַעֲי

מקנה-לוט והפנעני והפרוי אז ישב בארץ:
 ויאמר אברהם אל-לוט אל-נא תהי מריבה
 ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך בראגשים אחים
 אנחנו: הלא כל-הארץ לפניך הפרד נא מעלי
 אם-השמאל ואימנה ואם-הימין ואשמאילח:
 וישא-לוט את-עיניו וירא את-כל-כפר הירדן
 כי כלה משקה לפני | שחת יהוה את-סדם
 ואת-עמרה בגן-יהוה בארץ מצרים באכה
 צער: ויבחר-לו לוט את כל-כפר הירדן ויפיע
 לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: אברהם
 ישב בארץ-כנען ולוט ישב בערי הכפר ויאהל
 עד-סדם: ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה
 מאד: ויהוה אמר אל-אברהם אחרי הפרד-
 לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן-המקום
 אשר-אתה שם צפנה ונגפה וקדמה וימה:
 כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך
 אתננה ולזרעך עד-עולם: ושמתי את-זרעך
 כעפר הארץ אשר | אם-יוכל איש למנות
 את-עפר הארץ גם-זרעך וימנה: קום התהלך
 בארץ לארפה ולרחבה כי לך אתננה: ויאהל
 אברהם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון
 ויבן-שם מזבח ליהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת י' חשון תשמ"ה)

וגם ללוט ההולך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים (יג,

(ה)

מנא הא מילתא דאמרי אינשי, בתר מרי נכסי ציבי משך

(התחבר לבצל נכסים וייטב גם לך)... דחתיב וגם ללוט וגו'

(ב"ק זג, א)

הרי אומר, שהשפעתו החיובית של שכן טוב (ולאידך,
 השפעתו השלילית של שכן רע) היא דבר שרואים במוחש,
 עד שאפלו סתם "אינשי", אינם יהודים, מכירים בה.
 והשפעה זו חזקה עד כדי כך, שאף שהיתה פאן שכנות
 ארעית בלבד, הליכה יחד בדרך, ולא שכנות של קבע -
 הביאה שכנות זו הן ברכה ללוט, רבוי נכסים, והן העדר גלוי
 השכינה לאברהם (רש"י פסוק יד).

רבי יד * ויהי בימי אמרפל מלך-שנער אריוך
 מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך
 גוים: עשו מלחמה את-פרע מלך סדם
 ואת-ברשע מלך עמרה שנאב | מלך אדמה
 ושמאבר מלך כתיב צביים קרי צבואים ומלך בלע
 היא-צער: כל-אלה חברו אל-עמק השדים
 הוא ים המלח: שתיים עשרה שנה עברו
 את-כדרלעמר ושלש-עשרה שנה מרדו:
 ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים
 אשר אתו ויפו את-רפאים בעשתרת קרננים
 ואת-הזוזים בהם ואת האמים בשוה קריתים:
 ואת-החרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר
 על-המדבר: וישבו ויבאו אל-עין משפטל הוא
 קדש ויפו את-כל-שדה העמלקי וגם את-
 האמרי הישב בחצצן תמר: ויצא מלך-סדם
 ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך כתיב צביים
 קרי צבואים ומלך בלע הוא-צער ויערכו אתם
 מלחמה בעמק השדים: את כדרלעמר מלך
 עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שנער
 ואריוך מלך אלסר ארבעה מלכים את-
 החמישה: ועמק השדים בארת בארת חמר
 וינסו מלך-סדם ועמרה ויפלו-שמה והנשארים
 הרה נסו: ויקחו את-כל-רכש סדם ועמרה
 ואת-כל-אכלם וילכו: ויקחו את-לוט ואת-
 רכשו בן-אחי אברהם וילכו והוא ישב בסדם:
 ויבא הפלטי ויגד לאברהם העברי והוא שכן
 באלני ממרא האמרי אחי אשפל ואחי ענר
 והם בעלי ברית-אברהם: וישמע אברהם כי
 נשבה אחיו ויבק את-חניכיו ויליך ביתו שמנה
 עשר ושלש מאות וידרך עד-דן: ויחלק
 עליהם | לילה הוא ועבדיו ויפם וירדפם
 עד-חובה אשר משמאל לדמשק: וישב את

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 54)

וְהָיָה דֹאֵג וְאוֹמֵר, שְׂמָא קִבְּלֵתִי שְׂכָר עַל כָּל צַדִּיקוֹתַי

פֶּתַח הַרְמֵזִים" (תשובה י, ב) "אֲכַרְהֶם אֲבִינוּ . . . לֹא עֶבֶד
אֱלֹהִים מֵאַהֲבָה". וְקִשָּׁה, אִם-בֶּן מִדּוּעַ דָּגַע עַל קְבוּל שְׁכָרוֹ. וַיֵּשׁ
לִימֹר, שֶׁהִיא הַנּוֹתֶנֶת: דִּקְלָא לְהִיתוּת עוֹבֵד ה' מֵאַהֲבָה, לֹא
רָאָה אֶת קְבֻלַּת הַשְּׁכָר כְּדָבָר אִישִׁי, אֱלֹא פִחְלָק שֶׁל עֲבוּדָת
ה', הֵינּוּ קִדּוּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם: כֻּלָּם רוֹאִים, שְׁמִי שְׁעוֹבֵד אֶת ה'
מִקְבֵּל עֶשֶׂר וְכּוּבֹד.

פֶּלֶה־הִרְכָּשׁ וְגַם אֶת־לוֹט אָחִיו וּרְכָשׁוֹ הֵשִׁיב וְגַם
אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הָעַם׃ ^י וַיֵּצֵא מִלֶּדֶ־סֹדֶם
לְקִרְיָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת־בְּדֻרְלַעְמֵר
וְאֶת־הַמֶּלֶכִּים אֲשֶׁר אָתּוֹ אֶל־עֵמֶק שְׁוֵה הוּא
עֵמֶק הַמֶּלֶךְ׃ ^י וּמִלְפִי־צֶדֶק מִלֶּךְ שְׁלָם הוֹצִיא
לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן לֵאלֹהִי עֲלִיּוֹן׃ ^י וַיִּבְרַכְהוּ
וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לֵאלֹהִי עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם
וְאֶרֶץ׃ ^כ וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר־מִגֵּן צָרֶיךָ בְּיָדֶךָ
וַיִּתֵּן־לּוֹ מֵעֵשֶׂר מִכֶּלֶ:

וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגְדֵּל לְאַבְרָם (יד, יג)

זֶה עוֹג . . וּמִתְכַּנֵּן שֶׁהֵרֵג אֲבָרָם וַיִּשָּׂא אֶת שָׂרָה (רש"י)
בְּמִדְרַשׁ רַבָּה נֶאֱמָר: וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עוֹג, שֶׂכָּא וּמִצָּא
אֶת אֲבָרָם יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּמִצּוֹת צְנוּת וכו'. וַיֵּשׁ לְבָאֹר,
שֶׂכָּאֲשׁוּר רָאָה עוֹג שֶׁאֲבָרָהֶם עוֹסֵק בְּמִצּוֹת אֲכִילַת מִצָּה,
מִיִּכְלָא דְמַהֲמֻנוּתָא, אָמְנוּהָ שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַשָּׁכֶל, הַבֵּין
שְׁבוּדָאֵי יֵצֵא לְמַלְחָמָה כְּדִי לְהַצִּיל אֶת לוֹט מִתּוֹךְ מְסִירוֹת
נַפֶּשׁ, דְּבַר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם מִצַּד הַשָּׁכֶל.

חַמִּישִׁי כֹא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־סֶדֶם אֶל־אַבְרָם תֶּן־לִי
הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח־לְךָ׃ כִּי וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־
מֶלֶךְ־סֶדֶם הִרְמֹתִי יָדִי אֶל־יְהוָה אֵל עֲלִיוֹן כִּנָּה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ כִּי אִם־מָחוּט וְעַד שְׂרוּף־נֶעַל
וְאִם־אֶקַּח מִכָּל־אֲשֶׁר־לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי
הַעֲשֵׂרְתִּי אֶת־אַבְרָם׃ כִּי בִלְעָדִי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ
הַנְּעָרִים וְחָלַקְוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עִנֹּר
אֲשָׁכַל וּמִמָּוָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם׃ ס
פו « אַחֵר ׀ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר־יְהוָה
אֶל־אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר אֶל־תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי
מִגֵּן לְךָ שְׂבָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד׃ כִּי וַיֹּאמֶר אַבְרָם
אֲדֹנָי יְהוָה מַה־תַּתֵּן־לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי
וּבֶן־מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דִּמְשָׁק אֱלִיעֶזֶר׃ ז וַיֹּאמֶר
אַבְרָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי
יֹרֵשׁ אֹתִי׃ ח וְהִנֵּה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא
יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא

וַיֵּשֶׁב שָׁנִים בְּלִדְת־הֶגֶר אֶת־יִשְׁמָעֵאל
 לְאַבְרָם: ׀ י״ז ׀ וַיְהִי אַבְרָם בְּן־תְּשַׁעִּים שָׁנָה
 וַתֵּשֶׁב שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 אֲנִי־אַל שְׂדֵי הַתְּחֵלֶכֶךָ לִפְנֵי וְהָיָה תָמִיד:
 ׀ וַאֲתָנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבָּה אוֹתָךְ בְּמֵאֹד
 מְאֹד: ׀ וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל־פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתֹו אֱלֹהִים
 לֵאמֹר: ׀ אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתִי לְאֵב הַמּוֹן
 גּוֹיִם: ׀ וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שְׁמֹךָ אַבְרָם וְהָיָה
 שְׁמֹךָ אַבְרָהָם כִּי אֲב־הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ:
 ׀ וְהִפְרִתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֹד מְאֹד וְנִתְּתִיךָ לְגוֹיִם
 וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת כז)

המול לכם כל זכר (יז, י)

מִצְוַת מִלָּה, הַמִּצְוָה הַרְאֵשׁוֹנָה שֶׁנִּצְטָה הַיְּהוּדִי הַרְאֵשׁוֹן,
 מוֹדָה עַל כָּל־לֹוֹת הַמִּצְוֹת. א. רְשׁוּמָה נִכְר בַּגּוֹף. וְהוּא הַדִּין
 לְכָל הַמִּצְוֹת, אֵלָּא שְׁאֵין רֶשֶׁם זֶה נִרְאֶה לְעֵינֵי בֶּשֶׂר. ב. יֵשׁ בָּהּ
 גַּם תּוֹשָׁעַת גִּשְׁמִית, אֲכָל הִיא בְּאֵין־עֲרוּךְ לַתּוֹשָׁעַת הַרוּחָנִית.
 וְאַף בְּכָל הַמִּצְוֹת יֵשׁ תּוֹשָׁעַת בְּחַיִּי הַגּוֹף, אֲכָל הַתּוֹשָׁעַת בְּחַיִּי
 הַנֶּשְׁמָה הִיא בְּאֵין־עֲרוּךְ יוֹתֵר. ג. הַתִּינּוֹק בּוֹכָה וְצוֹעֵק מִפְּנֵי
 הָעֵדֶר שְׂכָלוֹ, וּכְשֶׁיִּגְדֵּל - יִבְרִין. כְּמוֹ כֵּן, הַצּוֹעֵק עַל הַטֶּרַח
 וְהַתְּפֹסֵד שֶׁבְּקִיּוּם מִצְוָה, הָרִי זֶה וְכִּי מִפְּנֵי הָעֵדֶר הַשְּׂכָל.

שְׁבִיעִי: ׀ וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין וְרַעְךָ
 אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לְךָ
 לְאֱלֹהִים וּלְוֹרֶעֶךָ אַחֲרֶיךָ: ׀ וְנִתְּתִי לְךָ וּלְוֹרֶעֶךָ
 אַחֲרֶיךָ אֵת ׀ אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֵת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן
 לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: ׀ וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וַאֲתָה אֶת־בְּרִיתִי תִּשְׁמֹר
 אֶתָּה וְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם: ׀ זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר
 תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין וְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל
 לָכֶם כָּל־זָכָר: ׀ וְנִמְלַתֶּם אֵת בֶּשֶׂר עֲרֻלְתְּכֶם
 וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: ׀ וּבִן־שְׁמֹנֶת
 יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יְלִיד בֵּית
 וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מִכָּל בֶּן־זָכָר אֲשֶׁר לֹא מוֹרֶעֶךָ
 הוּא: ׀ הַמּוֹל ׀ יִמּוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת כֶּסֶף

הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת: ׀ אֶת־הַקְּנִי וְאֶת־הַקְּנִי וְאֶת־
 הַקְּדָמִנִי: ׀ וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־הַפְּרִי וְאֶת־
 הַרְפָּאִים: ׀ וְאֶת־הָאִמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־
 הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת־הַיְּבוּסִי: ׀ מִזֹּ ׀ וְשָׂרִי אֵשֶׁת
 אַבְרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֹה שְׂפָחָה מִצָּרִית וְשָׂמָה
 הֶגֶר: ׀ וְהָאִמֶּר שָׂרִי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי
 יְהוָה מִלִּדֹת בִּאֲנָא אֶל־שְׂפָחָתִי אוּלֵי אִבְנָה
 מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי: ׀ וַתִּלָּךְ שָׂרִי
 אֶשֶׁת־אַבְרָם אֶת־הֶגֶר הַמִּצְרִית שְׂפָחָתָה מִקֵּץ
 עֶשֶׂר שָׁנִים לְשִׁבְתֹּ אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתֵּתֶן
 אוֹתָהּ לְאַבְרָם אִשָּׁה לוֹ לְאִשָּׁה: ׀ וַיָּבֹא אֶל־הֶגֶר
 וַתְּהַר וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ:
 ׀ וְהָאִמֶּר שָׂרִי אֶל־אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי
 נִתְּתִי שְׂפָחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וַאֲקַל
 בְּעֵינֶיהָ וַיִּשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ: ׀ וַיֹּאמֶר אַבְרָם
 אֶל־שָׂרִי הִנֵּה שְׂפָחָתְךָ בִּידְךָ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב
 בְּעֵינֶיךָ וְתַעֲנֶה שָׂרִי וַתִּבְרַח מִפְּנֶיהָ: ׀ וַיִּמְצְאָהּ
 מִלְאָךְ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בְּמִדְבָּר עַל־הָעֵין
 בְּדֶרֶךְ שׁוּר: ׀ וַיֹּאמֶר הֲלֹךְ שְׂפָחָת שָׂרִי אִי־מִזָּה
 בָּאת וְאֵנָה תִּלְכִּי וְהָאִמֶּר מִפְּנֵי שָׂרִי גְבֻרָתִי
 אֲנֹכִי בָרַחַת: ׀ וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוָה שׁוּבִי
 אֶל־גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ: ׀ וַיֹּאמֶר לָהּ
 מִלְאָךְ יְהוָה הִרְבָּה אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶךָ וְלֹא יִסְפֹּר
 מִרְבִּי: ׀ וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוָה הִנֵּךְ הָרָה
 וְיִלְדָתְךָ בֶּן וְקִרְאת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי־שָׁמַע יְהוָה
 אֶל־עֲנֶיךָ: ׀ וְהוּא יְהִי פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יוֹם
 כָּל בּוֹ וְעַל־פָּנָי כָּל־אֲחָיו יִשְׁכֹּן: ׀ וַתִּקְרָא שֵׁם־
 יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אֶתָּה אֵל רָאִי כִּי אִמְרָה הִגַּם
 הָלָם רְאִיתִי אַחֲרֵי רְאִי: ׀ עַל־כֵּן קָרָא לְבָאָר
 בָּאָר לְחֵי רְאִי הִנֵּה בֵּין־קֹדֶשׁ וּבֵין בְּרָד: ׀ וַתֵּלֶד
 הֶגֶר לְאַבְרָם בֶּן וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם־בְּנוֹ אֲשֶׁר־
 יִלְדָה הֶגֶר יִשְׁמָעֵאל: ׀ וְאַבְרָם בְּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה

את בשר ערלתו: ^ט בעצם היום הזה נמול
אברהם וישמעאל בנו: ^ט וכל־אנשי ביתו יליד
בית ומקנת־כסף מאת בן־נכר נמלו אותו:

פספס קב"ו פסוקים נמל"ו סימן מכבדב"י סימן

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בתיכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן והא שמה רבא מכר
לעלם ולעלמי עלמא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתגדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושרתא,
תשבתתא ונחתתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר כה ואברהם בן־תשעים ותשע שנה בהמלו
בשר ערלתו: ^{כה} וישמעאל בנו בן־שלוש עשרה
שנה בהמלו את בשר ערלתו: ^ט בעצם היום
הזה נמול אברהם וישמעאל בנו: ^ט וכל־אנשי
ביתו יליד בית ומקנת־כסף מאת בן־נכר נמלו
אתו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יח)

ולא שפחה מצרית, ושמה הגר (טז, א)

מצרית - רומז לעניני עולם הזה, שכלם בגבול ובמצר.

הגר - עניני העולם הם בדרך ארצי וגרות בלבד, פמאמר
רז"ל העולם הזה דומה לפרודור, שאין דרים בו.

והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם: ^ד וערל |
זכר אשר לא־ימול את־בשר ערלתו ונכרתה
הנפש ההוא מעמיה את־בריתי הפר: ^ס
^{טו} ויאמר אלהים אל־אברהם שרי אשתך לא־
תקרא את־שמה שרי כי שרה שמה: ^{טז} וברכתי
אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה
לגוים מלכי עמים ממנה יהיו: ^{יז} ויפל אברהם
על־פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה־שנה
יוליד ואם־שרה הבת־תשעים שנה תלד:
^{יח} ויאמר אברהם אל־האלהים לו וישמעאל
יחיה לפניך: ^{יט} ויאמר אלהים אבל שרה
אשתך ילדת לך בן וקראת את־שמו יצחק
והקמתי את־בריתי אתו לברית עולם לזרעו
אחריו: ^כ ולישמעאל שמעתיך הנה | ברכתי
אתו והפריתי אתו והרפיתי אתו במאד מאד
שנים־עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול:
^{כא} ואת־בריתי אקים את־יצחק אשר תלד לך
שרה למועד הזה בשנה האחרת: ^{כב} ויכל
לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם: ^{כג} ויקח
אברהם את־ישמעאל בנו ואת כל־ילדי ביתו
ואת כל־מקנת כספו כל־זכר באנשי בית
אברהם וימל את־בשר ערלתם בעצם היום
הזה באשר דבר אתו אלהים: ^{כד} ואברהם
בן־תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו:
^{כה} וישמעאל בנו בן־שלוש עשרה שנה בהמלו

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא לפחזקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוח. * האכנס חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבַיִּשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שִׁי לְמִוְרָא

(כו) למה תאמר יעקב, עם ישראל, בראותם אחד גליתם ויחלד לכם מלחמאמן בישועה, אומר להם הנביא, אתה יעקב למה תאמר ככה. "יעקב", הפונה לחמון העם, שהם אומרים דבריהם בפשטות, שהוא לשון "אמירה" ותדבר ישראל, הפונה לגדולים וראשי העדה,

שָׁהֵם מִדְּפָרִים דְּבָרֵיהֶם עִם הַסְּבִיבִים
וְטַעֲמִים, שְׁהָא לִשְׁוֹן "דְּבוּב".
נִסְתַּרְהָ דְּרַכְבִּי מַה', הָעִלִּים
עֵינָיו מִקַּל מִתְּשַׁעֲבָדְנָהּ. וּמֵאַחֲרֵי
מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹד, הָעֲבִיר מִלִּפְנֵי
מִשְׁפֵּט הַנְּמוּל הַטּוֹב שְׁתֵּה לֹא לְשֵׁלֵם
לְאַבְחִיתָיו וְלָנוּ. (כֹּט) וְלֵאמֹר
אֲנִינִים, וְלַחֲסָרֵי כַּחוֹת וְתַקָּה.
(ל) וְיַעֲפֹ נַעֲרִים וְיִנְעֻ, רִשְׁעֵי
הָעוֹלָם שְׁמוֹסִיפִים כֹּחַ בְּכָל יוֹם כְּמוֹ
הַנְּעָרִים, הָרִי בְּרִצּוֹת ה' יִהְיוּ עֲצִיפִים
וְיַעֲזִים וְיִפְסֹק כֻּהֵם. וּבַחֲזִירִים,
רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שְׁהֵם כְּבַחֲזִירִים שְׁלָמִים
בְּכֻהֵם, לֹא יוֹעִילֵם כֻּהֵם. וְקִנְיֵי ה'
וְגו', אֲכָל יִשְׂרָאֵל שְׁהֵם מְקוּם לַה',
וְחִלְפֵי כֹחַ חֲדָשׁ בְּכָל עֵת.
(לֹא) יַעֲלוּ אֲבָר, וְיִגְדְּלוּ כְּנָפִים.
(א) הַחֲרִישׁוּ אֱלִי, שְׁתַּקּוּ וְשִׁמְעוּ
אֱלִי. וְלֵאמֹרִים וְחִלְפֵי כֹחַ,
וְתַשְׁטֹשׁוּ וְתִתְחַנְקוּ בְּכָל גְּבוּרָתָם אֱלִי
וְעִמְדוּ בְּדִין כֻּכְתָּ. וְיִשְׁוּ אֲז
יִדְבָּר, לְאַחֵר שְׁנִישׁוּ אֱלִי לְשִׁמְעַ

עטרת מרים

כֹּז לְמַעַם תֹּאמַר עִמִּי יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת כִּי נִסְתָּרָה דְרָכֵי מַיְהוּדָה כִּי הָעֵלִים עֵינָיו מִכָּל מַעַשְׂבֵּרְהֶנּוּ וּבִמְאֹלָהוּ מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר וְגַם הַעֲבֹר מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב שְׁתִּיהַ לֹא לְשֹׁלֵם לְאֹתִיו וְלֵנָּה כֹּחַ הָלֹא יִדְעֶתָ הֲלֹא תֻכַּל לְהַשְׂבִּיל מִדַּעְתָּ אִם לֹא שְׂמִיעֶתָ מִמְּלִכּוֹ וּמִזֶּה אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קִצּוֹת הָאָרֶץ

לֹא יִנְעָה וְלֹא יִנְעָה אִין חֲסֵד
לְתַבְּנֹתָהּ וְכִי שֵׁשׁ לוֹ כְּזֹה וְחִמְקָה
כְּזֹה הוּא יִדְרַע תַּחֲשָׁבוֹת, וְלִמָּה הוּא
מֵאֲחֵר מִוִּכְתָּם, אֵלֶּא כִּדִּי לְכֹלוֹת אֶת
הַשָּׁשֶׁשׁ וְלִחְסֹר אֶת הַהִפְסָאָה עַל יַד
הַיִּסּוּרִין: כִּט וְכֹא הִזְנוּ אֲשֶׁר נָתַן
לִנְעָה לְיִשְׂרָאֵל כְּחֹ וְלִיעֻפִּים וְיַעֲנִים
וְלֵאִין אֲוִינִים לְיִשְׂרָאֵל שְׁהֵם בְּנִלּוֹת
עֲצָמָה יִרְבֶּה: ל רִשְׁעֵי הָעוֹלָם
שְׁמוּסִים כְּחֹ כָּכָל יוֹם, וּבְכָל זֹאת
וְנִעְפּוּ כְּמוֹ נִעְרִים וְיַעֲנִי וַיִּפְסִק
בְּחֵם וּבְחֻרִים וְרִשְׁעֵי הָעוֹלָם שְׁהֵם
שְׁלֵמִים כְּבָחֵם כְּבֻחוּרִים, גִּם לֹא יִעֲלֶה
לָהֶם בְּחֵם כְּשִׁנְיָה הָאֵל, אֵלֶּא כְּשׁוֹל
וְכִשְׁלוֹ: לֹא וְאִתָּם וְקוֹי יִתְחַל
וְיַחֲלִיפוּ כְּחֹ חֲדָשׁ כָּכָל עַת יַעֲלֶה
וְיַגִּדוּ אֶבֶר כְּנִשְׁרִים (כְּמִלְצָה) לְמַחֵר
לְעוֹף אֵל אֲרָצָם וְיִרְצוּ וְלֹא יִנְעָנוּ
וְיִלְכוּ בְּדֶרֶךְ וְלֹא יִנְעָפוּ: א הַחֲרִישׁוּ
שְׁתִּקּוּ כִּדִּי לְשִׁמּוֹעַ אֲלֵי (כִּי הַמְדַּבֵּר לֹא
יִשְׁמַע וְלֹא יִאֲזִין) אִתָּם וְיִשְׁכַּח אִיִּם

הפטרה לפרשת לך לך לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק מ"א

מ כו לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַתְּדַבֵּר יִשְׂרָאֵל
 נִסְתַּרְהָ דַּרְכֵי מִיָּהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי
 יַעֲקֹב׃ כֹּה הָלֹא יָדַעְתָּ אִם־לֹא שָׁמַעְתָּ
 אֱלֹהֵי עוֹלָם ׀ יְהוָה בּוֹרֵא קִצּוֹת הָאָרֶץ
 לֹא יֵעָף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לִתְבוּנָתוֹ׃
 כִּטְנִן לִיעָף כַּח וְלֹאֵין אוֹנִים עֲצֻמָּה
 יִרְבֶּה׃ לוֹעֵפּוֹ נִעְרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים
 בָּשׂוּל יִפְשְׁלוּ׃ לא וְקוֹן יְהוָה יַחֲלִיפּוּ כַח
 יַעֲלֹ אֲבָר כַּנְּשָׁרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ
 יִלְכּוּ וְלֹא יַעֲפּוּ׃ מא א הַחֲרִישׁוּ אֵלֵי
 אֵיִם וּלְאִמִּים יַחֲלִיפּוּ כַח יִגְשׁוּ אִזּוּ

וּלְאִמּוֹת וְחִלְפֵּי וְחִדְשֵׁי כַח לְהִתְאַמֵּץ בְּסַעֲנוֹת אִם יִכְלוּ לְחַשְׁבֵּנִי, וְגִשְׁוֹ אֵלֵי לְשִׁמּוֹעַ אֶמְרֵי אֹן יִדְבְּרוּ יַחֲדָו אֲנִי וְהֵם לְמִשְׁפַּט נִקְרְבָה עַל מַה שֶּׁהֵם אוֹמְרִים: שֶׁאֵין תִּיבֹלֶת בְּדִי לְהַצִּיל אֶת עַמִּי מִיָּדָם הֲלֹא אֲנִכִּי ה' בְּ מִי הָעִיר אֲבָרְהָם אֲבִינוּ מִמּוֹרָח לְהִבְאִיז מֵאֶרֶם שְׁתֵּיהֶם בְּמִוֶּרֶת, לְלַכֵּת מִשָּׁם וּלְמֵאֹס

אֶמְרִי, אִם יִמָּצְאוּ מִעֲנֵה יִדְבְּרוּ. (ב) מִי הָעִיר מִמּוֹרָח, מִי הָעִיר אֵלֵי לְשִׁמּוֹעַ אֶמְרֵי אֹן יִדְבְּרוּ יַחֲדָו אֲנִי וְהֵם לְמִשְׁפַּט נִקְרְבָה עַל מַה שֶּׁהֵם אוֹמְרִים: שֶׁאֵין תִּיבֹלֶת בְּדִי לְהַצִּיל אֶת עַמִּי מִיָּדָם הֲלֹא אֲנִכִּי ה' בְּ מִי הָעִיר אֲבָרְהָם אֲבִינוּ מִמּוֹרָח לְהִבְאִיז מֵאֶרֶם שְׁתֵּיהֶם בְּמִוֶּרֶת, לְלַכֵּת מִשָּׁם וּלְמֵאֹס

בְּאֵלֵי אֶרֶץ מוֹלְדָתוֹ. אוֹתוֹ שֶׁצָּדַק יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ מִי הוּא אֲשֶׁר יִתֵּן לְפָנָיו לִפְנֵי אֲבָרְהָם גּוֹיִם וּמַלְכִּים יָרֵךְ הַשְּׁלִיט עֲלֵיהֶם (בְּדִרְלֵעֻמָּר וְהַמְלִכִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ) יִתֵּן הַרְגִּים בְּעֶפְרָיִם הָאֶרֶץ עַל יְדֵי חֲרָבָו וְהַרְבֵּה חֲלָלִים בְּקֶשׁ נִדְּף עַל יְדֵי קִשְׁתּוֹ הֲלֹא אֲנִכִּי ה' גְּ אֲבָרְהָם יִרְדְּפֵם וְדָף אוֹתָם עַם כָּל זֶה יַעֲבֹד שְׁלֹם עֲבֹד בְּשֹׁלֹם כִּי לֹא מֵת בְּמִלְחָמָה אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו, אִם כִּי יִרְדְּפֵם בְּאַרְחַ בְּדִרְדָּה אֲשֶׁר בְּרַגְלֵי מַעֲלֵם לֹא יָבוֹא לֹא כֹא לְשֵׁם: ד' מִי הוּא שֶׁפָּעֵל וְעֲשֵׂה אֶת זֹאת, הֲלֹא ה' תִּקְרָא הַדְּרוֹת מִרְאשִׁי עֲשֹׂה קוֹדֶם שֶׁהָיוּ אֲנִי יְהוָה רִאשׁוֹן לְכָל הַדְּרוֹת שֶׁעָבְרוּ וְגַם וְאֵת אֲחֵרִים אֲשֶׁר יִהְיוּ אַחֲרָי לְעוֹר, הֲלֹא אֲנִי הוּא: ה' רָאוּ יוֹשְׁבֵי אֵימָם הַגִּם שֶׁעָשִׂיתִי לְאֲבָרְהָם, וַיִּירָאוּ וַפְּחָדוֹ, גַּם הַשּׁוֹכְנִים קִצּוֹת הָאֶרֶץ יַחֲרִדוּ חֲרִיד בְּשִׁמְעֵם הַגִּם, קָרְבוּ וַיֵּאֱתִינוּ וְכֹא לְפָנָי אֲבָרְהָם לְשֹׁאֵל מִמֶּנּוּ מִתְּנַת הַגִּם וְלֹא כֹא כִּמְנו שְׁנָאֵמַר וַיֹּאמֶר מִלֵּךְ סְדוּם וְכו' תָּן לִי תִּפְשֵׁשׁ וְכו' (בְּרִאשִׁית יד: ו) וְגַם כָּל זֶה, אֶף שֶׁרָאוּ פֶּלְאֵי הָאֵל, מִכָּל מְקוֹם אִישׁ אֶת־רַעְיוֹנוֹ וַעֲזָרוּ עִירוֹ זֶה לָזֶה לְעֲשׂוֹת הַפְּסִילִים וּלְאֲחִיו יֹאמֶר כָּל אֶחָד חֲזָק בַּעֲשִׂית הַפְּסִיל: ז וַיִּחַזַּק בְּדִבְרֵי חֲרָשׁ הַעֲצִים הָעוֹשֶׂה הַפְּסִיל אֶת־צִרְף לְחִיּוֹת וְרִצּוֹ בְּמִלְאֲכָת צַפְיֵי טַפִּי הִתְקַבֵּל אֲשֶׁר יִצְפֶּנּוּ, מִחֲלִיק פְּטִישׁ הַמִּכָּה בְּפִטְשִׁי קָנוֹ לְהַחֲלִיק אֶת הַטַּפְסִין אֶת־הוֹלֶם פֶּעַם הָיָה מִזֶּרֶח אֶת הַמִּכָּה עַל הַטַּפְסִין בְּחֻזֶּק רַב

יִדְבְּרוּ יַחֲדָו לְמִשְׁפַּט נִקְרְבָה: ב מִי הָעִיר מִמּוֹרָח צָדֵק יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִּים יָרֵךְ יִתֵּן בְּעֶפְרָיִם חֲרָבָו בְּקֶשׁ נִדְּף קִשְׁתּוֹ: ג יִרְדְּפֵם יַעֲבֹד שְׁלֹם אֶרֶץ בְּרַגְלֵיו לֹא יָבוֹא: ד מִי־פָעֵל וְעֲשֵׂה קִרְא הַדְּרוֹת מִרְאשִׁי אֲנִי יְהוָה רִאשׁוֹן וְאֶת־אֲחֵרִים אֲנִי־הוּא: ה רָאוּ אֵימָם וַיִּירָאוּ קִצּוֹת הָאֶרֶץ יַחֲרִדוּ קָרְבוּ וַיֵּאֱתִינוּ: ו אִישׁ אֶת־רַעְיוֹנוֹ יַעֲזָרוּ וּלְאֲחִיו יֹאמֶר חֲזָק: ז וַיִּחַזַּק חֲרָשׁ אֶת־צִרְף מִחֲלִיק פְּטִישׁ אֶת־הוֹלֶם פֶּעַם אֹמַר לְדָבֵק טוֹב הוּא וַיִּחַזְקוּהוּ בְּמִסְמְרִים לֹא יָמוּט: ח וְאֵתָה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחֵרְתִּיךָ זֶרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי: ט אֲשֶׁר הִחַזְקְתִּיךָ מִקִּצּוֹת הָאֶרֶץ

יִתֵּן בְּעֶפְרָיִם חֲרָבָו, נָתַן אֶת חֲרָבָו וְעֲשֵׂה חֲלָלִים רַבִּים בְּעֶפְרָיִם. בְּקֶשׁ נִדְּף קִשְׁתּוֹ, נָתַן אֶת קִשְׁתּוֹ וְהָיָה מִרְבֵּה הַרְגִּים שֶׁהָיוּ נִפְלִיִּים בְּקֶשׁ נִדְּף. ג) יַעֲבֹד שְׁלֹם, יַעֲבֹד בְּשֹׁלֹם. אֶרֶץ בְּרַגְלֵיו לֹא יָבוֹא, בְּדִרְדָּה אֲשֶׁר לֹא כֹא קִדְּם לָכֵן בְּרַגְלֵיו. ד) מִי פָעֵל וְעֲשֵׂה, מִי עֲשֵׂה לְאֲבָרְהָם אֶת הַנִּסִּים הָאֵלֶּה. קוֹרָא הַדְּרוֹת מִרְאשִׁי, מִי שֶׁהוּא קוֹרָא הַדְּרוֹת מִרְאשִׁי לְאֲדָם הָרִאשׁוֹן. ה) וַיֵּאֱתִינוּ, וְכֹא כִּמְנו "אֶתָּה בָּקֵר" (יִשְׁעִיָּה כא:ב). ו) אִישׁ אֶת רַעְיוֹנוֹ יַעֲזָרוּ, אֶף שֶׁרָאוּ פֶּלְאֵי ה', עַם כָּל זֶה עֲזָרוּ זֶה לָזֶה לְעֲשׂוֹת הַפְּסִילִים. ז) מִחֲלִיק פְּטִישׁ, בְּאֲחֻזָּתָה כִּשְׁהוּא מִכָּה בְּנִחַת לְהַחֲלִיק אֶת הַמִּלְאֲכָה. הוֹלֶם פֶּעַם, הוּא הַמִּתְחִיל בָּהּ בְּשִׁתְּהָ גֹשׁ מִתְקַבֵּל וּמִכָּה בְּכָל כּוֹחַ. ט) וּמֵאֲצִילָהּ, מִגְדֻלָּה הָאֶרֶץ וּמַלְכִּיהָ. י) אֵל תִּשְׁתַּעַ, אֵל תִּפְגֵּה וְחִסּוֹר מַעֲלֵי. כִּמְנו "עֲשִׂינוּ הַשֵּׁע" (יִשְׁעִיָּה ו:ו). יא) הַנִּחְרִים

וּמֵאֲצִילָהּ קִרְאָתְךָ וַאֲמַר לְךָ עֲבָדֵי־אֵתָה בְּחֵרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסִתִּיךָ: י אֶל־תִּירָא כִּי־עַמְּךָ אֲנִי אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֶל־הֶיךָ אֲמַצִּיתִיךָ אֶף־עֲזֵרְתִּיךָ אֶף־תִּמְכֹּתִיךָ בִּימִין צִדְקִי: יא הֵן יִבְשׁוּ וַיִּפְלְמוּ כָּל הַנִּחְרִים בְּךָ יִהְיוּ כֹאֵין וַיִּאֲבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבְךָ: יב תִּבְקֶשֶׁם וְלֹא תִמָּצְאִם אֲנָשֵׁי מִצֵּתְךָ יִהְיוּ כֹאֵין וְכֹאֲפִם אֲנָשֵׁי

בַּהֲתַחֲלֵת הַרְדִּיד אֹמַר לְדָבֵק עַל הַפְּסִיל וְשִׁמּוֹ וַיֹּאמֶר הִנֵּה טוֹב הוּא וַיִּחַזְקוּהוּ בְּמִסְמְרִים לֹא יָמוּט לְמַעַן לֹא יִתְפַּדֵּי מִעַל הַפְּסִיל: ח וְאֵתָה יִשְׂרָאֵל אִמְךָ כְּמוֹתָם עֲבָדֵי יַעֲקֹב אֵתָה אֲשֶׁר בְּחֵרְתִּיךָ כָּד לִי לָעֵם לִפִּי שֶׁאֵתָה זֶרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי אֲשֶׁר אֲהַבְנִי וּפִרְשׁ מִעֲבֹד־הָעִזִּים: ט אֲשֶׁר הִחַזְקְתִּיךָ אֲחִיכָה בְּדִלּוֹת מִתְּחִלָּה מִגְדֻלָּה הָאֶרֶץ קִרְאָתְךָ שֶׁתִּצַּא מִרְשׁוֹתָם וַאֲמַר לְךָ עֲבָדֵי־אֵתָה מֵאֵי בְּחֵרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסִתִּיךָ: י אֶל־תִּירָא כִּי־עַמְּךָ אֲנִי אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֶל־הֶיךָ אֲמַצִּיתִיךָ אֶף־עֲזֵרְתִּיךָ בִּימִין צִדְקִי: יא כִּסּוֹף הֵן יִבְשׁוּ וַיִּפְלְמוּ כָּל הַנִּחְרִים הַפְּעֻסִים כָּד יִהְיוּ כֹאֵין וַיִּאֲבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבְךָ הַמִּרְבִּיִּים עַמְּךָ: יב אֲפִילוֹ תִּבְקֶשֶׁם וְלֹא תִמָּצְאִם אֲנָשֵׁי מִצֵּתְךָ הַרְבִּים עַמְּךָ בְּכֹחַ, יִהְיוּ כֹאֵין וְכֹאֲפִם אֲנָשֵׁי מִלְחַמְתְּךָ:

שי למורא

עטרת מרים

יג כי אני יהוה אלהיך מחניק ומינך אחוז ומינך לכל תפול כי אני ה' הוא האמר לך אל־תירא אני עזרתך אעזור לך: יד אל־תירא תולעת יעקב עדת יעקב החלושה כתולעת ואין כחה אלא כפה היא התפלה, מתי אנשי ישראל אני עזרתך מאז נאם־יהוה וגאלך ואזרה גאלך גם לעתיד אני קדוש ישראל:

טו הנה שמתיך למורג פעין לוח עץ ובתחתיתו תחובים אבנים דקים ובו דשים התבואה חרוץ עשוי חרצים ובקעות בין אבן לאבן, והוא חרוש לכן חתך הרבה, ובעל פיפיות שיש בו פיות וחדודים רבים תדוש להסיר הרים שריהם הגדולים ותדק בולם ידוקו ויכלו, וגבעות ועבריהם כמין כפסולת התבואה תשים על יד החרון שהוא ישראל: טז אתה תזרם תפזרם ורוח תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה בקדוש ישראל תתהלל:

כד, המתגרים בך. יד) תולעת יעקב, עדת יעקב החלושה כתולעת ואין כחה אלא כפה, היא התפלה. מתי ישראל, אנשי ישראל. טו) מורג חרוץ, הוא כלי קבר, עשוי מלוח עץ ובתחתיתו חרצים כעין פצירה, וגזרים אותו על הקש של התבואה לתקומו לתבן דק. בעל פיפיות, שיש לו חרודי חרצים.

תדוש הרים, קלומר, תכלה את מלכי הגוים.

מלחמתך: יג כי אני יהוה אלהיך מחניק ומינך האמר לך אל־תירא אני

עזרתך: יד אל־תירא תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתך נאם־יהוה וגאלך קדוש ישראל: טו הנה שמתיך למורג חרוץ חרוש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק וגבעות כמין תשים: טז תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה בקדוש ישראל תתהלל:

בתשועות ה', בקדוש ישראל תתהלל תתפאר בעצמך כמה שמתית במחניק בקדוש ישראל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו

מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

וַיִּתֵּן אֱלֹהֵינוּ וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אִתּוֹ: ה וַיִּקַּח
חֲמֹאה וְחֹלֶב וּבֶן־הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן
לִפְנֵיהֶם וְהוּא־עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ:
(ישראל) ט וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר
הִנֵּה בְּאֶהֱלִי: וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעַתָּה
חַיָּה וְהִנֵּה־בֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שׁוֹמֵעַת
פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו: י וַאֲבָרְהָם וְשָׂרָה
זָקְנִים בָּאִים בַּיָּמִים הַדָּלִ לַהֲיוֹת לְשָׂרָה אַרְחָ
בְּנָשִׁים: יא וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי
כִלְתִּי הָיְתָה־לִּי עַדְנָה וְאַדְנִי זָקֵן: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־אַבְרָהָם לֵמָּה זֶה צָחָקָה שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵנִי
אִמָּנָה אֵלֶּךָ וַאֲנִי זָקְנָתִי: יג הִיפְלֵא מִיְהוָה דְּבַר
לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעַתָּה חַיָּה וְלְשָׂרָה בֵּן:

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
יח « וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאֵלָיו מִמָּרָא וְהוּא יֹשֵׁב
פֶּתַח־הָאֵהָל בְּחֹם הַיּוֹם: יז וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא
וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ
לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתָּחוּ אֶרְצָה: יח וַיֹּאמֶר
אַדְנִי אִם־נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶל־נָא תַעֲבֹר
מֵעַל עֲבֹדְךָ: יט וַיִּקַּח־נָא מִעֹט־זָמִים וַרְחֵצוּ
רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ: כ וַאֲקַחְהָ פֶתֶל־לֶחֶם
וְסַעֲדוּ לִפְנֵיכֶם אַחֲרֵי תַעֲבֹרוּ כִּי־עַל־כֵּן עֲבַרְתֶּם
עַל־עֲבֹדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
(לוי) כא וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל־שָׂרָה וַיֹּאמֶר
מִהְרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סֹלֶת לֹשִׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת:
יב וְאֶל־הַבָּקָר רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן־בָּקָר רֶךְ וְטוֹב

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב מ"ח, תשכ"ג

ברוקלין.

האברך יחיאל יצחק שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מועש"ק בו שואל בנוגע לענין טבילה במקוה.

וגודל הענין מבואר בכ"מ, ובפרט בקשר עם עבודת התפלה, ועיין לקוטי תורה לרבנו הזקן בעל
התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשו"ע - פוסק בנגלה דתורה - בפרשת תבוא מג ב' ועד להמבואר בכמה
ספרים שהבעש"ט זכה לענינים הנעלים יותר מפני ענין המקוה, ועיין ג"כ בדרושי המקוה לאדמו"ר
האמצעי בנו של רבנו הזקן, ומכמה ספרים בענין הנ"ל נתקבצו בספר טהרת יום טוב חלק יו"ד עמוד
שס"ה ואילך.

בטוח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים והם א) ללמוד בכל יום פרשת
חומש עם פירוש רש"י בהסדרה של השבוע (ביום א מהתחלת הסדרה עד פרשת שני, ביום שני מפרשת
שני עד שלישי וכו') ב) לאמר בכל יום אחר תפלת הבקר, השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים
לימי החדש - ג) ללמוד בכל יום שיעור תניא, כפי שנחלק התניא לימות השנה. ועכ"פ ישמור עליהם
מכאן ולהבא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	05:58	06:03	08:05	08:07	08:39	08:41	09:35	09:37	11:54	11:55	16:51	16:46	17:18	17:13	16:27	17:24
חיפה (ח)	05:59	06:04	08:04	08:07	08:39	08:42	09:35	09:37	11:54	11:54	16:51	16:46	17:15	17:10	16:17	17:21
ירושלים (ח)	05:57	06:02	08:03	08:05	08:38	08:40	09:34	09:36	11:53	11:53	16:53	16:49	17:15	17:11	16:09	17:21
תל אביב (ח)	05:59	06:04	08:05	08:07	08:40	08:42	09:36	09:38	11:54	11:55	16:50	16:45	17:17	17:12	16:26	17:23
אוסטריה, וינה (ח)	06:42	06:52	08:23	08:27	09:08	09:13	09:59	10:03	12:08	12:08	16:33	16:24	17:08	17:00	16:08	17:13
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:12	06:06	08:55	08:51	09:36	09:33	10:47	10:45	13:38	13:39	19:57	20:04	20:26	20:33	19:45	20:46
אוקראינה, אודסה (ח)	06:41	06:50	08:25	08:29	09:09	09:13	10:01	10:04	12:11	12:11	16:40	16:32	17:14	17:06	16:15	17:19
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:16	06:25	07:57	08:02	08:42	08:47	09:33	09:37	11:42	11:43	16:08	15:59	16:43	16:35	15:43	16:48
אוקראינה, דנייפודונבסק (ח)	06:28	06:38	08:09	08:13	08:54	08:58	09:45	09:48	11:53	11:54	16:18	16:09	16:53	16:45	15:52	16:58
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	06:58	07:08	08:34	08:39	09:21	09:27	10:12	10:15	12:19	12:19	16:39	16:29	17:15	17:07	16:13	17:21
אוקראינה, קייב (ח)	06:51	07:01	08:27	08:32	09:14	09:19	10:05	10:08	12:11	12:12	16:31	16:21	17:08	16:59	16:05	17:13
איטליה, מילאנו (ח)	07:05	07:13	08:51	08:55	09:34	09:38	10:26	10:29	12:37	12:37	17:11	17:03	17:41	17:34	16:46	17:47
אקוודור, קיטו (ח)	05:54	05:54	08:24	08:24	08:54	08:54	09:56	09:57	12:28	12:28	18:01	18:02	18:24	18:25	17:44	18:34
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:50	05:45	08:33	08:30	09:12	09:09	10:22	10:20	13:11	13:12	19:26	19:31	19:53	20:00	19:13	20:11
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:30	06:23	09:13	09:08	09:57	09:54	11:09	11:07	14:04	14:05	20:28	20:36	21:00	21:08	20:17	21:22
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:36	06:43	08:33	08:36	09:11	09:14	10:05	10:08	12:20	12:20	17:03	16:57	17:33	17:27	16:40	17:39
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:28	06:35	08:23	08:26	09:02	09:05	09:55	09:58	12:09	12:09	16:50	16:44	17:20	17:14	16:27	17:26
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	06:29	06:36	08:23	08:26	09:02	09:06	09:56	09:58	12:10	12:10	16:50	16:44	17:21	17:15	16:27	17:27
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:08	07:15	08:59	09:03	09:40	09:43	10:33	10:36	12:46	12:46	17:23	17:16	17:54	17:48	16:59	18:00
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:36	06:41	08:45	08:47	09:19	09:21	10:15	10:17	12:35	12:35	17:34	17:30	17:59	17:56	17:12	18:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:13	06:19	08:17	08:19	08:52	08:55	09:48	09:50	12:06	12:06	16:58	16:53	17:25	17:21	16:35	17:31
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:30	06:34	08:43	08:45	09:15	09:17	10:13	10:14	12:34	12:35	17:38	17:35	18:03	18:00	17:17	18:10
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:25	06:32	08:19	08:22	08:58	09:02	09:52	09:54	12:05	12:05	16:45	16:38	17:15	17:09	16:21	17:21
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	06:52	06:59	08:47	08:50	09:26	09:29	10:19	10:22	12:33	12:34	17:15	17:08	17:45	17:39	16:51	17:51
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:25	06:33	08:18	08:21	08:57	09:01	09:51	09:54	12:04	12:04	16:42	16:36	17:13	17:07	16:19	17:19
בוליביה, לה-פס (ח)	05:54	05:52	08:32	08:30	09:03	09:02	10:09	10:08	12:48	12:48	18:38	18:41	19:02	19:05	18:22	19:15
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:38	07:48	09:12	09:16	10:00	10:05	10:50	10:53	12:56	12:56	17:13	17:03	17:51	17:41	16:47	17:56
בלגיה, בריסל (ח)	07:37	07:47	09:12	09:16	09:59	10:05	10:50	10:53	12:56	12:56	17:14	17:05	17:51	17:42	16:48	17:57
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:19	05:16	07:59	07:57	08:33	08:31	09:40	09:39	12:23	12:23	18:26	18:30	18:47	18:51	18:11	19:01
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:09	05:05	07:48	07:46	08:21	08:20	09:28	09:28	12:11	12:11	18:08	18:12	18:33	18:37	17:53	18:47
בריטניה, לונדון (ח)	06:57	07:07	08:30	08:35	09:18	09:24	10:08	10:12	12:14	12:14	16:32	16:22	17:08	16:59	16:09	17:13
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:11	07:23	08:39	08:44	09:30	09:35	10:18	10:22	12:22	12:23	16:33	16:22	17:13	17:03	16:09	17:18
גרמניה, ברלין (ח)	07:06	07:17	08:36	08:41	09:26	09:31	10:15	10:19	12:20	12:20	16:35	16:25	17:12	17:03	16:08	17:18
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:18	07:28	08:55	08:59	09:41	09:46	10:32	10:35	12:39	12:39	16:59	16:50	17:36	17:27	16:33	17:41
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:17	05:13	07:57	07:55	08:32	08:30	09:40	09:38	12:24	12:24	18:32	18:36	18:51	18:56	18:18	19:06
הודו, מומבאי (ח)	06:40	06:42	08:58	08:59	09:29	09:30	10:28	10:29	12:52	12:52	18:04	18:02	18:28	18:26	17:44	18:36
הודו, פונה (ח)	06:35	06:38	08:54	08:55	09:24	09:26	10:24	10:25	12:48	12:48	18:01	17:59	18:25	18:23	17:41	18:32
הונגריה, בודפשט (ח)	06:30	06:39	08:12	08:16	08:56	09:01	09:48	09:51	11:57	11:57	16:24	16:15	16:58	16:50	15:59	17:04
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:33	06:40	08:27	08:30	09:06	09:10	10:00	10:03	12:14	12:14	16:54	16:48	17:25	17:19	16:31	17:31
יוון, אתונה (ח)	06:52	06:59	08:51	08:54	09:28	09:32	10:23	10:25	12:39	12:39	17:24	17:19	17:54	17:48	17:02	17:59
מולדובה, קישינב (ח)	06:50	06:58	08:33	08:37	09:17	09:21	10:08	10:12	12:18	12:18	16:46	16:38	17:20	17:12	16:21	17:26

רעט

לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:37	06:40	08:55	08:57	09:26	09:28	10:25	10:26	12:49	12:50	18:01	17:59	18:25	18:23	17:41	18:32
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	05:05	04:57	07:48	07:42	08:37	08:33	09:51	09:48	12:49	12:50	19:21	19:30	19:56	20:06	19:11	20:21
נפאל, קטמנדו (ח)	06:15	06:20	08:26	08:28	08:59	09:02	09:57	09:58	12:17	12:17	17:19	17:15	17:44	17:41	16:57	17:51
סין, בייג'ין (ח)	06:45	06:51	08:41	08:44	09:19	09:23	10:13	10:16	12:28	12:28	17:10	17:04	17:40	17:34	16:45	17:46
סינגפור, סינגפור (ח)	06:46	06:46	09:16	09:16	09:45	09:45	10:47	10:48	13:18	13:19	18:50	18:50	19:13	19:13	18:32	19:22
פולין, ורשא (ח)	06:34	06:45	08:06	08:10	08:55	09:00	09:44	09:48	11:50	11:50	16:04	15:54	16:42	16:33	15:37	16:48
פרו, לימה (ח)	05:35	05:34	08:11	08:10	08:41	08:41	09:46	09:46	12:23	12:24	18:09	18:11	18:32	18:34	17:52	18:44
צרפת, ליון (ח)	07:23	07:31	09:09	09:13	09:51	09:56	10:44	10:47	12:54	12:54	17:25	17:17	17:58	17:51	17:00	18:04
צרפת, פריז (ח)	07:40	07:50	09:19	09:24	10:05	10:10	10:56	10:59	13:04	13:04	17:29	17:20	18:03	17:55	17:04	18:08
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:42	05:42	08:09	08:10	08:39	08:39	09:40	09:41	12:10	12:10	17:38	17:38	18:01	18:01	17:20	18:10
קנדה, טורונטו (ח)	06:56	07:03	08:45	08:49	09:26	09:30	10:19	10:22	12:31	12:31	17:09	17:01	17:38	17:31	16:45	17:43
קנדה, מונטריאול (ח)	06:36	06:45	08:22	08:26	09:05	09:09	09:57	10:00	12:08	12:08	16:40	16:32	17:12	17:04	16:15	17:17
קפריסין, לרנקה (ח)	06:08	06:13	08:10	08:13	08:46	08:49	09:42	09:44	11:59	11:59	16:50	16:45	17:18	17:13	16:27	17:24
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	08:02	08:15	09:26	09:32	10:19	10:25	11:07	11:11	13:10	13:10	17:16	17:05	17:57	17:47	16:48	18:03
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:39	07:52	09:00	09:05	09:54	10:00	10:41	10:46	12:43	12:43	16:50	16:38	17:29	17:18	16:22	17:34
רוסיה, ורסטוב-על-הדון (ח)	07:07	07:15	08:50	08:54	09:33	09:38	10:25	10:28	12:35	12:35	17:02	16:54	17:36	17:29	16:37	17:42
שווייץ, ציריך (ח)	07:12	07:21	08:54	08:58	09:38	09:43	10:30	10:33	12:39	12:40	17:11	17:03	17:41	17:33	16:46	17:46
טאילנד, בנגקוק (ח)	06:13	06:15	08:35	08:36	09:05	09:07	10:05	10:06	12:32	12:32	17:50	17:49	18:14	18:12	17:31	18:21

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ותרת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברכה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֵדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתִּיב לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלִת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

תקופה: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00705
03/11/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

